

SFÂNTUL
SIMEON NOUL TEOLOG

Imne, epistole și capitole

Scrieri III

Introducere și traducere
diac. Ioan I. Ică jr

DEISIS

Sibiu
2001

Colecția Mistica

Seria Filocalica

Lector și coperta: Maria-Cornelia Ică jr

Tehnoredactori și corectori: Paul și Violeta Morar

Editura Deisis își exprimă pe această cale cea mai vie recunoștință
domnului academician Virgil Cândea pentru sprijinul decisiv
care a făcut cu putință rigoarea filologică și aspectul științific
al versiunii de față.

© DEISIS, 2001, pentru versiunea românească

ISBN 973-9344-62-3

Capitolele, Imnele și Epistolele simeoniene — problematica filologică, istorică și spirituală

Volumul de față, al III-lea din seria *Scrierilor Sfântului Simeon Noul Teolog* (949–1022), încheie a treia versiune românească¹ a operelor celui considerat pe drept cuvânt punctul culminant în linia misticii bizantine, deschise cu Clement și Origen, continuate de Grigorie al Nyssei, Dionisie Areopagitul și Maxim Mărturisitorul și încheiată cu Grigorie Palama și isihasmul secolelor XIII–XIV². Dacă volumul I cuprindea traducerea *Discursurilor teologice și etice*, principala operă teologică a Sfântului Simeon, reflectând polemicile din cea de-a doua parte a vieții și activității sale³ în capitala bizantină

¹ O primă integrală românească a corpusului scrierilor simeoniene a fost realizată în cadrul școlii ascetico-filologice pașiene de la Neamț de către Isaac Dascălul (cf. mai jos n. 9). O a doua traducere, parțială, a fost publicată de părintele Dumitru Stăniloae în *Filocalia* românească, vol. 6, 1976, p. 16–202 (cele 225 de capitole și *Discursurile etice* I și 5) și în *Studii de teologie ortodoxă*, Craiova, 1990, p. 324–765 (cele 58 de Imne). Cea de-a treia e versiunea de față, încheiată cu acest volum. Integrala operei simeoniene din aceste trei volume va fi urmată de un volum (IV) cuprinzând *Viața* și alte documente ale epocii și un altul (V) cuprinzând *Cuvintele* apocrife.

² KARL HOLL, „Symeon der Neue Theologe”, *Realenzyklopädie für protestantische Theologie* XIX (1907), p. 215–219, aici p. 219.

³ Principalele repere cronologie ale vieții Sfântului Simeon Noul Teolog (stabilite de I. Hausherr, 1928) sunt: 949: se naște în Galați (Paflagonia); 960: adus la Palatul imperial din Constantinopol; 963: încercare nereușită de a intra la Studios; 969: prima vedere a Luminii dumnezeiești; 977: intră la Studios; 980: preot și egumen la Sfântul Mamas; 986/987: moare Simeon Evlaviosul; 998: revolta monahilor de la Sfântul Mamas; 1003–1009: conflictul cu Ștefan al Nicomidiei; 1005: demisia din postul de egumen; 1009: condamnat la exil; 1010: reabilitat, dar rămâne în exil; 12 martie 1022: se mută la Domnul. Pentru detalii și bibliografie, a se vedea studiile mele introductive la SFÂNTUL SIMEON NOUL TEOLOG, *Discursuri teologice și etice. Scrieri I*, Ed. Deisis, Sibiu, 2001² (1998¹), p. 9–48: „Sfântul Simeon Noul Teolog și provocarea mistică în teologia bizantină și contemporană”, precum și p. 391–531: ieromonah Alexander Golitzin, „Simeon Noul Teolog: viața, epoca, gândirea”; și SFÂNTUL SIMEON NOUL TEOLOG, *Cateheze. Scrieri II*, Sibiu, 1999, p. 5–18: „Catehezele simeoniene: problematica filologică, istorică și spirituală”.

(1003–1009), controverses care aveau să ducă la procesul (din 1003), apoi la condamnarea și exilarea sa (în 1009); dacă volumul II conținea versiunea *Catehezelor* rostite de tânărul egumen al mănăstirii constantinopolitane Sfântul Mamas în prima perioadă a egumenatului său — început în 980, la vârsta de 30 de ani, și încheiat cu revolta monahilor din 997–998 — cuprinzând o veritabilă „autobiografie mistică” a autorului lor și un veritabil program de reformă spirituală a monahismului epocii, volumul de față cuprinde *Imnele*, *Epistolele* și *Capitolele* simeoniene. Redactare și definitivarea lor aparținând în majoritate ultimilor ani, de exil, ai vieții Sfântului Simeon Noul Teolog (1009–1022), ele constituie într-un fel testamentul său duhovnicesc, mesajul personal ultim către posteritate al unei personalități mistice copleșitoare și incomode, cu un destin agitat și o gândire spirituală provocatoare și controversată.

Această periodizare tripartită e susținută de cronologia activității literare a Sfântului Simeon care poate fi dedusă din lectura principalului izvor pentru cunoașterea ei: *Viața Sfântului Simeon Noul Teolog*, scrisă de ucenicul său Nichita Stithatul (cca 1000–1090)⁴ în jurul anilor 1050–1052 ca pregătire pentru aducerea moaștelor Sfântului Simeon în capitala bizantină — eveniment profețit de acesta că va avea loc la treizeci de ani de la moartea sa, pe 12 martie 1022. După Nichita, Sfântul Simeon a început să scrie încă de pe vremea când intrașe ca novice la faimoasa mănăstire Studios din Constantinopol, cu alte cuvinte în jurul anului 977, pe când avea 28 de ani, scriind *scrisori* de îndrumare duhovnicească, aceste scrisori de tinerețe aflându-se în circulație la data când Nichita își redacta biografia sa aghiografică (cf. § 20). În prima perioadă a egumenatului său la Sfântul Mamas (între 980–998, deci între 30 și 50 de ani, până la revolta monahilor împotriva sa din 997–998), ne spune același Nichita, „întrucât nu fusese inițiat în științele profane, Simeon teologhisea

⁴ Ed. P. IRÉNÉE HAUSHERR S.J.: *Un grand mystique byzantin. Vie de Syméon le Nouveau Théologien par Nicéas Stéthatos*, *Orientalia Christiana* 12, nr. 45, p. 1–228, Roma, 1928; trad. rom. în curs de apariție la Ed. Deisis în volumul SFÂNTUL SIMEON NOUL TEOLOG, *Scrisori IV*.

ca ucenicul cel iubit [al lui Hristos, Ioan Apostolul și Evangelistul]⁵ și nopți întregi compunea scrieri teologice” (§ 36), mai exact: „învrednicit de darul apostolic al cuvântului învățăturii, era și s-a arătat organ al Duhului lovit tainic de sus și când compunea în metru liber *erosurile imnelor dumnezeiești*, când scria în densitatea înțeleșurilor *cuvintele exegezelor*, iar uneori alcătuia *cuvintele catehetice*, iar alteori scria *scrisori* unora, și așa s-a făcut ascultat de toți” (§ 37). După revolta monahilor din 998, Simeon scrie *capitole* ascetice: „cuvinte ascetice în formă de capitole despre virtuți și patimi pentru cei ce se exercită în viața filozofică” (§ 71), iar în timpul conflictului cu Ștefan al Nicomidiei (1003–1009) — declanșat de epistola trinitară a Sfântului Simeon Noul Teolog către Ștefan, cuprinsă în *Imnul* 21 — Sfântul Simeon scrie opere *polemice și apologetice* (§ 137). Între acestea se numără cu siguranță cele trei *Discursuri teologice* și cele cinci-sprezece *Discursuri etice* păstrate, dar și alte memorii și tratate azi pierdute. În fine, în exil (1009–1022), la mănăstirea Sfânta Marina de pe țărmul asiatic al Bosforului, scrie Nichita, Sfântul Simeon a regăsit „iubita lui isihie” și s-a dedat cu totul contemplațiilor și luminărilor și „sfășiind materia și grosimea trupului acestuia, a ieșit din acesta, și el, care nu era nicidecum separat de Dumnezeu, se unea cu El încă și mai desăvârșit prin cuvânt și duh; limba sa devine acum o limbă de foc și el teologhisește *erosurile imnelor dumnezeiești* și fără voie face publice împins de suflarea violentă a Duhului cele pe care le vedea în descoperirea lui Dumnezeu și pe care le contempla în vedenii ajungând mai presus de fire. Căci devenit sub lucrarea focului dumnezeiesc întreg foc și întreg lumină, se făcea în fiecare zi dumnezeu prin instituire și ca un fiu al lui Dumnezeu vorbea în chip străin, cu fața descoperită, cu Dumnezeu și Tatăl, ca Moise, și grava ca pe niște table cu degetul lui Dumnezeu drept cerneală lucrările focului dumnezeiesc. Pe lângă acestea a mai compus și puternicele lui *cuvinte apologetice și antiretice*, opunându-se

⁵ *Kai amathes on pante ton thyrathen mathematon, hos ho egapemenos theologei kai ta tes thelogias holais nyxin anetatteto.*

viguros cu puterea înțelepciunii celor ce erau contra lui” (§ 111).

În jurul anului 1014, Nichita, devenit ucenicul Sfântului Simeon, primește de la acesta sarcina de a-i transcrie pe curat manuscrisele redactate de el într-o primă formă (*ta schediazomena*, ciornele, § 131) și un „pittakon” prin care-i încredința editarea operelor sale (§ 132). Prea tânăr, Nichita nu înțelege despre ce este vorba, „uită” de misiunea primită, de care își aduce aminte abia după 16 ani, în urma unei vedenii. Acum — la opt ani de la mutarea la Domnului a veneratului său părinte duhovnicesc — se apucă sistematic să adune, să transcrie și să editeze integrala operelor simeoniene (§ 134), îngrijind textul, adăugând scoli la pasaje dificile, redactând o prefață apologetică la *Imne*. Drept introducere la întregul corpus compune în jurul anului 1050 și *Viața Sfântului Simeon Noul Teolog*, menită să fie în același timp o biografie, o aghiografie, dar și o apologie a marelui dar și contestatului său dascăl și părinte duhovnicesc.

Schimbările de politică imperială și bisericească din epoca Comnenilor, care au urmat morții lui Nichita Stithatul (circa 1090), au dus însă treptat la estomparea publică a memoriei Sfântului Simen și la reprimarea cultului său, care a dispărut cu totul (astfel că abia la sfârșitul secolului XVIII, Sfântul Nicodim Aghioritul îi va compune din nou un inspirat oficiu liturgic și un profund encomiu teologic⁶). În ciuda acestui destin vitreg, operele simeoniene au continuat să fie copiate în cercuri monahale, ele fiind redescoperite și repuse în circulație abia în epoca de înflorire a isihasmului bizantin și rus (secolele XIII–XV) și, ulterior, în timpul revirimentului filocalic de la sfârșitul secolului XVIII.

Din integrala operei simeoniene editate în secolul XI de Nichita Stithatul, tradiția manuscrisă ne-a transmis astfel 34 de cateheze, 2 mulțumiri (atașate la seria catehezelor, ca nr. 35–36), 3 discursuri teologice, 15 discursuri etice, 58 de imne, 225 de capitole practice, gnostice și teologice, un dia-

⁶ Ed. Symeon Koutsas: *Akolouthia kai enkomion tou hosiou Patros hemon Symeon tou Neou Theologou poiethenta hypo tou en hagiois Patros hemon Nikodemou tou Hagioraitou*, Atena, 1975; trad. rom. în curs de apariție în *Scrieri IV*.

log și alte două colecții de discursuri apocrife adresate unui public larg, nemonahal (33 *Orationes* sau *logoi ek tes syngraphes* și 24 de *Alphabeticae* sau *logoi en kephalaiois*), acestea din urmă fiind redactate prin decupajul catehezelor în fragmente asamblate împreună cu piese literare și pasaje de proveniență necunoscută. (Pierdute pentru totdeauna sunt deci scrierile exegetice, apologetice și antiretice ale Sfântului Simeon Noul Teolog, precum și Viața și oficiul liturgic compuse de acesta în cinstea lui Simeon Evlaviosul.)

Scrierile simeoniene păstrate în manuscrise grecești ajunse în Occident au atras atenția umanistului iezuit J. Pontanus, care în 1603 publică la Ingolstadt în traducere latină o amplă selecție din scrierile simeoniene⁷. Inițiativele editării Vieții și operelor simeoniene în Occident vor fi blocate însă de reticențele erudiților romano-catolici din secolul XVII L. Allatius și F. Combefis, care, plecând de la judecățile negative ale teologilor bizantini tomiști și antipalamiți din secolul XIV, s-au grăbit să-l pună la index pe Sfântul Simeon văzând în el originea mistică a „rătăcirilor” dogmatice ale Sfântului Grigorie Palama.

În Răsăritul ortodox, opera simeoniană va deveni mai cunoscută și difuzată prin intermediul „metafrazei” neogrecești a practic întregului corpus (cu omisiuni însă și într-o reorganizare haotică, cu amalgamarea colecțiilor și seriilor) realizată de monahul athonit Dionysios Zagoraïos; prefatăta și îngrijită de Sfântul Nicodim Aghioritul, ediția Zagoraïos va fi publicată la Veneția în 1790⁸. Plecând de la manuscrise și de la ediția Zagoraïos, la sfârșitul secolului XVIII și începutul

⁷ *Symeonis Junioris opuscula*, Ingolstadt, 1603 (33 *Orationes*, 38 *Hymnes*, 180 *Capita*, *Dialogus*), reed. PG 120, 1880, col. 321-712.

⁸ *Tou hosiou kai theophorou patros hēmōn Symeōn tou Neou Theologou ta euriskomena diērēmēna eis dyō. Ōn to prōton periechei logous tou Hosiou lian psychōpheleis, metaphrasthentas eis tēn koinēn dialekton para tou panosiologiōta-tou pneumatikou kyriou Dionysiou Zagoraïou tou enaskēsantos en tē erēmōnnēsō kaloumenē Piperi. tē keimenē apenanti tou Hagiou Orous. To de deuterōn periechei heterous logous autou dia stichōn politikōn pany ōphelimos, met' epimeleias pollēs diorhtōthenta, kai nyn prōton typois ekdothenta eis koinēn tōn orthodoxōn ōpheleian*, Veneția, 1790; ed. II, Syros, 1886; ed. III, Atena, 1960 (ed. Zagoraïos cuprinde 92 *logoi* = 24 Cateheze + 2 Mulțumiri + 24 *Orationes* + 20 *Alphabeticae* + 181 *Capita* + 40 *Capita* Symeon Eulabes + 54 Imne).

secolului XIX, se va realiza la mănăstirea Neamț prima traducere integrală într-o limbă modernă a corpusului simeonian: traducerea românească a lui Isaac Dascălul, ucenicul starețului Paisie Velickovski; difuzat în manuscrise monumentale⁹, corpusul simeonian nemțean realizat științific și cuprinzând ordonat pe serii toate scrierile simeoniene n-a putut vedea din păcate lumina tiparului (cum a fost cazul parafrazei rusești a ediției Zagoriaos tipărite de episcopul Feofan Zăvorâtul, în 2 volume, în 1882 și 1890²). Prima și singura ediție critică de până acum a operelor simeoniene va fi realizată și publicată în Franța, în prestigioasa colecție „Sources chrétiennes”, abia în a doua jumătate a secolului XX¹⁰.

Mai întâi ediția părintelui augustinian Jean Darrouzès (SC 51, 1957) a restituit forma inițială a *Capitolelor practice, gnostice și teologice* (100 + 25 + 100). *Philokalia* greacă de la Veneția (1780) editase sub numele Sfântului Simeon Noul

⁹ *Ale preacuviosului și de-Dumnezeu-purtătorului părintelui nostru Simeon Noul Cuvântător de Dumnezeu cele ce s-au aflat împărțite în două părți, din care partea cea dintâi cuprinde 104 cuvinte și 181 de capete și însă 40 de capete ale Sfântului Simeon Evlaviosul foarte de suflet foloșitoare, iar a doua parte cuprinde alte cuvinte ale lui 55, făcute prin stihuri politicești, foarte dulci și foloșitoare*, 854 f. (= 1708 pagini) (104 cuvinte + 181 capitole + 55 imne), manuscrisele nr. 60-61-59 din Biblioteca Mănăstirii Neamțului. Descriere detaliată la PR. DUMITRU FECIORU, „Manuscrisele de la Neamțu. Traduceri din Sfinții Părinți și din scriitorii bisericești”, *Studii teologice* 4 (1952), nr. 7-8, p. 459-487, aici p. 470-483. Căpîi după acest manuscris se găsesc la Biblioteca Academiei Române în ms. rom. nr. 1466 (1829), 736 f. (de la Slatina), nr. 2052 (inc. sec. 19), 866 f. și nr. 5721 (1840), 536 f. (ambele de la Cernica), precum și ms. rom. 11 și 12 (1804), 681 f. (de la Căldărușani) din Biblioteca Patriarhiei Române (descrierea detaliată a acestui din urmă manuscris care nu conține *Imnele* la Pr. D. FECIORU, „Catalogul manuscriselor românești din Biblioteca Patriarhiei Române” (IV), *Studii teologice* 12 (1960), nr. 1-2, p. 93-122). La acestea trebuie adăugate și copiile din biblioteca schitului românesc athonit Prodomul: ms. nr. 14 (1803, copiat la Neamț), 606 f., și nr. 100 (1899, copiat la Athos), 707 f. (cf. ARHIMANDRIT VENIAMIN MICLE, *Manuscrisele românești de la Prodomul*, Mănăstirea Bistrița-Râmnic, 1999, p. 135-154 și 232). Cf. și DAN ZAMFIRESCU, „Manuscrise slave cu traduceri din Sfântul Simeon Noul Teolog”, *Ortodoxia* 11 (1959), p. 535-566, mai ales extrem de utilele tabele comparative de la p. 561-562.

¹⁰ Între anii 1957-1973 au apărut în ediția J. Darrouzès: *Chapitres théologiques, gnostiques et pratiques* (SC 51), Paris, 1957 (1980²), și *Traité théologiques et éthiques* (SC 122 și 129), Paris, 1966 și 1967; în ediția B. Krivochéine: *Catéchèses* (SC 96, 104 și 113), Paris, 1963, 1964 și 1965, și în ed. J. Koder: *Hymnes* (SC 156, 174 și 196), Paris, 1969, 1971 și 1973. Volumul al zecelea din această serie, care trebuia să conțină ediția critică a *Epistolelor* îngrijită de J. Paramelle, n-a mai apărut.

Teolog un număr de 153 de capitole, dintre care primele 118 reprezentau o selecție din cele 225 de capitole simeoniene autentice, celelalte 34 constituind (cu excepția ultimului, nr. 153) o selecție din capitolele ce alcătuiau *Cuvântul ascetic* (*Logos asketikos*), singura scriere păstrată a lui Simeon Evlaviosul, părintele duhovnicesc al Sfântului Simeon Noul Teolog¹¹. Editorul a identificat o serie de capitole care par a fi extrase din *Cateheza 28* și *Discursurile etice 4* și *10*, detașate însă din contextul polemic al acelor texte. Colecția se prezintă ca o serie de notații și observații disparate, lipsite de aluzii personale sau polemice, cu caracter ascetic și mistic, asamblate însă fără un plan și o dezvoltare logică, deși mici unități tematiche și compoziționale pot fi clar identificate. Capitolele ar putea fi un „testament spiritual” al Sfântului Simeon, ilustrând un efort de a concentra aforistic experiența sa ascetico-mistică. Organizarea lor este departe însă de rigoarea „centuriilor” evagriene sau maximiene și de planul sistematic al celor 300 de capitole practice, contemplative și mistice ale lui Nichita Stithatul însuși. Impresia este aceea a unui mozaic de însemnări legate prin asociații, nu printr-un raționament sau un plan de ansamblu. Simeon rămâne și aici același temperament viu și direct, nu un teoretician impersonal și didacticist; deși se supune rigorilor unui gen literar care recomandă concizia, rezultatul nu este un manual complet de viață duhovnicească, ci o țesătură de observații pe teme preferate ale spiritualității simeoniene: necesitatea experienței conștiente a harului și a unui părinte duhovnicesc, accentul pe caracterul indispensabil și pe condițiile — smerenie, pocăință, lacrimi — unirii mistice cu Dumnezeu-Treime în lumina Sfintei Treimi. Un loc de excepție îl dețin cele 25 de capitole gnostice și teologice plasate „căutat și voit” în centrul compoziției „ca un fruct în coaja lui. Ele exprimă gândirea cea mai intimă a lui Simeon despre natura unirii omului cu Dumnezeu”. În explicarea modalităților acestei uniri, Simeon se ține de teologia dionisiană: regăsim teologia negativă, întune-

¹¹ Recent editat critic de Hilarion Alfeyev: SYMÉON LE STUDITE, *Discours ascétiques* (SC 460), 2001; trad. rom. în curs de apariție în *Scrieri IV*.

ricul divin și simțurile interioare” ale sufletului¹². Aceste capitole, unice în întreaga operă simeoniană — alături de primele 6 capitole ale centuriei a III-a: despre unitatea între Treime și creație și despre „lanțul de aur” care leagă de Dumnezeu și întreolaltă pe îngeri și pe sfinți ca niște verigi —, exprimă nucleul mistic al teologiei Sfântului Simeon sub forma unei transcripții a unor teme și imagini dionisiene: cufundarea în abisul oceanului divin (III, 11–18) înlocuiește imaginea urcușului muntelui¹³. Finalul *Capitolelor* este, iarăși, surprinzător: după ce reafirmă cu forță că scopul Economiei Întrupării este îndumnezeirea noastră efectivă și dăruirea Împărăției cerurilor înăuntrul nostru nu ca nădejde, ci aieva (III, 88), ultimele capitole (III, 91–99) sunt o pledoarie „practică” remarcabilă în favoarea milosteniei și a iubirii de aproapele, până la ultimul sărac: cine nesocotește un singur sărac, nesocotește pe Hristos Care flămânzește și însetează în el (III, 98). Trebuie realizate virtuțile și poruncile cuprinzătoare, care includ în ele pe cele parțiale: renunțarea totală, rugăciunea neîncetată și dobândirea conștiință a lui Dumnezeu; aceasta din urmă îl transformă pe sfânt într-o carte/Scriptură vie „care poartă scrise în el de degetul lui Dumnezeu taine vechi și noi” (III, 100).

Până în anii '70, *Imnele* simeoniene — partea cea mai fascinantă și originală a întregii opere a Sfântului Simeon, o notate absolută atât ca fond, cât și ca formă față de poezia religioasă și liturgică bizantină tradițională, și comparabile numai cu poemele Sfântului Grigorie din Nazianz (care par a fi servit drept inspirație) — erau cunoscute doar din traducerea latină incompletă (38 de piese) a lui Pontanus (1603), reeditată în PG 120 (1880), și din ediția lacunară și imperfectă de 53 de piese (erau omise *Imnele* 10, 15, 21, 53, 54) a lui Dionysios Zagoraios / Nicodim Aghioritul de la Venetia, 1790. După această ediție din urmă, Isaac Dascălul realizase în 1802 în școala paisiană de la Neamț o traducere românească care a

¹² J. DARROUZÈS, SC 51bis, 1980, p. 34–35.

¹³ Cf. ISTVAN PERCZEL, „Denys l'Aréopagite et Syméon le Nouveau Théologien”, în: *Denys l'Aréopagite et sa postérité en Orient et en Occident*, Paris, 1996, p. 341–356.

circulat însă doar în manuscris¹⁴. Tot după ea, completată din manuscrise cu piesele lipsă, s-a făcut și o traducere rusă realizată de ieromonahul Pantelimon Uspenski (Serghiev Posad, 1917). În 1909, în faimoasa sa antologie *Ekstatische Konfessionen*¹⁵, Martin Buber a tradus după traducerea latină a lui Pontanus un număr de 7 extrase. Iar în 1930, părintele franciscan Killian Kirchhoff (decapitat de naziști în 1944) a tradus inspirat în germană tot din latină toate piesele editate de Pontanus¹⁶. Ediția critică avea să vină abia în anii '60 ai secolului XX. Mai exact, au venit două ediții critice lucrate în paralel de doi filologi: austriacul Johannes Koder care o prezentase ca teză de doctorat la Viena în 1965 și o va publica în 1969, 1971, 1974 în seria „Sources chrétiennes”, și grecul Athanasios Kambylis, care a prezentat-o în 1969 ca teză de abilitare la Hamburg și care va fi publicată în 1976 în seria germană „Supplementa Byzantina. Texte und Untersuchungen”. Ambele ediții erau precedate de ample studii filologice ale tradiției manuscrise: J. Koder analiza 23 de manuscrise¹⁷, iar A. Kambylis 38 de manuscrise¹⁸, iar rezultatul era restituirea textului restabilit și pe deplin asigurat critic a 58 de imne (doar imnul alfabetic nr. 5 pare a fi neautentic), așa cum rezultase din ediția realizată în secolul XI de Nichita Stithatul. Se pare că Sfântul Simeon dorise el însuși să-și publice *Imnele* redactate oricum sub impulsul Duhului Sfânt și sub inspirația Lui¹⁹ (scriind ca introducere faimoasa *Rugăciune mistică* către Duhul Sfânt), dar a ezitat în final în fața posibilelor răstălmăciri la care s-ar fi expus din partea unui public nepregătit, preferând să le facă să circule în cercuri restrânse de prieteni și discipoli. Ele erau oricum o noutate absolută în atât de conservatoarea lume bizantină, atât prin conținut, cât și prin

¹⁴ Imnele simeoniene din corpusul nemțean sunt în ms. 59, f. 636r–793v, din Biblioteca Mănăstirii Neamț; descriere la PR. DUMITRU FECIORU, „Manuscrisele de la Neamțu. Traduceri din Sfinții Părinți și din scriitori bisericești”, *Studii teologice* 4 (1952), nr. 7–8, p. 480–483.

¹⁵ Leipzig, 1909, p. 40–49, 233–237.

¹⁶ *Licht vom Licht*, Helleran, 1930; ed. II, München, 1951.

¹⁷ J. KODER, „Introduction” la *Hymnes I* (SC 156), 1969, p. 17–94.

¹⁸ A. KAMBYLIS, „Prolegomena” la SYMEON NEOS THEOLOGOS, *Hymnen*, Berlin, 1976, p. I–CCCLXXXIII.

¹⁹ Cf. *Vita*, § 131.

formă. Pentru prima și singura dată în Bizanț, cineva formula în versurile sale nu doxologia cultică obiectivă a unei comunități, ca în imnografia deja standardizată, nu prelucra doar în forme poetice teme dogmatice sau morale, ci își exprima spontan și năvalnic, patetic și viu, propriile sale experiențe ale harului într-un veritabil jurnal mistic și duhovnicesc; și făcea aceasta fără să cadă nici o clipă în revărsările subiective și confesiunile sentimentale de tip intimist și pietist, tipice pentru literatura spirituală occidentală din al doilea mileniu creștin (în descendența confesiunilor augustinienne), ci într-un fel care atesta cu forță faptul că autorul lor devenea cu întreaga sa ființă transfigurată — sentiment, rațiune, voință — un mediu și un organ al Duhului Sfânt, realizând paradoxul în care maximum de subiectivitate și experiență personală umană devenea maximum de obiectivitate harică divină. (A se vedea în acest sens *Imnele* 15, 17, 17, 22, 23, 53, 58 care transcriu sub formă de dialog convorbirile reale ale sufletului îndumnezeit al Sfântului Simeon cu Hristos, și în care Sfântul vorbește nemijlocit în numele lui Hristos ca o adevărată „gură” a Lui.) Impetuoșitatea mistică și profetică simeoniană nu se putea exprima însă în formele poetice tradiționale; de aceea el nu folosește nici limba și metrica antică clasică (bazată pe cantitatea silabelor, în care și-a scris poemele Sfântul Grigorie din Nazianz), nici formele liturgice ale poeziei creștine (condac sau canon), ci limba și versificația epocii, scriind într-o metrică silabică tonică (bazată doar pe accent), utilizată de altfel destul de liber. Tehnic vorbind, imnele simeoniene utilizează trei tipuri de metrii: de 8 silabe (versul „anacreontic”) în 8 imne²⁰ sau 3284 de versuri, de 12 silabe în 11 imne²¹ sau 2189 de versuri și, mai ales, de 15 silabe (versul „politic”) care domină în 35 de imne sau 5352 de versuri, vers pe care tocmai Simeon l-a încetățenit în poezia bizantină²². Nenumăratele greșeli de metrică — corectate ocazional sau chiar sistema-

²⁰ *Imnele* 6, 17, 23, 29, 30, 35, 44, 53.

²¹ *Imnele* 2-5, 9, 10, 20, 21, 24, 37, 39, 45, 50, 57, 58.

²² *Imnele* 1, 7, 8, 11-16, 18, 22, 25-28, 31-34, 36, 38-43, 45-49, 51-52, 54-56. *Imnele* 20, 21, 39, 45 schimbă ritmurile; pentru studiul metricii poeziei simeoniene, cf. J. KODER, *ibid.*, p. 82-94; și A. KAMBYLIS, *ibid.*, p. CCCXXVIII-CCCLI.

tic de copişti mergând până la intervenții substanțiale în text — arată că în *Imnele* simeoniene „nu se poate vorbi de o stilistică și o retorică elaborată”²³. (Această constatare, precum și absența rimei, care fac ca *Imnele* simeoniene să fie scrise de fapt într-o proză ritmată, ne-au determinat să renunțăm în traducere la fragmentarea artificială a textului în „versuri”, și să adoptăm, de dragul fluentei, o redare în proză continuă și inspirată de exigențele unei fidelități maxime față de sensul gramatical și teologic al textului, iar nu față de valențele lui estetice și literare, deliberat și sistematic subordonate rigorii semnificațiilor.)

Criteriile organizării *Imnelor* în colecția actuală rezultată din eforturile editoriale ale lui Nichita Stithatul ne scapă; în orice caz, el nu este nici tematic, nici cronologic. În *Viața Sfântului Simeon*, ne spune că acesta a compus imne în prima perioadă a egumenatului său (§ 37) și în ultimii ani ai vieții, în exil (§ 111). Cu excepția *Imnului* 21 (de fapt Epistola în versuri către Ștefan al Nicomidiei) datat în jurul anului 1003, datele exacte de compunere ale *Imnelor* nu pot fi precizate mai îndeaproape. Indicii de ordin intern sugerează că *Imnele* 7, 10, 14, 15, 19, 37, 43, 47, 55, 56 ar putea data din epoca egumenatului (980–1005), *Imnele* 7, 10, 37 părând a fi fost scrise imediat după moartea lui Simeon Evlaviosul (986/987). Majoritatea *Imnelor* aparțin bătrâneții (cum arată aluziile din *Imnele* 23, 41, 42) și exilului (cum sugerează aluziile din *Imnele* 4 și 36), deci din anii 1009–1022. Această situație i-a determinat pe Dionysios Zagoraios și Nicodim Aghioritul să editeze în 1790 *Imnele* simeoniene²⁴ într-o altă ordine, duhovnicească, după cele trei trepte dionisiene ale urcușului ascetico-mistic al sufletului spre Dumnezeu: curățarea, luminarea, unirea. Iată această ordine care ar putea fi socotită un posibil plan de lectură²⁵:

²³ J. KODER, *ibid.*, p. 78.

²⁴ Au omis *Imnele* 10 probabil din cauza scurtimii, 15 din cauza afirmațiilor sale șocante, 21 din cauza caracterului lui de epistolă dogmatică și 23 pentru că era absent din manuscrisul pe care-l aveau la dispoziție; în schimb au adăugat alte două piese: nr. 54: o rugăciune către Sfânta Treime ce aparține însă lui Simeon Metafrastul, și nr. 55: frumoasa rugăciune a 7-a de la Împărtășanie („De pe buzele-mi spurcate...”).

²⁵ KODER, *ibid.*, p. 40–41; din acest plan au fost omise imnele foarte personale, imnele scurte și cele care sunt povățuiri către comunitatea sa monahală.

- Imnul 1 = 30 Curățirea sufletului prin lacrimi și pocăință
 Imnul 2 = 17 Frica naște iubirea
 Imnul 3 = 55 Păstrarea harului Botezului
 Imnul 4 = 8 Păzirea poruncilor duce la arătarea lui
 Dumnezeu
 Imnul 6 = 13 Pocăința și viața în duh
 Imnul 8 = 24 Smerenia duce la desăvârșire
 Imnul 9 = 26 A nu cunoaște pe Dumnezeu înseamnă
 a fi mort
 Imnul 11 = 48 Suferirea nedreptății pentru Dumnezeu
 câștigă slava
 Imnul 13 = 40 Darurile harului
 Imnul 14 = 42 Dumnezeu în viața aceasta și de dincolo
 Imnul 16 = 35 Vederea lui Dumnezeu insuportaibilă pentru
 firea omenească
 Imnul 17 = 34 Sufletele curățite se unesc cu Dumnezeu
 Imnul 21 = 28 Lucrările luminii dumnezeiești
 Imnul 22 = 29 Cunoașterea tainelor dumnezeiești e
 împărtășită doar celor uniți cu El
 Imnul 27 = 1 Lumina Duhului Sfânt
 Imnul 28 = 2 Unirea cu Dumnezeu prin curăție desăvârșită
 Imnul 31 = 25 Experiența vederii Luminii dumnezeiești
 Imnul 32 = 11 Experiența vederii lui Dumnezeu de către
 Simeon
 Imnul 34 = 44 Ce înseamnă a fi după chipul lui Dumnezeu
 Imnul 36 = 36 Unitatea Dumnezeului Treime
 Imnul 37 = 18 Iubirea dumnezeiască și lucrările Luminii
 dumnezeiești
 Imnul 40 = 22 Numele harului după lucrările Duhului Sfânt
 Imnul 41 = 23 și 42 = 31 Taina Firii dumnezeiești
 Imnul 43 = 33 Cine păzește chipul lui Dumnezeu biruie
 puterea demonului
 Imnul 44 = 38 Mintea curățită de cele materiale cunoaște
 pe Cel Imaterial
 Imnul 46 = 50 Vederea lui Dumnezeu și cunoașterea
 lucrărilor dumnezeiești

- Imnul 47 = 52 + 54 Cine vede pe Duhul Sfânt se
împărtășește de Dumnezeu
- Imnul 49 = 7 Tulburarea sufletului care cunoaște slava lui
Dumnezeu
- Imnul 51 = 32 Numai cei ce disprețuiesc toate se vor
împărtăși de Dumnezeu
- Imnul 52 = 47 Vederea Raiului și Pomului Vieții
- Imnul 53 = 37 Vederea și adorarea lui Dumnezeu

Imnele simeoniene sunt însoțite de o importantă *Prefață* scrisă de editorul lor, Nichita Stithatul, cel căruia îi aparține probabil și neobișnuitul titlu al colecției: *Erosurile imnelor dumnezeiești (ton theion hymnon hoi erotes)*, format din împletirea a două expresii din scrierile areopagitice: *peri ton theion hymnon*, „despre imnele dumnezeiești”²⁶, reprezentând titlul unei lucrări pierdute sau fictive a lui Dionisie Areopagitul, și *erotikous hymnous*, „imne erotice”²⁷, atribuite dascălului lui Dionisie Areopagitul, Ierotei. Titlul colecției orientează, așadar, cititorul *Imnelor* simeoniene spre o lectură în cheie dionisiană, iar această sugestie este apoi pe larg dezvoltată și argumentată de *Prefața* lui Nichita Stithatul. Acesta răspunde la atacurile și răstălmăcirile persoanei și imnelor Sfântului Simeon cu o entuziastă pledoarie — o compoziție retorică savantă și stufoasă, înțesată de citate biblice și areopagitice (fie exacte, fie reinterpretate)²⁸. Scopul *Prefetei* este acela de a prezenta *Imnele* simeoniene ca înrădăcinate în tradiția apostolică originară a Bisericii. În esență, Nichita spune următoarele: profunzimea mistică a *Imnelor* cere cititori pregătiți, curățiți și luminați ca Simeon însuși; nu oricine le poate înțelege, cel legat de materie și de patimi se expune unor riscuri duhovnicești și e mai bine să se abțină. Neînvățat de oameni, ci direct de Dumnezeu, și stăpânit de iubire extatică pentru

²⁶ *De divinis nominibus* IV, 14 (PG 3, 713A).

²⁷ *De coelesti hierarchia* VII, 4 (PG 3, 212A). Pentru Dionisie, ca și pentru Sfântul Maxim, *eros* și *agape* înseamnă același lucru; nuanța deosebitoare e acum că *eros* subliniază caracterul înflăcărat și de dorință al iubirii, iar *agape* dimensiunea ei de milă și condescendență.

²⁸ Pentru o analiză minuțioasă a *Prefetei* lui Nichita și modului tratării citatelor dionisiene, cf. KODER, *ibid.*, p. 53–64.

El, Simeon și-a exprimat experiențele mistice sub formă de „imne”, urmând în aceasta exemplul „înțelepților” poeți („terapeuții” lui Filon) și a „teologilor” din vechime (de care vorbește Dionisie Areopagitul). Ca și aceștia, Simeon e un *sophos theologos* inspirat, celebrând imnic pe Dumnezeu transcendent și anonim cu mii de nume în mod simultan simbolic, apofatic și catafatic, dar numai pentru cei inițiați. Cei neduhovnicești și trupești, stăpâniți de invidie, necredință și ignoranță (*phthonos*, *apistia*, *agnosia*) și pentru care lectura *Imnelor* erotice ale lui Simeon e prilej de scandal, trebuie fie să se schimbe, ca să le poată înțelege, fie să se abțină de la lectura și răstălmăcirea lor. Savanților editori occidentali li s-a părut însă că „areopagitismul vechiului editor [Nichita] rămâne un element exterior, placat, armonizat artificial și forțat cu textul pe care vrea să-l introducă”²⁹, și că ar exista astfel o contradicție între „mistica ierarhică” dionisiană și „mistica anarhică” simeoniană, unite paradoxal în gândirea lui Nichita Stithatul³⁰. Aceste opinii au primit deja o replică argumentată³¹. Tot Nichita Stithatul pare a fi autorul unui număr de scolii la *Imne* (mai exact la prima jumătate a lor). Păstrate numai într-un singur manuscris (*Marcianus graecus* 494, secolul XIII, cel mai vechi martor al colecției integrale), ele au un scop apologetic urmărind să prevină atacurile și răstălmăcirile cititorilor contemporani și caracterul biblic și tradițional al unor afirmații șocante ale Sfântului Simeon, în care acesta se acuză, din smerenie, de cele mai grave crime și patimi (*Imnele* 18, 19, 20, 24) și aplică radical realismul îndumnezeirii omului în sfinți inclusiv organelor sexuale (*Imnul* 15, piesa cea mai șocantă din toată colecția, eliminată de altfel din ediția Zagoraios și din traducerea rusă a lui Feofan Zăvorățul). O mențiune merită și cele 12 poeme-elogii ale unor diverși

²⁹ KODER, *ibid.*, p. 64.

³⁰ *Ibid.*, p. 61.

³¹ ALEXANDER GOLITZIN, „Hierarchy versus Anarchy? Dionysius Areopagita, Symeon the New Theologian, Nicetas Stethatos and Their Common Roots in Ascetical Tradition”, *St. Vladimir's Theological Quarterly* 38 (1994), p. 131–179; trad. rom. diac. Ioan I. Ică jr în: IEROMONAH ALEXANDER GOLITZIN, *Mistagogia — experiența lui Dumnezeu în Ortodoxie. Studii de teologie mistică*, Ed. Deisis, Sibiu, 1998, p. 133–183.

cititori bizantini inserate în manuscrise între *Prefață* și textul *Imnelor* și editate de A. Kambylis. Exerciții de versificație și retorică, lipsite de interes în sine, ele au o valoare istorică pentru că ne arată că în secolele XI–XII *Imnele* circulau și erau apreciate elogios într-un cerc select de clerici bizantini.

Înainte de versiunea de față, a treia, *Imnele* simeoniene au mai fost traduse în limba română de două ori. Prima dată de dascălul paisian Isaac, la Neamț, la sfârșitul secolului XVIII, după ediția incompletă și lacunară Zagoraios, traducere rămasă în manuscris³². A doua oară, după ediția Koder, de părintele Dumitru Stăniloae ca partea a III-a dintr-un amplu volum (705 p.) intitulat *Studii de teologie ortodoxă* publicat la Craiova în 1990. Volumul se deschide cu un extins studiu despre „Hristologia Sfântului Maxim Mărturisitorul” (p. 13–154), continuă cu un subtil eseu de antropologie teologică, „Omul și Dumnezeu” (p. 157–303), și se încheie cu „Sfântul Simeon Noul Teolog: Imnele Iubirii dumnezeiești” (p. 305–705). Introducerea intitulată „Legătura personală cu Hristos în lumina infinității dumnezeiești după Sfântul Simeon Noul Teolog” (p. 307–321) trasează cadrele generale ale unei viziuni teologice de tip personalist a relației om–Dumnezeu, ilustrată apoi prin traducerea comentată a *Imnelor* simeoniene. În conformitate cu această viziune, persoanele umane din lume (cuvânt care în limba română derivă de la latinescul *lumen* = „lumină”) sunt „ipostasuri răspânditoare de lumină, sau de sensuri prin iubire”; aceasta întrucât sunt chipul creat al „Persoanelor Treimii dumnezeiești, Ipostasurile Luminii eterne și nesfârșite”, a căror lumină o „răspândește către oameni și asupra lumii Fiul lui Dumnezeu întrupat ca om”. Lumina este în sens ioaneic lumina iubirii, opusă întunericului patimilor și păcatului. Uniți cu Hristos, Lumina lumii, ne vom umple toți de lumină și tot universul va fi Împărăția cerurilor, o Împărăție a Luminii. După care părintele Dumitru precizează: „Vom încerca să *ilustrăm* această învățătură despre lumina dumneze-

³² *Partea a doua a preacuviosului părintelui nostru Simeon Noul Teolog Cuvântătoriu de Dumnezeu alte cuvinte prin stihuri foarte folositoare și dulci*, Biblioteca Mănăstirii Neamț, manuscrisul românesc 59, f. 636r–793v; descriere la D. FECIORU, *supra*, n. 14.

iască de care se poate împărtăși lumea creată de Dumnezeuul Treimic prin *comentarea Imnelor dragostelor dumnezeiești* ale Sfântului Simeon Noul Teolog” (p. 317 — s.n.). „Deplin încadrat în tradiția scrisului ascetic și duhovnicesc al Părinților răsăriteni, Sfântul Simeon Noul Teolog aduce o notă accentuată de simțire” — o simțire sfântă a unei lumini pline de taină, simțite, nu definite abstract-scolastic, nici pur sentimentale, identică cu iubirea —, „fapt care i-a făcut pe unii teologi să-l socotească un înnoitor în tradiția duhovnicească ortodoxă” (p. 318, 319). Întrucât Simeon pune un „puternic accent pe personalismul lui Dumnezeu și pe relația personală a făptuirii umane cu El”, „de aceea am accentuat în note că numai omul ca persoană poate simți iubirea lui Dumnezeu și numai un Dumnezeu existență personală poate arăta iubirea Sa omului” (p. 321). Astfel, părintele Dumitru Stăniloae dublează practic traducerea celor 58 de imne simeoniene cu 984 de ample scolii infrapaginale. Acestea reprezintă o fascinantă parafrază sau transcriere în limbaj personalist, meditativ și liric, teologic dar și poetic, contemporan a acestor *Imne*, egală ca volum cu însuși textul *Imnelor*³³. Se vede limpede că aici Sfântul Simeon *ilustrează* gândirea părintelui Dumitru Stăniloae și este asimilat organic în aceasta, rezultatul final fiind un conglomerat în care text și comentariu fuzionează. Așa cum indică probabil involuntar, dar nu mai puțin elocvent, titlul volumului, acest conglomerat trebuie considerat o operă de creație a părintelui Dumitru Stăniloae însuși. Spre deosebire de această operă originală, scopul traducerii de față, făcută după ediția Kambylis, e unul mai modest, limitându-se la o simplă restituire, dar cât mai riguros filologic cu putință, a textului *Imnelor* simeoniene așa cum l-au avut în mână primii lui cititori.

Noutatea textuală absolută a volumului de față o reprezintă însă *Epistolele* Sfântului Simeon, care apar aici pentru prima dată într-un volum (traducerea lor în corpusul simeo-

³³ Părintele DUMITRU STĂNILOAE a mai oferit un comentariu al *Imnelor* simeoniene, limitat însă la tema luminii, în finalul ultimei sale cărți: *Isus Hristos Lumina lumii și îndumnezeitorul omului*, Ed. Anastasia, București, 1993, p. 217–285: „Lumina dumnezeiască în descrierea Sfântului Simeon Noul Teolog”.

nian nemțean a circulat doar în manuscrise³⁴ și ca atare a rămas fără ecou). Tradiția manuscrisă greacă atribuie Sfântului Simeon Noul Teolog un număr de patru *Epistole*, dintre care doar una a fost editată critic, celelalte trei rămânând încă în manuscris³⁵; ele sunt accesibile până acum numai în „metafrază” neogreacă a lui Dionysios Zagoraios³⁶. Cu certitudine Sfântul Simeon a scris mult mai multe epistole, și câteva din piesele cuprinse în colecția *Catehezelor* sale sunt de fapt epistole: astfel *Cateheza 17* despre contemplare și smerenie, în fapt o epistolă de bătrânețe și care a putut fi considerată drept testamentul duhovnicesc al Sfântului Simeon; *Cateheza 18* despre alegerea și virtuțile egumenilor și păstorilor de suflete; *Cateheza 20* spre Hristos pe urmele părintelui duhovnicesc; *Cateheza 22* despre căința care duce la luminare (în care Simeon își descrie sub numele unui oarecare Gheorghe prima sa experiență a vederii luminii); *Cateheza 23* despre beția duhovnicească de la capătul căinței, și chiar *Cateheza 34* în care face apologia zelului său duhovnicesc în fața monahilor săi răzvrățiți — toate sunt din punct de vedere formal epistole, nu alocuțiuni rostite. Revenind la colecția celor patru *Epistole* traduse în acest volum, trebuie spus că ele au o importanță capitală pentru înțelegerea gândirii duhovnicești a Sfântului Simeon, oferindu-ne nici mai mult, nici mai puțin decât înșăși cheia înțelegerii ei în contextul epocii sale.

Epistola 1 despre mărturisire este textul cel mai controversat și revelator totodată din întreaga operă a Sfântului Simeon. Ea este o pledoarie argumentată în favoarea dreptului monahilor de a asculta spovedanii și de a pronunța legări și dezlegări ale păcatelor creștinilor penitenți. Aici Sfântul Simeon formulează explicit teoria transiterii succesive a autorității de a lega și dezlega păcatele de la Iisus Hristos Cel Înviat — o dată cu suflarea Duhului Sfânt (*In 20, 22–23*), nu

³⁴ *Cuvintele 76–79* din ms. 61 din Biblioteca Mănăstirii Neamț, f. 461r–497r; descriere la D. FECIORU, *supra*, n. 14, p. 477; sau manuscrisul 12 din Biblioteca Patriarhiei (1802), f. 504–539; descriere în *Studii teologice* 12 (1960), p. 115.

³⁵ Cel mai vechi manuscris e *Cod. Coislinianus* [Paris] 292 (secolul XIII), f. 263–273v; am consultat după microfilm și *Vaticanus graecus 1782* (anul 1584), f. 205v, 230, copie după *Patmiacus graecus 427* (secolul XIV), f. 77 sq.

³⁶ Cf. *supra*, n. 8, 1790, *logoi* nr. 32, 11 și 87.

trebuie uitat acest lucru — la Apostoli, iar de la aceștia la episcopi și preoți. Căzând în patimi și în erezii, acestora din urmă li s-a îngăduit doar celebrarea Sfintelor Taine, cerându-li-se doar să fie ortodocși și să aibă o viață curată. Autoritatea de a lega și dezlega s-a transmis astfel monahilor cu viață apostolică — „nu pentru că ar fi fost luată de la preoți și arhieriei, ci pentru că aceștia s-au înstrăinat ei înșiși de ea” — dar și aceștia s-au făcut „nemonahi și netrebniți”. În ultimă instanță, deci, autoritatea de a lega și dezlega aparține doar celor ce au primit pe Duhul Sfânt și arată acest lucru printr-o viață duhovnicească manifestată prin harisme. Exemplu de astfel de om duhovnicesc oferit de Sfântul Simeon este părintele său duhovnicesc: Simeon Evlaviosul. Explicația dată e aceasta: nepăzind cu straja poruncilor darurile primite la Botez, credinciosul furat și rănit de demoni are nevoie de un doctor, de un sfătuitor și un mijlocitor, care să-l împace cu Dumnezeu. Acesta nu poate fi decât un prieten al lui Dumnezeu și care-L vede pe Dumnezeu. Numai aceștia Îl pot ruga pe Dumnezeu să ne dea lumina Lui, ca în lumina Lui să ne găsim și vedem sufletele așa cum sunt ele — în păcatul dar și în slava chipului lui Dumnezeu —, fiindcă „a ne găsi sufletele înseamnă a-L vedea pe Dumnezeu” și invers: numai văzând pe Dumnezeu ne găsim/vedem sufletele și facem astfel adevărata pocăință. (Pocăința cu străpungere și lacrimi ca David, Manase și Petru, „fiindcă iertarea păcatelor se dă nu prin faptele/ascezele noastre, ci de iubirea lui Dumnezeu și har”, e tema *Epistolei* 2, în finalul căreia oferă monahului căruia îi scrie și o metodă practică de a realiza adevărata pocăință în viața sa.)

În *Epistola* 3 Sfântul Simeon revine la tema necesității unui părinte duhovnicesc, a căutării și atitudinii față de el. Din cuprinsul scrisorii se deduce că părintele duhovnicesc este chiar Simeon însuși care se adresează unui ucenic ușuratic. Acestuia îi scrie ca să-i lase moștenire și să nu ascundă talantul și bogăția duhovnicească primite de la părintele său duhovnicesc, Simeon Evlaviosul, și pentru ca să nu fie disprețuit de ucenic care, disprețuindu-l pe Simeon, să cadă în păcatul de a-L disprețui în el pe Hristos. Sfântul Simeon revine, în termeni care evocă precis *Epistola către Corinteni*

42–44 a Sfântului Clement Romanul, la tema succesiunii apostolice de credință (prin învățătură) și de har (prin Taine), acestea se transmit de la Iisus Hristos la apostoli, iar de la aceștia la episcopi și preoți, la care Simeon îi adaugă și pe egumeni și părinții duhovnicești monahi. Toți aceștia, „preoții și părinții duhovnicești de acum”, sunt mijlocitorii mântuirii noastre, nu se deosebesc cu nimic de apostoli, „sunt fii ai apostolilor și apostoli, și ne dau exact același lucru ca și apostolii”, ne dau ca pe o moștenire părintească harul și predaniile Apostolilor. Cine nu are un părinte duhovnicesc să-l caute activ (ca sutașul Corneliu pe Apostolul Petru, înainte de a-l cunoaște, cf. *FA* 10) și să-l recunoască după fapte dintre învățătorii mincinoși. Dar nimeni nu poate cunoaște nevoia de un părinte duhovnicesc învățător și mijlocitor la Dumnezeu dacă nu se cunoaște pe sine prin smerenie. Azi însă, din pricina mândriei, a disprețului și a lipsei de iubire, ordinea Bisericii lui Dumnezeu s-a răsturnat și nu se mai vede structura ei de Trup al lui Dumnezeu legat prin iubire. Toți își închipuie că sunt învățați și n-au nevoie să-i învețe altcineva, că pot avea harul și de la preoți păcătoși și nevrednici, de la care să primească harul, dar pe care să-i disprețuiască. Pe de altă parte, necinstirea ca apostoli și socotirea ca păcătoși și a părinților duhovnicești — solii zdrențăroși ai Împăratului Hristos — înseamnă însă o necinstire a lui Hristos Însuși, iar alipirea de ei e garanția unirii cu El.

În fine, *Epistola 4* e o implacabilă denunțare a pseudo-învățătorilor care se autoinstituie (autohirotonească) părinți duhovnicești și apostoli fără harul de sus; ei vorbesc cu aroganță și infatuare despre Cineva pe Care nu-L cunosc, înainte de a se fi născut din Dumnezeu prin Duhul Sfânt, fără să aibă un părinte duhovnicesc, fără să fi fost mai întâi ucenici ei înșiși, fără să fi fost luminați în mod conștient de har ei înșiși înainte de a lumina pe alții, orbi care călăuzesc alți orbi. Finalul epistolei este o ultimă patetică apologie în care Sfântul Simeon se plânge 1. că e urât pentru că iubește pe Hristos; 2. că e osândit de toți pentru că-și cinstește părintele duhovnicesc; 3. că e proclamat eretic pentru că învață că fără venirea conștientă a harului Duhului Sfânt nu există nici iertare

de păcate, nici eliberare de patimi, nici sfințire, nici înfiere; 4. că e acuzat pentru că susține că cei ce se împărtășesc de Duhul Sfânt ajung nepătimitori și sfinți, se îmbracă în Hristos și devin hristoși fiind îndumnezeiți în mod real; și 5. că e condamnat pentru că afirmă că lumina lui Hristos e văzută de toți cei care s-au învrednicit prin pocăință ca aceasta să intre în ei. Din aceste puncte rezumative, în care Sfântul Simeon își concentrează aici precis liniile majore ale „apostolatului” său „mistic” în Bizanțul secolelor X–XI, reiese că adversarii săi susțineau tezele simetric opuse potrivit cărora: 1. deși în vechime unii au atins nepătimirea și sfințenia, azi nu mai e cu putință această performanță; 2. deși toți creștinii primesc harul Duhului Sfânt prin Taine, experiența Lui conștientă nu e necesară pentru mântuire pentru care nu e necesară nici păzirea tuturor poruncilor Evangheliei, ci doar, selectiv, a unor dintre ele; 3. îndumnezeirea și vederea lui Dumnezeu au loc în veacul viitor, nu acum. Sfântul Simeon e conștient că e urât pentru că nu-i amăgește pe oameni și nu le spune: „În-drăzniți, toți se vor mântui fără osteneală și fără paza exactă a poruncilor lui Dumnezeu”, fără experiența conștientă a harului mântuitor și sfințitor și a lumini Duhului Sfânt, și e persecutat „pentru ca să nu mai vestească poruncile Evangheliei și ale Apostolilor și să înceteze a mai înnoi viețuirea evanghelică ajunsă să fie socotită învechită și disprețuită”.

Din aceste considerații rezultă limpede câteva lucruri esențiale. În primul rând, faptul că în conflictul Sfântului Simeon cu adversarii săi (monahi, teologi, episcopi) nu trebuie văzut un contrast imaginar între un spiritualism entuziast și libertar și instituțiile autoritare ale monahismului și Bisericii bizantine ale epocii. Nu este vorba de un conflict între Sfântul Simeon și tradiție, ci de o dispută despre natura tradiției înseși: mistică și duhovnicească pentru Simeon, formală și exterioară pentru adversarii săi. Prin apostolatul său mistic, Sfântul Simeon voia să restabilească natura mistică a tradiției plecând însă de la natura tradițională a misticii³⁷. El n-a fost un refor-

³⁷ Cf. HILARION ALFEYEV, *St. Symeon the New Theologian and Orthodox Tradition*, Oxford, 2000, p. 4, 273–274.

mator al Tradiției³⁸, ci un critic implacabil al celor ce o reduceau la o tradiție pur umană, moartă, pledând pentru o restaurare maximală a idealului ascetico-mistic al vieții evanghelice în Duhul Sfânt aflat în inima Tradiției vii a Bisericii și pentru realizarea personală, vie a acestui ideal de către fiecare creștin în parte, fiecare la locul și slujirea lui în Trupul Bisericii. Sfântul Simeon apără convingerea că Duhul Sfânt e mereu viu în Biserică exact ca pe vremea Apostolilor. Tradiția nu e o simplă transmitere orizontală de instituții și idei, iar Duhul Sfânt n-are doar misiunea de a menține intactă o moștenire istorică. Biserica nu transmite un simplu depozit, ci invocă în fiecare moment pe Duhul Sfânt ca El să genereze mereu, din generație în generație, în prezent această moștenire ca o flacără vie și mereu nouă³⁹. În al doilea rând, reiese cu claritate legătura esențială care există pentru Sfântul Simeon între experiența luminii, recunoașterea păcătoșeniei proprii în ea și iertarea păcatelor la rugăciunile unui părinte cu adevărat duhovnicesc. În această perspectivă, experiența luminii dumnezeiești este indispensabilă pentru un creștin nu din considerente ce țin de preferința pentru un vizionarism entuziast și extatic, ci este — ca și cea a mijlocirii unui părinte duhovnicesc, prieten al lui Dumnezeu —, o necesitate vitală, pentru că abia prin ea creștinul își vede păcatul, se căiește cu lacrimi și tot prin ea dobândește certitudinea iertării păcatelor și a vindecării de patimi, și, implicit, a mântuirii. Pentru că numai Dumnezeu în Duhul Sfânt trimis de Hristos poate ierta păcatele, iar certitudinea iertării e dată de vederea îndumnezeitoare a luminii lui Dumnezeu și intrarea celui ce s-a căit și a fost iertat astfel în Împărăția lui Dumnezeu ca fiu al Lui prin har. În al treilea rând, este iarăși limpede că prin criticile sale Sfântul Simeon nu manifestă tendințe revoluționare și sectare, nu vrea să desființeze structura ierarhică și sacramentală orizontală a Bisericii, ci să lanseze avertismente profetice

³⁸ „Denn kritisieren ist noch nicht so viel wie reformieren”, KARL HOLL, *Enthusiasmus und Bussgewalt. Eine Studie zu Symeon dem Neuen Theologen*, Leipzig, 1898, p. 102.

³⁹ *Ibid.*, p. 221.

menite să ducă nu la schismă sau sectă, ci la trezire și șoc psihologic și duhovnicesc⁴⁰.

Mai rămâne să fie explicată problema critică a puterii de a lega și dezlega, deci a Spovedaniei, care pentru Sfântul Simeon poate fi administrată și (nu în exclusivitate!) de monahi nehirotoniți, practic de orice creștin cu condiția să aibă pe Duhul Sfânt și să fie om duhovnicesc. Pentru a înțelege această aserțiune, care poate șoca azi pe teologi sau clerici, trebuie reamintite câteva date istorice indispensabile pentru o judecată bine informată și în cunoștință de cauză. În primul rând, faptul că, până în secolul XIII cel puțin, teologia bizantină n-a delimitat niciodată în mod precis numărul Sfințelor Taine⁴¹. Să ne amintim că Sfântul Ioan Damaschinul († 749) menționează ca Taine doar Botezul, Mirungerea și Euharistia (iar în secolul XIV, Sfântul Nicolae Cabasila, † 1390, vorbește în *Viața în Hristos* de aceleași Taine la care adaugă ca Taină și târnosirea bisericii). Sfântul Dionisie Areopagitul (secolul V) enumeră în *Despre ierarhia bisericească* șase Taine: Botez, Euharistie, Mir (târnosire), Preoție, Tunderea în monahism și Înmormântare. Dacă însă, pentru Dionisie, monahismul e limpede o Taină, ca un al doilea Botez egal cu acesta, în schimb pentru el monahii sunt clar subordonați clericilor, fac parte din rândul laicilor, fiind ca atare luminați, nu luminători (cf. *Epistola* VII). Sfântul Teodor Studitul († 829) menționează aceleași șase Taine ca și Dionisie. Precum se poate vedea, dacă monahismul apare ca Taină, Pocăința sau Spovedania nu apare în rândul Tainelor până în secolul XIII, și aceasta pentru că monahismul era socotit Taina Pocăinței prin excelență. Numărul celor șapte Taine actuale ale Bisericii — nu trebuie uitat acest lucru — este de origine occidentală. El a fost impus împăratului Mihail VIII Paleologul (1259–1283) cu ocazia pseudo-unirii de la Lyon (1274) de către papa Clement IV în mărturisirea de credință

⁴⁰ JOST VON ROSSUM, „Priesthood and Confession in St. Symeon the New Theologian”, *St. Vladimir's Theological Quarterly* 20 (1974), p. 220–228, aici, p. 224.

⁴¹ Cf. JOHN MEYENDORFF, *Byzantine Theology*, 1974, 1979², 1983³; trad. rom. A.I. Stan: J. MEYENDORFF, *Teologia bizantină. Tendințe istorice și teme doctrinare*, Ed. IBMBÖR, București, 1996, p. 255–257.

pe care i-a pretins-o bazileului în vederea „unirii”. Teologii bizantini au receptat acest număr în primul rând datorită simbolismului biblic al cifrei șapte, dar au oscilat. Dacă Iov Iasites (monah la sfârșitul secolului XIII) reține ca Taină în numărul celor șapte Tunderea în monahism și unește într-o singură Taină Spovedania și Maslul, la sfârșitul perioadei bizantine, Sfântul Simeon al Tesalonicului († 1431) separă Maslul ca Taină de sine stătătoare unind între ele Pocăința și Tunderea în monahism. Spovedania este acum o Taină și ca atare celebrarea ei aparține clerului. Nu aceasta era însă situația în Bizanțul Sfântului Simeon Noul Teolog, când, din contră, Tunderea în monahism era o Taină, iar Spovedania în sensul actual nu era încă socotită ca atare.

Nu înseamnă însă că Biserica n-a avut un ritual clar de reconciliere a păcătoșilor cu Biserica. Încă din secolul III asistăm la apariția unui sistem de penitență extrem de sever, care sancționa cu îndelungate excluderi de la Euharistie și readmiteri graduale, în etape, pe cei vinovați de păcate grave — apostazie, erezie, ucidere, desfrâu —, și acest sistem de excludere și de readmitere administrat numai de episcopi și de preoți s-a menținut teoretic pe tot parcursul istoriei Bisericii Răsăritene. Dezavantajul acestui sistem penitențial era însă acela că el privea doar păcatele de moarte, deci cazurile extreme, și relația credinciosului cu Biserica, și nu se ocupa de viața de zi cu zi și de educația morală a credincioșilor, precum și de păcatele ușoare, pentru a căror ispășire ascetică se foloseau posturile de peste an. În paralel cu acest sistem exterior al disciplinei penitențiale, în monahism apare și se dezvoltă spovedania frecventă, în sensul actual, deci de mărturisire regulată a păcatelor și gândurilor pătimase în scopul tămăduirii și vindecării lor prin rugăciunile și sfaturile unor părinți duhovnicești experimentați, care nu erau neapărat și clerici. Acest sistem monahal al pocăinței, nu doar ca reconciliere exterioară cu Biserica, ci și ca mijloc de împăcare cu Dumnezeu, de vindecare și călăuzire lăuntrică a sufletelor practicat de monahi, s-a extins treptat și în Biserică, mai ales după discreditarea clerului printr-o viață lumească și pătimășă și căderea în erezii, îndeosebi în timpul iconoclasmului.

Așa se face că de la sfârșitul epocii iconoclaste și până în secolul XII monahii au fost aproape în exclusivitate administratorii acestui tip de spovedanie. O spune în secolul IX Ioan Postitorul: „Domnul Iisus Hristos a trimis profeți, apostoli, ierarhi, preoți și dascăli pentru învățături duhovnicești, iar pe monahi ca să îndemne ca oamenii să li se mărturisească cu pocăință”⁴²; iar în secolul XI Ioan al Antiohiei scrie încă și mai limpede că, drept despăgubire pentru violențele suferite de monahi sub Constantin V Copronimul, „Hristos le-a dat darul de a trece [*metatethenai*; exact termenul folosit de Simeon Noul Teolog] la ei mărturisirea și vestirile păcatelor”⁴³. La această situație a reacționat la sfârșitul secolului XII marele canonist bizantin Teodor Balsamon care a protestat împotriva atribuirii reconcilierii păcatelor doar *preoților* monahi, susținând că e o nedreptate ca primirea gândurilor oamenilor să nu revină tuturor *preoților*, ci doar preoților monahi, cerând pentru toți recomandări speciale (*entalteria*) din partea episcopilor⁴⁴. Treptat, o dată cu clarificarea statutului sacramental al Spovedaniei și contestarea statutului sacramental al tunderii în monahism, lucrurile s-au cristalizat — înspre mai bine sau înspre mai rău, asta e o altă discuție — în formula actuală: în secolul XV mărturisirea individuală la preot devine o practică generală, existând în paralel și alternativa mărturisirii gândurilor unor monahi chiar nehirotoniți (practică uzuală în așa-numitul „stărețism”) ⁴⁵. În secolele X–XI situația era, am văzut, alta. Dar chiar și replasat în propriul său context Sfântul Simeon trebuie bine înțeles: nu e vorba de un conflict pe „orizontală” între instituție și harismă, clericalism și laicism, între preoția specială a ierarhiei și preoția universală a credincioșilor pentru privilegiul și autoritatea administrării pocăinței, nici de o confuzie între actul eclezial al re-

⁴² *Sermo ad eos qui peccatorum confessionem patri suo spirituale edituri sunt*, PG 88, 1920A.

⁴³ *De disciplina monastica et monasteriis laicis non tradendis*, PG 120, 1128BC.

⁴⁴ Comentarii la canonul 52 apostolic și 9 Cartagina, ed. Rhalli-Potli, *Syntagma ton theion kanonon* II, p. 69, și III, p. 311.

⁴⁵ Pentru toate aceste evoluții prezentarea cea mai sintetică rămâne cea a lui K. HOLL, *Enthusiasmus und Bussgewalt*, p. 224–331: „Die Binde- und Lösegewalt des Mönchtums”.

concilierii cu Biserica administrat de cler cu actul mărturisirii individualiste și private administrat de monahi, și care ar fi „umbrit” sensul eclezialogic al Tainei pocăinței⁴⁶, ci de un fapt mult mai radical și situat pe „verticală”: numai Duhul Sfânt și oamenii duhovnicești împacă/unesc aieva pe cei ce se căiesc cu Dumnezeu.

Autor duhovnicesc controversat, dar și iubit de monahi, Sfântul Simeon n-a fost ceea ce s-ar numi un autor popular. Reabilitarea lui deplină și popularitatea lui sunt un fenomen recent⁴⁷ care a fost generat în primul rând de editarea și traducerea scrierilor lui. „Mult mai ușor de citit decât operele Sfântului Grigorie Palama, dar mai dificil de asimilat, ele smulg admirația unora, șocând în schimb pe alții, și în general marele public se simte puțin pierdut în volumele cu operele lui”⁴⁸. Ceea ce nu înseamnă că un „fir simeonian” continuu nu poate fi urmărit în spiritualitatea ortodoxă până în epoca noastră. E destul să ne gândim la Sfinții Serafim din Sarov († 1831) — ieromonah — și Siluan Athonitul († 1936) — simplu monah —, care, fiecare în parte, pot fi priviți ca niște veritabili Simeoni Noi Teologi ai secolelor XIX și XX în Ortodoxie. Ei pot servi foarte bine drept călăuze în înțelegerea și asimilarea vie a scrierilor simeoniene, făcând din lectura lor nu simple desfătări intelectuale și sentimentale private, ci ceea ce sunt de fapt: un manual al adevăratei vieți creștine de neconceput altfel decât în focul Duhului Sfânt și în Lumina Slavei Sfintei Treimi.

diac. Ioan I. Ică jr

⁴⁶ ROSSUM, „Priesthood and Confession”, p. 227–228.

⁴⁷ ALFEYEV, *St. Symeon the New Theologian and Orthodox Tradition*, p. 2, 286.

⁴⁸ ARCHEVÊQUE BASILE KRIVOCHÉINE, *Dans la lumière du Christ. St. Syméon le Nouveau Théologien (949–1022). Vie — Spiritualité — Doctrine*, Chevetogne, 1980, p. 5.

Erosurile imnelor dumnezeiești
[*ton theion hymnon hoi erotes*]
ale Sfântului și Marelui
Părintelui nostru
Simeon Noul Teolog,
care a fost egumen și preot
al mănăstirii Sfântul Mamas
din Xirokerkos^{*}

* Traducere după ediția realizată de Athanasios Kambylis: SYMEON NEOS THEOLOGOS, *Hymnen* (Supplementa Byzantina. Texte und Untersuchungen), Berlin-New York, 1976, CCCLXXXIII + 573 p., confruntată cu ediția lui Johannes Koder: SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, *Hymnes*, vol. 1-3 (SC 156, 174, 196), Paris, 1969, 1971, 1973.

Nichita monahul și preot
al Mănăstirii Studios, zis și Stithatos

Cuvânt înainte la cartea dumnezeieștilor
imne ale cuviosului părintelui nostru Simeon

1. Caracterul elevat, transcendent și suprasensibil al celor scrise aici, precum și sublimitatea teologiei și profunzimea evidentă a cunoașterii lor nu sunt, socot, înțelese și accesibile tuturor. Căci fulgerând de jur-împrejur cu arătările dumnezeiești ale Luminii celei neapropiate [*I In* 6, 16] și fiind mai presus de orice pricepere omenească, au, prin urmare, nevoie pentru înțelegerea lor de cei care prin buna deprindere a rațiunii au sănătoase simțirile sufletului, prin briza Duhului își întraripează mintea spre înalt și astfel își au în chip limpede întreaga gândire cufundată cu totul spre ceruri și adâncurile lui Dumnezeu [*I Co* 2, 10]. De aceea mi s-a părut foarte nimerit, folositor și potrivit mie, celui ce vreau să aduc învățătorului cinstea cuvenită, să-i asigur dinainte pe cei ce vor să se plece asupra cuvântului de aici, ca nu cumva prin năvala lipsită de experiență spre adâncurile Duhului [*I Co* 2, 10] și prin deprinderea și gândirea neexersată în cele dumnezeiești și mai presus de simțire.

2. Să se știe deci că acela care alege să se plece asupra scrierilor unor bărbați teologi și e împins la aceasta de dragostea de citire, dacă e credincios trebuie mai întâi să fugă cu totul de lume și de cele din lume [*I In* 2, 15] atât cu trupul, cât și cu duhul, trebuie să se scuture de desfătarea trecătoare a plăcerilor, să pună prin făptuirea și lucrarea poruncilor lui Hristos temelie bună pe piatra puternic sprijinită a credinței [*Lc* 6, 48] și peste aceasta să zidească cu bun meșteșug casa virtuților; trebuie să dezbrace pe omul cel vechi și stricat prin

poftele lui și să se îmbrace în cel înnoit în Hristos [*Ef* 4, 22–24; *Col* 3, 9–10], cel care a ajuns desăvârșit și prin desăvârșirea care e cu putință a urcat la statura de bărbat desăvârșit, la măsura vârstei plinătății lui Hristos [*Ef* 4, 13]; mai trebuie să fie mai dinainte curățit, luminat și strălucit de Duhul și să vadă dinainte toată făptura cu ochiul curat al minții, trebuie să fi învățat și cercetat dinainte rațiunile și mișcările ei în chip luminos și să fi ajuns în afara celor văzute, adică mai presus de toată umilinta trupului și a simțirii; și de aici deschizându-și limpede gura să atragă cu putere harul Duhului pentru ca de aici să fie umplut de o lumină bună și să teologhisească limpede proporțional cu arătările sfinte care au loc în el de sus din pricina curăției; și așa cu o astfel de gândire luminoasă să se plece asupra celor scrise aici, adică asupra ostenelilor preasublimei și preateologice gândiri a preafericitului și de trei ori fericitului părinte Simeon.

3. Pe cel târât încă în jos de pieptul și pântecul său, adică de cugetele sale pământești și de poftele lui legate de materie, și legat de legăturile simțirii înșelătoare a lumii, ca pe unul care e necurat și olog cumplit în ce privește simțurile gândirii, îl avertizăm, așadar, dinainte să nu îndrăznească să se apuce de citirea celor scrise aici, ca nu cumva ațintindu-și privirea spre razele soarelui cu ochi urduroși să sufere și orbire și să-și piardă chiar și vederea nedeslușită a ochilor. Căci mai întâi trebuie să te cureți de toată neputința și urdoarea gândurilor și așa să vii și să te apropii de soarele care strălucește la infinit în chip curat și suprainfinit: fie de acesta care ni se arată în chip simțit, fie de Cel al dreptății [*Mal* 4, 2] și de scânteierile rațiunilor și înțelesurilor revărsate de el. Căci vederea adâncurilor Duhului [*1 Co* 2, 10] e numai a celor care printr-o curăție extremă sunt luminați de lumina infinită a lui Dumnezeu și și-au agonisit gândirea și sufletul în întregime luminoase; celorlalți însă le este folositor și potrivit să-și bată pieptul și să cheme mila de sus.

4. Prin urmare, tot cel ce poate să mediteze cu credință la cuvintele acestui dumnezeiesc părinte și să cerceteze profunzimile lor, trebuie să observe cu pricepere extazul și îndumnezeirea lui: cum fiind în afară de carne, de trup și de toată

simțirea, a fost răpit de pe pământ de Duhul la ceruri și la Dumnezeu, cum s-a învrednicit în chip străin de descoperiri dumnezeiești și a văzut lucrând/activându-se în el însuși eu dumnezeiască cuviință lucrările/energiile luminii dumnezeiești și, posedat fiind de Dumnezeu ca unul rănit de dragostea [*eroti*] Lui, Îl chema și numea cu diferite denumiri dumnezeiești, imitând în aceasta pe Marele Dionisie fiind și el răpit asemenea lui de pe pământ. Căci fiind pus în lucrare/activat de Duhul Sfânt în chip identic cu acela, și acest înalt bărbat cântă strălucit pe Dumnezeu ca pe o Cază a toate în chip asemănător acestuia „cu multe nume provenite de la toate cele cauzate: ca Bun, ca Frumos, ca Înțelept, ca Iubit, ca Dumnezeu dumnezeilor, ca Domnul domnilor, ca Sfântul sfinților, ca pe Cel sfânt, ca pe Cel ce este și ca pe Cauza veacurilor, ca pe Dăruitorul vieții, ca Înțelepciune, ca Minte, Cuvânt și Cunoșcător, ca pe Unul Care are dinaintea toate comorile întregii cunoașteri, ca Putere, ca Puternic, ca Împărat al împăraților, ca pe Cel vechi de zile, ca pe Cel neîmbătrânitor și neschimbabil, ca Mântuire, ca Dreptate, ca Sfințire, ca Izbăvire, ca Unul Care prin măreție e mai presus de toate și străbate toate ca o briză subțire; ca Unul ce este și în suflețe și în trupuri și în minți, și în cer și în pământ și, în același timp, Același este în lume, în jurul lumii, mai presus de lume, mai presus de cer, mai presus de ființă, soare, stea, foc, apă, vânt, rouă, nor, însăși piatră și stâncă, fiind toate și nimic din cele ce sunt”¹.

5. De aceea, și marele în cele dumnezeiești Dionisie în scrierea sa „Despre numele dumnezeiești” ca dând mărturie prin cele ce le scrie despre modul și extazul spre Dumnezeu al acestui dumnezeiesc Părinte, spune acestea: „Astfel deci, Celui ce este Cauza a toate și mai presus de toate i se potrivește și lipsa oricărui nume și toate numele celor ce sunt, ca să fie în chip exact Împărăție a toate și în jurul acesteia să fie toate atârând de ea ca o cauză, ca obârșie, ca limită, și ea, potrivit cuvântului, să fie toate în toți [*I Co 15, 28*] și să fie cu adevărat lăudată ca subzistență a toate”. Și după puțin: „Ea îmbrățișează în prealabil în ea însăși în mod simplu și fără să

¹ *De divinis nominibus* I, 6 (PG 3, 596BC).

se limiteze toate cele ce sunt prin bunătățile desăvârșite ale uneia și aceleiași și atoatecauzatoarea Pronii și este lăudată și numită în chip potrivit plecând de la toate acestea. Iar teologii vestesc nu numai aceste numiri divine care pleacă de la proniiile sau proniatele universale și parțiale, ci Bunătatea mai presus de strălucire și de nume o numesc și după alte și alte cauze și puteri plecând și de la unele din arătările dumnezeiești care au strălucit celor inițiați sau prorocilor fie în locașurile sfinte, fie altundeva, și îi atribuie forme și figuri omețești sau de foc sau de electron, îi laudă ochii, urechile, sprâncenele, fețele, mâinile, palmele, aripile, brațele, spatelile și picioarele, și îi plăsmuiesc cununi, tronuri, cupe, pahare, și alte lucruri tainice”².

6. Căci curățindu-și la culme sufletul, așa cum strigă deja cu glas mai mare decât glasul de trâmbiță înseși cele scrise de el, acest om dumnezeiesc [Simeon] s-a învrednicit și de mari descoperiri și de vederi negrăite și de convorbiri tainice și de vorbe dumnezeiești răsunându-i în chip tainic de sus și, vorbind scurt, s-a învrednicit de harul apostolic, fiind aprins întreg de focul dumnezeiesc. De aceea, deși nu gustase din știința din afară [profană] a discursurilor, a fost mărit prin revărsarea discursurilor și belșugul numelor mai presus de orice retor și înțelept ajungând în vârful înțelepciunii ca un adevărat înțelept în cele dumnezeiești și teolog preaînvățat.

7. Și nu e de mirare, căci, așa cum s-a spus, din pricina curăției ei înțelepciunea lui Dumnezeu străbate și cuprinde toate, fiindcă e o suflare a puterii lui Dumnezeu și o revărsare a slavei limpezi a Atotțiitorului. Iar fiind una poate toate și rămânând în ea însăși înnoiește toate și trecând prin generații la sufletele cuvioase le face prietene ale lui Dumnezeu și proroci, căci nimic nu iubește Dumnezeu ca pe cel ce locuiește împreună cu înțelepciunea [Sol 7, 24–28].

8. De aceea, poftind cuvintele înțelepciunii, a dorit frumusețea ei, și dorind-o, ca și Solomon³, a căutat-o prin ostenele iubirii de înțelepciune și ale ascezei, și găsind-o s-a rugat cu

² *De divinis nominibus* III, 7–8 (PG 3, 596C–597B).

³ *Sol* 7, 7–13; 8, 2; 6, 11.

lacrimi și osteneală și i s-a dat chibzuință, a chemat pe Dumnezeu cu credință tare și a venit la el duhul înțelepciunii; de aceea a avut neadormit toată viața lui strălucirea care iese din ea, prin care au venit la el toate bunătățile vieții veșnice și bogăție nenumărată de înțelepciune și cunoaștere. Și învățând fără viclenie de la Dumnezeu cele negrăite le oferă în scris tuturor fără invidie spre veselie și folos duhovnicesc; căci nu ascunde ca un rob nerecunoscător talantul dat lui de Dumnezeu [Mt 25, 18], ci ca un econom credincios nu îngroapă bogăția înțelepciunii nedeșertate pe care a primit-o de la Însuși Stăpânul; „căci fără viclenie am învățat, fără invidie dau și nu voi ascunde bogăția ei” [Sol 7, 3].

9. De aceea, și limba lui e de argint ars în foc [Pr 10, 20] și sufletul lui e plin de dreptate; buzele lui, ca ale celui drept [Pr 10, 21], au știut cele înalte și gura lui a picurat haruri și înțelepciunea negrăită a lui Dumnezeu [Pr 10, 31–32]. Aceasta însă s-a făcut din multa lui smerită-cugetare și curăție. Căci „gura celor smeriți va medita înțelepciune, în inima bună a bărbatului e înțelepciune, dar în inima celor fără minte ea nu se va cunoaște” [Pr 11, 2; 14, 33]. Căci fiind plin de smerită-cugetare, avea neconținut în meditația inimii înțelepciunea lui Dumnezeu, după cum spune [Scriptura], înțelepciune care se cunoaște în cei curați cu inima nu în înțelepții lipsiți de minte ai lumii acesteia, și lumina lui Dumnezeu era cu adevărat răsuflarea lui, pe care având-o în gândire ca o făclie, spunea și scria foarte limpede cu cunoștință ceea ce vedeau ochii minții lui; căci zice [Scriptura]: „Spune cele ce au văzut ochii tăi” [Pr 25, 7] și spunând laudă foarte limpede Divinul din cele se sunt ca pe ceea ce este comun tuturor celor ce sunt. Căci, așa cum spune Dionisie cel mare în cele dumnezeiești, „Binele nu e lipsit de comuniune cu nimic din cele ce sunt, ci raza lui supraființială fiind întemeiată statornic în sine, se arată cu bunătate prin luminări proporționale fiecăreia din cele ce sunt și atrage spre contemplarea, comuniunea și asemănarea cu el pe cât e cu putință toate mințile înțelegătoare care se avântă spre El cu sfințenie pe cât e cuvenit”⁴.

⁴ *De divinis nominibus* I, 3 (PG 3, 588C).

10. Prin urmare, urmând întru toate teologilor dinaintea lui, laudă „cu evlavii fără iscodire și sfinte ale minții ascunzimea mai presus de minte și de fire” a Dumnezeuirii, cum zice Dionisie despre bărbații teologi, și „cinstind cele negrăite prin tăcerea cuminte, tindea spre fulgerările care îi luminau în înțeleșurile sfinte, și de acolo, fiind strălucit și luminat cu bogăție, era întipărit de ele spre imnele tearhice și cuvenite lui Dumnezeu și spre imnologiile sacre, spre a vedea luminile tearhice dăruite lui prin ele cu măsură și a lăuda în imne cu dragoste [*erotikos hymnein*] pe Dătătorul binelui, Domnul, ca o Cauză a toată sfânta obârșie și arătare a luminii”⁵.

11. Dar acest lucru e un gen și efect vechi al înțelepciunii originare. Căci harul dumnezeiesc al Duhului, unindu-se așa cu credincioșii din vechime „care cultivau în vechime iubirea de înțelepciune [*filozofia*] părintească”⁶, în virtutea covârșirii curăției lor, punea în mișcare gândirile lor spre „imne de dragoste” [*hymnos erotikous*] și dumnezeiești și spre discursuri [poetice] în tot felul de metrii; de aceea celor de atunci li s-au arătat în chip minunat poeți creatori de cânturi, imne și melodii dumnezeiești; care s-au desăvârșit în aceasta cu înțelepciune și deprindere nu plecând de la educația celor învățate și de la exercițiul desăvârșit al cuvintelor, ci de la iubirea de înțelepciune a modurilor de comportare ale sufletului și din exercițiul extrem și păzirea virtuților generale. Iar dacă cineva preferă să se încredințeze de aceasta din ceva scris, să citească pe Filon Iudeul în tratatul intitulat „Despre viața contemplativă sau despre rugători” și se va încredința din el. Iar ca să preluăm și noi de acolo un scurt cuvânt spre întărirea argumentului nostru, acela zice acolo că aceștia „nu contemplau numai” cele mai înalte prin avânturi ale minții curate, „ci făceau și cântări și imne lui Dumnezeu cu feluri de metrii și melodii, seriindu-le neapărat în ritmurile cele mai solemne”.

12. În cele cântate de părintele nostru [Simeon în imnele sale] cu expresii și numiri dumnezeiești, în acestea, zice marele Dionisie, „a fost inițiat de cuvintele dumnezeiești [lor Scrip-

⁵ Cf. *De divinis nominibus* I, 3 (PG 3, 589AB).

⁶ Cf. FILON, *De vita contemplativa* 28, după EUSEBIU, *Historia ecclesiastica* II, 17, 13 (PG 20, 173–184).

turi] și”, dacă cercetează cineva cu suflet sârguincios și gândire limpede dumnezeieștile Scripturi, „va găsi că imnologia sfântă a teologilor [autorilor Scripturii], ca să vorbim așa, dispune numirile dumnezeiești sub formă de expuneri și imne după ieșirile binefăcătoare” ale Firii dumnezeiești⁷. După care, întărind mai limpede cuvântul nostru, același revine limpede despre cele spuse și zice: „Unindu-se cu acestea” adică cu cele mai dumnezeiești dintre puterile îngerilor, „pe cât e cu putință prin imitarea îngerilor, pentru că o astfel de unire a minților îndumnezeite cu Lumina supradumnezeiască are loc prin odihna oricărei lucrări a minții, mințile deiforme o laudă pe Aceasta în principal prin suprimarea tuturor celor ce sunt, din unirea preafericită cu Aceasta [Lumina] fiind luminat în chip adevărat și suprafiresc în aceea că Aceasta este cauză a tuturor celor ce sunt, dar nu e nimic din acestea ca transcendentă în mod supraființial dincolo de toate”⁸.

13. „Știind deci aceasta” dumnezeiescul părinte Simeon lauda ca un înțelept „teolog” Firea dumnezeiască și mai presus de fire și „ca fără nume”, dar o teologhisea și „ca o cauză numită cu orice nume și supraîntemeiată fără nume mai presus de toate”. „Uneori însă, cât privește lucrarea de față, adunând de la teologi [autorii Scripturilor] și folosindu-se ca de un canon de cele zise de ei, privind la ele înainta spre desfășurarea numirilor dumnezeiești gândite cu mintea”, iar alteori „privind cu gândirea văzătoare de Dumnezeu arătările și contemplațiile expunea rezervând cele sfinte sfinților potrivit predaniei dumnezeiești” a Apostolului și vedeniile dumnezeiești văzute de el cu sfințenie le arăta celor împreună cu el ca pe o datorie, el cel dintâi către cei de-al doilea și inferiori fără invidie pe măsura lor, și împărtășea cele sfinte după vrednicie celor părtași prin știință în întregime la inițierea preotească, „sustrăgându-le râsurilor și batjocurilor celor neinițiați, sau mai degrabă izbăvindu-i pe aceia, în cazul în care există asemenea oameni, de lupta cu Dumnezeu făcută pentru aceasta, nefăcându-le cunoscute”⁹ celor mulți cât timp a fost și s-a

⁷ *De divinis nominibus* I, 4 (PG 3, 589D).

⁸ *De divinis nominibus* I, 5 (PG 3, 593BC).

⁹ *De divinis nominibus* I, 8 (PG 3, 597BC).

arătat între cei vii, ascultând și în aceasta de Marele Dionisie care scrie către Timotei așa: „Vezi ca să nu divulgi sfintele sfinților, ci să le ai în evlavie și cele ale Dumnezeuului ascuns să le cinstești prin cunoștințe ale minții înțelegătoare și nevăzute păzindu-le neîmpărtășite și neprihănite de cei neinițiați și comunicându-le în chip sfânt cu luminare sfântă numai celor sfinți între sfinți, așa precum ni le-a predat teologia și nouă, următorilor ei”¹⁰.

14. Căci învățați fiind și noi ca de el însuși și cunoscând prin cele spuse și prin acest cuvânt înălțimea, adâncimea și lățimea înțelepciunii lui [*Ef* 3, 18], le ferim de cei cu totul grosolani și neinițiați și vrem să fie nedivulgate, expunându-le limpede numai celor care au urechile destupate cu sfințenie prin purtarea de grijă față de modurile de comportare și o înțelegere dumnezeiască și care sunt în chip evident sfinți prin viață și prin cunoașterea de sus. Căci acest lucru îl vrea și dumnezeiescul Pavel scriind către Timotei așa: „Pe acestea încredințează-le unor oameni credincioși, ce vor fi în stare să-i învețe și pe alții” [*2 Tim* 2, 2].

15. Deci cei ce aleargă spre contemplare printr-o făptuire iubitoare de înțelepciune și vin la adâncul înțelesurilor teologice, să-și cerceteze cu credință sufletul cu privire la acestea și vor secera de aici, știu bine, mult folos. Dar ceilalți, a căror minte e împrăștiată în multe alte lucruri și e întunecată de bezna necunoștinței, care nu știu nici măcar ce este făptuirea, contemplația și descoperirea tainelor dumnezeiești, să se înstrăineze de citirea celor scrise aici; căci având gândirea incapabilă de a cuprinde cuvintele și descoperirile înalte, obișnuiesc să calce în picioare și să trivializeze cele dumnezeiești, neputând să-și ridice privirea spre nimic din cele mai presus de noi.

16. De altfel și pentru că orice suflet care s-a curățit frumos la culme, fiind nemuritor și înzestrat cu minte, „tinde” cu putere dumnezeiască „spre viețile îngerești”, potrivit lui Dionisie arătătorul celor sfinte care spune așa: Căci atunci când sufletul ajunge la sine însuși „prin mișcarea circulară” și

¹⁰ *De ecclesiastica hierarchia* I, 1 (*PG* 3, 372A).

„o înfășurare unitară dinspre cele din afara puterilor lui mentale”, atunci dumnezeiasca Obârșie a binelui, „dăruindu-i nerătăcirea ca una care rămâne într-un cerc întorcând-o de la cele multe din afară și adunând-o mai întâi în ea însăși, îl unește, ajuns el însuși ca unitar, cu puterile unite unitar” ale îngerilor; căci „prin ele ca prin niște călăuze bune sufletele și câte sunt bune în suflete urcă împreună cu aceste minți sacre și sfinte spre Obârșia dumnezeiască a tuturor celor bune și se împărtășește de luminările țâșnite de acolo” proporțional cu curăția lui și „se împărtășește, pe cât îi e în putință, de darul care poartă chipul binelui”¹¹. De aceea nu cred că este drept ca aceste contemplații înalte și teologii îndrăgostite [*erotikas theologias*] ale acestui suflet să fie expuse riscului de a nu fi crezute căzând în urechi astupate de invidie și necredință sau, mai bine zis, în suflete acoperite foarte de întunericul neștiinței, și călcate în picioare de mângari și catări, de balauri și serpi, adică de patimi necurate și pierzătoare. Căci cele sfinte sunt cu neputință de împărtășit tuturor celor ce duc o viață câinească și porcească, cărora, potrivit cuvântului [Scripturii], nu li se dau acestea și nu li se aruncă mărgăritarele cuvântului [Mt 7, 6]. Dar celor care printr-o curăție dusă la culme au ajuns la egalitatea sfințeniei acestora, acelora le pot fi împărtășite cu o plăcere negrăită și dumnezeiască și le dăruie înțelepciunea și înălțarea până la ele ca „lumini luminoase”¹² și odrasle ale focului dumnezeiesc.

17. Deci, dat fiind că sufletul cu adevărat dumnezeiesc și preacurat al călăuzitorului nostru a fost ridicat la o asemenea înălțime și s-a învrednicit de astfel de arătări și de un asemenea har, harul pescarilor și apostolilor, și a ajuns prin strălucirea gândirii lui înflăcărate „la însăși Obârșia dumnezeiască a toate”¹³, unde se înalță toate sufletele dreptilor, și a ajuns cu bogăție „la împărtășirea luminărilor” acesteia, precum strigă poemele și dragostele [erosurile] imnelor dumnezeiești, cum atunci n-ar fi el însuși sfânt amestecat cu Cel prin fire Sfânt și cu sfinții din vechime, ca o lumină cu o lumină, ca un foc cu

¹¹ *De divinis nominibus* IV, 1 și 2 (PG 3, 705A. 696C).

¹² *De divinis nominibus* IV, 2 (PG 3, 696B).

¹³ *De divinis nominibus* IV, 2 (PG 3, 696C).

un foc, ca o rază cu soarele, ca [luminile] secunde cu [luminile] prime, ca acelea care sunt în asemănări și întipăriri cu arhetipurile și adevărurile? Cum să nu fie lăudat în imne și vrednic de toate imnele și laudele acest suflet care e mai presus de acestea și mai presus de toată slava pământească și omenească?

Să cadă invidia care pururea se indignează de cei buni, și să fie lăudat în imne și în vorbe frumoase Simeon cel vrednic de tot felul de imne și laude, precum am expus mai pe larg cu citate din Cartea Sfântă în cuvântul nostru „Împotriva acuzațiilor sfinților”¹⁴. Căci dacă aceste descoperiri și glăsuiri nu sunt glăsuiri ale lui Dumnezeu, nici ale unui suflet îndumnezeit și ajuns în afara oricărei simțiri a lumii și în întregime sfânt, atunci cu greu altceva din cele omenești și săvârșite de noi cu toată sânguința s-ar putea arăta bineprimit de Dumnezeu și lăudat de oameni și să poarte prin înțelepciunea și cunoașterea cea mai înaltă slava și strălucirea lui Dumnezeu.

18. Acestea le-am pus, aşadar, înaintea imnurilor de dragoste și dumnezeiești [*ton erotikon kai theion hymnon*] ale învățătorului din pricina celor ținuți de invidie, necredință și neștiință față de cele bune, pentru ca fie dând peste această primă abordare [prefată] să se facă prin acestea cândva mai buni decât ei înșiși și mai presus de invidie și gelozie și să slăvească, pe cât le e cu putință, pe cel care cu fapta, cu cuvântul și cu vederea L-a slăvit pe Dumnezeu și a sfințit în mădularele lui Numele Lui mai presus de orice nume; fie să se abțină să pună mâna și să cerceteze cu curiozitate cele scrise aici ca unii care n-au gustat cele bune și nu pot să cuprindă deloc vederile mai înalte din pricina grosimii care le este inerentă.

¹⁴ Scriere pierdută. S-a păstrat doar o filă (inedită încă) alcătuită două treimi din citate din profeți în manuscrisul athonit 4508 (Iviron 388), f. 535–536v.

< Stihurile și elogiile unor cititori >

1

Stihuri ale lui Ioan al Adrianopolului

Sunetul de tunet al duhului tău, părinte, este pentru cei învățați de Dumnezeu mântuire asigurată, iar pentru platonicieni necunoaștere desăvârșită, căci pentru cei sufletești, care au minte oarbă din pricina necunoașterii, acestea sunt o nebulă limpede.

2

Stihuri ale lui Ierotei, monahul și preotul mănăstirii Izvorul Frumos

Preamarea ta smerenie, părinte, și lacrima îmbelșugată a inimii tale, punându-te mai presus decât cele din lume, te-au umplut de vederi [contemplări] mai presus de lume; deci cel rău care ia în nume de rău dumnezeieștile tale cuvinte să piară rău împreună cu blasfemiile lui.

3

Stihuri ale lui Alexios filozoful, care a fost și mare dascăl

Țărâna răstignită în chinuri nemăsurate te face minte nesăturată în contemplații.

Stihuri iambice ale lui Nichita
preaiubitorul de Dumnezeu diacon și dascăl
al Marii Biserici a lui Dumnezeu

Văzându-te pe tine ca pe un alt dumnezeiesc Moise, care din cer mai degrabă decât dintr-un munte ai luat preaveneratele table mistice din mâna lui Dumnezeu Stăpânul Însuși și ai dat tuturor ca pe unele ce procură mântuire mântuitoarele și preaînțeleptele tale cărți, părinte, te cinstim încă mai mult după vrednicie ca pe un mistagog al unor dumnezeiești învățături, care ai pus lămurit înaintea celor ce vor să le cunoască și nu fug din invidie de vederea lor, atât făptuirea, cât și adâncurile contemplării (nicidecum accesibile celor mulți). Căci aprinzându-ți sufletul, cuvântul și mintea cu Cărbunele în Trei Sori și curățindu-ți cugetele, strălucești și arzi totodată prin cuvintele tale: pe cei răi îi arzi și mistui, iar pe cei buni îi luminezi și mântuiești în întregime prin scrierile tale plăcut convingătoare; mulțimea, frumusețea, înălțimea și adâncimea lor, precum și tăria vigoriei înțelesurilor și feluritele discernă-minte ale învățăturilor lor cine le va adulmeca oare? numai prin tăcere le va da cineva înțelegerea venerată care să biruie lărgimea și puterea cuvintelor. Fără arătarea credinței mele urâciune sunt aceste [stihuri] pentru veneratul părinte.

Stihuri ale lui Vasile secretarul

Oricine primește în mâini această carte, să socotească că primește un lucru de foc. Dacă ești desăvârșit, curat cu inima, depășind deja în chip înțelept făptuirea prin contemplarea tainică, apropiindu-te de Dumnezeu și primind fulgerările care vin de aici, deschide-o și parcurge-o sincer; căci vei secera cu adevărat folos, nu vătămare, venind mai degrabă spre o cunoaștere mai cuviincioasă a celor de care te-ai împărtășit prin comuniunea Duhului, iar dacă ești inițiat în chip înțelept în măsurile și modurile luminărilor, ai să primești prin lumină

lumină. Dar dacă nu ești bărbat desăvârșit în floarea vârstei (duhului, zic), nici n-ai trecut de diada materială ieșind în chip dumnezeiesc din simțire și prin contemplările imateriale cunosătoare n-ai cunoscut fiind cunoscut și văzând în Dumnezeu pe Dumnezeu, să nu vrei nicidecum să cunoști cele din această carte, ca nu cumva, vrând lumină, să afli mai degrabă flacără, și necredința să-ți ardă inima ori să-ți vatăme pupilele minții, întrucât nu te-ai încordat să privești autentic spre tot ce iese din această strălucire.

6

Stihuri ale aceluiasi

Sârguinta ți-a dat curățire, părinte, curățirea ți-a dat împărțirea luminii și comuniunea cu Dumnezeu, iar aceasta ți-a dat cunoașterea celor ascunse ca un indiciu cu preabună-cuviință al ostanelilor tale și al darurilor lui Dumnezeu. Deci să tacă orice limbă care grăiește plecând de la pământ, chiar dacă e bogată în întorsăturile cuvintelor, iar el să învețe și să grăiască limpede arătările tainelor celor nearătate, căci, iată, ne învață cu bună-cuviință.

7

Stihuri ale aceluiasi

Bine și foarte frumos ai luptat, Simeoane, inițiatule precinstite, ca să te faci liman al faptelor virtuții, și n-ai alunecat din nici una din ele, ci ai câștigat atâtea daruri ale harului [harisme] cât nici unul din sfinții dintru început. Martora acestora e cartea ta de față, ca să nu le spun eu pe fiecare în parte tuturor. Căci cine altul a fost răpit la cer de trei și de patru ori, ba chiar și mai des, acolo unde strălucește negrăit Lumina simplă și fără formă în Trei Străluciri și în Trei Sori? Care alt fiu al tunetului [Mc 3, 17] s-a arătat după întâiul, marele Ioan? Cine l-a văzut pe Hristos și a vorbit cu El ca tine, care ai ajuns în chip conștient și limpede mai presus de cuvânt fiu al lui Dumnezeu și Dumnezeu purtând în tine însuși Sfânta Treime?

Stihuri ale lui Vasile, prim-secretarul și ctitorul
mănăstirii Binefăcătoarei

O, inițiatule în tainele Duhului dumnezeiesc și mistagogule al dogmelor ascunse! Care prin împărtășire de Prima Lumină prin fire te-ai făcut fiu al lui Dumnezeu și dumnezeu; care ai suportat cu tărie flacăra unor necazuri nesfârșite și felurite și, fără să-ți înmoi în foc cugetul, ai luat cu vrednicie cununa mucenicilor, tu, curățindu-ți cele cinci puteri ale sufletului cu multele osteneli ale unor fapte virtuozose și separându-ți cu totul cugetul minții de afecțiunea pătimasă legată de materie a celor de jos, te-ai oferit drept sălaș lui Dumnezeu; iar El, îmbrăcând întreg casa ta, a umplut-o numaidecât cu împărtășirea îmbelșugată a celor șapte daruri ale Duhului, și a făcut apoi vrednică inima ta din care curgând revărsările cuvintelor adapă Biserica lui Hristos; iar indiciu al contemplării tale mistice, a cărei bogăție ți-a oferit-o curăția, sunt multele cărți ale lucrărilor tale, pe care le-ai compus dobândind harul preaputernicului Duh locuind împreună cu tine, care inițiază în cele dumnezeiești toate cugetele (căci n-ai gustat deloc educația amăgitoare, ferindu-te de orice înfumurare), iar mai mult decât toate arată cartea de față, pe care ai expus-o în metrii și stihuri ca unul care ai făcut toate cu cuvânt și cu măsură și, știind să distingi toate cu rânduială, și compunând un număr de 10752 de stihuri, înfățișează limpede drept cunună a frumuseților tale curățirea desăvârșită a simțurilor și înăuntrul celor văzute comuniune tainică a Duhului și împărtășirea împinsă la culme de Cel Desăvârșit.

Stihuri ale lui Nichita,
preaiubitorul de Dumnezeu diacon, dascăl și hartofilax
al Marii Biserici a lui Hristos

Dumnezeiesc te cunosc, te numesc și te scriu, căci n-ai spus nimic fără Dumnezeu, părinte, purtându-L locuind întru

tine, precum ai arătat, fiindu-l casă glăsuitoare și însuflețită; căci dacă a vedea vedenii e un har mai mare, a vorbi despre Dumnezeu e un dar încă și mai mare.

10

Alte stihuri ale lui Nicolae al Kerkyrei,
scrise în anul 6634 [= 1126]

Bând cupa frumoasei contemplări la care ai urcat prin nepătimire, fericite, ai putut inspira cuvinte de-viață-făcătoare, prin care ne arăți căile cele bune, căci așa mare bine e virtutea. Nicolae a scris acestea pentru veneratul [Simeon].

11a

Alte stihuri ale preaiubitorului de Dumnezeu
kyr Teofilact al Bulgariei, scrise în anul 6634 [= 1126]

Această carte ar trebui să stea înaintea tuturor ca un tablou și canon al virtuții, căci pe toți i-ar atrage mai mult decât lira lui Orfeu, în cazul în care toți ar atârna de ea sincer alungând departe de ei ranchiuna care dușmănește toate cele bune. Cum aş prezenta cartea aceasta care a atras foarte inima mea și m-a îmblânzit? Teofilact a scris acestea pentru de-Dumnezeu-grăitorul [Simeon].

11b

Veseleil a fost în vechime arhitectul cortului acela [Is 31; 35; 37; 38] al cărui model a fost dat lui Moise, pentru că avea negreșit drept arhitect Duhul. Tu, însă, văzătorule al celor înțelese cu mintea, sfâșiind cortul de jos, ai lămurit limpede cele de sus. Cum ai fost stricăcios și împreună cu Dumnezeu, fiind văzut în întregime strălucind ca focul în chipul unui cup-tor, luminând la culme prin împărțșirea focului, materia lui fiind arsă? Acesta e cuvântul tău, părinte. Slavă lui Dumnezeu pentru toate. Amin.

Alte stihuri ale unui alt monah Ierotei

Lăsând pământul ți-ai întins ochiul minții spre ceruri și ai văzut prin vedere tainică Lumina Primei Minți; de aceea te-ai îmbogățit în contemplați, și încă în contemplați cu totul mai presus de lume. Căci marea ta smerenie, părinte, și curata ta lacrimă te-au înălțat preafrumos spre înălțimea celor mai presus de lume, arătându-te mai presus decât cele din lume. Așadar, împărtășirea Luminii, de trei ori fericite, ce altceva ți-a oferit decât comuniune cu Dumnezeu, iar aceasta ți-a oferit cunoașterea dogmelor ascunse care adapă Biserica lui Hristos, chiar dacă nu vor aceasta cei cutezători, care poartă în chip preanenorocit înăuntrul lor invidia.

A celui întru Sfinți Părintelui nostru Simeon

Rugăciune mistică prin care e chemat
Duhul Sfânt de acela care Îl vede dinainte

1. Vino, Lumina cea adevărată,
Vino, Viața cea veșnică
Vino, Taina cea ascunsă,
Vino, Comoara cu neputință de numit,
Vino, Lucrurile cu neputință de glăsuire
Vino, Persoană cu neputință de înțeles,
Vino, Veselia cea nesfârșită.
Vino, Lumina cea neînserată,
Vino, Așteptarea cea adevărată a tuturor celor ce vor să se
mântuiască,
Vino, Scularea celor ce zac,
Vino, Învierea celor morți,
Vino, Cel Puternic Care pururea pe toate le faci, le prefaci
și le schimbi numai prin voia Ta,
Vino, Cel cu totul nevăzut, nearătat și nepipăit,
Vino, Cel ce pururea rămâi nemișcat și în fiecare ceas te
miști întreg și vii la noi cei care zăcem în iad, Cel ce ești mai
presus de toate cerurile,
Vino, Numele cel mult dorit și murmurat neîncetat, deși a
fi grăit de noi ce anume ești sau a fi cunoscut ce fel sau cum
ești ne este cu totul neîngăduit.
Vino, Bucuria cea veșnică,
Vino, Cununa cea neveștejită,
Vino, Purpura marelui Dumnezeu și Împăratului nostru,
Vino, Cingătoarea cea cristalină și plină de pietre prețioase

Vino, Sandala cea neapropiată,
Vino, Haina imperială și Mâna dreaptă cea cu adevărat su-
verană,

Vino, Cel pe care l-a dorit și-l dorește ticălosul meu suflet,
Vino, Cel singur la cel singur, pentru că singur sunt, pre-
cum vezi!

Vino, Cel ce m-ai despărțit de toate și m-ai făcut singur pe
pământ,

Vino, Cel ce Tu Însuși Te-ai făcut dorință întru mine și
m-ai făcut să te doresc pe Tine Cel cu totul neapropiat!

Vino, Răsuflarea și Viața mea,

Vino, Mângâierea smeritului meu suflet,

Vino, Bucuria, Slava și Desfătarea mea neconținută.

2. Îți mulțumesc că Tu, Cel ce ești Dumnezeu peste toate
[Rm 9, 5], Te-ai făcut un duh [I Co 6, 18] cu mine în chip
necontopit, nemutat și neschimbat, și mi Te-ai făcut totul în
toate [I Co 15, 28], Hrană negrăită și cu totul necheltuită,
care te reverseși neîncetat pe buzele sufletului meu și țâșnești în
izvorul inimii mele, Veșmânt care fulgeri și arzi pe demoni,
Curățire care mă speli prin lacrimile nestricăcioase și sfinte pe
care le dăruie celor la care vii venirea/prezența [*parousia*] Ta.

Îți mulțumesc că mi Te-ai făcut Lumină neînserată și Soa-
re neapus, căci n-ai unde să Te ascunzi Tu, Cel ce umpli cu
slava Ta toate. Căci nicicând nu Te-ai ascuns de cineva, ci
noi suntem cei ce ne ascundem pururea de Tine, nevrând să
venim la Tine. Căci unde Te-ai ascunde Tu, Cel ce n-ai nică-
ieri un loc al odihnei Tale? Sau de ce Te-ai ascunde Tu, Care
nicicând nu Te întorci de la cineva, nici nu întorci înapoi pe
cineva?

3. Sălășluiește-Te deci acum, Stăpâne, întru mine, locuieș-
te și rămâi nedespărțit și neseplat până la sfârșit întru mine,
robul Tău, Bunule, ca la ieșirea mea din lume și după această
ieșire și eu să mă găsesc întru Tine, Bunule, și să împărătesc
împreună cu Tine, Dumnezeule Cel peste toate. Rămâi, Stă-
pâne, și nu mă lăsa singur, ca atunci când vin vrăjmașii mei,
cei ce caută pururea sufletul meu, și Te găsesc rămânând în-

tru mine, să fugă cu totul și să n-aibă nici o putere împotriva mea, văzându-Te pe Tine, Cel mai puternic decât toți, șezând înăuntrul casei smeritului meu suflet.

Da, Stăpâne, cum ți-ai adus aminte de mine când eram în lume și, fiind eu în neștiință, Tu Însuși mai ales, m-ai despărțit de lume și m-ai făcut să stau înaintea slavei Tale, așa și acum păzește-mă stând pururea și nemișcat înăuntrul locuirii Tale în mine; ca văzându-Te neconținut eu, mortul, să fiu viu; ca avându-Te pe Tine eu, săracul, să mă îmbogățesc pururea și să fiu mai bogat decât bogații; ca mâncându-Te și bându-Te și îmbrăcându-mă în fiecă clipă întru Tine, să mă desfăt în bunătați negrăite; pentru că Tu ești tot binele, toată slava și toată desfătarea și Ție se cuvine slava, sfintei, cele de-o-ființă și de-viață-făcătoarei Treimi, cinstită, cunoscută, închinată și adorată în Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt de toți credincioși acum și în veci vecilor. Amin.

Despre strălucirea dumnezeiască și luminarea Duhului Sfânt; că Dumnezeu e un loc în care după moarte toți sfinții își au odihna; și că acela care cade din Dumnezeu nu va avea odihnă într-alt loc în viața viitoare

Ce este taina cutremurătoare ce se săvârșește întru mine? Cuvântul nu poate nicicum s-o exprime, nici mâna mea ticăloasă nu poate s-o scrie spre lauda și slava [*Flp* 1, 11] Celui mai presus de laudă, a Celui mai presus de cuvânt! Căci dacă cele săvârșite acum întru mine, desfrânatul [cf. *Lc* 15, 13], sunt cu neputință de grăit și rostit, cum ar avea nevoie să primească laudă sau slavă de la noi Cel Care e Dăruitorul și Făcătorul unora ca acestea? Spune-mi! Pentru că nici Cel deja slăvit nu va fi slăvit [*2 Co* 3, 10], cum nu va fi strălucit nici nu se va împărtăși de lumină soarele cel văzut de noi în lume: el luminează, nu este luminat, strălucește, nu primește lumină, fiindcă are lumina pe care a primit-o dintru început de la Făcătorul tuturor. Deci dacă, făcând soarele [*Fc* 1, 14. 16], Dumnezeu Făcătorul a toate [*Col* 1, 16] l-a făcut nelipsit de nimic ca să strălucească cu o strălucire neînvidioasă și să nu aibă nicicum nevoie de ceva mai mult de la cineva, cum oare va primi slavă de la mine, smeritul? Căci cu desăvârșire nelipsit de nimic este Făcătorul soarelui Care având tăria Sa umple de toate cele bune toate cele ce sunt. Aici limba mea duce lipsă de cuvinte, iar mintea vede, nu explică însă, cele săvârșite; privește și vrea să vorbească, dar nu găsește cuvânt; căci vede lucruri nevăzute, cu totul lipsite de chip, simple, cu totul necompuse și infinite în măreție. Căci nu vede un început, dar nu vede nici un sfârșit, iar de un mijloc nu știe nimic, și atunci cum ar putea spune ce vede? Căci, pe cât

socot, El Se vede recapitulat întreg, desigur nu prin ființă, ci prin participare. Dacă aprinzi un foc de la alt foc, atunci iei focul întreg și acela rămâne nedivizat și neștirbit ca și mai înainte, chiar dacă focul comunicat e separat de cel dintâi și devine candelă multe, căci e un foc trupesc. Dar Acela e [Foc] duhovnicesc, cu neputință de împărțit, e cu desăvârșire inseparabil și indivizibil; căci atunci când e comunicat nu se divide în mai multe, ci rămâne indivizibil și există în mine; răsare în mine, înăuntrul ticăloasei mele inimi ca un soare sau ca discul unui soare, arătându-se sferic, luminos, ca o flacără. Nu știu, precum s-a spus, ce să spun despre aceasta și aș vrea să tac — dacă aș putea numai! —, dar minunea cutremurătoare îmi pune în mișcare inima, îmi deschide gura întinată și, fără să vreau, mă face să grăiesc și să scriu. Tu, Care ai răsărit acum în inima mea întunecată [2 *Ptr* 1, 19], Care mi-ai arătat minuni pe care ochii nu le-au văzut [cf. 1 *Co* 15, 8], Care ai coborât și în mine ca în cel din urmă dintre toți [1 *Co* 2, 9], Care pe mine, pe care cumplitul șarpe și ucigător al celor muritori mă avea mai înainte lucrător supus a toată fărădelegea, m-ai arătat ucenic și fiu al unui apostol [Simeon Evlaviosul]. Tu, Soarele mai înainte veci Care-ai strălucit în iad, după care ai luminat și sufletul meu întunecat și mi-ai dăruit o zi neînserată — lucru cu anevoie de crezut pentru cei zăbavnici și trândavi ca mine —, Care ai umplut de toate bunătățile sărăcia care era întru mine, Tu Însuți dă-mi și cuvânt și vorbe ca să povestesc tuturor lucrările Tale uriașe și cele pe care le faci astăzi cu noi, robii Tăi, pentru ca și aceia care dorm în întunericul trândăviei și zic: „E cu neputință ca păcătoșii să se mântuiască și să afle și ei milă ca Petru și ceilalți apostoli, sfinți și drepti!”, să cunoască și să învețe că acest lucru a fost, este și va fi ușor bunătății Tale! Și aceia care cred că Te au pe Tine, Lumina întregii lumi [cf. *In* 8, 12], și zic că nu Te văd, că nu petrec în lumină, că nu sunt luminați, că nu Te văd neîncetat pe Tine, Mântuitorule, să învețe că n-ai strălucit în gândul lor, nici nu Te-ai sălășluit în inima lor murdă și că în zadar se veselesc în nădejdi deșarte socotind că vor vedea lumina Ta după sfârșit [moarte]. Pentru că încă de aici arvuna, pecetea [2 *Co* 1, 22; *Ap* 9, 4] ei se dăruiește negreșit

de Tine, Mântuitorule, oilor celor de-a dreapta [*Mt* 25, 32]; căci dacă încuierea [ușilor, cf. *Mt* 25, 10] e moartea fiecăruia și după sfârșit nu mai e nimic de făptuit pentru toți și nimeni nu mai poate face nici rău, nici bine, atunci, Mântuitorul meu, negreșit fiecare va fi așa cum va fi găsit [cf. *2 Co* 5, 3]. Aceasta mă înfricoșează, Stăpâne, aceasta mă face să tremur, aceasta topește toate simțurile mele, pentru că așa cum un orb care moare și se mută acolo nu va vedea niciodată în chip simțit acest soare, măcar că înviind primește iarăși lumina ochilor, tot așa nici cine are mintea oarbă [*2 Co* 4, 4], dacă moare, nu va vedea Soarele gândit cu mintea, pe Tine, Dumnezeuul meu, ci ieșind dintr-un întuneric va merge într-un alt întuneric și va fi în veci separat de Tine. Nimeni, Stăpâne, dintre oamenii care cred în Tine, nimeni din cei botezați în Numele Tău [cf. *FA* 8, 16], nu va suporta această mare și cutremurătoare povară a separării de Tine, Cel Milos până în măruntaiele Tale [*eusplanchos*]; căci cumplit e acest necaz, cumplită, de nerăbdat și veșnică va fi și întristarea. Căci ce va fi mai rău decât separarea de Tine, Mântuitorule? Ce va fi mai dureros decât a fi deznădăjduit de viață și a vieții acolo ca un mort lipsit de viață și a fi lipsit de toate cele bune? Pentru că acela care se separă de Tine se lipește de tot binele, căci lucrurile nu vor fi și atunci cum sunt acum pe pământ; fiindcă acum cei care nu Te cunosc se desfată aici trupește și se veselesc săltând ca niște [animale] necuvântătoare [*2 Ptr* 2, 12; *Iuda* 10]: având acum spre desfătarea vieții cele pe care li le-ai dat Tu și văzându-le numai pe acestea, așa cred că sunt și cele de după ieșirea sufletului din viața aceasta. Rău presupun și rău gândesc și cei ce zic că deși nu vor fi cu Tine, vor fi totuși într-o ușurare, și că își pregătesc — o, nebulie! — un loc care nici nu se împărtășește de lumină, dar nici n-are parte de întuneric; care e afară din Împărăție dar și din ghe-enă, e departe atât de cămara de nuntă, cât și de focul osândeii [*Iuda* 7], loc în care nenorociții își doresc să ajungă și zic că ei n-au nevoie de slava Ta veșnică sau de Împărăția cerurilor, ci doar să fie într-o ușurare. Vai de întunecarea lor, vai de neștiința lor, vai de nenorocirea și de nădejdlile lor deșarte! Căci nicăieri [în Scriptură] nu stă scris aceasta, nici nu va fi

aceasta, ci aceia care au făcut fapte dumnezeiești vor fi în lumina celor bune, lucrătorii celor rele vor fi în întunericul pedepselor, iar în mijloc o prăpastie înfricoșătoare care-i desparte, cum ai învățat Tu Însuși Care ai pregătit acestea [cf. *Lc* 16, 26]. Căci pentru omul care cade la mijloc acest lucru va fi mai presus de orice chin și pedeapsă înfricoșătoare, nefericitul rostogolindu-se în adâncul osândeii și în haosul pierzaniei și fiind târât acolo de unde cu anevoie le va fi celor ce sunt în chinuri să umble ca să treacă în pământul celor drești, care preferă să se prefacă în cenușă în focul cumplit decât să se arunce în haosul cel cutremurător. Deci cei care își doresc să fie după moarte acolo sunt vrednici de multe lacrimi și tânguiri, pentru că sunt cu totul în nesimțire ca niște dobitoace necuvântătoare, își doresc lor înșiși răul și se rătăcesc amăgindu-se pe ei înșiși. Tu, Hristoase, ești Împărăția cerurilor [*Mt* 5, 5], Tu ești pământul celor blânzi, Tu ești verdeața raiului, Tu ești cămara de nuntă dumnezeiască, Tu ești patul de nuntă cel negrăit, Tu ești masa tuturor, Tu ești pâinea vieții [*In* 6, 35], Tu ești băutura cea nouă, Tu ești vasul cu apă, Tu și apa vieții [*Ap* 21, 6], Tu și candela nestinsă pentru fiecare din sfinți, Tu și haina, cununa și cel ce împarte cununile, Tu și bucuria și rușinarea, Tu, hrana și slava, Tu și veselia, Tu și fericirea și harul Tău, Dumnezeuul meu, vor străluci ca un soare al Preasfântului Duh întru toți sfinții; și Tu, Soarele cel neapropiat [*1 Tim* 6, 16], vei străluci în mijlocul lor și toți se vor lumina pe măsura credinței, a făptuirii, a nădejzii și iubirii, a curăției și luminării venite de la Duhul Tău, Dumnezeule, Cel singur Îndelung-răbdător și Judecător al tuturor [*Evr* 12, 23]; căci vor avea sălașuri și locuri diferite [cf. *In* 14, 2]: măsurile strălucirii, măsurile iubirii și vederii Tale; mărimea măreției Tale le va fi iarăși slavă, desfătare și faimă împărțite în case și uimitoare sălașuri [*In* 14, 2–3]. Aceasta sunt corturile diferite, aceasta sunt multele case, aceasta sunt veșmintele preastrălucitoare ale multelor demnități, cununile cele felurite, pietrele scumpe și mărgăritarele și florile neveștejite care oferă un spectacol străin, aceasta sunt și paturile, cuverturile, mesele și tronurile, și tot ceea ce este spre o preadulce desfătare a fost, este și va fi faptul de a Te vedea pe Tine și numai pe Tine.

Deci cei care, precum s-a spus, nu văd lumina Ta, care nu sunt văzuți de Tine, ci sunt separați de priveliștea Ta atotbună, aceia sunt lipsiți de cele bune. Unde vor găsi ușurare? Unde vor găsi un loc fără durere? În ce sălașuri vor locui fără să se fi făcut drepti? Pentru că „împreună cu fața Ta vor locui cei drepti” [*Ps* 139, 14], căci vei lua un chip [o formă] [cf. *Ga* 4, 18] în inima lor dreaptă și împreună cu chipul [forma] Ta ei vor locui întru Tine, Hristoase al meu. O, minune, o, uimitor dar al bunătății! Oamenii să ajungă să fie în chipul [forma] lui Dumnezeu [cf. *Flp* 2, 6] și în ei să ia chip [formă] Cel necuprins pentru toți și toate, Dumnezeul Cel neschimbabil, Cel nemutabil prin fire, Care vrea să locuiască în toți cei vrednici, Care vrea ca fiecare să aibă înăuntrul său întreg pe Împăratul, însăși Împărăția și cele ale Împărăției, și să strălucească așa cum înviind Dumnezeul meu a strălucit mai presus decât razele acestui soare văzut [cf. *Mt* 17, 2]; și aceștia, stând așa înaintea Celui care i-a preaslăvit, rămân uluiți de covârșirea slavei și adaosul neconținut al strălucirii dumnezeiești [2 *Co* 4, 7]. Căci nu va fi sfârșit al progresului în veci, fiindcă oprirea adăugirii sfârșitului nesfârșit ar face atunci o cuprindere a Celui cu totul Necuprins și Cel de care e cu neputință pentru toți să se sature se va face un lucru de care te sature; ci plinătatea Lui și slava luminii va fi un abis al progresului și un început fără sfârșit. Și așa cum având pe Hristos Care a luat chip [formă] înăuntrul lor [cf. *I. Co* 4, 19], stau înaintea Lui Însuși Care strălucește neapropiat [inaccesibil], tot așa sfârșitul se face în ei început al slavei și — ca să fac mai limpede înțelesul — în sfârșit ei vor avea un început și în început sfârșitul. Înțelege-mă: Cel supraplin n-are lipsă de adaos, iar cei ce aleargă nu vor ajunge la sfârșitul Celui nesfârșit. Căci dacă cerul acesta văzut trece [*Mt* 5, 18] ca și pământul și toate cele de pe pământ, gândește-te atunci la ce spuneam: Va fi o cuprindere a unui loc, unde vei avea un sfârșit; nu vorbesc de un loc corporal, ci prin minte vei putea cuprinde plinătatea lumii corporale, dar nu e o lume, ci un aer ca la început, și nici un aer, ci un receptacol negrăit numit universul [totul] și care e un abis cu totul nesfârșit, întreg egal în toate sensurile dintr-o parte într-alta: acest univers [tot] e

plin de Dumnezeuire a lui Dumnezeu. Deci cei ce se împărtășesc de El și locuiesc în El, cum Îl vor cuprinde ca să se sature de El? Sau cum vor ajunge la sfârșitul Celui Nesfârșit, spune-mi! Lucrul e cu neputință și cu totul de nerealizat. Căci nici în sfinții care trăiesc aici în trup, nici în cei ce s-au mutat acolo, în Dumnezeu, nu poate intra pe furiș un asemenea gând, fiindcă ei sunt învăluiți de lumina slavei dumnezeiești, sunt luminați și luminează și se desfată în acestea și știu cu adevărat și cu toată certitudinea că desăvârșirea lor va fi nesfârșită și progresul în slavă va fi veșnic. Dar cei ce cad din Dumnezeu mă mir unde anume stau ei, care stau departe de Cel ce este pretutindeni, și e într-adevăr o minune plină de cutremur mare, fraților, și care are nevoie de gândul unei minți luminate, ca să înțeleagă bine aceasta și să nu cadă în erezie necrezând în cuvintele Duhului lui Dumnezeu. Iar aceștia vor fi negreșit în interiorul universului [totului], dar în afara luminii lui Dumnezeu și în afara lui Dumnezeu Însuși. Căci așa cum cei ce nu văd soarele care strălucește, chiar dacă sunt în întregime învăluiți de lumină, își sfârșesc viața în afara luminii fiind separați de simțirea și vederea lui, tot așa în întreg acest univers [tot] e lumina dumnezeiască a Treimii iar în mijloc păcătoșii care, închiși în întuneric fără să vadă, fără să aibă o simțire dumnezeiască, ci arși și osândiți de conștiința lor, vor avea în veci un necaz de nespus și o durere de negrăit.

Care e schimbarea făcută în acest părinte și cum, ajuns pe culmea curățirii, s-a unit cu Dumnezeu; și cum anume a ajuns și plecând de unde arată aici cuvintele lui de dragoste [erotikoi logoi] către Dumnezeu; iar spre sfârșit vorbește teologhisind despre îngeri

Ce e nemăsurata milă până în măruntaiele Tale [*eusplanchia*], Mântuitorule? Cum de te-ai îndurat să mă faci mădular al Tău pe mine, necuratul, destrăbălatul [cf. *Lc* 15, 13; *Ef* 5, 5] și desfrânatul¹? Cum m-ai îmbrăcat în haina preastrălucitoare ce fulgeră cu scânteierea nemuririi și face lumină toate mădulele mele? Căci trupul Tău preacurat și dumnezeiesc fulgeră întreg de focul Dumnezeirii Tale frământat și amestecat cu el în chip negrăit, și pe el mi l-ai dat și mie, Dumnezeul meu. Căci unindu-se acest cort murdar și stricăcios [al trupului meu] cu preacuratul Tău trup și amestecându-se sângele meu cu Sângele Tău, m-am unit — știu — cu Dumnezeirea Ta² și m-am făcut trupul Tău atotcurat, mădular strălucitor, mădular sfânt cu adevărat, mădular scânteietor, transparent și luminos. Văd frumusețea, privesc strălucirea, oglindesc lumina harului Tău și sunt uluit de negrăirea fulgerării și-mi ies din mine însumi când mă gândesc la mine: cine am fost și cine am ajuns — o, minune! Și atunci mă cuprinde frica și mă respect, mă cinstesc și mă tem de mine însumi ca de Tine Însuși și sunt nedumerit, cu totul rușinat, unde anume să mă așez și de cine să mă apropii, unde să culc mădulele Tale, la ce lucruri și la

¹ Scolie: „În aceste prime cuvinte dreptul [Simeon] e propriul său acuzator.”

² Scolie: „După ce te-ai făcut dumnezeu prin așezare [înfiere, *thesei*] unit fiind cu Dumnezeu și făcându-te un trup preacurat cu El, cum de ești curvar, desfrânat și necurat, dacă pe unii ca aceștia îi stăpânește păcatul iar Apostolul spune: «Oricine rămâne în El nu păcătuiește» [1 *In* 3, 2]? Cu adevărat, sfinte al lui Dumnezeu, adevărate sunt minciunile smeritei tale cugetări.”

ce fapte să le folosesc pe ele, cele cu totul înfricoșătoare și dumnezeiești. Dă-mi și să grăiesc și să fac ce spun, Ziditorule, Plăsmuitorul și Dumnezeuul meu! Căci dacă nu împlinesc cu fapta cele pe care le grăiesc făcutu-m-am aramă care sună mult în zadar [cf. *1 Co* 13, 1] și sunt nesimțitor față de sunetul loviturilor. Dar să nu mă lași, să nu mă părăsești, nici să mă lași să rătăcesc, Mântuitorul meu, pe mine ticălosul, săracul și străinul, care-Ți datorez zece mii de talanți [*Mt* 18, 24], ci fă acum ca și odinioară, Cuvinte! Căci atunci m-ai despărțit, Mântuitorule, de moștenirea și de tot pământul strămoșesc, de tată, de frați, de mamă, de cei ai mei, de străini și de toate rudele și prietenii [*Mt* 19, 29] pe mine, păcătosul și mai josnicul decât toți aceștia și m-ai primit în brațele Tale preacurate pe mine, cel ce mă arătam nerecunoscător față de cele bune ale Tale. Așa și acum să ai milă de mine, Îndurate, chiar mai mult decât atunci, Dumnezeuul meu, îndură-Te și păzește-mă, împlânzește mișcările irascibilității mele și fă-mă în stare să suport cu suflet mare orice încercare și întristare a acestei vieți, câte îmi aduc asupra mea însămi prin răutatea cugetului meu, la câte mă ispitește firea invidioasă a demonilor și aduc asupra mea cu fapta și cu cuvântul frații mei cei neputincioși. Vai mie! pentru că și mădularele mele mă istovesc și pentru ele sufăr iarăși: sunt dus de picioare eu care sunt sortit să fiu cap; merg cu picioarele goale și mă înțep în spini și sufăr mult neputând suporta durerea; unul din picioarele mele merge înainte și celălalt se întoarce înapoi, mă trag încoace și încolo și mă târăsc, mă împiedic și cad; a zăcea jos e rău iar a merge așa e mai rău decât a zăcea și întrece toate nenorocirile. Dă-mi, Doamne, străpungere [a inimii] și plâns și învrednicește-mă ca în întunericul acestei vieți, în lumea aceasta, locul întristării, să-Ți fiu rob și să Te slujesc bine, și să păzesc poruncile Tale. Ți mulțumesc că mi-ai dat să trăiesc, să Te cunosc și să mă închin Ție, Dumnezeuul meu; căci aceasta e viața: a Te cunoaște pe Tine singurul Dumnezeu [cf. *In* 17, 3], Ziditorul și Făcătorul tuturor, nenăscut, necreat, fără de început, singur, pe Fiul Tău Cel Născut de Tine și pe Preasfântul Duh Cel Purces de Tine, Unimea Treimică atotlăudată, a cărei închinare și adorare evlavioasă e mai presus de

orice altă slavă, fie ea pământească sau cerească [cf. *Flp* 2, 10]. Căci care alta e slava sau lumina nemuririi sau bucuria sau luminarea vieții imateriale a îngerilor, arhanghelilor, domnilor, heruvimilor, serafimilor și tuturor celorlalte oștiri cerești, decât Lumina cea Una a Sfintei Treimi împărțită în chip neîmpărțit în Trei, care e Una în Trei întipăriri, cunoscută în chip necunoscut, pe cât vrea ea; căci nu e cu puțință ca o creatură să cunoască pe Creatorul întreg așa cum El Însuși Se cunoaște pe Sine prin fire; ci toți îngerii și toată firea creată văd și înțeleg cu mintea prin har, nu cuprinzând, ci înțelegând cu mintea pe cât va voi Lumina să se facă cunoscută sau arătată orbilor sau chiar celor ce văd, căci ochiul fără lumină nu vede, ci însuși faptul de-a vedea îl primește de la lumină, pentru că de ea a fost și creat. Netrupești sau trupești, pe toate vei afla că Dumnezeu le-a făcut. De ai auzi vorbindu-ți-se de cele din ceruri, de cele de pe pământ și de cele din adâncuri, toate acestea au o singură viață și slavă, o singură dorință și o singură împărăție, bogăție, bucurie, cunună, biruință, pace și bună-cuviință: cunoașterea Obârșiei și a Cauzei de unde au fost aduse [la existență] și s-au făcut toate. Aceasta e constituirea celor de sus și a celor de jos, aceasta e rânduiala tuturor celor înțelese cu mintea, aceasta e slujirea tuturor celor văzute, pe aceasta au avut-o drept stabilitate sigură îngerii primind mai multă cunoaștere și frică atunci când l-au văzut căzând pe Satan [*Lc* 10, 18] și pe cei târâți în jos împreună cu el de părerea de sine. Căci numai pe aceasta au uitat-o câți au căzut făcându-se robi mândriei și, iarăși, tot pe aceasta au avut-o drept cunoaștere câți s-au făcut ușori prin frică și iubire alipindu-se de Stăpânul lor; de aceea recunoașterea stăpâniei Lui făcea și sporirea iubirii lor, pentru că vedeau încă mai mult și mai limpede fulgerarea scânteietoare a Treimii, și aceasta, la rândul ei, alunga departe orice alt gând și-i făcea neschimbabili pe cei care la început au primit o fire schimbătoare iar acum rămân în înălțimea cerurilor.

Ce e monahul și care e lucrarea lui și la ce înălțime a contemplării [*theorias*] a fost înălțat

Monah e tot cel neamestecat cu lumea și care vorbește neîncetat numai cu Dumnezeu; privind este privit, iubind este iubit și se face lumină strălucind în chip negrăit; fiind slăvit i se pare că e tot mai sărac și ajuns familiar [cu Dumnezeu] e ca un străin. O minune cu totul străină și cu neputință de exprimat! Din pricina bogăției infinite sunt sărac și mi se pare că n-am nimic, deși am mult; și atunci zic „Însetez” din pricina mulțimii apelor, și „Cine-mi va da” ceea ce am cu bogăție, și „Unde voi găsi” ceea ce e înăuntrul meu? Dar cum voi ține ceea ce e în același timp înăuntrul meu și în afara lumii, căci nu se vede deloc? Cine are urechi de auzit să audă [*Mt* 11, 15], înțelegând cu adevărat cuvintele unuia lipsit de învățătură!

Învățătură către niște monahi care s-au lepădat de curând de lume și de cele din lume; și despre ce fel de credință trebuie să aibă cineva în părintele său

Lasă lumea toată și pe cei din lume și ia asupra-ți numai fericitul plâns [cf. *Mt* 5, 4]! Jelește numai cele rău făcute de tine, fiindcă acestea te-au lipsit de Făcătorul a toate, Hristos, și de sfinți! De nimic altceva să nu te îngrijești afară de aceasta, chiar și trupul tău să-l ai străin; privește în jos ca un osândit, umblă pe drumul morții, suspină pururea din adâncul inimii iar fața ta spal-o numai cu lacrimi! Dar picioarele tale care aleargă spre rele să nu voiești să le speli nicidecum cu apă, iar mâinile tale pe care de multe ori le-ai întins spre păcat țin-le strânse, nu le întinde cu nerușinare spre Dumnezeu! Ține-ți în frâu, pe cât îți stă în putință, limba-ți pripită — fiindcă alunecă ușor spre păcat —, căci chiar și numai prin ea mulți dintre cei mari au alunecat de la calea cea dreaptă și au pierdut Împărăția cerurilor; dar înainte de aceasta închide-ți auzul [*Pr* 21, 13], ca să n-auzi nimic din cele rușinoase și deșarte, și atunci poate vei stăpâni și peste ea. Ascultă numai povețele părintelui tău, răspunde-i smerit și spune-i ca lui Dumnezeu gândurile tale, până și atacul lor, nu-i ascunde nimic și fără socotința lui să nu faci ceva: nici să dormi, nici să mănânci, nici să bei! Și când vei fi păzit ani de zile aceasta, să nu-ți închipui că ai realizat un lucru mare, căci ai semănat în sudoare și osteneală, dar n-ai cules încă roada ostenelelor tale [cf. *Ps* 127, 2]. Să nu te amăgești sau să ți se pară că ai găsit înainte de a-ți fi agonisit ochii sufletului și a-ți fi curățit

urechile inimii spălate de murdărie prin lacrimile tale, înainte de a începe să vezi și să auzi duhovnicește și să ți se schimbe toate simțirile. Căci vei vedea multe lucruri cu neputință de exprimat și vei auzi cu totul pe neașteptate lucruri pe care nu le vei putea grăi cu limba [1 Co 14, 2]. A auzi duhovnicește e, așadar, o minune cutremurătoare iar a vedea așa e minunea minunilor! Unul ca acesta nu mai gândește vreodată ceva trupeș, calcă pe pământ ca pășind în văzduh, vede toate, până și adâncurile, și înțelege făpturile toate, cunoaște pe Dumnezeu, rămâne înlemnit de frică, I se închină și-L slăvește ca pe un Făcător. Mare lucru este a-I recunoaște stăpânia, chiar dacă toți cred că știi aceasta; dar cei mai mulți se înșeală, să nu te îndoiești! Aceasta o știi cei luminați, toți ceilalți însă — o, cumplită neștiință! — sunt mai întunecați decât demonii. Ci, o, Doamne și Creatorule a toate, Care m-ai făcut animal muritor din pământ și m-ai cinstiț cu un har nemuritor, Care mi-ai dat să trăiesc, să grăiesc și să mă mișc [cf. FA 17, 28], și să Te slăvesc pe Tine, Stăpânul a toate, Însuți Stăpâne, dă-mi mie, ticălosului, să cad la Tine și să cer ce e de folos! Căci nu știu cum am fost adus pe lume și ce sunt cele de aici despre care lumea crede că sunt. Nu pot spune ce e vederea mea, Dumnezeuul meu, ce sunt cele văzute, cum toți oamenii ne-am făcut deșerți [Rm 1, 21; Ps 61, 9] și nu mai avem o dreaptă judecată asupra celor ce sunt. Ieri am venit și mâine voi pleca de aici negreșit și mi se pare că sunt nemuritor aici. Că pe Tine Te am Dumnezeu o mărturisesc tuturor, dar în fiecare zi Te tăgăduiesc cu faptele mele; sunt învățat că ești Făcător a toate, dar mă silesc să le am pe toate fără Tine. Tu ești împărat peste cele de sus și peste cele de jos și numai eu nu tremur că-Ți stau împotrivă. Dă-mi mie, sărmanului, dă-mi mie, atotnenorocitului, să lepăd toată răutatea sufletului meu, pe care înfumurarea și îngâmfarea deșartă îl zdrobesc și-l sfărâmă, vai! Dă-mi smerenie, dă-mi mână de ajutor și curăță murdăria sufletului meu, și dă-mi lacrimi de pocăință, lacrimi de dor, lacrimi de mântuire, lacrimi care curăță întunecimea minții mele și mă fac strălucitor de sus pe mine, care vreau să Te văd pe Tine, Lumina lumii [In 8, 12], Lumina ochilor mei [Tob 10, 5], pe mine nenorocitul, care am o inimă plină de

relele vieții, fiindcă mulți sunt din necaz și invidie actorii pie-
sei exilului meu sau, mai bine zis, binefăcătorii mei, stăpânii
mei, adevărații mei prieteni; căroră, Hristoase al meu, dă-le
în loc de rele cele bune [*Rm* 12, 17] bunurile cele veșnice,
bogate și dumnezeiești, pe care le-ai gătit [cf. *1 Co* 2, 9] în
vecii vecilor celor ce Te doresc și iubesc cu înflăcărare.

**Alfabetul³ acestuia [al lui Simeon] în versuri
duble îndemnând și călăuzind să alerge spre
desăvârșirea vieții pe cel ce s-a retras de cu-
rând din lume**

Făcându-ți început pe Hristos și o credință aprinsă
retrage-te așa din lume
Umblă fugind de rude și prieteni
căci acest lucru e de folos începătorilor
Gol de materii aproprie-te de Cel imaterial
căci nimic mai bun nu vei găsi drept aliat în luptă
lepădând de la tine toată lașitatea
căci te-ai refugiat la un Stăpân puternic
și dobândind mai degrabă o nădejde neșovăielnică
căci se îngrijește până și de micile vrăbii [Mt 10, 29]
ia asupra ta jug ușor pe Domnul [Mt 11, 30]
căci multă e răsplata celor viitoare
Darul care mântuie pe toți muritorii
căci am fost cumpărați cu sânge dumnezeiesc [Ap 5, 9]
arătându-ne dumnezei prin puterea Celui ce ne cheamă
aceasta e Întruparea Stăpânului
ca să cunoști cu fapta deznodămintele lucrurilor
lucru mai minunat decât toate cele văzute.
Câștig bun să-ți fie tăierea voilor
căci te arată mucenic în conștiință [2 Co 1, 12]

³ Poemul alfabetic inițial a fost transformat prin intercalarea (nu foarte inspirată tehnic) a câte unui vers după fiecare vers al „alfabetului” inițial, versurile adăugate fiind cele care încep mai în interior. E singurul imn a cărui autenticitate simeoniană nu este sigură. Un poem alfabetic parenetic similar ca tehnică și idei, dar diferit în tratare, există între Poemele morale (nr. 30) ale Sfântului Grigorie Teologul.

fă cuvintele și poruncile părintelui tău
 căci te duc pe calea lipsită de piedici
 până la moarte, fiindcă aceasta e o înălțime mare
 căci făcând aceasta Dumnezeu Se arată pentru tine
 Socotește-te că ești mai josnic decât toți
 căci aceasta te face cel dintâi în Împărăție [Mt 20, 27]
 și un străin mai sărac și mai umil decât alții
 căci mari sunt acestea, de le vei și realiza
 Fii cu totul un imitator al Stăpânului [Ef 5, 1]
 căci ce e mai bun decât aceasta?
 Toate le realizează plânsul de fiecare zi
 căci mai dulce e acesta decât mâncarea și băutura
 te învață cunoașterea celor ce curg și care stau
 căci mai întâi te depărtează de lumea întreagă
 exersează tăcerea care păzește toate acestea
 căci taie tot felul de rădăcini nefolositoare
 Ai totdeauna amintirea morții,
 căci ea dă smerenia
 căci curățindu-ți și scânteindu-ți inima prin ele
 o, minune căutată de toți!
 te vei învrednici să vezi frumos Lumina dumnezeiască
 căci e o săgeată imaterială azvârlită din Cel Imaterial
 Hristos însă este Iubirea desăvârșită
 pe care având-o cineva este Dumnezeu prin
 instituire [thesei]
 care luminează sufletele care-L caută pe El [Ps 68, 33]
 căci numai acestea vor fi vii, nimeni să nu se înșele!
 O, Iubire îndumnezeitoare, care ești Dumnezeu
 uimire e aceasta și lucru cu anevoie de aflat.

**Catrene ale aceluiași care arată dragostea
[erota] de Dumnezeu a acestuia încă de aici**

Cum ești și foc țâșnitor,
cum ești și apă răcoritoare?
Cum și arzi și îndulcești,
cum faci să dispară stricăciunea?

Cum îi faci pe oameni dumnezei,
cum întunericul îl faci lumină?
Cum scoți din iad,
cum îi faci pe muritori nestricăcioși?

Cum tragi întunericul spre lumină,
cum ții în pumn noaptea?
Cum învălui inima în lumină,
cum mă prefaci întreg?

Cum te unești cu oamenii,
cum îi faci fii ai lui Dumnezeu?
Cum îi arzi cu dorul Tău,
cum îi rănești fără sabie?

Cum înduri, cum suporti,
cum nu răsplătești de îndată?
Cum fiind în afara a toate
vezi cele făcute de toate?

Cum fiind departe de noi
vezi faptele fiecăruia?
Dă răbdare robilor Tăi
ca necazul să nu-i acopere!

**Rugăminte către Dumnezeu; și cum unindu-se
cu Dumnezeu și văzând slava lui Dumnezeu
lucrătoare în el însuși, era în uluire**

Cum mă închin Ție înăuntrul meu și cum Te văd departe?
Cum Te înțeleg în mine și Te văd în cer? Tu singur știi, Care
faci acestea și strălucești în chip imaterial ca un soare în ini-
ma mea materială. Tu, Care mi-ai fulgerat lumina slavei Tale,
Dumnezeul meu, prin apostolul, ucenicul și robul Tău, prea-
sfântul Simeon [Evlaviosul], Tu Însuți strălucește-mi și acum
și învață-mă să cânt în Duhul aceluia imne noi și vechi, dum-
nezeiești și ascunse, ca minunată să fie făcută și de mine cu-
noașterea Ta, Dumnezeul meu [*Ps* 138, 6], și multa Ta înțe-
lepciune să se arate încă și mai mult, iar toți să Te laude,
Hristoase al meu, auzind că grăiesc în limbi noi prin harul
Tău [cf. *Mc* 16, 18]. Amin, facă-se Doamne după voia Ta!
[*Mt* 26, 42]. Mă chinui, sufăr în smerit sufletul meu când
lumina Ta se arată strălucind limpede înăuntrul lui; la mine
dorul este și se numește chin. Suferința de a nu Te putea cu-
prinde cu totul și a nu mă sătura de Tine după cum doresc e
în mine și de aceea suspin. Dar faptul că Te văd îmi e de
ajuns și el îmi va fi și slavă și bucurie și cunună a Împărăției,
și mai presus de toate cele plăcute și dorite ale lumii; aceasta
mă va arăta asemenea îngerilor, ba poate mă va face chiar
mai mare decât ei, Stăpânul meu. Căci dacă pentru ei ești ne-
văzut prin ființă și neapropiat prin fire, dar ești văzut de mi-
ne, negreșit atunci te amesteci cu mine și cu ființa firii Tale;
căci între cele ale Tale nu este distanță, nu se taie deloc, ci
firea Ta e ființa Ta și ființa Ta este firea Ta. Împărtășindu-mă

deci de Trupul Tău, mă împărtășesc și de firea Ta și iau parte cu adevărat la ființa Ta, iar făcându-mă în trup copărtaș și moștenitor al Dumnezeirii Tale, mă socotesc mai mare decât cei netrupești, devin fiu al lui Dumnezeu, cum ai spus [*In* 1, 12; *Mt* 5, 9] nu despre îngerii, ci despre noi, numindu-ne dumnezei și zicând așa: „Am spus: dumnezei sunteți și fii ai Celui Preaînalt toți” [*In* 10, 35 *Ps* 81, 6]. Slavă milei Tale până în măruntaie și economiei Tale, pentru că Te-ai făcut om, fiind Dumnezeu prin fire, rămânând în chip neschimbat și necontopit și una și alta, iar pe mine, care sunt muritor prin fire, m-ai făcut dumnezeu prin instituire [*thesei*] și prin harul Tău, unind ca un Dumnezeu în chip uimitor [paradoxal] prin Duhul Sfânt cele distanțate.

Cui anume i Se arată Dumnezeu și cine ajunge la deprinderea binelui prin lucrarea poruncilor

Cum fiind ascuns, privești și observi toate, cum nu ești văzut de noi, dar ne vezi pe noi toți? Dar nu pe toți pe cei pe care-i vezi îi și cunoști, Dumnezeul meu, ci numai pe cei ce Te iubesc îi cunoști iubindu-i ca un prieten [*I Co* 8, 3; *Pr* 8, 17] și mai cu seamă acestora Te arăți [*In* 14, 21]; fiind un Soare ascuns pentru toată firea muritoare, răsari pentru cei ce sunt ai Tăi, ești văzut de ei și întru Tine răsar cei odinioară întunecați, desfrânați, adulteri și destrăbălați, păcătoși și vameși [*Mt* 9, 10]. Pocăindu-se, ei se fac fii ai luminii Tale dumnezeiești [*In* 12, 36], lumina naște negreșit lumină, deci și ei se fac lumină, copii ai lui Dumnezeu, precum este scris [*In* 1, 12], dumnezei prin har. Câți păzesc bine poruncile dumnezeiești, câți tăgăduiesc lumea cea deșartă și care duce în rătăcire, câți urăsc fără ură părinți și frați [*Lc* 14, 26] socotindu-i străini și trecători prin această viață, câți se fac goi de bogăție și de bani și tăgăduiesc cu totul împătimirea față de ele, câți se scârbesc din suflet de slava cea deșartă și de laudele oamenilor pentru slava de sus, câți și-au tăiat în chip desăvârșit voia proprie și s-au făcut ca niște oi lipsite de răutate pentru păstorii lor, câți s-au făcut morți cu trupul față de toată fapta cea rea asudând pentru ostenele virtuților și sunt vii numai prin voința cârmuitorului lor, fiind omorâți și iarăși făcuți vii prin ascultare; câți care din frica de Dumnezeu și amintirea morții plâng în fiecare noapte și zi și cad cu mintea la picioarele Stăpânului cerând milă și iertarea greșelilor [*Mc* 5, 22] — toți

aceștia ajung la deprinderea binelui prin toată lucrarea celor bune tânguindu-se în fiecare zi și, bătându-se stăruitor în piept, atrag milă. Prin cereri necontenite, prin glasuri negrăite și curgerile lacrimilor lor ei își curăță sufletul, și văzându-l curățit, unii ca aceștia sunt cuprinși de focul dorinței și de focul poștei de a-l vedea curățit în chip desăvârșit. Dar pentru că nu pot afla sfârșitul luminii, pentru unii ca aceștia curățirea e nesfârșită; căci pe cât mă voi curăți și mă voi lumina eu ticălosul, pe atât Se va arăta și Duhul Care mă curăță, și acest lucru îmi apare întotdeauna drept un început al curățirii și vederii; căci cine va putea găsi un mijloc sau sfârșit într-un abis nedefinit, într-o înălțime nemăsurată? Știu că e mult, dar nu știu cât; doresc mai mult și suspin mereu, pentru că puțin e ceea ce mi s-a dat, deși îl socotesc mult, față de ceea ce bănuiesc că e încă departe de mine; lucru pe care văzându-l îl doresc și mi se pare că nu am nimic nesimțind în întregime bogăția a ceea ce mi s-a dat. Pentru că văd soarele, dar nu-mi dau seama de aceasta. Cum anume? Ascultă și crede ceea ce pătesc. Negrăit de dulce e soarele pentru simțire, atrăgând sufletul spre un dor inexprimabil și dumnezeiesc. Văzându-l, acesta se aprinde și arde de dor și vrea să țină înăuntrul său tot ceea ce se arată, dar nu poate și atunci se întristează pentru asta și nu-și dă seama că a vedea sau a pătimi [aceasta] e un bine. Deci atunci când Cel văzut, și Care e de necuprins pentru toți și de neapropiat cu adevărat, va voi să miluiască necăjitul și smeritul meu suflet, atunci dintr-o dată, așa cum mi Se arată strălucind înaintea feței mele, așa Se arată fulgerând întreg în mine și mă umple întreg pe mine, smeritul, de toată bucuria, de toată dorința și dulceața dumnezeiască; prefacerea e totală, schimbarea străină, lucrul săvârșit întru mine e inexprimabil. Căci dacă ar vedea cineva acest soare, pe care-l vedem toți, coborând înăuntrul inimii, sălășluindu-se aici întreg și strălucind la fel, oare n-ar fi mort și fără glas din pricina minunii și toți care-l văd n-ar fi loviți de uimire? Dar cine-L vede pe Făcătorul soarelui strălucind asemenea unui luminător înăuntrul lui, lucrând și grăind, cum n-ar fi lovit de uimire văzând aceasta, cum n-ar tremura, cum n-ar iubi pe Cel ce-i dă viața? Oamenii îi iubesc pe oamenii asemenea lor

când aceștia li se par a-i întrece întru ceva pe alții, dar pe Făcătorul a toate, Singurul nemuritor, Care poate totul în toți, cine nu-L va dori văzându-L? Crezând numai din auzite [*Rm* 10, 17] L-au iubit cei mai mulți și sfinții au murit și sunt vii pentru El [*2 Co* 6, 9]; dar cei care s-au împărtășit de privilegiu și lumina Lui, cunoscându-L și fiind cunoscuți de El [*Ga* 4, 9], cum nu L-ar dori oare? Spune-mi! Cum n-ar plânge neîncetat, cum n-ar disprețui lumea și cele din lume [*cf. 1 In* 2, 15] pentru El? Cum n-ar tăgădui toată cinstea și slava, ajungând mai presus de slava de pe pământ, mai presus de toată cinstea, dorind pe Stăpânul Cel ce este în afara pământului, în afara tuturor celor văzute sau, mai bine, pe Cel ce a făcut toate cele văzute și nevăzute [*Col* 1, 16], aflând și primind slava cea nemuritoare și de acolo având neștirbit tot binele, dar și toată dorirea, toată pofta bunătăților veșnice, a lucrurilor dumnezeiești? Aceștia s-au îmbogățit din însuși Izvorul cel pururea viu, din care dă-ne și nouă, Stăpâne, să ne săturăm cu bogăție, precum și tuturor care Te caută și Te doresc cu înflăcărare, ca și noi să ne desfătăm împreună cu sfinții Tăi de bunătățile veșnice în vecii vecilor. Amin.

Că acela care s-a făcut părtaș al Duhului Sfânt, fiind răpit de lumina Lui, e purtat mai presus de toate patimile, nemaifiind vătămat de ele la apropierea lor

Ah, ah, Dumnezeu Doamne, Atotțiitorule! Cine se va sătura de negrăita Ta frumusețe, cine se va umple de necuprinderea Ta? Cine va umbla în chip vrednic de poruncile Tale [*Lc* 1, 6] și va vedea marea și minunata lumină a feței Tale [*Ps* 4, 6], lumină ce nu poate fi cuprinsă în întregime în această lume grea și întunecată și care — o, străină minune — ridică pe cel care o vede cu trupul din lume⁴! Cine e cel ce a trecut de zidul trupului său? cine e cel ce a străbătut întunericul stricăciunii și, lăsând lumea toată, s-a ascuns? Vai, ce ieftine sunt cunoașterea și cuvintele noastre! Căci unde s-a ascuns cel ce a străbătut lumea și a ajuns afară de toate cele pe care le vede? Spune tu, înțelepciune desființată a înțelepților, ca să nu spun înnebunită de Dumnezeu cum spune Pavel [*I Co* 1, 19–20] și orice rob al lui Dumnezeu. Acesta e bărbatul doririlor [*Dn* 9, 23] Duhului care, chiar atunci când se apropie cu trupul de trupuri, poate fi sfânt cu duhul; căci în afara lumii și a acestor trupuri nu mai e nici pofta vreunei patimi trupești, ci o nepătimire oarecare. Cine a sărutat-o și din această sărutare a câștigat viață, chiar dacă-l vezi, chipurile, indecent și făptuind după cum l-ar tăia capul, cunoaște că un trup mort [*Rm* 8, 10] făptuiește aceasta⁵. Nu spun un trup fără

⁴ Scolie: „Să se însemneze că și părintele care scrie acestea, a fost răpit cu trupul în mijlocul cerului, cum se arată într-alt loc al compozițiilor lui” [trimitere la *Imnul* 11, 35 sq.].

⁵ Scolie: „Spune acestea apărându-l poate pe părintele său Simeon [Evlaviosul] al cărui lucru pe culmea nepătimirii era smerenia.”

suflet prin care să fie pus în mișcare, ci un trup ajuns afară din pofta cea rea. Căci lumina, care mă sărută din plăcerea frumoasei nepătimiri și în chip negrăit, răpește întreaga mea minte scoțând-o afară din sine și cu o mână imaterială o ține goală și nu o lasă să cadă din iubirea ei sau să gândească vreun gând împătimit, ci mă îmbrățișează neîncetat, iar dorul aprinde sufletul meu și altă simțire nu mai e întru mine. Căci pe cât o preacurată pâine e mai de preț și mai dulce decât gunoiul, tot pe atât pentru cei ce au gustul bun cele de sus sunt incomparabil mai presus decât cele de jos. Rușinează-te tu, înțelepciune a înțelepților [*1 Co 1, 27*], cea lipsită de adevărata cunoaștere! Căci simplitatea cuvintelor noastre își agonizește cu fapta adevărata înțelepciune, apropiindu-se de Dumnezeu și închinându-se lui Dumnezeu, Care dă toată înțelepciunea vieții prin care sunt replăsmuit sau chiar îndumnezeit văzând pe Dumnezeu în vecii vecilor. Amin.

**Că prin întristare moartea îi atinge
chiar și pe cei mai tari**

Am auzit un lucru străin și plin de spaimă: o fire imaterială mai tare decât piatra rezistentă, deopotrivă cu diamantul care nu se înmoaie nici de foc, nici de fier, a ajuns ca o ceară umplută parcă de plumb. Acum am crezut: o mică scurgere de apă sparge cu timpul tăria pietrei, și într-adevăr nimic din cele din viață nu e neschimbabil. De acum nimeni să nu mai creadă că mă amăgește! Vai celui ce privește lucrurile fugare ale acestei vieți ca pe niște lucruri ce pot fi ținute cu tărie și aduc desfătare! Va păți ce am pățit și eu, nenorocitul. O noapte m-a separat de un frate preadulce, tăind lumina cu neputință de tăiat a iubirii.

**Aici părintele povestește lovit de uimire cum i
S-a arătat Dumnezeu împreună cu Apostolii
Pavel și Ștefan**

Ce e noutatea minunii ce se face și acum? Dumnezeu Care odinioară S-a urcat la cer și S-a așezat pe tronul Tatălui și rămâne ascuns, vrea oare să Se arate și acum păcătoșilor? Căci S-a ascuns de ochii dumnezeieștilor apostoli și — cum am auzit — numai Ștefan a văzut cerul deschis și atunci a zis: „Văd pe Fiul stând de-a dreapta slavei Tatălui” [FA 7, 56 sq.] și îndată a fost lovit cu pietre de învățătorii de Lege ca unul care hulea și așa a murit după legea firii și e viu în veci. Dar el era apostol, era și sfințit și întreg plin de Preasfântul Duh [FA 7, 55], iar pe atunci era începutul propovăduirii și o mulțime de necredincioși care, crezând în Hristos prin apostoli, primeau și harul credinței [FA 5, 12.14], care e un dar [Ef 2, 8]. Ce vrea însă acum acest lucru străin ce se face întru mine, și ce-ar vrea să fie uimirea înfricoșătoare a ceea ce se săvârșește acum? Ce este modul iubirii de oameni ce se arată acum, străină bogăție a bunătății [cf. Tit 3, 4], un alt izvor al milei care întrece cu mult pe cele făcute în vechime? Căci mulți au fost miluiți de iubirea de oameni a lui Dumnezeu, dar Îi aduceau și ei ceva propriu lor: credința lor ori alte virtuți și fapte bineprimite. Eu însă, înțelegându-mă lipsit de toate acestea, îmi ies din mine însumi și nu pot purta cele făcute cu mine, cel desfrânat din pântecel mamei mele, de Dumnezeu Care a creat prin cuvânt toată făptura. Iar cele pentru care tremur chiar și numai gândindu-le, cum le voi scrie în cuvânt? Ce mână va sluji, ce condei va scrie, ce cuvânt va exprima, ce

limbă va rosti, ce buze vor grăi cele ce se văd făcându-se întru mine, fiind săvârșite în toată ziua? Căci chiar și în noapte și în întuneric Îl văd pe Hristos deschizându-mi în chip cutremurător cerurile [cf. *FA* 7, 56] și pe El Însuși plecându-Se și făcându-Se văzut de mine împreună cu Tatăl și cu Duhul, Lumina întreit-sfântă, care e Una în Trei și cele Trei sunt în Una. Acestea sunt negreșit Lumina și Cele Trei sunt Lumina Una care luminează sufletului meu mai presus decât soarele și strălucește mintea mea întunecată. Căci mintea mea n-a văzut de la început ceea ce a văzut, ci — credeți-mă — eram orb și nu vedeam; de aceea minunea mă lovește și mai mult de uimire când Îl văd cum deschide ochiul minții mele [*Lc* 24, 31. 45] și cum în același timp dă vederea și e Cel văzut; căci El Însuși Se arată celor ce văd lumină în lumină [cf. *Ps* 35, 9] și cei ce văd Îl văd iarăși în lumină. Pentru că în lumina Duhului privesc cei ce văd, și cei ce privesc Îl văd în ea pe Fiul, iar cel învrednicit să vadă pe Fiul Îl vede pe Tatăl [cf. *In* 14, 9] și cine Îl vede pe Tatăl vede negreșit împreună cu El și pe Fiul. Lucru care, cum s-a spus, se săvârșește și acum întru mine și învăț cumva cele de neînțeles: văd acum de departe frumusețile nevăzute, neapropierea luminii și nesuportarea slavei uimindu-mă tare și cutremurându-mă, deși văd o singură picătură din abis. Dar așa cum într-o singură picătură se arată totalitatea apelor, calitatea lor și aspectul lor, așa cum din capătul franjurilor se cunoaște toată țesătura, și — cum se spune — după gheare se cunoaște fiara: leul, tot așa Îl văd întreg îmbrățișându-L în puțin și mă închin Lui Însuși, lui Hristos Dumnezeuul meu. Aveam încă în gândul meu o mică mângâiere: faptul că nu eram ars și mistuit în flăcări ca o ceară de foc, precum spune prorocul [*Ps* 67, 3; *Mi* 1, 4], pentru că eram departe de focul cel de neapropiat, stăteam în mijlocul întunericului și mă ascundeam în el, de unde priveam ca printr-o gaură mică, și privind amețeam. Petrecând în acestea și îndeletnicindu-mi mintea cu acestea, părăndu-mi-se că-mi atingesc privirile în cer și tremurând să nu mi Se arate mai mult și să fiu mistuit, L-am găsit întreg ca pe un foc arzând cu adevărat în mijlocul inimii mele pe Acela pe Care L-am văzut de departe, pe Care Ștefan L-a văzut când i s-au

deschis cerurile [cf. *FA* 7, 56] și Pavel văzându-L mai apoi a orbit [*FA* 9, 9]. Înlemnit deci de minune și tremurând mult, mi-am ieșit din mine însumi, cu totul destrămat, cu totul nedumerit și, nesuportând nesuportarea slavei, m-am întors de la ea și am fugit în noaptea simțirilor de aici; și, adăpostindu-mă sub gânduri, m-am ascuns în ele ca și cum aș fi intrat într-un mormânt și, punând peste mine în loc de piatră acest trup foarte împovărat, mi se părea că m-am adăpostit și m-am ascuns de Cel ce este de față pretutindeni și Care m-a înviat odinioară când zăceam mort și îngropat. Căci tremurând și neputând privi slava Lui, am preferat să intru pe furiș și să rămân în mormânt și să locuiesc împreună cu morții [*Ps* 67, 6], trăind eu însumi în mormânt, decât să fiu ars și să pier cu totul. Acolo se cade să șed negreșit jelind neîncetat și plângând, eu destrăbălatul [cf. *Lc* 15, 13], pentru că am pierdut pe Cel dorit și am ajuns să zac în mormânt. Dar viețuind eu aici mort, sub pământ, acoperit de piatră, am găsit viața, pe Dumnezeu Însuși, Cel care dă viață, Căruia I se cuvine slava și cinstea acum și în veci. Amin.

Theologhisire despre unitatea în toate privințele a Dumnezeirii tri-ipostatice; iar prin cele pe care le spune cu smerenie despre sine însuși rușinează părerea de sine a celor cărora li se pare că sunt ceva

Cum cele pe care le-ai făcut cândva să dispară sunt iarăși vii în mine și mă umplu de întuneric și necaz, Dumnezeul meu? Patimile irascibilității și mâniei fac să mi se așeze un fum și o ceață peste capul meu și produc o orbire pentru ochii minții mele și atunci, așa cum aceștia sunt învăluți [în întuneric] și sunt siliți să se închidă — vai mie! —, tot așa sunt și eu lipsit de lumina Ta pe care o dorește oricine, dar puțini o caută. Dar și dintre cei ce s-au învrednicit să se împărtășească de cele negrăite și să ia parte în chip material printr-o simțire imaterială la tainele Tale înfricoșătoare și inexprimabile pentru toți, și să cunoască în cele văzute slava nevăzută și taina străină ce se lucrează în lume, negreșit și dintre aceștia — știu bine — mult mai puțini sunt cei care să fi ajuns la contempla-re limpede a acestora dăruită de Cel ce era întru început mai-înainte-de-veci împreună cu Tatăl și cu Duhul, Fiu, Dum-nezeu și Cuvânt, Lumină Întreită în Una și Una în Trei; căci amândouă [și Unimea și Treimea] sunt o unică Lumină: Tată, Fiu și Duh, netăiată în Trei Persoane unite fără contopire, prin firea dumnezeiască, ca și prin obârșie, slavă, putere și voință. Fiindcă acestea Trei mi Se arată ca doi Ochi frumoși plini de lumină într-o singură Față; căci fără față cum vor vedea ochii, spune-mi? iar fără ochi negreșit fața nu mai trebuie să se numească față, căci e lipsită de ce are ea mai mult sau, mai bine zis, de tot. Dacă e lipsit de lumina care e podoaba sa, soarele pierde mai întâi el însuși, după care pierde toată creația care de la el primește luminarea și vederea. Așa și Dum-

nezeu, dacă ar fi lipsit de vreunul din cei gândiți în El, sau de Fiul sau de Duhul, n-ar mai fi Tată, și n-ar fi nici viu dacă ar respinge Duhul, Care dă tuturor viața și existența [cf. *FA* 17, 28]. Deci toată firea cu adevărat rațională, care e sub soare și care e mai presus de acesta, să cinstească Firea cea tripostatică cu totul de netălcuit! Căci nici un om n-a cunoscut nici numele, nici firea, nici înfățișarea, nici chipul, nici ipostaza lui Dumnezeu, ca să le spună, să le scrie și să le împărtășească altora; ci, așa cum soarele care strălucește străbate prin nori și nu se vede el însuși, nici nu apare în întregime în lumină, ci-și oferă nedeslușit lumina sa celor de pe pământ, tot așa înțelege-mi și faptul că Dumnezeu e ascuns de noi și un întuneric mare și adânc ne ține pe noi toți. Dar înțelege aici ceva încă și mai minunat: lumina lui Dumnezeu nu se restrânge ca lumina soarelui, ci strălucește peste tot și luminează toate, iar eu în mijlocul universului [totului] sunt învăluit de întuneric și lipsit de Lumina care m-a făcut. Deci cine nu mă va plânge și nu mă va jeli, nu va suspina și nu va lăcrima pentru mine? Pentru că Dumnezeu e în toate și pretutindeni și El este întreg lumină în care nu este nici umbră de schimbare [cf. *Iac* 1, 17], în care nu are loc deloc nici umbră de schimbare, nici venire a nopții, nici un obstacol alcătuit din întuneric, ci El Se întinde peste tot, strălucește în chip de neapropiat iar de cei vrednici e văzut ca apropiat și sesizabil: [e văzut] puțin, cum spuneam, față de toată raza și soarele însuși când se arată întreg, dar mult pentru cei ce zac în întuneric [cf. *Is* 42, 7], pentru că aceștia s-au învrednicit să vadă o lucire mică. Eu însă, nenorocitul, prefer întunericul și mă îngrijesc de cele din el și sporesc întunecimea, și ea se face încă și mai deasă pentru smeritul meu suflet; din ea se hrănesc și trăiesc în mine patimile și ele se fac pentru mine balauri, reptile și șerpi care tulbură pururea mădulele sufletului meu. Căci slava goală și deșartă mă mușcă⁶ și și-a înfipt dinții

⁶ Scolie: „În cuvântul [imnul] de față [Simeon] care are în vedere persoana celui înțelept [Oporopoulos?], pe care-l deplânge pentru că, fiind cu totul cuprins de slava oamenilor, îndrăznește să teologhisească fără Duhul cele ale Duhului și iubea să fie slăvit ca teolog de către oameni; fiindcă nimic din unele ca acestea nu stăpânește sufletul sfântului, în *Cuvintele* [*Imnele* 1, 2, 7, 8, 11] anterioare, el se afișează pe

în inima mea, și ajungând eu neputincios și destrămându-mă cu totul, au venit câinii sălbatici, a venit mulțime de fiare și găsimu-mă zăcând jos m-au sfâșiat; fiindcă desfătarea și lauda mi-au tras măduva și nervii, vlaga și râvna sufletului. Cum voi scrie toate cele ce au fost luate de la mine? vai mie! Năvălind asupra mea ca pe niște tâlhari și trăgându-mă în direcții opuse, părerea de sine și zăbava, plăcerea și grija de a plăcea oamenilor m-au rupt în bucăți: răpindu-mi una cumpătarea și trezvia mea, iar alta faptele bune și făptuirile mele dumnezeiești, ele m-au arătat mort, lăsând în mine, întinatul — lucru ciudat, uimitor și mare! — părerea de sine. Căci cum — spune-mi! — nu e uimitor, cum nu e plin de milă faptul că atâtea patimi au căzut dintr-o dată asupra mea și m-au arătat gol de toată virtutea și mort, nemaicunoscând nimic din cele ce s-au făcut cu mine, și cu toate acestea socot că sunt mai bun decât toți și teolog nepătimitor, sfânt și înțelept, pe drept cuvânt cinstit și chiar lăudat de toți oamenii; ca unul care se laudă și vrednic de laude⁷ îi chem la mine pe toți și cred că pot aduna [de la ei] cinste, și adunându-se aceștia, mă umflu și mai mult în pene și mă uit de jur-împrejur neconținut, ca nu cumva să pierd pe cineva care ar veni și nu m-ar vedea. Și dacă s-ar găsi cineva care să mă treacă cu vederea, îi țin ranchiună, îl bârfesc și hărțuiesc pentru ca, auzind și nemaiputând suporta reproșurile mele, să vină, să mi se adreseze și să se arate client al meu și că și el are nevoie de rugăciunea și iubirea mea, iar eu să spun tuturor celorlalți: „Vine și cutare să ceară rugăciunile mele, să asculte cuvintele și învățătura mea!” Vai, ce prostie din partea mea! Cum nu văd goliciunea ticăloșiei mele, cum nu simt rănilor, cum nu mă întristez și plâng și nu caut tămăduire eu care zac culcat în camera pentru străini, cum nu chem medici arătându-le cicatricile mele și dezgolindu-le patimile ascunse, ca să pună peste ele pudre

sine însuși cum anume s-a unit întreg cu Dumnezeu și în fiecare zi vedea înăuntrul său pe Hristos locuind și strălucind ca soarele în mijlocul inimii lui.”

⁷ Scolie: „Luând părintele asupra sa toate acestea, le deplângea ca pe propriile sale patimi, înfierându-l pe înțeleptul acela și viața lui, cum, fiind el așa, îndrăznește să teologhisească; din pricina lui a scris și cele trei discursuri teologice, hărțuind teologia lui deșartă și zadarnică.”

uscate, plasturi și fiare încinse și să rabd cu tărie pentru vindecarea mea, ci mai degrabă îmi adaug răni în fiecare zi? Ci, o, Dumnezeuule, îndură-Te de mine rătăcitul și sădește frica Ta în inima mea, ca să fug de lume⁸ potrivit poruncilor Tale, să am ură față de ea și să mă adun în mine cu înțelepciune. Și nu mă lăsa, Hristoase, să rătăcesc în mijlocul ei, pentru că numai pe Tine Te iubesc, deși nu Te-am iubit încă, și numai de la Tine aștept să pot păzi poruncile fiind cu totul în patimi și necunoscându-Te⁹. Căci cine din cei care Te-au cunoscut mai are nevoie de slava lumii? Sau cine din cei ce Te iubesc va căuta ceva mai mult sânguindu-se fie să cheme la sine pe toți, fie să lingusească pe unii, fie să fie prietenul oamenilor? Nici unul din adevărații Tăi robi n-a făcut acestea, de aceea mă necăjesc și mă întristez, Dumnezeuul meu, pentru că mă văd robit în acestea și nu pot nici să ascult, nici să mă smeresc, nici nu vreau să caut slava Ta și numai pe ea, prin care se arată că sunt robul Tău credincios și prin care pot fi mai presus de toți mai cu seamă în simplitate, sărăcie, și osteneli, mai presus nu numai de bărbații care au putere, ci și de împărați. Pleacă-Te, așadar, spre milă față de smeritul meu suflet, Dumnezeuule, Făcătorul a toate, Care mi-ai dat existența fericită și dă-mi cunoaștere adevărată, ca să mă țin cu înțelepciune de bunătățile Tale cele veșnice și numai de ele! Și voi iubi și căuta din suflet slava Ta, nemaigândindu-mă nicidecum la cea omenească, pământească¹⁰, ca acum să mă unesc cu Tine,

⁸ Scolie: „Vezi cum aici spune și mai arătat că nu grăiește acestea despre sine însuși, ci despre înțeleptul acela; «ca să fug de lume»: fugind de ea ai suportat exil după atât de mulți ani ai nevoinei tale, deci cum să fugi iarăși? Acestea le-a scris negreșit șezând în exil, cum arată la sfârșitul *Cuvântului 4* [Imnul 4, 93].”

⁹ Scolie: „Că L-ai cunoscut pe Dumnezeu și te-ai unit întreg cu El întreg arăți în al doilea *Cuvânt* [Imnul 2, 11.76], dar chiar și în acesta, în care zici de asemenea: «Cine din aceia care Te-au cunoscut pe Tine mai are nevoie de slava lumii?» și celelalte. Cum spui atunci mai sus în chiar cuvântul [imnul] acesta: «Căci slava deșartă și deșartă mă mușcă»? Cu adevărat, bune sunt minciunile smeritei tale cugetări, stăpâne sfinte, care-ți faci ale tale păcatele poporului ca Stăpânul a toate, Hristos Dumnezeuul nostru.”

¹⁰ Scolie: „Vezi ce spune! Dacă ar fi iubit slava omenească și s-ar fi îngrijit de slava pământească, cum a fost atunci exilat făcând rezistență pentru porunca lui Dumnezeu? Neînvățat fiind, căuta cunoașterea adevărată, mai mare decât cea de care vorbea, astfel încât din milă față de cei ce se înălțau în cunoașterea din afară [profană], prefăcându-se că patimile acelora sunt ale sale, cum se vede, părintele se roagă pentru ei imitând pe Dumnezeu.”

iar după moarte să mă învrednicesc, Hristoase, să împărațesc împreună cu Tine, Care pentru mine ai răbdat moarte de necinste și ai plinit toată economia [cf. 2 *Tim* 2, 12], și atunci voi fi mai slăvit decât toți muritorii. Amin, facă-se, Doamne, așa acum și în vecii vecilor. Amin.

Îndemn la pocăință, și cum anume voia trupului unită cu voia Duhului face pe om cu înfățișare dumnezeiască [deiform]

Plâng și mi se străpunge inima când îmi strălucește lumina și văd sărăcia mea și știu unde sunt și în ce fel de lume muritoare locuiesc muritor fiind; și mă încânt și mă bucur când înțeleg starea și slava date mie de la Dumnezeu și mă socotesc pe mine însumi ca un înger al Domnului împodobit întreg cu veșmânt imaterial. Așadar, bucuria îmi aprinde dorul de Dumnezeu Care mi-l dăruie și mă schimbă, iar dorul face să țâșnească râuri de lacrimi și mă luminează încă mai mult. Ascultați voi care, ca și mine, ați păcătuit împotriva lui Dumnezeu, sârguiți și alergați cu încordare în faptele voastre să primiți și să puneți mâna pe materia focului imaterial — iar spunând „materie” ți-am arătat ființa dumnezeiască — și să aprindeți candela minții sufletului vostru ca să vă faceți sori care strălucesc în lume [*Mt* 14, 43; *Flp* 2, 15], chiar dacă nu sunteți nicidecum văzuți de cei din lume, ca să vă faceți ca niște dumnezei având înăuntrul vostru toată slava lui Dumnezeu, negreșit în două ființe, în două firi, două lucrări și două voințe, precum strigă Pavel [*Ef* 2, 3; *Rm* 7–8]; căci una e voia trupului curgător, alta cea a Domnului și alta cea a sufletului meu. Dar ca om nu sunt întreit, ci îndoit: sufletul meu e legat în chip negrăit de trupul meu, dar acestea nu caută în mod separat fiecare cele ale sale, ca, de exemplu, faptul de a mânca și de a bea, sau de a dormi, despre care spun că sunt voia de țărână a trupului, și, iarăși, dat fiind că, separată de suflet, [această voie a trupului] nu caută nimic asemănător, ci este

moartă, nesimțitoare, ca lutul, socotesc că există o singură vo-
ință a omului, pentru că totul aparține sufletului. Deci cel care
și-a unit duhul propriu cu Duhul lui Dumnezeu a ajuns dei-
form, primind pe Hristos în pieptul său, și creștin de la Hris-
tos, având negreșit format în el însuși pe Hristos [Ga 4, 19],
Cel insesizabil, și numai pe El, Care e cu adevărat inaccesibil
pentru toate fapăturile. Dar, o, Fire neprihănită, o, Ființă as-
cunsă, o, Iubire de oameni necunoscută majorității oamenilor,
o, Milă nevăzută de cei ce trăiesc fără minte, Ființă neschim-
babilă, neîmpărțită, întreit-sfântă, Lumină simplă și fără for-
mă, cu totul necompusă, cum Te-ai făcut văzută ca mine,
cum Te-ai făcut cunoscută celor din întuneric? Cum ai fost ți-
nut în mâinile sfintei Tale Maici, cum ai fost legat ca un uci-
gaș, cum ai pățimit trupește ca un făcător de rele, Împărate,
vrând pe toți să-i mântui și să-i aduci iarăși în slava raiului?
Aceasta e economia Ta, aceasta e venirea Ta, aceasta e mila
Ta până în măruntaiele Tale și iubirea Ta de oameni care s-a
făcut, Cuvinte, pentru noi, toți oamenii, credincioși, necredin-
cioși, păgâni, păcătoși și sfinți; fiindcă arătarea Ta s-a făcut o
mântuire comună tuturor și răscumpărare a celor vii și a celor
morți. Dar ceea ce se face în chip ascuns întru mine, destră-
bălatul [cf. Lc 15, 13] și se săvârșește în parte într-o necu-
noaștere cunoscută — cunoscută negreșit de mine, necunos-
cută însă altora —, ce limbă o va grăi, ce minte o va tâlcui, ce
cuvânt o va rosti, ca și mâna mea să o scrie? Căci cutremu-
rător cu adevărat, Stăpâne, cutremurător și mai presus de cu-
vânt e că mi se arată lumina pe care lumea nu o are, și mă
iubește Cel ce nu este în lumea aceasta și iubesc pe Cel ce nu
este nicăieri în cele văzute. Șed pe pat fiind afară din lume și
fiind în chilia mea văd pe Cel ce este afară din lume, cu Care
vorbesc și — îndrăznesc să spun — pe Care-l iubesc ca un
prieten și El mă iubește ca un prieten pe mine. Mănânc, mă
hrănesc frumos numai din vederea Lui și, unit fiind cu El,
trec dincolo de ceruri¹¹; și știu că acest lucru e adevărat, dar
unde e atunci trupul nu știu [cf. 2 Co 12, 2]. Știu că coboară

¹¹ Scolie: „Vorbește aici de răpirea prin care a fost răpit la ceruri, când la dreapta unui nor luminos s-a văzut pe sine însuși stând în picioare și rugându-se lui Dumnezeu.”

Cel nemișcat; știu că mi Se arată Cel nevăzut; știu că Cel separat de toată creația mă primește înăuntrul Său și mă ascunde în brațele Sale, și atunci mă găsesc mereu afară din lume. Dar și eu, cel muritor și mic în lume văd înăuntrul meu întreg pe Făcătorul lumii și știu că nu voi muri având viața tășnind întreagă înăuntrul meu: e în inima mea, dar este în cer, mi se arată fulgerând deopotrivă aici și acolo. Dar în ce fel se fac acestea, cum voi putea înțelege bine și cum voi putea rosti câte înțeleg și văd? Căci într-adevăr cu totul de negrăit și de nerostit sunt cele pe care ochiul nu le-a văzut, urechea nu le-a auzit și la inima trupească a omului niciodată nu s-au suit [1 Co 2, 9]. Îți mulțumesc, Stăpâne, că ai avut milă de mine și mi-ai dat să văd acestea și să scriu așa, și să vestesc celor împreună cu mine iubirea Ta de oameni, ca și acum popoarele, semințiile și limbile să fie inițiate în taina potrivit căreia pe toți cei ce se pocăiesc fierbinte, îi miluiești, le faci bine, îi cinstești și slăvești, Dumnezeuul meu, deopotrivă cu apostolii Tăi și cu toți sfinții, ca pe unii care Te caută cu tot dorul și cu frică și numai spre Tine privesc, Făcătorul lumii, Căruia I se cuvine slavă, cinste, tărie și măreție ca unui Împărat, Dumnezeu și Stăpân a toate, acum și pururea mereu și în vecii vecilor. Amin.

Mulțumire către Dumnezeu pentru darurile de care s-a învrednicit de la El; și că demnitatea preoției și a egumeniei e cutremurătoare chiar și pentru îngeri

Eu, Stăpâne, chiar dacă vreau, nu pot să grăiesc; căci ce aș putea rosti fiind necurat și cu gândurile și cu faptele și cu cugetele toate? Dar sufletul mi-e rănit, cele dinăuntru ale mele ard de dorința de a grăi cu Tine, chiar și numai întrucâtva, Dumnezeul meu. Văd — fiindcă știi cele ale mele, Dumnezeul meu — că din naștere [cf. *In* 9, 1. 34] mi-am întinat toate mădularele trupului și sufletului meu, fiind întreg păcat¹². Recunosc mila și iubirea de oameni și binefacerile tale cel multe pe care le-ai lucrat față de mine și șed fără glas aproape deznădăjduind și mă necăjesc întristându-mă neconținut, eu ticălosul, că nevrednic sunt de toate bunătățile Tale. Când vin în mine însumi și vreau să mă sor cu mintea, Hristoase, mulțimi-le relelor mele și că n-am făcut nici măcar un singur lucru bun în viață, iar în loc de pedepse, de mânia Ta cea dreaptă pe care urma să o suport ca unul care Te-am întristat mult, m-ai învrednicit acum de bunătăți atât de mari —, atunci vin la deznădejde, mă tem de judecata Ta, pentru că adaug greșeli în fiecare zi, și tremur ca nu cumva să întorci marea Ta milă și iubire de oameni în mânia unei pedepse mai mari, pentru că primind binefacerile Tale îți sunt mai mult nerecunoscător, fiind slugă rea a Ta, Stăpânul cel bun [cf. *Mt* 25, 26]. Toate celelalte, Doamne, îmi erau prilej de răbdare dându-mi

¹² Scolie: „Spunând acestea face aluzie al răutatea firii omenești care vine din naștere și de la păcatul strămoșesc.”

nădejdea vieții veșnice, drept pentru care mă bucuram mult, precum singur știi, îndrăznind în bunătatea și mila Ta. Căci de aceea m-ai luat din toate, despărțindu-mă de lume, de toate rudele și prietenii: ca să mă miluiești, Hristoase al meu! Harul Tău dându-mi certitudinea acestui lucru, aveam o bucurie de nesăturat și o nădejde sigură. Dar aceste două lucruri de pe urmă, pe care ai binevoit să se facă întru mine, Împărate al meu, nu știu cum să le spun, și sufletul meu și mintea sunt lipsite de cuvânt și toate lucrările și gândurile mele încetează, ele se împovărează de măreția slavei și mă conving în puțin timp să încetez și să nu spun nimic, să nu fac nimic și să nu mă ating de acestea, și de aceea sunt nedumerit în mine însumi și uimindu-mă mă întristez. Cum de m-am dat slujirii și liturghisirii unor lucruri atât de negrăite, eu ticălosul? Îngerii tremură să-și ațintească privirile fără frică asupra lor, prorocii s-au temut auzind de necuprinderea slavei și a economiei, apostolii, mucenicii și mulțimea dascălilor strigă vestind deschis tuturor celor din lume că sunt nevrednici. Iar eu, destrăbălatul [cf. *Lc* 15, 13], eu, desfrânatul, eu, umilul, cum m-am învrednicit să mă fac egumen al fraților, slujitor sfințit al dumnezeieștilor Taine și liturghisitor al neprihănitei Treimi? Căci unde se pune înainte pâine și se varsă vin întru Numele Trupului și Sângelui Tău, Cuvinte, acolo ești Tu Însuți, Dumnezeu meu Cuvântul, și prin venirea Duhului și Puterea Celui Preaînalt [cf. *Lc* 1, 35], acestea se fac cu adevărat Trupul și Sângele Tău; și îndrăznind ne atingem de Dumnezeu Cel neapropiat, sau, mai bine zis, de Cel ce locuiește într-o lumină neapropiată [inaccesibilă; *1 Tim* 6, 16] nu numai pentru această fire omenească stricăcioasă, ci și pentru toate oștirile gândite cu mintea ale îngerilor. Deci acest lucru negrăit, acest lucru și această întreprindere mai presus de fire pe care am fost rânduit să o fac, mă convinge să-mi văd moartea înaintea ochilor mei [cf. *Est* 4, 17]; de aceea lăsând plăcerea am fost cuprins de tremur, știind că e cu neputință atât pentru mine, cât și pentru toți, socot, a liturghisi după vrednicie și a avea astfel în trup o viață îngerească sau, mai bine zis, mai presus de îngeri, pentru ca, așa cum a arătat cuvântul și e adevărul, să ajung prin vrednicie mai familiar [cu Dumnezeu] decât

aceștia, ca unul care mă ating cu mâinile și mănânc cu gura pe Cel în fața Căruia aceștia stau tremurând de frică. Iar judecata pentru frații pe care am fost rânduit să-i păstoresc, ce suflet o va putea purta? ce minte va fi în stare să străbată fără osândă cugetul fiecăruia, să introducă în el fără lipsuri toate cele care atârnă de el și să scape el însuși de osânda acelora? Mi se pare că acest lucru e cu neputință oamenilor, sunt convingins de aceasta și, de aceea, aș vrea mai degrabă să fiu ucenic slujind voii unuia, și ascultând cuvintele unuia, numai acestuia unuia să-i dau socoteală, decât să slujesc purtătorilor și voințelor multora, să cercetez cugetele lor; pentru că mă așteaptă o judecată și voi da socoteală pentru păcatele celor pe care, negreșit pentru rațiuni negrăite ale lui Dumnezeu, am fost ales să-i păstoresc eu singur. Căci fiecare va fi judecat și va da negreșit socoteală pentru cele pe care le-a făcut el însuși, bune sau rele [cf. *Mt* 12, 36; *2 Co* 5, 10], numai eu voi da socoteală pentru fiecare. Și cum mai vreau să mă mântuiesc sau să fiu miluit eu, care nici măcar pentru ticălosul meu suflet singur n-am să arăt un lucru de mântuire [cf. *Rm* 2, 15]? Fii încredințat, n-am ce să spun, căci n-am făcut nicicând vreun lucru mic sau mare, prin care să scap de focul cel veșnic [*Juda* 23]. Dar, o, Iubitorule de oameni, Mântuitorule, milos până în măruntaiele Tale, Milostive, dă-mi mie, smeritului, putere, ca prin cuvânt să-i păstoresc cu pricepere pe frații pe care mi i-ai dat, să-i duc la pășunile legilor Tale dumnezeiești și să-i scap în sălașurile Împărăției de sus teferi, sănătoși, strălucind cu frumusețea virtuților și vrednici închinători ai înfricoșătorului Tău tron. Iar pe mine, nevrednicul, ia-mă din lume, căci măcar că sunt lovit de multele bătăi ale păcatelor, sunt totuși slujitorul Tău și sluga Ta netrebnică [cf. *Mt* 25, 30]! Și cu judecățile pe care le știi numără-mă cu cetele celor aleși împreună cu ucenicii Tăi, ca toți să vedem slava Ta dumnezeiască [*In* 17, 24] și să ne desfătăm, Hristoase, de bunătățile Tale nerostite. Căci Tu ești desfătarea, dulceața și slava celor ce Te iubesc fierbinte în vecii vecilor. Amin.

Cum privind slava lui Dumnezeu s-a aflat sub lucrarea Duhului Sfânt; și că Dumnezeirea e în același timp înăuntrul și în afara a toate, și sesizabilă și insesizabilă pentru cei vrednici; că noi suntem casa lui David și că, deși devine multe mădulare, Hristos Dumnezeul nostru este Unul și Același și rămâne neîmpărțit

Când Te descoperi Tu, Stăpâne a toate, și-Ți arăți limpede slava feței Tale sunt întreg cuprins de cutremur văzându-Te venind de sus, la smerenia firii mele, pe cât îmi este cu putință; și, fiind cuprins de teamă, sunt lovit de uimire și zic: „Mai presus de înțelegerea mea sunt toate cele ale Tale, Dumnezeuul meu, căci sunt necurat și cu totul nevrednic să Te văd pe Tine, Stăpânul Cel curat și sfânt, de Care îngerii se tem și-I slujesc cu cutremur și de fața Căruia se clatină toată creația.” Dar când să spun acestea și-mi plec ochii, adică îmi întorc mintea jos, neputând privi sau vedea priveliștea Ta de nesuportat, atunci mă tânguiesc lipsit fiind de frumusețea Ta, Dumnezeuul meu, și nesuportând separarea de Tine, Cel singur Iubitor de oameni. Tânguindu-mă însă și plângând eu, Tu mă învăluie întreg în lumină¹³ — vai! — și sunt lovit de uimire și plâng încă și mai mult minunându-mă de mila Ta până în măruntaiele Tale față de mine, destrăbălatul [cf. *Lc* 15, 13]. Văd atunci marea necuviință a sufletului și nevrednicia ticălosului meu suflet și, cunoscând acestea, îmi ies din mine însumi strigând: „Cine sunt eu, Dumnezeule [2 *Rg* 7, 18] și Făcătorul a toate, și ce lucru bun am făcut în viață sau ce poruncă a Ta am lucrat cândva, ca să mă preaslăvești cu o

¹³ Scolie: „Scolie a mitropolitului Nicolae de Chonai: Trebuie știut că acestea țin de teologia și contemplarea cea mai exactă și cel ce ar vrea să citească acestea trebuie să aibă mintea curată de materie și să cugete numai la cele dumnezeiești.”

asemenea slavă? Și de unde sau pentru ce ai socotit lucru vrednic să mă învălui așa în lumină pe mine, ticălosul, ziua și noaptea? Oare am însetat căutându-Te pe Tine, Împăratul meu? Oare am pățimit cele rele în chinuri pentru poruncile Tale? Oare am răbdat ispite și lovituri, ca toți sfinții cei din veac care au îndurat cu tărie acestea [Evr 11, 36; FA 3, 21]? Am făcut oare toate acestea, ca să mă mântuiești numărându-mă împreună cu aceia, Hristoase¹⁴? Căci fără fapte nu-l mântuiești pe cel ce trândăvește, chiar dacă ești foarte Iubitor de oameni ca unul ce ești Plăsmuitor al oamenilor. Aud pe Pavel [de fapt Iacob] zicând că moartă e credința fără fapte [Iac 2, 26] și tremur la gândul pedepsei ce mă va aștepta negreșit acolo pe mine, nepăsătorul. Deci cum aş îndrăzni, Stăpâne, să mă număr ca un credincios împreună cu aceia care au lucrat mai dinainte, eu care n-am păzit cândva nici măcar o singură poruncă a Ta? Dar știu că poți și faci toate câte voiești, dând și celor din urmă, Stăpâne, ca și celor dintâi, ba chiar — o, minune! — dând celor din urmă înaintea celor dintâi [cf. Mt 20, 1–16]! Spunându-ți acestea, dintr-o dată Te văd ajuns întreg în mine pe Tine, Făcătorul lumii, Care odinioară mi Te-ai arătat strălucind de sus și iarăși Te-ai ascuns de mine, după care mă învălui întreg în raze, dintr-o dată Te văd în mine întreg pe Tine, Cel ce odinioară mi Te-ai arătat strălucind de sus, dar Te-ai ascuns iarăși în nor ca un soare lipsit cu totul de raze. Deci, așa cum acela e apropiat [accesibil] pentru cei ce-l văd și atunci se arată tuturor întreg, tot așa și Tu Cel Neapropiat [Inaccesibil] ești apropiat [accesibil] în chip ascuns înăuntrul meu, fiind văzut de ochii minții mele, precum Tu știi, sporind câte puțin, arătându-Te mai strălucitor, fulgerând mai strălucitor, pentru ca altcândva iarăși să mi Te arăți cu totul neapropiat [inaccesibil]. De aceea măresc necuprinderea Ta și vestind bunătatea Ta strig Tie: „Slavă Tie, Celui ce ai slăvit așa ființa noastră! Slavă, Mântuitorule, pogorării Tale nemăsurate! Slavă milei Tale până în măruntaiele Tale! Slavă puterii Tale! Slavă Tie, că rămânând nemu-

¹⁴ Scolie: „Să se însemneze cum anume se și apără cunoscând dinainte numărarea sa împreună cu toți sfinții.”

tat și neschimbabil, ești întreg nemișcat și pururea în mișcare, întreg în afara creației și întreg în toată creația, umpli întreg toate fiind întreg în afară de toate, Stăpâne, mai presus de toți vecii, mai presus de toată lumina, Mântuitorule, mai presus de ființele înțelegătoare, căci și acelea sunt lucrul Tău sau, mai bine zis, lucrul gândului Tău. Căci Tu nu ești nimic din toate, dar ești mai înalt decât toate, căci ești Cauza celor ce sunt ca un Creator a toate, și de aceea ești și separat de toate, înțeles a fi undeva mai presus decât toate cele ce sunt, nevăzut, neapropiat, nesesizat și nearătat, rămâi neînțeles și neschimbabil; fiind întreg simplu, ești divers, iar mintea noastră nu poate nicicum să înțeleagă diversitatea slavei și fala frumuseții Tale¹⁵. Deci Tu, Care nu ești nimic din toate ca Unul mai presus de toate, Care ești afară din toate ca Unul ce ești Dumnezeu a toate, nevăzut, neapropiat, nesesizat și nearătat, Tu Însuți Te-ai făcut și muritor, ai intrat în lume și Te-ai arătat apropiat [accesibil] pentru toți prin luarea asupra Ta a trupului nostru. Credincioșilor însă Te-ai făcut cunoscut și prin Slava Dumnezeirii și Tu, Cel cu totul insesizabil, Te-ai făcut sesizabil pentru ei, iar Tu, Cel ce ești nevăzut pentru toți, Te-ai făcut văzut întreg; slava Ta, slava Dumnezeirii dumnezeiești, au văzut-o și o văd numai credincioșii, dar văzându-Te pe Tine, Lumina lumii [cf. *In* 8, 12], toți necredincioșii rămân orbi¹⁶. Deci și atunci și acum credincioșii Te văd pururea și Te au împreună cu ei pe Tine, Creatorul a toate, coexistând și conlocuind cu ei în întunericul vieții ca un soare neapus, ca un sfeșnic nestins, necuprins în întregime de întuneric [cf. *In* 1, 5] ci luminând pururea pe cei ce Te văd pe Tine. Dar fiindcă Tu, cum s-a spus, ești afară din toate, și pe cei pe care-i luminezi îi faci să fie afară din cele nevăzute, și așa cum Tu, fiind sus împreună cu Tatăl Tău, Te afli Același întreg împreună cu noi fără distanță și, fiind în lume, ești iarăși de necuprins pentru lume — căci fiind în univers [tot] ești Același mai presus de univers [tot] —, tot așa pe noi, robii Tăi, care suntem în mijlocul celor simțite și văzute, ne scoți

¹⁵ Scolie: „Aceasta e a lui Dionisie Areopagitul.”

¹⁶ Scolie: „Vezi că aceia care nu văd în ei lucrările Duhului Sfânt încă n-au ajuns creștini desăvârșiți.”

și ne duci sus împreună cu Tine luminați de lumina Ta și ne faci din muritori nemuritori; și rămânând ceea ce suntem, ne facem fii ai Tăi prin har, asemenea Ție [*1 In 3, 2*], dumnezei care văd pe Dumnezeu. Deci cine nu va alerga la Tine, Cel singur Iubitor de oameni? Cine nu va urma Ție? Cine nu va grăi din dor pentru Tine: „Iată, lăsând toate am urmat Ție [cf. *Mt 19, 27*], Stăpânului compătitor, blând și milostiv, Care primești pururea întoarcerea noastră nevoind moartea celor ce Te lovesc, Care săvârșești acum în noi lucrurile înfricoșătoare, de care auzind că s-au făcut în vechime în casa lui David [*Lc 1, 69*] ne minunăm!” Dar care să fie acestea? Casa lui David suntem noi ca rude ale aceluia, căci Tu Însuți, Creatorule a toate, Te-ai făcut fiu al aceluia și noi fii ai Tăi prin har; Tu rudă cu noi prin trup, noi [rude cu Tine] prin Dumnezeirea Ta. Căci luând trup ne-ai dat Duhul Tău dumnezeiesc și toți împreună ne-am făcut o casă a lui David prin ceea ce este propriu Ție, prin înrudirea cu Tine. Tu deci ești Domn al lui David în Duhul [cf. *Mt 22, 43*], iar noi toți suntem copiii lui David, sămânța Ta dumnezeiască, și adunându-ne devenim o casă, adică toți rude, toți frați ai Tăi. Și cum nu e o minune înfricoșătoare sau cum nu va tremura cineva care înțelege și află aceasta, că ești împreună cu noi acum și în veci [*Mt 28, 20*], și pe fiecare îl faci casă a Ta și locuiești în toți, și Te faci casă pentru toți și noi locuim întru Tine, Mântuitorule, fiecare din noi întreg fiind cu Tine întreg, Tu singur fiind împreună cu fiecare singur și singur fiind întreg mai presus de noi? Deci acum ești în noi făptuind toate cele cutremurătoare. Și care sunt aceste lucruri cutremurătoare? Ascultați doar câteva puține din cele multe; căci măcar că toate cele pe care le-am spus sunt mai presus de uimire, ascultă acum altele mai cutremurătoare decât acelea! Ne facem mădulare ale lui Hristos [*1 Co 6, 15*], iar Hristos se face mădularele noastre, Hristos devine mâna mea, Hristos devine piciorul meu, ticălosul, iar eu, ticălosul, devin mână a lui Hristos și picior al lui Hristos; mișc mâna și Hristos întreg este mâna mea — căci neîmpărțită este Dumnezeirea dumnezeiască, înțelegemă! —, mișc piciorul și, iată, fulgeră ca Acela. Să nu spui că blasfemiez, ci primește acestea și închină-te lui Hristos Care

te face astfel! Căci dacă ai vrea și tu, ai deveni și tu mădular al Lui, și așa toate măduarele fiecăruia dintre noi se vor face mădule ale lui Hristos și Hristos măduarele noastre; și toate cele necuviincioase le va face cuviincioase [I Co 12, 23–24] împodobindu-le cu frumusețea și slava Dumnezeirii, și ne vom face dumnezei coexistând împreună cu Dumnezeu, nemaivăzând deloc necuviința trupului, ci toți asemănându-ne cu Hristos prin tot trupul, iar fiecare mădular al nostru va fi Hristos întreg. Căci devenind multe, El rămâne neîmpărțit, iar fiecare e Însuși Hristos întreg. Ai recunoscut deci negreșit că Hristos e și degetul, ba chiar și organul [*balanon*] acela al meu — n-ai tremurat sau nu te-ai rușinat și tu? Dumnezeu nu S-a rușinat să se facă asemenea ție, tu însă te rușinezi să te faci asemenea Aceluia? — Nu mă rușinez, spui, să mă fac asemenea Aceluia, dar când te-am auzit vorbind că Acela se face asemenea mădularului necuviincios, mi s-a furișat în suflet gândul că spui o blasfemie¹⁷. — Rău ai gândit, căci acestea nu sunt necuviincioase, ci sunt mădule ascunse ale lui Hristos; căci se acoperă și pentru faptul că sunt mai de cinste decât celelalte [I Co 12, 23] ca mădule ascunse și nevăzute de toți ale Celui Ascuns, din care în împreunarea dumnezeiască se dă sămânța [I In 3, 9] dumnezeiască for-

¹⁷ Scolie: „Despre acestea vorbește și Pavel: «Luând deci, măduarele lui Hristos le voi face măduarele unei desfrânate?» [I Co 6, 15]. Căci nu cu un alt mădular se unește cineva cu o desfrănată. Și pentru că Hristos a fost om desăvârșit ca și Dumnezeu desăvârșit, având și aceste mădule le-a învrednicit și pe ele de nestricăciune și îndumnezeire prin unirea și comuniunea cu El. Și cei ce prin Sfântul Botez s-au îmbrăcat în Hristos, după care au păzit chipul lui Dumnezeu din ei sau l-au recăștigat prin pocăință, poartă și aceste mădule — adică organul acela și testiculele [*ton balanon kai tous didymous*] — moarte pentru păcat prin omorârea de-viață-făcătoare ca unele care s-au învrednicit și ele de firea dumnezeiască și s-au făcut mădule ale lui Hristos. Înțelegând această slavă din el însuși și văzându-se îndumnezeiți întreg, sfântul dezgolește unirea negrăită a lui Dumnezeu cu oamenii credincioși care li se face din iubirea lor dusă pe culme față de Dumnezeu, despre care vorbește în continuare («Deci dacă te-ai îmbrăcat în Hristos întreg în tot trupul tău, vei înțelege fără rușine toate cele ce spun...») și că cei credincioși se îmbracă în întreg trupul în Hristos întreg iar sfinții «nu mai trăiesc în trup ci în duh, dacă Duhul lui Dumnezeu locuiește în ei. Iar dacă Hristos e în voi, trupul e mort pentru păcat, iar duhul e viață pentru dreptate» [Rm 9, 9–10]. De aceea, «tot cel ce rămâne în El nu păcătuiește», cum spune ucenicul cel iubit [I In 3, 6], ci e un duh cu Hristos, fiindcă «așa cum cel ce se lipește de o femeie e un trup cu ea», cum zice Pavel, «așa și cel ce se lipește de Domnul e un duh cu El» [I Co 6, 16–17].”

mată în chip cutremurător în forma dumnezeiască de Însăși Dumnezeu întreagă, căci este Dumnezeu întreg Care se unește cu noi, o taină cutremurătoare! Și se face într-adevăr o nuntă negrăită și dumnezeiască: Dumnezeu Se amestecă cu fiecare din noi și — voi spune iarăși acestea — fiecare se unește de plăcere cu Stăpânul. Deci dacă te-ai îmbrăcat în Hristos întreg [cf. *Rm* 13, 14] în tot trupul tău, atunci vei fi înțeles cele ce spun fără să te rușinezi. Dar dacă n-ai făcut nimicum aceasta sau ai pus peste sufletul tău îmbrăcat într-o haină veche [*Mt* 9, 16] doar o mică parte din veșmântul neprihănit, care e Hristos, acesta este pus negreșit doar peste un singur loc, și atunci te rușinezi de toate celelalte mădulare. Iar având întreg trupul murdar sau fiind îmbrăcat murdar cum nu vei roși? Când eu vorbesc lucrurile acestea cutremurătoare despre mădulare sfinte și văd o slavă multă, îmi luminez mintea și mă bucur și nu gândesc nimic trupesc, tu te uiți la trupul tău murdar și străbați cu mintea faptele cele nelalocul lor iar mintea ta se încolăcește în acestea ca un vierme. De aceea proiectezi asupra lui Hristos și a mea rușinea ta și zici: „Nu te rușinezi de aceste lucruri necuviincioase și mai cu seamă să cobori pe Hristos în niște mădulare necuviincioase?” Eu însă îți spun iarăși: — Uită-te la Hristos în pântecul [Maicii Sale], gândește-te la cele din acest pântec și la El când a scăpat din pântec și pe unde a trecut Dumnezeuul meu ieșind din el! Și vei găsi chiar mai multe lucruri decât am spus eu, pe care El le-a primit spre slava noastră, ca nimeni să nu se rușineze imitându-L, nici spunând sau pătimind el însuși cele pe care le-a pățit El. Om întreg s-a făcut fiind Dumnezeu întreg cu adevărat, Unul, neîmpărțit: bărbat desăvârșit negreșit, dar Același și Dumnezeu întreg în mădularele întregi. Așa s-a făcut și acum, în vremurile de pe urmă, sfântul Simeon Evlavi-osul, Studitul: acesta nu se rușina de mădularele oricărui om, nici de a-i vedea pe alții goi, nici de a fi văzut el însuși gol; căci avea pe Hristos întreg și el însuși întreg era Hristos, iar toate mădularele lui și mădularele oricărui altul, în parte și pe toate, pe acestea le vedea ca pe Hristos și de aceea rămânea nemișcat, nevătămat și nepătimitor, ca unul care era el însuși întreg Hristos și vedea ca pe Hristos pe toți cei botezați și

îmbrăcați în Hristos întreg. Tu însă, dacă ești gol și trupul tău se atinge de alt trup și ai înnebunit după femei ca un măgar sau ca un armăsar [*Ir* 5, 8], de ce cutezi să defaimi pe sfântul și să hulești pe Hristos Care S-a unit cu noi și a dat robilor Săi sfinți nepătimirea Sa? Căci se face Mire — ascuți? — în fiecare zi și sufletele tuturor devin mirese cu care Se unește Creatorul, iar ele se unesc cu El, și are loc nunta, Hristos amestecându-Se cu acestea în chip duhovnicesc și cuvenit lui Dumnezeu. Nu le strică nicicum, — departe de asta! —, ci chiar dacă le-ar lua stricate și s-ar uni cu ele, de îndată le face nestricate și toate cele ce mai înainte erau întinate de stricăciune, ele [sufletele] le văd fiind sfinte, nestricate și în întregime vindecate. Ele slăvesc pe Cel Milos până în măruntaiele Sale, doresc pe Cel Frumos și se lipesc întregi de iubirea Lui întreagă sau, mai bine zis, primind, precum spuneam, sămânța dumnezeiască, Îl dobândesc luând chip [formă; *Ga* 4, 19] înăuntrul lor pe Dumnezeu întreg. Ce deci? Oare acestea nu sunt un adevăr, părinților? N-am vorbit oare corect despre lucrurile dumnezeiești? N-am spus oare lucruri în conformitate cu Scripturile? Așadar, dacă ai îmbrăcat rușinea trupului tău și nu ți-ai dezgolit mintea, nici nu ți-ai dezbrăcat sufletul, neputând vedea lumina fiind învăluit de întuneric, ce ți-aș putea face? Cum să-ți arăt cele cutremurătoare? Cum să te duc — vai — în casa lui David? Căci ea este neapropiată [inaccessibilă] pentru cei trândavi ca mine, e cu totul nevăzută pentru cei orbi asemenea mie, e cu totul departe de cei necredincioși și zăbavnici, departe de toți cei răi, de toți cei ce iubesc lumea, iar de cei plini de slavă deșartă e incomparabil mai departe, mai mult chiar decât înălțimea cerului și decât adâncul abisului. Și cine sau cum se va urca cineva cu totul la cer sau va coborî sub pământ să cerceteze adâncurile [*Rm* 10, 6. 7]? Și cum va putea găsi un mărgăritar mai mic decât un grăunte de muștar [*Mt* 13, 31. 45] pe care-l caută? Dar, o, copii, adunați-vă! Dar, o, femei, haideți! Dar, o, părinților, veniți înainte de a veni sfârșitul și jeliți și plângeți împreună cu mine toți [cf. *Ioil* 2, 16; 1, 5], pentru că primind pe Dumnezeu în Botez pe când eram mici sau, mai bine zis, făcându-ne fii ai lui Dumnezeu pe când eram prunci, păcătuiind am fost

numaidecât azvârliți afară din casa lui David și am pățit aceasta fără să simțim ceva și să alergăm prin pocăință! Căci pe acolo intră toți cei azvârliți afară, iar altfel nu e cu putință a intra înăuntru — să nu vă amăgiți! —, nici a vedea cele săvârșite în ea și care se săvârșesc și acum și în veci nesfârșiți în Hristosul și Dumnezeuul meu, Căruia I se cuvine toată slava, cinstea și închinăciunea acum și în veci! Amin.

**Că numai Divinul e prin fire obiect al dorului
și dorinței, și cel ce se împărtășește de El s-a
făcut părtaș al tuturor celor bune**

Ce este lucrul ascuns de toată ființa creată? Ce e lumina gândită cu mintea care nu e văzută de nimeni? Și care e bogăția cea multă pe care nimeni din lume n-a putut-o găsi sau deține cu totul? Căci este insesizabilă pentru toți, de neîncăput pentru lume, dar este și foarte dorită și poftită mai presus decât toată lumea, întrucât Dumnezeu Care a alcătuit cele văzute e mai presus de ele, și de aceea sunt rănit de iubirea Lui [*Cânt* 2, 5], iar întrucât nu mi Se arată, gândul mi se topește, mintea și inima mea ard în flăcări și suspin. Mă plimb și ard căutând ici și colo și nicăieri nu-L aflu pe Cel pe care-L îndrăgește sufletul meu; mă uit adeseori de jur-împrejur să văd pe Cel dorit de mine și El, ca Unul nevăzut, nu mi Se arată deloc [*Cânt* 2, 5–6]. Dar când încep să mă tângui deznădăjduind, atunci El, Care vede toate, mi Se arată și Se uită la mine. Și sunt lovit de uimire minunându-mă de chipul frumos al frumuseții Lui și cum, deschizând cerurile, Creatorul S-a plecat [*FA* 7, 56; *Is* 64, 1] și mi-a arătat slava Lui negrăită și străină. Și cine oare va ajunge mai aproape de El sau cum va fi purtat spre o înălțime nemăsurată? Gândind eu acestea, El Însuși Se găsește întru mine, fulgerând înăuntrul inimii mele ticăloase, învăluindu-mă de jur-împrejur cu strălucirea Lui nemuritoare, făcând să scânteieze toate măduarele mele cu razele Sale. Împletindu-Se întreg cu mine, mă sărută întreg, Se dă întreg mie, nevrednicului, și mă satur de iubirea și frumusețea Lui, mă umplu de plăcerea și îndulcirea dumnezeias-

că, mă împărtășesc de lumină, mă împărtășesc și de slavă, iar fața mea strălucește ca și a Celui dorit de mine [cf. *Mt* 17, 2]¹⁸ și toate măduarele mele devin purtătoare de lumină. Ajung atunci mai frumos decât cei frumoși, mai bogat decât cei bogați, mai puternic decât cei puternici, mai mare decât împărații, mult mai cinstit decât toate cele văzute, nu numai decât pământul și cele de pe pământ, dar și decât cerul și toate din cer, având-L pe Creatorul a toate, Căruia I se cuvine slava, cinstea acum și în veci. Amin.

¹⁸ Scolie: „Ceea se spune e aceasta: că atunci când intra să aducă jertfa cea sfântă și fără de sânge, fața lui se îndumnezeia ca aceea a lui Moise, iar când slujea [Liturghia] era acoperit de un nor luminos, cum se scrie în *Viața lui* [cap. 30].”

Că frica naște iubirea, iar iubirea dezrădăcinează frica din suflet și rămâne ea singură în acesta ca una ce este Duh Dumnezeiesc și Sfânt

Cum voi cânta imne, cum voi slăvi, cum voi lăuda după vrednicie pe Dumnezeuul meu Cel ce trece cu vederea multele mele păcate? Cum mă voi uita spre înalt, cum voi deschide ochii, cum voi deschide gura, Mântuitorule, cum îmi voi mișca buzele? Cum îmi voi întinde mâinile spre înălțimea cerului, ce cuvinte voi rosti, ce vorbe voi aduce? Cum voi îndrăzni să grăiesc, cum voi cere iertarea căderilor mele nemăsurate, a greșelilor mele cele multe¹⁹? căci cu adevărat am făcut fapte mai presus de orice iertare! Tu știi ce spun, Mântuitorule. Toată firea am întrecut făcând lucruri împotriva firii, m-am arătat mai rău decât toate animalele necuvântătoare, decât toate dobitoacele din apă și de pe pământ, m-am făcut cu adevărat mai rău decât reptilele și fiarele sălbatice călcând poruncile Tale mai presus decât firea necuvântătoarelor [cf. *Iac* 3, 7]. Întinându-mi deci trupul și murdărindu-mi sufletul, cum mă voi arăta Ție, cum mă voi uita la Tine, cum voi cuteza să stau înaintea feței Tale, eu ticălosul? Cum nu voi fugi de slava Ta și de lumina fulgerătoare a Sfântului Tău Duh? Cum nu voi merge în întuneric și nu voi fi despărțit de mul-

¹⁹ Scolie: „Pentru că Dumnezeu nu intră în trupul supus păcatului, precum stă scris: «Nu va rămâne Duhul Meu în oamenii aceștia, pentru că sunt toți trupuri» [*Fc* 6, 3], și acest părinte, îndumnezeit fiind de bogata împărtășire a Duhului Sfânt, cum dezgolește el însuși acest lucru în *Cuvântul [Imnul]* 16, și luând în sine însuși păcatele, ca unul ce era primitorul [*la Spovedanie*] al acestor gânduri, și însușindu-și-le, precum i-a poruncit Dumnezeu lui Moise, le mărturisește în numele ucenicilor și face aceste cuvinte către Dumnezeu pentru aceia.”

țiea sfinților eu singur, care am făcut faptele întunericului [Rm 13, 12]? Cum voi îndura glasul Tău care mă va trimite în întuneric pe mine, cel care din faptele mele îmi port încă de aici osânda? Tremurând întreg, cutremurându-mă întreg, cuprins întreg de frică și uimire, strig Ție: „Știu, Mântuitorule, că nimeni altul nu Ți-a greșit ca mine, n-a făcut faptele pe care le-am făcut eu, ticălosul, prin care m-am făcut vinovat și de pierzania altora. Dar știu iarăși și sunt convins și de aceasta, Dumnezeu meu, că nici mărimea greșelilor, nici mulțimea păcatelor, nici rușinea faptelor nu va întrece vreodată iubirea Ta de oameni și mila Ta cea mare și, mai bine zis, mai mult decât mare, mai presus de rațiune și mai presus de minte, pe care o reverși cu bogăție către cei ce greșesc și apoi fierbinte se pocăiesc, și îi cureți și luminezi, îi faci părtași ai luminii Tale și copărtași ai Dumnezeirii Tale [cf. 2 Ptr 1, 4], și vorbești și grăiești cu ei ca și cu niște prieteni ai Tăi adevărați [cf. Is 33, 11] — o, bunătate infinită!, o, iubire negrăită!” De aceea și cad la Tine și cu căldură strig Ție: „Cum l-ai primit pe [fiul] cel desfrânat [Lc 15, 11 sq.] și pe desfrâната [Lc 7, 37 sq.] care au venit la Tine, așa primește-mă și pe mine, Mântuitorule, care mă pocăiesc din suflet și, socotind, Hristoase al meu, picăturile lacrimilor mele ca niște izvoare pururea țâșnitoare, spală în ele sufletul meu, spală și trupul meu de murdăriile patimilor, spală și inima de toată răutatea! Căci ea este rădăcina și izvorul păcatului: răutatea e sămânța răului semănător, iar unde este ea, acolo face să încolțească, să odrăslească și să urce în sus foarte multe ramuri ale răutății și ticăloșiei [cf. Mt 13, 24 sq.]. Smulge, Hristoase al meu, rădăcinile ei din adânc, curăță brazdele sufletului și inimii mele și sădește în ele frica Ta, Îndurate, și fă-o vrednică să prindă rădăcini și să încolțească frumos, ca să crească înalt, sporind în înălțime în fiecare ceas prin paza poruncilor Tale!” Adăugând curgeri țâșnitoare prin sporirea lacrimilor [Ps 79, 6] și adăpată fiind de ele, frica crește încă și mai mult și, pe măsură ce se întărește, urcă în sus. În chip asemănător împreună cu frica crește și smerenia, iar prin smerenie dau înapoi toate patimile, iar împreună cu ele e respinsă și falanga demonilor și toate virtuțile se arată înconjurând-o ca pe o regină și urmân-

du-i ca niște străjere, ca niște prietene și slujitoare ale unei stăpâne. Iar atunci când acestea sunt adunate și unite întreolaltă, în mijlocul lor frica de Tine înflorește ca un pom sădit la vărsarea apelor [*Ps* 1, 3; *Iz* 19, 10] și îmi arată după puțin timp o floare străină. O floare străină, Hristoase al meu! Am spus străină, pentru că orice fire naște după soiul ei și sămânța tuturor pomilor este în fiecare după soiul lui [*Fc* 1, 11–12], dar frica de Tine arată o floare a unei firi străine și un rod de asemenea străin și deosebit de acela. Căci prin firea ei frica e plină de suspine, iar pe cei ce o au îi face să fie mereu mărniți ca niște robi, ca unii vrednici de multe lovituri [*Lc* 12, 48], ca unii care nădăjduiesc în fiecare clipă tăierea morții, care văd secera [*Ap* 14, 16] dar nu-i cunosc ceasul [*Mt* 25, 13; *Ap* 3, 3] și nu au nădejde, nici certitudinea unei iertări desăvârșite, ci tremură în fața capătului, ci se cutremură în fața sfârșitului ca unii care poartă cu ei oriunde hotărârea nesigură a acelei judecăți, Dumnezeu meu. Deci floarea pe care o poartă ea [frica] e cu neputință de exprimat la înfățișare și încă și mai cu neputință de exprimat în modul ei [de a fi]; căci e văzută înflorind dar numaidecât se ascunde, lucru care nu este propriu nici unei firi, nici succesiunii [manifestării] ei, dar aici este vorba de o fire mai presus de fire, care întrece orice fire. Până la o vreme se arată floare frumoasă mai presus de orice cuvânt și răpește spre vederea ei toată mintea mea, nelăsând-o să-și aducă aminte de nimic din ce ar ști că aduce frică, ci ea atunci lucrează în mine uitarea tuturor acestora și dispare în scurtă vreme. Iar pomul, pomul fricii, e iarăși fără floare și mă întristez și suspin și strig către Tine cu căldură, și atunci iarăși văd floarea între ramurile pomului, și având ochii numai pentru floare, Hristoase al meu, nu mai văd atunci pomul. Dar cel mai adeseori floarea care înflorește și mă atrage întreg spre ea prin dorul ei, ajunge la un rod al iubirii; dar, iarăși, rodul acesta nu suportă să fie purtat de pomul fricii, ci e văzut singur, fără pom, mai ales atunci când se coace deplin. Căci în iubire nu se găsește deloc frică [*I In* 4, 18], dar, iarăși, fără frică ea nu rodește în suflet. Cu adevărat e o minune mai presus de cuvânt, mai presus de orice gând, ca un pom să înflorească și rodească cu osteneală, dar rodul său

să dezrădăcineze pomul întreg și să rămână rodul singur. Cum există un rod fără pom nu pot să spun defel, totuși el rămâne, totuși iubirea există fără frica aceea care-i dă naștere. Deci iubirea este într-adevăr toată veselie, umple de bucurie și de voieșie pe cel care a agonisit-o și-l aruncă în chip simțit [*en aisthesei*]²⁰ pe acesta în afara lumii, ceea ce frica nu poate să facă nicicum; căci [aceasta, frica] fiind înăuntrul celor văzute și înăuntrul celor simțite, cum poate oare să-l arunce pe cel ce o are departe de acestea și să-l lege întreg în chip simțit de cele nevăzute? Cu adevărat nu va putea nicicum! Dar floarea și rodul pe care-l naște frica sunt în afara lumii și știu să răpească mintea și sufletul împreună cu ea și să le arunce afară din lume. — Cum, spune-mi, zici, le aruncă iubirea pe acestea afară din lume? aș vrea să știu. — Acestea sunt cu neputință de exprimat, precum spuneam, dar ia aminte și-ți voi spune [cum anume]: Duh dumnezeiesc²¹ e iubirea, lumină atoatelucrătoare și luminătoare, dar ea nu este din lume, nici ceva din lume, nici o creatură, căci e necreată, și în afară de toate creaturile, necreată în mijlocul celor create. Înțelege, copile, cele ce îți spun! Căci este ceva separat, iar necreatul nu admite nicicând să devină creatură; dar, dacă ar vrea, îi este cu putință să facă chiar și acest lucru. Căci cu conlucrarea Duhului și bunăvoința Tatălui Cuvântul a devenit creat în chip negrăit și îndumnezeind²² ceea ce a luat, mi-a arătat prin două lucrări și două voințe o dublă minune, văzută și nevăzută, sesizabilă și insesizabilă: Se arăta ca o creatură în mijlocul tuturor creaturilor dar, nefiind o creatură, cum li se părea, dispărea. Totuși nu dispărea cu totul, ci, fiind în mijlocul tuturor creaturilor sensibile, unit fiind cu ceea ce luase asupra Sa, Cuvântul Se vedea ca o creatură. Dar luând asupra Sa creatura și ascunzând-o sau ridicând-o în înălțime, în slava Sa

²⁰ Scolie: „Însemnează că în simțirea minții era unit de puterile îngeresti.”

²¹ Scolie: „Acest lucru e tâlcuit în chip nou și minunat. În loc de a numi iubirea cea mai mare dintre toate, acest părinte a numit-o Duh dumnezeiesc, fapt care să o pună în evidență, socot, pentru cei mai puțin inițiați și mai puțin experimentați în unele ca acestea.”

²² Scolie: „Vezi cum și aici spune că prin această unire Cuvântul și-a îndumnezeit trupul, cum spune aceasta și în prologul Discursurilor etice în capitolul despre economia în trup.”

mai presus de cuvânt, Se ascundea de îndată [cf. *Lc* 24, 31]. Iar aceia ziceau să Stăpânul nu Se mai arăta; dar negreșit aceasta era numai pentru ei, căci Creatorul a toate fiind de neîncăput pentru toate și umplând ca un Dumnezeu toate, cum S-ar putea ascunde? Îl vei muta oare dintr-un loc pe Stăpânul și-L vei face să ajungă într-altul și să se ascundă de ochii Sfinților Apostoli [*In* 12, 36]? Înapoi! Ca nu cumva din neștiință să cazi în blasfemie! Ascultă, dacă vrei, lucrările iubirii și învață cum iubirea e mai mare decât toate [*I Co* 13, 1 *sq.*]! — Decât care toate?, spui. — Nu-l auzi pe Apostolul strigând: „De-aș grăi în limbile îngerilor și ale tuturor oamenilor, și aș avea toată credința încât să mut munții din loc, de-aș avea toată cunoașterea și aș ști adâncul tainelor, de mi-aș risipi toată bogăția și aș ajunge sărac, și de mi-aș da trupul să fie ars pentru Hristos — mai mare e iubirea.” Și e cu atât mai mare cu cât fără ea toate acestea — fie în parte, fie toate împreună — n-ar fi de nici un folos celui ce le are. Deci cel care e lipsit și de iubire și de toate cele zise, spune-mi, unde se va arăta, ce va face, cum va îndrăzni să se numească credincios celor ce-l întreabă? De aceea, fiți cu luare-aminte la cel ce grăiește despre iubire. Șed în chilie noaptea sau ziua, și iubirea e în chip nevăzut și neștiut împreună cu mine. Fiind în afara tuturor creaturilor, este și împreună cu ele toate: e foc, e strălucire, se face nor de lumină [*Mt* 17, 5], și în final ajunge soare. Ca foc încălzește deci sufletul și aprinde inima mea [*Lc* 24, 32] și o scoală spre dorul și iubirea Creatorului. Iar aprins fiind eu îndeajuns și sufletul fiind în flăcări, zboară toată de jur-împrejurul meu ca o strălucire purtătoare de lumină și, aruncându-și razele scânteietoare în sufletul meu și luminându-mi mintea, făcând-o văzătoare, o arată în stare de înălțimile contemplației. Aceasta era ceea ce spuneam mai înainte că e floarea fricii. Iar eu văzând strălucirea și umplându-mă de bucurie negrăită, nu m-am bucurat că am văzut-o, fiindcă ea, care m-a săturat de o bucurie dumnezeiască, s-a depărtat și a răpit împreună cu ea mintea mea și simțirea mea și toată pofa lumească [*Tit* 2, 12]. Și atunci mintea mea a alergat și a căutat să cuprindă cu dor strălucirea ce i se arăta. Dar creatura nu găsea, nu putea ajunge cu totul în afara

creaturilor, ca să prindă strălucirea necreată și cu neputință de prins. Totuși, ea a străbătut de jur-împrejur toate și s-a străduit să vadă, a cercetat văzduhul, a străbătut de jur-împrejur cerurile, adâncurile și a cercetat, pe cât i se părea, marginile ultime ale lumii, dar în toate acestea n-a găsit nimic, căci toate sunt create; și atunci am plâns și m-am tânguit și măruntaiele mi s-au aprins și petreceam ca un nebun ieșit din minți. Deci [iubirea] a venit cum a vrut ea, căzând întreagă ca un chip de nor luminos [cf. *Mt* 17, 5], s-a văzut șezând peste capul meu și m-a făcut să strig de uimire. Dar zburând iarăși, m-a lăsat singur și, căutând-o eu cu osteneală, dintr-o dată s-a găsit iarăși întreagă în chip conștient întru mine și s-a văzut în mijlocul inimii mele cu adevărat ca un luminător, ca discul soarelui. Apărând și arătându-se astfel în chip conștient, a întors înapoi oștirea demonilor, a alungat lașitatea, a insuflat bărbăție, a dezgolit mintea mea de simțirea lumii și m-a îmbrăcat în haina simțirii minții, m-a separat de cele văzute²³ și m-a legat de cele nevăzute și mi-a dat harul de a vedea pe Cel Necreat și a mă bucura de El, pentru că am fost separat de cele create, văzute și repede stricăcioase și am fost unit cu Cel necreat, nestricăcios, fără de început și nevăzut pentru toți — căci acest lucru e iubirea. Să alergăm noi, credincioșii, cu încredare, să ne grăbim noi, trândavii, cu osteneală! Să ne trezim noi, zăbavnicii, ca să ținem tare iubirea sau, mai bine zis, să ne facem părtași ai ei și așa să trecem peste cele de aici, ca să ne înfățișăm cu ea Creatorului și Stăpânului ajungând împreună cu ea în afara celor văzute! Dacă nu, ca unii ce suntem creatură, vom fi lăsați împreună cu creaturile văzute în foc, în tartar și în pedepse cutremurătoare, pentru că am fost găsiți fără ea, adică fără iubire. Iar dacă s-ar putea mântui cineva fără ea, Hristoase al meu, cum va fi oare aceasta? Dacă suntem lipsiți de bucurie, cum ne vom elibera de întristare? Găsiți fiind în afară cămării de nuntă [*Mt* 25, 10–11], cum ne vom veseli oare? Căzând din Împărăție, adică din vederea Ta, Mântuitorule, ce altă mântuire, ce altă mângâiere sau în ce alt loc le vom putea găsi? Într-adevăr, nicăieri nici-

²³ Scolie: „Vezi răpirea lui de pe pământ.”

decum, chiar dacă unora li se pare în chip nebunesc, căci nebun e cel ce spune aceasta. Dar poate că, răspunzând, cineva va spune acestea: — Cum nu va fi și un alt loc de mântuire și ușurare în afara Împărăției și a locului dreptilor? — Nebunule, a zis iubirea, n-auzi că strămoșul tău Adam, călcând o singură poruncă în rai [*Fc* 3, 23], a fost dezbrăcat de slava dumnezeiască și împreună cu Eva a fost izgonit numaidecât din rai primind în loc de plăcere — oh! — moartea nenorocită și viața plină de sudori și osteneli — vai mie! —, fiind rânduiți de El cu dreptate să trăiască și să moară? Înțelege că așa va fi și atunci când se va face judecata, pentru că oricine va fi găsit cu adevărat dezbrăcat și gol de slava dumnezeiască precum acela, va fi scos numaidecât afară și din rai și din Împărăție și din camera de nuntă cerească [cf. *Mt* 22, 11]. Chiar dacă nu are păcat, dacă e lipsit de virtuți, el stă gol. Iar prima dintre toate virtuțile, împărăteasa și doamna lor, e într-adevăr iubirea. Ea este cap, haină și slavă a futuror. Trupul fără cap e mort și fără suflare, iar fără haină cum nu va fi gol? Virtuțile fără iubire sunt veștede și nefolositoare, iar cine n-are iubirea e gol de slava dumnezeiască, chiar dacă are toate virtuțile; stă gol și, nesuportând goliciunea, ar vrea să se ascundă [*Fc* 3, 8], căci având rușinea are și osânda și aude de la Judecătorul a toate „Nu te cunosc pe tine” [*Mt* 25, 12]. Creatorul a venit pe pământ, a luat suflet și trup, și a dat Duh dumnezeiesc, care este iubirea. Deci, dacă vrei și dorești să primești Duhul Dumnezeiesc, crede în Dumnezeu în chip desăvârșit, tăgăduiește-te pe tine însuși [*Lc* 9, 23], ia pe umeri crucea și mori prin intenție [cu voia], copile, ca să te faci părtaș al vieții veșnice [*Lc* 9, 23]. Să nu te amăgească cei rătăciți [*Jr* 23, 32] cu minciunile lor care zic că aceia care mor vor lua viața după moarte, ca nu cumva lăsându-te convins de ei să devii nepăsător și să nu te împărtășește de viață. Ascultă cuvintele lui Dumnezeu, ascultă-i pe apostoli, ascultă-i pe dascălii Bisericii, ascultă ce strigă Hristos în fiecare clipă: „Râuri din izvorul apei dumnezeiești celei pururea vii vor curge din pântecele celor ce cred întru Mine” [*In* 7, 38]. Ce este apa aceasta de care vorbește, dacă nu harul Duhului? Iar pe cei curați cu inima îi ferește zicând că aceștia vor vedea pe Dumnezeu încă de

aici [Mt 5, 5]. Toți apostolii și dascălii strigă și ei că încă de aici primim pe Duhul și pe Hristos Însuși dacă e să ne mântuim. Ascultă glasul Stăpânului, ascultă cuvintele Cuvântului, cum arată că oamenii primesc încă de aici Împărăția cerurilor, căci zice: „Asemănatu-s-a aceasta cu un mărgăritar de mult preț” [Mt 13, 45]. Auzind vorbindu-se de un „mărgăritar”, ce bănuiești? Vei spune oare că e o piatră sau că e ținută sau văzută cumva? — Departe de mine hula!, spui, căci e [un mărgăritar] duhovnicesc. — Dar dacă nu poate fi ținut, dacă e nevăzut, cum l-a găsit atunci negustorul care l-a găsit? Unde l-a găsit, cum l-a văzut? Învață-mă! Cum vânzând toate l-a cumpărat pe acela pe care nu-l găsea, pe care nu-l vedea, pe care nu l-a luat în sân? Vei învăța negreșit că „acela e ca și cum l-ar avea numai prin credință și nădejde”. Dar Stăpânul n-a zis — cum bănuiești tu — că și-a vândut averile nici numai pentru nădejdea că va afla, nici numai pentru nădejdea de a primi. Ce vă amăgiți? Ce vă rezemați pe nădejdi deșarte? De ce vreți ca prin convingeri deșarte să vă faceți vinovați atât de pierzania lor, cât și o aspră pedeapsă pentru voi înșivă? Ci El te îndeamnă să-ți găsești mai întâi mărgăritarul și, văzându-l neprețuit, să-l cumperi vânzându-ți toate ale tale. Tu însă spui doar „în nădejde” și te arăți astfel nevrând să cauți, nevrând să găsești, nevrând să-ți vinzi averile și să iei Împărăția cerurilor, despre care Stăpânul a toate a spus că, dacă vrei, e înăuntrul tău [Lc 17, 21]. Dar poate ești sărac și nu ai nici aur, nici averi, nici bogăție și, auzind că mărgăritarul cel neprețuit se cumpără prin vânzarea tuturor averilor, vei spune: „Dar, neavând averi, cum voi putea agonisi acest dumnezeiesc și frumos mărgăritar?” Despre aceasta te rog să asculti cu pricepere: Dacă ai avea lumea întreagă și cele din lume și risipindu-le le-ai împărți orfanilor, văduvelor și săracilor lipsiți [Ps 111, 9] și te vei face sărac tu însuși, dacă vei gândi întru tine că ceea ce ai dat e un preț corespunzător zicând: „Dați-mi mărgăritarul, căci am dat toate ale mele!”, de îndată Îl vei auzi pe Stăpânul spunându-ți aceasta: „Ce vorbești de «toate ale tale»? Căci gol ai ieșit din pânțele maicii tale și gol vei intra negreșit în mormânt [Iov 1, 21]. Dar care spui că sunt «cele ale tale»? Nu simți că ești cu totul nebun?”

Și nici nu vei lua mărgăritarul, nici nu vei primi Împărăția. Dar dacă-ți vei risipi în întregime toate averile tale sau vei fi foarte sărac și vei veni zicând așa: „Vezi, Mântuitorule, acum o inimă și un suflet zdrobit [*Ps* 50, 19], cumplit pedepsit și ars amarnic! Vezi-mă, Stăpâne, gol, vezi-mă lipsit, străin de toată virtutea și foarte sărac și neavând ce să dau ca să Te cumpăr pe Tine, Cuvinte! Miluiește-mă, Dumnezeuul meu, Singurul Care înduri pe cei răi! Căci ce lucru vrednic voi găsi în lume, Dumnezeuul meu, ca să-ți dau drept preț pentru Tine Care ai făcut toate? Căci ce ți-a dat desfrânata? Ce ți-a adus tâlharul? Și ce bogăție ți-a adus fiul cel desfrânat, Hristoase al meu?” Spune acestea și vei auzi: „Da, mi-au adus daruri; da, mi-au adus o bogăție; dând ceea ce aveau, au primit mărgăritarul mai bun decât lumea întreagă. Acestea adu-mi-le și tu, dacă vrei, și-l vei primi negreșit și tu. Cu acestea vino la Mine, și îndată îți voi arăta mărgăritarul pe care l-au primit aceia și te vei bucura. Chiar dacă îți vei da sufletul, crede și socotește că lucrul pe care l-ai pus jos nu e de nimic vrednic. Căci, dacă vei veni cum a venit la Mine desfrânata [*Lc* 7, 36], am negreșit puterea, am negreșit mărgăritarele pe care, dacă le va primi lumea și împreună cu lumea aceasta alte zeci de mii de lumi, nici un singur mărgăritar n-ar lipsi din comorile Mele, și-ți voi da și ție un dar cum i-am dat aceleia.” Acestea ți le spune Dumnezeu și te va învăța cum a venit la El tâlharul și cum a venit desfrânata, cei ce sunt cântați acum în întreaga lume, cum întorcându-se fiul cel destrăbălat degrabă a fost primit. „Prin credință s-a mântuit tâlharul [*Lc* 23, 39] care a făcut multe rele, și pe bună dreptate, pentru că atunci când toți M-au tăgăduit, toți s-au smintit când am fost spânzurat pe lemn, acela a mărturisit că sunt Dumnezeu și Împărat și a strigat din inimă că sunt nemuritor. De aceea a primit înaintea tuturor Împărăția. Și care cuvânt va înfățișa dorul desfrânatei, dorul pe care-l purta aceea în inimă când s-a apropiat de Mine ca de un Dumnezeu și Stăpân al celor văzute și nevăzute, și mi l-a adus cu bogăție ca nimeni până atunci, dar pe care văzându-l l-am și primit? Și nu i-am luat dorul, ci dându-i mărgăritarul i-am lăsat și dorul, ba chiar i l-am aprins încă și mai mult și l-am făcut să se ridice ca un rug mare și

am slobozit-o mai de cinste decât fecioarele; căci străbătând dintr-o dată ca un zid toată Legea, sau urcând toate virtuțile ca pe o scară, a ajuns la sfârșitul Legii care este iubirea [*Rm* 10, 4; 13, 10] și s-a dus păzind-o nevătămată până la moarte. Iar destrăbălatul [cf. *Lc* 15, 11 *sq.*] întorcându-se în chip asemănător s-a pocăit din inimă cu adevărat și, măcar că era fiul Meu, nu s-a apropiat de Mine ca un fiu al Meu, ci Mi-a cerut să-l fac ca pe unul din argații Mei. Nu vorbea numai din gură, ci și din inimă, și cele pe care le spunea prin cuvinte le-a arătat prin fapte. Smerenia lui M-a tras spre milă până în măruntaiele Mele și de îndată l-am îmbogățit și slăvit în scurt timp, căci am văzut că a venit la Mine din tot sufletul, că nu și-a întors deloc înapoi cugetul, cum fac mulți. Deci oricine vine la Mine așa și cade la Mine cu adevărat — să audă toată făptura! —, îl voi primi de îndată. Dar oricine vrea să primească cu vicleșug harul meu, oricine vine la Mine cu fățarnicie²⁴ având înăuntrul lui răutate sau încrezându-se în faptele lui, ori fiind cuprins de înălțare sau invidie, nu va avea nicidecum parte împreună cu Mine, Hristos.” Acestea ți le strigă Dumnezeu în fiecare clipă ție și prin noi le strigă tuturor. Iar, dacă vrei, și din altele îți voi arăta limpede că încă de aici se cuvine să iei întreagă Împărăția cerurilor, dacă vrei să intri în ea și după sfârșit [moarte]. Ascultă-L pe Dumnezeu grăindu-ți iarăși în pilde [cf. *Lc* 13, 18 *sq.*]: „Cu ce se va asemana Împărăția cerurilor? E asemenea, ia aminte, unui grăunte de muștar, pe care luându-l un om l-a aruncat în grădina sa, și el a odrăslit și s-a făcut pom mare cu adevărat.” Spune-mi deci, tu cel ce ascuți: Ce este grăuntele acesta? Ce socotești că este acesta? Spune cu îndrăzneală! Iar dacă nu, îți voi spune eu și voi grăi adevărul. Negreșit El ți-a spus că grăuntele de muștar e Împărăția cerurilor. Grăuntele acesta e harul Dumnezeiescului Duh, iar grădina e inima fiecărui om în care cel ce ia Duhul Îl aruncă și ascunde în adâncul măruntaielor sale, ca nimeni să nu-L vadă, și-L păzește cu toată luarea-aminte ca să crească, să se facă pom și să urce spre cer. Deci dacă spui: „Nu aici, ci abia după sfârșit [moarte] vor lua Împărăția toți

²⁴ Scolic: „Vezi de unde și din ce frumuseți are loc nenorocirea și căderea!”

cei ce o îndrăgesc fierbinte”, răstorni cuvintele Mântuitorului și Dumnezeului nostru. Căci dacă nu primești grăunțele de muștar, de care vorbea, și nu-l arunci în grădină, rămâi cu totul fără sămânță. Dar și dacă primești sămânța, dar o înăbuși în spini sau o dai la păsări, și ele vor răpi grăunțele, sau dacă vei lăsa din nepăsare grădina ta neudată, și sămânța nu se va sădi, nu va prinde și nu va aduce roadă [Lc 8, 5 sq.], care-ți va fi folosul din sămânță? Spune-mi! Sau când altcândva, dacă nu acum, vei primi sămânța? După moarte, îmi spune, dar greșești pe cât se pare. Căci în ce grădină îl vei ascunde atunci, te întreb? Și cu ce lucrări îl vei îngriji ca să se prindă? Cu adevărat, frate, ești întreg plin de rătăcire amăgită! Fiindcă timpul acesta e al faptelor [2 Tim 4, 8] iar cel ce va veni e al cununilor. „Aici să primești arvuna [Ef 1, 13–14], a zis Stăpânul, aici să primești pecetea [Ap 7, 2; 9, 4]. De aici aprinde-ți candela sufletului tău [cf. Mt 25, 1 sq.], înainte de a se face întuneric, înainte de a se închide ușile făptuirii! Dacă ești înțelept, de aici Mă fac ție și mărgăritar și Mă las cumpărat, aici sunt pentru tine și grâu, și ca un grăunte de muștar; aici Mă fac pentru tine și drojdie [Lc 13, 21] și dospesc toată frământătura ta; aici sunt ca o apă [In 7, 37] pentru tine dar Mă fac și foc dulce; aici Mă fac pentru tine, dacă vrei, și haină [Mt 9, 16] și toată hrana și băutura [In 6, 55] ta.” Acestea le spune Stăpânul. „Iar dacă încă din cele de aici Mă vei recunoaște așa, și acolo Mă vei avea făcut în chip negrăit pentru tine toate. Dar dacă pleci neștiind lucrările harului Meu, Mă vei afla acolo numai judecător lipsit de compătimire.” O, Hristoase și Dumnezeul meu, să nu mă osândești atunci, nici să mă supui verdictului Tău pe mine care Ți-am greșit mult, ci primește-mă pe mine ca pe unul din ultimii Tăi argați tocmiți [Lc 15, 9] și învrednicește-mă încă de aici să slujesc Ție, Mântuitorul meu, și să primesc Duhul Dumnezeiesc, arvuna Împărăției [2 Co 1, 22], iar acolo să mă desfățez de camera Ta de nuntă, de slava Ta, văzându-Te pe Tine, Dumnezeul meu, în vecii vecilor. Amin.

Învățătură împreună cu teologhisire despre lucrările iubirii, adică despre însăși lumina Duhului Sfânt

Cine va putea povesti despre Tine, Stăpâne? Cei ce nu Te cunosc greșesc, căci nu știu absolut nimic, iar cei ce cunoscut numai prin credință Dumnezeirea Ta sunt cuprinși de multă teamă, ies din ei înșiși cu cutremur și n-au ce să spună; căci ești mai presus de minte, și toate lucrurile Tale, slava și cunoașterea Ta, sunt toate de neînțeles și de necuprins. Că exiști cunoaștem și vedem lumina Ta, dar cine și cum ești nu știm cu toții²⁵. Totuși, avem nădejdea, ținem credința și iubirea [1 Co 13, 13] pe care ne-ai dăruit-o, infinită, negrăită, de nimic cuprinsă, știm că e lumină, lumină neapropiată [1 Tim 6, 16], lumină care lucrează toate. Aceasta se numește și mâna Ta [Ps 108, 27], se numește și ochi [Sir 23, 27] și gura Ta [Is 1, 20] preasfântă, și putere și slavă și e cunoscută ca o față frumoasă mai presus de toate. E soare neapus pentru cei mai înalți întru cele dumnezeiești, e stea pururea strălucitoare pentru cei ce nu pot cuprinde mai mult. Se opune întristării, aceasta alungă invidia²⁶ și face să dispară cu totul gelozia satanică. La început topește și subțiază curățind, alungă gândurile și restrânge mișcările. Ascunzându-se povățuiește smerenia și nu îngăduie nicidecum revărsarea, nici hoinăreala. Arătându-se separă de lume și produce uitarea tuturor măhnirilor

²⁵ Scolie: „Despre necuprinderea lui Dumnezeu: lumină dumnezeiască a Duhului Sfânt se numesc toate cele din Dumnezeirea cea tri-ipostatică una.”

²⁶ Scolie: „Astfel încât cel ținut de gelozie și invidie e departe de împărtășirea Duhului.”

vieții. Hrănește cele multe și vindecă setea, și dăruie putere celor ce se ostenesc bine. Stinge irascibilitatea și fierberea inimii și nu îngăduie înfurierea sau tulburarea. Când fuge e urmărită de cei răniți de ea și e căutată cu iubire multă, din inimă, iar când se întoarce și se arată și strălucește cu iubire de oameni, îi face pe cei ce o urmăresc să se încline și să se tragă înapoi și să respingă cu frică lucrul cel mult căutat, ca unii ce nu sunt vrednici de binele cel mai presus de toată creația. O, dar cu neputință de exprimat al harului! Căci ce nu lucrează și ce nu este ea? E farmec și bucurie, blândețe și pace, milă nenumărată, adânc al milei până în măruntaie, văzută nevăzut, cuprinsă necuprins, neatinsă, nepipăită, ținută însă în mintea mea. Având-o nu o văd, dar când pleacă o văd, mă avânt degrabă să o prind și zboară cu totul. Sunt nedumerit și ard și învăț să o cer și să o caut cu plâns și cu smerenie multă, precum și să nu mi se pară că acelea ce sunt mai presus de fire îmi sunt în putință și țin de tăria mea și râvna omenească, ci de mila până în măruntaie a lui Dumnezeu și de mila Lui infinită. Se arată puțină vreme și se contrage, dar alungă una, doar una dintre patimile inimii; căci omul nu poate să-și biruie patimile dacă nu-~~l~~ vine în ajutor ea, și de altfel nici nu le alungă pe toate dintr-o dată. Căci omul sufletească nu poate primi dintr-o dată Duhul întreg și să devină nepătimitor, ci atunci când făptuiește toate cele aflate în puterea sa: dezgolirea, neîmpătimirea, separarea de ai săi, tăierea voii și tăgăduirea lumii, răbdarea ispitelor, rugăciunea și plânsul, simplitatea și smerenia, pe cât are putere, abia atunci, puțină, ca o lucire subțire și foarte mică, învăluind-o dintr-o dată în cerc, răpește mintea în extaz părăsind-o repede, ca să nu moară; astfel încât din pricina mării repeziciuni cel ce o vede nu o înțelege, nici nu-și aduce aminte de frumusețea ei, pentru ca nu cumva să mănânce, prunc fiind, hrana bărbaților desăvârșiți [Evr 5, 13] și să crape, să i se facă rău și să vomite. Începând de atunci deci ea ne călăuzește, ne dă putere și ne învață arătându-se și fugind, când avem nevoie de ea; dar nu se arată când vrem noi — căci acest lucru e propriu celor desăvârșiți —, ci când suntem nedumeriți și istoviți cu totul, atunci ne vine în ajutor, răsare de departe și mă face să o simt

în inima mea. Mă tânguiesc strigând tare, mă înăbuș vrând să o țin²⁷, și toate sunt noapte, și mâinile mele ticăloase sunt goale. Uit de toate, șed și plâng nemainădăjduind să o văd așa altcândva. Dar când mă voi fi tânguit mult și voi fi vrut să mă opresc, atunci venind în chip tainic îmi ține creștetul și mă topesc de lacrimi neștiind cine este și strălucește mintea mea cu o lumină foarte dulce. Dar când am cunoscut cine este, zboară în scurtă vreme lăsându-mi focul dorului ei dumnezeiesc, care nu mă lasă să râd sau să mă uit la oameni, nici să primesc dorul a ceva din cele văzute. Puțin câte puțin însă ea se aprinde, se umflă prin răbdare și devine o flacără mare care atinge cerurile; dar o sting ușurarea, împrăștierea lucrurilor proprii și grija de cele ale vieții [Lc 21, 34], căci aceasta se întâmplă la început. Ea cheamă la tăcere și la ura oricărei slave, la tăvălirea pe pământ și călcarea în picioare de alții ca un gunoi²⁸, căci în acestea se desfată și vrea să fie, învățând smerenia care poate toate. Deci când o agonisesc pe aceasta și ajung smerit, atunci și ea [iubirea] e în chip inseparabil împreună cu mine: vorbește cu mine, mă luminează, mă vede și o văd. E în inima mea, este în cer, îmi tâlcuiește Scripturile [Lc 24, 28] și-mi adaugă cunoștință, mă învață taine pe care nu le pot grăi [I Co 14, 3], îmi arată cum m-a răpit din lume și-mi poruncește să-i miluiesc pe toți cei din lume. Ziduri mă cuprind și sunt ținut cu trupul de ele, dar cu adevărat sunt afară din ele; nu fi neîncrezător! Nu mai simt zgomote, nu mai aud glasuri, nu mă mai tem de moarte, căci am trecut și

²⁷ Scolie: „Iată aici, sfinte al lui Dumnezeu, lucrarea proprie pe care o aveai meditănd pururea mișcat fiind de Duhul Sfânt și așa te afișezi, chiar și fără să vrei, că o ai prin toată viața ta. Cum oare mai apoi și mai înainte în *Cuvintele [Imnele]* de dragoste către Dumnezeu [I, 3 sq. și 51 sq.; 24, 71 sq.; 25, 120 sq.] te învinuiești pe tine însuși că ești pătimas și lucrător a tot felul de fapte ce nu se pot spune? Dar acum chiar și fără ~~vrere~~ ni te arăți că ești un mincinos sfânt care minte despre lucrurile sale bune, mișcat fiind de o adâncă smerită-cugetare, învățându-ne să cugetăm smerit și să ne învinuim pe noi înșine pururea încă de la primele noastre cuvinte.”

²⁸ Scolie: „Din această pricină deci, smerindu-se pe sine însuși, se numea desfrânat, ucigaș și făcător al unor lucruri ce nu se pot spune; și nu numai că se smerea, dar întărea și cu jurăminte învinuirile mincinoase împotriva sa. Căci vrând să-și aibă sufletul pururea luminat de Duhul Sfânt, să vorbească cu Dumnezeu, să audă glasul lui Dumnezeu, și știind că acestea înalță sufletul și temându-se de căderea mândriei, se numea pe sine cu jurământ făcător de lucruri ce nu se pot spune, cum se enumeră în Cuvântul [Imnul] 24 cu minciuni adevărate ale adâncii sale smerenii.”

pe lângă ea. Nu mai știu ce e necazul, deși toți mă întristează; plăcerile îmi sunt amărăciune²⁹, toate patimile fug și tot timpul, ziua și noaptea, văd o lumină. Ziua îmi apare noapte și noaptea este zi [Ps 138, 12] și nu mai vreau să dorm, căci pagubă îmi este acest lucru. Și când toate relele mă încercuie [Ps 17, 6] și par să mă tragă în jos și să se întărească împotriva mea, dintr-o dată mă găsesc atunci afară din toate și împreună cu ea [iubirea], afară din toate bucuriile, întristările și plăcerile lumii; mă desfăt de bucuria cea negrăită și dumnezeiască, mă încânt de frumusețea ei, o îmbrățișez adeseori, o sărut și mă închin ei, am mare recunoștință pentru cei³⁰ ce mi-au dat să o văd pe ea, pe care o doream, să mă împărtășesc de lumina ei negrăită și să devin lumină, să mă cuminec din darul ei încă de acum, să o dobândesc pe ea, dăruitoarea tuturor celor bune, și să ajung nelipsit de darurile ei sufletești. Cine m-a călăuzit trăgându-mă spre aceste frumuseți? Cine m-a ridicat din adâncul amăgirii lumii? Cine m-a despărțit de tată, de frați [Mc 10, 29] și prieteni, de rude și de plăcerile și bucuriile lumii? Cine mi-a arătat calea pocăinței și a plânsului, de la care plecând am găsit ziua care n-are sfârșit? Un înger era, nu om, și totuși un om³¹ care și-a bătut joc de lume și a călcat în picioare pe balaur [Ps 90, 13] iar demonii tremură în prezența lui. Cum îți voi spune, frate, lucrurile minunate și uriașe făcute de el pe care le-am văzut în Egipt [Is 3, 2 sq.]? Îți voi spune până una alta aceasta, căci nu ți le pot spune toate. S-a pogorât și m-a găsit rob și străin și mi-a zis: „Vino, copilul meu, și te voi duce la Dumnezeu!” Iar eu din multă necredința mea i-am zis: „Și ce semn îmi vei arăta, ca să-mi întărești că tu însuși poți să mă izbăvești din Egipt și să

²⁹ Scolie: „Dacă în *Cuvintele [Imnele]* dinainte și de după [I, 51; 20, 69] te numești lucrător a toată fărădelegea, cum de nu te temi de moarte, cum se întâmplă ca la sfinți, și cum de sunt dulci plăcerile tale? Vezi, cum chiar fără să vrei îți faci publică nepătimirea?”

³⁰ Scolie: „Vorbește către cei ce l-au surghiunit, căci în exil a scris toată această carte.”

³¹ Scolie: „Avea paisprezece ani când s-a separat de toate prin sfântul și duhovnicescul său părinte Simeon Studitul care, prefăcându-se că e în patimi, călca în picioare puterile diavolului, cum stă scris în *Viața aceluia* [cap. 4]. Egipt numește aici în sens spiritual lumea și viața, iar Faraon pe diavolul.”

mă răpești din mâinile vicleanului Faraon [*Iș* 4, 8; *In* 2, 18], ca nu cumva urmându-ți să mă primejduiesc și mai mult încă?” „Aprinde, mi-a zis, un foc mare [cf. *Iș* 3, 2], ca să intru în el și, dacă rămân nears, să nu-mi urmezi.” Acest cuvânt m-a izbit, am făcut ce mi s-a poruncit și flacăra s-a aprins, iar el stătea în mijloc teafăr și nevătămat și mă chema la el. „Mi-e frică, stăpâne, am zis, că sunt păcătos” [cf. *Lc* 5, 8]. Iar el a ieșit, a venit spre mine și m-a îmbrățișat și i-am zis: „Doamne, nu cutez să mă apropii de tine, nici nu vreau să mă arăt mai îndrăzneț decât focul, căci te văd om mai presus de om și nu cutez nici măcar să mă uit la tine pe care te-a cinstit însuși focul.” El m-a adus mai aproape, m-a strâns în brațe și iarăși m-a sărutat cu sărutare sfântă și întreg revărsa o mireasmă de nemurire. Și am crezut și am iubit să-i urmez și am dorit să mă fac rob numai și numai al lui. Faraon mă ținea [*Iș* 5, 6 sq.], cumpliții lui supraveghetori de lucrări mă sileau să mă gândesc la cărămidă și paie; singur nu aveam puterea să fug, căci n-aveam arme. Moise i-a spus lui Dumnezeu să facă ce e de folos. Dumnezeu lovește Egiptul cu zece plăgi dar Faraon nu s-a plecat și nu mi-a dat drumul. Atunci mijlocește părintele și Dumnezeu ascultă și spune slujitorului Său să mă ia din mâna lui și făgăduiește să meargă împreună cu noi izbăvind-ne de Faraon și de relele Egiptului; și așa a făcut să intre în inima mea îndrăzneală și mi-a dăruit să îndrăznesc și să nu mă tem de Faraon. Iar lucrătorul lui Dumnezeu a făcut așa: m-a ținut de mână mergând înaintea mea și așa am început să străbatem drumul. Doamne, dă-mi prin mijlocirile părintelui meu pricepere și cuvânt ca să povestesc minunile [*Ps* 25, 7] mâinii Tale pe care le-ai lucrat pentru mine, destrăbălatul și desfrânatul, scoțându-mă prin mâna robului Tău din Egipt! Împăratul Egiptului [*Iș* 14, 5] a cunoscut retragerea mea, a disprețuit-o ca a unui oarecare și n-a ieșit el însuși, ci a trimis niște slugi pe care le avea drept clienți în preajmă³². Ei au alergat, ne-au prins la hotarele Egiptului, dar s-au întors toți goi, toți zdrobiți, și-au rupt săbiile, și-au golit tolbele,

³² Scolie: „Vorbește de cei ce i-au propus să lase viața monahală și-l defăimau pe părintele său sârguindu-se să-l smintească întru el.”

măinile lor au încetat a lucra împotriva noastră, iar noi am rămas fără a fi fost nedreptățiți cu nimic. Stâlpul de foc ardea [Is 14, 20], era de față și norul și am trecut singuri într-un pământ străin, în mijlocul tâlharilor, în mijlocul multor neamuri și împărați. Împăratul a aflat înfrângerea oamenilor lui, a înnebunit de furie și a socotit o mare necinste să fie batjocorit și biruit de un singur om. Și-a înjugat carele [Is 14, 6], și-a sculat oamenii și ne-a urmărit el însuși laudându-se mult. A venit și m-a găsit singur zăcând jos de osteneală, dar Moise priveghea și vorbea cu Dumnezeu; a poruncit să mi se lege mâinile și picioarele și se părea că a pus stăpânire pe mine și că încerca să mă lege. Eu însă râdeam zăcând jos și mă înarmam cu rugăciunea, și cu semnul crucii i-am respins pe toți; iar aceștia, neîndrăznind să mă atingă sau să se apropie de mine, păreau că stau departe temându-se de mine; ținând foc în mâini, amenințau că mă ard, strigau tare și făceau zgomot. Și, ca să nu se laude că au făcut vreun lucru mare, m-au văzut devenit lumină prin mijlocirile părintelui meu și dintr-o dată s-au dat înapoi rușinați. Moise a ieșit de la Dumnezeu, m-a găsit încrezător, plin de bucurie și cutremurat de minunea făcută. M-a întrebat ce s-a întâmplat și i-am vestit tot: „Faraon a fost, împăratul Egiptului, venit acum cu popor nesfârșit și n-a putut să mă lege; a vrut să mă ardă și toți cei ce veniseră cu el s-au făcut flacăra și scui-pau foc din gură împotriva mea. Văzându-mă că m-am făcut lumină prin rugăciunile tale, s-au făcut toți întunerici și acum sunt numai eu singur.” „Privește, mi-a răspuns Moise, și nu fii îndrăzneț, nici nu te uita la cele ce se văd, ci teme-te mai degrabă de cele ascunse! Hai, să fugim! Așa poruncește Dumnezeu, și Hristos va lupta în locul nostru cu egiptenii.” „Să mergem, Doamne, am zis; nu mă voi despărți de Tine [Mt 19, 20], nu voi călca porunca Ta, ci le voi păzi pe toate. Amin.”

**Învățătură cu teologhisire, în care se vorbește
și despre preoție și despre vederea nepătimasă**

Cum îți voi spune, Stăpâne, lucrurile Tale minunate și străine, cum voi povesti prin cuvânt adâncurile judecăților Tale [*Rm* 11, 33], pe care le săvârșești în fiecare zi în noi, robii Tăi? Cum treci cu vederea mulțimile nesfârșite ale greselilor mele și nu socotești, Stăpâne, faptele mele cele rele, ci mă miluiești și ocrotești, mă luminezi și hrănești ca unul care împlinește toate poruncile Tale, Mântuitorul meu? Dar nu numai mă miluiești, ci, mai mult decât aceasta, mă învrednicești să stau înaintea slavei, puterii și măreției Tale [*Iuda* 24], vorbești cu mine și grăiești cuvinte de nemurire mie, celui neputincios, umil și nevrednic să trăiesc. Cum îmi luminezi sufletul întinat și-l faci lumină neprihănită și dumnezeiască? Cum faci purtătoare de lumină nenorocitele mele mâini pe care păcătuiind le-am întinat cu întinăciunile păcatului? Cum preschimbi buzele mele cu strălucirea Dumnezeirii Tale³³, făcându-le din necurate sfinte? Cum curățești, Hristoase, limba mea murdară și o faci părtaşă de mâncarea Trupului Tău? Cum mă învrednicești să Te văd și să fii văzut de mine și să fii ținut de mâinile mele Tu, Cel ce ții toate, Care ești nevăzut pentru toate cetele cerești și de neapropiat chiar pentru Moise, întâiul dintre proroci? Căci nici vreun alt om nu s-a învrednicit să vadă fața Ta [*Iș* 33, 20.23], ca să nu moară. Deci cum m-am învrednicit, Hristoase, să Te țin, să Te sărut, să Te

³³ Scolie: „Vezi cum arată mai lămurit aici prin cele pe care le spune, că slujind cele sfinte și aducând jertfa dumnezeiască și fără sânge, vedea Divinul.”

văd, să Te mănânc și să Te am în inima mea pe Tine, Cel neînțeles, pe Tine, Cel singur negrăit, pe Tine, Cel neîncăput și neapropiat pentru toți, rămânând nears, bucurându-mă și tremurând și laudând în imne, Hristoase, multa Ta iubire de oameni? Deci orbii și cei trupești, care nu Te cunosc pe Tine, nesimțindu-Te sau, mai bine zis, arătându-și propria lor neputință, întunecime și lipsire de toate cele bune, cum îndrăznesc să spună, Mântuitorule: „Dar ce folosește omului să aibă preoția, dacă nu câștigă unul din acestea trei: fie hrana trupului, fie câștig în aur [bani], fie un scaun din cele înalte, al unei episcopii bogate?” O, întunecime, o, învârtoșare, o, sărăcie ultimă, o, nenorocire multă, o, neștiință mare, o, cuvinte pământești, goale și deșarte, o, îndrăzneală, o, cuget al lui Iuda vânzătorul! Căci așa cum acela a socotit drept nimic lucrurile cutremurătoare ale Cinei Stăpânului și Preacuratul Său Trup, socotind mai de preț decât acestea câțiva arginți [Mt 26, 15], așa și aceștia, preferând cele stricăcioase celor nestricăcioase și dumnezeiești, și-au ales sugrumarea sufletului [Mt 27, 6]. Spuneți-mi, deșertilor, dacă știți aceasta: cine, dobândind pe Hristos, mai are nevoie de altceva din bunurile acestui veac? Cine, având harul Duhului în inimă, n-a dobândit locuind în el cinstita Treime Care-l luminează și-l face dumnezeu? Cine făcându-se dumnezeu prin harul Treimii și învrednicit de slava de sus și primă, ar socoti că e ceva mai slăvit decât faptul de a liturghisi și vedea Fîrea cea mai înaltă, atoatelucrătoare, negrăită și neapropiată pentru toți? Sau ce altceva mai strălucitor ar putea dori în viața aceasta cu ani puțini ori în cealaltă care n-are sfârșit? Gândește-te! Dacă ai ști adâncul ascuns al tainelor [Col 1, 26], nu m-ai sili să grăiesc sau să scriu acestea. Căci tremur de frică scrijelind cele dumnezeiești și scriind umbratic în litere cele negrăite pentru toți. Dacă ai fi văzut pe Hristos, dacă ai fi luat Duhul și ai fi fost adus de aceștia Doi la Tatăl, ai cunoaște ce spun și ce îți explic și că faptul de a liturghisi cu inimă și conștiință curată [1 Tim 3, 9]³⁴

³⁴ Scolie: „Vezi de ce fel de daruri și de ce îndrăzneală față de Dumnezeu se învrednicește cel vrednic de preoție, care a primit-o cu vrednicie și slujește cele sfinte cu vrednicie, și în ce fel, precum spune, e recunoscut de cei ce-l văd ca un dumnezeu prin instituire și har [*thesei kai chariti*] cu adevărat.”

Sfintei și Preacuratei Treimi e un lucru mare și cutremurător, mai presus de toată slava, strălucirea, stăpânirea, bogăția, puterea și toată împărăția. Și să nu-mi vorbești de nepăcătoșenia trupului³⁵ și să aduci mărturii a căror adâncime nu o înțelegi, ci ascultă ce a spus Dumnezeu prin Apostoli și înțeleptul Vasile [cel Mare] cu limbă de foc, mărturiile simple ale părintelui nostru Gură de Aur și ale lui Grigorie care teologhisește frumos acestea; ascultă și crede cum se cade să fie cel ce liturghisește lui Dumnezeu, Făcătorul a toate! Și din vrednicia și virtutea ta vei putea să te minunezi și de măreția demnității ei [preoției]. Nu vă amăgiți, fraților, nu cutezați să vă atingeți sau să vă apropiați de Firea cea de neapropiat³⁶! Căci cine nu se va lepăda de lume și de cele din lume și nu-și va tăgădui sufletul și trupul său și nu se va face întreg mort față de toate simțirile, nemaiprivind în chip pătimăș nici una din plăcerile vieții, nemaidorind nimic din lucrurile lumii nici fiind fermecat de oarece cuvinte ale oamenilor, văzând câte poate vedea prin fire ochiul, dar nelăsând nimic să intre în inimă nici ca ea să povestească întipăririle și formele acestora, auzind câte primește urechea omenească și rămânând ca o piatră neînsuflețită și nesimțitoare, neaducându-și aminte nici de sunetul, nici de sensul celor glăsuite, acela nu poate jertfi lui Dumnezeu Jertfa tainică și fără de sânge³⁷ în chip curat Celui curat prin fire. Căci atunci când va simți că le face pe acestea cu adevărat, înseamnă că s-a separat de toată lumea și de cele ale lumii și va cunoaște și va crede cele ce le voi scrie din nou. Acesta a depășit văzduhul întunecos³⁸ pe care David îl

³⁵ Scolie: „Că nu ajunge numai curăția trupului, ci acela care slujește cele sfinte trebuie să dobândească și nepătimirea sufletească.”

³⁶ Scolie: „Însemnează cum anume se cade să fie preotul.”

³⁷ Scolie: „În acestea și în unele ca acestea, cel ce scrie acestea îl asigură pe cel ce vrea să se facă preot și nu are experiența întreprinderii sale, în cazul în care nu s-a înălțat peste aceste lucruri pământești. Dacă el [Simeon Noul Teolog] n-ar fi ajuns la capătul unora ca acestea și n-ar fi urcat la o atât de mare înălțime a curăției și sfințirii, cum ar fi primit ungerea preoției sau, după ce a fost uns, cum ar fi înaintat la un progres atât de mare, încât să se facă mai mare decât Moise și să se preschimbe într-o fire îngerească? Căci nimeni n-ar putea asigura despre acestea și conduce pe alții spre ele, dacă n-ar fi făcut în prealabil experiența lor sau n-ar fi ajuns la împărțirea lor.”

³⁸ Scolie: „Vezi la câtă vedere și descoperire a Domnului a ajuns din pricina curăției sale ajunsă la culme și de ce fel de daruri s-a învrednicit. Și nu te îndoi

numește zid [*Ps* 17, 12. 30] și părinții l-au numit marea vieții, a trecut de el și a ajuns la limanul la care tot cel ce ajunge află tot binele. Fiindcă acolo e raiul, acolo pomul vieții [*Ap* 2, 7], acolo pâinea cea dulce [*Iș* 16, 15], acolo băutura dumnezeiască [*Sol* 16, 20], acolo e bogăția neistovită a darurilor harului; acolo rugul arde și nu se mistuie și sandalele picioarelor mele se dezleagă degrabă [*Ps* 104, 18. 20]; acolo marea se rupe în două și tu singur treci prin ea și văd pe vrăjmași înecându-se în apele ei [*Iș* 14, 21; *Ps* 77, 13]; acolo văd lemnul aruncat în inima mea și toate apele amare se prefac în dulci [*Iș* 15, 25]; acolo am strâns miere care țâșnea din piatră [*Dt* 32, 13] și de atunci sufletul meu n-a mai fost părtaș la necaz; acolo am găsit pe Hristos, Dăruitorul acestora, și l-am urmat din toată inima mea [*Mc* 12, 30]; acolo am mâncat mănă și pâinea îngerilor [*Ps* 77, 24–25] și n-am mai dorit nimic din cele omenești; acolo am văzut toiagul lui Aaron care, uscat fiind, a înflorit [*Nm* 17, 23] și m-am minunat de lucrurile uriașe ale lui Dumnezeu; acolo am văzut sufletul meu sterp aducând rod și cum lemnul uscat face rod frumos; acolo am văzut inima mea noroioasă și desfrânată curată, neprihănită și feciorelnică auzind: „Bucură-te, cea plină de har [*Lc* 1, 28], căci Domnul e cu tine și în tine în veci!”; acolo am auzit: „Spală-te în scăldătoarea lacrimilor!” [cf. *In* 9, 7] și de când am crezut aceasta dintr-o dată am văzut din nou; acolo m-am îngropat în mormântul smereniei desăvârșite, iar Hristos a venit cu milă nemăsurată și a luat de acolo piatra cea grea a relelor mele și a zis: „Vino, ieși din mormântul lumii!” [*In* 11, 39]; acolo am văzut cum a pătimit în chip nepătimitor Dumnezeuul meu și cum S-a făcut mort fiind nemuritor și a înviat din mormânt nedelegând pecețile; acolo am văzut viața și nestricăciunea viitoare pe care Hristos le dăruiește [*Rm* 2, 7] celor ce-L caută pe El, și am găsit Împărăția cerurilor care este înăuntrul meu [*Lc* 17, 21], și care este Tatăl, Fiul și Duhul, o Dumnezeire nedespărțită în Trei Persoane, de a cărei

auzindu-l în alte [*Imne* 1, 5. 51; 24, 71 sq.] învinuindu-se pe sine însuși ca un destrăbălat și lucrător a toată fărădelegea, căci spunea acestea pentru a se păzi pe sine însuși necăzut prin vorbirea smerită și învinuirile sale, iar ca un drept și afară din toate relele își zdrobea și arunca la pământ cugetul său.”

vedere neprihănită, desfătare și bucurie, precum și de toate cele bune sunt nevrednici cei care n-au preferat-o în locul lumii întregi și n-au socotit drept slavă, cinste și bogăție faptul de a-I se închina, de a-I sluji și a sta numai înaintea Ei, și de care nu se vor împărtăși neavând pocăință, dacă nu se vor învăța toate și nu vor face cu sârguință, precum am zis, toate cele pe care le-a spus Dumnezeuul meu; și chiar și atunci, cu multă frică și evlavie, dacă va porunci Dumnezeu, să se atingă cineva de cele de neatins. Căci nici măcar tuturor celor ce sunt asemenea acestora nu le va fi cu puțință să liturghisească. Chiar dacă va primi cineva tot harul Duhului și e curat de păcat din pântecul maicii sale, dacă Dumnezeu nu dă prin porunca și alegerea Lui certitudine sufletului său prin lumina dumnezeiască și nu-l aprinde cu dorul iubirii dumnezeiești, nu mi se pare binecuvântat ca el să slujească cele sfinte și să se atingă de neatinsele și înfricoșatele Taine, cărora li se cuvine toată slava, cinstea și închinăciunea acum și pururea, întotdeauna și în toți vecii.

Mulțumire și mărturisire împreună cu teologhisire, și despre darul și împărtășirea Duhului Sfânt

Pentru mine Te-ai arătat pe pământ din Fecioară Cel ce ești nevăzut mai înainte de veci și Te-ai făcut trup [*In* 1, 14] și Te-ai arătat om, Cel ce ești învăluit într-o lumină neapropiată [*1 Tim* 6, 16], și ai fost socotit că ești circumscris de către toți, Cel ce ești cu totul de necuprins. Pe Care nici un cuvânt nu poate să-L exprime, iar mintea silindu-se Îl prinde prin dor, dar nu-L poate ține trăgându-se înapoi în sine cu frică; și iarăși Îl caută arzând pe dinăuntru, dar, închipuindu-și pentru scurt timp strălucirea Ta, se întoarce înapoi cu cutremur și se bucură cu bucurie. Căci firea oamenilor nu poate îndura să Te vadă limpede întreg, Hristoase al meu, chiar dacă credem că Te primim întreg prin Duhul pe Care ni-L dai, Dumnezeuul meu, și prin preacuratul Tău Trup și Sânge, cu care cuminecându-ne mărturisim că Te ținem și Te mâncăm, Dumnezeule, în chip nedespărțit și necontopit. Fiindcă nu iei parte la stricăciunea și murdăria noastră, ci-mi împărtășești curăția Ta negrăită, Cuvinte, și speli murdăria relor mele [*Is* 4, 4], alungi întunecimea păcatelor mele, cureți rușinea inimii mele, subțiezi grosimea răutății mele și mă faci lumină pe mine, cel întunecat înainte, și mă faci frumos când suntem amândoi împreună, mă învălui în strălucirea nemuririi și sunt lovit de uimire și ard pe dinăuntru dorind să mă închin Ție. Dar când mă gândesc la aceasta eu, ticălosul, — o, minune! — Te găsesc rămânând, mișcându-Te și grăind în mine și făcându-mă atunci fără glas prin uluirea

slavei Tale neapropiate. Mă cuprinde deci spaima și nedumirea pentru că-L văd cuprins în inima mea pe Cel ce ține toate cu palma [Sol 1, 7]. Dar ce este, Hristoase al meu, această milă străină? Ce este această pogorâre infinită, Cuvinte? Ce ai venit la sărăcia mea? Cum ai intrat în casa mea murdară, Cel ce locuiești întru lumina cea neapropiată [1 Tim 6, 16], Dumnezeuul meu? Cum o păzești neaprinșă, fiind Foc de nesuportat pentru firea muritoare? Ce lucru vrednic de slava Ta voi face și ce voi afla față de o atât de mare iubire? Ce-ți voi aduce Ție, Celui ce m-ai slăvit pe mine, nevrednicul, cu o asemenea slavă și cinste? La mine, la care oamenii refuză să se uite³⁹ și cu care nu vor nici să vorbească, nici să stea la masă cu mine, preaticălosul, Tu, Cel ce hrănești toată suflarea și toată firea, Cel ce ești de neapropiat [inaccesibil] chiar și pentru serafimi, Cuvântul, Făcătorul și Stăpânul a toate, nu numai că Te uiți la mine, vorbești cu mine și mă hrănești, dar m-ai învrednicit să țin și să mănânc chiar și ceea ce este în chip ființial Trupul Tău și să beau preasfântul Tău Sânge, pe Care l-ai vărsat lăsându-Te înjunghiat pentru mine. M-ai așezat slujitor, liturghisitor și inițiat al acestor Taine pe mine, pe care Tu, Cel ce știi toate, mă cunoști înainte de a fi făcut veacurile și înainte de a fi adus la ființă ceva din cele nevăzute — căci cele văzute s-au făcut mai apoi —, pe mine păcătosul, destrăbălatul, vameșul, tâlharul, care m-am făcut ucigașul meu însumi⁴⁰, mincinos în cele bune, lucrător al fărâdelegii [Ps 6, 9; Lc 13, 27] și călcător al tuturor poruncilor Tale [Mt 15, 3]. Tu știi că acestea sunt adevărate. Și atunci cum să mă arăt înaintea Ta, Hristoase al meu? Cum să mă apropii de Masa Ta [Lc 22, 30]? Cum să țin Preabunul Tău Trup eu, care am mâini cu totul întinate? Cum să Te laud în imne pe Tine, cum să mijlocesc pentru alții neavând iubirea și îndrăznirea spre Tine care vin din credință și fapte bune, ci eu însumi fiind

³⁹ Scolie: „Vezi cum neputând să cunoască cum anume era, oamenii nu numai că refuzau să vorbească cu el și să se uite la el, dar îl și urau ca pe un lucru scârbos și-i întorceau spatele, desigur prin economia lui Dumnezeu, pe cât socot, din pricina covârșirii descoperirilor, ca să nu se înalțe, cum zice Pavel [2 Co 12, 7-8].”

⁴⁰ Scolie: „Aici se descoperă pe sine însuși, căci cele pe care le-a enumerat în Cuvântul [Imnul] 24 și întărește că le-a făcut trupește, pe acestea le arată aici că le ia în sens spiritual din pricina covârșirii smereniei.”

dator, precum știi, mulți talanți [Mt 25, 18], adică multe fără-delegi? Minteă e nedumerită, limba neputincioasă și nici un cuvânt nu se găsește în mine, robul Tău. Ard ca aprinse de foc cele dinăuntru ale mele [Ir 20, 9] și nu pot suporta tăcând marea povară a darurilor Tale cele multe. Cel ce ai dat păsă-relelor glas să grăiască [Ecc 12, 4], dăruiește-mi și mie, atot-ticălosului, cuvânt, ca să povestesc tuturor în scris și în viu grai cele ce le-ai făcut cu mine pentru mila Ta infinită, Dum-nezeul meu, și numai pentru multa Ta iubire de oameni! Căci mai presus de minte, cutremurătoare și mari sunt cele pe care mi le-ai dat mie, celui străin, celui neînvățat, celui sărac, ce-lui lipsit de îndrăzneală, celui lepădat de orice om. Părinții n-au avut față de mine iubirea firească, frații și toți prietenii mei își băteau joc de mine, căci zicând că mă iubeau, mințeau întru totul. Rudele, străinii, domnii lumii doar atât se întor-ceau spre mine și sufereau să se uite la mine cât să mă piardă cu necuviințele lor. De multe ori am dorit fără păcat o slavă și încă n-am găsit-o în viața de față, căci slava luminează, cum m-am asigurat, e păcat chiar și fără altă faptă. De câte ori am dorit ca oamenii să mă iubească și să am cu ei îndrăznirea intimității, și nimeni dintre cei ce ougetau cele bune nu m-a suportat; alții voiau să se uite la mine și să mă cunoască, dar eu fugeam de aceștia ca de niște lucrători ai celor rele. Acestea deci, Stăpâne, și altele mai mari decât acestea, pe care nu pot să le spun nici să-mi aduc aminte de ele, le-ai făcut în purtarea Ta de grijă față de mine, destrăbălatul [Lc 15, 13], ca să mă tragi din adâncul întunecimii lumii și al cumplitei amă-giri a plăcerilor vieții. Cei buni fugeau de mine din pricina înfățișării mele din afară, iar de cei răi fugeam eu de bună-voie⁴¹, căci iubeam, cum s-a zis, slava și bogăția lumii, fala veșmintelor și obiceiurile moliciunilor. Nu știu ce voi grăi, nu știu ce-Ți voi spune, căci mă tem și să grăiesc și să scriu unele ca acestea, ca să nu cad și să păcătuiesc prin cuvintele

⁴¹ Scolie: „Povestește viața sa printre mireni, cum petrecând cu domnii și-a păzit trupul și sufletul curate și nepărtase la orice murdărie, căci în acest cuvânt desfi-ntează fără voce enumerarea păcatelor sale din Cuvântul [Imnul] 24 și arată că din pricina covârșirii smereniei și pentru a-și păzi nemicșorat harul darurilor de care s-a învrednicit, se numește acolo pe sine ucigaș, adulter și sodomit.”

mele, iar cele scrise în chip mincinos vor fi cu neputință de șters. Când cineva mă chema la lucruri de nebunie și păcat ale acestei lumi rătăcite cu adevărat, inima mi se strângea întreagă înăuntru și se ascundea parcă rușinându-se, fiind ținută negreșit în chip nevăzut de mâna Ta dumnezeiască. Lubeam și toate celelalte ale vieții, câte farmecă ochiul, încântă gâtlejul și înfrumusețează acest trup stricăcios. Dar faptele întinate și poftele nerușinate Tu le-ai șters din inima mea [*Is* 44, 22], Dumnezeuul meu, și a sădit în sufletul meu ura față de ele și chiar dacă prin alegerea mea liberă eram atașat de ele, ai făcut — o minune negreșit foarte mare⁴²! — să am față de ele o dorință nefăptuitoare și fapte lipsite de dorință și printr-o economie dumnezeiască m-ai separat de toți împărații, domnii și bogații lumii. De multe ori când mulți doreau și eu însumi voiam acestea, Tu n-ai îngăduit sfatului voinței cuiva să stăruie în acestea, iar față de alții care ziceau că-mi vor aduce slavă și bogăție în viață mi-ai sădit ură, Stăpâne, o ură din inimă, astfel încât nu mă mișcam nici măcar spre o întâlnire cu aceștia, și ei înnebunind de furie mă loveau tare cu bastoane; iar alții mă bârfeau la toți cu bârfe vrând să mă întorcă de la calea cea dreaptă [*FA* 13, 10]; căci fugeam de faptele lor ca să nu fiu bârfit, iar ei mă bârfeau, ca să ajung la fapte, în caz că aveam nevoie de lauda oamenilor, și continuau mereu să vorbească și să mă bârfească până ce voi fi venit la cugetul lor. Dar celor care ziceau că-mi dau slava lumii, mi-ai dat, Mântuitorul meu, să le răspund așa: „Chiar dacă ai ține toată slava lumii, spuneam, și cununa împărăției ar fi pe creștetul tău, iar picioarele tale ar fi încălțate în purpură, și m-ai face dintr-o dată domn peste toate acestea, iar tu însuși te-ai face un țaran, vrând să fii robul meu, nu voi merge cu ele în viață”⁴³. Ce hârtie va cuprinde binefacerile Tale și multe bunătăți pe care le-ai făcut față de mine? Dacă mi s-ar da

⁴² Scolie: „Vezi cum povestește pe față viața sa între mireni și cum, încă pe când era mirean, avea cuget dumnezeiesc și se arată pe sine însuși nepărtaș la orice lucrare rea.”

⁴³ Scolie: „Cum vor putea fi atunci crezute păcatele pe care le mărturisești cu întărire despre tine însuși în *Cuvântul [Imnul] 24*? Nicidecum. El le spune aici ca să fugă mereu de slava oamenilor, cum îi era obiceiul.”

mii de limbi și de mâini, tot nu le-aș putea spune sau scrie despre toate, căci sunt negreșit un abis prin mulțimea lor infinită, sunt de necuprins prin măreția slavei și gândul mi-e neputincios și inima suferă că nu pot grăi despre Tine, Dumnezeul meu. Căci atunci când îmi aduc aminte cele pe care le-am făcut eu, ticălosul, cu câte m-ai ajutat, din ce m-ai scos și din câte rele m-ai izbăvit cu iubire de oameni, Mântuitorule, și n-ai ținut minte relele pe care le-am făcut, ci ca pe unul care a făcut multe lucruri bune și mari și ca pe unul curat din pântecul sfintei scăldătoare [a Botezului] așa m-ai primit, așa m-ai cinstit⁴⁴; așa m-ai împodobit cu haină împăratească. Și sunt cuprins de cutremur, îmi ies din mine însumi de bucurie, rămân fără glas și mă destram, pentru că Tu, Dumnezeule, Făcătorul lumii, mi Te-ai dat mie, unui om care m-am făcut deja foarte întinat și urăciune tuturor oamenilor și demonilor și cu faptele unor lucruri foarte nelalocul lor i-am întrecut chiar și pe aceia. Vai mie!, rușinatului și întinatului, cum voi spune aceasta? Te-ai unit cu mine, Iubitorule de oameni, cu o milă nemăsurată până la măruntaie, Tu Cel mare în curăție, și mai mare în sfințenie, neasemănat în putere și fără seamăn în slavă, și ai coborât de sus dintr-o înălțime nemăsurată până la ultima din porțile iadului păcatelor mele, până la întunericul sărăciei mele și până la casa mea căzută din pricina fărădelegilor mele cele multe și cu totul neglijată și murdară din pricina unei foarte mari nepăsări. Și mai întâi m-ai sculat pe mine, care zăceam jos, și m-ai așezat pe piatra poruncilor Tale și, spălându-mă, m-ai curățit [*Ps* 50, 9] de noroiul relelor mele și m-ai îmbrăcat în veșmânt mai alb ca zăpada, ai măturat casa mea murdară [*Lc* 15, 8] și intrând ai locuit în ea, o, Treime, Dumnezeul meu, după care m-ai făcut tron al Dumnezeirii Tale divine, casă a Slavei și Împărăției Tale neapropiate, vas purtător al manei nemuririi [cf. *Evr* 9, 4], sfeșnic având în el lumina nestinsă și dumnezeiască, sipet al mărgăritarului celui frumos cu adevărat și țarină în care e ascunsă comoara lumii [*Mt* 13, 44], izvor din care cei ce beau

⁴⁴ Scolie: „Vezi cum s-a păzit pe sine însuși cu împreună-lucrarea lui Dumnezeu curat și neîntinat de la Sfântul Botez și până la moarte.”

nu vor mai înseta niciodată [*Ap* 21, 6; *In* 6, 35], care țâșnește apă înzecit și pe cei ce beau din el îi face nemuritori, rai care are în mijloc din nou pomul vieții [*Ap* 2, 7], pământ care acoperă pe Cel Neîncăput de toți, pe Tine pe Care Te căutam cândva din toată inima mea, doream să ascult pururea cuvânt despre Tine, voiam să am amintirea Ta în sufletul meu și să grăiesc și să aud mai des despre Tine. Căci dacă mai înainte mintea mea nu putea să-și închipuie ceva în chip curat despre Tine, nici ochii nu puteau să Te vadă, nici urechile să Te audă, nici inima mea nu putea primi urcușuri [*Ps* 83, 6] dumnezeiești, ci era întreagă lovită de uimire numai la auzul Tău, iar sufletul meu se trăgea în sine cu frică și cutremur, văzându-Te acum înăuntrul lui e lovit de uimire privindu-Te ca într-o oglindă, pe cât îi dai să vadă, pe Tine Cel ce ești întreg în totul întreg, întreg în afară de tot și iarăși înăuntrul lui [sufletului], întreg necuprins prin Dumnezeirea Ta divină, Cel nevăzut și ascuns de toți, pe Tine Cel de neapropiat și apropiat numai de cei cărora ai vrut să Te arăți cu iubire de oameni cum Însuți ai voit, Cel de neapropiat pentru serafimi și heruvimi și toți îngerii și înfricoșător prin strălucirea dumnezeieștii Firi, ajuns apropiat împreună cu oamenii — văzându-Te deci așa îmi ies cu totul din mine însumi. Dar încă și mai uimit sunt de bunătatea și iubirea Ta de oameni, pentru că Tu cureți suflete murdare și luminezi mintea, prinzi o ființă pământească și materială și aprinzi o mare flacără a iubirii dumnezeiești și arunci în mine ca un foc dragostea dorului dumnezeiesc și mă faci să ajung până în al treilea cer [*2 Co* 12, 2]⁴⁵ și mă răpești în rai, în care aud vorbe negrăite și străine, pe care nu se cuvine muritorilor a le grăi sau înfățișa în cuvânt. Ție Ți se cuvine slavă, o măreție și stăpânire veșnică, Hristoase, Stăpânul universului [totului], împreună cu Tatăl și cu Duhul Cel Preasfânt prin fire, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

⁴⁵ Scolie: „Observă cum, ca și Pavel, și acesta a fost răpit asemenea aceluia în al treilea cer, și de acolo în rai. a auzit vorbe și taine negrăite și s-a făcut egal cu Apostolul în aceasta, precum și în vedeniile și descoperirile Domnului.”

**Epistolă către un monah care l-a întrebat:
Cum se pari pe Fiul de Tată, mental sau real?
în care vei găsi bogăție de teologhisire ce răs-
toarnă blasfemia lui⁴⁶**

Ai strălucit, Te-ai arătat lumina slavei, lumină neapropiată a ființei Tale, Mântuitorule, și ai fulgerat un suflet întunecat sau, mai bine zis, care era întuneric din pricina păcatului [*Ef* 5, 8] ca unul care pierduse frumusețea lui naturală, ca unul pe care l-ai ridicat din iad unde zăcea și i-ai dat să vadă lumina unei zile dumnezeiești, să fie luminat de razele soarelui și să se facă lumină, minune mare! Nu cred aceasta cei care n-au disprețuit slava oamenilor, precum ai poruncit [*In* 12, 43] nici n-au gustat slava dumnezeiască pe care ai dat-o și o dai și acum Tu, Dumnezeuul meu, celor ce Te caută din suflet cu toată dispoziția lor pe Tine, Slava cea veșnică [*1 Ptr* 5, 10], pe Tine, Dumnezeuul Cel slăvit cu adevărat pe Care a-L vedea este culmea slavei. Dar celui care s-a învrednicit să Te vadă pururea, i s-a hărăzit cu adevărat o demnitate îngerească chiar dacă e legat de trup prin fire. Iar dacă ai primit să rămâi la el și ai vrut mai înainte ca el să rămână întru Tine [*In* 15, 4], atunci ai plinit economia Ta și pe cel stricăcios l-ai făcut dumnezeu asemenea Ție, Dumnezeule, Cel mai-înainte-fără-de-început, Care ești prin fire împreună cu Dumnezeu Fiul și Cuvântul Cel împreună-fără-de-început, Cel Născut de Tine [*In* 1, 13] Care nu e separat de Tine mental, ci e inseparabil de Tine în mod real. Chiar dacă e separat, dar nu prin fire, ci

⁴⁶ Scolie: „Acesta este cel ce a demisionat din scaunul Nicomidiei, Ștefan al Alexinei, căruia îi trimite ca monah această scrisoare și pe care atingându-l prin cuvântul de față îl scoală la război împotriva lui.”

mai degrabă prin ipostază sau persoană, căci a spune că e separat în mod real e propriu celor lipsiți de cucernicie și fără Dumnezeu, iar a spune că e separat în mod mental e propriu celor cu totul întunecați. Fiindcă Mintea are negreșit în chip neîncetat Cuvântul născut de ea și oarecum separat de Ea; iar dacă Acesta Se naște și iese cu adevărat, atunci El Se și separă într-un Cuvânt enipostatic, dar rămâne și înăuntrul Minții Care L-a născut, Care trebuie înțeleasă ca un „sân al Tatălui” [In 1, 18]; Același iese și străbate lumea întreagă și umple toate [Ef 4, 10] fără Tatăl, dar este și împreună cu Tatăl; străbate toate negreșit prin lucrările Lui și se înțelege că le străbate prin luminare. Căci ai auzit că umblă de jur-împrejur și rămâne [Fc 3, 18; 18, 3], își întoarce fața și vede [Ps 9, 32], coboară și urcă iarăși [Fc 11, 5; 17, 22], vine și zboară din nou și celelalte multe pe care toate dumnezeieștile Scripturi le grăiesc despre lucrarea dumnezeiască, și pe care le-a grăit Duhul Cel Preasfânt purces în chip negrăit din Tatăl și trimis oamenilor prin Fiul: nu celor necredincioși, nici celor iubitori de slavă, nu retorilor, nici filozofilor, nu celor ce învață scrierile elinilor [păgânilor, din afara Bisericii], nu celor ce nu cunosc Scripturile cele dinăuntru [creștine], nu celor ce duc o viață teatrală pe scena lumii, nu celor ce grăiesc cuvinte cizelate și bogate, nu celor hărăziți numelor mari, nu celor ce au reușit să fie iubiți de oameni cu vază, nu celor ce conlucrează cu cei ce fac fărădelegi, nu celor ce cheamă nici celor chemați, nu celor ce se amuză nici celor de care se amuză ei, ci celor săraci cu duhul [Mt 5, 3] și cu viața lor, celor curați cu inima [Mt 5, 8] și cu trupul, celor al căror cuvânt e simplu și a căror viață e încă și mai simplă și care și-au agonisit o socotintă încă și mai simplă, celor ce fug de slavă ca de ghe-enă și urăsc din suflet pe lingușitori — căci Duhul nu primește lingușeala nici nu suportă să audă ce nu este —, celor ce se uită numai la slava sufletului și la mântuirea tuturor fraților [2 Mac 12, 25] și nu primesc nici măcar cu o mică mișcare a inimii o simțire față de ceva din lume, cum ar fi, de pildă, laudele sau slava omenească [1 Tes 2, 6] sau orice altă plăcere ori patimă. Fiindcă aceștia sunt morți și vii cu adevărat [1 Co 6, 9], pentru că sunt [creștini] adevărați și [priviți] ca niște

amăgitori [2 Co 6, 8]. Aceștia sunt smeriți cu duhul și cu inima [Mt 11, 29], sunt blânzi și zeloși pentru Domnul [FA 22, 3]. Aceștia sunt lipsiți de cucernicie pentru cei necucernici și mi-reasmă de viață [2 Co 2, 16] pentru cei aleși. Aceștia sunt desfrânați pentru cei desfrânați cu inima și deopotrivă cu îngerii pentru cei feciorelnici cu sufletul. Aceștia se smeresc și în mijlocul slavei, iar în sărăcie sunt slăviți. Aceștia socotesc mizeria drept împărăție și împărăția drept sărăcie. Aceștia când mănâncă se înfrânează și când postesc se satură în tot felul. Aceștia nu merg împreună cu nedreptatea nici nu pot trece cu vederea pe cel necăjit și împilat de cei bogați. Aceștia nu se rușinează de fața oamenilor [Mt 22, 16], căci văd fața Domnului. Aceștia nu-și pleacă inima la daruri și nu trec cu vederea legea dreptății [Rm 9, 31], căci au bogăția cu neputință de jefuit și toate ale lumii le socotesc ca niște gunoaie. Aceștia având învățator pe Duhul n-au nevoie de învățătură de la oameni, ci luminați fiind de lumina Acestuia se uită la Fiul, văd pe Tatăl [In 14, 9] și se închină Treimii în Persoane și Unui Dumnezeu unit prin fire în chip negrăit. Aceștia sunt inițiați de Tatăl în taina că Fiul Se naște în chip neîmpărțit, cum singur știe, fiindcă nu o pot spune; căci dacă aş putea, cuvântul ar putea exprima atunci cele mai presus de cuvânt și de gând și toate ar ajunge cu fundul în sus. Căci dacă ar putea învăța creatura pe Creatorul și înțelege cum este și ar putea-o spune prin cuvânt sau în scris, atunci făptura ar ajunge superioară Făcătorului. Încetează, omule, tremură, muritorule prin fire, și înțelege că ai fost adus la ființă fără să fi fost mai înainte și, ieșind din pânțele maicii tale, ai văzut lumea adusă la ființă înaintea ta. Și dacă ai putea cunoaște înălțimea cerului [Ps 102, 11] sau să arăți care e ființa lui, a soarelui, a lunii și a stelelor, unde sunt fixate și cum umblă de jur-împrejur deși sunt neînsuflețite și se mișcă fără să simtă, sau a pământului acesta din care ai fost luat, și dacă ai văzut marginile, măsurile, lățimea și mărimea lui [Iov 38, 5], și pe ce se sprijină, și, iarăși, ce este acesta și unde își are baza; dacă ai cunoaște acestea și ai afla scopul fiecărui lucru în parte, dacă ai măsura nisipul mării [Fc 15, 16; 22, 17] sau ți-ai recunoaște firea și ai tâlcui lucrul înțelepciunii, atunci ai înțelege și pe

Făcătorul Înсуși, cum Unimea e în Treime fără contopire și Treimea e în Unime fără divizare. Caută Duhul! Ieși din lume! Nu da deloc somn ochilor Tăi [*Ps* 131, 4], nici nu te îngriji de viața de față. Plânge, jelește timpul pe care l-ai pierdut. Poate că Dumnezeu te va mângâia și, așa cum ți-a dat să vezi mai înainte lumea și soarele și lumina zilei, așa va socoti lucru vrednic să-ți strălucească și cele de acum, să-ți arate lumea minților înțeleghătoare și să te lumineze cu Lumina în Trei Sori, pe care dacă o vei vedea, vei cunoaște atunci ce spun; atunci vei învăța harul Duhului, că și absent fiind e prezent prin puterea Lui și chiar prezent fiind nu Se vede prin Firea dumnezeiască, ci este peste tot și nicăieri. Căci de vei căuta să-L vezi în chip simțit [*aisthetos*], unde-L vei putea găsi? Nicăieri, vei spune negreșit. Dar, dacă vei putea privi cu mintea, Acela îți va lumina mintea și deschide pupilele inimii tale; atunci nu vei mai tăgădui că e pretutendeni, ci vei fi învățat că prin El sunt toate [*In* 14, 26], chiar dacă ești neînvățat și sălbatic. Dar dacă n-ai cunoscut că ochiul gândului tău s-a deschis și a văzut lumină, dacă n-ai simțit dulceața dumnezeiască, dacă n-ai fost luminat de Duhul Cel dumnezeiesc, dacă n-ai plâns cu lacrimi fără a simți durere, dacă n-ai văzut mintea ta spălată, dacă n-ai cunoscut inima ta curățită și luminând cu răsrângerii strălucitoare și n-ai găsit pe Hristos înăuntrul tău împotriva oricărei nădejdi și n-ai fost lovit de uimire văzând frumusețea dumnezeiască și n-ai uitat firea omenească văzându-te pe tine însuși schimbat întreg, cum nu tremuri oare să vorbești despre Dumnezeu? Spune! Cum cu-tezi, fiind întreg trup și nefăcându-te încă duh ca Pavel [*Rm* 7, 3], să filozofezi sau să grăiești despre Duhul, tu care auzi că El nu locuiește în unii ca aceștia pentru că sunt trupuri, cum e cuvântul [*Rm* 8, 9]? Dar acestea le-am scris ca să cunoști cum anume cred și, dacă vei vrea, te vei lăsa convins și te vei mâhni. Căci dacă într-adevăr n-ai comoara [*Mc* 10, 21] pe care lumea nu poate s-o cuprindă [*In* 14, 17], dacă n-ai primit încă slava pescarilor, pe care au primit-o cei ce au primit cu adevărat pe Dumnezeu, atunci vei lăsa lumea și cele din lume [*I In* 2, 15], vei avea picioare sprintene, vei alerga mai înainte ca să ți se închidă ușile [*Mt* 25, 10] vieții și ale

teatrului de aici și să se spargă târgul — vai mie! — și să se întunece soarele și stelele [Mt 24, 29; Ioil 2, 10], să treacă pământul [Mt 24, 35] și să se deschidă iadul și totul să se facă întuneric și haos; și atunci vei cunoaște, suflet iubit, și vei învăța că aceia care nu au Duhul dumnezeiesc străluțind în gândul lor ca un sfeșnic și locuind în inimă în chip cu neputință de exprimat, vor fi trimiși în întunericul veșnic [Iuda 13]. Căci Domnul [Hristos] este Duhul [2 Co 3, 17], iar Dumnezeu, Tatăl Domnului, este Duh [In 4, 24], negreșit Un Singur Duh, căci nu se împarte [I Co 12, 12. 23]. Cine Îl are pe Acesta Îi are și pe cei Trei, dar fără contopire, chiar dacă și fără diviziune. Căci este un Tată; și cum va fi Fiu? fiindcă este nenăscut după ființă. Și este un Fiu; și cum se va face Duh? Duh este Duhul. Și cum Se arată Tată? Tatăl este Tată pentru că naște veșnic. Dar cum se face nașterea veșnică? Pentru că [Fiul] nu Se separă nicicum de Tatăl și, în același timp, iese netâlcuit întreg din El, rămâne mereu în sânul Tatălui [In 1, 18] și iese mereu în chip cu neputință de descris. Fiul Se vede neîncetat în Tatăl, născut [din El], dar unit [cu El] și Tatăl Se vede în Fiul [In 14, 9] nedistanțat, netăiat și nese separat. Fiul este Fiu pentru că Se naște veșnic și e născut mai înainte de veci; ieșind [din Tatăl] nu Se taie din rădăcină, ci deși separat rămâne nese separat și unit întreg cu Tatăl Care este viu, Care este El Însuși Viața și Care dă viață tuturor [In 14, 6; 10, 28]. Câte este Tatăl este și Fiul [In 17, 10], câte este Fiul e și Tatăl asemenea. Văd pe Fiul, văd pe Tatăl [In 14, 9], Tatăl Se vede fără deosebire față de Fiul, afară de faptul că Unul naște, iar Altul e născut — căci ce este fără Tatăl? ce este? spune, tuturor oamenilor! — [Fiul] e Dumnezeu fără de început și Făcător a toate, a ceea ce s-a făcut și a ceea ce se va face. E Dumnezeu egal cu Tatăl și după ființă și după fire și după putere și după chip [formă] și după înfățișare și după timp nu e nicicând fără Tată. Cum iese [din El]? Cum iese cuvântul din minte. Cum Se separă [de El]? Ca glasul de cuvânt. Cum Se întrupează? Ca cuvântul scris⁴⁷.

⁴⁷ Scolie: „Scopul acestui cuvânt e în conformitate cu scopul lui Ioan Teologul atunci când spune: «Și fără El nimic nu s-ar fi făcut din ce s-a făcut» [In 1, 3], căci făcându-Se trup Cuvântul S-a sălășluit întru noi și ca Dumnezeu desăvârșit S-a făcut

Din cele înalte m-am coborât la cele umile și întristându-mă am venit la mine însumi și am plâns neamul oamenilor, pentru că ei caută pilde, gânduri și lucruri străine și introduc expresii luate din cele omenești socotind că reprezintă în imagini Firea dumnezeiască, pe care nici un înger și nici un om n-a putut-o vedea sau numi. Căci ce lucru ar putea numi pe Creatorul a toate? Fiindcă toate numele, lucrurile și expresiile s-au făcut la porunca lui Dumnezeu, căci El a pus nume lucrurilor Sale, fiecărui lucru numele său, dar nu El le-a pus tuturor, ci a dat și lucrurilor Sale puterea de a pune iarăși nume lucrurilor Lui [*Fc* 2, 19–20], și așa ele au dat și au primit alte nume, dar Numele Său nu ni l-a făcut cunoscut încă, decât numai „Cel ce este” [*Iș* 3, 18], Dumnezeu cu neputință de exprimat, cum a zis [*Scriptura*]. Deci dacă e cu neputință de exprimat, dacă nu are nume, dacă e nevăzut, dacă e ascuns, dacă e neapropiat, dacă e singur mai presus de cuvânt, mai presus de gândul nu numai al muritorilor, ci și al minților imateriale — „căci și-a pus acoperământ în tunicul” [*Ps* 17, 12] — și toate celelalte de aici sunt ale întunericului și numai El e ca lumină în afara întunericului —, cum de atunci introduci în jurul Lui o noțiune mentală sau Îl vezi separat în mod real? De unde și cum ai străbătut întunericul și singur ai ajuns separat de toate cele create? Dar dacă acestea nu sunt ale tale, ci ale altuia, mă minunez ale cui sunt și te întreb ca să aflu: ale unui înger sau ale uneia dintre ființele imateriale? Și nu ști că acestea au fețele și picioarele acoperite de aripile lor dumnezeiești [*Is* 6, 2] cu evlavie și cuviință — dacă înțelegi ce anume sunt aceste aripi — pentru că nu suportă neapropierea [inaccesibilitatea] slavei? Căci nu văd ființa, ci o slavă a slavei. Dar ale cărui om ai îndrăzni să spui că sunt? Ale lui Ioan sau ale marelui Pavel? Dar unul strigă și vestește tuturor că nu poate să dezlege nici măcar cureaua sandalelor Lui [*Lc* 3, 16], iar celălalt când s-a urcat până la al treilea cer și după acestea a fost luat în rai [*I Co* 12, 2. 4], nu cumva ți-a spus ceva în particular, pe care l-ai ascuns și acum vrei să-l ves-

om desăvârșit; Care va fi iarăși împreună cu noi la înviere, cum spune El Însuși: «Iată Eu sunt cu voi în toate zilele până la sfârșitul veacului» [*Mt* 28, 20].”

tești? Căci despre așa ceva noi n-am auzit că acela ar fi spus
 ceva în scris, ci el însuși spune cu glas mare: „Am auzit cu-
 vinte pe care nu le pot grăi” [2 Co 12, 4] iar „Dumnezeu
 locuiește într-o lumină neapropiată” [1 Tim 6, 16]. Deci dacă
 Ioan nu e în stare să dezlege cureaua sandalelor, Pavel nu
 poate grăi vorbele pe care le-a auzit, zicând că sunt negrăite
 [2 Co 12, 4], atunci cine e cel care L-a cercetat așa pe Dum-
 nezeu rămânând nears de lumina cea neapropiată și, ajungând
 în mijlocul sălașului său, a văzut însăși firea Stăpânului, ca să
 cuteze să spună, nenorocitul acela, ceva mai mult decât Ioan
 și Pavel? Căci cine nu se va cutremura și nu va plânge orbi-
 rea și întunecarea celor ce vorbesc acum și inovează o erezie
 cu adevărat străină, care-i aruncă într-o prăpastie pe toți cei
 ce întreabă și sunt întrebați? Căci aceștia fie Îl separă mental
 pe Cuvântul [de Tatăl], fie greșesc gândind rău că separația e
 reală căzând astfel în erezie din amândouă părțile: fiindcă se-
 parația reală face o tăiere a Cuvântului, iar cea mentală o
 contopire astfel încât nu se mai separă deloc. Tremură, omu-
 le, învață să te cunoști pe tine însuți, vorbește despre tine și
 spune ce vrei! Poate vei striga și tu ca David care zice: „Mi-
 nunată e înțelepciunea Ta și cunoașterea Ta din mine, Dum-
 nezeul meu!” [Ps 138, 6]. Da, părăsește curiozitatea și lea-
pădă blasfemia expresiilor! Și mai întâi spune: „Cum să ne
 mântuim?”, după care spune și: „Cum să te mântuiești tu în-
 suți?” Ca să nu te arăți învățându-ne numai prin cuvânt, ci
 făcându-ne mai râvnitori și cu fapta. Dacă nu vrei să te osân-
 dești și judeci pe tine însuți ca unul care n-ai făcut cele pe
 care le spui, și de aceea exagerezi cuvintele tale ca unul care
 nu ai pus un început în unele ca acestea, atunci pune mai întâi
 piatra de temelie [Lc 6, 48], căci zidirea nu se face în aer. Fă
 poruncile lui Hristos, Piatra, Ziditorul dumnezeieștii Biserici,
 al poporului cel nou al oilor cuvântătoare! Fă și vorbește zi-
 dind pe Piatră sau, mai bine zis, lasă-te zidit tu însuți de
 această Piatră! Acesta e Păstor [In 10, 11; 1 Co 3, 9] și
 Arhitect [1 Co 3, 10], Acesta să-ți fie și Temelie a vieții!
 Care e folosul acoperișului înainte de temelii? Întâi vine edi-
 ficiul apoi acoperișul, întâi făptuirea în chip conștient și abia
 așa contemplarea! De ce vrei să bei vin înainte de cules?

Acesta nu se ține într-un burduf vechi⁴⁸ [Mt 9, 17]. De ce crezi în deșert că poți culege snopii și poți să-i dai altora, înainte de a fi aruncat sămânța? Dacă vrei, vino, nu te abate de la drum, ci învață-ne despre adâncul judecăților [Rm 11, 33] privitoare la noi, cum unora le merge bine chiar dacă poate sunt răi și nu cunosc pe Dumnezeu, iar alții sunt nefericiți deși cunosc pe Dumnezeu și sunt cunoscuți numai de Dumnezeu [Ga 4, 9]; unii suferă mulțumind și unii suportă să fie săraci cu mulțumire, alții însă sunt bogați în chip rău, fără recunoștință, iar alții răpind și nedreptățind socotesc că prin acestea slujesc lui Dumnezeu, și multe altele pe care le vezi în fiecare zi, pentru că muritorii le fac și pătimesc iarăși și iarăși, iar Dumnezeu, Creatorul a toate, le suportă. Și pentru aceasta nu-i oare socotit nedrept de cei fărădelege sau de cei mici la suflet ca mine? Spune, învață despre judecata dumnezeiască, despre ziua și ceasul acela [Rm 14 10], în care toți ne vom înfățișa apoi la tribunalul Dumnezeului și Mântuitorului meu și vom primi răsplata vrednică [1 Co 3, 8] a faptelor, cuvintelor, gândurilor și cugetelor de aici. Spune cine va fi îndrăzneț acolo și cine va fi rușinat? Vei putea spune lucruri nesfârșite despre acestea. Iar după acestea observă și creația, căci în ea vei găsi un alt abis! Privește cerul, soarele și stelele [Sir 40, 1], privește pământul devenit la poruncă mama și mormântul nostru, al tuturor! Venind aici, vorbește despre moarte, filozofează despre lucruri multe și necesare, folositoare deopotrivă prietenilor și rudelor, bogaților ca și celor cu vază! Și îți va fi de-ajuns să vorbești despre unele ca acestea explicându-le tuturor până la sfârșitul vieții și ele îți vor fi de folos și după moarte. După care privește lumea din jurul pământului, soiurile de tot felul de animale din mijlocul lui, vederile pestrice ale păsărilor și glasurile sărmanelor păsărele, întinderile, mărimea și marginile mării, admiră-le lovit de uimire, exprimă-ți [admirația] cu vigoare! „O, adâncul bogăției și cunoașterii dumnezeiești [Rm 11, 33], o înțelepciunea Ta, Dumnezeul meu atotîndurat!” Vino și strânge-te în tine din cele dinafară, adună-ți mintea, înțelege-te pe tine însuși, filo-

⁴⁸ Scolie: „Cel căruia îi era adresat cuvântul era bătrân.”

zofează mai bine la cele ale tale și la tine însuși, și în fiecare din cele văzute vei găsi pentru tine un învățător al virtuții sau icoana unei patimi a răutății, pentru ca din măreția și frumusețea creaturilor să înveți înțelepciunea neînțeleasă a lui Dumnezeu și războiul înțeles cu mintea pe care l-a prefigurat Plămuitorul a toate. Și ca un șarpe [*Mt* 10, 16] dobândește negreșit înțelepciune, dar vomită veninul răutății⁴⁹, iar ca un cal să alergi pe calea dreptății dar să nu nechezi spre iepe [*Ir* 5, 8]! Fă-te un motan care ține sub observație șoarecele înțeles cu mintea, dar nu răpește cele ale aproapelui, nici nu fură partea fraților tăi, ci printr-un șoarece alungă din casa sa toți șoarecii potrivnici! Dar nu te fă lup, ci fugi de lupi! Fă-te mai degrabă un câine al Stăpânului și suflă-ți toată irascibilitatea împotriva acelor și ia urma câilor Stăpânului tău; până ce vei găsi, până ce vei da peste ușa dumnezeiască, să nu te întorci înapoi să te faci vânat al fiarelor sălbatice cele înțelese cu mintea. Dacă nu poți imita pe câine, imită iepurele și câștigă-ți scăpare Stânca, Hristos, ascunde-te acolo unde nu este frică, sau urcă pe munți ca și cerbul [*Ps* 103, 18], scapă din mâinile vânătorilor sau zboară ca o pasăre frumoasă și treci pe deasupra tuturor curselor [*Ps* 10, 1; 54, 7; 123, 7]! Aripile — înțelege! — sunt sfânta iubire, fără de care n-ai străbate nicăieri. Imită asinul care-și poartă Creatorul [*Mc* 11, 7]! Fă-te și bou care trage un car dumnezeiesc și taie dulcea brazdă a Cuvântului! Imită toate acestea, dar fără cele potrivnice lor! Rea pildă e vulpea care trăiește cu fățarnicie, una fiind și alta arătându-se, căci se preface că moare, ca să răpească ceva. Cumplită pildă e și ursul, căci dacă primește o lovitură de sabie nu încetează să-și zgârie rana până ce moare din pricina ei. Rea pildă e și porcul care mănâncă fără să se sature. Rea pildă e și vipera [*Ps* 57, 5], căci mușcă chiar și urechile. Rele sunt cele rele, pe care de vei vrea să le cercetezi și să fugi de ele, suflete prieten, vei afla cu adevărat înțelepciunea cea adevărată [*Sir* 6, 18]. Căci mergând pe drum vei veni la cele mai bune și împreună cu toate te vei învăța pe tine însuși, și când te voi întreba

⁴⁹ Scolie: „Începând de aici se atinge și de viața lui [Ștefan al Nicomidiei], mustrând prin cele ce le spune patimile lui, asemănându-l cu animalele și dobitoacele necuvântătoare.”

atunci îmi vei spune: Cuvântul pe care-l grăiești îl primesc și eu! Este în tine și trece și la mine; sau te va lăsa oare gol de cuvânt? Vei spune: Știu că a venit și la mine și este întreg împreună cu mine, ca mai înainte. Deci cum, separându-se de tine, a venit la mine și rămâne întreg în tine, neseparându-se de tine? Spune-mi aceasta și lasă-L pe Dumnezeu acum, ca nu cumva toată făptura să tremure și să cadă, să strivească trupul tău gros și să zdrobească sufletul tău trupesc și să ardă în foc mintea ta care pășește în gol spre nimic folositor. Fiindcă indivizibilitatea cuvântului nu se divide nici în mod real nici în mod mental; căci cel ce e închis înăuntrul unei case, dar mintea sa hoinărește în afara ei, nu va fi lăsat în casă fără minte, ci negreșit va fi atât împreună cu ea, cât și în afară. Deci ce vei numi această separație? O vei numi realitate sau noțiune mentală? De o vei numi noțiune mentală, cum de e cu totul afară? Iar dacă o vei numi realitate, cum de e înăuntrul casei? Și, totuși, ce este această pildă față de Cuvântul mai presus de minte și de cuget? Căci fiind trimis de Tatăl [In 10, 36], Cuvântul S-a pogorât și S-a sălășluit întreg în pântecele Fecioarei și era întreg în Tatăl și întreg în pântecele ei și, fiind întreg în tot ca Unul ce e necuprins, nici contractându-Se, nici micșorându-Se, a intrat aici negreșit întreg și rămânând neschimbat a luat chip de rob [Flp 2, 7] și născându-Se S-a făcut om întru toate, străbătând întreg pântecele și ajungând în lume și iarăși a fost înălțat de unde nu s-a despărțit [Mc 16, 19]. Vei îndrăzni deci să spui că acestea, care sunt de negrăit pentru toți îngerii, arhanghelii și toată făptura, s-au făcut în mod mental sau real? Fiindcă ele se înțeleg cu adevărat, dar nu se pot exprima deloc nici nu pot fi cuprinse cu mintea în chip desăvârșit. Deci cum e Dumnezeu și om, și iarăși om Dumnezeu, cum e și Fiu al Tatălui întreg neseparat de El și S-a făcut și [fiu] al Fecioarei, cum a ieșit în lume și a rămas de necuprins pentru toți, cum s-a spus? În mod mental sau real? Spune! Negreșit vei tăcea. Căci chiar de vei voi să spui, mintea nu-ți va da cuvânt și limba ta mult grăitoare va rămâne nelucrătoare. Dar, dacă vei voi să spui că firea dumnezeiască e o realitate, spune și ce fel de realitate, căci eu nu știu. Slavă Ție, Părinte, Fiule și Duhule Sfinte,

scapă oră
Dumnezeire necircumscrișă, indivizibilă prin fire, Ție ne închinăm în Duhul Sfânt toți cei care avem Duhul Sfânt ca unii care L-am primit de la Tine și care văzând slava Lui nu iscodim curioși, ci în El vedem nenăscut pe Tatăl, născut pe Cuvântul Care iese din Tine; deci ne închinăm unei Treimi netăiate și necontopite într-o Unică Dumnezeire, stăpânire și putere. Amin.

**Mulțumire împreună cu teologhisire, și despre
numele date harului Dumnezeuiesc al Duhului
prin lucrările Sale**

Ce este taina cea nouă, Stăpâne a toate, pe care ai arătat-o întru mine, destrăbălatul [*Lc* 15, 13] și desfrânatul? Ce este marea minune care înăuntrul meu se înțelege, dar nu e pricepută de minte, ci rămâne învăluită? Căci mi se arată ca o stea care răsare de departe [*Nm* 24, 17] și se face, iarăși, ca un soare mare, neavând măsură, loc sau hotar măreției ei; se face o lucire mică și, iarăși, se vede o flacăra rotindu-se neconținut de jur-împrejur în mijlocul inimii mele și în măruntaiele mele, aprinzând toate cele dinăuntru ale mele și făcându-le lumină, învățându-mă cu prietenie pe mine care rămân cu totul nedumerit și caut să înțeleg, și grăind așa: „Eu sunt Steaua [*Nm* 24, 17] cea dulce, de care auzi că răsare cândva din Iacob. Să nu te îndoiești, și Mă voi arăta ție ca un Soare care răsare de departe spre a fi pentru toți cei dreپți Lumină neapropiată [*Ps* 96, 11] în viața viitoare și în viața veșnică. Mă arăt drept Lucire și sunt văzut de tine ca o Lumină ce ard în chip nears patimile inimii tale și spăl cu roua dulceții și harului Meu dumnezeiesc murdăria ta [*Is* 4, 4], stingând cu totul cărbunii trupului tău, care sunt păcatele plăcerilor, și lucrând prin iubirea Mea de oameni toate cât le-am făcut și în vechime întru toți sfinții.” — „Ai milă de un întristat, îndură-te de un necăjit, nu te înfuria pe mine care vreau să-ți vorbesc iarăși! Cum ești și Te faci până acum pentru toți o Stea din Iacob [*Nm* 24, 17], Tu Cel cu totul necuprins? Cum Te arăți răsărind ca un Soare, Tu Cel ce nu ești nicăieri și ești

pretutindeni și mai presus decât toată creația și ești propovăduit drept nevăzut pentru toți și toate? Cum Te faci lucire și ești văzut de mine ca o flacără care arzi materia fiind imaterial după ființă? Cum mă rourezi și speli murdăria trupului fiind întreg foc neapropiat și de nesuportat pentru îngeri? Cum Te învălui de jur-împrejur în ființa stricăcioasă a trupului meu și Te amesteci în chip neamestecat cu un suflet omenesc? Cum ajungând prin acesta [prin suflet] în chip necontopit în tot trupul, Tu Cel de neatins mă îndumnezeiești întreg? Spune! Nu mă alunga mâhnit și necăjit!” — „O, îndrăzneală! O, nebunie! O, cuvinte lipsite de minte! Cum nu tremuri să întrebi atât de tranșant acestea? Cum de nu simți întrebând cele pe care le cunoști, ci cutezi să vorbești cu Dumnezeu ca punându-L la încercare, iar cele pe care le știi te faci că mă întrebi ca și cum nu le-ai știi și vrei să le scrii ca să arăți tuturor cunoașterea ta? Fiind însă Iubitor de oameni, te suport și te învăț iarăși spunându-ți în acest chip acestea: Prin fire Eu sunt cu neputință de exprimat, cu neputință de cuprins, nelipsit de nimic, de neapropiat, nevăzut pentru toți, de neatins, de nepipăit, neschimbabil după ființă, Singur în singurul univers [tot] și Singur împreună cu toți cei ce Mă cunosc în întinericul acestei vieți, afară din toată lumea, afară din cele văzute, afară din lumina simțită [sensibilă], afară din soare și din întineric, din locul pedepselor și al osândeii cutremurătoare în care cad robii mândri care și-au ridicat grumazul împotriva Mea, Stăpânul. Sunt nemișcat — căci unde nu sunt oare, ca printr-o strămutare să fiu nevoit să ocup locul acela? Sunt și pururea mișcător în chip necircumscriș — căci unde Mă vei căuta mergând, ca să Mă găsești acolo? Cerul a fost adus la ființă prin cuvântul Meu ca un nimic, soarele, stelele și pământul le-am făcut ca un fleac, asemenea și toate câte le vezi. Îngerii care au fost aduși la ființă de Mine înaintea acestora văd de departe slava slavei Mele, nu însăși Firea Mea, căci numai ce M-am gândit să aduc la ființă puterile și numaidecât au și stat de față laudând puterea Mea. Tu însă care șezi în exilul tău — acolo unde au căzut toți întâii călcători ai poruncii, Adam și împreună cu el Eva, strămoașa ta, și răul diavol care i-a amăgit pe ei [Fc 3, 13]; unde

e întunericul cel adânc, unde e hăul cel mare, unde sunt șerpii care vă mușcă pururea călcâiul, unde e plânsul, vai-ul, jalea neîncetată, unde e toată suspinarea, grija și întristarea, iar moartea și stricăciunea vă ține pe voi toți —, cum șezi, cum stai fără grijă, cum ești nepăsător? spune-mi! Cum nu te îngrijești de relele pe care le-ai făcut în lume și nu pui mare preț pe pocăință, și nu te sârguiești s-o arăți adevărată și nu întrebi despre ea cu multă chemare și nu cercetezi cum să o realizezi întocmai, ca prin ea să poți lua în iubirea Mea de oameni o mare iertare a fărădelegilor tale? Tu însă, lăsând-o pe aceasta, cauți cele mai presus de fire, cercetezi cele din ceruri sau, mai bine zis, nici pe acestea, ci iscodești Firea Mea, a Celui Care am adus la ființă ca pe un nimic cerul și toate, și vrei să înveți cele privitoare la Mine, pe care nimeni altul nu le-a știut — o, minune! ce intenție a unui om! Căci chiar dacă ți-am făcut reproșuri, te voi lăuda însă, pentru că și tu ești lucrul și făptura Mea. Cum tu, care ai fost plămădit din lut și din țărână [*Fc* 2, 7] și ești ținut de ea și petreci împreună cu ea, socotești toate drept nimic și ca o umbră, și alergând pe lângă toate acestea, Mă cauți numai pe Mine? Despre Mine vrei să vorbești, despre Mine vrei să povestești și pe Mine vrei să Mă vezi, dacă e cu putință toată viața, și nu mai vrei deloc să guști somnul, nici să te mai îngrijești de mâncare, băutură sau haina trupului [*Mt* 6, 28]. Ci toate cele slăvite ale lumii le socotești ca pe niște pomi și lemne ce stau pe marginea drumului și treci pe lângă ele ca pe lângă nimic în calea vieții tale, nici întorcându-ți ochiul minții, nici lăsând ochii sufletului să privească la acestea, ci numai pe Mine Mă închipui și numai de Mine îți aduci aminte și Mă iubești [*In* 21, 15] ca nici unul din cei ce sunt împreună cu tine. Căci cine la auzul Numelui Meu are inima voioasă și se scoală numaidecât spre iubire sau dor? Cine auzind amintindu-se de multe ori despre Mine a lăcrimat din suflet cugetând numai la Mine? Cine a căutat să învețe și să păzească cu sânguință cuvintele Mele dumnezeiești sau poruncile Mele [*Ps* 118, 73. 100]? Cine M-a socotit ca tine Dumnezeu peste toate și a dorit numaidecât să-Mi slujească numai Mie, iar pentru aceasta a nesocotit părinți, frați și casă, pământ, rude, vecini și prieteni

[*Mc* 10, 29] și a venit la Mine ca și cum n-ar fi văzut vreodată pe unul din aceștia, nici nu a cunoscut pe pământ un om în lume, ci ca și cum ar păși într-un ținut și într-un oraș străin în care toți vorbesc alte limbi și sunt barbari, așa petrece și între cunoștințele și prietenii săi, între ai săi, între domni și bogații lumii, și aceasta e dispoziția lui lăuntrică fiind în mijlocul lor? Pentru cei nesimțiți acestea sunt vorbe simple și mărunte, pentru Mine însă, care Mă uit la ele, sunt lucruri mari și înalte. Cine dintre cei mari pe pământ, dintre puteri și tronuri sau dintre cei ce zic că domnesc și împărătesc prin Mine, sau că-i reprezintă pe dumnezeieștii Mei apostoli, fie s-a gândit, fie a putut păzi aceasta, ca în vremea păzirii poruncii și legii Mele [*I Co* 7, 19] să se uite la toți ca la unul singur, la rude și străini, la bogați și săraci, la cei slăviți și la cei lipsiți de slavă, la cei puternici și la cei umili împreună? Cine e cel ce a judecat nepătimas, privind la ei cu blândețe? De voi găsi un suflet care păzește acestea în lume, mai cu seamă în generația și în ziua de față, îl voi slăvi deopotrivă cu apostolii și prorocii Mei și el va ședea cu Mine la venirea Mea [*Mt* 19, 28], căci și atunci va judeca drept ca pe pământ și va dobândi slava Judecătorului celor vii și celor morți [*FA* 10, 42]. Aceste lucruri și celelalte împreună cu ele e frumos a le căuta și a le păzi întocmai, după putere, nu însă a cerceta Firea Mea, fiule al omului, nici lucrările Duhului Meu Sfânt, cum Se arată ca un soare, cum Se vede ca o stea, care se arată de departe și urcă mai presus de munți; când Se ascunde de ochii tăi [*FA* 1, 9] îți aduce necăjire și întristare nemângăiată, și când socotești că nu ți Se mai arată, Se găsește înăuntrul inimii tale și-ți dă pe neașteptate o uimire și o bucurie. Nu te mira sau iscodi, nici că ți Se arată o flacără și Se vede o strălucire și un foc, căci nu e frumos aceasta! Crede deci că Eu sunt o lumină fără formă, în întregime simplă, necompusă, indivizibilă prin fire, cu neputință de iscudit, apropiată în chip neapropiat [accesibilă în mod inaccesibil]; căci Mă las privit cu adevărat, Mă arăt cu iubire de oameni schimbându-Mi forma după puterile fiecărui om; nu Eu sufăr aceasta [schimbare], ci cei ce se învrednicesc să Mă vadă așa, căci altfel n-ar putea, nici n-ar ajunge la mai mult; de aceea ace-

iași Mă văd uneori soare — atunci când au mintea curată —, iar uneori stea — atunci când se vor găsi sub întunericul și noaptea acestui trup. Căldura iubirii Mă face foc și strălucire, căci atunci când se aprinde în tine cărbunele prieteniei, văzând râvna iubirii tale, Mă găsesc și Eu unit cu aceasta și dau lumină și Mă arăt ca foc, Eu Cel ce am creat focul cu cuvântul. Căci virtuțile sufletești zac dedesubt ca niște lemne în care, prinsă fiind lumina dumnezeiască a Duhului, Acesta se numește după substratul lemnului, fiindcă nu are nume propriu în oameni. Așadar, când omul își străpunge inima și plânge, El se numește apă, căci curăță și spală, fiind unit cu lacrimile, toată murdăria. Când plânsul stinge irascibilitatea inimii cu împreună-lucrarea acesteia, El se numește blândețe. Iar când omul se aprinde împotriva necucerniciei și necredinței, și acest lucru se face tot prin El, iar atunci El se numește zel. Dar Se numește și pace, bucurie și bunătate, pentru că și acestea două se dăruie celui ce plânge și El face ca bucuria să țâșnească în inimă ca un izvor; din acesta se varsă în afară curgând din suflet tuturor toată compătimirea și milostivirea, și mai cu seamă celor ce vor să se pocăiască și să se mântuiască, căci El îi miluiește pe toți, dar cu aceștia se adună, conlucrează și compătimește întru toate unindu-Se în suflet cu intenția [voința] lor și, recunoscând în minte frumusețea pocăinței, are o iubire și mai autentică față de ei. Se numește și smerenie, întrucât omul care a gustat dulceața ei și a văzut frumusețea extraordinară a luminii ei ajunge să socotească drept nimic toate cele ale lumii, ba chiar însuși sufletul și trupul său propriu și orice făptuire a lui. Știind acestea nu-mi mai cere să vorbesc despre unele ca acestea sau să ți le tâlcuiesc subtil! Căci prin fire sunt cu neputință de grăit, cu totul de nespus, de nerostit și de necunoscut pentru oameni și îngeri, și de neînțeles pentru orice altă ființă creată. Cunoaște numai cele ale tale sau, încă și mai bine, pe tine însuși și atunci vei cunoaște că Eu sunt cu totul de necuprins și de neînțeles, că sunt împreună și îi iubesc numai pe cei ce Mă iubesc și-și aduc aminte cu căldură de poruncile Mele și care nu preferă nicidecum în locul acestora ceva din cele ce curg; cu ei voi vorbi și voi fi acum și în veci. Amin.”

Teologhisire exactă despre necuprinsul și necircumscrișul Dumnezeirii; și că, întrucât e necircumscrișă, Firea dumnezeiască nu e nici înăuntru, nici în afara universului [totului], ci și înăuntru și în afara lui ca una ce este Cauza a toate; și că Divinul poate fi sesizat în chip insesizabil de om numai cu mintea, ca razele soarelui de către ochi

O, Treime, Creatoare a toate, o, Dumnezeuul meu, Singur pentru cel singur, de necircumscriș prin fire, de necuprins prin slavă, de netălcuit prin fapte, neschimbabil prin ființă! O, viață a toate, Dumnezeule, o, Cel ce ești mai presus decât toate, o, Început al Cuvântului fără-de-început, o, Cel ce ești mai-presus-de-fără-de-început, Dumnezeuul meu, Care n-ai devenit nicicând, ci ești neavând început! Cum Te voi găsi înăuntru meu întreg pe Tine, Cel ce mă porți pe mine? Cine-mi va da să Te țin pe Tine, pe Care Te port înăuntru meu? Cum ești și în afara creaturilor și înăuntru lor, și să nu fi nici înăuntru, nici în afara lor? — „Ca Unul ce sunt insesizabil nu sunt înăuntru lor, iar ca Unul ce sunt sesizabil, nu sunt în afara lor, dar fiind cu neputință de circumscriș nu sunt nici înăuntru, nici în afara acestora. Căci înăuntru a ce anume poate fi Creatorul și în afara a ce? Spune! Pe toate le port înăuntru Meu ca Unul ce țin laolaltă toată creația, dar sunt în afara a toate fiind separat de toate. Căci cum va fi în afara a toate Cel ce este Creatorul a toate? Cel ce sunt înainte de toate [Col 1, 17] și umplu ca Unul ce sunt plin totul [Ef 1, 23], cum nu voi fi, creându-le, în toate creaturile Mele? Căci ca Unul ce sunt supraplin eram pretutindeni în totul și, creând, umplu toate [Ef 4, 10]. Înțelege cele ce-ți grăiesc! Când am creat nu M-am mutat schimbându-Mi locul, nici nu M-am unit cu cele create, iar fiind cu neputință de circumscriș, unde vei spune că sunt? Nu-ți vorbesc trupește, deci înțelege-Mă

duhovnicește! Iar căutându-Mă duhovnicește, Mă vei găsi cu neputință de circumscris și, prin aceasta, nicăieri, nici înăuntru, nici în afară, chiar dacă sunt pretutindeni și în toate fără pătimire și fără contopire. Iar în afară de toate sunt pentru că eram înainte de toate [Col 1, 17]. Dar să lăsăm întreagă această creație pe care o vezi, pentru că nu se împărtășește de cuvânt și pe bună dreptate nu are o familiaritate cu cuvântul/rațiunea pentru că e lipsită de orice minte! Să luăm deci viețuitorul familiar cu cuvântul înțelepciunii, pentru ca, întrucât are, ca minte, relație de rudenie și familiaritate cu Înțelepciunea, iar ca și cuvânt are relație de rudenie și familiaritate cu Cuvântul, să aibă în chip frumos comuniune, el, creatul, și cu Creatorul, ca unul ce este după chipul și asemănarea Creatorului [Fc 1, 26]. De care viețuitor îți vorbeam? Negreșit vorbeam despre om, [viețuitor] cuvântător/rațional între cele necuvântătoare/neraționale, ca unul dublu, alcătuit adică din amândouă: din cele simțite cu simțurile și gândite cu mintea [sensibile și inteligibile]. Singur acesta fiind centrul creaturilor cunoaște pe Dumnezeu [Rm 1, 21] și numai acestuia Dumnezeu i Se face sesizabil în minte în chip insesizabil, i Se face văzut în chip nevăzut și Se lasă ținut în chip neținut.” — „Cum este și sensibil și insensibil, cum e amestecat în chip neamestecat? Cum? Spune-mi! Explică acestea!” — „Cum să-ți explic cele inexplicabile? Cum să-ți spun cele cu neputință de grăit? Ia aminte și-ți voi spune. Soarele — vorbesc de soarele acesta simțit, căci pe Celălalt nu l-ai văzut încă — strălucește prin raze; deci razele acestuia le vezi și ele sunt sesizabile pentru ochii tăi, iar lumina ochilor tăi era unită cu razele lui. Acum răspunde-mi la întrebarea mea: Lumina ta deci cum e unită cu razele: într-o amestecare neamestecată sau se contopesc între ele? Știi. Vei spune și că sunt neamestecate dar vei recunoaște și că sunt amestecate, și vei spune că lumina e sesizabilă dacă ochii sunt deschiși și bine curățiți. Dar aceeași lumină e insesizabilă dacă-ți închizi pleoapele; pentru orbi ea nu există, există însă pentru cei ce văd. Iar când apune, chiar și pe aceștia îi lasă ca pe niște orbi, căci ochii oamenilor nu văd noaptea. Sufletul e, așadar, cel care, plecându-se prin aceștia [ochi], vede lumina: când lumina nu e prezentă, el

rămâne negreșit în întuneric, dar când aceasta răsare, atunci vezi mai întâi lumina și în lumină toate celelalte. Dar când ai lumina, nu o ai, căci o ai pentru că o vezi, dar nu o poți ține sau lua în mână ta, și nu ți se pare că ai în ele ceva; îți deschizi palmele, soarele strălucește în ele și crezi că îl ții — e ceea ce spun că ai —; strângi dintr-o dată iarăși palmele și ea nu e cu putință să fie ținută, și astfel iarăși nu ai nimic. Cele simple sunt ținute în mod simplu, iar când sunt ținute tare nu sunt de fapt strânse; chiar dacă, atunci când se vede soarele, această lumină e înțeleasă ca fiind prin natura ei un corp, totuși ea rămâne indivizibilă. Deci cum îl aduci pe acesta [soarele] în casa ta? Spune-mi! Cum îl vei putea ține? Cum îl vei ține pe cel cu neputință de prins? Cum îl vei avea pe acesta întreg, în parte sau cu totul? Cum vei primi o bucată tăiată din el și o vei ascunde în sân? Negreșit nicidecum nu va fi cu putință cândva acest lucru! Îmi vei spune. Deci dacă nu poți exprima sau cerceta cu totul natura acestuia [a soarelui], pe care Creatorul l-a adus la ființă prin cuvânt și poruncă să lumineze celor din lume ca un sfeșnic, dacă nu vei putea spune cum anume e acesta un corp, căci negreșit nu este incorporeal, cum anume este sesizabil în chip insesizabil, cum se amestecă în chip neamestecat, cum se vede prin raze și prin acestea te luminează el, care, dacă te uiți la el direct, te orbește mai degrabă cu totul? Vei fi stingherit să-mi vorbești însă chiar și despre lumina ochilor tăi, și să-mi spui cum anume fără o altă lumină aceasta nu poate vedea deloc, și atunci se unește cu toată lumina și vede ca lumină toate, dar rămâne negreșit impasibilă, distinctă de lumini și o lumină întreagă unită cu lumină; unirea acestora fiind negrăită și necontopită, iar distincția lor rămâne neînțeleasă în chip asemănător. Cum vei cerceta atunci firea Creatorului a toate? Cum spui că-mi vei explica și lucrările Lui? Cum mi le vei spune, cum mi le vei exprima, cum le vei înfățișa în cuvânt? Primește-le pe toate prin credință! Căci credința nu șovăie, credința nu se îndoiește; și de altfel toate — și îți spun limpede toate — sunt așa cum îți spun: Firea dumnezeiască și înțelepciunea creatoare a toate nu este nicidecum ceva din toate, nici în toate — căci cum va fi așa ceva ceea ce nu este nimic din toate, ci e

Cauză a toate? —, Ea este pretutindeni și în toate și umple toate în întregime după ființă, după fire și după ipostază. Dumnezeu este pretutindeni ca Viață dând viață. Căci ce a fost adus la ființă fără să fi fost adus de El? Până la muscă și la pânda de păianjen! Căci de unde i s-a dăruit acestuia atâta fir, spune! El, care nu toarce ci țese în fiecare zi neobosit, e mai înțelept decât pescarii și păsările, desfășurându-și firele și legându-le de departe și țesându-și în mijlocul lor cursa lui ca o plasă, în care șezând așteaptă prada, doar se va prinde în ea vreo zburătoare căzută de undeva. Deci Cel care străbate în Pronia Sa până la acestea, cum nu este în toate, cum nu e împreună cu toate? Da, e în mijlocul a toate; da, e și afară de toate; da, e și luminează gândită cu mintea care luminează sufletele; da, e și neapusă, căci unde s-ar putea ascunde când umple toate [*Ef* 4, 10]? Iar dacă tu nu-L vezi, cunoaște că ești orb și în mijlocul luminii ești plin de întuneric. Căci e văzut de cei vrednici. Însă Cel ce umple toate nu Se vede, ci Se vede în chip nevăzut ca o singură rază de soare făcându-Se sesizabil pentru ei, fiind insesizabil prin ființă. Raza se vede, dar soarele orbește. Tot așa, precum spuneam, și raza Lui e sesizabilă de tine în chip insesizabil.” — „De aceea spun, așadar: Cine-mi va da ceea ce am? Cine-mi va arăta întreg ceea ce văd? Căci raza o văd, dar soarele nu-l văd. Dar raza nu ți se pare și nu ți se arată ca un soare? Văzând-o pe ea doresc să văd întreg pe Cel ce i-a dat naștere. Văzând așa, spun iarăși: Cine-mi va arăta pe Cel pe care Îl văd? Având toate razele Lui înăuntrul casei mele, zic iarăși: Unde voi găsi Izvorul razelor? Iar raza este în chip lămurit în mine un alt izvor — minune străină! Sus pe cer soarele strălucește, iar raza soarelui mi se arată și scânteiază pe pământ ca un alt soare, și acest al doilea e cu totul asemănător celui dintâi. Avându-l pe acesta, spun că-l am, dar văzându-l pe celălalt departe de mine strig deopotrivă: Cine-mi va da pe Cel pe Care-L am? Căci acești sori nu sunt tăiați unul de altul, nu sunt deloc separați și sunt distanțați în mod inexprimabil. Față de Cel întreg cât am? Am un grăunte sau o scânteie! Și caut să iau totul, chiar dacă am negreșit totul.” — „Cum «întregul»? Ce-mi spui? Te amuzi ca față de niște lipsiți de

mente. Încetează să-ți mai bați joc de Mine. Nu spune: Nu, dar am totul, dacă nu ai nimic. Cum? Ce spui? Mă mir. Ascultă și voi spune iarăși: Gândește-te la un ocean mare și la o mare a mărilor, și închipuiește-ți iarăși în minte un abis al abisurilor. Deci dacă stai lângă ele, pe plaja mărilor, negreșit îmi vei spune bine că vezi firește apa, chiar dacă nu o vezi în întregime. Căci cum ai putea-o vedea întreagă, dacă e infinită pentru ochii tăi și cu neputință de ținut pentru mâinile tale? Negreșit, vezi cât vezi. Dar dacă te-ar întreba cineva: Vezi toate mărilor?, atunci ai răspunde: Nicidecum! Le ții pe toate în palmă? Nu, vei spune, căci cum aş putea? Dacă te-ar întreba iarăși: Nu le vezi deloc? Vei zice: Da, văd puțin și țin în mână apa mării. Deci oricâtă ar fi apa pe care o ții în mână, atunci când o ții cufundată în ape, ai toate abisurile unite cu mâna ta, căci ele nu sunt tăiate între ele, chiar dacă nu le ai pe toate, ci doar puțin. Deci față de toate cât ai? Ca o picătură, vei spune. Dar pe toate nu le ai, deși le ai unite [cu mâna ta]. Deci așa îți voi spune și eu că având nu am nimic și sunt sărac deși văd o bogăție pusă deoparte în mine. Când mă satur, mi-e foame, când sunt sărac, sunt bogat și când beau, mi-e sete. Dulce foarte e băutura, o singură gustare face să înceteze setea a mii de oameni, și însetez pururea să beau bând negreșit dincolo de săturare. Doresc să am totul și să beau, dacă e cu puțință, toate abisurile; iar acest lucru fiind cu neputință, spun că însetez mereu, deși apa curge, țâșnește și se revarsă mereu în gura mea. Dar văzând abisurile nu mi se pare că beau deloc, pentru că doresc să am întregul, deși am întregul cu bogăție în mâna mea, și sunt mereu sărac, măcar că am negreșit întregul unit cu puținul pe care-l am. Prin urmare, marea e unită cu picătura, ba chiar și abisurile abisurilor sunt unite cu ea. Așadar, având o singură picătură, le am unite cu ea pe toate. Și, iarăși, această picătură pe care-ți spun că o am, e întreagă indivizibilă, cu neputință de atins și de prins, precum și cu neputință de circumscris, cu anevoie de văzut; e Dumnezeu întreg! Deci dacă așa este pentru mine picătura dumnezeiască, ce mi se va părea că am în întregime? Cu adevărat având nu am nimic. Îți voi spune iarăși acestea și altfel: Soarele strălucește din înălțime scaldându-ne în razele

sale, iar eu țin în mână o rază și urc alergând în sus să mă apropiu de soare. Dar când m-am apropiat bine și mi s-a părut că-l ating, raza scapă din mâinile mele fugind și iarăși sunt orb și cad din amândouă: și din soare și din raze. Cad deci din înălțime, șed și plâng iarăși, și caut din nou raza dinainte. Stând așa eu, sfâșiind întreg întunericul nopții, raza coboară la mine ca o funie din înălțimea cerului. Pun repede mâna pe ea, o strâng ca să o țin tare, ca și cum ar putea fi prinsă, și ea rămâne cu neputință de prins; și totuși o țin fără să o pot prinde și urc. Și, urcând eu așa, razele urcă și ele împreună cu mine, trec dincolo de ceruri și de cerurile cerurilor, și mai presus de ele văd iarăși soarele. Fuge? Nu știu. Stă? Nu știu. Urc, alerg, dar nu mai pot înainta. Trecând dincolo de înălțimea celor înalte și ajungând, cum mi se pare, mai presus de orice înălțime, razele împreună cu soarele dispar din mâinile mele și îndată cad până la iad, eu, nenorocitul. Acesta e lucrul, aceasta e făptuirea celor duhovnicești: sus jos, jos sus; alergarea le este neîncetată. Când cade, aleargă, iar când aleargă, stă. Zăcând întreg culcat jos, e întreg sus; iar străbătând cerurile, e iarăși împiedicat jos. Începutul alergării sale e sfârșit, iar sfârșitul e început. Desăvârșirea e fără sfârșit, iar începutul e din nou sfârșit. Cum sfârșit? Cum zicea teologhisiind Grigorie: «Luminarea e sfârșitul tuturor celor ce doresc, iar încetarea întregii vederi e lumina dumnezeiască»⁵⁰. Deci cine a ajuns să o vadă încetează de la toate și se separă de făpturi, căci vede pe Creatorul acestora; pe Care văzându-L în afară de toate e singur cu Cel Singur și nu mai vede nimic din toate cele văzute sau gândite, vede singură Treimea. Cele care sunt în Aceasta trebuie trecute sub tăcere, căci se văd nedeslușit și se înțeleg doar întrucâtva. Ai fost lovit de uimire auzind cele dinăuntrul celor văzute? Dar dacă la acestea ai fost lovit de uimire, cum nu voi părea un povestitor de basme înfățișându-ți cele din afara acestora? Căci cele dumnezeiești și cele ce sunt în ele sunt cu totul cu neputință de grăit și de exprimat, chiar dacă, silit de dor, cuvântul e silit să vorbească cumva despre lucrurile dumnezeiești și omenești. Lăsând însă

⁵⁰ Cf. GRIGORIE TEOLOGUL, *Oratio* 39, 11 (PG 36, 344A).

cele dumnezeiești și spunând ceva din cele proprii nouă, îți voi arăta prin cuvânt calea, după care voi înceta. Să știi deci că ești dublu și ai două priviri: una simțită și alta gânditoare [sensibilă și inteligibilă], așa cum sunt doi sori și două lumini, simțite și gândite, pe care dacă le vei vedea, vei fi om așa cum ai fost creat dintru început. Dar dacă vezi soarele simțit, dar pe cel gândit nicidecum, atunci ești negreșit pe jumătate mort, iar cel pe jumătate mort e și un stârv lipsit de orice fel de lucrare. Căci dacă acela care nu vede în chip simțit e un om lipsit de orice lucrare, cu cât mai mult cel care nu vede Lumina lumii [In 8, 12] gândită cu mintea e un mort și mai mult decât un mort? Mortul nu simte nimic, dar cine moare va simți ce durere mare va avea, sau mai degrabă va fi ca unul care moare în dureri în veci. Dar cei ce văd pe Creatorul, cum nu vor fi vii în afară de toate? Da, vor fi vii în afară de toate și vor fi în mijlocul a toate și vor fi văzuți de toți, dar nu vor fi văzuți de toți în simțirea celor de față; sunt în mijlocul a toate, dar mai presus de simțirea acestora, ajung în afara a toate intrând în contact cu cele imateriale și nu mai simt cele ce pot fi simțite. Căci ochii lor văd, dar într-o simțire nesimțită [*en aisthesei anaistheto*]. Cum? Spune-mi! Îți voi spune îndată. Așa cum atunci când vezi focul nu arzi, așa văd fără să simt. Vezi focul cum e, și vezi negreșit flacăra lui, dar nu simți durere, ci ești în afara lui și văzându-l nu te arzi, simțindu-l fără să-l simți, sau cum altfel vei spune aceasta? Căci nu arzi fără să simți, dar vezi simțind. Același lucru — înțelege-mă — pătimește și cel ce vede duhovnicește, căci mintea care vede toate le distinge în chip nepătimaș; de pildă, vede o mare frumusețe, dar în afară de orice dorință. Deci frumusețea e un foc, iar atingerea e o dorință; dacă nu te atingi de foc, cum vei simți durere? Nicidecum! La fel și mintea, înainte de a dori rău, atunci când vede aurul, se va uita negreșit la el ca la un lut [Za 9, 3], slava o va vedea nu ca pe o slavă, ci ca înfățișarea unor închipuiri arătate în văzduh, iar bogăția o socotește ca niște lemne în pustiu, ca niște frunze zăcând pe pământ. Dar de ce încerc să-ți explic și să-ți tâlcuiesc toate? Dacă nu vei face experiența lor, nu vei putea cunoaște acestea! Neputând să le cunoști, vei spune: «Vai

mie! Cum nu știu acestea! Vai mie! De câte bunătăți sunt lipsit în neștiința mea!» Și te vei sârgui să le cunoști, ca să fii numit cunoscător. Dar dacă nu te cunoști pe tine însuți, cum ești, ce fel de om ești, cum vei cunoaște oare pe Creatorul? Cum te vei numi credincios? Cum te vei numi om, fiind bou sau fiară? Vei fi un animal necuvântător/irațional ori mai rău decât acestea, necunoscând pe Cel ce te-a creat [*Is* 1, 3]. Cine necunoscându-L pe Acela, va cuteza să spună că este rațional/cuvântător? Căci nu este. Și cum ar putea fi, dacă e lipsit de rațiune/cuvânt? Iar cel lipsit de rațiune/cuvânt e în tagma [dobitoacelor] celor iraționale/necuvântătoare. Dacă e păstorit de oameni, va scăpa negreșit teafăr, dacă însă nu vrea, ci se apropie de munți și prăpăstii, va fi hrană fiarelor sălbatice [*Iz* 34, 5] ca o oaie pierdută [*Lc* 15, 6]. Acestea fă-le și la ele meditează, ca să nu pieri, copile!”

Prin cele pe care le spune mărturisindu-le în cuvântul de față [Simeon] arată adâncul smereniei sale, pe care, înaintând, o învață celui ce a ajuns la măsura desăvârșirii și s-a învrednicit întru vedere de asemenea descoperiri, imitând și în aceasta pe dumnezeiescul Pavel care se smerește pe sine însuși numindu-se păcătos și nevrednic de a fi numit apostol

Dă-mi, Hristoase, să-Ți sărut picioarele Tale [*Lc*, 7, 38]! Dă-mi să îmbrățișez la piept mâinile Tale, mâinile care m-au adus la ființă prin cuvânt, mâinile care au zidit toate fără osteneală! Dă-mi să mă satur de acestea fără să mă ghiftuiesc! Dă-mi să văd fața Ta [*Iș* 33, 1. 8. 20], Cuvinte, și să mă desfățez de frumusețea Ta negrăită și să înțeleg și să mă încânt de vederea Ta negrăită, vedere nevăzută, vedere cutremurătoare, dar dă-mi și să spun lucrările, nu ființa ei! Căci mai presus de fire, mai presus de toată ființa ești întreg Tu, Dumnezeu și Creatorul meu. Dar răsfângerea slavei Tale dumnezeiești [*Evr* 1, 3] e văzută de noi ca o lumină simplă, ca o lumină dulce, se descoperă ca lumină, se unește întreagă ca lumină, pe cât socot, cu noi întregi, robii Tăi, lumină văzută duhovnicește de departe, lumină găsită dintr-o dată înăuntrul nostru, lumină ce țâșnește ca apa și arde ca focul [*Iș* 24, 17] în inima de care se atinge; lumină de care am cunoscut, Mântuitorul meu, că a fost cuprins, aprins și ars și nenorocitul și umilul meu suflet [*Ir* 20, 9]. Căci focul, care cuprinde o ființă asemenea unui lemn uscat, cum n-o va arde cu flacără, cum n-o va mistui, cum nu-i va produce chinuri inevitabile? Dar după ce mă aprinde — dă-mi să o spun, Mântuitorule! —, îmi arată chipul negrăit al unei frumuseți preachipeșe [*Ps* 44, 2], mă încântă și produce flacăra unui dor insuportabil; și cum voi îndura, cum voi suporta, sau cum voi spune această mare minune ce se face întru mine, destrăbălatul [*Lc* 15, 13]? Căci

nu mai suport să tac, Dumnezeuul meu, și să ascund în adâncurile uitării [Sol 16, 11] lucrurile pe care le-ai făcut și le faci în fiecare zi cu cei ce Te caută pururea fierbinte și scapă la Tine în pocăință. Ca nu cumva să fiu osândit după dreptate și eu ca sluga rea care a ascuns talantul [Mt 25, 14], dezvăluind acestea tuturor, spun, predau scrisului și povestesc generațiilor ce vor veni [Ps 47, 13] cele despre Tine și mila Ta până în măruntaiele Tale, Dumnezeuul meu. Ca învățând mila Ta cea multă pe care ai arătat-o și o arăți față de mine, cel ce mai înainte eram destrăbălat [Lc 15, 11] și necurat, care am păcătuit mai presus decât toți, nimeni să nu se îndoiască, ci mai degrabă să dorească, nimeni să nu se teamă, ci să se apropie bucurându-se, nici să nu se însăimânte, ci mai degrabă să îndrăznească văzând oceanul iubirii Tale de oameni și să alerge, să cadă și să plângă, și să ia iertarea greșelilor zicând în el însuși cu adevărat, Dumnezeuul meu: „Dacă Ziditorul S-a milostivit de atotrăul, atotvicleanul și atotdesfrânatul acesta, care a păcătuit mai presus decât toți oamenii, cum nu se va milostivi încă și mai mult de mine, care am păcătuit întrucâtva cu fereală și n-am călcat toate poruncile?” Deci ca ei să știe și mulțimea relelor mele, le voi spune aici, Cuvinte, nu pe toate — căci sunt nenumărate și întrec numărul stelelor, al picăturilor ploii, al nisipului mării și mulțimea valurilor unei mări înfuriate —, ci cele pe care le poartă cartea conștiinței mele și le cuprind rafturile memoriei mele, iar celelalte Tu Singur știi să le numeri. M-am făcut ucigaș⁵¹, auziți toți, ca să plângeți cu compătimire, dar modul cum anume îl las deoparte, nevrând să lungesc cuvântul. M-am făcut — vai mie! — și adulter în inimă [Mt 5, 28] și sodomit cu fapta și cu intenția. M-am făcut desfrânat, vrăjitor și stricător de copii, jurător

⁵¹ Scolie: „Privește adâncul smereniei acestui sfânt și să nu rămâi la cuvântul spus. Căci spune acestea cu jurământ despre sine însuși însușindu-și păcatul nostru strămoșesc, pentru că n-a făcut nimic din acestea, ci a păzit din pruncie curat și neprihănit Sfântul Botez și trupul său, el însuși dându-se de gol în *Cuvântul [Imnul]* 20 de mai sus, în care-și povestește viața sa între mireni. Căci spune acestea vrând să se smerească din pricina covârșirii descoperirilor și să păzească harul pururea strălucitor al Duhului Sfânt.” Altă scolie: „Vorbește despre sufletul său, precum zice în *Cuvântul [Imnul]* 20, căci părintele le ia în sens spiritual din pricina smereniei sale ajunse la culme.”

strâmb și lacom, hoț, mincinos și nerușinat, răpitor — vai mie! —, bârfitor, urător de frați, invidios foarte, iubitor de arginți, obraznic, și orice alt fel de răutate am făcut. Da, credeți-mă, ca adevăr spun acestea, nici ca plâsmuire, nici cu violenție! Deci cine auzind acestea nu va fi lovit de uimire, nu se va minuna de sufletul Tău mare, Iubitorul de oameni, nu se va înspăimânta și va zice: „Cum de nu s-a desfăcut pământul ca să scape de a mai duce în spate pe nenorocitul acesta și nu l-a aruncat de viu în iad [*Nm* 16, 33]? Cum de n-a căzut un fulger din cer și nu l-a mistuit pe acest călcător de porunci [*Pr* 23, 28]? Cum de n-a căzut cerul [*Mt* 24, 29] și nu s-au stins soarele și stelele peste cel ce Te-a disprețuit așa? O, răbdarea Ta, Mântuitorule, va spune iarăși, o, bunătatea și mila Ta! Căci într-adevăr sunt mai presus de orice iertare aceste fapte ale preanenorocitului acesta, pe care oricine le aude va striga: Oare dreptatea l-a lăsat viu pe acesta? Cum, dreaptă fiind, a primit ca acesta să fie în pământul celor vii?” Iar dacă acesta crede că scriu poate minciuni, dă-i iertare ca un Îndurat. Căci necunoscând sufletul Tău mare, Mântuitorule, și abisul iubirii Tale de oameni și auzind nelalocul faptelor mele, a pronunțat el pe bună dreptate³ verdictul acesta zicând: „Dacă dreptatea Ta l-a lăsat pe acesta fără ca el să dea socoteală, atunci nu mai există judecată!” Tu însă, tocmai pentru că vrei să judeci mai apoi, de aceea arăți acum suflet mare, Dumnezeul meu; căci vrei negreșit mântuirea tuturor [*1 Tim* 2, 4], așteptând în dreapta Ta îndurare pocăința acestora din fapte [*Sol* 11, 23; *Rm* 3, 26]. Căci propriu celui drept e să nu lovească pe cei ce cad, ci mai degrabă să le întindă acestora mâna; lucru pe care, Bunul meu Stăpân, n-ai încetat nici nu vei înceta făcându-l. O luptă e viața tuturor oamenilor [*Iov* 7, 1; *Ef* 6, 12], și toți oamenii sunt robii Tăi, Creatorul; avem însă cu mic cu mare vrăjmași neîmpăcați pe stăpânii întinericului [*Ef* 6, 12]. Deci dacă nu ne vei întinde mai degrabă mâna, ci-i vei lăsa să se întărească împotriva noastră, unde va fi dreptatea, unde va fi iubirea Ta de oameni? Căci ne-am făcut robi ai aceluia cu socotința noastră, cu alegerea noastră, iar Tu venind ne-ai răscumpărat cu preacuratul și scumpul Tău Sânge [*1 Ptr* 1, 19] și ne-ai adus ca dar Tatălui Tău, Dumnezeul

meu; și văzându-ne, vrăjmașul nu îndură, nu suportă invidia pe care o are, ci rage împotriva noastră ca un leu [*1 Ptr* 5, 8] și, umblând încoace și încolo și scrâșnind din dinți, caută cu cruzime pe cine să mănânce. Așadar, de cei ce zac mușcați și au primit lovituri și răni de la această fiară neîmblânzită, oare nu Te vei milostivi, Hristoase, nu vei avea mai degrabă compătimire și nu vei aștepta însănătoșirea lor, ci îi vei lovi, îi vei zdrobi cu totul și omorî în chip desăvârșit pe unii ca aceștia? Drept ar fi acest lucru, da — și eu spun aceasta —, pentru că nu fără voie sunt stăpâniți [de demon] aceștia, ci s-au predat de bunăvoie pe ei înșiși. Dar această fiară neîmblânzită și vicleană, iscusită în răutate, se preface că lucrează lucrurile prieteniei căutând să mă prindă ca un prieten și să mă vâneze întreg și, arătându-mi viața văzută, mă lipsește de cea gândită cu mintea [spirituală]; prin simțirea celor de față acum mă fură și mă jefuiește de bogăția celor viitoare: una se arată la vederea din afară, și alta este ceea ce ascunde, Mântuitorule! Iar dacă oameni cu învățătură închipuiesc viclenii prin fățarnicie, ce nu va face născocitorul răutății? cum nu ne va duce în rătăcire, și mai cu seamă pe tineri? cum nu va amăgi pe cei ce sunt lipsiți de răutate, cu totul lipsiți de experiență, cu totul lipsiți de viclenie, el care prin alegere liberă e și satan și viclean și născocește cu meșteșug orice viclenie? Pe toți îi amăgește și rănește, nimeni n-a scăpat de mâinile lui, nici n-a trecut prin ele fără să fi fost rănit de vreuna din săgețile lui și fără să fi gustat de veninul aflat în ele. Toți am păcătuit [*Rm* 3, 23] și suntem lipsiți, Hristoase, de slava Ta negrăită și dumnezeiască și Te rugăm să ne mântui în dar și să ne îndreptezi prin harul și mila Ta pe care ai revărsat-o peste mine cu bogăție [*Tit* 3, 6], și despre care nu voi zăbovi a grăi și a scrie. Căci cum aș putea suporta în tăcere cele ce mi se întâmplă în fiecare ceas, Dumnezeuul meu, și care se fac întru mine, ticălosul? Fiindcă sunt cu adevărat de negrăit și de necuprins, mai presus de minte și mai presus de cuvânt; și cum voi spune sau cum voi exprima acestea? Deci nesuportând să tac, voi grăi acum. Ești Dumnezeu fără început, necreat, unic, ești Treime Sfântă în Fiul și Duhul, ești de necuprins și de neapropiat [inaccesibil], Creator, Domn și Stăpân al creației

văzute și gândite, dar și mai presus de ceruri și de toate cele din cer, ești Singur Făcător, Singur Puternic, purtând Singur toate prin porunca Ta și ținând la un loc toate numai cu voia [Sol 1, 7]. Ai în jurul Tău zeci de mii de îngeri și mii de mii de arhangheli, tronuri și domnii nenumărate, cu puteri, heruvimi și serafimi cu mulți ochi, principate și stăpânii și mulți alți slujitori și prieteni. Ai slava mai presus de slavă, încât unele din acestea nu îndrăznesc să-și ațintească privirile spre ea, Dumnezeuul meu, nici nu pot suporta strălucirea fulgerătoare a feței Tale. Căci cum ar putea făptura să-L vadă întreg, să-L înțeleagă întreg pe Făcătorul ei? Nicidecum, socot, nu e cu putință aceasta, dar întru cât vrea să Se arate și să fie văzut de cei pe care îi vrea, Făcătorul este și cunoscut și cunoaște creatura Sa, este văzut și vede atât cât îi dă să vadă Făcătorul. Căci dacă au fost aduse la ființă de Tine, Dumnezeuul meu, de la Tine au și existența și vederea și puterea de a-Ți sluji fără reproș. Deci Tu ești sus, mai presus decât toate stăpâniiile [Ef 1, 21], acestea sunt în jurul Tău, Dumnezeuul meu, iar noi suntem jos în groapa cea mai de jos [Ps 87, 7] — iar groapă numesc aici nu lumea văzută, ci întunericul păcatului —, groapă a răutății, groapă întunecată, groapă și mormânt aflate cumplit în locul cel mai de jos, pe care soarele nu-l luminează nicicând. Căci noaptea păcatului este în afara lumii văzute și viitoare, iar pe cei ce cad în ea fără minte îi ține acum în puterea ei, iar după ce vor muri, îi va avea legați în vecii vecilor. Dintre aceștia cel dintâi sunt eu, Hristoase al meu, eu, care am fost tras și sunt ținut strâns în ea, și aflându-mă în fundul ei cel mai de jos am strigat: „Miluiește-mă!” Ajungând la cunoașterea relilor mele — căci am cunoscut unde am fost tras de ele, drept pentru care și am plâns și râuri de lacrimi s-au vărsat cu durere din ochii mei —, m-am căit din toată inima și am strigat cu glasuri de nespus. Și din înălțimea Ta negrăită l-ai auzit pe cel ce zăcea în fundul cel mai de jos al întunericului nemărginit, nesfârșit în sfârșitul lui și, lăsând Puterile aflate în jurul Tău, ai străbătut toate cele văzute, și ai coborât acolo unde zăceam eu. Strălucind de îndată, ai alungat întunericul, m-ai trezit cu insuflarea Ta dumnezeiască, m-ai pus pe picioare prin poruncile Tale, m-ai atras cu

frumusețea Ta, m-ai rănit cu iubirea Ta [*Cânt 2, 5*] și m-ai schimbat întreg. Am văzut fața Ta și m-am temut, deși mi Te-ai arătat blajin și apropiat; dar frumusețea Ta m-a făcut să-mi ies din mine însumi în uimire, o, Treime, Dumnezeu! Căci e o singură întipărire în fiecare din Cei Trei și Cele Trei sunt o singură față, Dumnezeu meu, Care Te numești Duh, Dumnezeu a toate. Tu deci mi Te-ai arătat mie, prea-ticălosul, și cum să nu tremur și să nu mă dau la fund și să nu ajung mai jos decât sunt acum, și să nu mă acopăr iarăși de întuneric, ca să mă ascund de Tine, Cel de neîndurat pentru toate? Eu am făcut aceasta de frică, dar Tu, Dumnezeu meu, m-ai îmbrățișat încă și mai mult, m-ai strâns la piept încă și mai mult înăuntrul sânelui slavei Tale, Dumnezeu meu, înăuntrul poalei hainelor Tale [*Mt 14, 36*], ducându-mă și acoperindu-mă întreg în lumina Ta și făcându-mă să nu-mi mai aduc aminte de cele văzute și de lucrurile cumplite care mă țineau mai înainte. O, adâncul tainelor! o, înălțimea slavei, o, urcuș! o, îndumnezeire! o, bogăție! o, strălucire negrăită a celor spuse! Cine va putea înțelege sau va putea gândi din cuvinte măreția slavei Tale? Căci cel care n-a văzut cele ce ochiul n-a văzut, cel care n-a auzit cele ce urechea n-a auzit și la inima omului nu s-a suit [*1 Co 2, 9*], cum va crede celui ce scrie despre ele? Și chiar dacă va crede, cum va putea vedea ceea ce ochiul n-a văzut? Cum va cuprinde în chip vrednic prin auzire cele ce nu le-a auzit vreodată urechea oamenilor, ca să gândească bine despre ele și să poată ajunge la înțelegerea superficială a celor a căror frumusețe e cu neputință de văzut de cei ce văd, a căror formă este lipsa de formă, și, ca să spun iarăși, e de neînțeles pentru toți cei cărora li Se arată? Cine plâsmuindu-și cu gândul aceste lucruri nu va cădea departe de adevăr și nu va rătăci în plâsmuiri și imaginații, scrutând și privind imagini mincinoase ale raționamentelor proprii, ale minții proprii? Căci așa cum fiecare își închipuie cum vrea el iadul și pedepsele de acolo, dar nici unul din ei nu știe cum sunt ele de fapt, tot așa gândește-mi și despre acele bunătăți din cer care sunt de neînțeles și de nevăzut pentru toți, dar care pot fi cunoscute și văzute numai de cei cărora le va descoperi Dumnezeu pe măsura vredniciei fiecăruia, pe

măsura credinței, nădejzii și iubirii, pe măsura păzirii poruncilor Domnului. Dar alta e măsura sărăciei duhovnicești, o măsură desăvârșită, nici mică, nici mare [Dt 25, 14]; căci Dumnezeu le urăște pe acestea din urmă nu pe nedrept, ci pe drept, ca unele ce negreșit nu sunt drepte: fiindcă ce este mic duce lipsă de dreptate prin nepăsare și dispreț, rămânând pe drept cuvânt și după dreptate netrebnic, iar ceea ce nu e mic, ci mare, îl duce pe cel ce l-a agonisit la nebunie și-i vatămă pe toți ceilalți care se folosesc de el. Dreapta măsură a smereniei e a deznădăjdui cu totul de sine și a nu crede că există cineva în lume mai rău decât tine în fapte nelalocul lor și a plânge, a jeli și a disprețui din pricina aceasta toate cele văzute; fiindcă acesta este semnul distinctiv al plânsului după Dumnezeu care vine din suflet. Dar dacă cineva se leagă de ceva din cele văzute, încă nu s-a cunoscut în simțire, nici n-a primit în inimă frica judecății și a focului veșnic, nici n-a dobândit smerenia desăvârșită, și din această pricină cade și din vederea darurilor aceloră pe care ochiul nici unui om nu le-a văzut [I Co 2, 9]. Să ne grăbim toți să aflăm smerenia, harul fără nume al sufletelor noastre, care n-are nume, dar a cărei experiență îi face cu nume bun pe cei ce au dobândit-o. Bland e Hristos, smerit cu inima [Mt 11, 29]. Cine l-a dobândit sălășluind în el pe Acesta acela a cunoscut că prin El are smerenie sau, mai degrabă, că El Însuși e smerenia. Sufletul care caută slava de la oameni [I Tes 2, 6] n-a cunoscut deloc această smerenie, iar cine are chiar și numai întrucâtva părere de sine, cum va avea înăuntrul lui smerenia? Cu adevărat nicidecum. Vai mie, preaticălosului, cel plin de slavă deșartă, și răzvrătitului, care nu mi-am agonisit nici o virtute și-mi petrec în nesimțire toate zilele din viața mea da față! Cine mă va plânge, cine nu mă va jeli cu putere, că am fugit de lume și de cele din lume [I In 2, 15], dar de simțirea lumii nu m-am despărțit? Am îmbrăcat haina monahilor și iubesc ca un om de lume cele ale lumii, slava, bogăția, plăcerile și desfătările. Port pe umeri crucea lui Hristos [Lc 23, 26], dar refuz cu totul și nu vreau deloc să suport ocară crucii, ci mă furiez între cei slăviți și vreau să fiu slăvit împreună cu aceia. Ce nenorocire! ce nesimțire! Căci sunt vrednic de o du-

blă osândă; pentru că după ce am greșit multe în viața mea, am făgăduit să mă căiesc frumos, dar acum m-am arătat călcător nrecunoscător pentru toate cele bune pe care mi le-a dat Dumnezeu, și m-am dovedit tăgăduitor al legămintelor și nevrednic de orice iubire de oameni. Dar Tu, Dumnezeul meu, Cel singur preaîndurat, grăbește-Te, vino, întoarce-mă iarăși la pocăință, la lacrimi, la plâns, ca să mă spăl, să mă curăț și să văd strălucind limpede întru mine slava Ta, pe care dăruiește-mi-o acum și în veci mie, celui ce cu glasuri neîncetate Te slăvesc pe Tine, Făcătorul și Stăpânul a toate!

Despre vederea luminii dumnezeiești care i s-a făcut, și cum lumina dumnezeiască nu e cuprinsă de întuneric; în care, lovit de uimire din pricina covârșirii descoperirilor, își aduce aminte de slăbiciunea omenească și se osândește pe sine

Cum voi descrie, Stăpâne, vederea feței Tale? Cum voi spune vederea cu neputință de exprimat a frumuseții Tale? Cum pe Cel pe care lumea nu-L cuprinde, Îl va cuprinde grăirea limbii? Cum va putea exprima cineva iubirea Lui de oameni? Căci șezând la lumina unui sfeșnic care strălucea peste mine și-mi lumina bezna și întunericul nopții, și mi se părea că în această lumină eram cu luare-aminte la citire, cercetând expresiile și observând compunerile lor. Pe când mă îndeletniceam deci, Stăpâne, în acestea, dintr-o dată Te-ai arătat de sus mult mai mare decât soarele strălucind din ceruri și până în inima mea. Toate celelalte le-am văzut ca într-un întuneric adânc, iar în mijloc un stâlp luminos [*Is* 13, 21] care tăia tot văzduhul ajungând din ceruri până la mine, ticălosul. Și îndată am uitat de lumina sfeșnicului, și nu-mi mai aduceam aminte că sunt înăuntrul unei case, părându-mi-se că ședeam în aer liber în întuneric. Pe lângă aceasta am uitat cu totul de însuși trupul meu și Îți spuneam și Îți spun și acum din adâncul inimii mele: „Miluiește-mă, Stăpâne, miluiește-mă [*Ps* 56, 2], Tu Cel Singur, pe mine cel ce nu Ți-am slujit nicicum și nicicând, Mântuitorule, ci Te-am mâniat din tinerețe. Toată răutatea trupească și sufletească am străbătut-o și am făcut păcate nemăsurate, nelalocul lor, mai presus decât oamenii, decât toate cele necuvântătoare, întrecând toate reptilele și fiarele sălbatice. E nevoie, așadar, să-Ți arăți mila Ta spre mine, cel ce am păcătuit nebunește [fără minte] mai presus decât toți; căci Tu ai zis, Hristoase, că nu cei sănătoși, ci cei bolnavi au nevoie de doctor [*Mt* 9, 12]. De aceea, Cuvinte, varsă mare mila Ta peste mine ca unul ce sunt foarte bolnav

și nepăsător!” Dar, o, înaltă strălucire a luminii! o, mișcări ale focului⁵²! o, încercuiri ale flăcării lucrute întru mine, preatică-
 losul, de slava Ta și de Tine! Iar slavă știi și spun că e Duhul
 Tău Cel Sfânt, de-o-fîre și de-o-cinstire cu Tine, Cuvinte,
 Singur de-o-fîre, de-o-slavă și de-o-ființă cu Tatăl Tău și cu
 Tine, Hristoase, Dumnezeuule a toate! Ție închinându-mă Îți
 mulțumesc că m-ai învrednicit să cunosc chiar și numai întru-
 câțva puterea Dumnezeirii Tale. Îți mulțumesc că mi Te-ai
 descoperit mie, celui ce ședeam în întuneric [*Is* 9, 1], mi-ai
 strălucit și m-ai învrednicit să văd lumina feței Tale, de nesu-
 portat pentru toți. Am rămas șezând în întuneric [*Mi* 7, 8],
 știu, dar fiind eu în mijlocul lui acoperit de întuneric, mi Te-ai
 arătat lumină, m-ai luminat întreg cu întreagă lumina Ta și
 m-am făcut lumină în noapte deși eram în mijlocul întuneri-
 cului. Nici întunericul n-a cuprins cu totul lumina Ta [*In* 1, 5],
 nici lumina n-a alungat întunericul văzut, ci ele erau împreu-
 nă, necontopite, cu totul împărțite, departe unul de alta, pe cât
 se pare, deloc amestecate, deși, pe cât socot, umpleau în ace-
 lași loc toate. Și așa sunt în lumină fiind în mijlocul întuneri-
 cului, și tot așa sunt în întuneric dar petrecând în mijlocul
 luminii — iată-mă în mijlocul luminii și iată-mă în mijlocul
 întunericului — și spun: Cine-mi va da să găsesc în mijlocul
 întunericului lumina pe care acesta nu poate să o primească?
 Căci oare cum va putea cuprinde întunericul înăuntrul său lu-
 mina și întunericul să nu fugă, ci să rămână în mijlocul lumi-
 nii? O, înfricoșătoare minune, văzută de două ori cu două
 feluri de ochi, ai trupului și ai sufletului! Ascultă acum: îți voi
 spune tainele înfricoșătoare ale unui Dumnezeu în două firi și
 care mi s-au întâmplat și mie, unui om în două firi! A luat
 trupul meu și mi-a dat Duhul Lui și eu m-am făcut dumnezeu
 prin harul lui Dumnezeu, fiu al lui Dumnezeu dar prin insti-
 tuire [*thesei*] — o, ce vrednicie! o, ce slavă! Ca om întristat
 mă socotesc pe mine însumi nenorocit [*Rm* 7, 24], îmi înțeleg
 neputința și suspin, fiind cu totul nevrednic să trăiesc, cum
 știu bine. Dar îndrăznind în harul Lui și înțelegând frumu-

⁵² Scolie: „Vezi cum vedea harul dumnezeiesc al Preasfântului Duh lucrând înă-
 untrul lui.”

seșea pe care mi-a dat-o, mă desfăt privind. Deci ca om știu că nu văd nimic din cele dumnezeiești și sunt cu desăvârșire separat de cele nevăzute, dar, făcându-mă dumnezeu prin înfiere, văd și mă fac părtaș al celor cu neputință de atins. Ca om nu am nimic din cele înalte și dumnezeiești, dar ca unul miluit de acum de bunătatea lui Dumnezeu, Îl am pe Hristos Domnul, Binefăcătorul a toate. De aceea, Stăpâne, cad iarăși rugându-mă să nu-mi pierd nici nădejdlile mele puse întru Tine, nădejdi de viețuire, cinste, slavă și împărăție, ci precum m-ai învrednicit acum să Te văd, Mântuitorule, așa dă-mi să Te văd și după moarte! Nu zic cât, Tu Cel Milos până în măruntaie, dar cu blândețe, cu milă până în măruntaie, cu ochiul milei Tale, cum mă privești și acum și mă umpli de bucuria Ta și de dulceață dumnezeiască. Da, Făcătorule și Plăsmuitorul meu, acoperă-mă cu mâna Ta și nu mă lăsa — nu! —, nu-mi ține minte răul! Nu-mi măsura multa mea nerecunoștință, Stăpâne, ci fă-mă vrednic și pe mine de lumina Ta până la sfârșit, să umblu nezăbavnic în calea poruncilor Tale [*Ps* 118, 2] și în lumina mâinilor Tale, Preaîndurate, să-mi așez duhul meu [*Lc* 23, 46], răscumpărat fiind de la vrăjmașii mei, din întuneric, foc, și pedepsele veșnice, Cuvinte! Da, Tu Cel bogat în îndurări și negrăit în milă, învrednicește-mă să-mi dau în mâinile Tale sufletul meu, așa cum și acum sunt în mâna Ta, Mântuitorule! Deci păcatul să nu-mi împiedice drumul, să nu mi-l întrerupă, să nu mă smulgă din mâna Ta, ci stăpânitorul cumplit și stricător de suflete să fie rușinat văzându-mă fiind în palma Ta, Stăpâne, așa cum acum nici nu cutează să se apropie de mine văzându-mă sub acoperământul harului Tău. Să nu mă osândești, Hristoase, să nu mă lepezi în iad, să nu duci în adâncul morții sufletul meu, pentru că îndrăznesc să numesc Numele Tău eu, cel întinat, cel mânjit și cu totul necurat! Să nu se desfacă pământul și să mă înghită, Cuvinte, pe mine călcătorul, care nu sunt vrednic nici măcar să trăiesc, nici să grăiesc! Să nu vină peste mine foc și să mă șteargă dintr-o dată ca pe unul căruia nu-i e îngăduit să zică: „Doamne, miluiește!” Tu, Cel bogat în îndurări și iubitor de oameni prin fire, să nu intri la judecată cu mine, robul tău [*Ps* 142, 2]! Căci ce voi putea spune eu, care sunt păcat?

Ce voi zice cumva eu, cel osândit, care din pântecul maicii mele am greșit fără măsură și până acum sunt nesimțit față de sufletul Tău mare, care de zeci de mii de ori am fost târât în adâncul iadului și am fost tras afară de acolo de bunătatea Ta dumnezeiască, care mi-am întinat măduarele sufletului și trupului meu ca nimeni altul dintre cei aflați în viață, eu îndrăgostitul nebun și nerușinat de plăceri⁵³, ticălos și viclean prin răutatea sufletului, care n-am păzit în întregime nici măcar o singură poruncă, Hristoase? Ce-ți voi răspunde? Ce-ți voi spune? Cu ce suflet voi suporta reproșurile Tale, Dumnezeul meu? Dacă vei dezgoli fărădelegile și faptele mele, nemuritorule Împărate, să nu le arăți tuturor, căci tremur gândindu-mă acum la faptele tinereții mele [*Ps* 24, 7], iar a le spune mă umple de cutremur și de rușine. Căci dacă vei voi să le descoperi tuturor, tulburarea [rușinea] mea va fi mai rea decât orice pedeapsă. Cine văzând desfrânările mele, destrăbălările mele, îmbrățișările necurate, faptele mele rușinoase, în care sunt întinat și acum, nu va fi lovit de uimire când le va primi în minte, nu va tremura cu totul văzându-le și nu va striga și nu-și va întoarce de îndată privirile și nu va spune: „Ia, Stăpâne, de aici pe atotnecuratul acesta! Poruncește să fie legate mâinile și picioarele acestui ticălos [*Mt* 22, 13] și să fie aruncat repede în focul întunecos [*Lc* 12, 5] ca să nu mai fie văzut de noi, adevărații robii Tăi!” Pe drept cuvânt și cu adevărat, Stăpâne, spun aceasta toți aceia și așa vei și face, și voi fi azvârlit în foc eu, destrăbălatul și desfrânatul. Dar Tu Care Te-ai pogorât ca să-i mântui pe destrăbălați și pe desfrânați [*Mt* 18, 10], să nu te rușinezi de mine, Hristoase, în ziua judecății când oile Tale le vei pune de-a dreapta Ta, iar pe mine și caprele de-a stânga Ta [*Mt* 25, 32], ci lumina prea curată, lumina feței Tale, să acopere faptele mele și goliciunea sufletului meu, și să mă îmbrace în strălucire, ca să fiu înscris cu îndrăzneală fără să fiu rușinat între oile de-a dreapta și împreună cu ele să Te slăvesc în vecii vecilor. Amin.

⁵³ Scolie: „Dacă ești un «îndrăgostit nebun de plăceri», cum mai sus în *Cuvântul [Imnul]* 20 zici: «Dar faptele întinate și dorințele desfrânate Tu le-ai șters din inima mea, Dumnezeul meu». Cu adevărat, stăpâne sfinte, învinuirile aduse de tine împotriva ta însuși din adâncul smereniei sunt minciuni adevărate, cum ai mărturisit fără voie și acolo.”

Că acela care trăiește în necunoașterea lui Dumnezeu, chiar dacă-i viu, e mort în mijlocul celor ce trăiesc în cunoașterea lui Dumnezeu; și că pentru cei ce se împărtășesc cu nevrednicie de Sfintele Taine, dumnezeiescul Trup și Sânge se fac insesizabile

Acum sunt ca un mort între cei vii, Stăpâne, și ca un viu între morți [*Tob* 5, 10] eu, ticălosul, mai nenorocit decât toți oamenii de pe pământ pe care i-ai făcut, Dumnezeul meu. Căci faptul că sunt un mort între cei ce trăiesc potrivit Ție mă arată negreșit mai rău decât cele ce n-au fost create, iar faptul că trăiesc între morți viața aceasta necuvântătoare/irațională ca niște dobitoace este cu adevărat ceva asemănător cu a trăi viața celor ce nu Te știu pe Tine Dumnezeu. Și cum nu este un lucru asemănător, cum nu este un lucru deopotrivă cu acela? Chiar dacă mi se pare că Te cunosc, chiar dacă mi se pare că așa crede, chiar dacă mi se pare că Te laud și Te chem, gura mea grăiește cuvinte pe care le-a învățat de la alții, și cântă imne și rugăciuni pe care le-au așternut în scris cei din vechime care au primit Duhul Tău Sfânt; spunând acestea și părându-mi-se că am făcut un lucru mare, sunt nesimțit și ignorant, pentru că, așa cum copiii care învață nu cunosc înțelesul cuvintelor pe care le spun, tot așa și eu când stăruiesc și Te laud în rugăciuni, psalmi și imne [*Ef* 5, 19] pe Tine, Cel Singur Milos până în măruntaie, n-am simțirea slavei și a luminii Tale. Și așa cum ereticilor care învățau multe li se părea că Te cunosc pe Tine, li se părea că Te știu, li se părea lor, nenorociților, că Te văd pe Tine, Dumnezeul meu, așa și eu grăind multe rugăciuni și mulți psalmi numai cu limba mea, și poate și cu inima mea, socotesc plecând de la acestea că am culmea credinței, socotesc plecând de la acestea că înțe-

leg toată cunoașterea adevărului și nu mai am nevoie de nimic, și spun plecând de la acestea că Te văd pe Tine, Lumina lumii [*In* 8, 12], Mântuitorule; spun plecând de la acestea că Te țin și Te am cu mine și că sunt părtaș al Firii dumnezeiești [*2 Ptr* 1, 4]; și născocesc parabole împotriva mea și cercetând cuvintele Scripturii le pun înainte și zic: „Domnul a zis că aceia care mănâncă Trupul Lui și beau Sângele Lui rămân în El [*In* 6, 36], ba chiar că în ei locuiește Stăpânul Însuși.” Deci spunând acestea Îl propovăduiesc sesizabil pe Cel Insesizabil, spun despre Cel Insesizabil că e într-un trup sesizabil și că Acela Care nu poate fi ținut e cu totul ținut și văzut. Și nu știu, nefericitul de mine, că în cei în care vrei, pentru cel care e simțit, care poate fi ținut și e văzut, Tu, Creatorul, ești simțit, ținut și văzut. Dar în cei necurați, sau mai degrabă nevrednici ca mine, Îți îndumnezeiești Trupul și Sângele Tău simțit și le schimbi în chip neschimbat în ceva cu desăvârșire cu neputință de ținut și cu totul de nesesizat, sau mai degrabă le prefaci cu adevărat în ceva duhovnicesc și nevăzut. Așa cum în vechime ai intrat și ai ieșit prin ușile încuiate [*In* 20, 19] și Te-ai făcut nevăzut pentru ochii ucenicilor la frângerea pâinii [*Lc* 24, 30], tot așa și acum desăvârșești pâinea și o faci trup duhovnicesc al Tău. Și mie mi se pare că Te țin și dacă vrei și dacă nu vrei, și, cuminecându-mă cu Trupul Tău, cred că mă împărtășesc și de Tine, Hristoase al meu, și mă port ca un sfânt și moștenitor al lui Dumnezeu, împreună-moștenitor al Tău [*Rm* 8, 17] și frate și părtaș al slavei veșnice. Prin aceasta însă mă arăt cu totul nesimțit, prin aceasta mă arăt negreșit că nu cunosc ceea ce spun în psalmi, ceea ce grăiesc și ceea ce meditez și cânt mereu. Căci dacă aș cunoaște în întregime aceasta, aș putea cunoaște în chip desăvârșit că Tu, Dumnezeu meu, Te-ai făcut fără schimbare om ca să mă îndumnezeiești întreg pe mine pe care m-ai luat, dar nu ca să rămâi om în grosimea noastră, nici ca să fi ținut în stricăciune, Tu Cel ce nu ești ținut de nimic, Cel ce ești prin fire Dumnezeu nestricăcios și nesesizabil. Dacă aș ști aceasta, dacă aș crede că Trupul Tău dumnezeiesc și Sângele Tău sfânt s-au făcut nesesizabile și cu adevărat un foc de neapropiat pentru mine cel nevrednic, atunci m-aș cumineca din ele cu frică, teamă și

cutremur, curățindu-mă mai înainte pe mine însumi prin lacrimi și suspine⁵⁴. Acum însă șed în întuneric [*Ps* 106, 10] și rătăcesc în neștiință fiind ținut de o nesimțire desăvârșită eu, ticălosul. Dar cu toate acestea Te rog, cu toate acestea Te implor căzând, chemând și căutând mila Ta: Privește ca întotdeauna și acum spre mine, Atoateîmpăratul meu, arată mila Ta până în măruntaiele Tale, arată compătimirea Ta, arată neținerea de minte a răului față de mine, vameșul, sau mai degrabă predestrăbălatul, care am păcătuit înaintea Ta mai presus decât toată firea celor necuvântătoare și cuvântătoare! Căci deși în viața mea am făcut toate fărădelegile, dar Te mărturisesc Dumnezeu, Făcător a toate, Te cinstesc Fiu al lui Dumnezeu de-o-ființă cu Dumnezeu, Care ai fost născut de El mai înainte de toți vecii, iar în vremurile de pe urmă Te-ai născut ca un prunc din Sfânta Fecioară și de-Dumnezeu-Născătoare Maria și Te-ai făcut om, ai pățimit pentru mine și ai fost răstignit și predat mormântului, Mântuitorule, dar ai înviat din morți după a treia zi și Te-ai urcat cu trup acolo de unde nu Te-ai despărțit. Deci așa crezând eu, așa închinându-mă Ție și nădăjduind că iarăși ai să vii să judeci pe toți și să dai fiecăruia, Hristoase, după vrednicie, această credință a mea să fie socotită în loc de fapte, Dumnezeul meu, și să nu cauți fapte care să mă îndrepteze în întregime. Ea mă va apăra, ea mă va îndrepta, ea mă va arăta părtaș al slavei Tale veșnice; căci cel care crede în mine, ai zis, Hristoase al meu, va fi viu și nu va vedea moarte în veci [*In* 11, 25]. Deci dacă credința în Tine mântuiește pe cei deznădăjduiți, iată, cred, mântuiește-mă strălucindu-mi lumina Ta dumnezeiască și sufletul meu ținut în întuneric și în umbra morții [*Is* 9, 1], Stăpâne, luminează-l arătându-Te lui! Dă-mi și străpungere[a inimii], băutura Ta vie, băătură care îngrașă simțirile trupului și ale sufletului, băătură care mă veselește și-mi dă viață. De care să nu mă lipsești, Hristoase, pe mine cel smerit și străin, care spre Tine mi-am pus toate nădejtile mele.

⁵⁴ Scolie: „Vezi cum aici vorbește despre nescricăciune și cum anume trebuie să se împărtășească cu Preacuratele Taine cel ce se împărtășește.”

**Cum trebuie să fie monahul, și care
e lucrarea, înaintarea și urcușul lui**

Casa sufletului tău fă-o palat spre a fi sălaș lui Hristos, Împăratul a toate, prin curgerile lacrimilor tale, prin strigăte și tânguiri, prin plecările genunchilor și mulțimea suspinelor, dacă vrei, monahule, să fi monah/singur [*monazon*] cu adevărat. Și atunci nu vei mai fi singur/monah [*monazon*], căci vei fi împreună cu Împăratul, și vei fi singur/monah [*monazon*] pentru noi, ca unul ce ai ieșit dintre noi și ești separat de lumea întreagă, fiindcă negreșit acest lucru înseamnă a fi singur/monah [*monazon*]. Iar fiind unit cu Dumnezeu și Împăratul, nu mai ești singur, ci te-ai numărat împreună cu toți sfinții [*Ef* 2, 19], petrecând împreună cu îngerii și locuind împreună cu dreptii și fiind cu adevărat comoștenitor al tuturor celor ce sunt în cer [*Flp* 3, 20]. Deci cum va fi singur [*monazon*] cel ce-și are cetățenia sa acolo unde e ceata mucenicilor și cuviosilor, unde e corul prorocilor și dumnezeieștilor apostoli, unde e mulțimea fără număr a dreptilor, ierarhilor, patriarhilor și a celorlalți sfinți? Iar cel care-L are pe Hristos locuind în el cum va putea să fie numit singur [*monos*]? Spuneți-mi! Căci împreună cu Hristosul meu sunt Tatăl și Duhul, și atunci cum va fi singur [*monazon*] cel unit cu Trei ca și cu Unul Singur? Nu este singur [*monos*] cel unit cu Dumnezeu chiar dacă viețuiește singuratic [*monaze*], chiar dacă șade în pustie, chiar dacă e în peșteră. Dar dacă nu L-a găsit pe Acesta, dacă nu L-a cunoscut pe Acesta, dacă nu L-a primit întreg pe Dumnezeu Cuvântul Care S-a întrupat, atunci nu s-a făcut monah

[*monachos*] — vai! — deloc. De aceea acesta e singur fiind separat de Dumnezeu, dar și fiecare din noi toți suntem separați cu totul de ceilalți oameni și noi suntem orfani singuratici, chiar dacă ni se pare că avem o unire între noi prin conlocuire și că suntem amestecați unii cu alții prin adunarea la un loc a multora. Fiindcă suntem separați prin suflet și prin trup, lucru pe care-l arată că e adevărat moartea care desparte pe fiecare de rude și de prieteni și duce la uitarea tuturor celor iubiți acum, așa cum noaptea, somnul și activitățile din viață destramă, pe cât se pare, unirea celor mulți. Dar cine și-a făcut prin virtute din chilia lui cer, acela înțelege și Îl vede șezând în ea pe Creatorul cerului și al pământului Căruia I se închină și coexistă pururea împreună cu lumina neapusă, cu lumina neînserată și lumina neapropiată, de care nu se separă nicidecum, de care nu se depărtează deloc nici ziua, nici noaptea, nici când mănâncă, nici când bea, nici în somn, nici pe drum sau când își schimbă locul; ci așa cum trăiește așa și moare, sau, încă și mai limpede, coexistă veșnic cu sufletul împreună cu El. Căci cum va fi despărțită mireasa de mire sau bărbatul de femeia cu care s-a armonizat o dată pentru totdeauna? Legiuitorul, spune-mi, nu va păzi oare legea? Cel ce a zis: „Și vor fi cei doi un trup” [*Fc* 2, 24; *Mt* 19, 5], cum nu va fi în întregime un duh [*I Co* 6, 17] împreună cu el [sufletul]? Căci femeia e în bărbat, și bărbatul în femeie, iar sufletul e în Dumnezeu și Dumnezeu în suflet, Se unește și Se face cunoscut în toți sfinții. Așa se unesc cu Dumnezeu cei care în lumea aceasta își curăță sufletele prin pocăință și se fac singuratici/monahi ca unii ce sunt fără ceilalți, cei ce primesc mintea lui Hristos [*I Co* 2, 16], care e și gură și limbă nemincinoasă, cu care vorbesc cu Tatăl Atotțiitorul, cu care strigă pururea: „O, Părinte, o, Împărate a toate, o, Creatorule a toate!” Chilia acestora e un cer, iar aceia sunt un soare, și în ei e lumina neapusă și dumnezeiască care luminează pe tot omul ce vine în lume [*In* 1, 9] și vine de la Duhul Sfânt. În ei, așadar, nu mai e noapte [*Ap* 22, 5]; cum anume însă n-aș putea spune, căci tremur scriindu-ți acestea și am fiori gândindu-mă la aceste lucruri; te învăț însă cum anume și în ce mod trăiesc cei ce slujesc lui Dumnezeu și în

locul a toate L-au căutat numai pe Acela, L-au găsit numai pe El, L-au iubit numai pe El, unindu-se numai cu El Singur și făcându-se singuratici/monahi [*monachoi*] ca unii singuri cu Cel Singur [*hos meta Monou monoi*], chiar dacă sunt prinși într-o mulțime de popor. Fiindcă monahi și singuratici cu adevărat sunt numai aceștia care sunt singuri cu Dumnezeu și în Dumnezeu Singur⁵⁵, goi de toate felurile de aduceri-aminte și gânduri, văzând numai pe Dumnezeu într-o minte lipsită de gânduri, fixată în lumină ca o săgeată în zid sau ca o stea în cer sau într-un mod pe care nu pot să-l spun. Cu toate acestea, ei locuiesc în chiliile lor ca într-o cămară de nuntă luminoasă și cred că petrec în cer sau chiar petrec cu adevărat aici; vezi aceasta și nu fi necredincios! Fiindcă nu sunt pe pământ, deși sunt ținuti pe pământ, ci petrec în lumina veacului viitor, în care locuiesc sau umblă îngerii, de care sunt răpite principatele și stăpâniiile, și sunt învigorate toate tronurile și domniile. Căci dacă Dumnezeu Se odihnește întru sfinți, sfinții viază și se mișcă în Dumnezeu [*FA 17, 28*] umblând în lumină ca pe un teren tare. O, minune!, ca niște îngeri și fii ai Celui Preaînalt [*Mt 22, 30; Lc 6, 35*] vor fi după moarte, fiind dumnezei împreună cu Dumnezeu, cei ajunși dumnezei prin instituire [*thesei*] asemănându-se Celui ce e Dumnezeu prin fire [*physei*]. Acum ei sunt lipsiți de acestea numai prin aceea că sunt ținuti acoperiți și învăluiți — vai! — de trup [*2 Co 5, 6*] ca niște prizonieri înlănțuiți într-o temniță, care văd soarele și razele lui ce pătrund printr-o deschizătură și nu pot să-l înțeleagă sau să-l vadă întreg ieșind în afara temniței sau aplecându-se să privească limpede spre văzduh. Aceasta e ceea ce îi mănăște: că nu-L văd întreg pe Hristos, măcar că-L văd întreg, și nu pot să se desfacă din legăturile trupului, măcar că s-au eliberat de patimi și de orice afecțiune pătimasă, ci măcar că sunt eliberați de multe, sunt ținuti de un singur lucru. Căci cine e legat cu multe legături nu nădăjduiește să afle dezlegarea de acestea multe; dar cine a putut să taie cele mai multe legături, dar e ținut de una singură, acela suferă

⁵⁵ Joc de cuvinte în limba greacă: *Outoi gar ontos monachoi kai monazontes monoi hoi meta monou tou Theou kai en Theo de monoi*.

mai mult decât alții și se grăbește și caută mereu dezlegarea de ea, ca să se arate liber să umble bucurându-se, ca să plece cu sânguință spre lucrul pe care-l dorește și pentru care căuta dezlegarea din legătura aceea. Pe Acela să-L căutăm deci cu toții, pe Singurul Care poate să ne elibereze din legături! Pe Acela să-L dorim, pe Acela a Cărui frumusețe uimește orice gând și orice cuget și rănește orice suflet, îl întraripează spre iubire, îl alipește și unește cu Dumnezeu pururea [*Ps* 72, 28]. Da, frații mei, alergați spre El prin faptele voastre!, da, prietenilor, sculați-vă!, da, nu vă pierdeți!, da, nu grați împotriva voastră amăgindu-vă pe voi înșivă! Nu spuneți că e cu neputință [*adynaton*] a primi Duhul dumnezeiesc, nu spuneți că e cu puțință să ne mântuim fără El, nu spuneți că cineva se poate împărtăși de El fără să o știe! Nu spuneți că Dumnezeu nu Se lasă văzut de oameni, nu spuneți că oamenii nu văd lumina dumnezeiască sau că lucrul e cu neputință [*adynaton*] în vremurile de față! Niciodată nu e cu neputință acest lucru, prieteni, ci e foarte cu puțință [*lyan dynaton*] celor ce vor, însă celor a căror viață le-a dat curățirea de patimi și le-a făcut curat ochiul minții. Pentru ceilalți însă, întinăciunea păcatelor e o orbire care-i va lipsi de lumina dumnezeiască și aici și acolo și — nu vă rătăciți! — îi va trimite în foc și întuneric. Vedeți, prieteni, cât de frumos e Stăpânul! Da, nu vă închideți mintea privind spre pământ!, da, nu vă lăsați stăpâniți de grijile lucrurilor de pe pământ și banilor și de pofta slavei lăsându-L pe El, Lumina vieții veșnice!, da, prieteni, veniți cu mine, înălțați-vă cu mine, nu cu trupul, ci cu mintea, cu sufletul și cu inima, strigând în smerenie spre Stăpânul Cel bun, Dumnezeu Cel Iubitor de îndurări și Singur Iubitor de oameni! Și negreșit vă va auzi, negreșit vă va milui, negreșit vi Se va descoperi, negreșit vi Se va arăta și ne va arăta lumina Lui strălucitoare. De ce sunteți zăbavnici, de ce trândăviți, de ce preferați ușurarea trupului și slava lipsită de fapt de cinste și de slavă, deșartă și zadarnică? De ce spuneți că viața virtuoasă e lipsită de griji? Nu e așa, fraților, nu e așa, nu vă amăgiți!, ci așa cum cei ce au viață familială, femeie și copii, și doresc bogăția și slava vremelnică, se sânguiesc și aleargă să împlinească ceea ce li se pare bun, așa și oricine se

pocăiește și oricine slujește lui Dumnezeu trebuie să se sârguiască și să fie cu grijă mereu ca pocăința lui să fie bineprimită și slujirea lui să devină bineplăcută și desăvârșită, și atunci, ajungând prin acestea cu totul familiar cu Dumnezeu [Ef 2, 19], se unește cu El întreg, Îl vede în față [1 Co 13, 12] și primește îndrăznire spre El [1 In 3, 21] pe cât se sârguiește să plinească voia Lui. Pe care să ne învrednicim a o face și noi și să ne împărtășim de mila Lui împreună cu toți sfinții [1 Tes 3, 19], acum pe cât e cu putință în veacul acesta, iar acolo vom primi în Tatăl pe Hristos întreg și Duhul lui Dumnezeu întreg în vecii vecilor. Amin.

Despre descoperirea înțeleasă cu mintea a lucrărilor luminii dumnezeiești și despre lucrarea cu mintea și dumnezeiască a vieții virtuoaase

Lăsați-mă singur închis în chilie, lăsați-mă cu Dumnezeu Cel singur Iubitor de oameni, plecați de la mine și depărtați-vă, lăsați-mă singur să mor în fața lui Dumnezeu Care m-a plăsmuit! Nimeni să nu-mi bată la ușă, nimeni să nu-și ridice glasul spre mine, nimeni dintre rude sau prieteni să nu mă viziteze, nimeni să nu-mi atragă gândul desfăcându-mă de vederea Stăpânului Celui frumos și bun, nimeni să nu-mi dea de mâncare, nimeni să nu-mi dea de băut! Căci îmi va fi de ajuns să mor înaintea Dumnezeului meu, Dumnezeul Cel milostiv, Dumnezeul Cel Iubitor de oameni, Care S-a pogorât pe pământ ca să-i cheme pe păcătoși [Mt 9, 13] și să-i ducă împreună cu El în viața cea dumnezeiască. Nu mai vreau să văd lumina lumii acesteia [In 11, 9], nici chiar soarele, nici cele din lume; căci Îl văd pe Stăpânul meu, Îl văd pe Împăratul, văd pe Cel ce este cu adevărat lumină și Creatorul oricărei lumini, văd Izvorul a tot binele, văd Cauza a toate, văd Începutul Cel fără de început, din care au fost aduse la ființă toate, prin care se fac vii și se umplu de hrană toate; căci cu sfatul Lui se fac și se văd toate și cu voia Lui dispar toate. Deci cum voi ieși din chilie mea lăsându-L pe Acesta? Lăsați-mă, voi jeli și voi plânge zilele și nopțile pe care le-am pierdut văzând lumea aceasta, văzând acest soare, văzând lumina lumii cea simțită și întunecoasă, care nu luminează sufletul — orbii lipsiți de ochi trăiesc în lume fără ea și mutându-se dincolo vor fi deopotrivă cu cei ce acum văd —, lumi-

nă de care în rătăcirea mea mă bucuram și eu întreg și nu mă gândeam că mai e și o altă Lumină care e și Viață, cum s-a zis, și Cauză a existenței pentru tot ce este și va fi vreodată, și eram ca unul fără Dumnezeu [*hosper atheos*, Ef 2, 12] necunoscând pe Dumnezeul meu. Acum însă, că mila Sa negrăită până în măruntaiele Sale a binevoit să mi Se arate și să mi Se descopere mie, ticălosul [1 Co 15, 8], am văzut și am cunoscut că este cu adevărat un Dumnezeu a toate, un Dumnezeu pe Care nimeni dintre oamenii din lume nu L-a văzut [1 Tim 6, 16]; căci e în afara lumii, în afara luminii și întunericului, în afara văzduhului, a minții și a toată simțirea, drept pentru care văzându-L am ajuns mai presus de simțire. Deci, voi, cei aflați sub simțire, lăsați-mă nu numai să-mi încui chilia și să sed în ea, ci și să-mi sap o groapă sub pământ și să mă ascund în ea; petrecând acolo voi fi în afara întregii lumi și, privind spre Stăpânul și Creatorul meu nemuritor, voi prefera să mor de dor știind bine că nu voi muri [Ps 117, 17]. Ce folos mi s-a adus din lume și ce câștig au și acum cei ce sunt în lume? Cu adevărat nici unul, ci goi se vor sălășlui în morminte [Ps 67, 7], goi vor învia și vor fi judecați toți, pentru că lăsând Viața cea adevărată, Lumina lumii [In 8, 12], Hristos, au iubit întunericul [In 3, 19] și au preferat cu toții să umble în acesta, ei care n-au primit Lumina care a strălucit în lume [In 9, 5] pe Care lumea nu o cuprinde și nu poate să o vadă. De aceea, părăsiți-mă și lăsați-mă singur, rogu-vă, să plâng și să-L caut pe Acesta, ca să mi Se dăruie cu bogăție și să mi Se arate fără invidie. Căci El nu numai că Se lasă văzut, nu numai că Se lasă contemplat, ci Se și dăruie, Se sălășluiește și rămâne și este ca o comoară [Mt 13, 33] ascunsă în sân, care umple de plăcere pe cel care o poartă și, văzând-o, se bucură și i se pare că toți o văd ascunsă în el. Dar ea nu e văzută de toți, nu e deloc pipăită, hoțul nu poate să o jefuiască nici tâlharul să o răpească [Mt 16, 19], chiar dacă l-ar omorî pe cel ce o poartă; dacă ar vrea să o ia, se ostenește în zadar căutând prin buzunare, căutând prin haine desfăcând cingătoarea ca să-l caute mai bine, chiar dacă i-ar desface pântelele și i-ar pipăi măruntaiele, n-o va putea găsi sau lua defel. Căci El este nevăzut, cu neputință de ținut și de pipăit în mâini, deși se

lasă pipăit cu totul. Se lasă ținut, totuși, de mâini, dar atunci de mâinile celor vrednici, — să stea departe cele ale celor nevrednici! — și zace în palma noastră. Ce este ea, ce nu este ea — e o minune! Căci n-are nume. Fiind lovit deci de uimire și dorind să-L țin, am crezut că strângându-mi mâna o să-L țin și o să-L am, dar El a fugit nefiind nicidecum ținut de mâna mea și, plin de întristare, mi-am deschis pumnul mâinii și am văzut iarăși în ea ceea ce am văzut mai înainte. O, minune negrăită, o, taină străină! De ce să ne tulburăm în zadar? De ce să ne amăgim rătăcind toți? De ce să rămânem cu gura căscată în fața acestei lumini nesimțite noi care am fost cinstiți în simțirea noastră cu o rațiune înzestrată cu minte? De ce să privim spre aceste materii stricătioase cei care avem un suflet cu totul imaterial și nemuritor? De ce să admirăm aceea într-o totală nesimțire și să preferăm ca niște orbi greutatea fierului și mărimea masei lui mai mult decât puțin aur sau un mărgăritar de preț [Mt 13, 45] ca pe un lucru fără preț, și să nu căutăm micul grăunte de muștar [Mt 13, 46] care e mai de preț decât toate cele văzute, mai mare decât lucrurile și făpturile văzute? De ce nu dăm toate și nu-l luăm pe acesta? De ce vrem să mai trăim dacă nu l-am dobândit pe acesta? Mai bine e, credeți-mă, să murim de multe ori, dacă e cu puțință, și să dobândim numai acest mic grăunte de muștar! Vai celor ce nu-l au sădit în sânul sufletului lor, căci vor flămânzi foarte! Vai celor ce nu l-au văzut odrăslind, căci vor sta goi ca niște pomi fără frunze! Vai celor ce nu cred în cuvântul Domnului că acesta se va face pom mare și-și va întinde ramurile [Mt 13, 32], și celor ce nu caută cu osârdie și cu paza minții creșterea de zi cu zi a acestui mic grăunte, căci aceia vor fi păgubiți de lucrarea lui ca robul care fără minte și-a îngropat talantul său [Mt 25, 18], dintre care unul sunt și eu, nepăsător fiind în fiecare zi. Dar o, Treime neîmpărțită, o, Unime neamestecată, o, Lumină tri-ipostatică, Părinte, Fiule și Duhule. O, Stăpânie fără stăpân și Autoritate a oricărei stăpâniri, o, Lumină nenumită ca una cu totul fără nume! O, Lumină cu multe nume ca una care lucrezi toate! O, unică Slavă, Stăpânire și Împărăție! O, Lumină ca o unică voință, socotință, sfat și tărie, miluiește-mă și îndură-Te de mine, cel

necăjit! Căci cum să nu fiu necăjit, cum să nu mă întristez eu, care disprețuiesc bunătatea Ta atât de mare, mila Ta atât de mare, eu nerecunoscătorul și ticălosul, care umblu cu moli-ciune pe calea poruncilor Tale [*Ps* 118, 32]? Dar și acum îndură-Te și acum miluiește-mă și aprinde-mi, Hristoase al meu, căldura inimii mele, pe care au stins-o ușurătatea cărnii mele ticăloase, somnul, săturarea pântecelui și băutul a mult vin! Acestea au stins flacăra în tot sufletul meu și au uscat izvorul, țâșnirea lacrimilor; căci căldura naște foc, iar focul naște iarăși căldură, și din amândouă se aprinde flacăra izvo-rul lacrimilor. Flacăra odrăsleşte curgerile, iar curgerile fla-căra, întru care m-au adus îndeletnicirea celor dumnezeiești, meditaarea poruncilor [*Ps* 118, 143] și paza rânduielilor Tale, care și-au luat împreună-lucrătoare cu ele pocăința, și ele m-au făcut să stau în mijlocul celor ce sunt și a celor viitoare; de unde, ajungând dintr-o dată afară din cele văzute, am căzut în frică văzând de unde am fost izbăvit. Iar văzând de departe cele viitoare, în mine cel ce doream să pun mâna pe acelea, s-a aprins focul dorului și după puțin s-a văzut în chip negrăit o flacăra — mai întâi în mintea, iar mai apoi în inima mea — și flacăra dorului dumnezeiesc a făcut să țâșnească lacrimile și mi-a dat împreună cu ele o dulceață negrăită. Încrezându-mă, deci, în mine însumi, căci îmi spuneam: „Nu poate să se stingă, căci arde așa de frumos”, și lenevind-mă, am slujit nebunește somnului și ghiftuielii pântecelui și, în-muindu-mă, am folosit mult vin; nu mă îmbătam, dar mă ghiftuiam; și îndată s-a stins minunea aceea cutremurătoare, dorul inimii, flacăra care ajungea până la cer și ardea cu pu-tere în mine, dar nu mistuia ființa ierboasă [*Is* 40, 6] care e în măruntaiele mele, ci — o minune — o prefăcea întreagă în flacăra și iarba care atingea focul nu ardea deloc, sau, mai bine zis, focul cuprindea în sine iarba, se unea cu ea și o pă-zea întreagă nemistuită [*Is* 3, 2]. O putere a focului dumne-zeiesc, o lucrare străină! Cel ce faci să se destrame stânci și dealuri numai de frica Ta și de fața Ta [*Ps* 113, 6–7; *Idt* 16, 15], Hristoase, Dumnezeuul meu, cum Te amesteci cu iarba cu în-treaga ființă dumnezeiască, Dumnezeuul meu, Cel ce locuiești într-o lumină cu totul de nesuportat? Cum rămânând ne-

schimbat, cu totul de neapropiat, păzești ființa ierbii și păstrând-o neschimbată o schimbi întreagă și, rămânând ea iarbă, e lumină, dar lumina nu e iarbă, ci Tu, Lumina, Te unești fără contopire cu iarba și iarba se face ca lumina fiind prefăcută fără schimbare? Nu suport să ascund în tăcere minunile Tale [FA 4, 20], nu pot să nu spun economia Ta pe care ai făcut-o cu mine, destrăbălatul și desfrânatul, și nu sufăr să nu povestesc tuturor, Răscumpărătorul meu, bogăția nedeșertată a iubirii Tale de oameni! Căci vreau ca lumea întreagă să ia din ea și nimeni să nu rămână cu totul deșert de ea. Dar mai întâi, Împărate a toate, strălucește iarăși în mine, sălășluiește-Te și luminează smeritul meu suflet, arată-mi limpede fața Dumnezeirii Tale [Is 33, 18; Ps 79, 4] și arată-mi-Te întreg în chip nevăzut, Dumnezeul meu! Căci nu mi Te faci văzut în întregime, dar mi Te arăți întreg; nesizabil fiind, vrei să Te faci și pentru mine sesizabil întreg; fiind necuprins de toate, Te faci cu adevărat mic și Te faci văzut în mâinile mele și pe buzele mele ca un sân luminos [*mazos photoeides*] și o dulceață, fulgerând și întorcându-Te, o taine străine! Dă-mi-Te și acum așa ca să mă satur de Tine, să sărut și să îmbrățișez slava Ta negrăită, lumina feței Tale [Ps 4, 7] și să mă umplu de ele și să le împărtășesc atunci tuturor celorlalți și, mutându-mă de aici, să vin la Tine cu totul slăvit și, ajuns și eu prin lumina Ta lumină, să stau înaintea Ta, și atunci nu voi avea grija acestor multe rele și voi fi izbăvit de frica de a nu mă întoarce iarăși la ele. Da, acest lucru dă-mi-l, Stăpâne, acest lucru dăruiește-mi-l, Tu Care mi-ai dat în dar mie, nevrednicului, toate celelalte! Căci mai ales de aceasta am nevoie și aceasta e totul. Chiar dacă acum Te faci văzut de mine, chiar dacă acum Te înduri, chiar dacă acum mă luminezi și mă înveți în chip tainic, chiar dacă mă acoperi și mă păzești cu mâna Ta cea tare, chiar dacă acum rămâi cu mine și întorci înapoi pe demoni și-i faci să dispară, chiar dacă-mi supui toate și-mi oferi toate și mă umpli de toate bunătățile, Dumnezeul meu, nimic din toate acestea nu-mi este de nici un folos, dacă nu-mi vei da să trec fără a fi rușinat prin porțile morții. Dacă atunci când va veni stăpânul întunericului nu va vedea slava Ta fiind împreună cu mine și nu va fi rușinat

cu totul el, întunecatul, și ars de lumina Ta neapropiată, și dacă toate puterile potrivnice nu s-ar întoarce înapoi împreună cu el văzând semnul pecetii Tale [Ap 9, 4], iar eu atunci voi trece încrezându-mă în harul Tău, netremurător întreg și mă voi apropia de Tine și voi cădea la Tine, — care va fi atunci folosul celor ce se fac acum întru mine? Cu adevărat nici unul, ci-mi vor aprinde încă și mai mult focul lor. Căci dacă eu robul și prietenul Tău, care nădăjduiesc să fiu întru împărțășirea bunătăților și slavei Tale veșnice, voi fi lipsit de toate acestea și totodată de Tine Însuți, Hristoase al meu, cum nu va fi necazul meu mai rău decât al necredincioșilor care nu Te cunosc pe Tine, care n-au văzut lumina Ta strălucind și nu s-au săturat de dulceața Ta? Dar, dacă voi ajunge să dobândesc desăvârșirile acestor arvune [Ef 1, 14], Mântuitorule, și să primesc premiile pe care le-ai făgăduit, Hristoase, celor ce cred întru Tine [In 7, 38], atunci și eu voi fi fericit și Te voi lăuda pe Tine, Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, Singurul Dumnezeu adevărat în vecii vecilor. Amin.

Că lucrurile dumnezeiești se arată numai celor cu care Dumnezeu S-a unit întreg cu ei întregi prin împărtășirea Duhului Sfânt

De unde vii? cum intri înăuntrul chiliei mele asigurată din toate părțile? Căci și acest lucru e străin și mai presus de rațiune și de minte. Dar că ajungi înăuntrul meu întreg dintr-o dată și strălucești și Te arăți luminos ca o lună plină, acest lucru mă lasă fără minte și fără glas, Dumnezeul meu. Știu că Tu ești Cel ce ai venit ca să luminezi pe cei ce șed în întuneric [*Lc* 1, 79], și-mi ies din mine însumi și ajung afară de cuget și de cuvânt, pentru că văd o minune străină ce întrece toată făptura, toată firea și tot cuvântul. Acum însă voi spune tuturor cele ce mi-ai dat să grăiesc. Tot neamul oamenilor, împăraților și domnilor, bogați și săraci, monahi și mireni, toate limba pământenilor să mă asculte acum grăind și povestind măreția iubirii de oameni a lui Dumnezeu! Am păcătuit împotriva Lui ca nici un alt om în lume — și să nu socotească cineva că spun acestea din smerenie, căci am păcătuit cu adevărat mai presus decât toți oamenii — și — ca să fiu scurt — am lucrat toată fapta păcatului și a răutății. Dar El m-a chemat — știu — și eu am ascultat de îndată. Dar unde bănuiești că am spus că m-a chemat Acesta? Oare la slava lumii, la desfătări sau relaxări? Oare la bogăție sau la prietenia domnilor sau la altceva din cele văzute aici în viață? Departe de mine să fie blasfemia! La pocăință spuneam că m-a chemat, și numaidecât am urmat Stăpânului Care mă chema [*Mt* 4, 21–22]: când alerga, alergam după El, când fugea Îl urmăream ca un câine iepurele. Iar când Mântuitorul Se depărta de

mine și Se ascundea, eu nu deznădăjduiam, nici nu mă întorceam înapoi [*Mt* 24, 28] ca și cum L-aș fi pierdut, ci șezând în locul în care mă găseam mă tânguiam [*Ps* 136, 1], plângeam și chemam pe Stăpânul Care S-a ascuns de mine. Așadar, mie, celui ce mă tăvăleam și strigam, mi Se arăta apropiindu-Se de mine. Văzându-L, săream în picioare îmboldindu-mă să pun mâna pe El; El însă fugea repede, dar și eu alergam întins și de multe ori ajungeam să pun mâna pe poala hainei Lui [*Mt* 9, 20]; atunci El se oprea puțin și eu mă bucuram mult, El zbură și eu iarăși îl urmăream. Și așa El pleca, venea, Se arăta, iar eu nu mă întorceam înapoi [*Mt* 28, 18], nu mă făceam zăbavnic, nu lăsam alergarea, nu-L socoteam un amăgitor sau un ispititor al meu, ci, nevăzându-L, Îl căutam cu toată tăria mea, cu toată puterea mea [*Lc* 10, 27; *Sir* 7, 30], observam căile și împrejurimile unde S-ar arăta. Eram plin de lacrimi și-i întrebam pe toți [*Cânt* 3, 3] care L-au văzut cândva. Dar pe cine socoți că întrebam? Oare pe înțelepții acestei lumi [*1 Co* 20, 27] sau pe cei cunoscători? Nicidecum, ci pe proroci, apostoli și părinți, pe înțelepții în adevăr care și-au agonisit întreagă înțelepciunea care este Acela, Hristos Înțelepciunea lui Dumnezeu [*1 Co* 1, 24]. Deci pe aceștia îi întrebam cu lacrimi și cu mare durere în inimă să-mi spună unde L-au văzut cândva sau în ce loc, sau cum și în ce mod. Și când îmi spuneau aceia, alergam cu toată puterea, nici măcar nu mă mai culcam, ci mă sileam pe mine însumi [*Mt* 11, 12]. De aceea, văzându-mi dorul, mi Se arăta cu măsură și, văzându-L, cum spuneam mai înainte, Îl urmăream întins [*Flp* 3, 12]. Deci când m-a văzut că socoteam drept nimic [*Flp* 3, 8] toate cele din lume împreună cu lumea însăși, iar pe toți cei din lume îi socoteam din suflet ca pe unii care nu erau în simțirea mea, și că m-am despărțit de lume printr-o atare dispoziție sufletească, atunci mi Se arăta întreg mie întreg, Se unea întreg cu mine întreg El, Care e în afara lumii și poartă lumea împreună cu toți cei din lume și ține cu o singură mână cele văzute împreună cu cele nevăzute. Iar El — ascultați-mă! — mă găsea venind în întâmpinarea mea; de unde și cum venea nu știu. Căci cum era să știu de unde venea Cel pe Care nici un om nu L-a văzut vreodată [*1 Tim* 6, 16],

nici n-a știut unde este, unde păstorește și unde doarme? Fiindcă nu poate fi deloc văzut, nu poate fi deloc înțeles, ci locuiește într-o lumină neapropiată [1 Tim 6, 16] și e în chip inexprimabil Lumină tri-ipostatică, în spații nemărginite, Dumnezeuul meu nemărginit, Un singur Tată și la fel Un singur Fiu împreună cu Duhul Cel Dumnezeuiesc, Una sunt Cei Trei și Cei Trei sunt Un Dumnezeu în chip netălcuit; căci cuvântul nu poate exprima cele inexprimabile, nici mintea nu le poate înțelege limpede, fiindcă de-abia pot spune cumva cele ce sunt în noi, dar nici eu, nici altcineva nu va putea să-ți tâlcuiască deloc acestea. Cum anume e Dumnezeu în afara a toate prin ființă și fire, prin putere și slavă, și cum locuiește pretutindeni și în toate, dar mai cu seamă în sfinți și Se sălășluiește [își face cort, cf. In 1, 14] în aceștia în chip conștient și ființial [*gnostōs kai ousiodōs*] Cel ce este cu totul mai presus de ființă? Cum e ținut în măruntaiele lor Cel ce ține toată făptura? Cum strălucește în inima [2 Co 4, 6] trupească și groasă? Cum este și înăuntrul ei și în afara a toate și umple toate [Ef 4, 10]? Cum strălucește noapte și zi și nu este văzut? Acestea toate — spune-mi! — le va înțelege sau le va putea rosti mintea omului? Nicidecum. Nici un înger, nici un arhanghel n-ar putea spune, nici n-ar putea înfățișa prin cuvânt acestea. Aceste lucruri le cunoaște și le știe numai Duhul lui Dumnezeu [1 Co 2, 11] Care e dumnezeiesc, ca Unul ce Singur este de-o-fire, de-un-scaun și împreună-fără-de-început cu Fiul și cu Tatăl; deci celor căroră Acesta le va străluci, celor cu care Acesta Se va uni cu bogăție, le va arăta în chip inexprimabil toate; toate în mod real, îți spun. Căci așa cum un orb, dacă va vedea, vede mai întâi lumina și abia apoi toată creația care e în lumină — o, minune! —, așa și cel ce a fost luminat de Duhul dumnezeiesc, îndată se face părtaş al luminii și vede lumină, lumina lui Dumnezeu, pe Dumnezeu negreșit, Care-i arată toate, sau mai degrabă câte poruncește, dorește și vrea: celor pe care-i va lumina cu luminarea Lui [2 Co 4, 8] le va da să vadă cele ce sunt în lumina dumnezeiască, iar pe măsura iubirii și a păzirii poruncilor [In 14, 15], ei văd fiind luminați și sunt inițiați în adâncul tainelor dumnezeiești. Așa cum dacă cineva intră într-o casă întu-

necoasă ținând în mână o făclie sau fiind precedat de altcineva care ține opaițul, vede atunci cele ce sunt înăuntrul casei, tot așa cel strălucit de razele Soarelui gândit cu mintea [inteligibil] vede în chip luminos cele necunoscute tuturor celorlalți și spune, dacă nu toate, atunci câte poate exprima prin cuvânt. Căci cine ar putea arăta vreodată cele de acolo, ce fel, câte și cum sunt, ca unele ce sunt necuprinse și nevăzute pentru toți? Fiindcă cine va putea înțelege, cine va putea măsura, cine va putea spune înfățișarea celor fără înfățișare, cantitatea celor lipsite de cantitate, frumusețea celor neînțelese? Cum va zugrăvi în cuvânt formele celor fără formă? Nicidecum negreșit, îmi vei spune. Le știu numai aceia care le văd. De aceea nu prin cuvinte, ci prin fapte să ne grăbim să căutăm, să vedem și să învățăm bogăția tainelor dumnezeiești [Col 1, 27] pe care o dă Stăpânul celor ce o caută cu osteneală și și-au agonisit în chip limpede uitarea întregii lumi și a lucrurilor din ea. Căci cel ce le caută pe acelea din tot sufletul [Dt 4, 29] printr-o alegere liberă, cum nu va uita cu adevărat toate cele de aici și nu va dobândi o minte goală de acestea și nu se va găsi de îndată singur în afară de toate? Văzându-l Dumnezeu Cel Singur pe acesta ajuns singur și tăgăduind lumea și toate cele ale lumii pentru El, Cel Singur, găsindu-l singur Se unește El Cel Singur cu el ajuns singur. O cutremurătoare economie! o negrăită bunătate! Dar cele de acolo nu le întreba, nu le iscodi, nu le cerceta! Căci dacă nu poți număra mulțimea stelelor [Ps 146, 4] sau picăturile ploii ori firele nisipului [Sir 1, 2], și nimeni nu poate spune sau gândi mărețiile și frumusețile celorlalte fapte, firile, pozițiile sau cauzele lor așa cum sunt, cum ai putea spune mila până în măruntaiele Sale pe care a arătat-o sufletelor cu care S-a unit? Căci prin unirea cu El le îndumnezeiește negreșit. Deci cine vrea să spună purtările sau firea, dispoziția sufletească sau voința unui suflet îndumnezeit, sau să povestească toate câte sunt în el, acela fără să știe încearcă să-ți înfățișeze prin cuvânt cum e Dumnezeu. Dar celor din lume sau care trăiesc după trup nu le este îngăduit să cerceteze unele ca acestea, ci numai să le primească prin credință [Evr 13, 7], să imite viețile tuturor sfinților, iar cu lacrimi, cu pocăință și celelalte lucruri ale unei

vietuiri aspre și prin răbdarea ispitelor să alerge ca să ajungă, cum ziceam, în afara lumii și să găsească aici, precum spuneam, toate fără nici o lipsă. Găsindu-le vor fi uimiți și se vor minuna, și se vor ruga și pentru mine, ticălosul, ca să nu cad din acestea, ci să dobândesc acestea pe care doream și doresc să le dobândesc și prin a căror dorință întunec și slăbesc dorința. Ai auzit vreodată așa ceva? Căci dorința aprinde dorința iar focul hrănește flacăra. Dar în mine nu e așa, ci — nu știu cum să spun — covârșirea [excesul] dragostei stinge dragostea mea. Căci nu iubesc cât vreau și cred că n-am agonisit deloc dragostea lui Dumnezeu [*erota Theou*], ci căutând nesăturat să iubesc cât vreau fac să piară și dragostea de Dumnezeu pe care am avut-o, o minune! Așa cum cel ce are o comoară și e zgârcit, întrucât dat fiind că nu le are pe toate nu i se pare că are ceva, chiar dacă are mult aur, tot așa mi se pare că pătesc în aceasta și eu, nenorocitul: pentru că nu doresc cum vreau nici cât vreau, mi se pare că nu doresc deloc. Prin urmare, a dori cât vreau e o dorință mai presus de dorință și de aceea îmi silesc [*Mt 11, 12*] firea să iubească mai presus de fire; dar firea slăbind, se lipsește și de tăria pe care a agonisit-o și dragostea moare în chip paradoxal atunci când este vie mai mult; căci este vie și înflorește întru mine. Cum să-ți spun că înflorește? căci îmi lipsesc exemplele. Îți voi spune numai că nimeni nu e în stare să exprime aceste lucruri prin cuvânt. Dumnezeu, Care e Singurul Dăruitor cu adevărat al unor asemenea bunătăți, să dea deci celor ce caută unele ca acestea prin pocăință, care plâng și jelesc și se curăță frumos, să se desfete de unele ca acestea și să ajungă la împărtășirea lor în simțire încă de aici [*en aisthesei ap'ententhen*], iar de aici să plece împreună cu acestea și să se odihnească în acestea și să se desfete de viața veșnică și prin acestea să se afle părtași ai slavei celei negrăite. Amin.

Către unul din ucenici despre faptul că, atingându-se de sufletele curățite prin lacrimi și pocăință, focul dumnezeiesc al Duhului le apucă și le curățește și mai mult, luminând părțile lor întunecate de păcat și vindecând rănilor lor până la desăvârșita lor cicatrizare, astfel încât ele scânteiază de frumusețea dumnezeiască

Focul dumnezeiesc, despre care Stăpânul a zis că a venit să-l azvârle [Lc 12, 49] pe pământ, există cu adevărat. Dar peste care pământ, spune-mi? Negreșit peste oamenii care cugetă cele pământești. Și a vrut și vrea să aprindă acest foc în toți. Ascultă și cunoaște, copile, adâncul tainelor dumnezeiești! Așadar, acest foc dumnezeiesc ce fel de foc socotești că este? Oare unul văzut, creat sau sesizabil? Nicidecum, căci ești inițiat în taina unui astfel de foc, și știi bine că acesta e necreat, nevăzut, neînceput și nematerial, cu totul neschimbabil și, de asemenea, necircumscribit, de nestins, nemuritor, necuprins cu totul, în afara tuturor făpturilor, celor materiale și imateriale, văzute și nevăzute, trupești și netrupești, pământești și cerești, fiind în afara tuturor acestora prin fire, prin ființă și prin putere. Acest foc deci în ce fel de materie va fi azvârlit? Spune-mi! În suflete care au untdelemn din belșug și, înainte de aceasta și împreună cu aceasta, au credință și fapte care întăresc credința; în acestea ca într-un opaiț plin de untdelemn [Mt 25, 1] și câlți își azvârle Stăpânul focul pe care lumea nu l-a văzut și nu-l poate vedea — lume numesc aici pe cei din lume și care cugetă cele lumești. Așa cum — îți vorbesc aici despre lucruri ce pot fi simțite — opaițul se aprinde atunci când îl atingi de foc, tot așa înțelege și atunci când spun duhovnicește că Focul dumnezeiesc se atinge de suflete și le aprinde. Dacă nu Se va atinge de ele, cum le va aprinde? Iar dacă nu va fi azvârlit, cum Se va atinge de

ele? Cu adevărat nicidecum, nicicum! Dar când opaițul se aprinde și-i luminează limpede pe toți, dar îi lipsește untdelemnul, oare nu se va stinge opaițul? Privește acum însă un lucru și mai mare care mă înspăimântă mai mult decât toate! Opaițul meu strălucea tare în belșug de untdelemn și prisos de câlți, dar a venit un șoarece sau altceva care a răsturnat opaițul sau care, sorbindu-l puțin câte puțin, a băut untdelemnul și a mâncat câlții și a stins astfel opaițul. Iar ceea ce este încă și mai uimitor e că atunci când câlții, numiți și feștilă, cad în untdelemn, focul se stinge de îndată și opaițul îmi este întunecos nemaistrălucind deloc. Opaițul înțelege-l că e sufletul meu, untdelemnul sunt virtuțile, iar mintea mea e feștila în care strălucește Focul dumnezeiesc și luminează în același timp sufletul, casa întreagă a trupului meu întreg și toate gândurile și cugetele care sunt în această casă. Dar atunci când el strălucește astfel, dacă peste el cade o invidie sau o patimă a ranchiunei sau o dragoste de slavă sau vreo altă pofță de plăcere sau de patimă, aceasta va răsturna opaițul, adică intenția sufletului meu și va sorbi untdelemnul, adică untdelemnul virtuților, sau feștila, care e, precum spuneam, mintea mea care are în ea strălucind tare Lumina dumnezeiască, pe care o va mânca cu gândurile ei rele, sau va arunca mintea întreagă înăuntrul untdelemnului, adică în gândul la faptele virtuților lui și, căzând în părere de sine, va fi orbită. Iar dacă din acestea sau poate din altceva se întâmplă ca opaițul meu să se stingă, unde este atunci focul sau ce se întâmplă cu el? Spune-mi! Rămâne în opaiț sau se separă de el? O, ce neștiință! O, ce nebunie! Cum este cu puțință ca opaițul să se aprindă fără foc sau ca focul să rămână în opaiț fără materie? Întotdeauna focul dorește și vrea să apuce o materie, iar nouă ne revine să o ținem pe aceasta pregătită și să ne oferim cu râvnă pe noi înșine ca niște opaițe împodobite cu untdelemn și tot felul de virtuți; nouă ne revine să împingem înainte, dreaptă, feștila minții noastre, ca să se atingă de foc și puțin câte puțin să se aprindă, și așa focul să rămână împreună cu cei care și l-au agonisit. Căci altfel — nimeni să nu se amăgească! — acesta nu se vede, nu se ține și nu ține deloc; fiindcă, așa cum spunem, el este în afara tuturor făp-

turilor, dar prin această unire negrăită se face sesizabil în chip insesizabil, și se face circumscris în chip necircumscris. Dar aceste lucruri să nu le cercetezi în cuvinte, nici în gânduri, ci cere să primești Focul care învață și arată limpede în chip inexprimabil celor ce l-au agonisit toate acestea și cele încă mai tainice decât acestea. Iar care sunt cele mai tainice decât acestea, ascultă, dacă vrei, copile! Când, cum spuneam, acest Foc strălucește și alungă roiul patimilor și curățește casa sufletului tău, atunci El se amestecă cu acesta în chip neamestecat și se unește în chip negrăit și în chip ființial [*enousiōs*] cu ființa lui [a sufletului], întreg cu el întreg, și după puțin îi strălucește, îl aprinde și luminează și, — nu știu cum să spun aceasta — cele două se fac una: sufletul e împreună cu Creatorul și Creatorul Care ține în palma Sa toată creatura, e în suflet, Singur și Întreg cu el singur. Nu te îndoi, El întreg împreună cu Tatăl și cu Duhul e cuprins într-un suflet și cuprinde înăuntrul Lui sufletul întreg. Înțelege, privește, observă acestea! Căci ți-am spus că Lumina de nesuportat și de neapropiat [inaccesibilă] pentru îngeri ține înăuntrul ei sufletul și, la rândul ei, locuiește în suflet și nu îl arde cu totul. Ai cunoscut adâncul tainei? Omul mic între cele văzute, umbră și țărână, Îl are în mijlocul său pe Dumnezeu întreg, pe Cel de al Cărui deget spânzură creația, de la Care orice ființă își primește existența, viața și mișcarea [*Fa* 17, 28], de la Care toate ființele raționale își au mintea, sufletul și cuvântul, toate ființele iraționale își au suflarea și toate cele vii înzestrate cu minte și simțire își au existența. Pe Care văzându-L, oricine Îl va avea purtându-L înăuntrul Lui și, văzând frumusețea Lui, cum va suporta flacăra dorinței? cum va îndura focul iubirii? cum nu va vărsa lacrimi din inimă? cum va spune minunile? cum va număra cele ce se săvârșesc întru el? cum le va trece cu totul sub tăcere când e silit să vorbească? Căci prin strălucirea acestei Lumini se vede pe sine în iad, fiindcă înainte de a străluci Lumina cea dumnezeiască nimeni din cei ce șed acolo nu se cunoaște de fapt pe sine însuși, ci e în neștiința beznei, stricăciunii și morții în care e ținut. Dar când Aceasta strălucește, acel suflet vede și înțelege că e în întregime în întunericul cel mai cumplit și în temnița cea mai sigură a celei

mai adânci neștiințe. Atunci vede unde zace, unde e închis, vede că întreg acel loc e un nămol plin de reptile veninoase și necurate, că el însuși e legat cu mâinile și picioarele strâns încătușate în lanțuri, că e acoperit de țărână și murdărie și e rănit de mușcăturile reptilelor, că măduarele trupului său sunt umflate și pline de o mulțime de viermi. Văzând acestea, cum nu va tremura, cum nu va plânge, cum nu va striga sau se va căi fierbinte și nu va cere să fie izbăvit din lanțurile cele cumplite? Cu adevărat oricine vede acestea va suspina și se va tângui și va voi să urmeze lui Hristos Care a făcut să strălucească această lumină! Făcând deci eu acestea, precum spuneam, și căzând la picioarele Celui ce mi-a strălucit — privește bine cele ce spun! — Cel ce mi-a strălucit Se atinge cu mâinile Lui de lanțurile și rănilile mele; iar acolo unde mâna Lui se atinge și degetul Său se apropie, lanțurile se desfac îndată, viermii mor, rănilile cad și împreună cu ele și murdăria; pătarea trupului meu se micșorează și cicatrizarea e atât de deplină încât în locul acela nu se mai vede nici o cicatrice, ci El face ca acel loc să scânteieze asemenea mâinii Sale dumnezeiești. Minune străină! Carnea mea, adică ființa sufletului meu și a trupului meu, se împărtășește de slava dumnezeiască și fulgeră cu scânteiere dumnezeiască. Văzând acest lucru săvârșindu-se într-o parte a trupului meu, cum nu voi dori și cum nu mă voi ruga ca întreg trupul meu să fie eliberat de rele și să dobândească și el sănătatea și slava de care vorbeam? Pe când făceam eu așa, ba chiar cu și mai mare aprindere, și eram lovit de uimire pe măsura acestor minuni, mișcându-și mâna, Stăpânul Cel bun străbate și celelalte mădule ale trupului meu și, în felul pe care l-am spus mai înainte, le văd curățite și îmbrăcate în slava dumnezeiască. Fiind eu acum curățit și eliberat din lanțuri, îmi dă mâna Sa dumnezeiască, mă ridică din noroi, mă îmbrățișează întreg, cade pe grumazul meu [Lc 15, 20] — vai! cum voi suporta aceasta? — și mă sărută neconținut. Iar eu fiind cu totul sfârșit și pierzându-mi puterile — vai mie! cum voi scrijeli acestea? — mă ia pe umerii Lui [Lc 15, 5] — ce iubire! ce bunătate! — mă scoate din iad [Ps 29, 3], din locul și bezna lui și mă duce în altă lume sau văzduh. Nu pot să spun exact. Acesta știu: că o

lumină mă poartă și mă ține și mă duce la o Lumină mare, a Cărei mare minune dumnezeiască, pe cât mi se pare, nici îngerii nu o pot nicidecum exprima sau spune vorbind unii cu alții. Iar când ajung acolo, îmi arată iarăși cele ce sunt în lumină sau mai degrabă cele ce vin din lumină; îmi dă să înțeleg străina plămuire din nou prin care El Însuși m-a plăsmuit, m-a izbăvit de stricăciune, m-a eliberat întreg și în chip simțit de moarte, mi-a dăruit viață veșnică, m-a despărțit de lumea aceasta stricată și de toate cele ale lumii, m-a îmbrăcat în haină nematerială și luminoasă, mi-a pus sandale la fel, inel [Lc 15, 22] și cunună nestricăcioase și veșnice, toate străine de cele de aici. M-a făcut neatins, nepipăit — o, minune! — și de asemenea nevăzut, unit cu cei nevăzuți. Așa și astfel făcându-mă pe mine Creatorul, m-a dus într-un cort simțit și trupesc [2 Co 5, 4] și m-a încuiat în el, S-a asigurat că sunt bine închis în el și, ducându-mă în lumea simțită și văzută, iarăși m-a așezat să trăiesc aici și să fiu împreună cu cei ce sunt în întuneric pe mine cel eliberat de întuneric, și să fiu închis împreună cu cei ce sunt în noroi și, mai mult, să-i învăț pe aceștia, să-i aduc la recunoașterea rănilor de care sunt acoperiți și a lanțurilor de care sunt ținuți. Și poruncindu-mi acestea, a plecat. Deci fiind lăsat singur în întunericul dinainte, nu eram mulțumit de bunătățile negrăite despre care am spus că mi le-a dăruit mie, înnoindu-mă întreg, făcându-mă nemuritor întreg, îndumnezeindu-mă întreg și făcându-mă Hristos. Lipsa Lui mă făcea să uit toate bunătățile de care am vorbit și mi se părea că sunt lipsit de ele. De aceea eram mâhnit ca și cum aș fi fost înțepenit în relele de mai înainte și, șezând în mijlocul cortului [trupului meu] ca închis într-un coș sau într-un butoi, plângeam și jeleam foarte neprivind deloc în afară. Căci pe El Îl căutam, pe El Îl doream, de Care eram îndrăgostit, de a Cărui frumusețe eram întreg rănit, aprins, ars și înflăcărat. Deci petrecând eu astfel, plângând eu astfel, mistuindu-mă cumplit, biciuit și strigând cu durere, auzind strigătul meu, plecându-Se din înălțimi neasemănate și văzându-mă, m-a miluit și m-a învrednicit iarăși să-L văd pe El, Cel nevăzut pentru toți, pe cât îi este cu putință omului. Văzându-L m-am înspăimântat eu, cel închis în casa mea și încuiat în bu-

toiul meu, adică eu care eram în mijlocul întunericului cerului și pământului, pe care le numesc întuneric simțit pentru că îi învâluie greu pe toți oamenii care sunt în ele, precum și gândurile lor amestecate cu cele simțite. Dar deși eram în aceea, precum spuneam, am văzut pe Cel ce este mai înainte de ele și care e acum într-un chip înțeles cu mintea în afară de toate, și m-am minunat, mi-am ieșit din mine însumi, m-am temut și m-am bucurat înțelegând minunea: cum pe Cel ce este în afara a toate eu singur, care sunt înăuntrul a toate, Îl privesc privindu-mă fără să știu unde este, cât și cum este Cel pe care-L privesc sau cum privesc ori ce privesc. Iar privind ceea ce vedeam și tânguindu-mă că nu pot cunoaște modul acesta, nici înțelege sau gândi cumva cum Cel pe care-L privesc mă privește, L-am văzut iarăși ajuns aici dintr-o dată întreg înăuntrul casei și butoiului meu, unit cu mine în chip negrăit și amestecat în chip neamestecat ca focul cu fierul și lumina cu cristalul, iar El m-a făcut foc și m-a arătat ca o lumină și m-am făcut ceea ce mai înainte priveam și vedeam de departe; nu știu cum să-ți exprim paradoxul modului în care s-a făcut aceasta, căci n-am putut cunoaște nici nu cunosc acum deloc cum anume a intrat, cum anume S-a unit; iar, unit fiind, cum îți voi spune Cine este Cel ce S-a unit cu mine și cu Cine m-am unit eu? Tremur și mă tem ca nu cumva, dacă-ți spun, necrezând să cazi din neștiință în blasfemie și să-ți pierzi sufletul, frate. Și totuși eu și Cel cu Care m-am unit devenind una, ce mă voi numi pe mine însumi? Dumnezeu Cel îndoit în fire dar Unul în Persoană m-a făcut îndoit, iar fiind făcut îndoit, mi-a dat și nume îndoite, precum vezi. Ia aminte! Privește deosebirea! Om sunt prin fire, dar dumnezeu prin har. Vezi ce har e unirea cu Acela în chip simțit și gândit [spiritual], ființial și duhovnicesc! Această unire gândită [spirituală] ți-am spus-o deja în mod diferit și felurit, iar unirea simțită spun că e cea a Tainelor; căci curățit prin pocăință și prin curgerile lacrimilor, împărtaşindu-mă de un trup îndumnezeit ca de Dumnezeu, devin prin această unire negrăită și eu dumnezeu. Vezi taina! Așadar, trupul și sufletul — ca de multă bucurie să spun iarăși acestea — sunt una în două ființe; prin urmare, acestea care sunt una și două, îm-

părtășindu-se de Hristos și bând Sângele Lui, unindu-se prin amândouă ființele și firile cu Dumnezeu meu, devin și ele dumnezeu prin împărtășire și se numesc cu același nume, cu numele Celui de care s-au împărtășit în chip ființial [*ousi-odōs*]. Cărbunele se numește deci foc, iar fierul cel negru înroșit în foc se vede ca foc; iar dacă se vede așa, s-ar putea și numi așa: se vede foc, să se și numească foc. Dacă nu te-ai cunoscut pe tine însuși așa, nu fi necredincios față de cei ce-ți vorbesc despre unele ca acestea, ci caută din toată inima ta și vei lua mărgăritarul sau picătura sau o sămânță ca un grăunte de muștar [*Mt* 13, 45 *sq.*], ca pe o scânteie dumnezeiască. Cum vei căuta ceea ce-ți spun? Ascultă și făptuiește cu râvnă și vei găsi în scurt timp! Ia-mi ca icoană limpede a acestui lucru piatra și fierul, căci în acestea se află negreșit și firea focului, deși ea nu se vede deloc. Dar atunci când sunt lovite neconținut, ele aruncă scânteii de foc care se văd de către toți, deși ele nu se aprind dacă nu cad pe lemn. Dar dacă o mică scânteie se unește cu acesta, îl aprinde după puțin timp cu totul și flacăra se înalță sus și luminează casa, alungă întunericul și îi face să vadă pe toți cei ce sunt în casă [*Mt* 5, 15]. Ai văzut minunea? Spune-mi, deci: înainte de a fi lovite încontinuu cum aruncă ele scânteii? Iar fără scânteii se aprinde oare focul de la sine? Iar înainte de a se aprinde, cum va lumina, cum va alunga întunericul, cum te va face să vezi? Nicidecum, îmi vei spune negreșit, nu e cu puțință să se facă aceasta. Așa să faci deci și tu, sârguiește cu râvnă și vei primi — dar ce-ți spun că vei primi? — o scânteie a Firii dumnezeiești [*theias physeos spyntera*] pe care Creatorul a asemănat-o cu un mărgăritar de preț și cu un grăunte de muștar [*Mt* 5, 15]. Dar ce-ți spun să faci? Ascultă cu osteneală, copile! În loc de piatră și fier să-ți fie sufletul și trupul, iar mintea ca un stăpân al patimilor să se îndeletnicească cu fapte virtuozose și gânduri plăcute lui Dumnezeu; luând în mâinile ei înțelese cu mintea trupul ca pe o piatră și sufletul ca pe un fier, să le tragă și mână spre făptuiri cu de-a sila, căci cu de-a sila se ia Împărăția cerurilor [*Mt* 11, 12]. De ce fapte îți vorbesc? De priveghere, post și căință aprinsă, de ploi de lacrimi și plâns, de aducerea-aminte neîncetată de moarte, de rugăciunea neîncetată și

răbdarea a tot felul de ispite care ne vin, iar, înainte de toate, de tăcerea adâncă, de ascultarea desăvârșită și tăierea vocii. În acestea și în unele ca acestea îndeletnicindu-se și ținându-se de ele mereu, sufletul face ca mintea să primească la început luciri, dar ele se sting repede pentru că nu este încă subțiată ca să se aprindă degrabă. Dar când fulgerul dumnezeiesc va aprinde inima, atunci acesta o luminează și curățește mintea, o ridică spre înalt, o duce spre cer și o unește cu Lumina dumnezeiască. Dar înainte să faci cele ce ți-am spus, cum te vei curăța oare? Spune-mi! Înainte de a te curăți pe tine, cum va primi mintea ta strălucirile dumnezeiești? Și cum — spune-mi — și de unde altundeva va cădea în inima ta Focul Care e Dumnezeu, o va aprinde [Lc 12, 49] și arde, o va uni și lega și va face ca Creatorul să fie nedespărțit de creatură? Nici când, îmi vei spune, nu va fi cu puțință aceasta vreodată nici unuia dintre cei născuți sau care se naște. Dar despre cele de acolo nu mă întreba! Căci dacă te vei uni cu Lumina, aceasta te va învăța toate [cf. In 14, 26] și-ți va descoperi toate și-ți va arăta câte îți sunt de folos să afli. Fiindcă altfel e cu neputință să înveți prin cuvânt cele de acolo. Domnului fie slavă în veci. Amin.

Despre teologie [Sfânta Treime] și că Firea dumnezeiască e cu totul cu neputință de cercetat și de înțeles pentru oameni

Doamne, Dumnezeuul meu, Părinte, Fiule și Duhule, Tu Cel fără chip după formă și preafrumos la vedere, Care prin frumusețea Ta nemeșteșugită întuneci orice priveliște, ești frumos mai presus de orice vedere, căci ești mai presus de toate, fără cantitate în cantitate, văzut pentru cei cărora vrei [să Te arăți], prin ființă mai presus de ființă și cu neputință de cunoscut chiar și pentru îngeri. Căci cunoscând din lucrările Tale că existi, pentru că Te-ai numit Tu Însuți Dumnezeu, Cel ce ești [Iș 3, 14] cu adevărat, numim acest lucru ființă și ipostază — întrucât ceea ce nu este e lipsit de ființă și ipostază — și de aceea îndrăznim să spunem că ești în ființă și în ipostază Tu, Cel pe Care nu Te-a văzut nimeni [*In* 1, 18], Dumnezeuul Tri-ipostatic, Unică Obârșie fără de obârșie. Altfel cum vom îndrăzni să Te numim ființă și să slăvim în Tine Trei Ipostaze împărțite? Iar cine va putea gândi ce fel de unire e în Tine? Căci dacă Tatăl e întru Tine și Tu în Tatăl Tău [*In* 17, 21] și din El purcede Duhul Tău Cel Sfânt [*In* 15, 26], dacă Tu Însuți, Domnul [Fiul], ești Duhul Tău, iar Tu, Domnul [Fiul] și Dumnezeuul meu, ești numit Duh [2 *Co* 3, 17; *In* 20, 28], și Tatăl Tău este și se numește Duh [*In* 4, 24], iar nimeni din îngeri și oameni nu Te-a văzut vreodată [1 *Tim* 6, 16], n-a văzut acestea, n-a cunoscut modul cum să spună, cum să rostească, cum să îndrăznească să spună cum Unul e Trei și cum Trei sunt Unul: separație, sau unire, contopire sau amestec?, de aceea, Stăpâne, orice credincios crede din cele pe

care le-ai spus Tu și laudă puterea Ta din cele pe care le-ai învățat Tu, fiindcă toate ale Tale sunt cu totul cu neputință de cuprins, cu neputință de cunoscut și de rostit pentru cele create de Tine. Căci existența Ta e cu neputință de înțeles pentru că ești necreat și ai născut la fel; și cum ar putea înțelege creatura modul existenței Tale sau al nașterii Fiului Tău, Dumnezeu și Cuvânt, sau al purcederii Duhului Tău Dumnezeiesc, ca să cunoască unirea Ta și să vadă separația Ta și să învețe exact specia [*eidos*] ființei Tale? Nimeni niciodată n-a văzut ceva din acestea de care am vorbit, ca să poată cerceta ființa, specia, forma sau ipostaza firii Tale, ci Singur Tu Însuși în Tine Însuși ești Treime, Singur Te cunoști pe Tine Însuși [*Mt* 11, 27], pe Fiul și pe Duhul Tău, și ești cunoscut numai de Aceștia, Care sunt de-o-fire [conaturali] cu Tine. Ceilalți însă, așa cum cei care au vedere bună și văd limpede razele soarelui atunci când șed în casă le văd pătrunzând înăuntru pe acelea, dar soarele nu-l văd, tot așa și cei ce Te caută pe Tine din suflet, se învrednicesc să vadă lumina slavei Tale, strălucirile Tale, și pe acestea doar în ghicitură [*1 Co* 13, 12] cu o minte curățită, dar nu pe Tine, cum și ce fel ești prin ființă sau cum o dată pentru totdeauna ai născut și naști veșnic și nu Te separi de Cel născut din Tine, ci Acesta este întreg întru Tine și prin Dumnezeire umple întreg toate [*Ef* 4, 10], și Tu, Tatăl, rămâi întreg în Fiul și purcezând din Tine pe Duhul Cel Dumnezeiesc Care cunoaște și umple toate, căci din Tine izvorăște. Tu ești Izvorul celor bune și Fiul Tău e tot Binele și prin Duhul le împarte după vrednicie, cu milă până în măruntaiele Tale și iubire de oameni, tuturor îngerilor și oamenilor. Dar nici un înger nu Te-a văzut, nici un om n-a cunoscut [*1 Tim* 6, 16] existența Ta, fiindcă ești necreat, iar pe toate le-ai adus la existență numai prin porunca Ta. Deci cum anume cele pe care le-ai adus la existență Te vor putea cunoaște cum naști pe Fiul, cum izvorăști pururea, cum purcezi din Tine pe Duhul Tău Dumnezeiesc, și nu-L naști cândva, fiindcă ai născut o dată pentru totdeauna, nici izvorând nu suferi deșertare sau micșorare? Căci rămâi supraplin, nelipsit de ceva, mai presus de toate, întreg în lumea întreagă, văzută și gândită și, în același timp, în afara acestora, neprimind adaos,

nici știrbire în nimic. Ești întreg nemișcat rămânând totdeauna astfel, dar prin lucrările Tale ești pururea în mișcare, căci Tu, Părinte, ai o lucrare neîncetată [In 5, 17] și Fiul Tău lucrează mântuirea tuturor, poartă de grijă, desăvârșește, ține și hrănește, face vii și naște viață în Duhul Sfânt. Căci câte vede Fiul pe Tatăl făcând, acestea le săvârșește și El asemenea, precum a spus [In 5, 19]. Fiind astfel nemișcat și, în același timp, pururea în mișcare cumva, nici nu Te miști nici nu stai, nici nu șezi, ci ești întreg pururea stând și întreg pururea în mișcare, fără a te muta cândva dintr-un loc în altul, căci unde ai putea pleca? Umplând toate și fiind mai presus de toate, spre care alt loc sau timp Te-ai putea muta? Dar nici nu stai, căci ești netrupesc, umplând simplu toate, cu totul lipsit de formă, nematerial, necircumscriș, întreg insesizabil. Dar cum vom putea spune că șezi? Cum, iarăși, că stai în picioare? Cum vom spune că șezi sau pe ce tron, Tu Care ții cu mâna cerul și pământul [Is 66, 1] și stăpânești cu tăria Ta toate cele de sub pământ? Ce tron Te va putea cuprinde sau ce casă? Cum e aceasta sau unde e așezată sau pe ce temelii sau pe ce coloane se înalță, cine va gândi vreodată? Vai oamenilor și întregii firi create care ar îndrăzni să cerceteze unele ca acestea despre Dumnezeu mai înainte de a fi luminați, mai înainte de a vedea cele dumnezeiești și a se face văzători ai tainelor lui Hristos, pe care Pavel văzându-le n-a putut deloc să le exprime [2 Co 12, 2], nici, înaintea lui, Ilie, nici Moise cel mare [3 Rg 19, 9; Is 19, 1], care el însuși s-a învrednicit să învețe și să spună și altora numai poruncile și voile lui Dumnezeu, dar despre Dumnezeu Însuși nu s-a învrednicit nici să audă, nici să învețe el însuși sau să-i învețe pe alții decât că „Cel ce este” [Is 3, 14] este Dumnezeu și Creator a toate, Meșteșugar și Susținător al tuturor celor aduse la existență. Noi însă, cei preaticăloși și ținuți în întuneric și care suntem cu totul întuneric prin desfătarea plăcerilor și nu ne cunoaștem pe noi înșine, unde și cum suntem ținuți, care suntem îngropați în patimi, orbi și morți, cercetând pe Cel ce este cu adevărat Dumnezeu fără început, necreat, singur nemuritor și nevăzut pentru toți, noi care suntem separați de Dumnezeu, vorbim ca unii care știm exact despre Dumnezeu. Căci dacă ar fi uniți

cu El, n-ar îndrăzni vreodată să vorbească despre El văzând că toate cele ale Lui sunt inexprimabile și neînțelese; și nu numai cele ale Lui ci și cele mai multe din lucrurile Lui sunt cu neputință de cunoscut pentru toți. Căci cine ar putea tâlcui cum anume m-a plăsmuit dintr-un început, cu ce mâini a luat țărâna [*Fc* 2, 7] El, Cel cu totul netrupesc, cum a suflat peste mine El Care n-are gură ca noi și cum anume suflarea Lui s-a făcut pentru mine suflet nemuritor [*I Co* 15, 45]? Din lut — spune-mi! — cum pot ieși oase, nervi, carne, piele, păr, ochi, urechi, buze, limbă? Cum pot produce organele glăsurii și tăria dinților un cuvânt articulat limpede cu ajutorul suflării? Din materie uscată și umedă, caldă și rece m-a făcut viețuitor amestecând contrariile. Deci cum e legată mintea de trup? Cum e amestecată fără contopire și fără amestecare mintea cu carnea, iar mintea și sufletul proferează fără amestecare cuvântul interior rămânând și ele cu totul neîmpărțite, neschimbate și necontopite? Știind deci, fraților, că și aceste lucruri ale noastre sunt de netâlcuit și de neînțeles pentru toți, cum nu tremurăm să cercetăm pe Cel ce ne-a făcut așa din cele ce nu sunt sau să gândim ori să grăim cele ce sunt mai presus de cuvântul și de mintea noastră? Fiind deci creaturi, temeți-vă de Creatorul și cercetați doar poruncile Lui și grăbiți-vă să le păziți [*In* 14, 21] cu toată puterea voastră, dacă vreți să vă faceți moștenitori ai vieții [*Tit* 3, 7]! Dar dacă disprețuiți poruncile Lui și treceți cu vederea voile Lui, cum a zis, și nu-L ascultați într-un singur cuvânt [*Mt* 5, 19], atunci nici slava, nici demnitățile, nici bogățiile lumii, dar nici cunoașterea cea bună a învățăturilor din afară [profane], nici compunerea discursurilor frumoase, nimic altceva din lucrurile sau averile de pe pământ nu vă vor fi de vreun folos când Dumnezeuul meu va judeca toate și pe toți. Ci cuvântul Stăpânului care a fost trecut cu vederea de noi va sta atunci în fața fiecăruia din noi și va judeca pe oricine nu L-a păzit [*In* 12, 48]. Căci nu e un cuvânt deșert, ci cuvântul viu al Dumnezeuului Celui Viu și Care rămâne în vecii vecilor [*Evr* 4, 2]. În rest, judecata va fi așa cum spuneam: venind în întâmpinarea noastră — vai mie! —, porunca va arăta pe cel ce e necredincios sau credincios, ascultător sau neascultător față de cuvintele Stăpânului,

pe cel care s-a făcut grijuliu sau fără grijă, și așa vor fi separați cei nedreți de cei dreți, cei neascultători de cei ce au ascultat în toate de Hristos, cei ce iubesc lumea de cei ce iubesc pe Dumnezeu, cei nemilostivi de cei milostivi, și toți vor sta goi de bogăția, cinstea și stăpânirea de care s-au bucurat în lume și se vor osândi — vai! — pe ei înșiși. Deci devenind osânditori ai lor înșiși prin faptele lor, vor auzi: „Duceți-vă, mici și mari, care n-ați ascultat de Mine, Stăpânul Cel Iubitor de oameni!” De care dreaptă osândă să fim izbăviți, Stăpâne, și să dobândim în dar, Cuvinte, partea oilor Tale [Mt 25, 41. 34], ca unii care n-avem nădejde de mântuire prin fapte, noi cei osândiți acum și în veci!

Că slăviții pământului și aroganții în bogăția lor sunt amăgiți de umbra celor văzute, iar cei ce au disprețuit cele de față ajung la împărțirea neamăgitoare a Duhului lui Dumnezeu

Privește, Stăpâne, spre mine cel defăimat de oamenii credincioși că sunt un amăgitor și rătăcit pentru că spun că prin iubirea Ta de oameni și rugăciunile părintelui meu am primit pe Duhul Sfânt. Miluiește-mă și dăruiește-mi cuvânt, cunoaștere și înțelepciune, ca toți potrivnicii mei să cunoască că Duhul Tău dumnezeiesc grăiește întru mine! Dă-mi să vorbesc cum ai vorbit Tu, dă-mi și mie, cum ai făgăduit [*Mt* 10, 20; *Lc* 21, 15], cuvinte împotriva cărora nici unul din ei nu va putea sta, Mântuitorule, căci Tu ești Dătătorul tuturor celor bune. Chiar dacă zic că eu, robul Tău, sunt în rătăcire, eu, Hristoase, nu-i voi crede nicicând pentru că Te văd pe Tine, Dumnezeul meu, contemplant fața Ta neprihănită și dumnezeiască, primind de la ea luminările Tale dumnezeiești care strălucesc în Duhul ochilor minții mele. Dar să nu îngădui, Dumnezeule, ca toți cei care cred în Tine să rătăcească amăgiți în rătăcirea pierzătoare de a nu crede că și acum Tu îi luminezi pe toți strălucindu-i cu razele Dumnezeirii Tale divine. Căci Tu ești bogat în îndurări, iar noi în păcate; Tu locuiești întru lumina neapropiată [*1 Tim* 6, 16], noi toți locuim în întuneric; Tu ești în afara creației iar noi în creație. Dar cei mai mulți dintre noi sunt și ei în afara creației prin simțire fiind cu totul nesimțiți și, fiind contrarii firii, sunt în afara a toate, căci privind nu privesc, văzând nu văd [*Mt* 13, 13], nici nu pot înțelege în simțirea minții [*en noera aisthesei*] lucrurile minunate ale lui Dumnezeu, ci sunt în afara lumii sau mai

degrabă sunt în această lume ca niște morți înainte de moarte și sunt ținuti în iadul cel mai de jos încă înainte de ieșirea din viață. Așa sunt cu adevărat cei de care vorbește Scriptura, cei slăviți [1 Co 4, 10], cei bogați, cei aroganți cu toți și cărora li se pare că sunt ceva [Ga 6, 3] din unele ca acestea, care nu pot să aibă conștiința rușinii lor; căci chiar dacă ar avea în ei înșiși înțelepciunea lumii [1 Co 1, 20] și slava ei ca pe o mantie, ridicându-și prin cugetele lor rătăcite părerea de sine ca pe un cort — într-una îmbrăcându-se și în alta sălășluindu-se —, sed în fundul iadului cel mai de jos și nu cunosc pe Dumnezeu, nu cunosc lumea și toate fapăturile din lume ale Creatorului [Rm 1, 20]. Căci cine va cunoaște pe Creatorul înainte de a vedea creatura cu rațiunea ca o ființă rațională, cu mintea în chip mental și, văzând-o în chip mental prin simțirea minții? Cine oare, văzând duhovnicește, luminat de Duhul dumnezeiesc și călăuzit în chip tainic, nu va ajunge cumva în chip nedeslușit la cunoașterea Făcătorului? Căci curățit astfel se va învrednici să primească o cunoaștere mai limpede, cum spune întreaga Scriptură [Mt 5, 8]. Dar cei pătimiși, cum spuneam, care poartă nebunia lor ca pe o mantie și îmbracă părerea de sine ca pe o slavă, se încântă și-și râd de ceilalți și se joacă cu umbrele ca niște căței: dacă li se aruncă un os, aleargă, se năpustesc, îl înșfacă și-l iau în gură, se rostogolesc și sar cu el, iar dacă cineva trage înaintea picioarelor lor funia unui bici, se dau peste cap, cad și își întind picioarele în aer provocând prin căderea lor râsul tuturor oamenilor care-i văd. Așa și aceștia prin faptele și obiceiurile lor îi încântă fără să simtă pe demoni; deci unii ca aceștia — spune-mi mie, care te întreb — cum vor povesti altora tainele lui Dumnezeu [Ps 74, 3]? cum vor fi luminați și vor împărtăși și altora lumina cunoștinței sau vor conduce în chip drept o judecată dreaptă într-un discernământ adevărat, ei care sunt îmbrăcați în întuneric ca și într-o mantie, care sunt nesimțitori în simțire, morți în mijlocul vieții? Dar voi, iubitorilor de Dumnezeu, ascultați cuvintele adevărate și minunate pe care gura Domnului le-a grăit deja și le grăiește și acum tuturor! Dacă nu veți lepăda slava, dacă nu veți arunca bogăția, dacă nu veți dezbrăca cu totul părerea de sine deșartă, dacă nu vă veți face

cei din urmă dintre toți [*Mt* 19, 30; *Mc* 10, 44] în faptele voastre și în înseși gândurile voastre sau, mai bine zis, dacă nu vă veți socoti pe voi înșiși cei din urmă dintre toți în cugețele minții voastre, nu veți dobândi râuri de lacrimi, nici curățirea trupului, nici nu veți vedea cum se lucrează acestea. Prin urmare tânguți-vă pe voi înșivă, prin urmare căiți-vă, prin urmare vărsați în fiecare zi lacrimi fierbinți, ca să vă spălați ochii înțeleși cu mintea ai inimii, ca să vedeți Lumina Care a strălucit în lume, Care strălucind strigă și urlă: „Eu am fost, sunt și voi fi Lumina lumii [*In* 8, 12; 9, 5] și vreau să fiu văzută. Căci pentru aceasta am venit trupește în lume făcându-Mă îndoit, deși sunt Unul și rămânând Unul, ca aceia care se închină cu credință Mie ca unui Dumnezeu văzut și păzesc în chip nevăzut poruncile Mele să fie luminați și inițiați cu mintea în slava Dumnezeirii Mele înfricoșătoare și a trupului pe care l-am luat și, văzând tainic cele două firi ale Mele, să Mă laude atunci fără îndoială ca pe Un Dumnezeu. Căci altfel nu e cu putință ca ei să cunoască bine economia și pogorârea Mea și să se cutremure și să se închine ca unui Dumnezeu Mie, Care M-am făcut chip de rob [*Flp* 2, 7] dar am rămas Dumnezeu în chip inexprimabil: M-am făcut două în chip neîmpărțit fiind una prin ipostază, nu prin fire; prin urmare, sunt Un Dumnezeu și om desăvârșit și întreg: trup, suflet, minte și rațiune; om întreg și Dumnezeu în două ființe, precum și în două firi, două lucrări, două voințe într-o singură ipostază, Dumnezeu și om și, în același timp, sunt Unul din Treime. Cei care au crezut și au cunoscut că sunt așa prin aceea că s-au curățit pe ei înșiși prin sânguință și pocăință, care au putut vedea într-o inimă curată [*Mt* 5, 8] și au fost inițiați cu mintea în economia Mea, aceștia Mă vor iubi din toată inima [*Mt* 22, 37], aceștia vor păzi toate poruncile Mele uimiți de nesfârșita Mea milă până în măruntaiele Mele, și aceștia vor fi împreună cu Mine și vor fi moștenitori ai slavei Tatălui Meu în vecii vecilor.” Amin.

Despre teologie [Sfânta Treime], și că aceia care au păzit chipul [lui Dumnezeu] din ei calcă în picioare puterile cele rele ale stăpânului întunericului, dar ceilalți, care au o viață pătimasă, sunt ținuți și împărățiți de acesta

Lumină este Tatăl, Lumină este Fiul, Lumină este Duhul Sfânt! Vezi ce spui, frate! Vezi să nu greșești călcând pe lângă! Căci Cele Trei sunt o Singură Lumină, nu separată ci unită fără contopire în Trei Persoane. Fiindcă Dumnezeu e cu totul indivizibil prin fire, iar prin ființă e cu adevărat mai presus de orice ființă; nu e tăiat în putere, în formă, în slavă, în înfățișare, căci Se vede întreg o Lumină simplă. În acestea Una sunt Persoanele, Una Cele Trei Ipostaze, căci Cele Trei sunt în Una și Una sunt cele Trei, Cele Trei sunt o singură putere, Cele Trei sunt o singură slavă, Cele Trei sunt o singură fire, ființă și Dumnezeire. Ele sunt și Lumina cea Una Care luminează lumea [*In* 1, 9; 18, 2]; nu lumea aceasta văzută — să nu fie! — căci nu L-a cunoscut, nici nu poate să-L cunoască [*In* 1, 10; *1 Co* 2, 14] lumea văzută, nici prietenii lumii, deoarece cine iubește lumea e vrăjmaș al lui Dumnezeu [*Iac* 4, 4] —, ci numim lume [*kosmos*] omul pe care l-a făcut după chipul Său și asemănarea Lui [*Fc* 1, 26], pentru că e împodobit [*kosmeitai*] cu virtuți, stăpânește peste cele pământești și, așa cum Acela are putere peste toate, tot așa și el împărățește peste patimi — aceasta înseamnă a fi după chip[ul lui Dumnezeu; *kat'eikona Theou*] —, supune pe demonii [*Lc* 10, 17] care meșteșugesc răutatea, calcă în picioare balaurul cel vechi și mare [*Ps* 90, 13; *Ap* 12, 9] ca pe o vrabie umilă. Cum? Ascultă, copile! Stăpânitorul acesta, care a căzut pentru că a pierdut lumina, a ajuns în întuneric unde este împreu-

nă cu toți care au căzut împreună cu el din cer în întuneric [Lc 10, 18; Is 14, 2] și împărățește în el, adică în întuneric, peste demonii și peste oamenii ținuți întru el. Orice suflet care nu vede lumina vieții care strălucește zi și noapte e pedepsit, rănit, îmblânzit, dus, legat și străpuns de el în fiecare zi cu săgețile plăcerilor. Chiar dacă i se pare că se împotrivește, chiar dacă i se pare că nu cade, el are pururea război neîmpăcat cu acesta cu sudoare și multă osteneală, chin și durere. Dar orice suflet care vede Lumina dumnezeiască de unde a căzut acela, îl disprețuiește și, luminat de însăși Lumina cea neapropiată, calcă în picioare pe stăpânul întunericului ca pe niște frunze care au căzut la pământ dintr-un pom înalt; căci acesta își are puterea și stăpânirea în întuneric, iar în lumină se face un stârv mort cu totul. Dar când auzi „lumină”, ia seama de care lumină îți vorbesc. Să nu socotești că vorbesc de lumina soarelui, căci în lumina acestuia vezi mulți oameni care păcătuiesc ca mine, care sunt biciuiți cumplit, care cad și spumegă în mijlocul zilei și pătimesc nevăzut de la duhurile rele; și deși soarele strălucește, nu e de nici un folos pentru cei ce s-au predat demonilor. Prin urmare, nu-ți vorbesc de lumina soarelui simțit, nu de cea a zilei — să nu fie! —, nu de cea a sfeșnicului, nu cea a multelor stele, nu de lumina lumii, ci vreau să-ți arăt că strălucirea nici unei alte lumini văzute n-are deloc o asemenea lucrare. Căci luminile simțite luminează numai ochii noștri simțiti, nu strălucesc și nu fac să se vadă decât lucrurile simțite, nu și cele gândite. Deci toți câți văd numai cele simțite sunt orbi față de ochii înțeleși cu mintea ai inimii. Trebuie, așadar, ca ochii înțeleși cu mintea ai inimii înțelese cu mintea să fie luminați și ei de o lumină înțeleasă cu mintea [spirituală]. Căci dacă acela care are pupilele trupului stinse e cu totul orb neștiind unde este, sufletul al cărui ochi este orb nu va fi oare cu atât mai mult întunecat și aproape mort cu trupul, cu fapta și cu duhul? Înțelege, deci, exact de care lumină îți vorbesc! Căci nu-ți vorbesc de credință, nu-ți vorbesc de lucrarea faptelor, nici de pocăință, nici de post, nici de neagoniseală, nici de înțelepciune, nici de cunoaștere, nici de învățarea altora; căci acestea nu sunt nimic, nu sunt nici lumina nici strălucirea luminii

de care vorbesc, cum nu sunt nici evlavie din afară, nici chipul smerit și umil; căci toate acestea sunt fapte și împliniri ale poruncilor, dacă se fac și împlinesc bine, așa cum poruncește Creatorul. Lacrimile se varsă în multe feluri și sunt sau folositoare, sau vătămă încă și mai mult, până acolo încât în sine sunt cu totul inutile. Privegherea nu este negreșită numai a monahilor, ci și a oamenilor din popor ce se îndeletnicesc cu felurite munci, iar femeile care țes, topitorii și turnătorii de aur priveghează mai mult decât cei mai mulți monahi; de aceea spunem că nici una din toate aceste fapte virtuozose nu e lumină. Nici chiar adunate la un loc toate faptele și virtuțile nu sunt în chip neștirbit Lumina dumnezeiască, căci toate faptele oamenilor sunt departe de ea, iar faptele împlinite de noi față de cei ce viețuiesc în răutate se numesc lumină ca unele care-i călăuzesc pe aceia spre cele bune, și atunci ceea ce în mine e întuneric și mă face orb devine pentru aproapele meu lumină și-i luminează pe cei ce mă văd. Și ca să nu bănuiești că-ți spun paradoxuri, ascultă și-ți voi spune dezlegarea enigmei: postesc poate pentru tine, ca să mă arăt postind [Mt 6, 16], și acest lucru mi se face negreșit pentru ochii mei un ac împlântat ca o bârnă [Mt 7, 3] în mijlocul lor; tu însă te luminezi văzându-mă, dacă nu mă osândești, ci te ocărăști pe tine însuși ca unul stăpânit cu totul de lăcomia pântecului, fiindcă plecând de aici ești călăuzit spre înfrânarea pântecelui și înveți să nesocotești în chip vădit desfătarea. Sau, iarăși: mă îmbrac umil și zdrențaros și, plimbându-mă într-o singură haină, mă gândesc să vânez slavă și laudă de la cei ce mă văd și să mă arăt lor ca un alt nou apostol, și de aceea, acest lucru mi se face pricină de toată vătămarea, de întuneric și pâclă groasă în sufletul meu; însă pe oamenii care mă văd, acest lucru îi luminează și îi învață să disprețuiască găteala, să disprețuiască bogăția și să se țină de o haină umilă și aspră, care e cu adevărat veșmântul apostolilor. Așa și toate celelalte fapte ale virtuților sunt fapte fără lumină, fapte fără rază, căci atunci când toate faptele virtuozose sunt adunate împreună, precum spuneam mai înainte, și se fac una, ele se aseamănă unui sfeșnic lipsit de lumină. Pentru că așa cum cărbunii nu pot fi numiți foc, nici lemnele flăcări, tot așa nici

toată credința, nici faptele, nici făptuirile, nici împlinirea poruncilor nu sunt vrednice să se numească foc, flacăra sau lumină dumnezeiască, căci nici nu sunt cu adevărat așa ceva, ci ele doar pot primi focul, se pot apropia de lumină și se pot aprinde printr-o unire negrăită — aceasta e toată lauda și faima virtuților. De aceea se săvârșește de noi toată asceza și toate făptuirile, ca să ne împărtășim ca un opaiț de Lumina dumnezeiască, sufletul punându-le pe toate acestea ca pe o ceară înaintea Luminii celei neapropiate [*1 Tim* 6, 16]; sau mai degrabă așa cum papirusul este cufundat în ceară, așa și sufletul îmbibat cu toate aceste virtuți se va aprinde întreg de la ea pe cât poate să o vadă, pe cât o va putea aduce în casa lui, și atunci virtuțile luminate, ca unele ce s-au împărtășit de Lumina dumnezeiască, se numesc și ele lumină sau, mai bine zis, sunt și ele lumină fiind amestecate cu Lumina și scânteiază lumină și asupra sufletului și a trupului și îl fac să strălucească cu adevărat mai întâi pe cel care le-a agonisit, iar mai apoi pe toți ceilalți care sunt în întunericul vieții [*Lc* 1, 79]. Pe care luminează-i, Hristoase, în Duhul Cel Preasfânt și-i fă moștenitori ai Împărăției cerurilor [*Iac* 2, 5] împreună cu toți sfinții Tăi, acum și în veci. Amin.

Că unirea Preasfântului Duh cu sufletele curate se face într-o simțire sau într-o recunoaștere clară, iar pe cei în care are loc îi face luminoși asemenea sieiși și ei înșiși lumină

La distanță de cele văzute e Cel cu totul nevăzut, departe de făpturi e Cel ce mai întâi le-a întocmit, departe e de cele stricate Cel nestricat și întunericul de lumină; dar când Dumnezeu S-a pogorât s-a făcut un amestec al acestora. Căci atunci Mântuitorul meu a unit cele distanțate, dar cei orbi n-au văzut unirea, iar cei morți spun că n-au avut deloc simțirea ei; și ei socotesc că sunt vii și văd — o, nebunie de pe urmă! — dar zic neavând credință: „Nimeni n-a cunoscut sau pățimit acest lucru prin experiență [*peira*], nici n-a văzut în simțire [*aisthesei*], ci acest lucru se face numai prin auzirea și învățătura [*akoe kai didache*] unor cuvinte.” Dar, o, Hristoase al meu, învață-mă să spun ceva la acestea, să-i smulg pe ei din multa lor neștiință și necredință, și să le dau să Te vadă pe Tine, Lumina lumii [*In* 8, 12]! Ascultați și pricepeți, părinților, cuvintele dumnezeiești și veți cunoaște unirea făcută în cunoaștere și în simțire, în experiență și vedere [*en gnosei, aisthesei, peira kai orasei*]! Dumnezeu este nevăzut, dar noi toți suntem negreșit văzuți; deci dacă El se unește prin voia Sa cu cei văzuți, urmează că unirea celor doi se face în chip conștient [*en gnosei*]. Iar dacă vei spune că acest lucru se face în chip inconștient și nesimțit [*agnosthoss kai anaisthetos*], atunci negreșit unirea aceasta va fi a unor morți și nu a unei Vieți cu niște vii. Dumnezeu e Creatorul făpturilor, iar noi suntem făpturi create; deși, dacă Dumnezeu Care le-a creat Se pogoară și Se unește cu ele, și făptura se face ca Fă-

cătorul, cu adevărat ele vor primi simțirea unei vederi adevărate, întrucât creatura s-a unit în chip negrăit cu Creatorul. Dacă nu vom admite aceasta, atunci credința a pierit, nădejdea celor viitoare a dispărut cu totul, nu va mai fi nici înviere, nici judecata universală. Fiindcă atunci, cum spui tu, noi, creaturile, suntem unite în chip nesimțit cu Făcătorul fără să înțelegem nimic în chip conștient, și atunci după tine Dumnezeu e în primejdie de a nu fi viață și de a nu ne da viață unindu-Se cu noi. Și iarăși: Creatorul e nesticăcios, iar creaturile stricătioase, căci aceia care au păcătuit au dus spre stricăciune nu numai trupul dar și însuși sufletul lor și, potrivit acestui raționament, suntem stricătioși și cu trupul și cu sufletul, ca unii ce suntem ținuti în același timp de stricăciunea morții înțelese cu mintea [spirituale], cât și de cea a păcatului. Deci, dacă Cel nesticat prin fire S-a unit cu mine cel stricat, atunci va fi cu adevărat una din acestea pe care ți le voi spune: fie mă va preface și face nesticăcios, fie Cel nesticăcios va fi prefăcut în stricăciune, și atunci poate că eu nu voi ști acest lucru, pentru că Acela a pățit această și S-a făcut ca mine. Dar dacă eu mă voi face întreg nesticăcios alipindu-mă de Cel Nesticăcios, cum nu voi simți acest lucru, cum nu voi ști, cum nu voi cunoaște din experiență că m-am făcut ceea ce nu eram? Căci a spune că, unindu-Se cu oamenii, Dumnezeu nu le-a împărtășit din nesticăciunea Sa dumnezeiască, ci mai degrabă a fost El antrenat în stricăciunea lor, înseamnă că acela care spune aceasta dogmatizează distrugerea Celui Indestructibil, blasfemiează și cade el însuși cu totul din viață. Dar dacă acest lucru e cu neputință, primește-l mai degrabă pe celălalt și grăbește-te să te împărtășești de nesticăciune mai înainte de sfârșit! Dumnezeu este și Lumina [1 In 1, 5], iar noi suntem cei din întuneric [Lc 1, 79] sau, mai adevărat spus, noi înșine suntem întunericul [Ef 5, 8]; căci Dumnezeu nu va străluci altundeva — nu vă amăgiți! — decât numai în sufletele cu care S-a unit mai înainte de sfârșit; celorlalți însă, chiar dacă le-ar străluci vestitorii, precum spuneam, li se va arăta ca foc cu totul neapropiat și va încerca lucrul fiecăruia cum este [1 Co 3, 13] și se va separa iarăși de ei ca unii nevrednici, iar aceia vor primi pedeapsa meritată.

Și aici și acolo El Singur este Lumina sufletelor, iar noi suntem întuneric având suflete neluminate. Deci dacă Lumina sufletelor se unește cu sufletul meu, fie aceea se va stinge și se va face întuneric, fie sufletul meu luminat se va face ca lumina. Căci, atunci când este aprinsă, lumina pune îndată pe fugă întunericul, căci acesta este lucrul luminii simțite. Iar dacă această lumină adusă la existență lucrează unele ca acestea, luminează ochii și veselește sufletul, și-ți dă să vezi ceea ce mai înainte nu vedeai, ce nu va face atunci când strălucește în sufletul tău Creatorul acestei lumini Care a zis: „Să fie lumină!” [*Fc* 1, 3] și îndată a fost adusă la existență? Deci, dacă va străluci în chip înțeles cu mintea [*noetos*, spiritual] în inimă, fie în minte ca un fulger sau ca un soare mare, ce ți se pare că va putea face în sufletul luminat de ea? Oare nu-l va lumina și-i va da să-L cunoască într-o cunoaștere exactă așa cum este? Da! Așa are loc, așa se săvârșește, așa se descoperă harul Duhului și prin El și în El Se descoperă Fiul împreună cu Tatăl; iar el [sufletul] Îi va vedea cât este cu puțință a vedea, și atunci va fi învățat de Ei în chip negrăit cele despre Ei și va grăi și va scrie tuturor și va expune învățăături cuvenite lui Dumnezeu așa cum învață toți Sfinții Părinți dinainte. Căci așa au dogmatizat ei dumnezeiescul Simbol [al credinței] și, făcându-se și aceia așa cum spuneam, au grăit și au spus împreună cu Dumnezeu cele ale lui Dumnezeu. Căci cine ar fi putut teologhisi Unimea Treime, sau cine ar fi putut răsturna ereziile fără să se fi făcut așa, sau cine s-ar fi putut chema sfânt fără să se fi împărtășit de Duhul Sfânt? Nimeni niciodată, căci până și lumina gândită cu mintea e firesc să vină printr-o simțire la cei de care se apropie. Iar cei ce spun că se împărtășesc de ea în chip nesimțit, aceștia se numesc cu adevărat pe ei înșiși nesimțitori, dar noi îi numim morți ca unii ce sunt lipsiți de viață, chiar dacă li se pare că sunt vii — o, ce rătăcire! ce nebunie! Dar, o, Lumină, strălucește Tu peste ei, ca văzându-te să se convingă cu adevărat că Tu ești Lumina cea Adevărată [*In* 1, 4] și pe cei cu care te unești ca o lumină îi faci asemenea Ție [*I In* 3, 2]! — „Strălucesc, copile, ca întotdeauna, înaintea feței orbilor, dar ei nu vor să vadă. Mai mult, ei își închid ochii și nu vo-

iesc să privească spre Mine. Mai mult, ei își întorc ochii în altă parte, și atunci mă întorc și Eu împreună cu ei și stau iarăși înaintea lor; dar aceia iarăși își aruncă privirea în altă parte și nu văd deloc lumina feței Mele. Dintre ei unii își acoperă ochii cu un văl, iar alții fug în afară urându-Mă cu totul. Deci ce le voi putea face acestora? Sunt cu totul în încurcătură. Căci a-i mântui repede cu de-a sila fără voia lor, aceasta li se va părea un chin, pentru că nu vor să se mântuiască; fiindcă binele va fi cu adevărat bine prin voință, iar binele făcut fără voie nu va fi bine. De aceea îi văd și sunt văzut de cei ce vor și pe aceștia îi fac comoștenitori ai făgăduinței Mele, dar pe cei ce nu vor îi las după voia lor în lume și atunci se fac ei înșiși judecătorii lor înainte de Judecată, pentru că în timp ce Eu străluceam Lumina cea neapropiată, ei singuri și-au oferit întunericul nevrând să vadă lumina și rămânând în întuneric [cf. *In* 3, 19].”

Că toți sfinții sunt luminați de strălucirea de fulger a luminii și văd slava lui Dumnezeu pe cât este îngăduit firii omenești a vedea pe Dumnezeu

Privește de sus spre mine, Dumnezeul meu, și binevoiește să mi Te arăți și să vorbești cu mine, cel sărac! Descoperă-mi lumina Ta, deschide-mi cerurile [FA 7, 56], sau mai degrabă deschide-mi mintea [Lc 24, 45] și intră și acum întru mine [Lc 17, 29]! Grăiește ca și odinioară prin limba mea întinată despre cele ce grăiesc unii: cum că acum nu mai e nimeni care să vadă pe Dumnezeu în chip conștient, nici înainte n-a existat, afară de Apostoli [1 In 1, 1-3], și nici măcar aceia, zic ei, n-au văzut limpede pe Dumnezeul și Tatăl Tău, ci ei dogmatizează că Acela e cu neputință de cunoscut și de văzut pentru toți, punând înainte vorba ucenicului Tău iubit, Ioan: „Pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată” [In 1, 18]. Da, Hristoase, vorbește repede, ca să nu par celor nepricepuți că flecăresc! — „Scrie, mi-a spus atunci, cele ce spun Eu! Scrie și nu zăbovi! Eu, Dumnezeu, eram înaintea tuturor zilelor, cerurilor și timpurilor, dar și înaintea tuturor veacurilor și a tuturor creaturilor văzute și gândite. Eram mai presus de minte și de cuvânt, mai presus de orice gând, Singur cu Singur Singur, și nimic din cele văzute, dar nici din cele nevăzute, n-a fost înainte de a se fi făcut cu adevărat. Sunt Singurul necreat, Eu împreună cu Tatăl și cu Duhul Meu, sunt Singurul fără-de-început din Tatăl Meu Cel fără-de-început. Nimeni dintre îngeri, dar nici dintre arhangheli și din celelalte cete [îngerești] n-a văzut cândva firea Mea, nici pe Mine Creatorul întreg, așa cum sunt. Ele văd doar o rază a slavei și o re-

vărsare a luminii Mele, și sunt îndumnezeite. Căci ca o oglindă care primește razele soarelui sau ca un cristal luminat în miezul zilei, așa primesc toți razele Dumnezeirii Mele. Dar a Mă vedea întreg nimeni dintre îngeri, dintre arhangheli, dintre oameni sau dintre puterile sfinte nu s-a învrednicit vreodată. Căci Eu sunt afară din toate și nevăzut pentru toți [*1 Tim* 6, 16], dar nu sunt invidios pe ei ca să nu Mă vadă, nici nu Mă ascund ca să nu Mă arăt ca Unul ce n-aș fi frumos, dar nimeni nu s-a găsit vrednic de Dumnezeirea Mea, iar creatura n-a fost făcută egală în putere cu Creatorul — căci acest lucru nu folosește la nimic, dar când văd o mică fulgerare, atunci toți sunt învățați tainic că exist cu adevărat și cunosc că sunt Dumnezeu Care i-am adus la existență și atunci Îmi slujesc cântându-Mi imne cu uimire și frică —, căci nu e cu puțință să fi fost adus la existență alt Dumnezeu egal în putere cu Creatorul și de-aceeași-fire cu El, nici nu e deloc cu puțință pentru ceea ce e creat să se facă de-o ființă cu Creatorul. Căci cum ar putea deveni cândva creatul egal cu Creatorul? Cele create sunt mai prejos decât Cel ce este pururea la fel, fără-de-început și necreat; și tu însuși vei da mărturie că între ele există tot atâta deosebire cât între un câr sau un fierăstrău și cel care le-a meșteșugit [cf. *Is* 10, 15]. Cum va putea învăța carul pe cel ce l-a făcut? Și cum va putea cunoaște fierăstrăul pe cel ce-l pune în mișcare — spune-mi! — dacă nu le va da mai dinainte cunoștință și nu le va da vedere cel ce le-a întocmit? lucru cu neputință pentru toate cele create. Așadar, nici un om, nici un înger n-a primit puterea de a da suflare altora sau de a le dăruia viață, ci Singur Domnul a toate [*Rm* 10, 12] Care are puterea [*Mt* 28, 18] ca Unul ce este izvor al vieții [*Ps* 35, 10], aduce la existență ființele vii însuflețite pe care le vrea și dăruie fiecăruia ca un Meșteșugar, ca un Stăpân, câte dorește și vrea. Lui fie slava și puterea acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

**Mulțumire pentru exil și necazurile
pe care le-a suferit în prigonirea lui**

Îți mulțumesc, Doamne, Îți mulțumesc, Singurule, Cunosătorule al inimilor, Împărate drepte, Atotîndurate! Îți mulțumesc, Cuvinte fără-de-început și atotputernic, Care ai venit pe pământ și Te-ai întrupat, Dumnezeuul meu, și Te-ai făcut ceea ce n-ai fost, om asemenea mie fără schimbare, curgere și orice păcat [*Evr* 4, 16], pentru ca pătimind Tu, Cel Nepătimitor, în chip nedrept de la cei fără de lege, să-mi dai mie, celui osândit, nepățimire întru imitarea Patimilor Tale, Hristoașe ale meu [*1 Ptr* 2, 21]! Dreaptă e deci judecata Ta [*Ap* 6, 7] și porunca Ta pe care ne-ai poruncit să o păzim, Atotîndurate! Aceasta e imitarea smereniei Tale, pentru ca așa cum ai pățimit fiind nepătimitor, așa și noi, care am făcut toate păcatele, să suferim încercări, prigoane, bice și necazuri, și, în cele din urmă, chiar moartea de la cei fărădelege. Tu ai auzit de la oameni că ești demon și ai fost socotit de cei fără Dumnezeu amăgitor [*In* 10,20], potrivnic al lui Dumnezeu și călcător de Lege. Ai fost prins ca un făcător de rele și singur Tu ai fost dus legat, toți ucenicii și prietenii părăsindu-Te pe Tine [*Mt* 26, 55–56]. Ai stat în fața judecătorului ca un osândit, Cuvinte, și ai primit osânda pe care a rostit-o împotriva ta. Grăind ai suportat palmă de la rob [*In* 18, 22], iar tăcând ai fost osândit de îndată la moarte. Căci cuvintele Tale erau săbii [*Mt* 10, 34] pentru cei fărădelege și tăcerea Ta, Împărate, a fost pricina osândirii Tale; de aceea, nesuferind să Te vadă pe Tine Singurul Drept, cei nedrepti Te-au dat la moarte

de rușine. De aceea ai fost lovit peste cap și încununat cu spini, și ai fost îmbrăcat în manta purpurie. Ai fost scuipat în față — vai! — și batjocorit. „Bucură-te!” ai auzit în bătaie de joc, Împărate, de la evrei [*In* 19, 3]. Ți-ai purtat crucea pe umeri și, înfiptă, ai fost înălțat pe ea, Dumnezeuul meu. Ți s-au pironit mâinile și picioarele și ai fost adăpat cu oțet și coasta Ți-a fost străpunsă cu sulița, Atotîndurate. Nesuportând acestea, pământul s-a cutremurat de frică și pe morții din el i-a dat afară degrabă, soarele s-a schimbat în sânge văzându-Te pe Tine, iar luna s-a îmbrăcat atunci în beznă. Catapetasma templului s-a rupt atunci în două de sus și până jos, iar nelegiuirii n-au priceput nimic, ci zăcând în mormânt au pus străji și au pecetluit piatra crezând să Te țină acolo. Tu însă ai înviat, Stăpâne, cu puterea Ta și ai lăsat călcătorilor [de lege] pecetea neatinsă; venirea îngerilor a rostogolit piatra și pe cei ce străjuiau i-a lovit de frică, dar n-au vrut să priceapă nimic, ci au rămas orbi la minte și împietriți la inimă [*Mt* 28, 11], pe care le-au avut așa până la sfârșit. Ce lucru mare pentru mine este dacă și eu pățimesc acestea pe care și Tu le-ai pățimit pentru lume, fiind fără păcat, Stăpâne, ca să mântuiești lumea care a păcătuit mult din tinerețe și Te-a mâniat, Hristoase, cu faptele și cu cuvintele ei? Lucru mare cu adevărat pentru mine, mai mare decât orice slavă, e acela că prin comuniunea patimilor Tale, imitarea faptelor Tale mă face părtaș al slavei Tale cele negrăite, și celor ce o urmează cu conștiință smerenia Ta le oferă Dumnezeirea. Îți mulțumesc, Stăpâne, că pățimesc mai degrabă pe nedrept, iar dacă pe drept, să-mi fie spre ispășirea păcatelor mele, spre curățirea greșelilor mele nemăsurate, Hristoase. Să nu lași să vină cândva peste mine chinuri, ispite ori necazuri peste putere, Stăpâne [*I Co* 10, 13], ci dăruie-mă pururea ieșirea din ele, Dumnezeuul meu, și tăria de a putea suporta întristările! Căci celor ce cad din suflet cu vrednicie la puterea Ta, Tu ești dintru început Dăruitorul celor bune dăruindu-le harurile credinței, faptelor și nădejdlor bune și toate darurile dumnezeiescului și închinatului Tău Duh, Îndurate, acum și pururea și întotdeauna în vecii vecilor. Amin.

**Cerere și rugăciune a aceluiași
către Dumnezeu pentru ajutorul Lui**

Stăpâne Hristoase, Stăpâne Mântuitorule al sufletelor, Stăpâne Dumnezeule al tuturor puterilor văzute și nevăzute [*Col* 1, 16], ca Unul ce ești Creator al tuturor celor din cer, al celor mai presus de ceruri și al tuturor cerurilor, al celor de sub pământ precum și de pe pământ! Tu ești Domn, Dumnezeu și Stăpân al acestora, Tu cu mâna Ta ții făptura, pentru că în ea ții toate. Mâna Ta, Stăpâne, e puterea cea mare care împlinește voia Tatălui Tău, care creează, lucrează, zidește și rânduiește în economia Sa în chip negrăit cele ale noastre. Ea m-a făcut și pe mine, aducându-mă de la neființă la ființă pe mine care, ajungând în această lume, nu Te știam deloc, Stăpâne bun, pe Tine, Ziditorul meu, pe Tine, Creatorul meu, și eram ca un orb și fără Dumnezeu [*hos atheos*] în lume [*Ef* 2, 12], necunoscând pe Dumnezeul meu. Deci Tu milostivindu-Te m-ai cercetat și m-ai întors strălucindu-mi lumină în întuneric [*2 Co* 4, 6] și m-ai tras spre Tine, Plăsmuitorule, și, scoțându-mă din groapa cea mai de jos [*Ps* 87, 6], din întunericul patimilor, din întunericul cel mai adânc al poftelor și al plăcerilor vieții, mi-ai arătat calea, mi-ai dat un călăuzitor ca să mă călăuzească la poruncile Tale. Căruia urmându-i eram fără griji, mă bucuram cu bucurie negrăită, Cuvinte, văzându-l că urmă pașilor Tăi și vorbea adeseori cu Tine. Iar văzându-Te, Stăpâne bun, fiind împreună cu părintele și călăuzitorul meu, aveam o bucurie și o dorință negrăită, eram mai presus de credință și de nădejde și ziceam: „Iată, văd cele vii-

toare și e de față Împărăția cerurilor [Mt 3, 2] și văd în fața ochilor mei cele ce ochiul n-a văzut și urechea n-a auzit [I Co 2, 9], și avându-le pe acestea ce mai pot nădăjdui? Sau în ce altceva să-mi arăt credința mea? Căci altceva mai mare peste acestea nu va fi.” Fiind eu în acesta și desfătându-mă de acestea, l-ai luat de pe pământ pe părintele meu — vai mie! —, l-ai luat de la ochii mei pe călăuzitorul meu, Iubitorule de oameni, și am rămas singur, cu totul orfan, cu totul însingurat, fiind cu totul lipsit de ajutor de la toți, și, prin judecățile pe care Însuți le știi, m-ai pus — vai! — pe mine, un străin lipsit de ocrotire cu adevărat, păstor și ocrotitor al turmei. De aceea, Te implor, Te rog și Îți cer acum căzând la Tine: Să nu Te întorci de la mine, să nu mă părăsești și să nu mă lași singur, Stăpâne! Tu știi mersul cu anevoie de străbătut al căii mele, știi nebunia tâlharilor împotriva mea, știi mulțimea fiarelor rele, știi neputința mea, Hristoase al meu, și neștiința pe care o am ca om. Căci mi se pare că nu sunt nici măcar om, ci mult mai prejos decât oamenii; căci în toate sunt cel din urmă dintre toți și cu adevărat cel mai mic dintre toți oamenii [I Co 15, 9]. Reversă peste mine, Împăratul și Dumnezeuul meu, mila Ta cea mare — rogu-mă — ca să umple lipsurile și defectele mele, Mântuitorule, și să mă facă om întreg teafăr nelipsit de nimic din cele de neapărată trebuință și așa să stau înaintea Ta, Cuvinte, rob fără osândă și fără reproș care Te laudă în vecii vecilor. Amin.

**Despre teologie [Sfânta Treime] și că mintea
curățită de materia patimilor vede în chip
imaterial pe Cel Imaterial și Nevăzut**

Pe ce cale să apuc? Ce cărare să evit? Ce scară să urc? Pe ce poartă să intru? Sau cum să deschid ușa, și de la care iatac? Înăuntrul cărei case să găsesc pe Cel ce ține toate în mâna și palma Sa? Ce munte să urc și pe ce parte? și ce peșteră să dibui acolo? Sau ce mlaștină să străbat ca să mă învrednicesc să văd și să țin, eu, nenorocitul, pe Cel ce e de față pretutindeni dar e insesizabil și nevăzut? În ce iad să cobor? în care cer să urc? și la capătul cărei mări ajungând voi găsi pe Cel cu totul neapropiat, pe Cel cu totul necircumscris, pe Cel cu totul nepipăit? Cum voi găsi — spune-mi! — pe Cel Imaterial între cele materiale, pe Creatorul în creatură, pe Cel Nestricăcios în cele stricate? Cum să ajung în afara lumii eu, care mă aflu în lume? Cum mă voi uni cu Cel Imaterial, eu, cel unit cu moartea? Cum mă voi împleti cu Cel Nestricăcios fiind cu totul stricăcios? Cum mă voi apropia de Viață, eu, care sunt în moarte? Cum voi veni la Cel Nemuritor, eu cel mort? Eu, care sunt tot iarbă, cum voi îndrăzni să mă ating de foc? Ascultă însă acum dezlegarea acestor lucruri negrăite! Înainte de a se fi făcut cerul, înainte de a fi fost făcut pământul [*Pr* 8, 24], era Singur Dumnezeu, Treimea, lumină fără-de-început, lumină necreată, întreg lumină cu totul inexprimabil, în același timp Dumnezeu nemuritor, Singur fără sfârșit, veșnic, preabun. Înțelege bine: la început era numai Dumnezeu, Treimea Care e mai-presus-de-fără-început în chip mai-presus-de-orice-început, fără asemănare, fără mă-

sură în înălțime, adâncime și lărgime [*Ef* 3, 18], neavând hotar al măreției și luminii! Căci nu era văzduh, ca acum, nu era deloc întuneric, nici lumină, nici apă, nici eter, nici altceva din cele ce sunt, iar Dumnezeu era numai duh cu totul luminos, și în același timp atotputernic și imaterial. Dar El a făcut îngeri, stăpânii și puteri, heruvimi și serafimi, domnii, tronuri și cetele fără nume care-I slujesc și stau înaintea Lui cu frică și cutremur. După care a adus la existență cerul ca o boltă materială și văzută, sensibilă și groasă, întinzându-l într-o clipită cum Singur știe [*Ps* 103, 2; *Is* 40, 22]. În același timp în mijlocul lui a făcut numai cu gândul pământul, apele și toate adâncurile ce se văd și acum de noi. Neavând înăuntru lui lumina imaterială, cerul sensibil rămânea întins și nu întrerupea strălucirile luminii imateriale, căci fiind material, precum s-a zis, se găsea în afara celor imateriale, nu prin loc desigur, ci prin fire și ființă, pentru că Cel Imaterial e separat de cele materiale neavând un loc propriu, căci e cu neputință de circumscris. El Însuși a adus prin Cuvântul Său la existență întru Sine toate, dar prin firea Sa este separat cu totul de cele create și, purtând toate în El, e în afara a toate. Căci așa cum îngerul și mintea nu sunt ținute de ziduri și de uși nici în afara, nici înăuntru lor, așa și Făcătorul a toate nu este nici în afara, nici înăuntru cerului, nici într-un alt loc, ci Dumnezeu este negreșit separat cu totul de toate cele materiale și de creaturile aduse la existență de El. Așadar, cerul a fost făcut material, era, precum spuneam, distanțat prin fire de lumina imaterială și rămânea ca o casă mare fără lumină. Dar Stăpânul a toate a aprins soarele și luna ca să lumineze în chip simțit ființelor simțite, și ne-a dat în mâinile noastre o lumină care să lumineze în noapte, o lumină născută în chip negrăit din fier și din piatră. El însă e separat de orice lumină, e supraluminos, suprastrălucitor, insuportabil pentru orice faptură, căci așa cum atunci când soarele strălucește, stelele nu se arată, tot așa, dacă Stăpânul soarelui va voi să strălucească, nici o ființă vie nu va suporta răsăritul Său. De aceea a înjugat mintea cu țărâna materială și pe noi oamenii toți ne-a pus în cele materiale, ca prin credință tare și paza poruncilor, curățind iarăși mintea imaterială pe care prin bezna călcării

poruncii am cufundat-o în pofta patimilor materiale și gustarea plăcerilor, să vedem în chip imaterial în cele materiale Lumina imaterială Care, spuneam, că era Dumnezeu Cel mai-presus-de-fără-început, invizibilă pentru ochii sensibili și materiali și inaccesibilă pentru ochii mentali ai inimii. Căci mă mir cum sufletul, care e cu totul imaterial și are ochiul mental al minții, folosindu-se în chip simțit de ochii trupului ca de două ferestre vede, plecându-se prin ele, toate cele văzute, după care iarăși se întoarce contemplând în chip imaterial cele gândite și imateriale, fiind ținut în chip negrăit la mijloc între cele nestricăcioase și cele stricăcioase: de unele e atras spre plăceri și spre patimi, iar de altele e întraripat să zboare spre cer, se silește să rămână acolo, dar e tras în jos și iarăși se sânguește fierbinte mereu să urce din nou vrând să zboare afară din cele văzute. Căci văzându-le pe toate cele din lume ca pe niște curse, se teme să calce sau să șadă cu totul pe pământ, ca nu cumva să fie ținut prins în ele și să ajungă hrană fiarelor sălbatice. Așa a fost viața tuturor cuvioșilor, credincioșilor și sfinților, pe care trebuie să o imite toți, ca să stea fără reproș împreună cu ei înaintea lui Hristos Dumnezeu, Judecătorul tuturor, și să fie părtași ai slavei Împărăției Lui în veci. Amin.

Că dorul și iubirea de Dumnezeu întrec orice iubire și orice dor omenesc; iar mintea celor curățiți, cufundată în lumina lui Dumnezeu, e îndumnezeită întreagă și prin aceasta se face minte a lui Hristos [Rm 8, 37]

Falnică e frumusețea Ta, neasemuit este chipul Tău, negrăită mai presus de cuvânt slava Ta, iar felul Tău de a fi, Hristoase, binele și blândețea Ta întrec înțelesurile celor pământești; de aceea dorul și iubirea după Tine biruie orice iubire și dorire a celor muritori. Căci pe cât ești mai presus de cele văzute, Mântuitorule, pe atât dorul după Tine e mai mare și acoperă orice iubire omenească, răstoarnă dragostele plăcerilor trupești și respinge degrabă toate poftele pământești; căci pofta patimilor e cu adevărat întuneric și făptuirea păcatelor rușinoase e noapte adâncă, iar dragostea [*eros*] și iubirea [*agape*] de Tine, Mântuitorule, e lumină [*phos*]. De aceea, atunci când aceasta răsare în sufletele iubitoare de Dumnezeu, îndată ea face în ele ziua nepătimirii, Dumnezeul meu, alungând întunericul patimilor și al poftelor — o, minune!, o, lucru uimitor al Dumnezeului Celui Preaînalt și putere a tainelor săvârșite în chip ascuns! Tu, Dumnezeule, ne dăruie și cele nestricăcioase și cele stricăcioase, Tu și cele pământești împreună cu cele cerești, cele de față și cele viitoare, ca un Făcător a toate, Cuvinte, ca Unul Care ai, Stăpâne, putere asupra celor cerești și a celor subpământene. Și atunci cum noi, nenorociții, îi iubim pe oameni mai mult decât pe Tine și le slujim în chip nenorocit, ca să luăm de la ei mici lucruri stricăcioase și să le dăm în schimb sufletele noastre ticăloase și trupurile ca să se folosească de ele ca de niște vase? Și fiind mădulare ale Tale [I Co 6, 15], Stăpânul a toate, mădulare negreșit sfinte ale unui Stăpân singur stăpânitor și sfânt,

nu tremurăm oare să le aruncăm de bunăvoie demonilor spre faptele de necinste ale păcatului? Dar cine dintre robii Tăi credincioși și adevărați nu va plânge, cine nu se va tângui de marea îndrăzneală a acestei cutezante? Cine nu va tremura gândindu-se la marea Ta îndurare, Dumnezeuul meu? Cine nu se va înspăimânta de răsplătirea judecății dumnezeiești [Is 34, 8], de focul de neîndurat și nestins — vai! — al gheenei, unde e plângerea și scrâșnirea dinților [Mt 13, 42], chin nemângâiat și durere de nespus? Ci, o Soare, Creator al soarelui și al lumii, al tuturor stelelor și al oricărei alte lumini, ascunde-mă în afara acestora în lumina Ta, ca văzându-Te numai pe Tine în lumina Ta, să nu mai văd lumea nici cele din lume, ci privind să fiu ca neprivind și auzind ca neauzind, Cuvinte, și așa cum pătesc cei ce șed în întunericul plăcerilor vieții — învăluți de întunericul iubirii de slavă, ei nu văd slava Ta dumnezeiască și auzind nu înțeleg [Mt 13, 13] deloc poruncile și îndemnurile Tale —, așa și eu să fiu în lumina Ta nevăzând lumea nici cele din lume. Căci cine văzându-Te și fiindu-i fulgerate simțurile de slava Ta, de lumina Ta dumnezeiască, nu se va fi schimbat la minte, la suflet și la cuget și nu se va învrednici în chip extraordinar să vadă și să asculte altfel, Mântuitorule? Căci mintea e cufundată în lumina Ta și strălucește și devine lumină asemenea slavei Tale, și cel ce s-a învrednicit să ajungă așa acela se numește minte și atunci se învrednicește să aibă mintea Ta [Rm 11, 34] și să devină una cu Tine în chip inseparabil. Și atunci cum nu vede și nu aude toate în chip nepătimitor, ca Tine? Cum va mai dori el, care s-a făcut dumnezeu, vreun lucru sau vreo slavă simțite, curgătoare și stricăcioase el, care a ajuns mai presus de toate acestea și de toată slava cea văzută? Căci cel ce a ajuns mai presus de toate cele văzute și s-a apropiat de Dumnezeu, sau mai degrabă s-a făcut dumnezeu, cum va mai voi să caute vreo slavă sau desfătare din cele de jos? fiindcă pentru el acestea sunt cu adevărat o rușine, o ocară, un lucru de nimic și o necinste. Slava, desfătarea și bogăția lui este Dumnezeu, Treimea și cele ale lui Dumnezeu și dumnezeiești. Lui I se cuvine toată slava, cinstea și puterea, acum și pururea și în toți vecii. Amin.

Mărturisire a harului darurilor lui Dumnezeu; și cum scriind acestea părintele se afla sub înrăurirea lucrării Duhului Sfânt; și învățatură rostită de Dumnezeu despre ce trebuie să facă cineva ca să dobândească mântuirea celor mântuiți

Iarăși îmi luminează Lumina, iarăși mi se arată limpede, iarăși deschide cerurile [*Mt* 3, 16], iarăși taie noaptea, iarăși produce toate, iarăși se vede ea singură, iarăși mă face să ies în afara tuturor celor văzute și, de asemenea, mă separă — ah! — de cele simțite. Iarăși Cel ce este mai presus de toate cerurile [*Ef* 4, 10], pe Care nimeni dintre oameni nu L-a văzut [*1 Tim* 6, 16], fără să deschidă cerurile, fără să taie noaptea, fără să despartă văzduhul, nici să îndepărteze acoperișul casei, ajunge în chip indivizibil întreg împreună cu mine, ticălosul, înăuntrul chiliei mele, înăuntrul minții mele și în mijlocul inimii mele — o, taină înfricoșătoare! Toate rămânând așa cum sunt, Lumina vine la mine și mă înalță mai presus de toate și fiind în mijlocul tuturor celor ce sunt, mă face să ies în afara a toate. Nu știu dacă și cu trupul [*2 Co* 12, 2], dar știu că ajung întreg cu adevărat acolo unde e numai o lumină simplă, pe care văzând-o ajung simplu prin nerăutate. Acestea sunt lucrurile uimitoare [paradoxe] ale minunilor Tale, Hristoase al meu, acestea sunt lucrurile puterii și iubirii Tale de oameni, pe care le faci cu noi nevrednicii, de aceea frica Ta mă ține și tremur, îmi fac griji neconținut și mă cheltui puternic [întrebându-mă] ce să-Ți dau în schimb, ce să-Ți aduc în locul acestor daruri, în locul unei atât de mari îndurări, în locul nenumăratelor daruri pe care mi le-ai făcut. Și negăsind nimic în mine, nimic în viața mea, căci toate slujesc Ție, toate sunt lucrurile mâinilor Tale, mă rușinez încă și mai

mult, mă îndurerez mai mult și Te rog încă și mai mult, Mântuitorule, să mă înveți ce trebuie să fac ca să slujesc Ție, ca să bineplac Ție, ca să fiu găsit neosândit, Mântuitorule, înaintea tribunalului Tău înfricoșător în ziua Judecății [2 Co 5, 10]. — „Ascultă deci ce trebuie să faci tot cel ce vrea să se mântuiască și întâiul dintre toți tu, mai cu seamă, cel care mă rogi! Astăzi, să crezi, ai murit, astăzi te-ai lepădat, astăzi, să socoti, ai lăsat lumea toată! Astăzi, lăsând prieteni, rude și toată slava deșartă, tăgăduiește și grija celor de jos, ia crucea [Mt 16, 24] pe umerii tăi, strânge-o tare și poartă până la sfârșit chinurile ispitelor, durerile necazurilor și piroanele întristărilor primește-le cu bucurie, ca pe o cunună de slavă [1 Ptr 5, 4]; fiind lovit în fiecare ceas de sulița ocărilor și bătut puternic cu pietre de toate necinstirile, vei fi un mucenic vărsând lacrimi în loc de sânge, și purtând cu toată mulțumirea batjocurile și palmuirile, vei fi părtaș al Dumnezeirii și slavei Mele. Iar dacă te vei arăta cel din urmă dintre toți, rob și slujitor, te voi arăta mai apoi cel dintâi dintre toți aceia, precum am făgăduit [Mt 19, 30]. Dacă vei iubi pe vrăjmași [Lc 6, 27] și pe toți cei ce te urăsc și te vei ruga din suflet pentru cei ce te defăimează și le vei face bine pe cât îți stă în putință, atunci te-ai făcut asemenea Tatălui tău Cel Preaînalt și, câștigându-ți din acestea o inimă curată, vei vedea în aceasta pe Dumnezeu [Mt 5, 8], pe Care nimeni nu L-a văzut vreodată [1 Tim 6, 16]. Iar dacă ți se întâmplă să fi prigonit pentru dreptate, atunci saltă, pentru că a ta s-a făcut Împărăția cerurilor [Mt 5, 10] — și ce e mai mare decât ea? Acestea și mai multe decât acestea, pe care le-am poruncit, fă-le și îi învață pe alții [Mt 5, 19] și tu și toți ceilalți care credeți întru Mine, dacă vreți să vă mântuiți și să locuiți cu Mine în vecii vecilor! Dacă însă nu veți vrea și veți îndura cu greu aceasta și veți socoti că e o rușine și o necinste a suferi acestea și a vă pune sufletele pentru poruncile Mele [In 15, 13], de ce mai cereți să învățați cum trebuie să vă mântuiți și în ce fel de fapte să ajungeți familiari [intimi] cu Mine? Căci Eu am pătimit acestea pentru voi de bunăvoie: am fost răstignit, am murit moarte de făcător de rele și ocările mele s-au făcut slava, viața și strălucirea lumii, învierea morților și lauda tuturor celor ce au

crezut întru Mine, iar moartea mea de rușine a fost o haină a nestrăcaciunii și a îndumnezeirii adevărate pentru toți credincioșii. De aceea și cei ce imită cinstitele Mele Patimi se vor face părtași ai Dumnezeirii Mele și vor fi moștenitori ai Împărăției Mele, se vor face copărtași ai unor bunătăți negrăite și nespuse și vor fi cu Mine în veci. Dar pe ceilalți cine nu-i va plânge? cine nu-i va tângui? cine nu va vărsa lacrimi dintr-o inimă compătimitoare, cine nu va jeli marea lor nesimțire, pentru că lăsând viața, s-au predat pe ei înșiși morții rupându-se cumplit de Dumnezeu?" — De partea lor izbăvește-mă, Stăpâne a toate, și învrednicește-mă și mă fă părtaș al Patimilor Tale neprihănite pe mine, robul Tău cel umil și de pe urmă, ca — precum ai zis, Dumnezeule — să fiu părtaș și al slavei Tale [*1 Ptr* 5, 1] și al desfătării de bunătățile Tale, Cuvinte, acum ca în ghicitoră, în prefigurare și oglindă, iar atunci să Te cunosc așa cum am fost cunoscut [*1 Co* 13, 12]. Amin.

Mulțumire lui Dumnezeu pentru binefacerile primite de la El și cerere de a învăța din ce pricină e îngăduit ca aceia care au ajuns de-săvârșiți să fie ispitiți de demoni; precum și învățătură și regulă rostită de Dumnezeu pentru cei ce s-au lepădat de lume

Știi sărăcia mea, cunoști orfănia mea, ai știință de însingurarea mea, vezi slăbiciunea și nu ignori neputința mea, Dumnezeuul meu Care m-ai plăsmuit, ci pe toate le vezi și pe toate le cunoști. Vezi o inimă smerită, înfrântă [*Ps* 50, 17], vezi-mă pe mine care în deznădejde mă apropii de Tine, Dumnezeul meu, și dă-mi de sus harul Tău, dă-mi Duhul Tău Cel Dumnezeiesc! Dă-mi pe Mângâietorul, Mântuitorule, trimite-L, precum ai făgăduit [*Lc* 24, 49], și acum peste mine, cel ce șed în foișorul cel de sus [*FA* 1, 13], Stăpâne, cu adevărat mai presus de orice lucru pământesc, în afara lumii întregi, peste mine care Te caut și aștept Duhul Tău! Nu zăbovi, Îndurate, nu mă trece cu vederea, Milostive, nu uita sufletul care înse-tează căutându-Te pe Tine! Nu mă lipsi de Viața aceasta pe mine nevrednicul, nici nu Te scârbi de mine, Dumnezeule, și nu mă părăsi! Pun înaintea îndurărilor Tale, pun în față mila Ta și Îți aduc ca mijlocitor iubirea Ta de oameni. N-am făcut și n-am lucrat faptele dreptății, nici n-am păzit vreuna din poruncile Tale, ci mi-am petrecut în destrăbălare toată viața mea [*Lc* 15, 21]; dar Tu nu m-ai trecut cu vederea, ci căutându-mă m-ai găsit pe mine cel rătăcit, m-ai întors din calea rătăcirii și ridicându-mă pe umerii Tăi neprihăniți [*Lc* 15, 4-5], m-ai purtat la lumina harului Tău, Hristoase Îndurate, și nelăsându-mă să simt nici o osteneală, mi-ai dat să străbat ușor, odihnit ca într-un car, căile cele aspre, până ce m-ai reasezat în staulul oilor Tale, până ce m-ai unit și rânduiește împreună cu

robii Tăi. Vestesc mila Ta, laud îndurarea Ta, mă minunez cu mulțumire de bogăția bunătății Tale [*Rm* 2, 4]; iar chemat din nou de Tine, precum spuneam, Dumnezeuul meu, și acum fiind, pe cât mi se pare, cu totul robul Tău, ținut de lumină și alipit de Tine, ținut de dorul Tău, legat de iubirea Ta, sunt în încurcătură, în uimire și nu pot să știu cum de se atinge necazul de sufletul meu nenorocit? cum de intră în el întristarea? cum de mă tulbură întreg? cum de mă lipsește de dulceața Ta, Dumnezeuul meu? cum de necazul celor pământești mă separă de bucuria Ta? De ce, după ce am căzut și am păcătuit atât de mult, după ce Te-am mâniat încă și mai mult, Hristoase al meu, mă lași, Bunule, să mă întristez mai mult decât mai înainte, când sufletul meu era pătimas? Spune-mi și învață-mă acum adâncul judecăților Tale [*Rm* 11, 33], spune-mi și nu Te scârbi de mine cel ce grăiesc cu nevrednicie, Tu Cel ce odinioară ai mâncat cu cei păcătoși și cu cele desfrânate și ai cinat, Stăpâne, cu cei destrăbălați și cu vameșii [*Mt* 9, 10]! La care Stăpânul meu a răspuns și a zis: „Te-am luat ca pe un prunc din lume și te-am purtat în brațele Mele — știi bine ce spun —, ți-am înfășat în scutece toate măduarele și te-am hrănit cu lapte [*1 Co* 3, 2] mai presus de orice hrană și băutură — căci cele ale Mele sunt cu totul cu neputință de rostite și de tâlcuite —, ți-am dat un pedagog — știi de cine vorbesc [*Simeon Evlaviosul*]! — și el te-a slujit bine și te-a crescut cu vrednicie ca pe un copilăș mic care crește de la un ceas la altul. Ai ajuns băiat și tânăr, și știi că eram pururea împreună cu tine, crescând în tine împreună cu tine și ocrotindu-te, până ce ai trecut cu bine toate aceste vârste. Deci acum, ajungând în floarea vârstei, sau, mai degrabă, bărbat desăvârșit și înclinând spre bătrânețe, cum mai vrei să fii purtat în brațe ca un prunc? Cum ceri să fii iarăși înfășat și purtat? Cum ceri să fii hrănit cu lapte și să stai sub un pedagog? Nu roșești spunând acestea? Spune-Mi! Fiind acum bărbat, slujește-i tu pe alții, hrănește-i și procură-le toate cele de trebuință spre creșterea lor. Stai împotriva vrăjmașilor și, fiind lovit de ei, lovește-i! — știi de ce vrăjmași vorbesc! de oștirile demonilor —, încasând lovituri, lovește fără cruțare, căzând, ridică-te iarăși! Nu-i cruța pe cei ce aruncă săgeți asupra ta, ci aruncă-le îna-

poi asupra lor săgețile lor, nici pe cei ce uneltesc acestea împotriva ta, ci dacă aceia te rănesc cu deznădejdea, să fie răniți cu nădejdea pe care o trimiți împotriva lor, dacă în furia lor te lovesc cu pumnii și în mânia lor te înghesuie, fețele lor să fie lovite de blândețea ta care să-i alunge afară, departe de casa ta! Oare nu cumva ești, cum spuneam, prunc sau copil mic? Oare nu cumva sufletul îți este neputincios și acum? Oare nu cumva mintea ta e și acum prea slabă ca să se împotrivească? Știi doar și să fugi de vrăjmași și să birui asupra lor, căci atunci când lupti Mă ai drept aliat și ocrotitor pe Mine, iar când fugi ai în Mine un adăpost tare și întărit [*Sir* 6, 14]. Ce lucru din cele de pe pământ te întristează, care din ele? Spune-Mi! Aurul sau argintul sau pietrele prețioase? Dar ce este mai strălucitor și are o mai mare strălucire decât Mine? și care piatră e mai neprețuită decât Mine? Sau te tulbură lipsa țărinilor, a grâului sau a vinului? Dar ce altă grădină e ca Mine sau ce pământ din cele de jos și curgătoare e ca Pământul celor blânzi [*Mt* 5, 5]? Sau ce pâine pregătită ori ce vin din lume e ca harul Meu, ca Duhul Dumnezeiesc, ca Pâinea Vieții — Trupul și Sângele Meu — pe Care o dau celor care Mă mănâncă și Mă beau [*In* 6, 35–54] în chip simțit și gândit cu inimă curată și credință neîndoită, cu frică și cutremur? Ce desfătare, ce bucurie, ce slavă — spune-Mi! — pe pământ e mai mare decât a Mă vedea numai pe Mine, a Mă vedea în oglindă ca într-o ghicitură [*I Co* 13, 12] numai pe Mine, a vedea numai fulgerarea slavei Mele și a fi învățat de ea acestea și mai multe decât acestea, decât a ști exact că Eu sunt Dumnezeu Creatorul a toate [*Sir* 24, 8] și a înțelege că omul care șade în groapa cea mai de jos [*Ps* 87, 7] s-a împăcat cu Mine și vorbește cu Mine ca un prieten cu prietenul său [*Iz* 33, 11], ca unul care a trecut dincolo de ceata tocmiților cu plată și de frica robilor slujindu-Mi neobosit, închinându-Mi-se cu iubire și ajungând familiar [casnic] cu Mine prin ascultarea poruncilor. Nu vorbesc de cei ce Îmi slujesc tocmiți cu plată, nici de cei ce vin la Mine ca niște robi, ci de faptele prietenilor, cunoscuților și fiilor Mei. Scrie pe scurt acum oare sunt acestea! A te socoti mai prejos decât toți cei din lume, nu numai decât tovarășii de nevoie [*asceză*] și de-

cât oamenii din lume, ci mai rău cu adevărat și decât păgânii; a socoti o cădere din viața veșnică chiar și o mică încălcare a celei mai mici porunci [*Mt* 5, 19]; a privi copiii mici ca pe niște bărbați desăvârșiți și a le aduce închinare ca unor oameni slăviți; a acorda orbilor aceeași cinste întrucât Eu văd de sus faptele tuturor oamenilor, și a face pentru Mine și acestea — pe care scrie-le iarăși! —: a nu avea în inimă nici cea mai simplă mișcare sau cea mai mică bănuială împotriva cuiva, a te ruga din suflet, cu durerea inimii și compătimire pentru toți cei care păcătuiesc împotriva ta, ca și pentru cei ce îndrăznesc unele ca acestea împotriva Mea, cerând cu lacrimi întoarcerea acestora, a binecuvânta pe cei ce te blestemă [*Lc* 6, 28] și a lăuda pe cei ce te bârfesc din invidie, iar pe cei ce te defaimă a-i avea ca pe niște binefăcători, iar pentru cei ce nu ți se supun, nici nu te ascultă a-i jeli și a-i plânge neconținut ca pe unii care M-au tăgăduit cu totul pe Mine, Stăpânul lor, și a nu înceta povățuindu-i; căci cel ce vă primește pe voi, am spus, pe Mine Mă primește, iar cel ce ascultă de voi, de Mine ascultă [*Mt* 10, 49], dar cel ce nu primește cuvintele și îndemnurile voastre împlinindu-le până la moarte, acela nu va fi părtaș al slavei Mele cele veșnice, ~~nu~~ va fi purtat în biruință împreună cu Mine Cel Răstignit Care am ascultat de Tatăl până la moarte [*Flp* 2, 17], nu va sta de-a dreapta Mea, nu se va face comoștenitor [*Rm* 8, 17] cu cei ce s-au răstignit pe ei înșiși. Deci nu înceta povățuind, nu înceta plângând, nu înceta căutând mântuirea lor, ca, dacă vor asculta și se vor întoarce, să-i ai ca frați [*Mt* 18, 15], să câștigi mădularele tale și să Mi-i aduci ascultători adevărați, ca și Eu să-i primesc prin tine, să-i slăvesc și să-i aduc împreună cu tine ca pe niște daruri Tatălui Meu. Dacă însă nu-și tăgăduiesc voile proprii, dacă nu-și disprețuiesc sufletele lor, cum spuneam [*Mt* 16, 25], dacă nu se fac morți pentru voile lor și nu vor trăi în această viață în voia ta împlinind prin voia ta voia Mea, tu nu-ți vei pierde plata ta, nu vei fi lipsit de ea, ci Eu îți voi da îndoită plată în loc de una simplă, pentru că, deși n-ai fost ascultat, nu ai încetat să vorbești, ci, mai mult, ai fost urât, ți s-a întors spatele și ai fost privit cu scârbă de ei, așa cum am fost urât și Eu odinioară și sunt urât și acum de ei și de cei asemenea lor.

Prin asemenea fapte vreau să Mă slujești, prin asemenea fapte și prin cele asemenea lor sânguiește-te să-Mi bineplaci Mie, căci de ele mă bucur foarte. Nu prefera trândăvia și nu pune nimic altceva din cele din lume mai presus de folosul sufletului! Căci ce folos va avea cel ce va câștiga lumea [Mc 8, 36] și care îi educă sau învață pe cei ce sunt în lume sau cel care-i mântuiește pe toți, dacă nu se mântuiește el însuși?" — Dar cine este nenorocitul acesta și cum, mântuindu-i pe alții, nu-și va mântui, ci-și va pierde sufletul său? — „Cel ce desființează o poruncă a Mea [Mt 5, 19], Stăpânul a toate, care o calcă în picioare și trece pe lângă ea, care calcă legile Mele și sare peste rânduielile Mele ajungând în afara curții poruncilor și a împrejmuirii lor, acela chiar dacă ar mântui lumea și pe cei din lume, va fi străin de Mine și departe de oile Mele, și, ca unul care a desființat împrejmuirea curții, a dat oilor o ieșire nu numai prin Singura Ușă, iar fiarelor intrare nedreaptă [In 10, 1 sq.; Iz 34, 5 sq.], va suferi o judecată de nespus pentru toate oile [pierdute], va fi tăiat, aruncat în foc și în tartar și va fi mâncare viermilor, nenorocitul [Mt 24, 51; Mc 9, 48]!" — Acestea le-a spus Tatăl prin Fiul și a grăit Duhul Care e gura Stăpânului, iar îngerii L-au lăudat cu glasuri neîncetate și dreptii au căzut la pământ auzind acestea și au spus [cf. Ap 5, 11–12]: „Nemitarnică e judecata Ta, mai presus de bănuială verdictul Tău, fiindcă ai judecat fără patimă, Dumnezeule, Atotîndurate! Căci cel ce nu și-a lăsat voia sa, care n-a preferat în schimb și n-a păzit neștirbit voia celui ce Te reprezintă pe Tine ca pe voia Ta, a Stăpânului — așa cum Tu Însuți ai păzit voia Tatălui Tău, Îndurate [In 15, 10] — cum se va arăta moștenitor și copărtaș al Tău, mai cu seamă dacă s-a legat până la moarte să nu facă în ceva voia sa proprie, să nu se predea sângelui, să nu prefere trupul, adică rudenia și legătura naturală, afecțiunea care leagă pe cei de pe pământ de cele de care s-au lepădat și-i face să se întoarcă întregi înapoi [In 6, 66].” Mucenicii au strigat [Ap 16, 7]: „Judecată dreaptă cu adevărat! Căci atunci când cineva se predă cu râvnă muceniei, după care vin la el rudele, femeile și copii spunându-i plângând acestea: «Nu ți-e milă de copiii tăi, nu te înduri, om fără inimă, de văduvia femeii tale? Nu te pleci cu compăti-

mire spre sărăcia lor, nu te gândești și nu ți-e milă de pieirea lor, ci îi lași orfani, străini și săraci și pe femeia ta văduvă și preferi să te mântuiești singur? Dar cum nu vei fi osândit mai degrabă ca un ucigaș, pentru că ne-ai lăsat pe toți în pierzanie și cauți să-ți mântuiești numai sufletul tău?»”, el nu trebuie să asculte deloc glasul lor, nici măcar pentru puțin timp, nu trebuie să-și plece urechea spre tânguirile lor și așa să scape prin daruri de lanțuri și de închisoare sau să fie eliberat prin tăgăduirea Ta, Hristoase; ci trebuie să stăruie în chinuri ca unul deja mort, să persevereze în temnițe, în foame și în sete, neamintindu-și de lucrurile sau averile lui, nici lăsându-și mintea să iasă nici pentru foarte puțin timp din temniță ci, dacă e cu puțință, în ea să Te vadă pe Tine, Stăpânul a toate, și să-și ocupe mintea cu privirea la Tine și să stăruie până la moarte numai în dorul Tău; și nu trebuie să privească spre cei ce se dau în lături nici spre cei ce Te tăgăduiesc pe Tine și se întorc iarăși la vărsătura dintâi [*Pr* 26, 11; 2 *Ptr* 2, 22], la faptele lor dinainte, la grijile de cele de pe pământ, de femeie și de copii, nici să se lase legat sub vreun pretext oarecare de aceștia, căci nu mai este stăpân peste sufletul său — de aceea atunci când multe temnițe erau deschise de Tine și legăturile trupului lor erau cu totul desfăcute, robii Tăi nu alegeau să iasă afară, nici să fugă, ci rămăneau înăuntru legați [*FA* 16, 26] —; tot așa, Mântuitorule, și cei ce sunt acum în lume și s-au lepădat de lume, și de toate rudele, de toți prietenii și de orice lucru din cele din lume, și înainte de toate de voia lor, nici ei nu mai au putere asupra lor înșiși, ci chiar dacă sunt împiedicați de egumenii lor, trebuie să-și păzească legământul lor pentru Tine, Stăpânul; căci nu oamenilor, ci lui Dumnezeu l-au făgăduit ascultare și slujire de rob, apoi egumenilor și tuturor fraților ce se nevoiesc în asceză împreună cu ei în mănăstire. Trebuie să locuiască în mănăstire ca pe o insulă care e în mijlocul mării și să creadă că toată lumea le este cu totul inaccesibilă, ca și cum o mare prăpastie s-ar întinde de jur-împrejurul mănăstirii lor, încât nici cei din lume să nu străbată până la mănăstire, nici cei din insulă să treacă spre cei de acolo și să se uite la ei în chip pătimas, nici amintirea acestora să nu se întoarcă în inima sau în mintea lor; ci tre-

buie să fie în simțirea lor ca niște morți față de alți morți nemaiavând nici o simțire a lor, și așa se vor face ca niște miei care se aduc jertfă de bunăvoie.” Auzind aceste cuvinte, preasfinte ale mucenicilor, pline de dor și afecțiune față de Stăpânul, heruvimii au înălțat cu frică acest imn: „Slavă Ție, Împărate, slavă Ție, Atotîndurate, Care ai arătat mucenici pe pământ chiar și fără tirani care să-i chinuie, fiind ei mucenici în fiecare clipă numai prin dorul de Tine!” „Da!”, a zis iarăși Tatăl prin Fiul și Duhul a rostit: „Cu adevărat cei ce iubesc pe Dumnezeu din inimă, care stăruie numai în iubirea Lui și-și omoară voia lor în fiecare ceas, aceștia sunt prietenii Mei adevărați, aceștia sunt comoștenitorii Mei, aceștia sunt mucenici ai Mei numai din alegerea lor liberă, fără jupuirii, spânzurări, vetre și cazane, fără foc care să-i ardă și săbii care să-i taie!” La care toate cetele cele mai presus de ceruri au strigat [Ap 16, 7]: „Dreaptă este judecata, Atotîndurate! Să se scrie și să se pecetluiască acum și în veci. Amin.”

Că aceia care s-au unit cu Dumnezeu încă de aici prin împărțășirea Duhului Sfânt, atunci când ies din această viață vor fi acolo împreună cu El în veci; iar dacă nu, celor ce aici sunt altfel, acolo li se va face pe dos

Începutul vieții e pentru mine sfârșitul ei, și sfârșitul ei e pentru mine început. De unde vin nu știu, unde sunt nu cunosc și, iarăși, unde voi ajunge n-am știre eu, ticălosul. Mă nasc pământ din pământ [*Fc* 2, 7], trup din trup, stricăcios din stricăcios și, muritor fiind, petrec puțin timp pe pământ în trup și mor, iar trecând de aici încep altă viață. Las în pământ trupul meu care are să învie și să ducă o viață fără de sfârșit în veci. Acum deci privește spre mine, Dumnezeule; acum fie-Ți milă până în măruntaiele Tale, Singurule; acum miluiește-mă! Iată, m-a părăsit tăria mea [*Ps* 70, 9], m-am apropiat de bătrânețe, Mântuitorule, de porțile morții. Stăpânul lumii vine [*In* 14, 30] vrând să cerceteze lucrurile și faptele mele cele rușinoase și necurate, călăii stau de față uitându-se la mine cu cruzime și primesc poruncă să mă ia și să tragă în fundul iadului ticălosul meu suflet. Deci Tu, Cel prin fire milos până în măruntaiele Tale, Cel Singur Iubitor de oameni, Domnul Atotîndurător, miluiește-mă atunci și să nu-mi ții min-te răul, nici să mă părăsești, nu da loc să se ridice împotriva mea vicleanul meu vrăjmaș care mă amenință în fiecare clipă și urlă împotriva mea scrâșnind din dinți și zicând: „Unde ți-ai pus îndrăzneala? Cum nădăjduiești să scapi din mâinile mele? Pentru că lăsându-mă ai venit la Hristos și acum nescotești poruncile mele? Dar n-ai fugit nicidecum, căci unde ai plecat? Nu vei putea să scapi vreodată de mine, eu care i-am scos pe Adam și pe Eva din rai, care l-am făcut pe Cain uci-

gaș de frate, de mine care la potop i-am făcut pe toți oamenii amăgiți până la sfârșit de vicleniile mele să cadă în chip nenorocit în rătăcire și în cumplita moarte, de mine care pe David l-am dus în rătăcire spre adulter și omor, de mine care am ridicat război împotriva tuturor sfinților și am omorât pe mulți, și atunci cum te încrezi și aștepti să-mi scapi din mâini, tu cel cu totul neputincios?” Auzind acestea, Stăpâne, Dumnezeule și Creatorul meu, Ziditorul și Judecătorul meu, Care ai putere peste sufletul și trupul meu ca un Plăsmuitor al amândurora, mă înfior și mă înspăimânt întreg, și tremur întreg eu, ticălosul. Vicleanul îmi pune înaintea și-mi spune, Hristoase al meu, așa: „Iată, nu priveghezi; iată, nu te închini; iată, n-ai agonisit rugăciune, nu faci închinăciuni, nu arăți ostenele pe care le-ai arătat odinioară, și chiar numai pentru acestea te voi despărți de Hristos și te voi lua cu mine în focul cel nestins.” Eu însă, Stăpâne, știi că nicicând n-am crezut că mântuirea sufletului meu vine prin fapte sau făptuiri, am alergat la Tine, Cel Iubitor de oameni, încrezându-mă în mila Ta, că mă vei mântui în dar, Atotîndurate, și mă vei milui ca un Dumnezeu ca odinioară pe desfrânata și ca pe fiul cel destrăbălat care a zis: „Greșit-am!” [Lc 15, 21]. Așa crezând am alergat, așa îndrăznind am venit, așa nădăduind am venit la Tine, Stăpâne. Să nu se laude acum acesta împotriva mea, robul Tău, și să spună: „Unde e Hristosul tău? Unde e ajutorul tău? Oare nu El te-a predat în mâinile mele?” Căci dacă mă amăgește și mă ia prizonier, el nu va pune aceasta pe seama alegerii mele libere sau a trândăviei mele, ci o va pune pe seama părăsirii Tale și-mi va grăi unele ca acestea: „Iată, în cine te-ai încrezut; iată, la cine ai venit; iată, cine credeai că te iubește; iată, cel al cărui frate și prieten, fiu și moștenitor te lăudai că ești, cum te-a părăsit în mâinile mele, ale vrăjmașului, cum dintr-o dată ți-a întors spatele, cum dintr-o dată te-a urât?” Nu mă părăsi, Mântuitorule, ca să aud acestea, nu mă lăsa să ajung pricină de ocară pentru Tine, Dumnezeu meu, Împărate, Doamne, Care m-ai scos odinioară din întuneric, din mâinile și gâtjejul lui și m-ai așezat liber în lumina Ta! Căci văzându-Te mi se rănesc cele dinăuntru ale inimii, fiindcă nici să Te văd nu pot, nici să nu Te văd nu su-

port. Inaccessibilă e frumusețea Ta, neimitată este înfățișarea Ta, incomparabilă este slava Ta, și cine Te-a văzut vreodată sau cine Te-a putut vedea întreg pe Tine, Dumnezeuul meu? Căci care ochi va putea să vadă totul universul [totul]? Dar pe Cel ce este mai presus decât totul ce fel de minte Îl va înțelege, Îl va putea cuprinde sau se va putea întinde întreagă până la El întreg și să vadă pe Cel ce ține toate, pe Cel ce este în afara a toate și umple totul și toate și, iarăși, e Același întreg în afara a toate în chip negrăit? Și totuși Te văd ca un soare și Te privesc ca o stea, Te port în sân ca pe un măr-găritar și Te văd ca pe un opaiț aprins înăuntrul unui vas. Dar pentru că nu Te întinzi, pentru că nu mă faci întreg lumină și nu mi Te arăți întreg așa cum ești, mi se pare că nu Te am în întregime pe Tine, Viața mea, ci mă tângui ca un om care a ajuns din bogat sărac și din slăvit lipsit de cinste și ca unul care nu are nădejde. Acestea văzându-le vrăjmașul îmi spune: „Nu te mântuiești, căci, iată, ai căzut, nădejtile tale nu s-au împlinit, pentru că nu mai ai ca odinioară îndrăznire către Dumnezeu.” Eu însă nu-i spun nici un cuvânt, căci nu-l socotesc vrednic de aceasta, Dumnezeuul meu, ci suflu peste el și îndată se face nevăzut. Așa Te rog, Stăpâne, așa mă rog Ție, să-mi dai, Mântuitorul meu, mila Ta până în măruntaiele Tale și atunci când sufletul meu va ieși din trup, ca atunci să pot să-i rușinez numai cu o singură suflare pe toți cei ce se vor repezi împotriva mea, robul Tău, și să trec nevătămat străjuit de lumina Duhului Tău și să stau înaintea tribunalului Tău, Hristoase, având cu mine harul Tău dumnezeiesc ocrotindu-mă și arătându-mă întreg fără să fi fost rușinat. Căci cine va îndrăzni să se arate înaintea Ta, dacă nu e îmbrăcat în el [har], dacă nu-l va avea înăuntrul lui și nu va fi luminat de el? Cum va putea cineva să vadă firea Dumnezeirii? Căci Dumnezeu e necreat, iar noi toți suntem creați; Acela este nestricăcios, iar noi toți suntem stricăciosi și țărână; Acela e Duh mai presus de orice duh ca Unul Ce este Făcător și Stăpân al duhurilor, noi suntem trupuri pământești și ființă de țărână; Acela este Făcător a toate, fără de început și nesesizabil, noi suntem viermi, noroi și cenușă; și cine dintre noi va putea vreodată să-L vadă din puterea sau lucrarea sa proprie, dacă

El nu i-ar trimite Duhul Său Dumnezeiesc și n-ar da prin El vigoare, tărie și putere neputinței firii noastre făcându-l în stare pe om să vadă slava Lui dumnezeiască? Căci altfel nici un om nu va putea vedea pe Domnul venind în slavă, și în acest fel vor fi despărțiți cei nedrepti de cei drepti, păcătoșii și toți câți nu vor avea în ei lumină încă de aici vor fi învăluți în întuneric, dar cei uniți cu ea încă de aici vor fi și atunci uniți în chip tainic și adevărat cu Dumnezeu și vor fi nedespărțiți de împărtășirea Lui. Însă cei ce pleacă de aici despărțiți de lumina Lui cum sau în ce mod se vor uni atunci cu El? Acest lucru vreau să-l învăț de la voi sau să vă învăț pe voi: Dumnezeu S-a făcut om și S-a unit cu oamenii, S-a împărtășit de umanitate, iar tuturor celor ce cred în El și-și arată din fapte credința lor [*Iac* 2, 17] le-a dat împărtășirea Dumnezeirii Lui. Deci, a zis El, se vor mântui numai aceștia care se împărtășesc de Dumnezeirea Lui, așa cum El, Făcătorul a toate, S-a împărtășit de firea noastră, după cum dă mărturie și Pavel despre Biserica lui Hristos că se va face un trup al Domnului și dumnezeiesc, fără pată, neîntinat și fără orice zbârcitură [*Ef* 5, 27], trup care vor fi credincioșii, iar Capul lui e Hristos [*Ef* 1, 22–23]. Deci dacă acest lucru va fi așa, cum și este, cine va îndrăzni, murdar fiind, să se atingă de el, sau cine se va lipi de el nevrednic fiind? Căci dacă și acum păcătoșii sunt scoși afară din Biserică și sunt opriți cu totul să se împărtășească, sau, mai bine zis, cei ce nu sunt sfinți sunt lipsiți până și de vederea celor dumnezeiești, cum oare — vai! — se vor uni atunci cu preaîntinatul trup al lui Dumnezeu și se vor face mădulare ale lui Hristos [*I Co* 6, 15] fiind întinați? Nu este așa ceva, fraților, și nu se va întâmpla vreo dată! Iar cei se sunt despărțiți de dumnezeiescul trup, adică de Biserică, și de corul aleșilor, unde vor merge oare? Spune! În ce împărăție, în care loc nădăjduiesc să se sălășluiască? Spune-mi! Căci raiul și sânul lui Avraam [*Lc* 16, 22] și orice loc de odihnă este negreșit al celor mântuiți; iar cei mântuiți sunt negreșit sfinți, cum dă mărturie și învață întreaga dumnezeiască Scriptură. Căci chiar dacă sunt multe sălașuri [*In* 14, 2], dar ele sunt înăuntrul cămării de nuntă [*Mt* 22, 10]; așa cum este un cer și în el stelele se deosebesc între ele în

cinste și slavă [1 Co 15, 41], așa este o singură cămară de nuntă și o singură împărăție, căci Raiul, Cetatea Sfântă și orice Loc de odihnă sunt Dumnezeu Singur. Fiindcă așa cum omul care nu rămâne în Dumnezeu și Dumnezeu în el [In 15, 4-5] nu are ușurare în viața aceasta, așa și după moarte în afara Lui Singur nu va fi ușurare, nici loc fără întristare, cu totul liber de suspin și necaz. Să ne grăbim deci, fraților, să ne grăbim înainte de sfârșit să ne alipim de Dumnezeu, Făcătorul a toate, Care S-a pogorât pe pământ pentru noi, ticăloșii, Care a plecat cerurile [Ps 17, 10] și S-a ascuns de îngeri, S-a sălășluit în pântecul Sfintei Fecioare, S-a întrupat din ea fără schimbare în chip negrăit și a ieșit pentru mântuirea tuturor. Dar așa cum am spus adeseori și vom spune și acum iarăși — nu noi de la noi înșine, ci gura lui Dumnezeu a arătat marea lumină a veacului viitor — mântuirea noastră aceasta este: Împărăția cerurilor a coborât pe pământ sau, mai bine zis, Atotîmpăratul celor de sus și al celor de jos a venit, a vrut să se asemene nouă, ca toți împărtășindu-ne de El ca dintr-o Lumină să ne arătăm lumini secunde, asemenea Primei Lumini și să fim părtași ai Împărăției și slavei Sale și moștenitori ai bunătăților veșnice, pe care nimeni nu le-a văzut vreodată [1 Co 2, 9]. Iar acestea sunt — cum sunt convinși și cred și spun — Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, Treimea Sfântă, acesta e izvorul bunătăților, aceasta e desfătarea și odihna, aceasta e haina și slava, aceasta e bucuria negrăită și mântuirea tuturor celor ce se împărtășesc din lumina Sa negrăită și au comuniune cu El în simțire. Ascultați! Se numește și Mântuitor pentru că dă mântuire tuturor celor cu care se unește, iar mântuirea e dezlegarea de toate relele și totodată găsirea veșnică a tuturor celor bune: viață în loc de moarte, lumină în loc de întuneric, libertate desăvârșită din robia patimilor și a faptelor rușinoase dăruită tuturor celor uniți cu Hristos Mântuitorul a toate, și atunci toată bucuria, toată veselie și toată voioșia pe care o vor avea va fi cu neputință de luat de la ei. Dar cei care sunt cu totul separați de El și nu-L caută sau nu s-au unit cu El nici nu s-au izbăvit de robia patimilor și a morții, chiar dacă ar fi împărați, domni și prinți, chiar dacă își închipuie că sunt în desfătări, se veselesc și petrec, și soco-

tesc să sunt în lucruri bune, aceștia nu vor dobândi niciodată o asemenea bucurie ca robii lui Hristos; aceștia sunt liberi de toate poftele, plăcerile și slava nelalocul lor, au o veselie negrăită și cu totul cu neputință de exprimat, pe care nu o va cunoaște, nu o va învăța și nu o va vedea nimeni din cei ce nu s-au alipit cu adevărat și fierbinte de Hristos [*1 Co 6, 17*] amestecându-se cu El într-o unire negrăită. Lui I se cuvine slavă și cinste, laudă și toată cântarea de la toată făptura și suflarea în veci. Amin.

Că e mai bine să fii păstorit frumos decât să păstorești pe cei ce nu vor aceasta; fiindcă nici un câștig nu va avea cel ce se sânguește să-i mântuiască pe alții, dar s-a pierdut pe sine însuși prin conducerea altora

Vorbește, Hristoase, robului Tău, vorbește, Lumina lumii, vorbește, cunoașterea universului [totului], vorbește Cuvinte și Înțelepciune Care le cunoști dinainte pe toate, Care știi mai înainte și ne înveți fără invidie cele ce ne sunt de folos; vorbește și învață-mă și pe mine căile mântuitoare ale voilor Tale, Mântuitorule, și ale dumnezeieștilor porunci! Vorbește și nu mă trece cu vederea pe mine, nu ascunde, Dumnezeu! meu, dumnezeiască voia Ta de mine, nevrednicul robul Tău! Care lucru din două e mai bun la Tine, care e bineplăcut Ție, spune-mi, Iubitorule de oameni, Mântuitorule: a fi în griji pentru lucrurile mănăstirii și a purta de grijă din plin de nevoile ei trupești și a le apăra pe toate în justiție cu dușmănie și luptă, sau a-mi păstra mintea și inima netulburate, a primi strălucirile harului Tău, a avea simțirile sufletului mereu sub fulgerările lui, a vibra tainic la cuvintele dumnezeiești, a le învăța cu blândețe pe acestea altora și a le învăța și eu însumi, căci acela care vorbește spune cele vorbite de el și pentru el însuși, și el cel dintâi trebuie să le și facă. Deci dintre acestea două, spune-mi, Dumnezeu și Plăsmuitorul meu, care e mai bun, care e mai folositor, care îți este mai bineplăcut și desăvârșit și nu-l ascunde de mine, Atotîndurate Cuvinte! — „Ascultă ce ai întrebat, scrie ce auzi! Eu sunt Dumnezeu Cel mai-înainte-fără-de-început, Eu sunt prin fire Stăpân și Împăratul cerurilor și al celor subpământene, iar toți și toate sunt robii mei chiar dacă nu vor. Căci sunt Creatorul, Judecătorul și Stăpâ-

nul a toate, sunt acum și voi fi în vecii vecilor, dar nu silesc vreodată pe nimeni care nu vrea, fiindcă liberă și de bunăvoie vreau să fie slujirea, să se lucreze frica și să Mi se arate iubirea de către supușii Mei, pentru că așa doresc să fie robii tocmiiți cu plată și prietenii Mei; dar pe ceilalți nu i-am cunoscut și n-am fost cunoscut de ei, de aceea copiii celui nedrept zic că sunt aspru [*In* 10, 5], Mă numesc nemilostiv și nedrept. Deci cei ce Mă ocărăsc și bârfesc, și care Mă defaimă pe Mine, cum ți se vor supune sau cum te vor primi învățător? Spune-mi! Cum te vor socoti oare păstor lupii sau cum vor urma glasului tău fiind fiare sălbatice? Ieși, fugi afară din mijlocul unora ca aceștia, căci îți va fi de ajuns dacă te vei mântui pe tine însuși! Iar dacă ai mântui lumea, dar te vei pierde pe tine însuși, ce folos vei avea de la lumea mântuită prin tine? Nu vreau ca tu să păstorești pe cineva care nu vrea acest lucru. Uită-te și vezi că și Eu am păzit acest lucru în lume: pentru cei ce vor sunt Păstor și Stăpân, dar pentru ceilalți sunt prin fire Creator și Dumnezeu, dar nu sunt deloc Împărat, nu sunt deloc Căpetenie a celor ce nu și-au luat crucea și nu Mi-au urmat Mie [*Mt* 16, 24], căci aceștia sunt copii, robi și vase ale celui potrivit. Vezi ce taine înfricoșătoare! Vezi ce nesimțire! Uită-te și plânge pentru ei, dacă e cu putință, în tot ceasul! Căci dacă, fiind ei chemați de la întuneric la lumina cea neînserată, de la moarte la viață, de la iad la cer, de la cele trecătoare și stricăcioase la slava cea veșnică, se înfurie nebunește împotriva Învățătorului lor și urzesc împotriva Lui tot felul de ueltiri și preferă mai degrabă să moară decât să lase întunericul și faptele întunericului și să-Mi urmeze Mie, cum îi vei păstori, cum îi vei conduce, cum îi vei călăuzi — spune-Mi! — pe cei care se năpustesc spre foc, se alătură vrăjmașului și fac cu râvnă împreună cu el cele potrivnice poruncilor Mele? Cum îi vei păstori ca pe niște oi [*Ps* 22, 1; *In* 10, 9]? cum îi vei duce — spune-Mi! — la pășunile poruncilor Mele, la apa voilor Mele, la munții gândiți cu mintea ai contemplațiilor tainice, ai slavei negrăite, prin care cei care o văd disprețuiesc slava de jos și nu-și mai aduc aminte de toate cele simțite și pe toate acestea le socotesc ca o umbră și ca un fum? Spune-Mi cum îl vei câștiga

apărător al tău pe acuzatorul tău? cum îl vei convinge să fie prietenul tău pe vrăjmașul care se luptă cu tine? Căci prietenii devin ușor dușmani atunci când găsesc un mic pretext, dar dușmanii pot cu greu deveni prieteni chiar dacă le fac binefaceri și daruri din belșug, și nu tremură — o, nebie ultimă! — să-i omoare fără milă și fără compătimire pe binefăcătorii lor! Aceștia sunt imitatorii lui Cain, aceștia sunt mai răi decât Lameh, aceștia sunt cei de un nărav cu Saul, imitatorii evreilor și zeloșii lui Iuda, moștenitori ai sugrumării lui! Dacă ai să cauți să-i călăuzești pe aceștia, vezi unde vei ajunge! Căci ei nu se întorc acolo unde vrei tu, ci te silesc să umbli pe calea lor și să cazi primul în pierzanie înaintea lor și să cobori mai jos în fundul iadului avându-i negreșit următori ție pe ei. Dacă însă nu vrei să te asemeni acestora, să te lași dus de sfaturile lor ori să fi părtaș la faptele lor cele rele [2 *In* 11], atunci vei avea răzvrătire, luptă și război neîmpăcat. Ce ți se va întâmpla și ce vei câștiga de la ei? Ascultă și-ți voi spune pe scurt: înainte de toate nu vei putea să fi robul Meu, fiindcă Eu nu vreau ca robul Meu să sufere lupte. Vor avea o ură nestăvilită împotriva ta și se vor porni pe față și în ascuns spre omor împotriva ta, iar tu vei fi răspunzător de osânda lor; căci moartea ta nu va fi de folos celorlalți așa cum moartea Mea a fost viață lumii, ci te vei face pricină a osândirii lor și vei ieși fără îndrăznire din viață. E mai bine, așadar, să fii păstorit și să nu păstorești deloc pe unii ca aceștia, ci mai degrabă să te îngrijești de cele ale tale și să te rogi pentru ei și pentru toți oamenii să se întoarcă și să vină toți la cunoaștere [1 *Tim* 2, 4], și să-i înveți și catehizezi pe cei ce vor. Dar să nu-i silești să facă cele pe care le înveți, ci spune-le și îndeamnă-i să facă cuvintele Mele păzindu-le ca pe unele care dau viața veșnică [*In* 5, 24]! Iar atunci când voi veni la judecată aceste cuvinte vor sta în picioare și-i vor judeca pe fiecare din aceștia după vrednicia lor, iar tu vei rămâne cu totul lipsit de răspundere și neosândit, pentru că n-ai ascuns argintul cuvintelor mele [*Ps* 11, 6; *Mt* 25, 18], ci cât l-ai primit l-ai dat tuturor. Acest lucru Îmi este bineprimit, acest lucru este al apostolilor și ucenicilor Mei și ei l-au făcut după poruncile Mele: să Mă propovăduiască Dumnezeu în toată

lumea, să învețe voile și poruncile Mele și să le lase în scris oamenilor. Așa luptă-te să faci și să înveți și tu, iar celor ce nu vor să audă cuvintele Mele, spune-le cum am spus și eu celor ce Mi-au zis: «Aspru e cuvântul acesta, cine va putea să-l asculte?» [*In* 6, 60], și cărora le-am spus: «Dacă nu vreți așa, duceți-vă și fiecare să facă cum vrea!», lăsând totul pe seama puterii lor și pe seama libertății lor să aleagă moartea sau viața [*Dt* 30, 19]. Fiindcă nimeni n-a ajuns vreodată bun fără să fie ales liber aceasta, nici necredinciosul nu va fi credincios fără să vrea aceasta, nici iubitorul lumii nu va fi vreodată iubitor de Dumnezeu, nici cel viclean nu-și va schimba gândul, nici nu va ajunge bun cu totul fără voie — căci nimeni n-a ajuns rău prin fire, ci cu intenție —; și tot așa cu intenție și socotință va putea ajunge bun și virtuos din rău și viclean, dacă vrea, dar dacă nu vrea acest lucru nu va fi nici-cum. Căci nimeni n-a realizat virtutea în lume fără să vrea, nimeni nu se va mântui fără să vrea aceasta. Nu căuta mai mult decât aceasta, sârguiește-te să te mântuiești pe tine însuși și pe cei ce te ascultă, de vei găsi pe pământ vreun om care să aibă urechi să te asculte [*Mt* 11, 15] și să audă cuvintele tale!” — Așa voi face, Stăpâne, precum mi-ai poruncit, dar dă-mi mie, nevrednicului robului Tău, harul Tău, Dumnezeu meu, ca să Te slăvesc pururea și să laud puterea Ta cu glasuri neîncetate în vecii vecilor. Amin.

Ce înseamnă aceea că omul a fost făcut după chip[ul lui Dumnezeu] și cum se înțelege aceea că omul e chip [*eikon*] al Prototipului său; că acela care-i iubește pe vrăjmașii săi ca pe niște binefăcători, e un imitator al lui Dumnezeu și, făcându-se părtaş încă de aici al Duhului Sfânt, devine dumnezeu prin înfiere și har, fiind cunoscut ca atare însă numai de cei aflați sub lucrarea Aceluiași Duh Sfânt

Slavă, laudă, cântare și mulțumire Creatorului, Care a adus toate de la neființă la ființă numai cu cuvântul și voia Lui, Dumnezeului a toate, Cel închinat în Treimea Ipstazelor și într-o singură ființă! Căci Unul este Dumnezeu, Treime Sfântă, ființă mai-presus-de-ființă, Una în Trei Persoane și Trei Ipstaze neîmpărțite și nedivizate, o singură fire, o singură slavă, o singură putere și voință. Numai Ea este Creatoarea a toate [*Iov* 10, 9]; Ea, plăsmuindu-mă întreg din lut și dându-mi suflet, m-a așezat pe pământ, mi-a dat să văd lumina și în ea să privesc toată această lume simțită, soarele, luna, stelele, pământul și marea și toate cele ce sunt în ele. Ne-a dat și minte și cuvânt, dar — ia seama la acest cuvânt! — cuvântul ni s-a dat după chipul Cuvântului [*Fc* 1, 26], căci suntem înzestrați cu cuvânt de Cuvântul fără-de-început, necreat și nesesizabil al Dumnezeului meu. Sufletul fiecărui om e cu adevărat după chipul lui Dumnezeu, chip cuvântător al Cuvântului [*logike eikon tou Logou*]. — Cum anume? Spune-mi, învață-mă! — Ascultă pe Însuși Cuvântul! Cuvântul este Dumnezeu din Dumnezeu, coetern cu Tatăl și cu Duhul. Tot așa deci și sufletul meu e după chipul Acestuia, căci având minte și cuvânt le poartă pe acestea în ființa sa în chip indivizibil, necontopit și consubstanțial, una fiind cele trei în chip unit dar și divizat; fiindcă ele sunt întotdeauna și unite dar și împărțite: sunt unite necontopit și împărțite netăiat. Pentru că dacă desființezi pe una din acestea, le desființezi negreșit pe

toate; căci un suflet fără minte și fără cuvânt va fi egal cu al necuvântătoarelor, iar fără suflet nu poate să subziste minte și cuvânt. Deci plecând de la chip înțelege așa și Prototipul: Fără Duh nu va fi nici Tatăl, nici Cuvântul Lui, dar duh e și Tatăl, duh e și Fiul Acestuia — chiar dacă S-a îmbrăcat în trup — și Duhul e la rândul Său Dumnezeu, căci amândouă sunt una prin fire și ființă ca mintea, cuvântul și duhul [*nous, logos, pneuma*]. Așa cum mintea e din sufletul meu sau mai degrabă în sufletul meu, așa și Duhul este din Tatăl sau mai degrabă rămâne în Tatăl și iese din El în chip inexprimabil. Așa cum, iarăși, mintea mea naște întotdeauna cuvântul, îl emite și proferează și-l face cunoscut tuturor — dar nu se separă de acesta, ci și naște cuvântul și îl ține înăuntrul ei —, așa gândește și despre Tatăl că a născut pe Cuvântul Său și Îl naște pururea, dar Tatăl nu Se separă deloc de Fiul Său, ci Se vede în Fiul [*In* 14, 9] și Fiul rămâne în El [*In* 17, 21–22]. Acest chip exact, chiar dacă nedeslușit, ni l-a arătat Cuvântul, chip pe care nu-l vei vedea niciodată, nici nu-l vei înțelege, dacă nu te vei curăți mai întâi, dacă nu vei spăla întinăciunea de pe chipul tău, dacă nu îl vei scoate din patimile în care e îngropat, dacă nu-l ștergi cu totul, dacă nu-l dezbraci și nu-l faci alb ca zăpada [*Is* 1, 18]. Dar chiar și atunci când vei face acestea, când te vei curăți frumos și te vei face icoană desăvârșită, nici atunci nu vei vedea, nici nu vei înțelege Prototipul, dacă nu ți se va descoperi prin Duhul Sfânt [*I Co* 2, 10]. Căci Duhul învață toate [*In* 14, 26], și strălucind într-o lumină negrăită îți va arăta în chip înțeles cu mintea [spiritual] toate câte poți vedea, cât este îngăduit omului pe măsura curățirii lui și te va face asemenea cu Dumnezeu prin imitarea exactă a faptelor cumințeniei și bărbăției, ale iubirii de oameni și ale răbdării necazurilor [*Iac* 1, 12] și prin iubirea de vrăjmași [*Mt* 5, 44]. Și aceasta e iubirea de oameni: a face bine dușmanilor și a-i iubi ca pe niște prieteni și binefăcători adevărați, a te ruga pentru toți [*Lc* 6, 28] cei ce te defaimă, a avea față de toți, buni și răi, o iubire din inimă, a-ți pune pentru toți sufletul [*I In* 3, 16] în fiecare zi pentru mântuirea lor, ca măcar unul din ei să se mântuiască, sau chiar toți, dacă e cu putință. Aceste lucruri te fac imitator al Stăpânului [*Ef* 5, 1; *I Co* 11, 1], co-

pile, și te arată chip adevărat al Creatorului și imitator întru toate a desăvârșirii dumnezeiești [Mt 5, 44]. Iar atunci Creatorul — ia aminte ce-ți voi spune! — va trimite Duhul Dumnezeiesc; nu un alt suflet, pe care-l aveai deja, ci Duhul Care este din Dumnezeu, Care va sufla, va locui și Se va sălășlui în chip ființial întru tine, te va lumina și străluci, te va remodela întreg pe tine, cel stricăcios, și te va face nestricăcios și va înnoi iarăși casa cea învechită a sufletului tău; iar împreună cu acesta va face nestricăcios și trupul tău întreg, și te va face dumnezeu prin har, asemenea Prototipului — o minune! o taină necunoscută tuturor, necunoscută celor pătimiși, necunoscută celor iubitori de lume, necunoscută celor iubitori de slavă, necunoscută celor mândri, necunoscută celor arțăgoși, necunoscută celor ranchiunoși, necunoscută celor iubitori de trup, necunoscută celor iubitori de argint, necunoscută celor invidioși, necunoscută tuturor celor bârfitori, necunoscută fățarnicilor, necunoscută și lacomilor cu pântecele, necunoscută celor ce mănâncă pe ascuns, necunoscută bețivilor și desfrânaților, necunoscută celor ce vorbesc în deșert, necunoscută celor ce vorbesc vorbe rușinoase, necunoscută celor trândavi, necunoscută celor nepăsători față de pocăința de fiecare clipă, necunoscută celor ce nu plâng neconținut în fiecare zi, necunoscută celor nesupuși, necunoscută celor ce se împotrivesc în cuvânt, necunoscută celor ce viețuiesc de sine, necunoscută celor cărora li se pare că sunt ceva nefiind nimic, necunoscută celor ce se laudă, dar și celor încântați numai de mărimea, puterea sau frumusețea trupului, ori de vreun alt dar, necunoscută celor ce nu și-au agonisit inimă curată, necunoscută celor ce nu cer cu inimă fierbinte să primească Duhul dumnezeiesc, necunoscută celor ce nu cred că El Se dă și acum celor ce Îl caută. Fiindcă necredința depărtează și alungă Duhul dumnezeiesc; deci cine nu crede nu-L cere, necerând nu-L primește [Mt 7, 8], neprimind rămâne mort. Iar pe mort cine nu-l va plânge pentru că, mort fiind, i se pare că este viu [Ap 3, 1]. Morții nu se pot nicidecum nici vedea, nici plânge; viii îi plâng privindu-i; căci văd minune străină: morți vii ba chiar și umblând, orbi care cred că văd, surzi cărora li se pare că aud [Mt 13, 13], fiindcă viețuiesc, văd și aud ca

niște dobitoace, gândesc ca unii fără minte, într-o simțire insensibilă și o viață moartă. Căci este cu puțință și ca acela care nu este viu să trăiască, și ca acela care nu vede să vadă, și ca acela care nu aude să audă. — Cum, spune-mi! — Îți voi spune îndată: câți trăiesc după trup [*Rm* 8, 12], câți văd cele de aici și ascultă cuvintele dumnezeiești numai cu urechi de carne, toți aceștia sunt surzi, orbi și morți după duh; căci nu s-au născut deloc din Dumnezeu [*In* 1, 13] ca să fie vii, nici n-au primit Duhul [*FA* 8, 13], nici nu li s-au deschis pupilele, nici n-au văzut lumina dumnezeiască; iar nefăcându-se aceasta, au rămas cu totul surzi. Iar unii ca aceștia — spune-mi! — cum se vor mai numi creștini? Ascultă-l pe dumnezeiescul Pavel că-ți arată limpede aceasta, sau mai degrabă pe Hristos Care-ți grăiește: „Primul om a fost făcut negreșit om pământesc din pământ, dar omul al doilea S-a coborât din cer” [*I Co* 15, 47]. Ia aminte la cele zise: deci așa cum primul om e pământesc, așa și toți cei din el se nasc pământești [*I Co* 15, 48]; iar așa cum Hristos e un Stăpân ceresc, și toți cei ce au crezut în El sunt cerești, s-au născut de sus [*In* 3, 3] și s-au botezat în Preasfântul Duh [*FA* 1, 5]; așa cum Cel ce e i-a născut este cu adevărat Dumnezeu, așa și cei născuți din El [*In* 1, 13] sunt toți dumnezei prin înstituire și fii ai Celui Preaînalt, cum spune gura lui Dumnezeu [*Ps* 81, 6]. Ai auzit cuvintele lui Dumnezeu? ai auzit cum îi desparte pe credincioși de ceilalți? cum a dat un semn de recunoaștere robilor Lui, ca să nu fie amăgiți de cuvintele învățătorilor străini? Căci zice: „Din pământ a fost făcut primul om pământesc [*I Co* 15, 47], dar Stăpânul a toate S-a pogorât din ceruri. Cel dintâi a dat oamenilor moarte și stricăciune prin călcarea poruncii, iar Cel de-al Doilea a dăruit lumii și dă și acum tuturor celor credincioși lumină, viață și nestricăciune [*2 Tim* 1, 10].” Ai auzit ce-ți spune inițiatul în cele cerești [Pavel]? Ai auzit pe Hristos grăind prin el și învățându-i pe oamenii care au crezut în El și-și arată credința din fapte [*Iac* 2, 18]? Deci nu te îndoi: dacă ești creștin, ești ca Hristos, ceresc, și așa și trebuie să fii; iar dacă nu ești așa, cum te mai numești creștin? Căci dacă Stăpânul e ceresc și spune că negreșit sunt cerești și toți câți au crezut în El, atunci câți cugetă cele ale lumii, câți viețuiesc

după trup [Rm 8, 12] nu sunt ai lui Dumnezeu Cuvântul Care S-a pogorât de sus [In 3, 13], ci negreșit ai omului pământesc plăsmuit din pământ. Așa cugetă, așa socotește, așa crede și caută, ca să te faci și tu asemenea ceresc, cum a spus Cel ce a venit din ceruri și a dat viață lumii [In 6, 32]! Acesta este și Pâinea Care S-a pogorât de acolo [In 6, 50 sq.], pe Care cei ce o mănâncă nu vor vedea nicidecum moartea, căci fiind cerești, vor fi pururea dezbrăcați de stricăciune și îmbrăcați în nestricăciune [I Co 15, 53 sq.], vor alunga de la ei moartea și se vor alipi de viață, căci se fac nestricăcioși și de aceea se numesc cerești. Căci cine dintre fiii lui Adam din veac a fost așa, înainte de a Se fi pogorât din cer Stăpânul tuturor celor cerești și pământești [Flp 2, 10]? Acesta a luat trupul nostru și ne-a dat Duhul Dumnezeiesc, precum a spus adeseori, și ne dă ca un Dumnezeu toate. Care toate? Cele de care ne-a vorbit adeseori, dar pe care le voi spune și acum: Se face ca o cristelniță dumnezeiască și foarte luminoasă și-i cuprinde pe toți cei vrednici pe care-i găsește înăuntru — și cum voi spune, cum voi exprima cu vrednicie cele făcute de El? Dă-mi cuvânt, Dumnezeul meu, Care mi-ai dăruit suflet! Dumnezeiescul Duh fiind Dumnezeu, pe cei pe care îi primește înăuntrul Său îi replăsmuiește în întregime, îi înnoiește și îi face noi în chip minunat. Cum și în ce mod nu se împărtășește deloc de întinăciunea aceloră? Așa cum nici focul nu se împărtășește de negreala fierului, ci îi împărtășește toate cele ale sale, tot așa și Dumnezeiescul Duh fiind nestricăcios dă nestricăciune, fiind nemuritor dă nemurire, fiind lumină neapusă, îi face lumină pe toți cei în care se sălășluiește și fiind viață le dă acestora viața. Ca Unul din-aceeași-fire și de-aceeași-ființă cu Hristos, de-aceeași-slavă și unit cu El, îi face asemenea Lui întru totul. Căci nu e invidios Stăpânul că muritorii se fac prin harul dumnezeiesc deopotrivă [egali] cu El, nici nu socotește ceva nedemn că robii se fac asemenea Lui, ci e încântat și se bucură văzându-ne făcuți după har, din oameni cum eram așa cum este El prin fire. Binefăcător fiind, vrea ca noi să fim așa cum e și Acela; căci dacă nu vom fi asemenea Lui în chip exact, cum vom fi uniți cu Acela, precum a zis? Cum vom rămâne în El [In 15, 4] nefiind așa?

cum va rămâne El în noi dacă suntem neasemănători Lui? Acestea știindu-le limpede, grăbiți-vă, așadar, să primiți Duhul Cel din Dumnezeu și dumnezeiesc, ca voi de care a vorbit Stăpânul să vă faceți așa cum v-a arătat cuvântul: cerești și dumnezeiești, ca să vă faceți și moștenitori ai Împărăției cerurilor în veci [Iac 2, 5]. Dacă însă nu sunteți așa, dacă nu v-ați făcut aici cerești, cum vi se pare că veți locui în ceruri împreună cu Acesta? cum credeți că veți intra împreună cu cei cerești⁵⁶ în Împărăție și veți împărăți și veți fi împreună cu Împăratul și Stăpânul a toate? Alergați deci cu râvnă toți, ca să ne învrednicim să fim înăuntrul Împărăției cerurilor și să împărțim împreună cu Hristos, Stăpânul a toate [2 Tim 2, 12], Căruia I se cuvine toată slava cu Tatăl și cu Duhul în vecii vecilor. Amin.

⁵⁶ Scolie: „Adică cu acei oameni care s-au făcut cerești.”

Despre teologia [învățătura despre Sfânta Treime] cea mai exactă și că acela care nu vede lumina slavei lui Dumnezeu e mai rău decât orbii

O, Iubitorule de îndurări, Dumnezeul meu, Făcătorul meu, strălucește mai mult peste mine lumina Ta cea neapropiată [1 Tim 6, 16], ca să umpli inima mea! Da! Să nu Te mânii pe mine, nici să nu mă părăsești, ci fă sufletul meu să scânteieze cu lumina Ta, fiindcă Tu, Dumnezeul meu, ești lumina mea. Căci deși ești numit cu nume multe și diferite, ești însă Unul, iar acest Unu e necunoscut pentru orice fire, El Care arătându-Se e numit cu toate numele, e nevăzut și negrăit. Deci acest Unu e Fire tri-ipostatică, o Dumnezeire, o Împărăție, o Putere, căci Una e Treimea, fiindcă Dumnezeul meu e o Treime, nu trei, deși Cele Trei sunt Una după Ipостaze care sunt de-aceeași-fire între ele prin fire, de-aceeași-putere, de-aceeași-ființă, unite în chip necontopit mai presus de minte și divizate iarăși în chip nedivizat, Trei într-Una și Una în Trei. Căci Unul este Cel ce a făcut toate, Iisus Hristos împreună cu Tatăl Cel fără-de-început și cu Duhul Cel împreună-fără-de-început. Deci Una e Treimea în chip cu totul neîmpărțit, iar Trei sunt într-Una și Una e în Trei sau, mai bine zis, Cele Trei sunt pentru mine Una și Unul este pentru mine Trei; așa gândește, așa Te închină și așa crede acum și în veci! Fiindcă acest Unu Care Se arată, strălucește, fulgerează, Se împărtășește și Se comunică, este tot binele, de acea e numit de noi nu unu, ci multe: lumină și pace, viață, hrană și băutură, haină, veșmânt, cort și casă dumnezeiască, răsărit, înviere, odihnă și baie, foc, apă, râu, izvor al vieții și curgere, pâine și vin,

desfătarea tuturor credincioșilor, ospățul, delectarea de care ne delectăm tainic, soare cu adevărat neapus și stea pururea strălucitoare, făclie care luminează înăuntrul casei sufletului. Acest Unu curăță și creează cele multe, acest Unu a adus toate la ființă prin Cuvântul Său și ține toate cu Duhul puterii Lui [*Ps* 32, 6]. Acest Unu a adus neființa la ființă, a înființat și a alcătuit în chip negrăit cerul și pământul. Acest Unu a făcut cu voia soarele, luna și stelele — minune nouă și străină. Acest Unu a adus la existență prin poruncă patrupelele, reptilele și fiarele sălbatice, păsările de tot felul și toate animalele marine, precum se văd toate. Iar ultimul dintre toate m-a făcut pe mine ca împărat și dându-mi-le pe toate să mă slujească ca niște roabe și să împlinească prin slujirea lor nevoile mele. Toate acestea deci au păzit și păzesc încă porunca Unului Dumnezeu a toate, numai eu singur, nenorocitul, m-am arătat nerecunoscător și neascultător Dumnezeului Care m-a plăsmuit și mi-a dăruit fără invidie toate aceste bunuri; și călcând porunca m-am făcut netrebnic și mai rău decât toate dobitoacele, m-am arătat mai rău decât fiarele sălbatice, reptilele și zburătoarele, eu ticălosul, și m-am abătut de la calea cea dreaptă și dumnezeiască, am căzut în chip nenorocit din slava pe care mi-ai dat-o și am dezbrăcat haina luminoasă și dumnezeiască și, ajungând acum în întuneric, zac în întuneric și nu știu că sunt lipsit de lumină și zic: „Iată, soarele luminează ziua și-l văd; venind noaptea, el apune iarăși, iar eu aprind lumânări și opaiț și văd. Care alt om are ceva mai mult decât mine? Fiindcă așa văd toți oamenii din lume și mai mult decât aceasta nu vede nici un om.” Zicând însă acestea mint și-mi bat joc de mine însumi, Mântuitorule, mă amăgesc umflându-mă în pene nevrând să mă cunosc pe mine însumi că sunt orb, nevrând să mă ostenesc, nevrând să privesc, nevrând eu, osânditul, să-mi cunosc orbirea mea. Zic însă: „Cine a văzut pe Dumnezeu, Lumina lumii [*In* 8, 12]?” și spunând aceasta, Stăpâne, sunt cu totul nesimțit neînțelegând că gândesc și vorbesc rău. Căci cel ce nu vede lumina Ta și zice că vede și, mai mult, spune că e cu neputință a vedea, Stăpâne, lumina slavei dumnezeiești, acesta tăgăduiește toate Scripturile prorocilor și apostolilor și toate cuvintele și eco-

nomia Ta, Iisuse. Căci dacă ai strălucit din înălțime, Te-ai arătat în întuneric și ai fost, Milostive, în lume împreună cu oamenii vrând să viețuiești ca și noi [Bar 3, 37] din iubire de oameni și ai spus în chip nemincinos că ești Lumina lumii [In 8, 12], iar noi nu Te vedem, oare nu suntem cu totul orbi și mai nenorociți decât orbii, Hristoase al meu? Da, cu adevărat, da, morți și orbi suntem nevăzând lumina Ta de-viață-făcătoare. Orbii nu văd soarele simțit, dar sunt vii, Stăpâne, și se mișcă oarecum, fiindcă acesta nu le dăruie viață, ci numai vedere. Tu însă, fiind toate cele bune, le dai pururea pe acestea robilor Tăi care văd lumina Ta, ca Unul Care ești Viață și dai și viață împreună cu celelalte bunuri Care ești Tu Însuți. Cel ce Te are pe Tine acela are întru Tine toate. Să nu fiu lipsit de Tine, Stăpâne, să nu fiu lipsit de Tine, Creatorule, să nu fiu lipsit de Tine, Milostive, eu cel umil și străin; căci nu din alegere liberă m-am făcut străin și venetic aici, precum ai binevoit [Ef 2, 19], nu din voia mea sunt străin, ci prin harul Tău m-am cunoscut pe mine însumi străin de cele văzute, luminat fiind cu mintea de lumina Ta și cunoscând că Tu strămuți și sălășluiești seminția omenească spre o lume imaterială și nevăzută și că împarți fiecăruia sălașuri vrednice după cum a păzit poruncile Tale. De aceea mă rog să mă rânduiești împreună cu Tine, măcar că am păcătuit mult mai presus decât toți oamenii și sunt vrednic de osândă și pedeapsă, ci mă primește pe mine care Te implor ca vameșul [Lc 18, 13] și ca desfrânata [Lc 7, 37], Stăpâne, măcar că nu plâng la fel, măcar că nu-Ți șterg în chip asemănător picioarele cu părul capului meu, măcar că nu suspin și nu mă tângui la fel, Hristoase; dar Tu ȋașnești milă, Tu faci să curgă milă din măruntaiele Tale și izvorăști bunătate, prin care miluiește-mă! Da, Tu Cel ale Cărui mâini și picioare au fost ținute pe cruce și a Cărui coastă a fost străpunsă cu sulița [In 19, 34], Atotîndurate, miluiește-mă și izbăvește-mă de focul cel veșnic, învrednicindu-mă aici să-Ți slujesc frumos, iar acolo să stau neosândit înaintea Ta și să fiu primit înăuntrul cămării Tale de nuntă [Mt 22, 10], Mântuitorule, și aici să mă veselesc împreună cu Tine, Stăpânul Cel Bun, cu o bucurie negrăită întru toți vecii. Amin.

**Mărturisire unită cu rugăciune; și despre
unirea cu Duhul Sfânt și nepătimire**

M-am îndepărtat, Iubitorul de oameni, și m-am sălășluit în pustie [*Ps* 54, 7] și m-am ascuns de Tine [*Fc* 3, 8], Stăpânul Cel Dulce; ajuns sub noaptea grijilor vieții, am suferit acolo multe mușcături și răni, de unde întorcându-mă port în sufletul meu multe lovituri și strig întru durerea și osteneala inimii mele: Miluiește-mă, îndură-Te de mine călcătorul [poruncilor Tale]! Doctore, Iubitor al sufletelor și Singurul Iubitor de îndurări, care ai tămăduit în dar pe cei neputincioși și răniți, tămăduiește vânătăile și rănilile mele! Picură untdelemnul harului Tău, Dumnezeul meu, și unge loviturile mele, unge plăgile mele [*Lc* 10, 34], cicatrizează și strânge la un loc măduarele mele paralizate, fă să dispară toate cicatricile mele, Mântuitorule, și însănătoșește-mă întreg ca mai înainte, când nu era întru mine întinăciune [*Is* 1, 6], nu era vânătaie, nici plagă inflamată, nici pată, Dumnezeul meu, ci seninătate și bucurie, pace și blândețe, smerenie sfântă și mărinimie, luminarea, [rodul] răbdării și al faptelor bune, răbdare și putere întru totul nebiruită. De aici venea în fiecare zi multa mângâiere a lacrimilor, de aici veselia țâșnea în inima mea ca un izvor curgând neconținut și era o curgere ce picura miere, o băutură a veseliei ce se întorcea neîncetat în gura minții mele. De aici toată sănătatea, de aici curăția, de aici spălarea patimilor și a gândurilor deșarte, de aici nepătimirea cu chip de fulger era împreună cu mine și rămănea împreună cu mine mereu producându-mi — înțelege în chip duhovnicesc aceasta tu care

citești, nu te întina cu mintea! — o plăcere negrăită a împreunării [*synousia*], o dorință infinită de nuntă, de unire dumnezeiască, din care împărtășindu-mă și eu, mă făceam nepătimitor; aprins de plăcere, înflăcărat de dorul ei, mă împărtășeam de lumină — da! — și mă făceam lumină, mai presus de orice patimă, în afara oricărei răutăți, căci patima nu se va atinge de lumina nepătimirii, cum nici umbra sau întunericul nopții nu se atinge de soare. Ajungând, așadar, astfel și fiind așa, m-am delăsat, Stăpâne, încrezându-mă în mine însumi, m-am lăsat târât de grija lucrurilor simțite, am căzut în preocuparea de cele ale vieții eu, ticălosul, și, răcindu-mă ca fierul, m-am făcut negru și, zăcând în aer liber multă vreme, m-a prins rugina. De aceea strig Ție, cerând să mă curățești iarăși, Iubitorule de oameni, și să mă aduci din nou la frumusețea dintâi și la desfătarea Luminii Tale, acum și pururea și întru toți vecii. Amin.

**Tâlcuire duhovnicească foarte limpede despre
raiul gândit cu mintea și despre pomul vieții
din el**

Binecuvântat ești, Doamne, binecuvântat ești, Singurule, binecuvântat ești, Cel milos până în măruntaiele Tale, Cel ce ești mai presus de binecuvântare, Cel ce ai pus în inima mea lumina poruncilor Tale [*Pr* 6, 23] și ai sădit în mine pomul vieții Tale [*Fc* 2, 9] și mi-ai arătat un alt rai întru cele văzute, gândit cu mintea întru cele simțite, gândit însă în simțire. Căci ai unit cu sufletul un alt duh, al Tău, Dumnezeiesc, pe Care L-ai sălășluit întru cele dinăuntru ale mele [*Ps* 50, 12]; Acesta este cu adevărat Pomul Vieții; în orice pământ, adică suflet de om, ar fi sădit și în orice inimă s-ar înrădăcina Acesta le arată drept un alt rai foarte strălucitor, împodobit cu tot felul de pomi frumoși și roade felurite, cu mii de flori și crini înmiresmați. Iar acestea sunt smerenia și bucuria, pacea [*Ga* 5, 22], blândețea și compătimirea, plânsul, ploaia lacrimilor și desfătarea străină în ele, fulgerarea harului Tău care luminează tuturor celor din rai. Tu ești cupa care-mi reverși curgerile vieții Tale și-mi dai fără invidie cuvintele cunoașterii dumnezeiești [*I Co* 12, 8]. Dar dacă nu vrei, ci le iei pe acestea de la mine, atunci sunt lipsit de minte, nesimțit ca o piatră. Așa cum fără suflare trâmbița nu va răsună niciodată, tot așa și eu fără Tine sunt fără suflet. Așa cum fără suflet trupul nu poate să lucreze ceva, tot așa nici sufletul nu poate să se miște fără Duhul Tău, nici să păzească poruncile Tale, Mântuitorule, nici să Te vadă pe Tine nu poate, nici să stea înaintea Ta, nici să cânte lauda Ta cu pricepere, Dumnezeuul meu. De aceea

strig și urlu Ție: Tu, Cel ce sus împreună cu Tatăl ești și jos împreună cu noi ești, nu numai prin lucrarea [*energeia*] Ta, cum socotesc unii, nici numai cu voia [*thelemati*] Ta cum cred mulți⁵⁷, nici numai prin puterea [*dynamei*] Ta, ci și prin ființa [*ousia*] Ta, chiar dacă e îndrăzneț a vorbi sau gândi despre o ființă la Tine, Nemuritorule, Cel mai presus de ființă și Singurule! Căci dacă ești cu adevărat cu totul netălcuit, nevăzut, neapropiat, neînțeles, nearătat, nepipăit și cu totul inseizabil, Mântuitorule, cum Te vom numi? Cum vom îndrăzni să spunem și că ești o ființă oarecare? Cu adevărat nu ești nimic din toate acestea, Dumnezeuul meu, ci toate lucrurile Tale le-ai adus din neființă la ființă, și Singur Tu ești necreat, Singur Tu ești fără-de-început, Mântuitorule, Treime Sfântă și cinstită, Dumnezeuul a toate, și Tu ne-ai arătat lumina slavei Tale neprihănite. Pe aceasta [lumina] dă-mi și acum fără nici o distanță, Mântuitorule; dă-mi să Te văd pururea prin ea ca printr-o oglindă, Cuvinte, și să înțeleg bine frumusețea Ta extraordinară care, fiind cu totul neînțeleasă, uimește mintea mea, face să iasă din sine însuși cugetul meu și aprinde în inima mea focul iubirii Tale! Prefăcută în flacără a dorinței dumnezeiești, ea [lumina] îmi arată mai limpede slava Ta, Dumnezeuul meu; căreia închinându-mă Te rog, Fiule al lui Dumnezeu, dă-mi să o am neconținut și acum și în viitor și prin ea să Te văd pe Tine Dumnezeu în veci! Nu-mi da slava deșartă din lume, Stăpâne, nu bogăția care se pierde, nu talanți de aur, nu un tron înalt, nu stăpânirea acestor lucruri stricăcioase! Unește-mă cu cei smeriți, săraci și blânzi [*Mt* 5, 3. 5], ca și eu să mă fac smerit și blând [*Mt* 11, 29], iar dacă slu-

⁵⁷ Scolie în ediția neogreacă Zagoraios, 1790: „Păgânii și unii eretici parțiali gândind pe Dumnezeu ca formă de trup spuneau că șade numai în cer și de acolo cărmuiește toată lumea numai cu porunca și voia Sa fără să fie El însuși prezent, în felul în care face și un împărat pământesc. Aceasta a fost negliobia atât a păgânilor, cât și a ereticilor. Dar Sfânta noastră Biserică dogmatizează că adevăratul Dumnezeu e o ființă imaterială, fără figură, nedefinită, necircumscrișă, care se găsește în toate și mai presus de toate, și aceasta e ceea ce spune aici Sfântul: și anume că Fiul Unul-Născut al lui Dumnezeu fiind ca Dumnezeu necircumscriș e totdeauna împreună cu Dumnezeu Tatăl și cu noi oamenii, nu numai prin lucrare [energie] și putere, ci și ființial, adică prin ființa Lui dumnezeiască. Noi însă ne împărtășim de lucrarea [energie] și puterea Lui, dar niciodată de ființa și firea dumnezeiască, căci firea e împarticipabilă.”

jirea mea nu mi-o fac spre folos și spre plăcerea și slujirea Ta, binevoiește să fiu scos afară din ea și să-mi plâng, Stăpâne, numai păcatele mele, să mă îngrijesc numai de dreapta Ta judecată și cum voi da răspuns când te-am mâniat atât de mult! Da, Tu Păstorul cel milostiv, bun [*In* 10, 11] și blând, Care vrei ca toți cei ce cred întru Tine să se mântuiască [*1 Tim* 2, 4], miluiește-mă și-mi ascultă rugăciunea aceasta: Să nu Te mânii, să nu-Ți întorci fața Ta de la mine [*Ps* 26, 9], ci învață-mă să plinesc voia Ta [*Ps* 142, 10]! Căci nu caut să-mi fac voia Mea [*Lc* 22, 42], ci pe a Ta, ca să-Ți slujesc Ție, Îndurate! Te conjur, miluiește-mă, Tu Cel prin fire milostiv, și fă ce e de folos sufletului meu ticălos, că Tu Singur ești Dumnezeu Iubitor de oameni, necreat, nesfârșit, atotputernic cu adevărat, Viața tuturor și Lumina tuturor celor ce Te iubesc pe Tine și sunt atât de iubiți de Tine, Iubitorule de oameni! Acestora alătură-mă, Stăpâne, și fă-mă părtaș și comoș-tenitor al Slavei Tale dumnezeiești, că Ție se cuvine slava Tatălui, împreună și Fiului Cel împreună-fără-de-început și Duhului dumnezeiesc în vecii vecilor. Amin.

Că pentru tot omul care e ocărat și pătimește cele rele pentru porunca lui Dumnezeu necinstea suferită pentru porunca lui Dumnezeu e o slavă și o cinste; și dialog cu sufletul său care învață bogăția nedeșertată a Duhului

Dă-mi, Hristoase, simțirea pe care mi-ai dăruit-o odată, acoperă-mă cu ea, Mântuitorule, ascunde-mă întreg înăuntrul ei și nu lăsa să se apropie de mine o simțire a lumii, să nu o lași să intre înăuntru, ca să nu mă răpească cu totul pe mine robul Tău smerit, pe care Tu Singur l-ai miluit! Căci năvălind dintr-o dată peste grija cea bună, simțirea lumească face să intre numaidecât în sufletul meu nenorocit poftele cele rele; căci îi arată slava, îi aduce aminte bogăția, îl îmboldește să se apropie de împărații pământului spunându-i că acest lucru e o mare fericire. Așadar, precum se umflă de aer forja și focul se cuprinde făcându-se flacăra, tot așa și sufletul acela, pe care Tu Însuți l-ai slăvit cu lumina Ta negrăită, Tu însuți l-ai îmbrăcat cu slava Ta nerostită, căruia Tu Însuți i-ai arătat strălucirea Ta dumnezeiască, se umflă înfumurându-se de toate aceste gânduri; e încordat tare de pofta slavei, a bogăției și a ușurării [relaxării] celor târați jos, și dorește să se slăvească împreună cu cei slăviți, să se arate de vază împreună cu cei de vază și să-și agonisească bogăție împreună cu cei ce și-au agonisit bogăție. Ducând prizonieră mintea acestuia [a sufletului], simțirea îi arată împărați, îi aduce aminte de slavă, îi arată bogăția vieții de față și o face să dorească intens acestea numai prin gândul aducerii-aminte de ele. Ce întuneric! Ce orbire! Ce gânduri deșarte, ce intenții întinate și socotință nesimțită, ca, lăsând privirea la cele negrăite și nestricăcioase, să gândească la cele de pe pământ și să cuget la acestea! Oare

împăratul nu va muri? oare slava nu va trece? bogăția nu se va risipi ca praful de către vânt? Oare trupurile nu se vor descompune în morminte și alții vor stăpâni averile noastre de pe pământ, după aceia alții, iar după aceia alții, și așa mai departe? Și a cui — spune-mi, suflete! — a fost bogăția și cine va putea să câștige în lume un lucru cât de mic în așa fel încât să-l ia cu el atât în viață, cât și murind? Negreșit nu-mi vei putea arăta pe nimeni niciodată, afară de cei milostivi, care nu au nimic dar își dau toate în mâinile nevoiașilor; căci din clipa în care le-au dat pe acestea în mâinile Stăpânului au în siguranță cele date de către ei. Toți ceilalți care au bogăție pusă deoparte sunt însă ca niște săraci și mai răi decât toți săracii, căci goi vor fi aruncați ca niște stârvuri în mormintele lor, nenorociți în cele de față și străini de cele viitoare. Așadar, ce lucru bun vezi în ele ca să te delectezi, suflete al meu? Pe care dintre ele îl socotești vrednic de a fi dorit? Negreșit nu vei putea spune ceva, negreșit nu vei răspunde nimic. Vai, celor ce au bogăție strânsă în comori! Vai celor ce vor să primească slavă de la oameni! Vai, celor ce se furișează printre bogați și nu doresc slava lui Dumnezeu și bogăția Lui și să fie numai împreună cu El, pentru că lumea e deșartă și toate cele din lume vor fi deșertăciunea deșertăciunilor, toate vor fi deșertăciuni [*Ecc* 1, 2]! De aceea vor și trece, dar Singur Dumnezeu Cel veșnic și nestricăcios [*1 Tim* 1, 17] va rămâne pururea, și împreună cu El vor fi și cei ce-L caută acum, care L-au iubit pe El în locul a toate. Vai, atunci celor ce iubesc acum lumea [*1 In* 2, 15], că vor fi osândiți în ea în veci! Vai, suflete, celor ce iubesc slava oamenilor [*In* 12, 43], că atunci vor fi lipsiți de slava lui Dumnezeu [*Rm* 3, 23]. Vai, suflete, celor ce au bogăție adunată, că acolo vor dori după o picătură de apă [*Lc* 16, 24]! Vai, suflete, celor ce-și pun nădejdea într-un om [*Ir* 17, 5] că acesta va muri și împreună cu el și nădejile lui! Vai, suflete, celor ce-și au desfătarea aici, căci acolo vor avea chinuire veșnică! Spune-mi, suflete al meu, pentru ce ești trist? ce cauți în viață? Spune-mi! Și te voi învăța folosul fiecărui lucru; află și vei fi învățat binele din orice lucru! Vrei — spune! — să fii slăvit? Vrei să fii laudat? Ascultă, așadar, ce este cinstea și ce e necinstea: cinstea în-

seamnă a-i cinsti pe toți, iar pe Dumnezeu înaintea tuturor, și a agonisi drept bogăție poruncile Lui, precum și a fi ocărât pentru ele, a fi bârfit pentru ele și a suporta pentru ele tot felul de supărări. Căci atunci când vei încerca să-L cinstești pe Dumnezeu, să-L slăvești într-un singur lucru, iar pentru aceea vei fi ocărât și socotit drept nimic, atunci ai dobândit cinstea și slava care dăinuie, pentru că slava lui Dumnezeu va veni negreșit peste tine [*Is* 60, 1]. Atunci te vor lăuda și îngerii toți, că L-ai cinstit pe Dumnezeu așa cum Îl laudă aceia. Vrei, suflete, să câștigi găteală și bogăție? Ascultă și acum îți voi arăta bogăția veșnică: lăcrimează, căiește-te, disprețuiește toate, fă-te sărac cu duhul [*Mt*, 5, 3], fă-te sărac cu inima, fă-te neagonisitor de averi, fă-te străin de lume, fă-te vrăjmaș al voilor tale potrivnice și [plinitor] numai al voii Stăpânului tău, și calcă pe urmele Lui [*1 Ptr* 2, 21] cu încordare! Și atunci Stăpânul va merge mai încet vrând să fie prins de tine, nenorocitul. Văzându-L, strigă și urlă cu glas mare, iar El se va întoarce cu ochi milostiv, te va privi și-ți va da să-L vezi puțin, după care te va lăsa iarăși, ascunzându-Se de ochii tăi. Atunci te vei tângui nenorocit, atunci vei plânge chinuit, atunci vei cere moartea nesuportând chinul, neîndurând separarea de dulcele Stăpân. Iar El Bunul, văzându-te că nu mai poți înainta și stăruind cu putere în plâns și întristare, iarăși ți Se va arăta, iarăși îți va fulgera lumina Sa, iarăși îți va arăta bogăția Lui nedeșertată, slava neveștejită a Feței Tatălui, te va veseli ca și mai înainte, te va umple de bucurie, și așa te va lăsa plin de bucurie. După puțin însă, bucuria aceasta te va părăsi pentru cuvintele și gândurile lumii, iar întristarea te va năpădi, și așa iarăși te vei tângui cu putere ca mai înainte și vei striga ca un cuc căutându-L pe Cel ce este Dătătorul veseliei și Dăruitorul bucuriei, Bogăția care dăinuie și este cu adevărat pururea. Punându-ți El astfel la încercare alegerea voii tale, vezi să nu te descurajezi, suflete, să nu te întorci înapoi [*Lc* 17, 31], să nu spui: „Până când va rămâne așa insesizabil?” Să nu spui: „De ce, arătându-Se, îndată Se ascunde iarăși? Până când mă va chinui fără milă?” Să nu spui, suflete: „Cum voi putea să mă ostenesc până la sfârșit?” și să fii zăbavnic a-L căuta pe Stăpânul; ci ca un suflet care s-a predat pe sine odată pentru

totdeauna morții, să nu dibui după ușurare [relaxare], să nu cauți slavă, nici desfătarea trupului, nici iubirea rudelor, să nu te vaiți deloc nici la dreapta, nici la stânga, ci, așa cum ai început, sau chiar alergând mai fierbinte, grăbește-te să prinzi, să apuci pe Stăpânul [*Flp* 3, 13]! Chiar dacă s-ar face nevăzut de zece mii de ori și tot de-atâtea ori ți S-ar arăta și așa Cel Insesizabil s-ar face sesizabil pentru tine, caută-L de zece mii de ori sau, mai degrabă, până când respiri, și aleargă spre El cu încă și mai multă râvnă! Căci nu te va lăsa, nu te va uita, ci mai degrabă după puțin ți Se va arăta și mai mult și atunci Stăpânul va fi mai des împreună cu tine, suflete, și, curățindu-te desăvârșit prin strălucirea luminii Lui, va veni El Însuși întreg; Însuși Cel ce a făcut lumea Se va sălășlui întru tine și va fi cu tine și atunci vei avea drept bogăție adevărată pe Cel pe care nu-L are lumea, ci doar cerurile și cei înscrși acolo [*Evr* 12, 23]. Dacă ți se va face acest lucru — spune, suflete nerecunoscător, spune, sufletul meu umil — ce lucru mai mare decât acesta este în ceruri sau pe pământ, ca să-l cauți pe acela? Făcătorul cerului și Stăpânul pământului și al tuturor celor din cer și al tuturor celor din lume, Care Singur e Creator, Judecător și Împărat, locuiește întru tine, ți Se arată întreg, luminându-te întreg cu lumina Lui și arătându-ți frumusețea feței Lui, dându-ți să-L vezi în contururi mai precise și făcându-te părtaș al slavei Lui [*I Ptr* 5, 1]. Spune! ce altceva e mai mare decât aceasta? — Negreșit nimic!, îmi vei spune. — Și eu îți spun iarăși: Dacă te-ai învrednicit de o asemenea slavă, suflete, de ce ai rămas cu gura căscată la pământ? de ce te desfeți de cele de aici? de ce după ce ai primit cele nestricăcioase, te-ai alipit de cele stricăcioase? de ce după ce ai găsit cele viitoare te legi de cele prezente? Pe acelea sârguiește-te să le agonisești necontenit, suflete, alipindu-te întreg de ele, suflete al meu, ca și după moarte să fii găsit în acele bunuri veșnice pe care le-ai agonisit de aici, și cu ele să te înfățișezi Făcătorului și Stăpânului veselindu-te împreună cu El în vecii vecilor. Amin.

**Că se poate uneori ca prin grija îndreptării
aproapelui învățătorul să fie atras în nepu-
tința patimii care este în acela**

Miluiește-mă, Doamne, miluiește-mă, Singurule, Care m-ai ocrotit de la vârsta prunciei, Mântuitorule, Care prin bunătatea Ta ai arătat compătimire față de mine care am căzut fără număr și în deplină cunoștință, Care m-ai scos din această lume cumplită și deșartă, dintre rude și prieteni și din plăcerile fără rost și m-ai învrednicit să șed aici ca într-un munte [*Mt* 17, 1], mi-ai arătat slava Ta minunată [*Iz* 33, 18], Dumnezeuul meu, m-ai umplut de Duhul Tău Cel Dumnezeiesc, Hristoase al meu, și m-ai săturat întreg de luminare duhovnicească! Tu însuși dă-mi mie, robului Tău, până la sfârșit fără părere de rău și în întregime harul Tău! Nu mi-l lua, Stăpâne! Nu Te întoarce de la mine, Făcătorule! Nu mă trece cu vederea pe mine, pe care m-ai făcut să stau odată înaintea feței Tale, m-ai rânduit împreună cu robii Tăi, m-ai pecetluit cu pecetea harului Tău și m-ai chemat pe numele meu! Să nu Te întorci iarăși de la mine, să nu-mi ascunzi iarăși lumina feței Tale ca să mă învăluie întunericul, să mă înghită adâncul [*Ps* 68, 15] și să mi se închidă cerul mie celui pe care l-ai ridicat mai presus decât acesta, Mântuitorul meu, și m-ai învrednicit să fiu împreună cu îngerii și, mai mult încă, împreună cu Tine, Făcătorul a toate, să mă veselesc împreună cu Tine, să văd neasemănata slavă a feței Tale, să mă desfăt pe săturate de lumina Ta cea neapropiată [*1 Tim* 6, 16], să mă bucur și veselesc cu veselie negrăită de împreunarea [*synousia*] cu strălucirea Ta inexprimabilă, Stăpâne! Desfătându-mă de acea

lumină negrăită, săltam și mă bucuram împreună cu Tine, Făcătorul și Plăsmuitorul meu, înțelegând frumusețea extraordinară a Fetei Tale. Iar când îmi coboram iarăși la pământ mintea mea, luminat fiind întru Tine, nu mai vedeam lumea, nici lucrurile care sunt în lume, Stăpâne, ci eram mai presus de patimi și de griji chiar și atunci când eram răsucit în lucruri și când mustram cele rele. La început nu eram părtaș la răutățile omenești, dar, trăind multă vreme între ele și fiind pus înaintea să mă ocup de cele ale altora, m-am lăsat dus, Stăpâne, de bărbați iubitori de sfadă; purtat de nădejdea îndreptării lor, m-am împărtășit fără minte de răutatea lor și de întunericul patimilor lor și, ținut fiind acum în stăpânirea lor de niște fiare sălbatice, sunt în primejdie. Vrând să-i smulg pe alții din ghearele lor m-am făcut eu însumi cel dintâi mâncare fiarelor sălbatice [Iz 34, 5]. Ci milostivește-Te, vino și grăbește-Te să-l izbăvești pe cel ce pentru Tine, Iubitorule de oameni, a căzut în acestea! Căci potrivit poruncii Tale, Milostive, mi-am pus sufletul meu ticălos pentru frații mei [I In 3, 16]. Deci dacă am fost rănit, Tu poți să mă tămăduiești, Mântuitorule; dacă am fost ținut prizonier de vrăjmași, eu nenorocitul, Tu Cel cu totul puternic și tare vei putea să mă răscumperi numai cu voia Ta; chiar dacă am fost prins de gurile și mâinile fiarelor, dacă Te arăți, ele vor muri, iar eu voi fi viu. Da, Tu Cel bogat în îndurări [Is 34, 6], negrăit în milă, miluiește-mă!, îndură-Te de mine, cel căzut! Am coborât în puț ca să-l scot pe aproapele, și am căzut și eu, Dreptule Judecător, Mântuitorule; să nu mă lași zăcând în noroi până la sfârșit! Da, știu că ai poruncit, Atotîndurate Dumnezeu! meu, că fratele trebuie negreșit scos din mușcătura morții și a păcatului, dar nu și să pierim împreună cu el prin păcat — ceea ce am pățit eu, nenorocitul, care am căzut din nepăsare, încrezându-mă în mine însumi —, ci [ai poruncit] că trebuie să-l scot afară și pe acela dar și pe mine însumi, iar dacă nu, să rămân sus, să-l plâng pe cel căzut și să fug, pe cât îmi stă în putință, ca să nu cad împreună cu acela. Ci acum scoală-mă, ridică-mă din adânc și așează-mă, Hristoase, pe piatra poruncilor Tale și-mi arată iarăși Lumina pe care lumea nu o poate cuprinde, și care pe cel care o vede îl scoate, Mântuito-

rul meu, afară din lume, din lumina văzută, din văzduhul și cerul simțit și din toate cele simțite fie în afară de trup, fie cu acesta [2 Co 12, 3], fără să știe, cred, în clipa aceea acest lucru, Dumnezeuul meu, întrucât atunci e ca un luminător imaterial luminat de frumusețea Soarelui gândit cu mintea, nu poate vedea cu simțirea lumina lui însuși, ci vede numai acel Luminător neapus, înțelegând frumusețea extraordinară a slavei Sale și, lovit fiind cu putere de uimire, nu poate afla, nici înțelege modul vederii, nici cum sau unde Se vede și Se lasă circumscris cu voia întru sfinți Cel ce este cu totul netălcuit. Acest lucru, și anume că până când o vedem, suntem și rămânem cu adevărat în afara lumii, după care iarăși ne găsim în trup și în lume, îl știm toți cei inițiați în unele ca acestea. Iar aducându-ne aminte de bucuria și de lumina aceea și de dulcea ei plăcere, plângem și ne tânguim ca un prunc care vede pe mama sa și, aducându-și aminte de dulceața laptelui, izbucnește în plâns până ce îl înșfacă din nou și bea din el pe săturate. Acest lucru îl cerem și acum, și pentru acest lucru Te rugăm și cădem la Tine ca să-l primim, Mântuitorule: și anume ca și acum să ne hrănim, Atotîndurate, din Pâinea aceasta Care S-a pogorât în chip înțeleș cu mintea din cer [In 6, 31] ca să dea celor ce se împărtășesc de ea viață, iar atunci când plecăm și mergem spre Tine să o avem tovarăș de drum, ajutor și izbăvitor, și împreună cu Ea și prin Ea să ne înfățișăm la Tine, Mântuitorule, iar la înfricoșata Judecată Ea să acopere păcatele noastre, Stăpâne, ca să nu fie dezvăluite și arătate tuturor îngerilor și oamenilor, ci să ni se facă haină purtătoare-de-lumină, slavă și diademă în vecii vecilor. Amin.

Despre vederea lui Dumnezeu, despre lucrurile dumnezeiești și lucrarea uimitoare [paradoxală] a Duhului Sfânt, și despre însușirile Sfintei și celei de-o-ființă Treimi; și că acela care n-a ajuns să intre în Împărăția cerurilor nu va avea nici un folos, chiar dacă se va afla în afara chinurilor iadului

Ce este ceea ce se lucrează întru mine de Tine, Dumnezeule, Cel ce ești Cauza și Căpetenia a toate? Căci ce aş putea spune, și ce aş putea gândi? Mare e minunea ce se vede întru mine, dar necunoscută și nevăzută pentru toți. — Care e aceasta? Spune-mi! — Voi spune cu credincioșie: eu, nenorocitul, sunt ținut și amestecat, Mântuitorule, cu întunericul și umbra, cu cele simțite și simțirea, cu făptura materială, cu sângele și cu trupul. Iar în acestea fiind în chip nefericit și nenorocit, spaima mă ține când vreau să vorbesc. Văd cu mintea, dar unde, ce și cum, nu știu. Căci modul e cu totul cu neputință de exprimat, iar locul mi se pare și cunoscut și necunoscut: cunoscut pentru că se vede în mine, necunoscut însă ca unul ce mă duce împreună cu el în locul cu totul de nicăieri, mă face să uit cele simțite și mă scoate gol din toate cele materiale și din trup. Așadar, ce anume este ceea ce lucrează acestea întru mine? Acel lucru pe care îl văd, dar nu îl pot spune. Ascultă însă și înțelege-l: e un lucru cu neputință de ținut pentru toți, dar în același timp sesizabil și împărtășibil pentru cei vrednici, comunicabil și unit în chip inesizabil, unit cu cei curați fără contopire, amestecat cu o amestecare neamestecată, întreg în cei care trăiesc ireproșabil întregi. Strălucește în mine ca o făclie, sau mai degrabă se vede mai întâi în ceruri și în chip nemăsurat de mai presus de ceruri, în chip preanedeslușit și nevăzut. Dar când îl caut cu osteneală și cer cu stăruință să-mi strălucească, atunci fie se

vede mai limpede de acolo, mă separă de cele de jos și mă unește de strălucirea ei în chip negrăit, fie se arată dintr-o dată întreg înăuntrul meu, lumină sferică [*phos sphaeroides*], senină și dumnezeiască, fără formă, fără chip, cu o formă fără formă, făcându-se văzută și grăind către mine acestea: — De ce mă circumscrii spunând că sunt în cer și mă cauți acolo și socotești că locuiesc acolo? De ce presupui că sunt pe pământ și proclamai că sunt împreună cu toți și decretezi că sunt pretutindeni? Acest „pretutindeni” îmi atribuie o mărime, or Eu sunt cu totul fără mărime, căci știi că firea Mea este mai presus de mărime! Iar „pe pământ” arată o circumscriere, și Eu sunt negreșit cu neputință de circumscriș o dată pentru totdeauna. Zicând că „sunt împreună cu toți” îți faci vădită tuturor neștiința, căci auzi că împreună cu sfinții sunt Eu Însumi întreg prin ființă, simțire și vedere, dar și, prin împărtășire, împreună cu Tatăl Meu și cu Duhul Cel Dumnezeiesc, și că Mă odihnesc în chip limpede întru ei. Deci dacă spui că suntem împreună în fiecare din ei, atunci ne faci mulți și împărțiți în mulți; iar dacă spui că e unul, cum atunci Cel Unul va fi în fiecare, și, mai mult, cum Cel Unul va fi și sus și jos, cum Același va fi împreună cu toți? Cel ce umple toate [*Ef* 4, 10] cum va locui în unul, iar Cel ce este în unul cum va umple toate? Ascultă tainele nerostite, uimitoare [paradoxe] și cu totul străine ale Dumnezeului Celui cu neputință de rostit: Dumnezeu este cu adevărat, există într-adevăr — acest lucru îl mărturisesc toți cei binecinstitori —, dar nu e nimic din cele ce suntem noi, nimic din cele pe care le știu îngerii, și prin aceasta zic: Dumnezeu nu e nimic, nimic din toate ca Unul ce e Creator a toate, ci e mai presus de toate. Căci cine ar putea spune ce e Dumnezeu ca să spună: e cutare sau cutare? Nu știu deloc cine, cât, cum și în ce fel este. Deci necunoscând eu pe Dumnezeu, Care e forma, chipul, mărimea și frumusețea Lui, cum voi tâlcui lucrările Lui? Cum Se arată în chip nevăzut fiind în toate? Cum coexistă cu toată firea creată? Cum locuiește în toți sfinții? Cum umple toate și nu e umplut de nimic? Cum este mai presus de toate și pretutindeni? Căci nimeni nu va putea spune nicidecum acestea. Dar Tu, Cel pe Care nimeni nu L-a văzut vreodată [*1 Tim* 6, 16],

Împărate a toate, Singurule supramilos până în măruntaiele Tale, Îți mulțumesc din toată inima mea că nu m-ai trecut cu vederea când zăceam jos în întuneric [*Is* 42, 7], ci m-ai atins cu mâna Ta dumnezeiască, pe care văzând-o m-am sculat de îndată bucurându-mă, căci strălucea mai luminos decât soarele. M-am grăbit să o țin, eu nenorocitul, și atunci numai-decât a pierit din ochii mei, și iarăși am ajuns singur în întuneric. Am căzut la pământ tânguindu-mă și plângând, tăvălindu-mă și suspinând cu durere dorind să văd iarăși mâna Ta dumnezeiască. Ai întins-o, mi s-a arătat limpede și strângând-o am acoperit-o de sărutări — o, ce bunătate și ce multă milostivire! Creatorul mi-a dat să-I sărut mâna care ține cu puterea ei toate. Ce har! Ce dar negrăit! — și iarăși Plăsmuitorul a tras-o înapoi negreșit punând la încercare râvna mea, să vadă dacă o doresc pe ea și pe Dăruitorul ei, dacă disprețuiesc toate și o prefer pe ea și rămân în dragostea ei [*In* 15, 9]. Și numaidecât am lăsat lumea și cele ale lumii, și mi-am încuiat toate simțurile: ochii, urechile, nările, gura și buzele, și am murit pentru toate rudele și toți prietenii — da, am murit cu voia — și am căutat numai mâna lui Dumnezeu; iar aceasta văzându-mă făcând așa, mi-a atins pe ascuns mâna, mi-a luat-o și m-a călăuzit prin mijlocul întunericului în care eram. Am simțit-o și am urmat-o bucurându-mă, am alergat tare noapte și zi, am mers încordat cu râvnă, și mergând eram iarăși nemișcat și atunci înaintam cel mai mult — o, ce taine!, ce răsplătiri!, ce premii! Și alergând eu așa, în mijlocul cursei acea mână a luat-o înainte și, la rugăciunile părintelui meu sfânt [*Simeon Evlaviosul*], s-a atins de capul meu nenorocit și mi-a dat cununa biruinței sau, mai bine zis, s-a făcut ea însăși cunună pentru mine, pe care văzând-o am avut o veselie nespusă, o bucurie negrăită și o voioșie cu neputință de rostit — cum nu? — ca unul care am biruit lumea întreagă [*I In* 5, 4] și am rușinat pe stăpânitorul lumii [*In* 12, 31] primind din mâna lui Dumnezeu o cunună dumnezeiască sau, mai bine zis, luând în loc de cunună — o, minune! — însăși mâna Stăpânului a toate, care mi s-a arătat strălucind în chip imaterial, neîncetat și neînserat. Ea mi s-a întins ca un sân [*mazos*] și mi-a dat să beau cu bogăție laptele ne-

stricăciunii ca unui fiu al lui Dumnezeu — ce dulceată, ce plăcere negrăită! Ea mi s-a făcut și pahar cu băutură dumnezeiască și curgere nemuritoare; din care împărtășindu-mă m-am umplut de hrana cea cerească, din care se hrănesc numai îngerii și se păstrează astfel nemuritori, făcându-se lumini secunde prin împărtășire. Așa și noi toți ne-am făcut părtași ai Firii dumnezeiești și negrăite [2 *Ptr* 1, 4], copii ai Tatălui [*Mt* 5, 45], frați ai lui Hristos [*I Co* 9, 5], botezați în Duhul Cel Preasfânt [*Mt* 3, 11; *FA* 1, 5]; dar nu toți am recunoscut harul, luminarea și împărtășirea, nici că ne-am născut așa, de-abia dacă unul din o mie, ba chiar din zeci de mii, a ajuns la vederea tainică [contemplația mistică]. Toți ceilalți sunt copii avortați care nu-L cunosc pe Cel ce i-a născut, căci așa cum morții cufundați în apă sau în foc nu simt nimic, așa nici aceștia, morți fiind prin necredință și handicapați prin nelucrarea poruncilor, nu știu că suferă un lucru monstruos și înfricoșător, că au o credință rătăcită părănduli-se că sunt fii ai lui Dumnezeu și nerecunoscându-și Tatăl. Deci dacă spui că Îl recunoști „prin credință” [*pistei*] și socotești că ești fiu al lui Dumnezeu „prin credință”, atunci și Întruparea lui Dumnezeu să fie „prin credință” și să nu spui că s-a făcut om în mod real [*ergo*], nici că s-a născut în chip simțit. Dar dacă S-a făcut om cu adevărat, atunci negreșit și pe tine te face fiu al lui Dumnezeu în mod real; iar dacă El nu S-a făcut trup prin imaginație, atunci negreșit nici noi nu vom fi atunci duh doar în gând [*en epinoia*], ci așa cum Cuvântul S-a făcut trup cu adevărat [*In* 1, 14], așa și pe noi ne schimbă la față în chip negrăit și ne face copii ai lui Dumnezeu cu adevărat. Rămânând neschimbabil cu Dumnezeirea, Cuvântul S-a făcut om prin luarea unui trup, iar păzindu-l pe om neschimbabil la trup și la suflet, m-a făcut întreg dumnezeu: a luat trupul meu osândit și m-a îmbrăcat în Dumnezeirea întregă, căci botezat fiind m-am îmbrăcat în Hristos [*Ga* 3, 27] nu în chip simțit, ci negreșit înțeles cu mintea [*spiritual*]. Și cum nu va fi dumnezeu prin har și prin instituire, prin simțire, cunoaștere și vedere cel ce s-a îmbrăcat în Fiul lui Dumnezeu? Dacă Dumnezeu Cuvântul S-a făcut om în chip inconștient [*en agnoia*], atunci și eu mă fac dumnezeu în chip in-

conștient, cum se poate presupune pe drept cuvânt. Dacă însă Dumnezeu S-a făcut om întreg în mod conștient [*en gnosei*], cu fapta și la vedere, atunci negreșit în chip ortodox trebuie cugetat că prin comuniunea cu Dumnezeu și eu mă fac întreg dumnezeu în chip simțit și conștient [*en aisthesei kai gnosei*], nu prin ființă, ci prin împărtășire [*ouchi ousia, metousia de*]. Căci așa cum Dumnezeu S-a născut om în trup fără schimbare și a fost văzut de toți, tot așa și pe mine mă naște în chip inexprimabil și duhovnicesc și, rămânând om, mă face dumnezeu; și așa cum atunci când Acela era văzut în trup multimile nu știau că este Dumnezeu, tot așa și noi suntem văzuți negreșit de toți oamenii — o, minune! — așa cum suntem: oameni, iar ceea ce ne-am făcut prin harul lui Dumnezeu nu e văzut de cei mulți. Numai celor care au ochiul sufletului curățit ne arătăm, ca în oglindă, așa cum suntem, dar pentru cei necurați nici Dumnezeu, nici noi nu suntem văzuți, unii ca aceștia necrezând că ne-am făcut așa ceva. Căci cei ce se reazemă numai pe credință fără fapte [*Iac 2, 17*] sunt necredincioși, iar dacă sunt necredincioși, atunci sunt cu totul morți, precum spunea și dumnezeiescul Pavel [= *Iac 2, 18*]. Nu fi însă necredincios, ci spune-mi, răspunde-mi cu înțelepciune: Pe care din acestea două o preferi: o credință moartă lipsită de fapte sau o necredință cu faptele credinței? Negreșit îmi vei spune: Dar care e harul faptelor fără credința dreaptă și desăvârșită? Iar eu îți voi răspunde: Dar care e folosul credinței fără fapte? Deci dacă vrei să cunoști ce am spus mai înainte și să te faci dumnezeu după har nu în cuvânt, nu în părere, nu în gând, nu numai într-o credință lipsită de faptă, ci în experiență, în realitate⁵⁸, în vederea minții și într-o cunoaștere foarte tainică, fă atunci cele pe care le-a poruncit Mântuitorul și cele pe Care Acela le-a suferit pentru tine, și atunci vei vedea arătându-se în văzduhul cu totul alb al sufletului o lumină foarte strălucitoare, vei vedea în chip imaterial ființa cea imaterială străbătând cu adevărat sufletul întreg și, plecând de la acesta, și trupul întreg, întrucât sufletul netrupesc

⁵⁸ *Theos kata charin genesthai ou logo, ou dokesei, ouk epinoia, ou mone pistei esteremene ergou, alla peira, pragmati kai theoria noera kai gnosei te mystikotate.*

este în acesta întreg, și atunci trupul tău va străluci ca și sufletul tău, iar sufletul va fulgera ca harul strălucitor, ca Dumnezeu. Dar dacă ești zăbavnic în a imita smerenia Creatorului, patimile și ocările Lui și nu vei primi să le suporti fie și cu mintea, deși e mai bine în chip simțit, atunci vei fi părăsit — o, ce neghiobie! — în bezna și în iadul [tartarul] trupului care e stricăciunea — căci ce altceva este decât o moarte într-un vas nemuritor? — încuiat aici în veci, lipsit de toate bunătățile care sunt în lumină și de lumina însăși! Căci nu vorbesc încă de faptul de a fi predați focului și scrâșnirii dinților, plânsului și viermelui, ci de a locui în trup ca într-un butoi, după înviere ca și înainte de aceasta, și de a nu putea privi nicăieri în afară nici a primi vreo lumină înăuntru, ci de a zăcea așa lipsiți de toate desfătările de-aici ca și de cele viitoare, precum am zis mai înainte. Spune deci tu, cel ce auzi, cel ce zici: „Nu vreau să ajung înăuntru Împărăției Acestuia, nici să mă desfățez de bunătățile acelea, ci numai să fiu în afara pedepsei [iadului] și să nu fac deloc experiența focului.” — Dar ce folos vei avea dacă ți se va face așa cum spui? Răspunde-mi, preînțeleptule, și spune! Oare crezi că există sau va fi o altă pedeapsă mai mare decât aceasta? Nicidecum, căci vei spune că și acum ești deja singur în chinuri și pedepsit. Iar dacă vei spune că atunci vei primi un trup duhovnicesc, dar atunci cum va fi închis sufletul în acesta ca într-un butoi? Ascultă, învață cum va fi aceasta! Așa cum se seamănă sămânța după felul ei — de grâu, de orz și de celelalte — și îndată încolțește după felul ei, așa și trupurile celor morți cad în pământ așa cum sunt [1 Co 15, 42–44]. Deci la învierea viitoare a morților sufletele dejugate de ele vor găsi fiecare după vrednicia lor sălașul său plin de lumină sau de întuneric: cele curate și care s-au împărtășit de lumină și și-au aprins candelile lor [Mt 25, 7] vor fi negreșit în lumina cea neînserată, dar cele necurățite și oarbe la inimă, care au ochii plini de întuneric, cum vor vedea oare strălucirea dumnezeiască? Vei spune: Nicidecum! Deci cine le va auzi pe acestea — spune-mi! — atunci când cer [milă] după mutarea de aici, și cine le va deschide ochii lor care — vai! — n-au vrut de bunăvoie să vadă, nici să-și aprindă candela sufletului? Prin ur-

mare, un întuneric lipsit de lumină îi va primi pe aceştia. Iar trupurile, cum spuneam, se vor strica şi putrezi, chiar şi cele ale sfinţilor, dar vor învia aşa cum au fost semănate: grâu curat, grâu sfinţit, vase sfinte ale Duhului Sfânt ca unele curăţite foarte, vor învia acum slăvite, strălucind şi fulgerând ca lumina dumnezeiască. Sufletele sfinţilor care au locuit în ele vor străluci atunci mai presus decât soarele [Mt 13, 48] şi se vor face asemenea Stăpânului, ale Căruia dumnezeieşti legile-au păzit. Dar atunci vor învia şi [trupurile] păcătoşilor aşa cum au fost semănate în pământ: noroioase, împruţite, pline de putreziciune, vase necurate, neghină a răutăţii [Mt 13, 25], foarte întunecoase ca unele care au făcut lucrurile întunericului [Rm 13, 12] şi unelte a tot felul de rele ale semănătorului celui rău; şi ele vor învia nemuritoare şi duhovniceşti, dar asemenea întunericului. Iar sufletele nenorocite, şi ele întunecoase şi necurate, se vor face unindu-se cu ele asemenea diavolului, ca unele care au imitat lucrurile lui şi au păzit poruncile lui, împreună cu care vor fi rânduite în focul cel nestins, fiind trimise în întuneric şi tartar sau, mai bine zis, vor fi trase în jos pe măsura greutăţii lor, după păcatele pe care le poartă fiecare şi vor petrece acolo în vecii vecilor. Iar sfinţii, precum spuneam, ridicaţi fiecare pe aripile virtuţilor, vor urca în întâmpinarea Stăpânului, fiecare după vrednicia lui; şi aşa cum s-a pregătit pe sine însuşi, aşa va fi negreşit mai aproape sau mai departe de Creatorul şi vor fi împreună cu El în veci, nesfârşit săltând şi desfătându-se de o desfătare fără sfârşit. Amin.

Că atunci când Duhul Sfânt strălucește în noi toate cele ale patimilor fug ca întunericul de lumină, dar atunci când acesta își strânge razele Sale, vom fi aruncați sub ele și sub gândurile rele

Lumina Ta care strălucește în jurul meu îmi dă viață, Hristoase al meu, căci vederea Ta e viață și înviere. Dar modul lucrărilor luminii Tale nu pot să-l spun, deși am cunoscut și cunosc cu fapta acest lucru, Dumnezeuul meu; pentru că și dacă sunt ținut de boală, de neazuri și întristări, în lanțuri, foame și temniță, chiar dacă sunt ținut de cele mai cumplite suferințe, Hristoase al meu, atunci când strălucește lumina Ta, ea alungă toate ca pe un întuneric și Duhul Tău Dumnezeiesc mă face dintr-o dată să fiu în ușurare, în lumină și în desfătarea luminii. Neazurile le-am cunoscut ca pe un fum, gândurile ca pe un întuneric, ispitele ca pe nișe săgeți, grijile ca pe o beznă, iar patimile ca pe niște fiare sălbatice, Cuvinte, din care m-ai eliberat și m-ai scos odinioară făcând să strălucească câte puțin în mine lumina cea dumnezeiască, iar acum, fiind eu în mijlocul acestor [rele], Hristoase, Dumnezeuul meu, mă păzești nerănit acoperindu-mă cu lumina Ta. Dar pentru că mult cad păcătuind în fiecare clipă pentru că mă răzvrătesc, pentru că Te mânii, cer povățuirea/pedepsirea [*paideusis*] mea miloasă din măruntaiele iubirii Tale, Hristoase al meu, pe care o și simt cu tărie lucrându-se în mine prin retragerea Luminii dumnezeiești celei neapropiate și atotstrălucitoare care mă acoperă și ocrotește. Așa cum atunci când apune soarele se face noapte și întuneric și ies la hrănire toate fiarele sălbatice [*Ps* 103, 19–21], tot așa, Dumnezeuul meu, atunci când lumina Ta nu mă mai acoperă, de îndată întune-

ricul vieții și marea gândurilor mă învăluie, fiarele patimilor mă mănâncă și sunt rănit de săgețile tuturor gândurilor. Dar după ce iarăși Ți-e milă până în măruntaie, iarăși Te milostivești, după ce ascuți gemetele tânguirilor mele, Ți pleci urechea la suspinele mele și primești lacrimile mele și vrei să privești spre smerenia mea, a celui ce am păcătuit neiertat, Hristoase al meu, după aceasta iarăși Te arăți de departe răsărind ca un soare, și crești câte puțin fără a pătimi Tu însuși aceasta, ci deschizând ca să privească aceasta mintea robului Tău; iar după puțin Te arăți mai mare decât soarele, căci pe măsură ce întunericul fuge și pierе, socot că vii Tu, Cel ce ești pretutindeni, iar când mă încercuiești întreg ca odinioară, Mântuitorule, când mă acoperi întreg, mă cuprinzi de jur-împrejur întreg, atunci sunt eliberat de rele, sunt izbăvit de întuneric, de ispite, de patimi și de toate gândurile, căci mă umplu de bunătate, mă umplu de veselie, mă umplu de bucurie, de voieșie negrăită văzând taine înfricoșătoare, văzând taine străine, văzând cele ce ochiul omului nu vede nici nu poate să privească, nici urechea nu poate să audă, nici la inima muritorilor nu s-au suit [*1 Co* 2, 9]; și atunci sunt lovit tare de uimire, îmi ies din mine însumi la unele ca acestea și mă înstrăinez cu totul de toate cele de pe pământ, lăudându-Te cu glasuri neîncetate pe Tine, Dumnezeuul meu, înțelegând în mine însumi această schimbare străină și modul ajutorului mâinii Celui Atotputernic [*Sol* 11, 17]: cum numai prin strălucirea luminii Tale și arătarea Ta ai alungat toată întristarea, m-ai răpit din lume și, unindu-Te tainic cu mine, m-ai așezat îndată în cer, acolo unde nu e întristare, nici suspin [*Is* 35, 10], nici lacrimă, nici șarpe care să muște de călcâi [*Fc* 3, 15]; cum mi-ai arătat fără oboseală și nenorocire calea cea potrivnică și strămtă, cu anevoie de umblat pentru oameni sau, mai adevărat spus, care cu neputință de umblat pentru toți. Căci cine a putut vreodată sau care om va putea vreodată să ajungă în cer cu trupul sau chiar fără trup? cu ce fel de aripi va zbura? Ilie a fost ridicat cu un car de foc [*4 Rg* 2,1], iar înaintea lui Enoh [*Fc* 5, 24], dar nu în cer, ci într-alt loc: nu el de la sine însuși, ci a fost mutat. Dar ce sunt acestea față de cele ce se fac în noi? Cum va putea fi vreo comparație — spune-

mi! — între umbră și adevăr, sau între un duh slujitor și rob [Evr 1, 14] și Duhul Stăpânitor, Atoatelucrător și Dumnezeu-iesc Care întărește și dă putere întregii firi create? Căci toate celelalte sunt făptura Lui, numai El e Făcător, ca Unul inseparabil de Tatăl precum și de Fiul. Cele Trei sunt Dumnezeu, căci Un Dumnezeu e Treimea, Ea a înființat toate, Ea a creat toate, Ea l-a creat în lume după trup pe Cuvântul și Fiul Tatălui Care e inseparabil de Tatăl și Duhul. Iar prin venirea Duhului El Se întrupează cu adevărat și se face ceea ce nu era: om asemenea mie, afară de păcat [Evr 4, 15] și de orice fărădelege, Dumnezeu și om în același timp, văzut de toți, și având Duhul Cel Dumnezeiesc Care e împreună cu El prin fire, cu Care a dat viață morților, a deschis pupilele orbilor, a curățit pe leproși și a alungat pe demoni. Iar El suferind crucea și moartea, înviind în Duhul a fost înălțat în slavă și a înnoit cale spre cer [Evr 10, 20] tuturor celor ce cred în El cu credință neșovăielnică, și a revărsat cu bogăție peste toți cei ce își arată credința din fapte. Duhul Cel Preasfânt pe Care și acum îl revarsă fără invidie peste unii ca aceștia și-i îndumnezeiește prin El pe cei cu care S-a unit, din oameni îi schimbă fără schimbare și-i arată copii ai lui Dumnezeu, frați ai Mântuitorului, comoștenitori ai lui Hristos, moștenitori ai lui Dumnezeu, dumnezei uniți cu Dumnezeu prin Duhul Sfânt, legați cu lanțuri numai prin trup, dar liberi cu duhul, urcându-se ușor la ceruri împreună cu Hristos dobândind acolo cetățenia întreagă [Flp 3, 20] prin vederea celor bune pe care ochii nu le-au văzut [I Co 2, 9]. Deci care e carul de foc care l-a răpit pe Ilie? Ce este mutarea lui Enoh față de acestea? Cred că așa cum marea tăiată odinioară cu toiagul și mana coborâtă din cer au fost negreșit numai o prefigurare și simboluri ale adevărului — marea o prefigurare a Botezului, iar mana a Mântuitorului —, așa și acelea sunt simboluri și prefigurare a unor lucruri care au o covârșire și slavă incomparabilă, tot atât pe cât necreatul covârșeste prin fire creatul. Căci mana, care se numește pâine și hrană a îngerilor [Sir 16, 20], pe care au mâncat-o oamenii în pustie atunci, a lipsit, a pierit și toți câți au mâncat-o au murit, fiindcă nu se împărtășeau de viață. Dar Trupul Domnului meu fiind îndumnezit și plin de

viață îi face părtași ai vieții și nemuritori pe toți cei care-L mănâncă; și îi face să străbată nu noianul mării, nici nu-i mu-tă din Egipt într-alt pământ care să dea oamenilor iarăși roade stricăcioase, iar Izbăvitorul lumii nu ne poruncește să um-blăm patruzeci de ani ca să dobândim pământul făgăduinței, ci de îndată ce suntem botezați cu credință neîndoielnică și ne împărtășim de Sângele și Trupul Lui, ne duce de la moarte la viață, din întuneric la lumină și de pe pământ la cer. Dezbră-cându-mă mai întâi de stricăciune și moarte și eliberându-mă întreg în chip simțit și conștient — lucru mai înfricoșător de-cât toate —, Creatorul a toate mi-a arăta un cer nou [Is 65, 17] și S-a sălășluit întru Mine, lucru de care nu s-a învrednicit nimeni din sfinții din vechime. Căci mai întâi a grăit prin Du-hul Cel dumnezeiesc și a făcut minuni prin lucrarea Lui, dar înainte ca Hristosul și Dumnezeuul meu să Se fi făcut om, Dumnezeu nu era nicidecum unit cu cineva în chip ființial, iar luând trup a dat Duhul Cel dumnezeiesc și Se unește prin El în chip ființial cu toți credincioșii și unirea lor devine inse-parabilă. Vai mie! — căci suspin cu amar pentru rătăcirea oamenilor — cum nu vom crede lui Hristos? cum nu vom urma Lui? cum nu vom dori viața? cum nu vom dori bogăția Lui de nejefuit și nestricăcioasă, slava neîmbătrânitoare a pe-trecerii împreună cu El? Cum, alipiți fiind de cele stricăcioa-se, socotim că ne mântuim noi care nici nu iubim pe Hristos mai mult decât cele văzute, nici nu nădăjduim să fim împre-ună cu El după moarte? Suntem mai nesimțiți decât lemnele și pietrele! Ci, o, Hristoase al meu, izbăvește-mă din smin-teala acestora și învață-mă să Te iubesc pe Tine, Viața tuturor credincioșilor! Căci Ție se cuvine slavă și laudă, cinste și în-chinăciune, împreună cu Tatăl și cu Duhul Tău Dumnezeiesc, acum și pururea ca Unui Împărat în vecii vecilor și Făcător, Dumnezeu și Stăpân a toate. Amin.

Despre teologie [Sfânta Treime] și că nu e îngăduit să învețe oamenilor cele dumnezeiești celui ce nu s-a schimbat prin împărtășirea Duhului Sfânt și s-a făcut în chip conștient dumnezeu prin înfiere

Cine va mângâia chinul inimii mele? Și spunând chin [*ponos*], am arătat dorul [*pothos*] Mântuitorului, iar dorul este o lucrare a Duhului sau, mai bine zis, e prezența [*parousia*] Lui în chip ființial, prezență văzută în mine în chip enipostatic ca lumină [*phos*]; iar lumina aceasta e incomparabilă, cu totul negrăită. Cine mă va separa de cele simțite, de care m-am eliberat o dată pentru totdeauna și m-am ascuns de ele ieșind afară din lume? Cine-mi va da seninătate și liniște față de toate, ca să mă satur de frumusețea și vederea Lui, a Cărui necuprindere aprinde dorul, iar cât e cuprins [din El] e un dor enipostatic. Căci iubirea nu e un nume, ci ființa dumnezeiască împărtășibilă și insesizabilă, negreșit dumnezeiască; ceea ce poate fi împărtășit poate fi cuprins, dar ce e mai mult decât aceasta, nu. De aceea ți-am spus că dorul poate fi cuprins și e enipostatic ca unul ce poate fi împărtășit și sesizat; fiindcă tot ce e împărtășibil și sesizabil e negreșit o ființă participabilă și sesizabilă în chip enipostatic. Căci ceea ce nu are ființă se spune că nu este nimic și nu este nimic, dar firea supraființială dumnezeiască și necreată se numește supraființială ca una care e mai presus decât ființa tuturor celor create, dar este înființată și enipostatică mai presus decât orice ființă, și e înțeleasă ca fiind cu totul incomparabilă față de o ipostază creată, pentru că este întreagă necircumscribibilă prin fire, iar ceea ce nu e circumscris cum spui că e ipostază? Iar dacă ceea ce nu are ipostază nu e nimic, cum va fi împărtășibil

pentru mine? Iar dacă nu crezi, îți voi aduce martor pe Pavel care întărește că amândouă acestea sunt vrednice de crezare; fiindcă atunci când zice că Îl are pe Hristos vorbind înăuntrul lui [2 Co 13, 3] și grăind El Însuși prin Duhul Cel Preasfânt, spune că Divinul e împărtășibil și circumscriptibil și este prezent în el în mod necircumscriptibil și insesizabil. Dar când Îl înfățișează ca locuind într-o lumină neapropiată și dă mărturie că nicidecum n-a fost văzut de oameni [1 Tim 6, 16], atunci arată că e necircumscriptibil și insesizabil; căci cum s-ar împărtăși sau s-ar atinge vreodată cineva de ceea ce n-a văzut nicidecum vreun om? Negreșit îmi vei spune: Nicidecum!, dacă nu cumva ești iubitor de sfadă. Dar când îți spune iarăși: „Dumnezeu, Care a zis odinioară să strălucească lumină din întuneric, Acela a strălucit înăuntrul meu...” [2 Co 4, 6], pe care alt Dumnezeu îți înfățișează să gândești dacă nu pe Cel ce locuiește în lumina insuportabilă și pe care nici un om nu L-a văzut nicidecum vreodată [1 Tim 6, 16]? Căci fiind supra-ființial și necreat, a luat mai apoi trup și ni S-a arătat creat îndumnezeindu-mă întreg pe mine pe care m-a luat asupra sa în chip străin. Așa crezi — spune-mi! — și nu te îndoiești deloc? Deci dacă Dumnezeu făcându-Se om, cum crezi, m-a îndumnezeit pe mine omul pe care l-a luat asupra Sa, atunci devenind dumnezeu prin fire Îl văd pe Cel ce este prin fire Dumnezeu, pe Cel pe Care nimeni n-a putut să-L vadă vreodată, și nici nu poate să-L vadă deloc. Deci cei ce au primit pe Dumnezeu prin faptele credinței și s-au făcut dumnezei fiind născuți prin Duhul [In 3, 5] Îl văd pe Acela, Tatăl lor, Care locuiește pururea în lumina cea neapropiată [1 Tim 6, 6] avându-L pe El locuind în ei înșiși și locuind ei înșiși în El Cel cu totul neapropiat. Aceasta e credința cea adevărată, acesta e lucrul lui Dumnezeu, aceasta e pecetea creștinilor, aceasta e împărtășirea dumnezeiască, aceasta e arvuna dumnezeiască, aceasta e viața, aceasta e împărăția, aceasta e cămașa și haina Domnului, în care cei botezați se îmbracă cu credință, nu în chip inconștient — îți spun! —, nici nesimțit, ci prin credință în chip conștient și simțit. Ca să nu zici: „Cred că m-am îmbrăcat în Hristos”, nu-ți spun: „Crede aceasta!”, ci: „Să ai lucrul credinței, întărirea credinței, pecetea

creдинтеi și desăvârșirea neîndoielnică a credinței din aceea că te-ai îmbrăcat în Hristos în chip simțit și conștient strălucind și fulgerând cu slava Dumnezeirii într-o lumină foarte limpede, schimbându-te întreg și rămânând ființă dublă fără schimbare, dumnezeu prin instituire [*thesei*] și întreg om prin fire [*physei*].” Ajungând însă întreg așa, precum ți-am spus, vino atunci și stai împreună cu mine, fratele meu, pe munții cunoașterii dumnezeiești și ai contemplației dumnezeiești și să auzim împreună glasul Tatălui [2 *Ptr* 1, 18]. Dar vai!, că pe cât suntem lipsiți de vrednicia dumnezeiască, pe atât suntem departe de viața veșnică, pe cât e de departe cerul de cele dedesubt ale pământului [*Is* 55, 9] și de cei ținuti acolo în chip nefericit în vechime, pe atât sau chiar mai mult suntem cu toții cu adevărat departe de vrednicia lui Dumnezeu și de vederea lui Dumnezeu, chiar dacă spunem în chip ciudat că locuim împreună cu El și că avem pe Cel ce locuiește întru lumina cea neapropiată [1 *Tim* 6, 16] locuind și rămânând întreg în noi, și, șezând în cele de mai jos ale pământului, vrem să filozofăm cele ce sunt mai presus de pământ, cele din cer și mai presus de ceruri, și, ca unii care le-am cunoaște exact, vrem să le povestim tuturor și să fim numiți cunosători, teologi exacti și inițiați în cele negrăite, lucru care e negreșit indiciul unei nesimțiri. Căci cel născut în chip nefericit în cele mai dedesubt ale pământului și care locuiește cu totul în întunericul acestei lumi fără să fi văzut lumina veacului viitor — care negreșit a strălucit pe pământ și strălucește mereu — și spune că știe și cugetă cele din cer, vede toate cele de acolo și-i învață pe alții, nu este oare un nesimțit încă și mai mult decât aceasta? Căci așa cum un orb care se sfădește cu cei ce văd și zice: „Banul e de bronz, pecetea e a altuia, literele din ea arată cutare și cutare”, e cu adevărat un lucru ciudat și monstruos pentru cei care-l aud și care văd că banul e de aur de cea mai bună calitate, pecetea e cea adevărată, a împăratului, arătând imaginea lui nefalsificată, iar inscripția arată numele aceluia, tot așa și noi deși suferim patimă nu ni se pare că suferim de ceva, nici nu ne rușinăm de cineva sau de sfinții înșiși și de îngerii care văd de sus cele ale noastre, ci în noi se împlinește cuvântul Domnului: „Vă-

zând nu văd” [Mt 16, 13] și iarăși: „Auzind își astupă urechile sufletului lor” [Ps 57, 5] și nu aud nicidecum cuvintele Duhului, căci le aud trupește cu urechile lor de carne și cu urechile duhovnicești ale inimii lor acoperite cu un vâl [2 Co 3, 15], și de aceea nu pot să-L audă deloc pe Dumnezeu. Fiindcă nu pot nicicum să ridice de pe ei vâlul înfumurării și al nesimțirii, pentru că și l-au pus ei înșiși de bunăvoie, și vor să-și acopere ochii și urechile, și de aceea cred că văd și aud. Iar dacă le va spune cineva: „Ascultați-mă, copii, și luați vâlul de pe inima voastră!”, aceste cuvinte i-ar înfuria, pentru că acela nu i-a numit „părinți”, ci li s-a adresat cu „copii”, și din aceste cuvinte nu câștigă decât ură împotriva lui și nu pot să-și dea seama de patima care e în ei, sau mai degrabă de patimile care le întunecă mintea și cugetul și-i separă de Dumnezeu pe cei ce atinși deja de ele, și care, făcându-se cu voia robi și prizonieri ei părerii de sine și trufiei, își împlinesc pururea voia proprie. Aceștia, lăsând legile lui Dumnezeu, sunt lor înșiși lege și nu se închină lui Dumnezeu, ci lor înșiși — ce îndrăzneală! — căutând în loc de slava lui Dumnezeu slava lor proprie [In 5, 44] și grăbindu-se să și-o impună în toate lucrurile și modurile. Dar slava lui Hristos este crucea și patimile Lui pe care le-a suferit pentru noi, ca să ne slăvească. Pe acestea însă ei nu vor să le sufere așa cum le-a suferit Acela și nu vor să se facă părtași ai slavei lui Dumnezeu prin aceea că nu vor să sufere cum a suferit Acela, ci vor — vai! — mai mult cinstea de la oameni [In 12, 43] și aleg de bunăvoie separarea de Dumnezeu. Dar, o Hristoase al meu, izbăvește-i pe cei ce și-au pus încrederea în Tine de întinată slavă deșartă și trufie, fă-ne copărtași ai patimilor și ai slavei Tale și învrednicește-ne să fim neseparați de Tine acum și în vecii vecilor ce au să vină. Amin.

Cuvânt în formă de dialog între Dumnezeu și părintele autor al acestor cuvinte, și cum acest dumnezeiesc părinte, luminat de Duhul Sfânt, vorbea cu Dumnezeu și era inițiat de Acesta în cele dumnezeiești și omenești

— Vezi, Hristoase, necazul meu! Vezi descurajarea mea! Vezi neputința mea! Vezi și sărăcia mea! Vezi slăbiciunea mea și îndură-Te de mine, Cuvinte! Strălucește-mi și acum ca și odinioară, scânteiază sufletul meu și luminează ochii mei [Ps 12, 4] ca să Te vadă pe Tine, Care ești Lumina lumii [In 8, 12], Bucuria, Veselia, Viața veșnică, Desfătarea îngerilor, Împărăția cerurilor și Raiul, Cununa dreptilor, Judecătorul și Împăratul. De ce-Ți ascunzi fața Ta? De ce Te separi de mine, Dumnezeul meu, Tu Cel Care nu vrei să Te separi vreodată de cei ce Te iubesc? De ce fugi de mine? De ce mă arzi? De ce mă tai și mă zdrobești? Știi că Te iubesc [In 21, 15] și Te caut din suflet [Dt 4, 29]. Descoperă-Te, precum ai zis [Mt 11, 27], și arată-mi-Te pe Tine Însuți [In 14, 21]! Căci știu că ești adevărat, am cunoscut că ești nemincinos și-i iubești pe cei ce Te iubesc [Pr 8, 17] și vorbești cu ei ca și cu niște prieteni, nu în umbră, nu în arătare, nici ca o minte cu altă minte, ci ca Unul ce ești dintru început Cuvânt și Viață [In 1, 1. 4] enipostatică, născut din Tatăl și unit cu El, și convorbitor cu El în chip nerostit. Așa pe cei pe care-i vei naște prin Duhul Tău Cel Sfânt [In 3, 5] îi vei arăta fii ai Tăi sau, mai degrabă, frați ai Tăi și fii ai lui Dumnezeu, Tatăl Tău; cu aceștia și vorbești și, văzându-i, ești la rândul Tău văzut de ei. Arată, așadar, milostivirea Ta [Ps 84, 8], arată iubirea de iubirea de oameni și mila Ta, Mântuitorule, pe care le-ai revărsat din belșug [Tit 3, 4. 6] peste tot trupul care a crezut

întru Tine, și deschide-mi porțile cămării Tale de nuntă [*Mt* 25, 10], Dumnezeuule, da!, și nu-mi închide ușa luminii Tale, Hristoase al meu!

— De ce ți se pare că prin cuvintele tale mă poți sili, fiule al oamenilor? De ce spui fără minte că Îmi ascund fața Mea? De ce presupui că Eu încui ușile și porțile? De ce bănuiești că M-am separat vreodată de tine? De ce ai zis că Eu te ard și te zdrobesc? Aceste cuvinte nu sunt drepte, și nu este dreptă nici această cunoaștere! Ascultă mai degrabă cuvintele pe care le voi grăi Eu. Eram Lumină și înainte de a crea toate cele văzute de tine. Sunt și eram pretutindeni și, pentru că am creat toată făptura creată, sunt pretutindeni și în toate. Ascultă cuvintele înțelepciunii [*I Co* 2, 4] și înțelege adâncul tainelor! Și totuși nu eram nimic din toate, nici cu totul împreună cu toate, nici nu eram înăuntrul a toate, ci, nefiind unit cu nimic, eram împreună cu toate. Nefiind deci nimic din toate, fiind în toate nu eram [de fapt nicăieri]. În mijlocul celor văzute, al celor însuflețite și neînsuflețite, al celor înzestrate cu simțire și lipsite de simțire, al celor separate de Mine și care nu Mă știu deloc, am plăsmuit din țărână trup și am suflat în el suflet [*Fc* 2, 7], nu din ființa Mea, ci din tăria Mea. Înțelege ce te învăț! Am spus deci: prin puterea Mea ți-am insuflat un suflet rațional și mental, care, venind în trup ca într-o casă, a fost legat de el și, luându-l ca pe o unealtă, a fost văzut una din două: animal rațional, ființă dublă alcătuită în chip negrăit din două firi: din trup văzut lipsit de simțire și de cuvânt și din suflet nevăzut, rațional și mintal, creat după chipul Meu — minune străină! — în mijlocul tuturor creaturilor. Al căror creaturi însă? Al celor materiale și imateriale: căci cele pe care le privești sunt materiale, dar îngerii sunt imateriali. Deci în mijlocul acestora, îți spun, e omul: animal dublu, alcătuit din două firi, imaterial în cele materiale și simțit în cele imateriale. Pe acesta ca pe unul înzestrat cu simțire l-am făcut domn și stăpân al celor văzute supunându-i numai lui ca niște roabe toate cele văzute, ca să vadă lucrurile Mele și să slăvească pe Creatorul; iar ca unuia care e rațional și vede cu mintea i-am dat să Mă vadă pe Mine și prin această să fie așezat în demnitatea îngerilor. Privește și înțelege ce

îți spun! Deci omul fiind dublu, alcătuit din două firi, cu ochii simțiți vedea creaturile Mele, iar cu ochii minții vedea fața Mea, a Creatorului, vedea slava Mea și grăia cu Mine în fiecare clipă. Dar atunci când, călcând porunca Mea, a mâncat din pom, a orbit și a ajuns, cum spuneam, în întunericul morții, lucru pe care vrea să-l însemneze expresia „s-a ascuns” [Fc 3, 1]; căci aceasta a socotit atunci că poate să o facă nebunul acela. Fiindcă unde sau în ce loc putea să se ascundă de Mine? Spune! Tu însă acum gândești mai rău și mai fără minte decât acela că Mă ascund nevrând să fiu văzut deloc. Căci dacă nu vreau să fiu văzut, de ce M-am arătat în trup [1 Tim 3, 16]? De ce M-am mai pogorât? De ce M-am lăsat văzut de toți? Nu fi neștiutor în ce privește faptele și economiile Mele! Adam, după ce mai întâi a orbit, fiind mus-trat și învățat fiind de Mine să se căiască, n-a vrut, ci s-a aflat cu totul nesmerit și a spus mai degrabă: „Femeia pe care mi-ai dat-o [Fc 3, 12] a păcătuit”, arătându-Mă pe Mine drept pri-cina păcatului lui. La fel și femeia l-a acuzat pe șarpe și nici unul n-a mărturisit deloc că a păcătuit. De aceea, i-am izgonit din desfătarea raiului și au rămas numai în cele simțite împreună cu cele necuvântătoare și materiale, fiind separat de cele imateriale. Minune străină! Sufletul orbit a ajuns ca un trup fără ochi și n-a mai văzut pe Dumnezeu. Dacă orbește trupul, acesta este pus în mișcare de suflet; dar dacă orbește sufletul, ce mișcare va mai găsi? Cum va mai putea fi viu? Nicidecum, ci va muri de moartea veșnică pe care au păti-mit-o din lipsa lor de minte, precum spuneam, întâii oameni plăsmuiți și s-au coborât în iad și au fost târați în stricăciune. De care milostivindu-Mă, am coborât și Eu de sus; fiind cu totul nevăzut M-am împărțășit de grosime și de trup și am luat suflet fiind Dumnezeu neschimbabil, M-am făcut trup Eu, Cuvântul [In 1, 14] și, luând de la trup un început, M-am arătat tuturor om. Așadar, de ce am suferit să fac aceasta? Pentru că, așa cum spuneam, pe Adam l-am creat pentru aceasta: ca să Mă vadă pe Mine. Dar fiindcă a orbit, și plecând de la el au orbit și toți urmașii lui, n-am suportat ca Eu să fiu în slava dumnezeiască dar să-i trec cu vederea pe cei orbiți prin amăgirea șarpelui, pe care i-am zidit cu mâna Mea.

Ci M-am făcut întru toate asemenea oamenilor, simțit cu cei simțiți, și M-am unit cu aceștia voind Eu Însumi acest lucru. Vezi cât dor am să fiu văzut de oameni, încât am vrut să Mă fac și să fiu văzut om. Deci cum spui că Mă ascund de tine și nu Mă las văzut? Strălucesc cu adevărat, dar tu nu vezi. Ia seama la taină! Adam a văzut slava Mea și a fost viu, dar călcând porunca a orbit și a murit îndată nevrând să-i pară rău nici să spună: „Am greșit Ție!” [*Ps* 50, 6; *Lc* 15, 18]. De aceea a fost osândit după dreptate să se întoarcă în pământul din care a fost luat [*Fc* 3, 19]; iar mai apoi acest lucru a fost dat ca un verdict general și a fost socotit ca o pedeapsă inevitabilă pentru toți. Dar nu este o pedeapsă, ci mai degrabă o binefacere; căci n-am lăsat ca stricăciunea să coexiste cu ne-stricăciunea, pentru că mai rea decât dezlegarea lor [a sufletului de trup] ar fi fost legarea lor și ca răul să fie nemuritor în amândouă. Căci dacă sufletul care cade din viața de aici ar trebui să poarte iarăși unit cu el trupul stricat, cum n-ar fi acest lucru mai rău decât moartea, decât despărțirea sufletului de el? Așadar, sunt două morți [*Ap* 2, 11; 20, 14]: a trupului și a sufletului. Dacă la cel mort cu sufletul și care din această pricină poartă unit cu el un trup stricat, care îmbătrânește, se desface și curge după puțin timp, dacă deci sufletul lui nu s-ar dezlega și separa de el, ci ar rămâne legat de acesta veșnic, cum oare această viață n-ar fi mai rea decât orice altă pedeapsă în iad? Uită-te la cei ținuți de lepră, cum li se strică și mistuie mădularele trupurilor lor, cum sunt fără mâini, fără picioare, fără ochi, fără buze, fără nas și fără urechi, cum sunt cu totul nemișcați, cum sunt fără gri și surzi, și cheamă cu glasuri de nespus pe Dumnezeu să-i dezlege de acest trup. Deci, ca să spun iarăși, dacă așa ceva s-ar împlini în veci, oare atunci viața n-ar fi mai rea decât moartea? Prin urmare, cu adevărat pedeapsa a devenit o binefacere, și nu e atât o pedeapsă cât o economie dumnezeiască. Fiindcă moartea oamenilor e moartea lucrurilor lor, moartea e dezlegarea de griji, moartea e libertatea de tot felul de boli și de patimi, moartea e tăierea păcatelor și nedreptății, moartea e eliberarea de toate relele vieții dăruind celor ce trăiesc frumos bucurie nesfârșită, desfătare veșnică și lumină neînserată. Vezi însă — îți spun! —

binefacerile, vezi economiile înainte de a fi despărțit de trup!
Învață darurile Mele! M-am arătat lumii pe Mine Însumi și pe
Tatăl [*In* 17, 6; 7, 4] și am revărsat din belșug Preasfântul
Meu Duh peste tot trupul [*Tit* 3, 6; *Ioil* 3, 1], am descoperit
Numele Meu tuturor oamenilor [*In* 17, 6] că sunt Creatorul și
Ziditorul și le-am arătat și le arăt și acum toate cele pe care se
cade să le facă. Amin.

Că fiecărui om Dumnezeu i-a dat în chip potrivit și spre folos darul harului Duhului Sfânt spre a lucra nu cum vrea el, ci așa cum a fost prehotărât de El, ca el să nu stea gol în mijlocul Bisericii Lui

Ce ar putea cunoaște făptura fără Făcătorul? Căci pe bună dreptate și în chip cuvenit i se cere cunoașterea, făptuirea și lucrarea pe care a primit-o. Fiindcă sapa, secera, cosorul, fierăstrăul, securea, toiaagul, lancea, pumnalul, arcul și săgeata și toate celelalte unelte din viața omului au fiecare lucrarea lor, dar nu o primesc de la ele însele, ci negreșit de la noi, căci meșteșugarul face ca fiecare unealtă să lucreze în chip meșteșugit ceea ce vrea el. Pentru că nu e cu putință să seceri holdele cu sapa, nici să faci dulgherie cu secera, nici să zidești cu cosorul, nici să sapi cu fierăstrăul, nici să coși cu securea, nici să tai lemne cu toiaagul sau să le faci scânduri cu lancea, nici să arunci pietre cu pumnalul, nici să tai cu săgeata, ci la fiecare lucrare trebuie să ne folosim în chip potrivit de fiecare unealtă. Iar dacă nu te folosești de acestea spre cele pentru care au fost făcute, atunci ți-ai pierde negreșit viața și orice făptuire. Așa gândește-mi și despre Dumnezeu că ne-a făcut ca fiecare să lucreze în viața sa fiind credincios lucrurilor sale, pe unii așezându-i să învețe pe alții, pe alții negreșit să învețe de la alții, pe unii să stăpânească pe cei mulți, pe alții să fie supuși lor; unora le-a dat înțelepciune, altora cunoaștere și cuvânt, unora să proorocească, altora să vorbească în alte limbi, să facă minuni și să lucreze puteri, iar pe alții i-a arătat întâistătători [1 Co 12, 8-10]. Dar acestea sunt daruri duhovnicești; să vorbim însă și de alte daruri ale Creatorului pe care le-a făcut oamenilor, fiecăruia după vrednicia lui: pe unul l-a făcut la trup bărbătesc, pe altul mai chipeș, iar pe altul cu glas frumos; simplu spus, fiecăruia i-a dăruit darul și bogăția de care e vrednic cum Singur Dumnezeu, Creatorul a toate, știe

în chip negrăit, ca să lucreze ce e de folos în viață. Fiindcă fiecare e potrivit nu spre meșteșugul pe care-l vrea el, ci spre care a fost creat și spre care arată dispoziții naturale și propriu-zise. Și atunci îl vei vedea pe corăbierul care plutește cu meșteșug prin valurile mării desfătându-se mai mult decât bărbatul care călărește un mândru armăsar, iar pe plugarul care taie brazdele cu plugul conducând jugul boilor care-l ajută în lucrul său mult mai bine decât un car împărătesc și că se și bucură desfătându-se de nădejtile sale cele bune. La rândul lui, soldatul se socotește mult mai presus de toți plugarii, corăbierii și meșteșugarii și se fâlește ca unul slăvit alergând spre junghiere și moarte, spre un sfârșit timpuriu; acesta deci nu va suporta nici să tragă la vâslă, nici să țină sapa, nici să se față zidar, nici nu va alege să fie corăbier, plugar sau țaran. Ci fiecare va lucra spre lucrul pentru care a primit, cum spuneam, lucrarea de la Dumnezeu, iar altceva omul nu va putea face sau voi să înceapă ceva în viață. Căci iată — ca să-ți spun iarăși ceea ce am spus deja mai înainte — așa cum nu e cu puțință ca vreuna din uneltele mai înainte zise să se miște de la sine spre faptă sau să lucreze ceva fără omul care să o ia să facă ceva cu ea, tot așa omul nu poate nici gândi, nici face ceva bun fără mâna lui Dumnezeu. Căci, iată, Cuvântul Meșteșugar m-a făcut cum a voit și m-a așezat în lume. Deci cum — spune! — voi putea cugeta sau face sau lucra ceva fără puterea lui Dumnezeu? Cel care mi-a dăruit minte, așa cum a vrut, Acela îmi dă și să cuget câte știe că-mi sunt de folos și-mă dă puterea de a lucra cele pe care le vrea. Deci dacă voi face acestea, îmi va da negreșit mai multe și-mi va da cu iubire de oameni să cuget lucruri mai desăvârșite; dar dacă voi disprețui chiar și puține din cele ce mi-au fost încredințate, voi suferi pe bună dreptate de la Dumnezeu Care mi le-a dat lipsirea de ele și mă voi face unealtă nefolositoare, ca unul care n-am vrut să lucrez poruncile Creatorului, ci m-am predat pe mine însumi lenei și trândăviei. De aceea am și fost lepădat din mâinile Stăpânului iar pentru neascultarea și nesupunerea față de El am fost izgonit din raiul cel adevărat ajungând departe de Dumnezeu și de mâinile sfinților. Găsindu-mă zăcând aici și predat întreg nelucrării

celor bune, preavicleanul șarpe a abuzat de mine cu vicleșug prin toate faptele de necinste în care am fost văzut găsin-du-mi plăcere și bucurându-mă, și în locul cărora trebuia să mă întristez, să mă tânguiesc și să plâng, pentru că de bună-voie m-am depărtat de cele pentru care am fost creat să le lucrez eu, nenorocitul, și m-am predat din proprie alegere tu-turor celor contrare firii, căzând în chip atotnenorocit în mâi-nile necurate ale vrăjmașului, de care fiind cu totul ținut și pus în mișcare și neputând să mă împotrivesc lui — căci cum m-aș fi putut împotrivi fiind mort? —, eu, nenorocitul, amă-git fiind cu violenție, m-am făcut unealtă a întregii răutăți, a întregii fărădelegi și lucrări rele; căci ținându-mă în mâna lui și târându-mă cu putere, m-a murdărit cu gunoarie și tot felul de noroai și m-a aruncat în duhori amare făcându-mă — ce nesimțire! — să-mi găsesc veselia în ele! S-a folosit de mine, chiar dacă nu voiam, spre răpire, omoruri, morți nedrepte, bâr-firi, mâinii și tot felul de răutăți, în care am fost aflat lucrân-du-le. Căci de când m-am lepădat pe mine însumi de bună-voie de la mâna lui Dumnezeu și a sfinților Lui, iar cumplitul stăpânitor și stricător de suflete m-a răpit și m-a ținut în mâna lui cu voia mea, n-am mai putut să nu lucrez cele ale lui, ci în toate am lucrat voile lui; căci sabia nu știe să se împotriveas-că în cuvânt celui ce o ține, ci acela care o ține se folosește de ea așa cum vrea el. Deci Dumnezeu Care m-a făcut, privind de sus și văzându-mă ținut de mâna tiranului, S-a îndurat, m-a răpit din mâna lui și m-a dus iarăși în raiul dumnezeiesc, în via Lui [Mt 20, 1], și m-a predat în mâinile lucrătorilor ei ca să lucrez cele dumnezeiești, să fac virtuțile, să păzesc po-runcile și să nu mă mișc în afara mâinii sfinților, ca nu cumva lucrătorul răutății, găsin-du-mă iarăși petrecând în afara mâi-nii sfinte, să mă răpească și să mă facă să lucrez iarăși cele ale sale. Deci bunii și milostivii lucrători primindu-mă și lu-ând în mâinile lor voia mea întreagă, mi-au poruncit să lucrez iarăși cu smerenie și pocăință și să plâng neconținut; căci mi-au spus: „Copile, cei ce păzesc acestea trei [smerenie, po-căință și plâns] și stăruie în buna lor lucrare vor fi în scurt timp ridicați, fără să o știe, la slava, curățirea, nepătimirea și vederea dumnezeiască, și nu vor fi nicicând prinși de mâinile

celui viclean, ci vor primi de la Dumnezeu iertarea tuturor păcatelor și a tuturor greșelilor și așa se vor face fii ai Celui Preaînalt și dumnezei după har [*Ps* 86, 1] și unelte folositoare care lucrează tot binele, sau, mai bine zis, se vor face ei înșiși lucrători dumnezeiești călăuzindu-i pe ceilalți spre fapte cu adevărat bune, spre lucrurile mântuirii.” Crezându-i pe aceștia — ascultați toți! — și făcând acestea, predându-mă pe mine însumi întreg în mâinile lucrătorilor și robilor lui Dumnezeu, după porunca Lui, am găsit toate acestea realizându-se în mine în același chip și atunci m-am minunat și am strigat tuturor urlând cu glas mare, îndemnând și zicând, căci nu suport să îngrop în tăcere unele ca acestea: „Alergați, câți simțiți că sunteți în afara mâinilor lui Dumnezeu și ale sfinților Lui! Grăbiți-vă și alipiți-vă de ele în chip de nedesprins prin credință, iubire fierbinte și toată alegerea liberă a voii noastre! Lepădați orice cuget și voie proprie și dați-vă sufletele voastre în mâinile lor ca niște unelte însuflețite, nefăcând, nelucrând și nemișcând nimic în afara acelora! Cugetul acelora să se facă al vostru, ca și voia sfântă a lor, care să fie împlinită de voi ca una ce este voia lui Dumnezeu și așa, mergând pe o cale scurtă și deopotrivă fără piedici, vă veți face prieteni ai Dumnezeului Celui Preaînalt și vă veți arăta în puține zile moștenitori ai Împărăției cerurilor [*Iac* 2, 5] și ai bunătăților ei negrăite!” Căci o dată ce veți umbla pe calea cea dreaptă, vă veți număra împreună cu toți sfinții și ea [calea] vă va face pe toți fericiți. Iar pentru mine, care am păcătuit mai presus de toți muritorii și am străbătut această cale aspră, strâmtă, scurtă și fără primejdie care duce la lărgimea vieții veșnice, rugați-vă toți cei care ați vrut să umblați cu râvnă pe ea și să călcați cu căldură pe urmele picioarelor lui Hristos, ca pentru unul care v-am arătat-o, ca și eu și voi să ne găsim umblând pe ea fără reproș până la sfârșitul vieții noastre, atât noi, cât și cei care doresc să vadă pe Hristos, ca, lăsându-ne cu bucurie trupurile, să înaintăm spre odihna de acolo și spre lărgimea raiului și să ne arătăm moștenitori ai vieții, și așa, nedespărțiți de Dumnezeu și de toți sfinții în Hristos, Fiul Cel Unul-Născut și Dumnezeu Cuvântul împreună cu Dumnezeiescul Duh, vom fi ai Sfintei Treimi acum și pururea și în toți vecii vecilor. Amin.

**Că Duhul Sfânt rămâne la cei ce au păzit
curat Sfântul Botez, dar Se depărtează de cei
care-l întinează**

Mă știi, Hristoase, lucrător a toată fărădelegea și cu adevărat vas a tot felul de rele, lucru pe care-l știu bine și eu și de aceea sunt plin de rușine, durerea tulburării și necazului mă stăpânește și un chin insuportabil domnește în inima mea. Dar strălucindu-mi tainic, lumina feței Tale [*Ps* 4, 7] a alungat gândurile, a risipit chinul și în locul lor a adus bucurie în sufletul meu. Vreau deci, Hristoase, să fiu necăjit, și necazul nu se lipește de mine, și mă necăjesc ca nu cumva din pricina lui să pier și să fiu lipsit de bucuria viitoare. De aceasta însă să nu mă lipsești nicicând, Stăpâne, nici acum, nici în veacul viitor, Împărate al meu! Pentru că bucuria e vederea feței Tale, Dumnezeuul meu, căci nu numai că ești tot binele, ci celor ce Te văd le dăruiești tot binele, pe cei pe care-i privești îi umpli de împărtășirea Ta nu numai în veacul viitor — vai, celor ce grăiesc aceasta! — ci și acum în trup îi vezi pe cei ce sunt vrednici [de Tine], adică s-au curățit prin pocăință, și le dai și lor să Te vadă limpede, nicidecum într-o imaginație sau într-o reflecție a minții, nici numai într-o simplă amintire, cum gândesc unii, ci în adevărul unei realități dumnezeiești și al unui lucru înfricoșător spre plinirea cu adevărat a economiei dumnezeiești; fiindcă Tu, Dumnezeule, Care ești mântuirea tuturor păcătoșilor [*1 Tim* 1, 15], faci aici o unire a celor distanțate. Căci cei ce au primit de prunci Botezul Tău și au dus o viață nevrednică de el au mai mare osândă decât cei nebotezați, cum ziceai [*Evr* 10, 29], fiindcă au ocărât haina Ta

sfântă. Și Tu, Mântuitorule, cunoscând aceasta ca pe un lucru sigur și adevărat, ai dat pocăința spre a doua curățire și drept definiție a ei ai pus harul Duhului Sfânt pe care l-am primit mai întâi în Botez, căci harul este, ai spus [Mt 3, 11], nu numai prin apă, ci mai degrabă prin Duhul cu chemarea Treimii. Deci fiind noi botezați ca prunci nesimțitori ca niște nedesăvârșiți primim în chip nedesăvârșit și harul luând dezlegarea călcării dintâi, și numai pentru aceasta, pe cât mi se pare, ai poruncit, Stăpâne, să se săvârșească această baie dumnezeiască; cei botezați în ea intră înăuntrul viei [Mt 20, 1] fiind izbăviți de întuneric și iad și eliberați în întregime de moarte și stricăciune. Via e înțeleasă de mine și este raiul, din care căzând am fost chemați în el din nou; și așa cum a fost atunci Adam înainte de păcat, așa se fac toți cei ce s-au botezat în mod conștient [*en gnosei*], dar nu cei ce n-au primit fără să simtă simțirea minții [*noeran aisthesin*] pe care o face venind Duhul prin lucrarea Lui. În chip asemănător toți am primit ca și Adam poruncile ca să le lucrăm și păzim [Fc 2, 15] în duhul ca pe unele ce sunt o lege duhovnicească și dumnezeiască săvârșită trupește cu fapta în trup. Căci omul fiind ființă dublă, are nevoie de o dublă lege, deoarece fiind nepăsător față de una, cade și din cealaltă. Fiindcă sufletul singur nu poate lucra cele bune, iar trupul care făptuiește fără o cunoaștere dumnezeiască e socotit ca un bou care ostenește sau un animal de tracțiune. Deci aceia care au fost rechemati prin Botezul Tău în vie, adică în rai, și au intrat aici cu totul lipsiți de păcat sau chiar sfințiți, au ajuns ca întâiul Adam, dar mai apoi s-au făcut nepăsători față de o atât de mare mântuire [Evr 2, 3], nesocotind atât de negrăita Ta purtare de grijă, Hristoase, făcând lucruri mai rele decât Adam, disprețuind și iubirea Ta de oameni și nesocotind baia botezului [Tit 3, 5] în Duhul Sfânt drept lucrul unei economii înfricoșătoare. Dar este oare cu puțință, așa cum socotesc mulți oameni, ca ei să fie înăuntru [în rai] și să păcătuiască? E cu puțință să fie sfinți cei ce și-au întinat și au pătat rău [Ap 3, 4; Iuda 23] haina Ta, Mântuitorul meu? Vei primi oare Tu, Cel Curat și Sfânt, să locuiești fie și numai câtuși de puțin înăuntru unei inimi întinate? „Nicidecum! — a zis Dumnezeu. Să nu fie aceasta, co-

pilul Meu! Căci știi că și tu ai fost botezat, dar te-ai întinat și ca un copil ai păcătuț, ca un nebun ai fost dus în rătăcire, și știi cât ai plâns, cât te-ai zdrobit și cum ai tăgăduit lumea toată. Și cu anevoie înduplecat de rugăciunile lui Simeon, părintele tău, te-am învrednicit la început numai în minte, în simțirea minții, de un glas, apoi și de o rază, iar după aceasta M-am arătat ție cu iubire de oameni ca o fulgerare; după care M-am făcut un mic nor în chip de foc care s-a așezat de sus peste capul tău și ți-am dat numai vederea acestui chip și, în uimire, multe lacrimi cu multă străpungere a inimii care ardea grosimea trupului și bezna capului tău, așa încât din ele s-a ridicat ca un miros de carne arsă în foc, cum știi. Iar relele și strâmtorarea pe care le-ai suferit după acestea, tu le-ai uitat cu totul. Dar Eu, Care cunosc ca un Dumnezeu toate, știu credința ta, smerenia ta față de părintele tău, tăgăduirea în întregime a voii tale care pentru Mine e socotită și este un martiriu; căci cel ce n-are voie proprie negreșit moare, dar se află în voia Mea și este viu. Deci cu anevoie, după ce tu ai fost așa, iar acela Mă silea în fiecare zi prin lacrimi pe Mine, Cel Bun prin fire, am început să Mă arăt mai des ție, precum știi, curățind câte puțin sufletul tău prin pocăință și arzând materiile puse deoparte ale patimilor — nu spinii trupești, nici materiali, ci cei imateriali — ca pe niște nori, ca pe o beznă groasă, o pâclă și un întuneric, întrucât te subțiasseși prin post și prin ostenele priveglierii, rugăciunii și a tot felul de rele pătimiri, și erai neconținut plin de lacrimi fierbinți la rugăciune, la mâncare, și mai ales la băutură. Și cu anevoie te-am făcut astfel un vas cuprinzător, și nu numai cuprinzător, dar și curățit și care să poată rămâne nears în mijlocul focului — ia aminte! Deci făcându-te pe tine așa, lumina pe care ai văzut-o odinioară zburând de jur-împrejurul tău și încercuindu-te a intrat întreagă înăuntrul tău fiind neapropiată [inaccesibilă] prin fire și te-a schimbat în chip străin cu schimbarea cea bună. Dar dacă nu-Mi vei sluji prin toate faptele tale, ci vei lăsa să intre în inima ta un mic gând sau un sentiment de neplăcere față de cineva, fie el întemeiat sau nu, precum și, pe lângă aceasta, atacul unui cuvânt sau al unui înțeles rău, dacă nu te vei căi fierbinte cu lacrimi și nu vei alunga de la

tine acestea prin pocăință, dar și orice cuget rău al inimii, lumina nu poate să rămână în tine, căci este Duh Dumnezeiesc Care, ca Unul de-o-ființă cu Mine, este împreună cu Mine și cu Tatăl, ci dispare în ascuns dintr-o dată așa cum apune soarele și, ascunzându-se, într-o clipită nu se mai vede. Căci cum va exista ea într-un suflet necurățit cu totul și care n-a ajuns niciodată la simțirea pocăinței? Sau cum va suporta sufletul firea acestui foc insuportabil, atunci când este plin de spinii patimilor și ai păcatului? Cum va cuprinde el o Ființă cu totul de necuprins? Cum se va amesteca, fiind întuneric, cu Lumina cea neapropiată [inaccesibilă; *1 Tim 6, 16*] și nu va dispărea prin venirea/prezența ei? Nu este cu puțință acest lucru, nu este cu puțință nicidecum! Fiindcă Eu sunt separat de toate fapăturile, dar când Eu, Creatorul a toate, M-am făcut creatură cu trup, am fost asemenea oamenilor luând un suflet și o minte asemenea lor. Fiindcă nu i-am făcut în același timp pe toți oamenii dumnezei, ci Eu M-am făcut om, iar prin credință și paza poruncilor Mele, dar și prin Botez și Dumnezeiasca Împărtășanie a înfricoșătoarelor Taine, Îmi dăruî Viața tuturor; iar spunând Viață am arătat Duhul Meu Dumnezeiesc. Dar ei să știe aceasta: că, așa cum spunea Pavel, cei care au pe Duhul în inimile lor Îl au pe Acesta strălucind și grăind către Tatăl Meu și prin ei El spune spre Mine: Avva, Părintele Meu! [*Ga 4, 6*]. Căci s-au făcut copii ai lui Dumnezeu și, cunoscându-Mă, Mă văd și Mă numesc cu îndrăzneală Părinte, iar El spune fiecăruia din cei care-L au acum în chip prea-adevărat în ei înșiși: «Nu vă temeți [*Mt 28, 20*], copii! Iată Eu sunt, cum vedeți, înăuntrul vostru împreună cu voi, vă eliberez o dată pentru totdeauna de stricăciune și de moarte și vă arăt ai Cui copii și prieteni v-am făcut. Bucurați-vă întru Domnul [*Flp 3, 1*]!» Căci acesta va fi pentru oameni adevăratul semn că s-au făcut fii și moștenitori ai lui Dumnezeu [*Ga 4, 7*]: că primindu-L au pe Duhul Meu Dumnezeiesc și de aici sunt cu adevărat creștini în adevăr și realitate, nu numai cu numele.” — Toate aceste sunt vrednice de crezare și dorire, Hristoase ale meu; celor pe care i-ai preștiut în chip limpede și le-ai dat să se facă conformi chipului Tău [*Rm 8, 29*] în Duhul Cel Dumnezeiesc acestea le sunt cu totul cu puțință

[Mc 9, 23] ca unora chemați de Tine la bucuria negrăită în veci. Tuturor celorlalți însă, acestea le par a fi cu neputință; defăimându-le, ei nu le cred deloc, amăgindu-se pe ei înșiși ,sau socotesc că se mângâie astfel pe ei înșiși, smintii, cu nădejdi deșarte făcând paradă ca niște fanfaroni cu cuvintele înalte și, alegorizându-le pe acestea în sensul celor plăcute lor, disprețuiesc cu totul poruncile Tale înfricoșătoare. Căci nu vor să Te caute pe Tine pentru că li se pare că Te au, iar dacă mărturisesc că nu Te au pe Tine, Dumnezeuul meu, atunci propovăduiesc tuturor că ești cu totul insesizabil, că nici un om nu poate să Te vadă [1 Tim 6, 16] și nu există cineva care să-i depășească în cunoaștere. Căci îi învață pe alții sau că ești sesizabil și accesibil oamenilor, sau că ești insesizabil și inaccesibil; dar greșesc în amândouă, neînțelegând cele dumnezeiești și cele omenești ca unii ce sunt întunecați. Acestora dă-le lumina cunoștinței, dă-le mâna fricii dumnezeiești, dă-le să se scoale din groapa relei lor presupuneri și să vină la simțirea faptului că zac în groapă și sed în întuneric, nevăzând lumina dumnezeiască! E ceea ce dau mărturie ei înșiși, e ceea ce recunosc ei înșiși, dar nu cred că acum există oameni care Te vad pe Tine! Dacă nu le strălucești acestora lumina Ta și dacă nu o vor vedea în chip conștient, cum vor crede oare că Te arăți în mod limpede celor vrednici, că grăiești și locuiești împreună cu ei acum și în veci ca și cu niște prieteni, ca și cu niște robi ai Tăi, precum a zis [In 15, 15]? Dar Tu ești Dumnezeu al credincioșilor, nu al necredincioșilor, drept pentru care nu privești deloc spre aceștia. Căci celor ce Te tăgăduiesc și spun că lumina Ta veșnică nu strălucește în sufletele celor vrednici, cum le vei arăta lumina feței Tale, Mântuitorul meu? Nicidecum, dacă nu-și vor agonisi credință multă, precum ai zis [Mt 15, 28], și nu vor păzi cu râvnă legea Ta dumnezeiască până la moarte dedicându-se pe ei înșiși pentru Tine lucrării adevărate a poruncilor Tale înțelepte. Aceasta este deci mântuirea celor mântuiți și altă cale nu este, precum ai zis, Dumnezeuul meu [Mt 7, 14]. Dă milă, dă milă celor ce se roagă Ție, Mântuitorule, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

**Rugăciune de cerere și de mulțumire
către Dumnezeu pentru cele întâmplate cu el**

Doamne, dă-mi înțelegere, dă-mi cunoaștere, învață-mă, Doamne, și pe mine să fac poruncile Tale [*Ps* 142, 10]! Chiar dacă am păcătuit ca om mai presus de orice om — Tu știi aceasta! —, dar prin mila Ta până în măruntaiele Tale, Dumnezeuul meu, ai avut milă de mine cel sărac și orfan în lume, și ai făcut, Stăpâne, ceea ce numai Tu știi: despărțindu-mă, Milostive, de tată și de frați, de rude și prieteni [*Mc* 10, 29], de pământul nașterii, de casa mea strămoșească [*Fc* 12, 1], scoțându-mă dintre ei ca dintr-un Egipt întunecos, ca adâncurile iadului — căci așa mi-ai dat mie, smeritului Tău rob, să gândesc și să vorbesc cu înțelegere despre acele lucruri —, luându-mă și ținându-mă cu mâna Ta cea înfricoșătoare, m-ai dus la cel care ai binevoit să fie părintele meu pe pământ și m-ai aruncat la picioarele lui și în brațele lui. Și acela m-a adus la Părintele Tău, Hristoase al meu, și la Tine prin Duhul — o, Treime, Dumnezeuul meu! — pe mine care plângeam ca fiul cel destrăbălat [*Lc* 15, 18] și cădeam la Tine, Cuvinte, cum știi Tu Însuți că m-ai învățat, și nu ai socotit lucru nevrednic să mă numești fiu al Tău. O, gură nevrednică și buze întinate! O, cuvânt al unei limbi sărmane care nu știe să Te laude, să-Ți mulțumească și să grăiască binefacerile Tale pe care le-ai făcut pentru mine, orfanul și străinul, căci sunt străin pe pământ [*Evr* 11, 13]; căci cei ai Tăi sunt străini de lume, iar cele ale Tale și alor Tăi ochii nu le pot vedea, limba nu le poate grăi [*I Co* 2, 9], nici lumea nu le poate încăpea. De

aceea, Stăpâne, lumea ne urăște, ne prigonește, bârfește, invidiază, înnebunește și ne ucide și, căzând în acestea, face toate împotriva noastră. Iar noi, smeriții robii Tăi, suntem, precum ai binevoit, tari în slăbiciune, bogați în sărăcie [1 Co 1, 25; 2 Co 8, 9], bucurându-ne în orice necaz [2 Co 7, 9] ca unii ce suntem în afara lumii. Noi, Stăpâne, suntem cu Tine, iar lumea are doar trupul nostru. Se înșală deci orbul care are doar puțin lut, fără să-l fi câștigat nici măcar pe acela; căci la trâmbița de pe urmă îl va da înapoi, precum ai făgăduit, și pe acesta devenit duhovnicesc [1 Co 15, 52], și atunci va avea drept câștig împreună cu cei de un cuget cu el și cu orbii prieteni ai lumii doar relele sale.

Că acela care dorește pe Dumnezeu urăște lumea

Sunt ținut de umbră și văd adevărul, care nu e nimic decât nădejdea cea tare [2 Co 1, 6]. Care nădejde? Pe care ochii nu au văzut-o [1 Co 2, 9]. Ce este aceasta? Viața pe care o doresc toți. Iar Viața ce altceva este decât Dumnezeu [In 14, 6] Creatorul a toate? Pe Acesta Îl dorește și urăște lumea [1 In 2, 15]! Lumea e moarte, căci ce lucru are ea și să nu curgă?

Învățătură de obște împreună cu muștrare către toți: împărați, arhierii, preoți, monahi, mirenii, grăită și spusă ca de gura lui Dumnezeu

Hristoase, dă-mi cuvinte de înțelepciune, cuvinte ale unei cunoașteri și înțelegeri dumnezeiești [*I Co* 12, 8]! Căci Tu știi neputința cuvântului meu nepărtaș de învățatura cea din afară [profană]; Tu știi că numai pe Tine Te am viață, cuvânt, cunoștință și înțelepciune, Dumnezeu mântuitor și ocrotitor în viață și răsuflare a smeritului meu suflet, eu cel străin și umil în cuvinte. Tu ești nădejdea mea [*Ps* 21, 9], Tu ești ajutorul meu [*Ps* 88, 19], Tu acoperământul meu [*Ps* 120, 5], Tu refugiul meu [*Ps* 90, 2], Tu lauda [*Dt* 10, 21], bogăția și slava mea [*Pr* 22, 4]. Tu, Cuvinte, ai vrut după milostivirea Ta să mă iei din lume pe mine cel străin, nevrednic, umil și mai rău decât tot omul, decât animalul necuvântător, și de aceea îndrăznind în mila Ta, Te rog, Îți spun și cad la Tine: Dă-mi cuvânt drept, dă-mi tărie, dă-mi putere să grăiesc tuturor celor închinați Ție și care slujesc Ție, Împărate a toate; să grăiesc inițiaților, stăpânilor și slugilor, căroră li se pare că Te văd și-Ți slujesc cu adevărat ca unui Stăpân. Voi toți, oameni, împărați și puternici, preoți și episcopi, monahi și căsătorii, nu socotiți un lucru nevrednic să auziți glasul și cuvintele mele, ale unui om umil. Ci deschideți-mi urechile inimii, ascultați și înțelegeți ce spune Dumnezeu a toate și mai înainte de toți vecii, Cel Neapropiat, Cel Singur Atotțiitor, în a Cărui mână e suflarea tuturor celor ce sunt [*Dn* 5, 23]!

— Împăraților! Bine faceți ducând războaie cu neamurile păgâne, dacă nu faceți voi înșivă faptele, obiceiurile, voile și socotințele neamurilor păgâne și nu Mă tăgăduiți prin multele voastre fapte și cuvinte pe Mine, Împăratul vostru. Mai bine

ar fi pentru voi să păziți cuvintele Mele și să faceți în chip drept toate poruncile Mele și să urmați în sărăcia cea fericită [Mt 5, 3] o viață retrasă din afacerile publice. Căci ce folos aveți dacă apărați lumea de moartea și robia trecătoare, dar pe voi înșivă vă faceți în fiecare zi robi ai patimilor și demonilor și moștenitori ai focului nestins [Mc 9, 43]? Fiindcă fapte bune sunt toate cele pe care le face cineva pentru Mine și din compătimirea și mila față de aproapele; întâi de toate dacă are milă de el însuși și se sârguiește cu toată râvna să păzească cuvintele Mele și să arate pocăință sinceră pentru cele lucrate poate de el înainte; apoi dacă nu se mai întoarce niciodată la acestea [Mt 24, 18], ci stăruie în cuvintele Mele, ale Stăpânului, în poruncile și legile adevărului și le face așa pe toate până la moarte fără a încălca nimic și nu trece cu vederea nici o cirtă din cele scrise [Mt 5, 18]. Căci acest lucru e pentru Mine o jertfă, acest lucru e pentru Mine tămâie, ofrandă și dar, iar fără de ele sunteți mai răi decât păgânii.

— Voi întâi-stătătorii între episcopi, care sunteți pecetea icoanei Mele, voi cei rânduți să vorbiți cu Mine cu vrednicie, voi care sunteți mai presus decât toți dreptii ca unii ce veniți în numele ucenicilor Mei și purtați întipărirea Mea dumnezeiască, care ați primit chiar și peste comunitatea cea mai mică o putere ca aceea pe care am primit-o de la Tatăl Eu [In 17, 2] Cuvântul. Eu, fiind prin fire Dumnezeu, M-am întrupat și, făcându-Mă existență dublă prin lucrări, voințe, ca și prin firi, sunt neîmpărțit și necontopit Dumnezeu-om și, iarăși, om-Dumnezeu; căci ca om am socotit lucru vrednic să Mă las ținut de mâinile voastre, dar ca Dumnezeu sunt cu totul de neapucat pentru niște mâini de lut, nevăzut pentru cei ce nu văd și de neapropiat Eu, Cel ce M-am junghiat pentru toți, Eu Cel dublu într-o singură ipostază — înțelegeți! Voi, aceia dintre episcopi care din această pricină vă ridicați deasupra celor mai mici ca unii ce sunt umili și mai prejos decât voi. Voi, aceia dintre episcopi care sunteți departe de demnitatea voastră — nu cei a căror viață concordă cu cuvântul și e o pecete a învățaturii lor de-Dumnezeu-insuflate și a elocinței lor dumnezeiești —, ci voi, cei a căror viață e contrară cuvântului vostru, căroră vă rămân necunoscute Tainele Mele înfrico-

șătoare și dumnezeiești, care vă închipuiți că țineți o pâine care e de fapt Foc, care Mă disprețuiți ca o pâine simplă și vi se pare că vedeți și mănâncăți doar o bucatură nevăzând Slava Mea nevăzută. Voi acei dintre episcopi, mulți din puțini, înălțați și în același timp smeriți cu smerenia cea rea și potrivnică, care vânează slava oamenilor [*In* 12, 43] și pe Mine, Creatorul a toate, Mă trec cu vederea ca pe un sărac și nevoiaș lepădat, înțelegeți că aceia se ating cu nevrednicie de Trupul Meu [*I Co* 11, 27] și, căutând să se ridice mai presus de cei mulți, intră nechemăți înăuntrul sanctuarului Meu, pășesc în camera de nuntă a celor negărite fără haina harului Meu [*Mt* 22, 11] pe care n-au primit-o nicicând, și văd cele ce nu le este îngăduit să vadă, iar Eu, Iubitorul de oameni, rabd îndelung suportând îndrăzneala lor nerușinată. Intră și vorbesc ca și cu un prieten cu Mine, deși nu Mi-au rămas nici măcar robi prin frică, și se arată pe ei înșiși ca unii ai casei și familiei, ei care nici n-au cunoscut harul Meu, și fac pe mijlocitorii altora, ei care sunt răspunzători de multe greșeli. Îmbrăcând bine trupul pe dinafară, par strălucitori și se arată curați, dar și-au agonisit suflete mai rele decât lutul și noroiul, mai rele decât orice venin aducător de moarte, ei cei ticăloși prin răutatea lor. Căci așa cum odinioară Iuda care M-a vândut pe Mine, luând de la Mine Pâinea, cu nevrednicie a mâncat-o ca pe o bucată de pâine obișnuită și de aceea Satan a intrat îndată în el [*In* 13, 27] și l-a făcut vânzător nerușinat al Meu, Învățătorul lui, luându-l unealtă, rob și împlinitor al voilor lui, tot așa pățesc fără să o știe și aceștia câți se ating cu îndrăzneală, înfumurare și nevrednicie de dumnezeieștile Mele Taine, care stau înaintea altora prezidând de pe tronuri clerul și preoții, având conștiința deja vătămată, iar după aceasta negreșit osândită, și, umblând în curtea Mea dumnezeiască, stau în chip nerușinat în sanctuarul Meu cu îndrăzneală înaintea Mea fără să vadă slava Mea dumnezeiască, pe care dacă ar fi văzut-o, n-ar fi făcut aceasta [*I Co* 2, 8], nici n-ar fi cutezat să intre cu atâta aroganță nici măcar în pridvorul templului Meu dumnezeiesc!

Oricine vrea va cunoaște că toate acestea care au fost scrise sunt adevărate și sigure din înseși lucrurile pe care le facem noi, preoții, și va fi convins și va mărturisi că în ele nu

se găsește nici o minciună, întrucât Dumnezeu Însuși le-a spus prin mine. Afară numai dacă nu se va găsi cineva din cei ce fac aceste lucruri care să se grăbească să acopere și învăluie cu cuvinte amăgitoare rușinile sale, pe care însă i le va descoperi înaintea îngerilor și a oamenilor Domnul Dumnezeu la toate Care descoperă cele ascunse ale întunericului [*Mt* 10, 26; *1 Co* 4, 5]. Căci care dintre voi, preoții de acum, s-a curățit mai înainte de fărâdelegi și așa a îndrăznit să vină la preoție? Care ar putea spune cu îndrăznire că a disprețuit slava de jos și slujește numai pentru cea de sus? Care L-a iubit pe Hristos și numai pe El Singur și a trecut cu vederea aurul și toți banii? Care s-a mulțumit numai cu cele de neapărată trebuință și nu a uneltit ceva împotriva aproapelui? Care nu are conștiința osândită de plocoanele prin care s-a făcut el însuși sau îi face pe alții [preoți] cumpărând sau vânzând harul? Care nu a preferat unuia vrednic un prieten instalându-l în funcții pe el, deși era nevrednic? Cine nu se sârguiește să facă episcopi pe prietenii săi apropiați ca să pună stăpânire peste toate cele ale altora? Și încă acest lucru e făcut de cei moderați, cărora nu li se pare un păcat a lua lucrurile altei biserici. Cine n-a ales episcopi împotriva vredniciei [candidaților] doar la cererea puternicilor lumii, a prietenilor, bogaților și domnilor? Cu adevărat nu mai este astăzi nimeni care să aibă inima curată de toate acestea iar nu înțepată de acul conștiinței pentru că a făcut măcar una din cele pe care le-am spus; toți am păcătuit fără rușine neîngrijindu-ne de curmarea răului, nici făcând binele, și de aceea nu ne căim rămânând cu fundată în adâncul relelor și zăcând neîndurerați față de acestea. Căci dacă nu gustăm slava dumnezeiască, nu putem trece cu vederea slava de jos [*In* 12, 43], iar dragostea de slava oamenilor nu lasă sufletul să se smerească, nici să-și facă reproșuri de bunăvoie. Dacă așa stau lucrurile, atunci cum — spune-mi! — cel ce vânează slava oamenilor și caută bogăția stricăcioasă, cel ce pofteste să aibă mulțime de aur, care e nesăturat în răpire și ranchiunos pe cei care nu-i dau necontenit, cum va îndrăzni deci să spună că-L are pe Dumnezeu sălășluind întru sine sau că iubește pe Hristos [*In* 21, 15] sau că are Duhul lui Hristos [*Rm* 8, 9]? Iar cel ce n-a primit în el

pe Hristos, pe Tatăl Lui și pe Duhul Sfânt, pe Unul Dumnezeu locuind și umblând [2 Co 6, 16] în chip conștient în inima lui, cum va arăta o slujire sinceră, de la cine altcineva va învăța smerenia sau cum va fi învățat voia dumnezeiască? Cine va fi mijlocitor pentru el sau îl va împăca cu Dumnezeu și-l va înfățișa ca pe un închinător care să nu fie rușinat Dumnezeului Celui Singur curat și neprihănit, spre Care nu cutează a-și aținti privirile heruvimii, pentru că este neapropiat [inaccesibil] pentru toți îngerii? Cine va garanta că acesta va ține fără păcat și va sluji fără osândă înfricoșătoarea slujbă a jertfei celei fără de prihană? Care înger, care om va putea spune aceasta sau că poate face aceasta? Căci eu spun și dau mărturie tuturor — nimeni să nu se înșele, nici să se amăgească în cuvinte! —: oricine n-a lăsat mai întâi lumea și nu va urî din suflet cele ale lumii [1 In 2, 15] și va iubi în chip sincer numai pe Hristos și nu-și va pierde pentru El însuși sufletul său [Mt 16, 25] nemaîngrijindu-se de nimic din cele ale vieții omului, și nu este ca unul care moare în fiecare clipă și nu va plânge și nu va jeli mult pentru El și nu va avea numai pofta Lui și nu se va învrednici ca prin multe necazuri și osteneți [FA 14, 22] să ia Duhul Dumnezeiesc pe Care L-a dat dumnezeieștilor Apostoli, ca prin El să alunge orice patimă și să realizeze ușor orice virtute și să-și agonisească izvoare de lacrimi — de unde vin curățirea și contemplarea sufletului, cunoașterea voii dumnezeiești, luminarea strălucirii dumnezeiești și vederea luminii neapropiate [1 Tim 6, 16], de unde se dă nepătimirea și sfințenia tuturor celor ce s-au învrednicit să-L vadă și să-L aibă pe Dumnezeu în inimă, să fie păzit de El și să păzească poruncile Lui dumnezeiești — [oricine n-a făcut și n-are acestea] să nu îndrăznească să primească preoția și conducerea sufletelor ori să înceapă ceva în această privință! Căci așa cum Hristos Se aduce pe Sine Însuși și aduce El Însuși jertfă lui Dumnezeu, Tatăl Său, așa El Însuși ne aduce jertfă și pe noi și tot El ne primește. Fiindcă întreprinderea unor asemenea lucruri va fi spre judecată și osândă, pentru că e mai rea decât omorul, mai rea decât adulterul și desfrâul și decât toate celelalte păcate. Căci toate acestea se săvârșesc acum față de niște muritori, fiindcă ne-

greșit păcătuim unii față de alții. Dar cel care îndrăznește să vândă cele dumnezeiești și să facă negoț cu harul Duhului, acela păcătuiește negreșit față de Însuși Dumnezeu. Căci cel ce a fost așezat reprezentant al Cuvântului trebuie să viețuiască ca El și să poată spune ca și Acela: „Vino după mine! Vulpile au vizuini și toate păsările au cuiburi, dar eu” — cel ce m-am învrednicit să slujesc lui Hristos — „n-am unde să-mi plec capul” [Mt 8, 22. 20]. Fiindcă nu trebuie să aibă nimic al său, nici să-și agonisească ceva din lume, decât numai ce e de neapărată trebuință, toate celelalte fiind ale săracilor, străinilor și bisericii lor. Dar dacă va cuteza să se folosească de ele cu stăpânire în folos personal și în chip nepotrivit, ca să dea rudelor cele ale unor străini, să zidească case, să cumpere țărini și să tragă după el o mulțime de robi atunci, vai, care va fi osânda acestuia! Negreșit acesta se va asemana celui care din lipsă de minte mănâncă rău toată zestrea femeii lui și care, neavând bani ca să o dea înapoi când e cerută de la el la despărțirea de soția lui, e prins și trimis să fie ținut în închisoare. Deci așa vom fi și noi, preoții și slujitorii care ne folosim într-un sens abuziv de veniturile Bisericilor pentru noi înșine, pentru rude și prieteni și, neîngrijindu-ne deloc de cei sărmani, zidim case, băi, mănăstiri și turnuri, facem zestre și nunți și disprețuim și suntem nepăsători față de bisericile noastre ca față de niște lucruri străine, stăm despărțiți și de parte de ele ani îndelungați și petrecem în pământ străin lăsând văduve femeile [bisericele] noastre, nemaiîngrijindu-ne deloc de ele; și chiar dacă stăruim și locuim în ele, o facem nu ca unii ținuți de dorul lor, ci numai ca să trăim îmbelșugat și în moliciuni din veniturile lor. Care dintre noi, preoții, se îngrijește de frumusețea sufletului Miresei lui Hristos? Arată-mi pe unul și-mi va fi de ajuns! Dar, vai nouă!, preoților, monahilor, episcopilor și slujitorilor din cel de-al șaptelea veac [mileniu]⁵⁹, că noi călcăm în picioare ca pe niște lucruri vred-

⁵⁹ Al șaptelea mileniu al erei creștine de la facerea lumii. Potrivit acestui sistem cronologic, Hristos s-a născut în anul 5508 iar Simeon a trăit între anii 6457–6530, deci la mijlocul celui de-al șaptelea mileniu, mileniu care pentru bizantini era ultimul al istoriei umane, fiind marcat ca atare de decăderea Bisericii, semn al venirii lui Antihrist și al crizei eshatologice finale.

nice de nimic legile lui Dumnezeu și Mântuitorului! Și dacă se arată un om mic la oameni dar mare la Dumnezeu, ca unul cunoscut de El, și care nu se coboară la patimile lor, îndată acesta e alungat și prigonit de noi ca un făcător de rele și ajunge scos afară din sinagogi [*In* 16, 2], cum a fost scos odinioară Hristosul nostru de arhieriei de pe atunci și de cumplitii iudei, cum a spus El Însuși și spune mereu aceasta cu glasul strălucitor al mărețiilor Sale; dar Dumnezeu îl va înălța și-l va lua la Sine în această viață, precum și în cea viitoare și-l va preamări împreună cu toți sfinții pe care i-a dorit acesta. Dar ce ne spune oare Cuvântul și nouă?

— Voi care între monahi păreți osârduitori! Formați prin evlavie partea voastră dinăuntru și atunci și partea din afară va fi negreșit curată pentru Mine [*Mt* 23, 26], fiindcă aceasta din urmă [partea din afară] va fi spre folosul vostru și al celor ce văd faptele voastre cele bune, dar cea dintâi [partea dinăuntru] Mi-e dragă Mie, Creatorului a toate, și cetelor Mele îngerești alcătuite din minți înțeleghătoare și dumnezeiești. Dar dacă prin veșmântul purtărilor vă împodobiți numai imaginea exterioară și prin exercițiul ostenețelor din afară vreți să vă arătați prieteni celor care vă văd, dar nu țineți deloc seamă de chipul [lui Dumnezeu din voi] care Mi-e prieten Mie, ca să-l curățiți și împodobiți pe el, prin care vă arătați Mie și tuturor în chip limpede oameni raționali și dumnezeiești, atunci vă asemănați cu adevărat unor morminte pline de putreziciune, ca odinioară fariseii [*Mt* 23, 27], cum le-am spus muștrând nebunia lor: „Pe dinafară strălucitori, iar pe dinăuntru plini de putreziciune și de oase moarte, de gândurile, cuvintele, patimile și înțelesurile unei inimi stricate și ale unui cuget viclean.” Căci cine dintre voi a căutat acestea: postul, asprimea viețuirii, ostenețele, pletele neîngrijite, lanțurile de fier, haina de fir de păr, genunchii plini de bătăături, culcatul pe pământ sau pe paie și toate celelalte rele pătimiri ale vieții acesteia? Acestea sunt bune dacă se săvârșesc frumos și cele ale lucrării ascunse a minții voastre în cunoaștere, înțelepciune și cuvânt; dar dacă în afara acesteia gândiți lucruri mari despre acelea și vi se pare că sunteți ceva, nefiind de fapt nimic fără aceea, atunci vă asemănați unor leproși îmbrăcați în haine

strălucitoare spre amăgirea celor ce-i văd. Luându-vă deci rămas-bun de la toate cele din afară, dedați-vă numai lucrării lăuntrice, sânguiți-vă fierbinte în sudori și ostenelele virtuților dumnezeiești și sfintelor lupte, ca să vă arătați feciorelnici în gândurile voastre, luminați în toată gândirea voastră și să vă uniți cu Mine, Cuvântul, în cuvântul înțelepciunii și cunoașterii Mele mai bune [cf. *I Co* 12, 8]!

— Iar tu, mulțimea toată a poporului Meu sfânt, vino cu sânguință la Mine, Stăpânul tău! Vino și dezleagă-te de lanțurile lumii, urăște toată amăgirea celor simțite, fugi de cauzele celor rele: pofta vederii și a trupului, trufia minții și a vieții [*I In* 2, 16] și toată cealaltă cugetare deșartă! Cunoaște că acestea sunt ale lumii nedreptății și-l duc spre pierzanie pe cel ce se folosește de ele în viață în chip pătimăș făcându-l în chip nefericit vrăjmaș al Meu! Ia în inima ta dorul lucrurilor dumnezeiești, al bunătăților veșnice, pe care le-am pregătit [*I Co* 2, 9], întrupându-Mă, pentru tine ca pentru un prieten, ca să-mi fii pururea oaspete în chip negrăit la masa Împărăției Mele din ceruri împreună cu toți sfinții [*Lc* 22, 30]! Cunoaște-te pe tine însuți că ești muritor și stricăcios, că nu ți-a mai rămas decât puțină viață și că nimic din strălucirile, desfătărilor și plăcerile lumii de aici nu-ți vor urma când vei fi luat spre veșnicele sălașuri, decât numai roadele faptelor bune sau rele săvârșite de tine în viață! Cunoscând stricăciunea și pierirea tuturor lucrurilor și lăsându-le pe cele de jos, vino sus! Te chem la Mine, Dumnezeu și Mântuitorul a toate, ca să fii viu cu adevărat în vecii vecilor și să te desfătezi de bunătățile Mele pe care le-am gătit celor ce Mă iubesc pe Mine [*I Co* 2, 9] acum și pururea și în veci. Amin.⁶⁰

⁶⁰ Scolie în ms. *Marcianus gr.* 494: „În total 10759 de versuri. Sfârșitul cărții de versuri a de-trei-ori-fericitului Părintelui nostru Simeon. Tabla [sumarul] dumnezeieștilor sale cuvinte a fost făcută de Alexie filozoful.”

Apendice

Rugăciunea a șaptea de la Sfânta Împărtășanie *

De pe buzele-mi spurcate,
Din inima-mi pângărită,
De pe limba-mi necurată,
Din sufletu-mi plin de tină,
Ruga mi-o primește, Doamne,
Și ne-nlăturându-mi mie
Nici cuvântul și nici fapta,
Îndrăzneală-mi dă, Hristoase,
Să-Ți grăiesc ce am în cuget;
Și Tu Însuți mă învață
Ce să fac și cum să-Ți glăsui.
Am greșit mai mult ca aceea
Ce aflând unde Te afli,
Mir de preț agonisindu-și
A venit cu îndrăzneală
Să Te ungă pe picioare,
Hristoase, Stăpâne, Doamne,
Cum pe ea, venind la Tine
Cu dor tainic, n-ai respins-o,

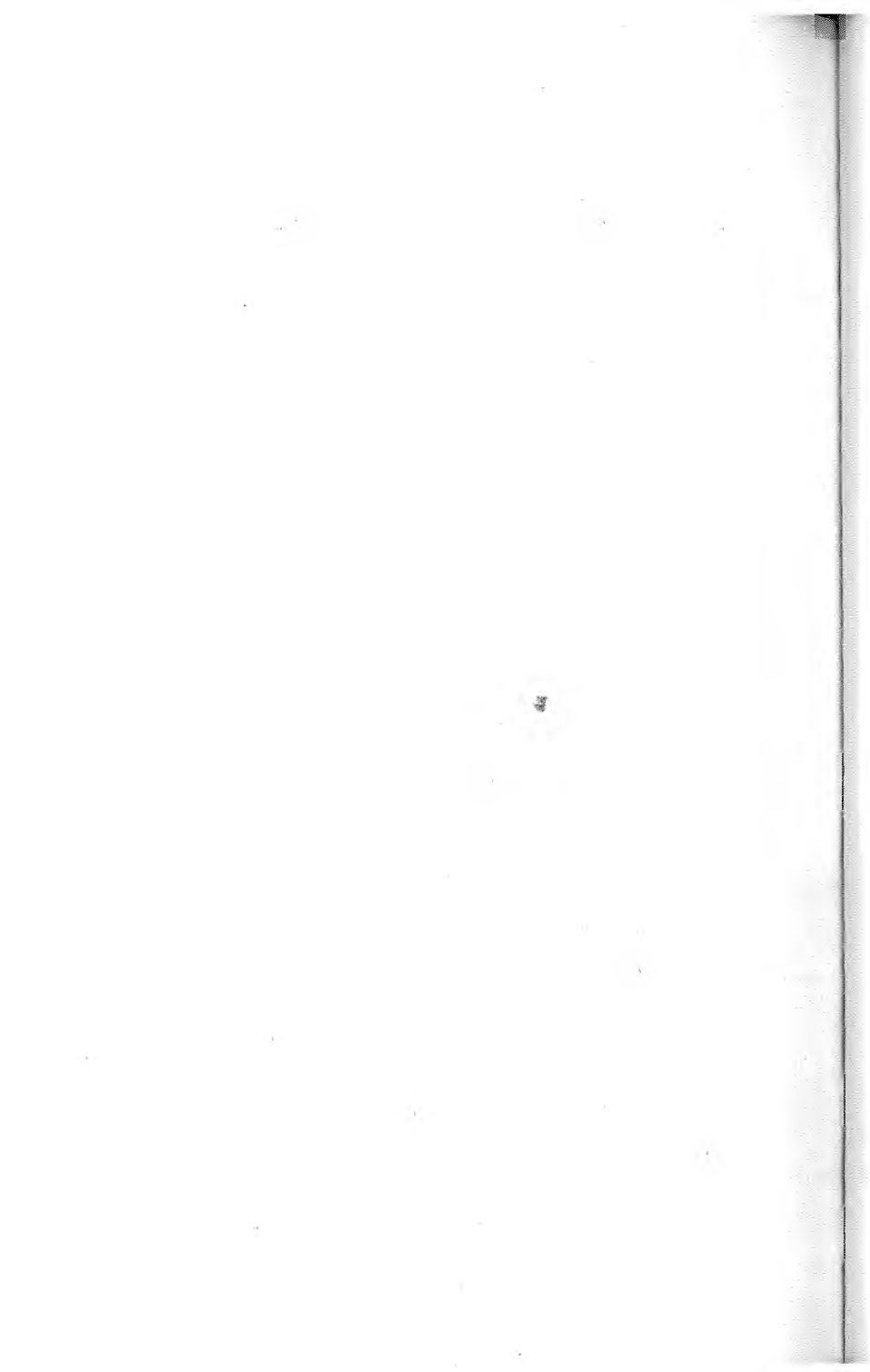
* Această rugăciune din *Liturghierul* ortodox și cărțile de rugăciune ortodoxe este atribuită Sfântului Simeon Noul Teolog. Ea este într-adevăr alcătuită din fragmente extrase din *Imnele* simeoniene și asamblate într-un întreg de un bizantin anonim, promotor al evlaviei euharistice. În original ea este alcătuită în versuri anacreontice. Traducerea de față încearcă să o redea în măsura versurilor originale. Traducerea inspirată aparține preotului profesor Olimp N. Căciulă și a fost publicată în revista *Glasul Bisericii* 15 (1956), p. 131-132.

Nu Te scârbi nici de mine;
Ci-mi dă sfintele-Ți picioare
Să le țin și să le mângâi
Și cu-al meu izvor de lacrimi
Să le ung cu îndrăzneală,
Ca și cu un mir de cinste.
Spală-mă, cu-a mele lacrimi,
Curățește-mă, Cuvinte;
Treci păcatu-mi cu vederea
Și iertare dăruiește-mi.
Știi a relelor mulțime
Și cunoști rănilor mele;
Plăgile-mi le vezi pe toate.
Dar Tu știi și-a mea credință,
Râvna mea o vezi de-a pururi;
Nu-Ți sunt Ție-ascunse Doamne
Dumnezeul meu din ceruri,
Picăturile-mi de lacrimi,
Nici din picături vreo parte.
Tot ce n-am săvârșit, încă,
Ochii Țăi văd de departe;
Iar în cartea Ta cea sfântă,
Cele încă nefăcute
Scrise sunt de mai-nainte.
Vezi-mi, Doamne, umilința,
Vezi osârdia-mi cea mare
Și păcatele-mi, pe toate,
Mi le iartă, Sfinte Doamne.
Ca din inimă curată,
Cu cugetul plin de teamă
Și cu firea mea zdrobită
Să m-apropii de-ale Tale
Taine Sfinte, Preacurate,
Ce sfințesc și dau viață
Celui ce se-mpărtășește
Cu o inimă curată.
Căci doar Tu ai zis, Stăpâne:
„Cel ce Trupul Meu mănâncă

Și cu-al Meu Sânge s-adapă,
El petrece întru Mine
Și Eu întru el Mă aflu".
Adevărat e cuvântul
Stăpânului vieții mele;
Căci cel ce se-mpărtășește
Din Dumnezeiască Cină,
Nicidecum nu mai e singur,
Ci cu Tine e, Hristoase,
Lumina cea însorită
Care luminează lumea.
Ca să nu rămân deci singur
Fără Tine-a mea Suflare
A mea Viață, Bucurie,
Fără-a lumii Mântuire,
De-asta am venit la Tine
Precum vezi, lacrimi multe
Și cu inima zdrobită.
Și Te rog să-mi dai, Stăpâne,
Izbăvire de greșale,
Să mă-mpărtășesc cu frică
Din Preacuratele Taine
Și de viață Făcătoare.
Ca să fii, cum ai zis, Însuți,
Cu mine, preaticălosul,
Și ca nu lipsit cu totul
De-al Tău har, pe căi piezișe
Vrăjmașul să mă răpească
Și să mă îndepărteze
De cuvintele-Ți preasfinte.
Pentru-aceasta cad la Tine
Și-Ți strig Ție cu căldură:
Cum pe cel pierdut primit-ai
Și la fel pe desfrânata,
Și pe mine, desfrânatul
Și pierdutul, mă primește,
Când vin acum către Tine
Având inima zdrobită.

Știu, Iisuse, știu că altul
Precum eu, n-a greșit Ție;
Nici n-a săvârșit atâtea
Rele, cât eu săvârșit-am.
Dar mai știu și acest lucru,
Că nu mărimea greșalei,
Nici mulțimea de păcate
Întrec marea îndurare
Și iubirea cea de oameni
A Dumnezeului nostru.
Ci, cu mila îndurării,
Cei ce se căiesc din suflet
Sunt și curățiți de Tine
Și părtași făcuți luminii
Din belșug împărtășindu-i
Dintr-a Ta Dumnezeire.
Și străin lucru de îngeri
Și de mintea omenească
Tu vorbești cu ei adesea
Ca și cu niște prieteni.
Acest lucru-mi dă-ndrăzneală,
Acest lucru mă avântă;
Și-ndrăznind în bogăția
Bunătății Tale, Doamne,
Bucurându-mă cu frică,
Mă împărtășesc cu focul:
Iarbă fiind; O, minune!
Și mă răcoresc cu totul
Ca rugul de-odinioară
Ce ardea fără-mistuire.
Deci cu mintea și cu gândul
Pline de recunoștință,
Cu sufletul și cu trupul
Palpitând de mulțumire,
Mă închin, Te măresc, Doamne,
Și slăvesc a Ta-ndurare:
Binecuvântat ești, Doamne,
Și acum și în toți vecii.

Epistole

Cuvânt scris către cineva care era un fiu
al său duhovnicesc despre mărturisire
și despre cine sunt cei ce au primit
puterea de a dezlega și lega păcatele *

Ai poruncit, părinte și frate, smereniei noastre printr-o întrebare să-ți spunem „dacă e îngăduit oare [credincioșilor] să-și vestească păcatele lor unor monahi care nu au preoție?”, adăugând și aceasta: „fiindcă auzim că puterea [autoritatea, *exousia*] de a dezlega și lega s-a dat numai preoților”. Acestea au fost vorbele și întrebările folositoare-de-suflet ale sufletului tău iubitor de Dumnezeu, ale dorului tău înfocat și fricii tale. Iar noi am primit intenția ta spre cele bune deoa-rece cauți să afli despre lucruri dumnezeiești și sfinte, dar ca unii care nu suntem în stare să distingem și să scriem despre unele ca acestea, am fi vrut să tăcem, căci a compara lucruri duhovnicești unor oameni duhovnicești [*I Co* 2, 13] e propriu bărbaților nepătimitori și sfinți, de care noi suntem foarte de-parte prin viață, cuvânt și virtuți. Dar fiindcă, precum stă scris: „Domnul este aproape de cei ce-L cheamă întru adevăr” [*Ps* 145, 18], pe Acesta chemându-L întru adevăr și eu, nevredni-cul, îți voi spune acestea nu prin cuvintele mele, ci din însăși dumnezeiasca și de-Dumnezeu-insuflata Scriptură, nu învățând eu ci aducându-ți din ea mărturiile despre cele întrebate, ca să mă păzesc prin harul lui Dumnezeu și pe mine însumi și pe cei ce mă ascultă de amândouă prăpăstiile: atât de cea de a ascunde talantul [*Mt* 25, 18–24], cât și de cea de a expune cu

* Traducere după ediția critică a lui K. HOLL, *Enthusiasmus und Bussgewalt beim griechischen Mönchtum. Eine Studie zum Symeon dem neuen Theologen*, Leipzig, 1898, p. 110–127. Epistola a circulat și sub numele Sfântului Ioan Damaschinul, fiind editată între operele acestuia în PG 95, 284–304.

nevrednicie, cu slavă deșartă sau, mai bine zis, cu întunecare [a minții] învățăturile [dogmele] dumnezeiești.

Deci de unde vom face începutul cuvântului decât de la Cel ce este Început fără-de-început a toate? Căci acest lucru este cel mai bun, pentru ca cele zise să fie sigure. Fiindcă n-am fost creați de îngeri, nici n-am fost învățați de oameni, ci am fost învățați și suntem învățați în fiecare ceas mereu în chip tainic de înțelepciunea cea de sus care vine prin harul Duhului, înțelepciune pe care chemând-o și acum, vom spune aici mai întâi care este modul mărturisirii și puterea ei.

Mărturisirea deci nu este nimic altceva decât recunoașterea îndatorată a greșelilor și a nebuliei proprii, sau denunțarea sărăciei noastre; precum a zis Domnul printr-o parabolă în Evanghelii: „Erau doi datornici la un cămătar: unul datora cincizeci de dinari, altul cinci sute; neavând însă ei să-i dea înapoi, i-a iertat pe amândoi” [Lc 7, 41–42]. Prin urmare, orice credincios e un datornic al Stăpânului și Dumnezeului său, și ceea ce a luat de la El aceea i se va și cere la înfricoșătorul și cutremurătorul Lui tribunal, când goi și cu capul plecați vom sta înaintea lui toți, împărați și săraci împreună. Ascultă însă ce sunt cele date nouă de El? Multe sunt acestea și nici un om nu le poate număra, dar cele mai bune și desăvârșite sunt: libertatea din osândă, sfințirea din întinare, înaintarea din întineric la lumina Lui negrăită, faptul de a ne fi făcut copii, fii și moștenitori ai Lui și de a fi primit sălășluindu-Se în noi pe Duhul Sfânt, Care e pecetea împărătească cu care Domnul pecetluiește oile Sale, precum și — ce alte multe să spun? — de a ne fi făcut și pe noi asemenea Lui, frați și comoștenitori ai Săi. Toate acestea și altele mai multe decât acestea, pe care dumnezeiescul Apostol le numește bogăție și moștenire dumnezeiască [Col 1, 12; Ef 3, 8; 2 Co 4, 7], se dau celor botezați numaidecât de către dumnezeiescul Botez.

Iar poruncile Domnului au fost date ca niște străji ale acestor daruri și haruri negrăite înconjurându-l pe credincios de jur-împrejur din toate părțile ca un zid, păzind nejezuită comoara așezată în sufletul lui și făcând-o inaccesibilă mâinilor tuturor vrăjmașilor și hoților. Căci noi credem că poruncile Iubitorului de oameni Dumnezeu sunt păzite de către noi și

ne silim spre acesta neștiind că mai degrabă noi suntem păziți de acelea; căci cel ce păzește poruncile dumnezeiești nu le păzește pe acelea, ci se păzește pe sine însuși de vrăjmașii văzuți și nevăzuți despre care Pavel a arătat că sunt nenumărați și înfricoșători zicând: „Lupta noastră nu este împotriva sângelui și trupului, ci împotriva duhurilor răutății din cele cerești” [Ef 6, 12], adică cele din văzduh, care sunt mereu gata de luptă în chip nevăzut împotriva noastră.

Așadar, cine păzește poruncile e de fapt păzit de ele și nu pierde bogăția încredințată lui de Dumnezeu; dar cel ce le disprețuiește se află gol, cade ușor în mâinile vrăjmașilor și, pierzând toată bogăția, ajunge, cum spuneam, datornic Împăratului și Stăpânului a toate pentru toate acelea, pentru care nu-i este cu putință omului să dea ceva în schimb sau pe care nu-i este cu putință să le găsească; căci sunt cerești și El a venit și vine în fiecare zi din ceruri dăruindu-le și împărțindu-le credincioșilor, și atunci iarăși unde le vor putea găsi cei ce le-au primit și le-au pierdut? Cu adevărat nicăieri! Întrucât nici Adam nici vreunul din fiii lui n-a fost în stare să lucreze rechemarea lui însuși sau a rudelor lui, decât numai Domnul nostru Iisus Hristos Care, fiind Dumnezeu mai presus de fire, S-a făcut fiul lui [Adam] după trup și venind l-a ridicat cu putere dumnezeiască din cădere și pe acela și pe noi. Iar cel ce crede că nu trebuie să păzească toate poruncile, ci doar unele, și pe celelalte lăsându-le, să știe că, dacă neglijează fie și una singură, va pierde astfel toată bogăția.

Închipuiește-ți poruncile ca pe doisprezece bărbați înarmați stând în cerc în jurul lui și păzindu-te pe tine, care stai gol în mijlocul lor; închipuiește-ți apoi iarăși alți războinici potrivnici care-i înconjoară din toate părțile pe aceștia [doisprezece] căutând să pună mâna pe tine și să te înjunghie numaidecât. Dacă unul din cei doisprezece și-ar lăsa din voie proprie postul, nu s-ar mai îngriji de strajă și și-ar lăsa locul său ca pe o ușă deschisă inamicului, care va fi folosul de la ceilalți unsprezece bărbați atunci când unul din aceia intră în mijloc și te taie în bucăți fără cruțare, dat fiind că aceia nu se pot întoarce să vină în ajutorul tău? căci chiar dacă ei înșiși ar voi să se întoarcă, vor fi omorâți și ei de inamici. Așa va fi

negreșit și cu tine dacă nu păzești poruncile; căci, dacă ai fost rănit de vrăjmașul tău și ai căzut la pământ, toate poruncile se vor depărta de la tine și după puțin timp puterea te va părăsi.

Sau, altfel, așa cum un ulcior plin cu vin sau untdelemn, dacă nu va fi păzit din toate părțile și se ivește o crăpătură numai într-o parte, tot ce este înăuntru se va scurge afară, tot așa dacă neglijezi o singură poruncă, vei cădea după puțin timp și din celelalte, după cum spune Hristos: „Celui ce are i se va da și-i va prisosi, iar celui ce nu are și ceea ce are se va lua de la el” [Mt 25, 29]; și iarăși: „Oricine dezleagă una din poruncile acestea și-i învață pe oameni” — prin călcarea ei — „să facă așa, foarte mic se va chema în Împărăția cerurilor” [Mt 5, 19] și iarăși: „Iar acul păcatului este moartea” [1 Co 15, 56], și nu spune cutare sau cutare păcat, ci oricare ar fi păcatul, acesta e un ac al morții, și numește păcatul „ac al morții” fiindcă cei răniți de el mor; deci orice păcat e spre moarte, căci, cum zice Pavel, „cel ce a păcătuit o dată a murit deja” [cf. Rm 6, 10] ajungând supus datoriei și păcatului și lăsat de tâlhari să zacă la pământ [Lc 10, 30].

Deci cine moare ce altceva dorește decât să învie, iar datornicul care n-are cu ce să dea înapoi datoria ce altceva dorește decât să primească iertarea datoriei și să nu fie aruncat în temniță până ce va da înapoi datoria sa? Căci pentru că n-are nimic, nu va mai ieși nicicând din închisoarea sau întunericul veșnic. Tot așa și cel zdrobit în bătaie de tâlhari caută negreșit un doctor compătimitor și îndurător față de el, căci nu mai are aprinsă în sine frica de Dumnezeu, ca să meargă el însuși la doctor, ci puterea sufletului fiindu-i destrămată de dispreț, zace priveliște înfricoșată și vrednică de milă pentru cei ce văd bine, sau mai bine zis duhovnicește, căderile sufletești. Așadar, cel ce s-a făcut prin păcat rob diavolului — căci zice [Apostolul]: „Nu știți oare că sunteți robi celui de care ascultați: fie ai dreptății spre dreptate, fie ai fărădelegii spre fărădelege?” [Rm 6, 16] — și de batjocură lui Dumnezeu și Tatăl, călcat în picioare de vrăjmașii care s-au depărtat de Dumnezeu, dezbrăcat de purpura împărătească, lăsat înnegrit și ajuns în loc de copil al lui Dumnezeu copil al diavolului, ce va face oare ca să ajungă iarăși în posesia celor din care a

căzut? Negreșit va căuta un mijlocitor și un prieten al lui Dumnezeu care să poată să-l restaureze ca mai înainte și să-l împace cu Dumnezeu și Tatăl. Căci dacă cel ce prin har s-a alipit de Hristos s-a făcut mădular al Lui și a fost înfiat de El, lăsându-L pe Acesta, se va întoarce ca un câine la vărsătura lui [2 *Ptr* 2, 22] și se va încurca sau cu o femeie desfrânată sau se va uni cu un alt trup, acela va fi osândit împreună cu necredincioșii ca unul care a necinstit și ocărât pe Hristos, fiindcă potrivit dumnezeiescului Apostol, „suntem trup al lui Hristos și mădulare ale Lui” [1 *Co* 12, 27]. Deci cel ce se încurcă cu o desfrânată face din mădularele lui Hristos mădularele unei desfrânate [1 *Co* 6, 15]. Iar cel ce a făcut unele ca acestea și a înfuriat astfel pe Stăpânul și Dumnezeul lui, nu poate să se împace cu Dumnezeu altfel decât prin mijlocirea unui bărbat sfânt, prieten și rob al lui Hristos, și prin fuga de rău.

De aceea, mai întâi să fugim de păcat; și chiar dacă am fost răniți de săgeata lui, să nu zăbovim îndulcindu-ne de veninul lui ca de miere, nici să ne facem, ca ursoaica rănită, încă și mai mare rana prin făptuirea lui, ci îndată să alergăm la doctorul duhovnicesc și să vomităm veninul păcatului prin mărturisire scuipând otrava lui, și să primim cu sânguință epitiimiile date de el ca pe un antidot al pocăinței, să le săvârșim mereu cu credință fierbinte și să ne luptăm cu frica lui Dumnezeu. Căci toți cei care au deșertat toată bogăția încredințată lor și și-au mâncat averea părintească cu desfrânatele și cu vameșii [*Lc* 15], a căror conștiință e încovoiată de multa lor rușine și nu pot să și-o îndrepte fiindcă nu mai au îndrăznire [spre Dumnezeu], toți aceștia caută pe drept cuvânt un om al lui Dumnezeu care să se facă un sponsor al datoriei lor, ca prin acesta să se apropie de El; lucru care, pe cât socot, e cu neputință fără pocăința sinceră și ostenitoare a celui ce vrea să se împace cu Dumnezeu. Căci nu s-a auzit vreodată, nici nu stă scris în dumnezeieștile Scripturi să primească cineva păcatele altuia și să dea seamă pentru el fără ca acela care a păcătuit să fi arătat mai întâi roade vrednice de pocăință proporțional cu felul păcatului și să fi pus la baza ei ostenelile lui; căci zice glasul Înainte-mergătorului Cuvântului: „Faceți roade vrednice de pocăință și nu socotiți să spuneți în voi în-

șivă: Avem părinte pe Avraam!” [Mt 3, 8–9], fiindcă Însuși Domnul nostru a spus despre cei ce au o astfel de dispoziție lipsită de minte, așa: „Amin zic vouă, chiar dacă Moise și Daniel se vor ridica în picioare ca să fie aleși fiii și fiicele lor, nu vor fi aleși” [Ir 14, 14–16]. Deci ce vom face sau ce mod de iertare a datoriei și rechemare din cădere vom inventa noi care vrem să ne pocăim? Ascultați și, cu darul lui Dumnezeu, voi examina chestiunea pentru fiecare dintre voi!

Caută, dacă vrei, un mijlocitor, doctor și sfătuitor bun, pentru ca să-ți dea, ca un sfătuitor bun, moduri de pocăință potrivite cu sfatul bun, ca un doctor să-ți dea leacul corespunzător fiecărei răni, iar ca un mijlocitor să ți-L facă milostiv pe Dumnezeu, stând înaintea Lui față către față prin rugăciune și intervenție la El pentru tine. Să nu te lupti, așadar, să-ți afli un sfătuitor și un aliat lingușitor și rob al pânteceului, ca nu cumva să te învețe, potrivitându-se cu voința ta, nu cele pe care le iubește Dumnezeu, ci cele pe care le primești tu, și așa să rămâi iarăși cu adevărat vrăjmaș neîmpăcat cu El; nici unul neexperimentat, ca nu cumva prin multa lui tăiere și prin tăieturile și arderile nelavremea lor să te arunce în adâncul disperării, sau prin compătimirea lui peste măsură să te lase bolnav părăndu-ți-se că ești sănătos — lucrul cel mai cumplit — și așa să te predea osândei veșnice cum nu speri, fiindcă acest lucru ni-l oferă boala care omoară împreună sufletul. Dar un mijlocitor între Dumnezeu și om nu cred că e așa de simplu de găsit, „căci nu toți cei ce coboară din Israel sunt și israeliți” [Rm 9, 6], ci cei ce știu limpede sensul acestui nume [Israel] și au o „minte care vede pe Dumnezeu”* [cf. Fc 32], și nici toți cei chemați cu numele lui Hristos nu sunt cu adevărat creștini, „căci nu tot cel ce-Mi spune: Doamne! Doamne!” — zice Hristos — „va intra în Împărăția cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu” [Mt 7, 21; precum și iarăși: „Mulți Îmi vor zice în ziua aceea: Doamne, în numele Tău am scos demoni! și Eu le voi zice: Amin, zic vouă, nu vă cunosc pe voi. Duceți-vă de la Mine voi, lucrătorii fărădelegii!” [Mt 7, 22–23; 25, 13].

* Etimologie patristică a lui „Israel” = *nous oron Theon* = „minte ce vede pe Dumnezeu”.

De aceea, deci, noi toți, atât cei ce mijlocesc, cât și cei ce au păcătuit și vor să se împace cu Dumnezeu, trebuie să luăm aminte, fraților, ca nici cei ce mijlocesc să nu-și atragă mânie în loc de răsplată, nici cei ce am jignit și sârguim să ne împăcăm să nu întâlnim un sfātuitor vrăjmaș, ucigaș și rău în loc de un mijlocitor; căci unii ca aceștia vor auzi cu amenințare înfricoșătoare: „Cine v-a pus pe voi stăpânitori și judecători ai poporului Meu?” [cf. *Iș* 2, 14] și iarăși: „Fățarnice, scoate mai întâi bârna din ochiul tău și atunci vei vedea să scoți paiul din ochiul fratelui tău” [*Mt* 7, 5]; iar „bârnă” e aici o patimă sau o poftă care întunecă ochiul sufletului; și iarăși: „Doctore, vindecă-te pe tine însuși!” [*Lc* 4, 23]; și iarăși: „Iar păcătosului i-a zis Dumnezeu: Pentru ce istorisești tu dreptățile Mele și iei legământul Meu în gura Ta? Căci tu ai urât povățuirea și ai aruncat cuvintele Mele înapoia Ta” [*Ps* 49, 16–17]; și Pavel zice: „Cine ești tu care judeci pe sluga altuia? Pentru stăpânul ei stă sau cade ea; dar Dumnezeu are putere să o facă să stea” [*Rm* 14, 4] prin robul Său credincios.

De aceea, frați și părinți ai mei, mă înfiorez și tremur și vă rog pe voi toți, asigurându-mă și pe mine însumi prin chemarea mea adresată vouă, să nu fiți cu dispreț față de aceste тайне dumnezeiești și înfricoșătoare pentru toți, să nu vă jucați cu cele care nu sunt de joacă, nici să nu lucrați împotriva sufletului vostru din pricina slavei deșarte, a iubirii de slavă, a iubirii de câștig sau a nesimțirii; căci din pricina faptului că sunteți numiți „rabi” și „părinți” se întâmplă să primiți gânduri străine. Să nu răpim — rogu-vă! — fără rușine așa, pur și simplu, demnitatea Apostolilor, lăsându-ne povățuiți de acest exemplu din lume: căci dacă ar cuteza cineva cu îndrăzneală să se asemenea reprezentantului împăratului pământesc și ar fi prins că ține și face în ascuns cele încredințate aceuia, ori va vesti și va face acestea în public, acesta și părtașii și supușii lui vor fi supuși unor pedepse extreme spre înfricoșarea altora și vor fi de răs la toți ca unii lipsiți de minte și simțire, ce vor păți atunci în viitor cei ce răpesc cu nevrednicie vrednicia [demnitatea] Apostolilor?

Căci nu trebuie să vreți să vă faceți mijlocitori ai celorlalți înainte de a vă fi umplut voi înșivă de Duhul Sfânt și înainte

de a fi cunoscut în simțirea sufletului că sunteți iubiți ca niște prieteni de Împăratul a toate, căci nu toți cei ce cunosc pe împăratul pământesc pot să mijlocească la el pentru alții; foarte puțini pot face aceasta: numai cei care au câștigat îndrăznire către el prin virtutea, sudorile și slujirile lor și n-au nevoie de un mijlocitor, ci grăiesc cu împăratul gură către gură. Dar la Dumnezeu, părinților și fraților, nu vom păzi oare această rânduială? nu vom cinsti pe Împăratul ceresc măcar la fel cu cel pământesc? ci ne vom dăruia nouă înșine tronurile de-a dreapta și de-a stânga răbindu-le înainte de a le cere și a le primi? O, ce îndrăzneală! Ce rușine ne va cuprinde! Căci dacă nu vom fi învinuiți pentru altceva, atunci chiar și numai pentru aceasta vom fi lipsiți cu necinste de șederea pe tronurile din față și vom fi azvârliti în focul cel nestins ca niște disprețuitori. Dar acestea sunt de ajuns spre povățuirea celor ce vor să ia seama la ei înșiși [*Dt* 15, 9], căci din această pricină am făcut acest cuvânt extins, măcar că el ne-a abătut de la tema noastră. Să spunem însă acum, copile, ceea ce ne-ai cerut să afli.

Că e îngăduit unui monah care nu are preoție să ne mărturisească, acest lucru îl vei afla făcându-se de toți de când a fost dată de Dumnezeu moștenirii Lui haina și ținuta pocăinței și s-au numit monahi precum stă scris în de-Dumnezeu-insuflătele scrieri ale Părinților, peste care aplecându-te vei găsi drept adevărate cele zise. Înaintea acestora însă numai arhieriei au primit puterea [autoritatea] de a dezlega și lega prin succesiune de la dumnezeieștii Apostoli; o dată cu trecerea timpului arhieriei devenind netrebniți, această înfricoșătoare întreprindere a trecut la preoți care aveau o viață neprihănită și s-au învrednicit de harul dumnezeiesc; după care și aceștia ajungând amestecați, și atât arhieriei, cât și preoții asemănându-se restului poporului și celor mulți care cad, ca și acum, în duhul rătăcirii și al grăirii deșarte și pier, ea a trecut, precum s-a zis, la poporul ales al lui Dumnezeu, adică la monahi, nu fiindcă ar fi fost luată de la preoți sau arhieriei, ci fiindcă aceștia s-au înstrăinat pe ei înșiși de ea; „căci orice preot e pus mijlocitor între Dumnezeu și oameni către Dumnezeu” — cum zice Pavel — „și trebuie să aducă jertfă pentru popor ca și pentru el însuși” [*Evr* 5, 1–3].

Dar să începem cuvântul de mai sus și să vedem de unde, cum și cui i-a fost dată dintru început această putere [autoritate] de a sluji cele sfinte și de a dezlega și lega, și în această ordine, așa cum ai întrebat, așa și dezlegarea [problemei] se va face limpede nu numai pentru tine, ci și pentru toți oamenii. Când Domnul și Dumnezeu și Mântuitorul nostru a spus omului care avea mâna uscată: „Iertate îți sunt păcatele”, evreii care au auzit aceasta au spus: „Acesta hulește, căci cine poate ierta păcatele decât Unul Dumnezeu?” [Mt 9, 3]. Căci iertarea păcatelor nu fusese dată încă nici de profeți, nici de preoți, nici de vreunul din patriarhii din vremea de pe atunci; drept pentru care cărturarii au avut dificultăți întrucât li se vestea o învățătură nouă și un lucru uimitor [paradoxal]. Din această pricină, Domnul nu le-a făcut reproșuri, ci mai degrabă i-a învățat dăruindu-le iertarea păcatelor ceea ce nu știau, arătându-Se pe Sine Însuși ca Dumnezeu și nu ca om; căci acestora le zice: „Dar ca să știți că Fiul Omului are putere [autoritate] să ierte păcatele” [Mt 9, 6] iar celui cu mâna uscată îi spune: „Întinde mâna ta” și el a întins-o și „ea s-a făcut din nou sănătoasă ca și cealaltă” [Mt 12, 13], încredințând prin minunea văzută lucrul mai mare și nevăzut [Dumnezeirea Lui]. Tot așa i-a făcut și lui Zahau [Lc 19, 1], tot așa și desfrânatei [Lc 7, 36], tot așa și lui Matei vameșul [Mt 9, 9], lui Petru care L-a tăgăduit de trei ori [In 18, 17], ologului [In 5, 5], căruia vindecându-l i-a zis: „Iată, te-ai făcut sănătos, de acum să nu mai păcătuiești, ca să nu-ți fie și mai rău” [In 5, 14]. Spunând aceasta, a arătat că acela a căzut în boală prin păcat și, izbăvit fiind de aceasta, a luat și iertarea păcatelor sale nu pentru că s-a rugat multă vreme, nu din pricina postului sau a culcării pe jos, ci numai din pricina întoarcerii lui, a credinței lui neșovăielnice, a retezării răului, a pocăinței adevărate și a multelor lacrimi, ca desfrânata [Lc 7, 38. 44] și ca Petru care a plâns cu amar [Mt 26, 75].

De aici s-a făcut începutul acestui mare dar convenit lui Dumnezeu Singur, Care l-a și avut El Singur. Vrând apoi să urce la cer, a lăsat ucenicilor în locul Lui această harismă. Dar cum le-a dat această demnitate și autoritate? Să aflăm și cui, și câtor și când? Cei unsprezece ucenici mai de seamă

fiind adunați împreună și ușile fiind încuiate, El a intrat și stând în mijlocul lor, a suflat aspra lor și le-a zis: „Luați Duh Sfânt, cărora le iertați păcatele, iertate să fie, iar cărora le ți-neți, ținute să fie” [In 20, 22–23], și nu le poruncește nimic despre epitimii pentru că aveau să fie învățați de Duhul Sfânt.

Deci, precum s-a zis, Sfinții Apostoli au transmis prin succe-siune această autoritate celor ce dețineau scaunele lor, dat fiind că nimeni dintre ceilalți nu îndrăznea nici măcar să se gândească la așa ceva. Astfel ucenicii Domnului au păzit cu exactitate această autoritate. Dar, cum am spus, o dată cu tre-cerea timpului, cei vrednici s-au amestecat cu cei nevrednici și au fost acoperiți de mulțime, unul ambiționând să aibă îna-intea altuia prezidarea [adunărilor bisericești] fățarnicind ipo-crit virtutea. Căci de când cei ce dețineau scaunele Aposto-lilor s-au arătat trupești și iubitori de plăcere și de slavă și au înclinat spre erezii, harul dumnezeiesc i-a părăsit și această autoritate a fost luată de la ei. De aceea, lăsând ei și toate celelalte pe care trebuie să le aibă cei ce slujesc cele sfinte, li s-a cerut numai să fie ortodocși. Dar eu cred că nu erau nici măcar aceasta; căci ortodox e nu numai cel ce nu introduce dogme noi în Biserica lui Dumnezeu, ci și cei ce și-au agoni-sit o viață în acord cu cuvântul drept [al învățăturii]. Pe unul ca acesta patriarhii și mitropoliții din diverse timpuri fie l-au căutat dar nu l-au găsit, fie găsindu-l l-au preferat în locul lui pe cel nevrednic, cerându-i numai să expună în scris simbolul credinței și acceptând numai acest lucru: ca el să nu fie nici un zelos pentru bine, nici să se lupte cu cineva din pricina ră-ului, pretinzând că așa se menține pacea în Biserică — lucru care însă e mai rău decât orice dușmănie și pricină de mare neașezare.

Din această pricină deci, preoții s-au făcut netrebnici și au ajuns ca poporul, căci nefiind sare [a pământului], cum a zis Domnul [Mt 5, 13], ca să strângă și să rețină prin muștrări viața destrămată a altora, ci, mai mult, cunoscându-și și aco-perindu-și unii altora patimile, au ajuns mai răi decât poporul, iar poporul mai rău decât ei. Dar unii din popor s-au arătat mai buni chiar decât mulți preoți, luminând în acea beznă lip-sită de lumină ca niște cărbuni; căci dacă aceia ar fi luminat,

potrivit cuvântului Domnului [Mt 5, 16] prin viața lor ca soarele, atunci acești cărbuni nu s-ar fi arătat scânteind, ci ar fi fost arătați negri de lumina mai limpede. Dar, fiindcă între oameni a rămas numai ținuta și haina preoției, darul Duhului a trecut la monahi ca la unii care au venit prin fapte la viața Apostolilor, și s-a făcut cunoscut prin semne. Dar și aici diavolul a lucrat cele ale sale, căci văzând că aceștia s-au arătat ca niște noi ucenici ai lui Hristos în lume și că străluceau prin viața și minunile lor, introducând între ei pe frații mincinoși, vasele lui, i-a amestecat cu aceștia și după puțin timp aceștia înmulțindu-se, așa cum vezi, și monahii au ajuns netrebnici și s-au făcut cu totul nemonahi.

Așadar, nici monahilor numai cu haina, nici celor hirotoniți și înscriși în treapta preoției, nici celor cinstiți cu demnitatea arhieriei, adică patriarhilor, mitropoliților și episcopilor nu li s-a dat de la Dumnezeu pur și simplu așa și numai din pricina hirotoniei și a demnității ei și puterea de a ierta păcatele — să nu fie! —, ci li s-a îngăduit numai să slujească cele sfinte, și socot că multora din aceștia nici măcar aceasta — ca nu cumva, iarbă fiind, să fie arși! —, ci numai acelor care între preoți, arhieriei și monahi se numără prin curăție împreună cu corurile ucenicilor lui Hristos.

Deci de unde vor înțelege aceștia că sunt înscriși împreună cu cei de care s-a vorbit și de unde îi vor recunoaște cu exactitate pe aceștia cei care-i caută? După ceea ce a învățat Domnul zicând astfel: „Iar celor ce cred le vor urma aceste semne: în Numele Meu demoni vor izgoni, în limbi noi vor grăi” — ceea ce este învățătura de Dumnezeu insuflată și folositoare a Cuvântului —, „șerpi vor lua, și chiar băutură de moarte de vor bea, nu-i va vătăma” [Mc 16, 17–18]; și iarăși: „Oile Mele ascultă glasul Meu” [In 10, 27]; și iarăși: „După roadele lor îi veți cunoaște” [Mt 7, 16]. După care roade? După cele a căror mulțime o enumeră Pavel zicând: „Iar roada Duhului e iubirea, pacea, mărinimia, bunătatea, credința, blândețea, înfrânarea” [Ga 5, 22], și împreună cu ele: milostivirea, iubirea de frați, milostenia și cele ce urmează acestora; la care se adaugă: „Cuvântul înțelepciunii, cuvântul cunoașterii, darurile minunilor și celelalte multe pe care le lucrează

unul și același Duh împărțind fiecăruia după cum vrea El” [1 Co 12, 8–11]. Deci cei ce au ajuns la împărțirea acestor harisme — fie a tuturor, fie în parte după cum le era de folos — s-au înscris în corul apostolilor, iar cei ce ajung așa și acum sunt înscriși tot acolo. De aceea, și aceștia sunt lumina lumii, cum zice Hristos Însuși: „Nimeni aprinzând lumina nu o pune sub obroc sau sub pat, ci în sfeșnic, ca să lumineze tuturor celor din casă” [Mt 5, 14–15]. Dar unii ca aceștia se recunosc nu numai după acestea, ci și din purtarea vieții lor. Căci exact așa îi vor recunoaște cei care-i caută și se vor recunoaște fiecare din ei pe sine însuși, dacă, după asemănarea Domnului nostru Iisus Hristos, nu numai n-au socotit ca o rușine, ci drept cea mai mare slavă umiliția și smerenia; dacă au arătat, ca și Acela, ascultare nefățarnică față de părinții și călăuzitorii săi, încă și față de cei ce le poruncesc duhovnicește; dacă au iubit necinstirea, ocările, bârfelile și defăimările și i-au primit pe cei care li le-au adus ca pe unii care le-au făcut cel mai mare bine și s-au rugat din suflet cu lacrimi pentru ei; dacă au scuipat pe toată slava din lume și au socotit ca niște gunoaie desfătărilor din ea — dar ce să mai lungesc cuvântul spunând altele multe și vădite? Dacă fiecare din cei ziși se găsește pe sine însuși realizând toată virtutea pe care o auzim citindu-se în Sfintele Scripturi și a străbătut de asemenea toată făptuirea celor bune, a cunoscut în fiecare din acestea progresul, schimbarea, treapta și a fost luat spre înălțimea slavei dumnezeiești, atunci poate cineva să se cunoască pe sine însuși ca ajuns și părtaș al lui Dumnezeu și al harismelor Lui și va fi cunoscut așa și de cei ce văd bine, ba chiar și de cei cu vedere slabă; și așa unii ca aceștia ar putea spune cu îndrăzneală tuturor: „Pentru Hristos facem solie ca și cum Dumnezeu v-ar îndemna prin noi: Împăcați-vă cu Dumnezeu!” [2 Co 5, 20]. Căci toți cei care au păzit așa poruncile lui Dumnezeu până la moarte, care și-au vândut averile lor și le-au împărțit săracilor, aceștia și-au pierdut în lume sufletele lor din pricina iubirii lui Dumnezeu și le-au găsit în viața veșnică; iar găsindu-și sufletele lor le-au găsit în lumina gândită cu mintea [inteligibilă] și așa în această lumină au văzut Lumina cea neapropiată, pe Dumnezeu Însuși, după cum stă scris: „Întru lu-

mina Ta vom vedea lumină” [Ps 36, 9]. Deci cum anume va putea găsi cineva cele pe care le are sufletul? Ia aminte! Sufletul fiecăruia e o drahmă pe care a pierdut-o nu Dumnezeu, ci fiecare din noi [Lc 15, 8] cufundându-se în întunericul păcatului. Hristos însă, Lumina cea adevărată, venind și întâlnindu-i pe cei ce-L caută cum știe numai El Însuși, le-a dăruit harul de a-L vedea pe El Însuși. Aceasta înseamnă a-ți găsi sufletul: a vedea pe Dumnezeu, a ajunge în Lumina Lui mai înalt decât toată creatura văzută, și a-L avea Păstor și Învățător pe Dumnezeu, de la care va cunoaște, dacă vrei, și puterea [autoritatea] de a dezlega și lega și, cunoscând-o exact, se va închina Celui ce i-a dat-o și o va comunica celor ce au nevoie de ea.

Unora ca acestora știu, copile, că li se dă puterea [autoritatea] de a dezlega și lega de către Dumnezeu Tatăl și Domnul nostru Iisus Hristos prin Duhul Sfânt: celor ce sunt fii ai Lui prin înfiere, sfinți și robi ai Lui. Unui părinte ca acesta [lui Simeon Evlaviosul] i-am fost ucenic și eu; el n-avea hirotonia de la oameni, dar m-a înscris în ucenicie cu mâna sau cu Duhul lui Dumnezeu și mi-a poruncit mie, celui pus de mult în mișcare spre aceasta cu dorință tare de Duhul Sfânt, să primesc frumos hirotonia de la oameni după modelul urmat de obicei.

Prin urmare, fraților și părinților, să ne rugăm mai întâi să ajungem astfel și așa numai să vorbim cu alții despre eliberarea de patimi și primirea gândurilor și să căutăm un asemenea duhovnic. Să căutăm deci mai bine cu osteneală astfel de bărbați, care sunt ucenici ai lui Hristos, și cu chinul inimii și lacrimi multe să-L rugăm zile întregi ca să dea jos vălul de pe ochii inimilor noastre ca să-i recunoască, în cazul în care se va găsi unul ca acesta în această generație rea și vicleană, pentru ca, găsindu-l, să primim prin el iertarea păcatelor noastre, supunându-ne poruncilor și rânduielilor lui din tot sufletul, așa cum și acela ascultând cuvintele lui Hristos s-a făcut părtaș al harului și darurilor Lui și a primit de la El puterea [autoritatea] de a dezlega și lega păcatele aprins fiind de Duhul Sfânt, Căruia I se cuvine toată slava, cinstea și închinăciunea, împreună cu Tatăl și cu Fiul Său Unul-Născut în veci. Amin.

Despre pocăință și care sunt cele ce trebuie
 să le facă cel ce mai întâi a căzut în păcat
 și s-a obișnuit cu el, iar mai apoi
 s-a mărturisit și pune început pocăinței*

Suntem învățați de dumnezeieștile Scripturi, frate al meu duhovnicesc, că nu trebuie nici să deznădăjduim vreodată din pricina mulțimii păcatelor noastre, nici să ne încredem cu îndrăznire în păzirea epitiimiilor pe care ni le-a dat duhovnicul nostru din pricina păcatelor noastre, așa încât nici cel ce s-a oprit sau a încetat păcatul nu trebui să se încreadă cu îndrăznire, nici cel ce a căzut nu trebuie să deznădăjduiască; ci și cel ce a păcătuit mult să se încreadă cu îndrăznire în pocăință și cel ce a greșit cu măsură să nu socotească că primește iertarea greșelilor lui numai de la faptele bune, ci să arate și pocăință; dar nu pocăința arătată numai prin cuvinte, post, băut de apă, culcare pe pământ și celelalte chinuri ale trupului, ci pe cea care se face prin întreaga zdrobire și străpungere a sufletului și inimii lui, pe care a arătat-o și Prorocul David deși se găsea cu totul în lume și în grijile lumii. Fiindcă socotindu-se în el însuși că L-a mâniat pe Stăpânul Cel Bun și Milostiv prin aceea că s-a făcut călcător al poruncilor Lui și I s-a arătat nerecunoscător și a uitat darurile atât de multe și de nenumărate și binefacerile Lui, acela se găsea întotdeauna în toată viața lui plângând și mâhnindu-se [*Ps* 34, 14; 37, 7; 41, 10; 42, 2], cum spune el însuși, și era nenorocit nu din pricina altuia, ci a lui însuși; căci se zdrobea pe sine însuși și se smerea mult și se îngropa în suspinul inimii lui, și celelalte

* Traducere după metafraza neogreacă din ediția ZAGORIAIOS, Veneția, 1790, p. 160–163 (= *Cuvântul* 32).

asemenea pe care ne învață în fiecare zi psalmii lui. Și aceste înjosiri David și le făcea lui însuși când se pocăia, deși era împărat și avea grijă de atâta popor, de femei și copii, de casă și de împărăție. Dar ce a făcut Manase și ceilalți care s-au pocăit după acestea, pe care îi știi și tu? Adică Petru, căpetenia Apostolilor, vameșul, tâlharul și desfrânata. Și ce să mai spun multe? Ce a arătat fiul destrăbălat [risipitor] care a cheltuit moștenirea sa pârintească cu desfrânatele și cu vameșii? Din ce fapte au primit toți aceștia iertarea păcatelor lor? Oare de la postirile lor? Oare de la privegherile lor? Oare de la culcările pe jos? Oare de la milosteniile pe care le-au făcut săracilor? Oare de la vreo altă osteneală trupească făcută cu trupul? Nu! Să nu fie! Ci au primit iertarea numai de la pocăința, zdrobirea și străpungerea [inimii] lor și de la lacrimile pe care le-au vărsat din adâncul sufletului lor și de la osândirea conștiinței lor; fiindcă venind la simțirea păcatelor lor, fiecare din ei s-a învinuit și s-a osândit pe sine însuși și a plâns din suflet, de aceea a primit iertarea păcatelor lui. Acest lucru se face și acum cu toți aceia care aleargă la Hristos cu lacrimi fierbinți și pocăință adevărată. Și Domnul Cel Preabun și Iubitor de oameni nu închide și nu va închide nimănui îndurările iubitoare de oameni ale bunătății Lui; fiindcă iertarea păcatelor fiecăruia nu se face din faptele lui, ca să nu se laude cineva [Ef 2, 9], ci din iubirea lui Dumnezeu și din har.

Trebuie să spunem însă că, pentru ca să luăm iertarea păcatelor noastre, nu trebuie numai să ne pocăim din tot sufletul nostru, ci și să nu mai cădem altă dată în aceleași păcate, nici să ne întoarcem iarăși precum câinele la vărsătura lui [2 Ptr 2, 22]. Dar a ne păzi noi să nu cădem în aceleași păcate e lucru foarte anevoios pentru noi dacă nu punem strajă și pază mare asupra noastră înșine în tot felul și cu toată grija, și dacă nu avem ajutoare și arme duhovnicești ca să ne împotrivim vrăjmașilor noștri gândiți cu mintea [inteligibili] demoni. Căci pentru că am fost prinși mai înainte de vrăjmașul prin păcate, și ne-am făcut robi plăcerilor și ne-am făcut supuși și sclavi diavolului, trebuia să fim târați și de asemenea poște și plăceri și să fim trași cu silă mare, ca niște sclavi fără cinste, în chip vrednic de milă și ticălos, pentru ca să slujim și să fim

robi vrăjmaşului nostru diavol şi să fugim departe de robia pe care o datorăm Stăpânului nostru Hristos, iar aşa să ne facem călcători ai poruncilor Lui şi ai făgăduinţelor pe care I le-am făcut. De aceea, ca să nu ni se întâmple şi să nu pătim un asemenea rău, trebuie să luăm din Sfânta Scriptură ajutor şi armă potrivnică pentru fiecare vrăjmaş care vine asupra noastră, precum ne spune dumnezeiescul David: „Drept aceea spre toate poruncile Tale m-am îndreptat, toată calea nedreaptă am urât” [Ps 118, 128]; şi împotriva poftelor gândurilor de ruşine să punem amintirea morţii, a înfricoşătoarei Judecăţi şi a chinurilor de nesuportat ale iadului; împotriva trândăviei să punem râvna şi purtarea de grijă; împotriva lăcomiei pântecului postul; împotriva iubirii de plăcere înfrânarea, împotriva băuturii multe băutura puţină; împotriva aprinderii trupului să punem amintirea focului veşnic şi atenţia continuă şi din tot sufletul la Dumnezeu unită cu privegherea şi setea. Căci dacă vom face în acest fel cu fiecare patimă care ne războieşte — ca să nu le spun pe toate şi să lungesc cuvântul — şi vom dobândi virtutea opusă acelei patimi, cu siguranţă vom fi păziţi nevătămaţi şi nerăniţi de vrăjmaşul, pentru că suntem păziţi de aceste virtuţi ca de nişte soldaţi puternici. Căci dacă iertarea obişnuinţei rele şi abţinerea de la faptele nelalocul lor s-ar putea realiza fără sudori şi osteneli, atunci numai abţinerea ar fi de-ajuns celor ce se pocăiesc pentru mântuirea lor.

Pe lângă cele pe care ți le-am scris până acum, îți scriu, iată, spre aducere-aminte şi cele ce trebuie să le faci şi să le păzeşti pe lângă acestea, şi care sunt următoarele: Când se săvârşeşte Dumnezeiasca Liturghie şi preotul sau diaconul spune: „Cei chemaţi ieşiţi!”, trebuie să ieşi afară din biserică şi să stai în pridvor şi să nu vorbeşti cu nimeni în vremea aceea, ci să-ţi aduci aminte de păcatele tale şi să plângi. Apoi după ce se încheie Dumnezeiasca Liturghie, iarăşi să intri în biserică, şi când vine seara, după pavecerniţă, să mergi în acelaşi loc şi să spui „Sfinte Dumnezeule” şi Psalmul 50: „Miluieşte-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta!” şi „Doamne miluieşte-te!” de cincizeci de ori, şi „Doamne, iartă-mă pe mine păcătosul!” tot de cincizeci de ori, după care să spui Psalmul 6: „Doamne, nu cu mânia Ta să mă mistui pe mine, nici cu ur-

gia Ta să mă cerți!” și „Doamne, câte am păcătuit cu lucrul, cu cuvântul și cu gândul, iartă-mă!” pe care să o spui de cincizeci de ori și să faci douăzeci și cinci de metanii; miercurea și vinerea să te abții de la carne, brânză, ouă, pește, vin și lapte după canonul Sfinților Apostoli. În postul Sfinților Apostoli, al Maicii Domnului și Nașterii Domnului să nu mănânci carne, nici brânză, nici ouă, dar din celelalte să mănânci cu măsură și înfrânare, iar rugăciunile tale, adică psalmii pe care i-am spus și metaniile, să le faci dublezi. Iar în Postul Mare să nu guști lapte și vin toată săptămâna, afară de sâmbăta și duminica, ci să-ți chinui trupul pe cât e cu putință, precum e potrivit unor creștini care vor să se mântuiască, iar rugăciunea ta să o dublezi și în aceste patruzeci de zile, ca și în celelalte posturi, cum am spus mai înainte. Mai trebuie să te abții și de la dumnezeieștile și înfricoșătoarele Taine, adică să nu te cumineci cu preacuratul Trup și scumpul Sânge al Domnului nostru Iisus Hristos; iar eu te sfătuiesc să te abții și de la pâinea binecuvântată, adică de la anafură, cât timp gândul și socotința ta se vor găsi nemutate de la lucrurile cele rele ale păcatului și până ce vei dobândi socotință tare ca să nu mai lași vreodată faptele bune și virtuțile și nu vei urî păcatul în chip desăvârșit. Iar când te vezi pe tine însuți că ai ajuns la această stare bună, că ai urât păcatul în chip desăvârșit și socotința ta s-a întărit în cele bune și te-ai făcut tare în încercări, că hotărârea să te abții de la păcat e neștrămutată, atunci să te apropii, frate, de Taine cu credință neșovăielnică că nu te împărtășești cu o simplă pâine și un simplu vin, ci cu Trupul și Sângele lui Dumnezeu. Și făcând așa te vei face părtaș al slavei Lui și prin Tainele Lui vei lua iertarea desăvârșită a păcatelor tale și vei dobândi în tine însuți viața veșnică și te vei face fiu al luminii și al zilei [1 Tes 5, 5]. Vezi ca înainte să faci cele pe care ți le-am spus și înainte să arăți cuvenita pocăință, să nu îndrăznești să te împărtășești cu Trupul și Sângele lui Hristos, căci atunci când te vor vedea demonii că ai disprețuit pe Dumnezeu și te cumineci cu nevrednicie, vor năvăli toți asupra ta și așa, împiedicându-te fără milă și fără omenie, te vor arunca iarăși în noroiul neînfrânării tale dintâi; și atunci te vei face cu adevărat, în loc de

creștin, ucigaș de Hristos și vei fi osândit împreună cu cei ce L-au răstignit pe Hristos cum zice Pavel: „Oricine va mânca și va bea cu nevrednicie Trupul și Sângele Domnului, vinovat va fi față de Trupul și Sângele Domnului” [1 Co 11, 27], adică va primi aceeași osândă cu aceia care L-au răstignit.

Nu-ți scriu mai multe decât cele pe care ți le-am scris, temându-mă să nu te plictisesc. Tu însă, frate, dacă vei face și mai multe decât acestea, te vei folosi și-ți vei da sufletului tău bunătățile cele veșnice. Căci cele pe care ți le-am spus nu ți le-am scris să le faci pentru că-ți dau curățirea sufletului și iertarea păcatelor, ci ți le-am scris pentru că îți aduc aminte de păcatele tale, fiindcă dacă aș ști că te vei întrista pentru ele nici acestea puține nu le-aș fi scris iubirii tale. Vreau de la tine numai să te rupi de obișnuința păcatului și de faptele cele nelalocul lor, ruptură și abținere pe care te rog mult să o păzești. Și dacă îți e cu putință să faci aceasta fără alte sudori și osteneți, voi fi mulțumit și numai cu aceasta. Și scrie-mi în-continuu despre sănătatea ta, ca să văd credința și iubirea pe care le ai față de mine și să-mi aduc aminte de tine încă și mai fierbinte și cu mai multă râvnă atunci când îmi întind mâinile mele spre Dumnezeu eu, nevrednicul. Harul lui Dumnezeu să fie cu duhul tău. Amin.

Către unul din ucenicii lui cu privire la modul în care poate cineva să recunoască un bărbat sfânt și despre cum sau făcând ce anume îl va găsi și, după ce a dat de unul ca acesta, cum trebuie să fie față de el*

Iubitul meu în Domnul, te-am primit la sânul meu când ai venit la mine și te-am modelat cu multă căldură ucenic prin învățătură, și cu osteneli multe te-am făcut din nou după chipul lui Hristos prin pocăință, și te-am născut din nou copil duhovnicesc prin multă răbdare, osteneli puternice și lacrimi de zi cu zi, chiar dacă tu n-ai cunoscut nimic prin câte încercări am trecut pentru tine. Și nu e nimic de mirare, pentru că nici pruncii care sunt în pântecul maicii lor nu simt deloc înfrustrările maicii lor și durerile pe care le suferă în vremea nașterii. Totuși, după naștere ei apucă cu râvnă sânul mamei și se satură de laptele care iese de acolo și hrănindu-se cresc puțin câte puțin și atunci cunosc pe mama care i-a născut și o cinstesc și iubesc peste măsură; și chiar dacă sunt bătuți și ocăriți de ea, aleargă la ea cu iubire încă și mai mare, fără să se gândească vreodată că îi urăște sau le întoarce spatele din tot sufletul, și chiar dacă ea le face așa ceva, se gândesc că o face doar ca să-i cumințească. Dar și pe tatăl lor care îi învață îl cunosc și cinstesc dintre toți, și i se supun nu numai după legea firii, dar și după legile pe care le-a rânduit iubitorul de oameni Dumnezeu. Și așa părinții arată față de copiii lor purtarea de grijă îndatorată, iar copiii la rândul lor le dau în schimb încrederea și supunerea care se cuvin, și așa sunt îm-

* Traducere după metafraza neogreacă din ediția ZAGORIAIOS, Veneția, 1790, p. 68-81 (= *Cuvântul 11*).

preună cu părinții lor educați cu educația și povățuirea Domnului. Dacă însă din nepăsarea lor părinții n-au convenit purtare de grijă și povățuire și nu-i educă pe copiii lor, sufletul copiilor lor va fi cerut din mâna lor; și, iarăși, dacă din aroganță și nesupunere copiii îi disprețuiesc pe părinții lor și nu primesc din pricina mândriei lor să se supună și să facă porunca părinților lor, nu numai că nu vor muri de moarte bună la vremea ei, cum hotărăște Legea Veche, dar vor fi predați și focului veșnic și întinericului iadului. Acestea le strigă limpede fiecare scriptură de-Dumnezeu-insuflată, chiar dacă noi ne facem cu voia surzi și auzindu-le nu le păzim, ca și cum nu le-am auzi. De aceea, unora ca acestora n-aș vrea deloc nici n-aș avea râvna să le spun ori să le scriu ceva, mai ales când aud pe Domnul și Dumnezeul nostru zicând ucenicilor lor: „Dacă pe Mine M-au prigonit, și pe voi vă vor prigoni” [In 15, 20]. Dacă pe Stăpânul casei l-au numit Beelzebul [Mt 10, 25], cu cât mai mult pe casnicii Lui?” Dar fiindcă i-a trimis la noi, neamurile [păgâne], zicând: „Mergând învățați toate neamurile, botezându-le în Numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățându-le să păzească toate câte am poruncit vouă” [Mt 28, 19–20] și apoi le spune: „Cel ce va crede și se va boteza, se va mântui, iar cel ce nu va crede se va osândi” [Mc 16, 16], de aceea am vrut să scriu iubirii voastre ca să vă aduc aminte cele care-ți sunt de folos. Și, mai mult, fiindcă sunt stăpânit ca un părinte afectuos de iubirea ta și nu-mi place să te văd pe tine, fiul meu duhovnicesc în Domnul, că-ți străbați viața în acest fel, pentru că sunt silit de dorul pe care-l am față de Tine, sunt constrâns să vin la aceasta, vrând să-ți scriu cele pe care le citești în fiecare zi și pe care ni le poruncesc să le păzim dumnezeieștile Scripturi. Dar poate îmi vei spune: „Întrucât ai făgăduit să-mi spui cele ce le știu deja și cele pe care ni le învață dumnezeieștile Scripturi, îmi sunt de-ajuns acelea; de ce vrei să-mi scrii iarăși acelea?”, ascultă, copilul meu, pricina sau, mai bine zis, pricinile pentru care am fost pus în mișcare să-ți scriu.

Află deci că fac aceasta ca mai întâi ca să nu fiu osândit, precum a fost osândită acea slugă rea care a ascuns talantul stăpânului său și să nu aud și eu în vremea când Stăpânul îmi

va cere socoteală în ziua Judecării: „Slugă rea și leneșă, se cuvenea să pui argintul meu la zarafi și Eu, venind, l-aș fi luat cu dobândă!” [Mt 25, 26–27]; în al doilea rând, ca să-ți las ție, fiul meu adevărat și dorit, moștenire cele pe care am a ți le spune, ca să nu socoți că sunt de la alți strămoși sau moși, ci să socoți și să primești cuvintele lor ca pe ale mele, fiindcă de la aceia au venit mai întâi la mine prin succesiune, și așa să ai, ca un copil recunoscător, mai multă iubire față de mine ca de la unul de la care ai primit o moștenire părintească; în al treilea rând, ca să-ți arăt ție, adevăratul meu fiu, bogăția duhovnicească pe care am primit-o de la părintele meu duhovnicesc [Simeon Evlaviosul] care m-a născut după harul lui Dumnezeu prin pocăință, ca să nu se întâmple să nu mă cunoști și să mă disprețuiești pe mine, părintele tău duhovnicesc, ca pe unul nenorocit, sărac și disprețuit și să socotești că n-ai primit de la mine nici o mare moștenire; a patra pricină, și cea mai mare dintre toate, pentru care-ți scriu, e ca să nu fi socotit de Dumnezeu că ai nesocotit și disprețuit pe Hristos nesocotindu-mă și disprețuindu-mă pe mine și să fii vinovat de acea înfricoșătoare osândă a Domnului; a cincea pricină e ca să audă și alții cuvântul, și acum și mai apoi, și să-l primească, dacă vor, ca pe o sămânță în inimile lor și să rodească în loc unii treizeci, alții șaiszeci, iar alții o sută [Mt 93, 23]; și chiar dacă nu-l primesc, eu să fiu nevinovat de sângele sufletelor lor și ei să vadă ce-o păți [cf. Mt 27, 24]. Fiindcă precum e la lucrurile simțite, așa e și la cele duhovnicești. Pentru că fiecare din noi care am primit o bogăție de la părinții noștri o lăsăm moștenire și în dar altora, adică sclavilor, copiilor și prietenilor; încă împărțim din averile noastre și săracilor, cât vrem, ca să împlinim porunca lui Dumnezeu; și fiecare din cei care le primesc va da socoteală cum a gospodărit cele pe care le-a primit. În același chip și toți câți au primit un dar duhovnicesc de la Dumnezeu, au înainte de toate datoria să-l împartă fiilor săi duhovnicești, iar mai apoi și prietenilor, cunoscuților și slugilor lui, bogaților și săracilor; încă și dacă a primit cuvânt de înțelepciune, cuvânt de cunoștință, darurile vindecărilor [1 Co 12, 8–9], călăuzirea sufletelor, putere de ajutor sau discernământ cârmuirii. Și fiecare

din cei care învață și din care aud să știe aceasta că nu va fi lăudat, și va lua plată pentru cele pe care le va face, ci va fi cercetat și osândit și pedepsit pentru cele pe care le va lăsa sau nu le va asculta. Deci să nu-l primești pe diavol când vine și-ți spune că îți scriu pentru a mă arăta și a plăcea oamenilor; fiindcă știi preabine că acela care face așa nu numai că își va pierde plata sa, ci chiar dacă va face cuvintele lui Hristos și le va plini, va fi pedepsit acolo unde e plângerea și scrâșnirea dinților și împreună cu acela vor fi osândiți și cei care-l osândesc; căci Îl auzi pe Domnul Care spune: „Nu judecați, ca să nu fiți judecați; căci cu judecata cu care judecați veți fi judecați și cu măsura cu care măsurați vi se va măsura” [Mt 7, 1-2]. Acestea gândește-le, frate, și să-ți aduci aminte de Apostolul care zice așa: „Ascultați de mai-marii voștri și vă supuneți lor, fiindcă ei priveghează pentru sufletele voastre având să dea socoteală de ele, ca să facă aceasta cu bucurie și nu suspinând, căci aceasta nu v-ar fi de folos” [Evr 13, 17]. Adu-ți aminte și de Domnul Care strigă în fiecare zi prin Sfânta Evanghelie: „Cine vă primește pe voi pe Mine Mă primește, și cine ascultă de voi, de Mine ascultă, și cine vă nesocotește pe voi pe Mine Mă nesocotește” [Mt 10, 40; Lc 10, 16]. Și îngrijește-te de mântuirea ta cu frică și cutremur, și să-mi fii supus și să faci ascultare; și să nu-ți spună gândul că acestea s-au spus numai pentru Apostoli și numai de aceia trebuie să ascultăm, ci ascultă ce le spune, iarăși, Hristos: „Ce vă spun vouă, spun tuturor” [Mc 13, 37]. Care tuturor? Celor ce vor crede în Mine prin învățătura acestora [cf. In 17, 20] și vor păzi poruncile Mele ca și voi.

Luați aminte, rogu-vă, Stăpânul Dumnezeu a vorbit cu Apostolii și ucenicii Lui, și i-a încredințat și le-a descoperit toate tainele economiei Lui care erau ascunse din veac [Ef 3, 9], le-a dat Duhul Sfânt și i-a trimis zicând: „Mergând, învățați toate neamurile botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Duhului Sfânt, învățându-i să păzească toate câte am poruncit Eu vouă” [Mt 28, 19-20]. Deci, ieșind, Apostolii au învățat și propovăduit cuvântul lui Dumnezeu și multe neamuri păgâne au crezut în Hristos și s-au făcut în cetăți biserici ale credincioșilor. Și când fiecare din Apostoli voia să-i

lase pe cei ce au crezut și să se ducă în alte locuri, cetăți și ținuturi, le hirotoneau în locul lor episcopi și preoți și-i lăsau învățători, părinți și călăuze duhovnicești. Și aceia, iarăși, când mureau, alegeau pe alții vrednici de această slujire și-i hirotoneau și-i lăsau în locul lor. Și așa s-a făcut prin succesiune, până ce a ajuns și la noi această rânduială și legiuire prin lucrarea Duhului Sfânt și se păzește până astăzi. În chip asemănător, prin ei au venit până la noi și toate predaniile și învățăturile pe care le-au primit Apostolii de la Stăpânul a toate și Dumnezeu nostru. Și pentru că turmele lui Hristos s-au înmulțit și poporul Lui a ajuns fără număr, harul Duhului Sfânt a rânduit ca arhierilor să li se adauge și preoți, precum și egumeni și părinți duhovnicești din aceia care arată prin fapte credință tare în Hristos, Adevăratul Dumnezeu nostru, și au în ei harul Duhului Sfânt, ca să copăstorească și să conlucreze și ei împreună cu aceștia la mântuirea acelor ce vor să se mântuiască. Deci, dacă pe unul din aceștia, adică din păstori, arhieriei, preoți, învățători, egumeni și părinți duhovnicești, care au învățăturile și predaniile Sfinților Apostoli și ni le dau ca pe o moștenire părintească, și anume pe acela pe care Dumnezeu l-a rânduit ca să ne aibă în supravegherea lui vom cuteza să-l disprețuim sau să-l trecem cu vederea sau să nu-l primim în casa noastră sau să nesocotim cuvintele lui și să nu le primim nici nu-l vom găzdui ca oaspete cu toată cucernicia, oare atunci nu l-am prigonit pe însuși Pavel și Petru? Și în genere toată ceata Apostolilor. Iar cel care i-a prigonit pe aceia, oare nu l-a disprețuit pe Însuși Domnul nostru Iisus Hristos și Dumnezeu, și pe Duhul Lui? Fiindcă și noi îi cinștim pe Apostoli, dar nu pentru că sunt niște simpli oameni, ci pentru că au venit și au propovăduit pe Fiul lui Dumnezeu, Care S-a coborât pe pământ ca să mântuiască neamul nostru și pentru că au fost trimiși de El ca să ne facă prin propovăduire și Botez fii ai lui Dumnezeu după har și moștenitori ai vieții veșnice și părtași ai unor bunătăți negrăite. Căci dacă n-ar fi vrut Stăpânul să le dea lor, ca ei să le dea tuturor, ei nu le-ar fi putut da altora și așa ar fi fost și ei ca și ceilalți oameni.

De aceea avem nevoie de multă râvnă și purtare de grijă, de multă luare-aminte, de multă priveghere și multe rugă-

ciuni ca să nu cădem în nici o rătăcire, minciună, apostol mincinos sau proroc mincinos, în cazul în care nu vom dobândi un călăuzitor adevărat și iubitor de Dumnezeu și care să aibă pe Hristos în el și să cunoască cuprinzător propovăduirea Apostolilor, canoanele și poruncile lor și dogmele Sfinților Părinți, sau, ca să spun mai bine, care să cunoască voile și tainele Stăpânului și Învățătorului Apostolilor, Hristos. Un asemenea învățător trebuie să căutăm și să găsim, care mai întâi să le fi auzit și învățat cu cuvântul, iar mai apoi să fi fost învățat și în chip tainic și în adevăr de Însuși Duhul Mângâietorul prin făptuire și experiență, ca să se învrednicească și el să audă de la Hristos Însuși Care i-a învățat pe Apostoli: „Taina Mea e pentru Mine și pentru cei ai Mei” și: „Vouă vi s-a dat să cunoașteți tainele Împărăției cerurilor” [Mt 13, 11]. Căci dacă vom căuta, vom găsi negreșit, pentru că Dumnezeu nu e nedrept, nici nu se bucură de pierzania oamenilor, ci precum este scris: „Așa a iubit Dumnezeu lumea că pe Fiul Său Unul-Născut L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viața veșnică” [In 3, 16]. Deci, dacă L-a dat morții pe Fiul Său Unul-Născut ca să mântuim prin El, cum e cu puțință oare atunci când Îl rugăm să ne trimită sau, ca să spun mai bine, să ne arate un rob al Lui sfânt și adevărat ca să ne călăuzească spre mântuire și să ne învețe căile Lui; cum e cu puțință, zic, să ascundă un asemenea om de noi și să ne lipsească de un călăuzitor? Nu, nu! Nu e cu puțință. Iar acest lucru trebuie să-l credem din ceea ce s-a făcut cu sutașul Corneliu care, deși era păgân, dar temător de Dumnezeu cu toată casa lui, pentru că făcea multe milostenii poporului și chema mereu pe Dumnezeu, de aceea la ceasul al nouălea al zilei i s-a arătat în chip vădit Îngerul lui Dumnezeu care a venit la el și i-a spus: „Rugăciunile tale și milosteniile tale s-au suit spre pomenire înaintea lui Dumnezeu. Și acum trimite bărbați la Ioppe și cheamă să vină un oarecare Simon care se numește Petru. El este găzduit la un oarecare Simon, tăbăcar, a cărui casă e lângă mare” [FA 10, 4-6]. Vezi că bine am spus că avem nevoie de multă râvnă și purtare de grijă ca să găsim un adevărat ucenic al lui Hristos? Și gândește-te ce spune Scriptura: „Iar Corneliu era bărbat cucernic și temător de Dumne-

zeu cu toată casa lui” [FA 10, 2], fiindcă nu numai pe sine însuși, ci și pe toți casnicii lui i-a învățat să se teamă de Dumnezeu. Și e lucru frumos și lăudabil înaintea lui Dumnezeu ca să ne îngrijim nu numai de folosul nostru, ci și de toți cei ce sunt împreună cu noi. Lucru pe care acel sutaș îl făcea și înainte de a fi fost învățat de Apostoli, și poruncile Apostolilor care hotărâsc ca „nimeni să nu caute ale sale, ci fiecare ale altuia” [I Co 10, 24] le împlinea și făcea multe milostenii și chema pe Dumnezeu ziua și noaptea; și înainte de a crede în Dumnezeu săvârșea în chip vădit porunca Stăpânului nostru Dumnezeu Care hotărăște: „Privegheați și vă rugați ca să nu intrați în ispită” [Mt 26, 41] și: „Cereți și vi se va da; căutați și veți afla; bateți și vi se va deschide” [Mt 7, 7]. Ai văzut necredinciosul, păgânul care n-a auzit cândva cuvântul lui Dumnezeu și făcea poruncile Evangheliei cu râvnă înainte de a fi fost învățat de altul? Cerea cu evlavie și primea; căuta cu milostenie și afla; bătea cu postul și rugăciunea și i s-a deschis. A trimis, spune [Scriptura], la loppe după Simon cel numit și Petru — o, dar minunat! o, binefacere uimitoare! —, care era găzduit de un oarecare Petru tăbăcarul, a cărui casă era lângă mare. Vezi că Îngerul i-a descoperit nu numai numele lui, dar și numele celui ce-l primea și locul unde era găzduit? Iar Îngerul a făcut acest lucru, ca să nu se înșele Corneliu și să cheme pe altcineva în locul lui Petru și să dea peste un lup în loc de un păstor.

Dacă vrei și tu să primești pe adevăratul, credinciosul și alesul ucenic al lui Hristos, du și tu o asemenea viață, fă și tu fapte asemănătoare, cazi și cheamă și tu la fel pe Dumnezeu prin milostenie, post și rugăciune și vei deschide ochii sufletului tău să vezi un asemenea om și tu, așa cum l-a văzut Corneliu pe înger. Imită-l pe el, cel necredincios, și tu cel ce spui că ești credincios; pe el, păgânul și neînvățatul și tu cel ce te numești creștin din pruncie, cel ce spui că ai fost hrănit cu învățăturile Apostolilor și te înalți cu cugetul ascultând flecărelile celor mai neînvățați. Imită pe sutașul tu, care-ți conduci numai casa ta și în tot felul și purtarea de grijă te îndreptezi pe tine însuși și pe cei ce sunt sub puterea ta. Dacă disprețuiești lucrurile ce se găsesc în puterea ta și în voința ta, precum

și poruncile lui Dumnezeu pe care le cunoști, nu le faci, ci ești nepăsător față de ele și nu te îndrepti nici pe tine însuși, nici pe cei pe care-i ai în stăpânirea ta, spune-mi cum vrei atunci să-ți arate Dumnezeu un învățător care să te învețe cele mai desăvârșite și mai înalte? Și dacă Dumnezeu nu ți-l arată, cum e cu puțință să-l găsești și să-l recunoști? Sau cum îl vei primi fără șovăială ca sfânt? Sau cum vei primi de la Dumnezeu plată de sfânt și drept? Nu! Nu! Nu va avea loc aceasta. De aceea, celor ce erau râvnitori și purtau de grijă de mântuirea lor și începeau de la ei înșiși cele ce privesc mântuirea, celor care, pe cât le era cu puțință, căutau pe Dumnezeu și lucrau binele, acestora Dumnezeu le-a descoperit și atunci și le descoperă și acum apostoli, proroci, drepti și sfinți, li i-a făcut cunoscuți iar ei i-au primit, i-au cinstit ca pe niște învățători ai evlaviei, ca pe niște mijlocitori ai lui Dumnezeu. De aceea au păzit și cuvintele lor ca pe niște legi dumnezeiești și au primit și ei plata pe care le-a dat-o acelora, și chiar și acum, dacă se găsesc unii ca aceia, vor primi plată ca și aceia. Dar pe cei ce disprețuiesc pe ceilalți și se socotesc pe ei înșiși înțelepți și se află în negrijă și nepăsare și nu cheamă pe Dumnezeu ca sutașul Corneliu și cei asemenea lui, cu toată râvna, cu milostenie, cu post și cu rugăciune, mai ales acum când aproape toți suntem învățați din copilărie de către proroci, și apostoli voia lui Dumnezeu și cele de folos nouă, pe unii ca aceștia, spun, Dumnezeu îi lasă să se găsească în rătăcirile în care au căzut ei singuri, care, întunecați fiind de întunericul patimilor, poftelor, și voilor lor și umblând întru ele ca într-o noapte adâncă, își găsesc și asemenea învățători. Și pe drept cuvânt, căci stăpânitorul întunericului are întotdeauna și slujitorii și ucenicii lui care umblă în întuneric, pe care unii ca aceia îi găsesc și-i primesc cu bucurie ca pe unii de un gând cu ei și sunt învățați de aceștia aceleași lucruri pe care și le-au ales mai înainte și au preferat să le facă ei înșiși spre pierzania lor. Căci cine nu știe că dintru început diavolul a ridicat împotriva prorocilor proroci mincinoși, împotriva apostolilor apostoli mincinoși, împotriva învățătorilor sfinți sfinți mincinoși și învățători mincinoși, și se luptă în diverse moduri să-i înșele pe cei nepăsători cu cuvinte mincinoase și să-i

arunce în prăpastia pierzaniei? Pe aceștia i-a descoperit Apostolul zicând: „Vă rog, fraților, să vă păziți de cei ce fac dezbinări și scandaluri împotriva învățaturii pe care ați primit-o și depărtați-vă de la ei. Căci unii ca aceștia nu slujesc Domnului nostru Iisus Hristos, ci pântecelei lor, și prin vorbele lor frumoase și măgulitoare înșală inimile celui fără de răutate” [Rm 16, 17–18]. Deci cei ce vor să fugă de unii ca aceștia cum sfătuiește Apostolul, trebuie să se separe de faptele întunericii, căci întrucât vor să fie robi acestora și să umble în întuneric, nu pot să fugă de asemenea învățători, nici să vină la lumina adevăraților învățători.

Tu deci, copilul meu duhovnicesc în Domnul, auzind dumnezeiasca Scriptură care spune: „Vai celor înțelepți pentru ei înșiși și știutori înaintea lor” [Is 5, 21], ia seama cu frică și cutremur la cele spuse. Căci cuvântul acesta este despre mântuirea sufletească, și dacă vrei să-ți agonisești un bărbat duhovnicesc și sfânt și un învățător adevărat, nu socoti că ai putea să-l recunoști tu însuși după știința ta, fiindcă acest lucru e cu neputință, dacă nu te lupți înainte de toate celelalte, precum spuneam, cu fapte bune, cu milostenie, cu post, cu rugăciune și cu cerere neconținută, ca Dumnezeu să-ți fie Împreună-lucrător și Ajutor spre aceasta. Și dacă te-ai învrednicit să-l găsești cu ajutorul și harul lui Dumnezeu, atunci arată-i cea mai mare purtare de grijă și râvnă, multă smerenie, multă evlavie, cinste covârșitoare, credință curată și neșovăielnică. De ce? Ca să nu-ți câștigi osândă și pedeapsă în loc de răsplată, fiindcă despre unii ca aceștia a spus Mântuitorul nostru și Dumnezeu: „Cine vă primește pe voi pe Mine Mă primește, și cine vă nesocotește pe Mine Mă nesocotește” [Mt 10, 40; Lc 10, 16]. Se cade, așadar, fraților, să-i primim pe unii ca aceștia ca pe Hristos Însuși, pentru că toate cele făcute lor se raportează la Însuși Stăpânul Hristos și Dumnezeul nostru, iar El și le împropriază și le socotește ca și cum le-ar pătimi el Însuși; precum, iarăși, cele ce se fac învățătorilor mincinoși se raportează la antihrist, și cei care-i primesc, îl primesc pe acesta și pe Însuși diavolul. Și să nu pretexteze unii că nu-i cunoaște zicând: „De unde aș putea să-i cunosc pe unii ca aceștia? Și eu sunt om și nimeni nu cunoaște gândurile altui

om decât duhul care locuiește în el.” Nimeni să nu ia acest cuvânt drept un pretext întemeiat. Căci dacă ar fi cu neputință să fie recunoscut, n-ar mai fi poruncit Domnul: „Feriți-vă de proroci mincinoși”, adică de învățători mincinoși „care vin la voi în blana de oaie, dar pe dinăuntru sunt lupi răpitori. După roadele lor îi veți cunoaște!” [Mt 7, 15–16]. Deci, dacă Stăpânul Hristos spune adevărul, cum și spune, ne este cu putință să-i recunoaștem după cele ce le fac și le spun. Să spunem mai întâi care sunt roadele adevărului, ale Duhului Sfânt, iar apoi ni se vor arăta și roadele celui potrivnic și rău, și din aceste roade veți cunoaște foarte bine cum sunt vădiți cei adevărați, drepti și sfinți și aceia care nu sunt așa și fățarnici; și eu nu spun nimic de la mine, ci din cuvintele Mântuitorului și ale Sfinților Lui Apostoli cu care voi încerca să încredințez și iubirea voastră. Ascultă deci ce spune Domnul nostru Iisus Hristos: „Fericiți cei săraci cu duhul. Fericiți cei ce plâng. Fericiți cei blânzi” [Mt 5, 3–5]. Și iarăși: „Iubiți pe vrăjmașii voștri, faceți bine celor ce vă urăsc pe voi, rugați-vă pentru cei ce vă vatămă și prigonesc” [Mt 5, 44]. „Cuvânt deșert să nu iasă din gura voastră. Amin, zic vouă, pentru orice cuvânt deșert oamenii vor da socoteală în ziua judecății” [Mt 12, 36]. Și iarăși: „Dacă nu vă întoarceți și vă faceți ca niște prunci, nu veți intra în Împărăția cerurilor” [Mt 18, 3]. Și în altă parte spune: „În aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenici ai Mei, de veți avea iubire unii față de alții” [In 13, 35]. Și iarăși: „Cum puteți crede, când primiți slavă de la oameni, și slava de la Stăpânul Dumnezeu n-o căutați?” [In 5, 44]. Căci „oricine se înalță pe sine însuși va fi smerit, și cine se smerește pe sine însuși va fi înălțat” [Mt 23, 12]. Și nu spune că va fi înălțat în slava lumească, ci se subînțelege că va fi înălțat tainic într-o schimbare duhovnicească. Acestea Domnul și Stăpânul nostru Hristos le strigă în chip vădit în fiecare zi. Ascultă-l însă și pe Apostolul Pavel care spune: „Roada Duhului este iubirea, bucuria, pacea, mărinimia, bunătatea, facerea de bine, credința, blândețea, înfrânarea, curăția” [Ga 5, 22–23]; și iarăși: „Iubirea nu pizmuiește, nu se laudă, nu se trufeste, nu se poartă cu necuviință, nu caută ale sale, [...] toate le suferă, toate le rabdă; iubirea nu cade niciodată” [I Co 13, 4–5.7].

Ascultă-l și pe Ioan Teologul care spune: „Copilașilor, nu iubiți lumea nici cele din lume” [1 In 2, 15]. Căci iubirea lumii e vrăjmașă față de Dumnezeu. Astfel încât, frații mei, cine iubește lumea se face vrăjmaș lui Dumnezeu [Iac 4, 4]. Cine urăște pe fratele său este ucigaș de oameni și știți că orice ucigaș de oameni n-are parte de Împărăția Domnului nostru și Dumnezeu [1 In 3, 15; cf. 1 Co 6, 9–10]. În aceasta se recunosc copiii lui Dumnezeu și copiii diavolului, după iubire și după ură [cf. 1 In 3, 10]. Căci cine iubește pe Dumnezeu iubește și pe cei făcuți de El, adică pe frații săi. Iar cine urăște pe vreunul din frații săi, acestea e născut din diavolul, și iubirea lui Dumnezeu nu este în el [1 In 3, 8; 4, 20–21]. Deci cei ce au discernământ, știu în acest mod cine sunt fiii lui Dumnezeu și cine sunt fiii diavolului. Iar roadele Preasfântului și bunului Duh sunt cele pe care le-am spus mai sus. Se cade, așadar, să vădăm și roadele duhului celui rău, ca să le recunoașteți și să distingeți, cum spuneam, lumina de întuneric, dulcele de amar și binele de rău. Luați aminte deci la Stăpânul și Dumnezeul nostru iarăși Care zice: „Nu poate pomul bun să facă roade rele, nici pomul rău să facă roade bune” [Mt 7, 17]; și iarăși: „Omul bun din comoara lui bună scoate afară cele bune, pe când omul rău din comoara lui cea rea scoate afară cele rele” [Mt 12, 35]; și iarăși: „Cel ce va strica una din aceste porunci foarte mici și va învăța așa pe oameni, foarte mic se va chema în Împărăția cerurilor” [Mt 5, 19]; și ce spune, iarăși, despre cărturari și farisei? „Leagă sarcini grele și cu anevoie de purtat și le pun pe umerii oamenilor, iar ei nu vor să le miște nici măcar cu degetul. Toate faptele lor le fac ca să fie priviți de oameni, căci își lătesc filacteriile și măresc ciucurii de la poalele veșmintelor și le place să stea în capul mesei la ospete și în băncile dintâi în sinagogi și să li se plece lumea în piețe și să fie numiți de oameni: Rabi!” [Mt 23, 4–7]. Așadar, când vezi pe cineva care face ceva din toate acestea și caută cu trudă slava omenească, și calcă poruncile lui Dumnezeu ca să placă oamenilor, să știi că e un rătăcit și nu spune adevărul. Fiindcă zice Apostolul: „Câtă vreme între voi este pizmă și ceartă și dezbinări, nu sunteți oare trupești?” [1 Co 3, 3]. „Iar omul trupesc și sufletesc nu cuprinde, nu pri-

mește cele ale Duhului, căci pentru el sunt nebunie” [1 Co 2, 14]. Dar cine nu cuprinde cele ale Duhului, e vădit că n-are în el nici pe Duhul; și cine n-are în el Duhul Sfânt, acela nu este al lui Hristos, precum întărește Pavel zicând: „Iar dacă cineva nu are Duhul lui Hristos acela nu este al Lui” [Rm 8, 9].

Ai auzit acum care sunt ai lui Hristos și care sunt ai lui antihrist. De aici ai cunoscut foarte sigur că aceia care sunt atenți îi recunosc ușor și pe cei buni și pe cei răi; fiindcă cei ce nu sunt atenți nu-i recunosc nu numai pe ceilalți oameni, dar nu se recunosc nici măcar pe ei înșiși. Pentru că atunci când cineva are griji și împrăstieri, ca și cum ar fi nemuritor în lumea aceasta, și-și petrece zi și noapte numai în lucrurile lumești și născocoște feluri cum să câștige, să-și facă case frumoase, își strânge mulțime de dobitoace, animale și sclavi și-și agonisește vase, haine și covoare scumpe, și-și face orice alt capriciu și desfătare trupească, unul ca acesta — spune-mi! — se recunoaște pe sine însuși? Nu. Nu se recunoaște, desigur, nici pe sine însuși, nici cele făcute de el. Se cunoaște pe sine numai că e același, dar prin cele ce face arată că nu se cunoaște pe sine însuși și starea lui, nici nu știe ce face. Căci viețuiește ca și cum ar fi nemuritor, și că gura spune că azi suntem iar mâine nu mai suntem, dar prin lucrurile pe care le face pregătește cele pentru al căror sfârșit bun e nevoie de mulți ani. Mărturisește că lucrurile lumii sunt nimic și trecătoare, dar se sfădește și luptă cu fratele său pentru ele. Spune cu înțelepciune: „Sunt pulbere și cenușă”, și se gătește cu podoabe și prin aceasta arată că e mai presus decât ceilalți oameni. Ascultă dumnezeieștile Scripturi care spun: „Vai!” celor ce trăiesc în desfătări tolăniți pe cuverturi delicate [Am 6, 4] și depune orice străduință ca să-și facă patul din camera sa mai strălucitor, cuverturile lui mai delicate și masa lui mai bogată și gătită, iar acest lucru îl arată nu numai mirenilor asemenea lui, dar și monahilor care vin pe la el, care nu numai nu admiră aceste lucruri, dar se și întristează pentru cei ce le au și-i plâng pentru neștiința lor. Căci pentru cele de care s-ar cădea să se rușineze când atâția frați sau, mai bine zis, Hristos, flămânzesc, ei se laudă și se trufesc socotindu-le podoabă și nu simt că prin cele ce fac dau mărturie despre ei înșiși că sunt

lacomi, nedrepti cu săracii și nemilostivi. Așadar, — spune-mi! — unul ca acesta cum se va cunoaște pe sine însuși? În ce stare se găsește și căror patimi e înrobît? Cu adevărat nu se cunoaște pe sine însuși, chiar dacă i se pare că se cunoaște. Iar cel care nu se cunoaște pe sine însuși și starea lui, cum va putea să-l cunoască pe altul și patimile altuia? Cum poate orbul să-l distingă pe altul și să recunoască dacă e orb sau vede? Nu, nu e cu puțință. Deci, precum spuneam, copilul și fratele meu, dacă n-ajunge cineva să se cunoască mai întâi pe sine însuși și neputința lui prin milostenie, prin post, prin priveghere și rugăciune neconținută, acela nu poate să cunoască nici că fără un părinte duhovnicesc, o călăuză și un învățător, e cu neputință ca omul să păzească poruncile lui Dumnezeu și să viețuiască virtuos și să nu fie prins de cursele diavolului. Și cel care nu știe aceasta, e de presupus că acesta n-are nevoie de învățătură, sfat, povățuire sau ajutor de la alții, și e plin de mândrie, fără ca măcar să simtă că nu știe nimic, și se găsește în adâncul neștiinței sau, mai bine zis, al pierzaniei, și nu poate înțelege nici măcar că se află împreună cu cei pierduți. Fiindcă această neștiință e ca o albeață pe ochii spirituali ai sufletului și nu ne lasă să privim limpede, ca să iubim lumea și lucrurile lumii. Căci pe cât se depărtează mintea noastră de amintirea lui Dumnezeu, de moarte și de judecata viitoare, și nu socotește cele bune ce sunt păstrate pentru drepti, nici chinurile focului veșnic, întunericului, scrâșnirii dinților, pe care le vor primi păcătoșii care se cufundă cu totul în griji și în închipuirile lumii, adică în bogăție, slavă și desfătare și în toate celelalte lucruri lumești pe care oamenii le socotesc slăvite și strălucite, pe cât — zic — se predă mintea noastră acestora, pe atît se învârtosează mai mult și încetul cu încetul se tulbură și întunecă și întreaga minte ajunge ca acoperită de un văl, iar atunci vin neștiința desăvârșită și uitarea poruncilor lui Dumnezeu. De aceea, când David a păcătuit și a pățit același lucru, a chemat pe Dumnezeu și a zis: „Descoperă ochii mei și voi înțelege minunile din Legea Ta” [Ps 118, 18]. Ai văzut că ochii îi erau acoperiți? Ai văzut că a strigat lui Dumnezeu să i-l descopere? Același lucru fă-l și tu, copilul meu și Dumnezeu nu va trece cu vederea chemarea pe care o faci din tot sufletul.

Dacă vei asculta și-ți vei deschide ochii sufletului, atunci oriunde ai privi, mai întâi te vei cunoaște pe tine însuși și starea ta, apoi și toate cele pe care ți le-am spus mai sus și-i vei socoti din toată inima ta drept sfinți și mai presus decât tine nu numai pe cei evlavioși și virtuoși, dar și pe orice om, mic și mare, drept și păcătos, ba chiar și pe cei ce păcătuiesc în chip vădit. Și acest lucru îți va fi semn vădit atât pentru tine, cât și pentru oricare altul, că ai primit iertarea păcatelor tale, când vei ajunge la aceste măsuri și la această stare bună; fiindcă sfânta smerenie care se găsește în aceste măsuri și în cel care a ajuns la ele, îi dăruiește mai întâi harisma de a gândi că nu e nimeni dintre toți oamenii mai păcătos decât el sau mai josnic și de nimic decât el, și de a se socoti pe sine însuși păcătos cu toată simțirea sufletului său și cu toată certitudinea, și că el singur va pieri și va fi predat osândei [iadului]. Deci, dragul meu copil și frate, luptă să dobândești această smerenie și nu spune „acest lucru e cu neputință pentru mine”; nici, iarăși, „acest lucru e potrivit monahilor și nu celor ce se găsesc în lume”; fiindcă Hristos a dat poruncile Lui comune tuturor și nu le-a poruncit separat pe unele monahilor iar pe altele mirenilor. Și acestea le-au realizat și strămoșii dinaintea de Legea lui Moise și cei de după ea. Ascultă-l pe Iov care spune: „Sunt pământ și cenușă” [*Iov* 30, 19; *Fc* 18, 27], și pe David care zice: „Iar eu vierme sunt și nu om” [*Ps* 21, 7]. Ai văzut cuvinte de smerenie? Ai văzut suflet care se socotește pe sine însuși mai disprețuit decât orice om, mic și mare? Imită, așadar, și tu pocăința lui David și atunci vei dobândi smerenia lui. Căci prin smerenie se risipește pâcla neștiinței care a acoperit mintea și se scutură acoperământul ei; iar când mintea s-a descoperit, atunci ne cunoaștem și pe noi înșine și vedem și starea noastră care e, vedem și rănila și întinăciunile sufletului nostru. Și atunci nu numai că gândim și vorbim smerit, dar ne rușinăm și de soare și de stele și de toate făpturile lui Dumnezeu care au fost făcute pentru noi, iar noi L-am mâniat pe Dumnezeu Care le-a făcut și am călcat nu numai o poruncă, ci pe toate, și nu mai îndrăznim nici măcar să ne ridicăm ochii și să privim și nu ne mai socotim vrednici nici măcar să mâncăm din roadele pământului, ci noi înșine

spunem că e drept să murim de foame și de sete. Și nu mai putem nici măcar să ne uităm la icoanele lui Hristos și ale Sfinților Lui, întrucât suntem întinați, împruțiți și păcătoși, ci ni se pare că sfintele icoane ne înghit și pe noi și faptele noastre. De aceea nici nu mai îndrăznim să ne apropiem de ele și să le sărutăm, și socotim o mare rușine să apropiem buzele noastre necurate și întinate de cele curate și sfinte. Iar când vrem să intrăm în biserica lui Dumnezeu, ne cuprinde frică și cutremur, ca unii care intrăm cu nevrednicie, ca nu cumva să nu se rupă în două podeaua bisericii și să cădem de vii în iad. Acestea și altele mai multe ne învață sfânta smerenie, și ea ne prefăce, ne schimbă și oarecum ne creează și ne face smeriți, astfel încât de acum încolo, dacă vom vrea, să nu mai putem gândi sau să spunem despre noi înșine vreun lucru mare și înalt, ci să rămânem înlemniți și inscripționați ca niște statui. Această sfântă smerenie ne învață că nu putem învăța nimic bun fără învățător, iar celor ce ne întreabă și ne spun: „Oare știi ce citești?”, ea ne învață să le răspundem: „Cum putem înțelege cele ce le citim, dacă nu ne va călăuzi cineva?” [cf. *FA* 8, 30–31]. Ea ne învață să nu umblăm pe calea pe care n-o cunoaștem fără călăuză; ea ne poruncește ca atunci când vrem să ne pocăim, să nu ne apropiem de Dumnezeu fără un mijlocitor și călăuzitor. Căci dacă ne îndeamnă să ne rușinăm de cer, de pământ și de făpturile lui Dumnezeu și să avem frică de icoana Mântuitorului și a Sfinților Lui și să nu e apropiem de ele și să le sărutăm, cu cât mai mult ne va face să nu ne apropiem fără mijlocitor de Însuși Făcătorul, Stăpânul și Dumnezeul a toate? Căci chiar dacă este foarte iubitor de oameni, El se bucură însă mult de smerenia și mahnirea noastră și laudă mult faptul de a ne socoti pe noi înșine nevrednici să ne apropiem de El singuri, fără un mijlocitor. Vrând Stăpânul nostru și Dumnezeul să ne arate și într-un alt mod că de Dumnezeu se cade să ne apropiem printr-un mijlocitor, așa cum și în toate celelalte ni S-a făcut model și exemplu, așa și aici El Însuși S-a făcut cel dintâi Mijlocitor al firii noastre și a adus-o la Tatăl Său și Dumnezeu; după care a hirotonit slujitori ai acestei mijlociri și apropieri pe Sfinții Săi Apostoli, iar aceștia, la rândul lor, au adus la Stăpânul Hris-

tos pe toți cei care au crezut în El. Aceștia au ales și au hiro-tonit și urmași ai lor, slujitori ai mijlocirii lor, aceștia pe alții, aceștia iarăși pe alții, și acest lucru se păstrează prin succesiune până astăzi. Și Dumnezeu nu vrea să călcăm această poruncă și predanie specială a Lui, ci să rămânem în cele pe care ni le-a hotărât; de aceea spune: „Nimeni nu vine la Tatăl decât numai prin Mine” [In 14, 6]. Astfel, nimeni nu vine la credința în Sfânta Treime cea de-o-ființă, dacă nu e învățat de un învățător dogmele credinței; și nimeni nu e botezat fără preot și nu se împărtășește el însuși cu dumnezeieștile Taine, iar cine nu e botezat și nu se împărtășește din preacuratele Taine nu va dobândi viața veșnică, cum spune El Însuși: „Cine crede și se botează se va mântui, iar cel ce nu crede se va osândi” [Mc 16, 16]; și iarăși: „Dacă nu veți mânca Trupul Fiului Omului și nu veți bea Sângele Lui nu veți avea viață întru voi” [In 6, 53–54]. Așadar, întrucât fără Botez și fără Împărtășirea dumnezeieștilor Taine nici un creștin nu se poate învrednici de viața veșnică, și aceste Taine nu ni se dau prin intermediul Sfinților Apostoli, nici al Sfinților noștri Părinți care au fost după Sfinții Apostoli, ci ni se dau prin intermediul celor ce sunt și trăiesc acum și petrec împreună cu noi, e vădit atunci că acelea pe care aceia le-au împărtășit celor ce erau atunci în lume aceleași ni le dau și aceștia nouă; și așa cum aceia botezau cu apă și cu Duh Sfânt, așa fac și ei astăzi; aceia dădeau Trupul și Sângele lui Hristos, aceleași ni le dau și ei nouă; și nici cei ce se botezau sau împărtășeau atunci n-aveau nimic mai mult decât noi, nici noi care ne botezăm și ne împărtășim acum n-avem nimic mai puțin decât ei. Aceia învățau credința în Hristos și Sfânta Treime cea de-o-ființă și nedespărțită, adică în Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, aceleași ne învață și acum părinții noștri. Așadar, din acestea a devenit evident pe scurt — căci nu scriu toate, ca să nu întind prea mult cuvântul — că orice au făcut credincioșilor atunci Apostolii și orice i-au învățat, aceleași ni le fac acum și nouă părinții noștri duhovnicești, adică arhieriei și preoții, în mod identic și fără să lipsească ceva; ne învață și povățuiesc ca și aceia. Și fiindcă nu se deosebesc cu nimic de Apostoli, sunt și ei fii ai Apostolilor și apostoli. Și aceia care nu-i primesc

nici nu ascultă cuvintele lor vor auzi de la Domnul nostru Iisus Hristos zicându-le: „Amin, zic vouă: mai ușor va fi locuitorilor Sodomei și Gomorei decât vouă” [Mt 10, 15], fiindcă a spus Apostolilor: „Cine vă pizmuiește pe voi pe Mine Mă pizmuiește, și cine vă ascultă pe voi pe Mine Mă ascultă. Cine vă nesocotește pe voi, pe Mine Mă nesocotește. Iar cine Mă nesocotește pe Mine, nesocotește pe Cel ce M-a trimis pe Mine” [Mt 10, 40; Lc 10, 14. 16]. E vădit că aceleași lucruri le spune și celor ce sunt acum și celor ce vor fi după aceea asemenea acelora, și aceia care nu-i primesc nici nu-i ascultă, ci-i nesocotesc, nu-L primesc pe Însuși Hristos, nici nu-L ascultă, ci-L nesocotesc și prin această nesocotire nesocotesc pe Dumnezeu și Tatăl Care L-a trimis. Să știi, deci, copilul meu iubit, că în aceste vremuri nimeni dintre mireni, nimeni dintre monahi, dintre preoți sau arhierei nu mai cinstește, nu mai iubeste, nu se mai teme sau primește pe cineva ca apostol al lui Hristos și ucenic al lui Hristos numai pentru iubirea lui Hristos sau porunca Lui sau bunurile veșnice pe care le va dăruia El lor, ci toți ne disprețuim și defăimăm unii pe alții: monahii învinuiesc pe monahi, preoții pe arhierei, mirenii pe toți și unii pe alții, și nimeni nu se mai gândește cum a fost vechea Biserică a lui Dumnezeu. Și așa cum a hotărât Dumnezeu în ea mai întâi Apostoli, în al doilea rând proroci, în al treilea rând învățători, și ceilalți pe care-i enumeră Apostolul [Pavel; cf. 1 Co 12, 28], tot așa în chip asemănător e Biserica lui Dumnezeu și astăzi, și de aceea cei care o prezidează trebuie să-i primească pe unii ca apostoli, pe alții proroci și pe alții ca învățători.

Dar noi am uitat cu desăvârșire toate acestea și ne trufim unul împotriva altuia, și pe cel care ieri m-a botezat și m-a eliberat de moarte și de stricăciunea sufletului și m-a umplut de harul Duhului Sfânt și m-a dezlegat de păcat și m-a cuminecat cu preacuratul Trup și mântuitorul Sânge al Domnului nostru Iisus Hristos și m-a făcut fiu al lui Dumnezeu — și ce altceva mai mult le făceau odinioară creștinilor Apostolii? —, pe acesta mâine nu-l mai primesc nici nu-l mai salut, fiindcă socotesc acest lucru o rușine pentru mine, nici nu vreau să ies în întâmpinarea lui când vine la mine și să-l cinstesc și să-l

primesc cu toată deferența; ci spun slujitorului meu cu iritare: „Ce mai vrea? Dă-i răspuns că stăpânul are de lucru și nu poate să-l primească”; și nu mai spun altele încă și mai rele decât acestea și mai de necinste pe care aceștia le fac nu numai monahilor, dar și preoților și chiar celor ce-i mărturisesc și-și închină acestora sufletele lor. Chiar și pe cel pe care azi și l-a ales să aibă părinte duhovnicesc și învățător prin mărturisire, nu după puțin timp, ci chiar în același timp când spune că e fiul său duhovnicesc, se și trufește față de părintele său duhovnicesc și în loc să fie fiul său duhovnicesc și ucenicul său, devine el părinte duhovnicesc și învățător al lui și-l contrazice și-l nesocotește, dacă se întâmplă să-i spună ceva ce nu e după voia lui; și cu trecerea timpului, unul ca acesta nici nu mai știe că are părinte duhovnicesc sau învățător. Și dacă duhovnicul nu se duce la el și nu-i face voile lui, nici nu consimte la cele pe care le vrea sau, mai bine zis, dacă nu cade la învoială să piară împreună cu el, atunci îl lasă și caută pe altul care să-l urmeze în voile lui trupești. Și așa toate cele duhovnicești — cum le vezi și le știi și tu — sunt astăzi amestecate și tulburate, și a dispărut orice rânduială și predanie a Apostolilor și s-au desființat toate poruncile lui Hristos. Și tot acest rău și această surpare se face în generația de acum fiindcă toți își închipuie că au învățat cele dumnezeiești și știu poruncile lui Dumnezeu și pot discerne cele ce le sunt de folos; și, pe lângă aceasta, fiindcă socotesc că toți preoții sunt păcătoși și nevrednici, dar sunt convinși că harul lui Dumnezeu lucrează și prin cei nevrednici, și cred că primesc darurile harului care se lucrează în noi prin Duhul Sfânt și arvuna lucrurilor veșnice care ni se vor da, dar preotului prin care i se dau acestea îi întorc spatele și-l urăsc ca pe un păcătos și nevrednic de preoție; la fel și despre duhovnici își închipuie aceleași lucruri: că prin mărturisirea pe care le-o fac primesc iertarea păcatelor lor, dar pe duhovnicii lor îi socotesc că n-au nici o virtute sau îndrăznire la Dumnezeu și-i consideră la fel ca și pe ceilalți oameni. Și mai cred că toate cele ce se găsesc într-o asemenea stare le primesc și ei sau, mai bine zis, răpesc toate darurile duhovnicești ale harului pe care Dumnezeu le-a dat Apostolilor, iar Apostolii le-au dat celor ce au crezut prin

ei în Hristos, fără să dea cinstea și credința cuvenită celor ce le dau aceste daruri ale harului, cinste pe care au dat-o mai întâi Apostolii Stăpânului Hristos, Apostolilor le-au dat-o ucenicii lor, iar acestora cei ce au fost supuși lor. Și îndrăznesc să spună că Dumnezeu nu le cere să dea aceeași cinste și acum arhierilor, preoților, egumenilor și părinților noștri duhovnicești, ci, pentru că au fost botezați de prunci, cred prin aceasta că sunt dezvinovați pentru că n-au cinstit mai apoi pe cel care i-a botezat nici n-au avut evlavie față de el ca un părinte al lor. Și-și închipuie că întrucât au învățat literatura sacră de copii, aceasta e de-ajuns pentru evlavie și că nu vor fi cercetați de Dumnezeu pentru că au disprețuit pe învățătorii evlaviei și n-au vrut să se lase învățați de ei; ci, întrucât li se pare că sunt evlavioși și viețuiesc încă și mai evlavios decât toți ceilalți, nădăjduiesc că se vor îndrepta numai prin aceasta. De asemenea și faptul că-și spun numai păcatele, și le mărturisesc și că primesc iertare de la părinții lor duhovnicești, li se pare că e de ajuns pentru mântuirea lor și nu mai au nevoie să aibă credință în ei, nici să le aducă cinstea și evlavia care li se cuvine duhovnicilor ca unii ce sunt apostoli ai lui Dumnezeu și mijlocitori și rugători la El pentru ei. Astfel, toată lumea e plină acum de o astfel de rătăcire și de un asemenea rău, și călcarea și disprețuirea unei singure porunci a răsturnat toată Biserica lui Dumnezeu; fiindcă Biserica a ajuns la o asemenea neorânduială și tulburare, că aproape nu se mai vede deloc structura ei nici nu se mai recunoaște în noi drept o alcătuire a Trupului Stăpânului, ci e ca și cum n-am avea drept Cap al nostru pe Hristos nici n-am fi legați și lipiți unii de alții de Duhul de-viață-făcător, nici nu mai acceptăm să ne lăsăm zidiți fiecare în cinul lui de către Întâiul Arhitect al Bisericii. Drept pentru care suntem risipiți ca o materie neînsuflețită, atât de mult ne-am făcut robi voilor noastre și suntem stăpâniți de poftele plăcerilor și am fost amăgiți și risipiți de ele; ura și mândria pe care le avem ne-au separat și rupt unii de alții și am pierdut semnul distinctiv al credinței noastre, adică iubirea despre care Domnul a zis: „Întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenici ai Mei, de veți avea iubire unii față de alții” [In 13, 35]; căci atunci când o pierdem, în zadar

ne mai numim creștini. De aceea, spune-mi — rogu-te! —, atunci când nu-i iubim pe părinții noștri duhovnicești care ne-au dat atât de mari lucruri bune, prin care Dumnezeu ne face fii ai Lui după har, moștenitori ai slavei Lui și copărtași ai tuturor celor de care am vorbit; dacă, spun, nu-i iubim nici nu-i cinștim și slăvim cum se cuvine și cum trebuie să fie cinștit un om al lui Dumnezeu trimis la noi de El, cine ne va încredința că avem iubire desăvârșită față de semenii și ceilalți frați ai noștri? Și, afară de aceasta, dacă pe cei pe care-i avem mijlocitori și rugători la Dumnezeu, care au primit putere de la Dumnezeu să ne dea iertarea păcatelor și să ne facă prieteni cu El, dacă pe aceștia nu-i primim cu toată certitudinea și credința ca pe niște sfinți, ci-i socotim ca niște păcătoși, cum mai nădăjduim că ni se va da iertarea desăvârșită a păcatelor noastre? Căci zice Domnul: „Fie ție după credința ta” [Mt 9, 29]. Și cu siguranță după măsura credinței tale și precum crezi în ei, așa vei primi și iertarea păcatelor tale. Și dacă e adevărat cuvântul Domnului care spune: „Cine vă primește pe voi pe Mine Mă primește și cine vă nesocotește pe voi pe Mine Mă nesocotește” [Mt 10, 40; Lc 10, 16], mă mir atunci — cum spuneam mai sus —, de cei care nu-și pun în mintea lor că noi se cade nu numai să-i iubim pe toți oamenii, și mai cu seamă pe frații noștri după duh, dar și pe unul din bărbații duhovnicești de acum se cade să-l primim ca pe un apostol al lui Hristos ca să primim prin el pe Hristos și se cade să facem toate cuvintele lui ca și cum ar ieși din gura lui Hristos, cum oare atunci — zic — sau în ce alt chip vor putea credincioșii să-L vadă pe Hristos sau să-L dobândească în ei înșiși? Căci cei mai mulți dintre noi nu-l cunoaștem pe preotul care ne-a botezat și dacă l-am cunoaște l-am trece cu vederea și l-am disprețui, precum spuneam; iar unii dintre noi nu știm nici măcar dacă am fost botezați, iar dacă nu o știm, cum anume sau din ce cauză am putea avea credință? Sau cum să socotim că suntem botezați? Nu pot să înțeleg. Părinte duhovnicesc n-am cunoscut și dacă l-am cunoscut nu l-am cinștit deloc ca pe un părinte. Învățător care să ne învețe evlavie n-am dobândit, și chiar dacă am vrea să dobândim, n-am face ceea ce el ne-ar învăța. Ce să mai spun nu știu. Fiindcă nu găsesc de

unde anume sau de la care realizare a virtuții să vă numesc creștini. Om nenorocit și ticălos! Pentru ce nu-l cinstești pe părintele tău duhovnicesc ca pe un apostol al lui Hristos? „Fiindcă — spune el — nu-l văd să păzească poruncile lui Dumnezeu de aceea nu-l cinstesc.” Asta e un pretext zădărnice. Fiindcă — spune-mi! — le păzești tu oare mai bine decât acela și de aceea îl disprețuiești și-l judeci? Și chiar dacă ai păzi toate poruncile, nici așa nu s-ar fi convenit să-l judeci nici să-i întorci spatele sau să-l defaimi și învinuiești pentru nepăsarea lui, ci s-ar fi convenit mai degrabă să-l cinstești pentru lucrurile bune pe care ți le-a dat Dumnezeu prin el și să-l faci partaș la cele trupești și să-l răsplătești pe cât poți pentru cele bune pe care ți le-a dăruit, ca nu numai să păzești cele ce ți-au fost dăruite de Dumnezeu prin el, dar și să le înmulțești prin asemenea fapte. Acum însă, prin necredința, nerecunoștința și nesocotirea pe care le arăți față de părintele tău duhovnicesc și învățătorul tău, nu numai că ai pierdut ce ai primit, dar ai șters din tine însuși și însuși faptul că ești creștin și ai păgubit pe Hristos.

Dacă un împărat pământesc a trimis la tine pe unul din robii lui mai mici purtând haine sărăcicioase și vechi și fără să călărească pe un cal sau asin, dar care are numai o scrisoare, un hrisov împărătesc semnat de însăși mâna împăratului, iar prin această scrisoare împăratul te proclamă fratele lui bun și prieten și-ți făgăduiește ca după puțin timp să te așeze împreună cu el pe tronul împărăției lui, să-ți încununeze capul cu coroană împărătească și să te îmbrace cu haină împărătească, spune-mi ce-i vei face acestuia? Oare-l vei primi și cinsti ca pe un rob al împăratului din pricina marilor făgăduințe împărătești și strălucirii slavei pe care urmează să o primești, te vei bucura împreună cu el și-i vei face bine, după putință, și-i vei făgădui că îi vei face bine și după aceea? Sau îl vei disprețui și trimite înapoi și-l vei necinsti pentru că e îmbrăcat în haine sărăcicioase și a venit pe jos? Iar dacă află împăratul că l-ai disprețuit în acest chip, oare te va lăuda pentru aceasta sau te va mustra și judeca? Dacă ai fi tu însuși împăratul acela, oare nu vei socoti că acel dispreț făcut robului tău e insultarea și necinstirea ta? Oare nu vei socoti ocara lui drept ocara ta?

Și într-adevăr, așa este. Căci te vei mânia pe el ca și cum te-a disprețuit pe tine însuși că ai un asemenea rob; și-i vei spune așa: „Cine l-a făcut pe acela judecător peste robii mei? Căci n-a învinuit pe robul meu că din nepăsarea lui poartă haine atât de sărăcăcioase și zdrențăroase, ci mă învinuiește pe mine că sunt nemilostiv și suport să-i văd pe robii mei îmbrăcați în astfel de haine vechi”, și așa, din pricina acestei necinstiri pe care a făcut-o robului tău, îți va părea rău de cele ce ai făgăduit să i le faci. Și cu siguranță nu vei mai voi să-l primești când va veni la tine. Fiindcă ți-a răpit judecata ta, și el, care n-avea îngăduința să-i judece, a judecat pe robii tăi.

Acestea toate gândindu-le în tine însuși, iubitul meu copil duhovnicesc, învățând care e rânduiala desăvârșită a lucrurilor, luptă-te, pe cât poți, să te faci creștin nu numai cu cuvântul, dar mai ales cu fapta. Câștigă-ți un părinte duhovnicesc, câștigă-ți un învățător, un mijlocitor la Dumnezeu; lipește-te de el cu iubire, cu credință, cu frică și cu dor, ca să fii împreună cu Hristos Însuși, ca să te învrednicești să te unești prin El cu Însuși Hristos și să te faci copărtaș și comoștenitor al slavei și împărăției Sale veșnice și să-L lauzi și slăvești împreună cu Părintele Lui și cu Preasfântul Duh în vecii vecilor. Amin.

Despre cei ce se autohirotonesec învățători
 și se investesc ei înșiși în demnitatea
 apostolică fără harul de sus; și că înainte
 de a fi fost născut și luminat de un părinte
 duhovnicesc nu trebuie să-i călăuzim
 sau să-i învățăm pe alții*

Fratele meu iubit, aș fi vrut să fiu atât de mort pentru lumea aceasta, încât să nu mă mai cunoască nici un om, ca să-mi petrec viața ca un adevărat mort și să viețuiesc nevăzut viața cea ascunsă în Hristos prin care prietenii și iubitorii lui Dumnezeu cunosc pe Dumnezeu și sunt cunoscuți numai de Dumnezeu unindu-se cu El în chip nesePARABIL în orice timp și loc. Această viață am dorit-o dintru început și o doresc și acum. Dar fiindcă, așa cum spune Pavel, nu ne hotărâm pe noi înșine fiindcă am fost cumpărați cu preacuratul sânge al lui Hristos [*Ef* 1, 5–7], și fiindcă nu trebuie să căutăm numai folosul nostru, nici nu se cade să plăcem numai nouă înșine, ci și aproapelui spre bine, e necesar ca și eu să fac cu toată râvna poruncile Stăpânului meu Iisus Hristos, Care m-a răscumpărat. Căci dacă robii care sunt cumpărați de oameni au neapărată datorie de a face poruncile stăpânilor lor, și când nu ascultă sunt pedepsiți, cu cât mai mult trebuie oare să facem noi, până la moarte, voile Domnului și Dumnezeului nostru Iisus Hristos, Care ne-a răscumpărat cu sângele Său? Căci lucrurile poruncite robilor de stăpânii lor fie sunt de cele mai multe ori fără răsplată, fie, chiar dacă primesc o oarecare plătare, aceasta e mică și de nimic. Și, iarăși, pedepsele care urmează pentru robi care nu ascultă de stăpânii lor, oricât de

* Traducere după metafraza neogreacă din ediția ZAGORIAI, Veneția, 1790, p. 497–505 (= *Cuvântul* 87).

mari ar fi, sunt întotdeauna trecătoare. Dar poruncile lui Hristos, prin faptul că dau celor ce le fac viață veșnică și înseși bunătățile pe care ochiul nu le-a văzut, urechea nu le-a auzit și la inima omului nu s-au suit [1 Co 2, 9], au răsplata nesfârșită și veșnică, așa cum sunt veșnice și nemuritoare, și de aceea mai înfricoșătoare decât orice altă pedeapsă, și pedepsele date robilor neascultători. Și ce vorbesc de robi când și cei foarte bogați și cinstiți cu demnități nu se găsesc întotdeauna în locurile pe care le iubesc, nici nu fac cele ce vor, ci unde-i trimite împăratul, acolo trebuie să-i facă și poruncile. De ce? Robii față de stăpânii lor și nobilii față de împărații lor au datoria de a păzi în orice fel slujirea și supunerea, iar noi, care ne-am făcut soldați ai Împăratului împăraților și Dumnezeu-lui dumnezeilor și ne-am făgăduit la Sfântul Botez să fim robi ai Lui, n-avem oare datoria de a asculta ordinele Lui și de-a face poruncile Lui? Și ce iertare vom putea oare dobândi atunci când suntem nepăsători față de acesta? Dar vai mie! Căci spunând acestea și vestind calea mântuirii care duce în chip nerătăcit în Împărăția cerurilor, sunt judecat de toți oamenii, nu numai de mireni, ci și de monahi, preoți și arhierei, și sunt osândit și învinuit și sunt urât fără motiv numai pentru bănuiala și lucrarea diavolească ce se lucrează prin fiii necredinței spre pierzania lor. Și, iată, spun ceea ce am învățat din experiență: dacă demonii n-ar avea pe oameni împreună-lucrători la răutatea lor, cu siguranță n-ar putea deloc — îndrăznesc să spun — să separe de poruncile lui Dumnezeu pe nimeni din cei renăscuți tainic prin Sfântul Botez și deveniți fii ai lui Dumnezeu după har. Căci cred că pruncii care sunt botezați sunt sfințiți și păziți de acoperământul Preasfântului Duh, și sunt oi ale staulului duhovnicesc al lui Hristos și miei aleși pentru că au fost pecetluiți cu semnul de-viață-făcătoarei cruci și au fost eliberați în chip desăvârșit de tirania diavolului; și dacă diavolul nu găsește instrumente potrivite răutății lui ca să facă ceea ce dorește — ca odinioară șarpele pe femeie —, fie pe părinții copiilor, fie pe doicile lor, sau pe cei care-i cresc, cu siguranță n-ar putea fura sau răpi pe nici unul din ei. Căci așa cum mărturisesc lucrurile, cei de care am vorbit îi învață pe copii orice răutate, viclenie, vorbă de ruși-

ne, lăcomie a pântecelui, îmbuibare, găteală a veșmintelor, și orice altă necurăție sau iubire de arginți, slavă deșartă și trufie, și în aceste rele îi obișnuiesc și cresc de copii. De aceea și înainte de a ajunge copiii la cunoaștere și discernământ, aceia îi aduc prin asemenea rele diavolului și-i țintuiesc de el, ca și cum ar fi slugi ale lui, și-i lipsesc, nenorociții, de harul înfierii și sfințirii pe care l-au primit, fără să știe ce fac, ca niște lipsiți de minte. Căci fiecare din părinții veacului de acum nu-și crește, nici educă copiii cu educarea și povățuirea Domnului, ci cu obiceiuri lumești și năravuri păgânești și de aceea nu spune ca Iov „ca nu cumva să gândească rele fiii mei în inimile lor” [1, 5], nici nu se teme sau tremură ca nu cumva fiii lor să facă ceva nelalocul lui și să cadă din slujirea și înfierea lui Hristos Care S-a junghiat pentru mântuirea noastră, și se fac iarăși robi ai vrăjmașului și tiranului satan și se osândesc la moartea și focul veșnic al iadului. Ci o singură temere îi stăpânește cu privire la copiii lor și o singură grijă au pentru ei: cum să-i facă să arate slăviți și strălucitori tuturor oamenilor nu prin virtuți și cumințenie, nici prin disprețul tuturor lucrurilor strălucitoare și văzute ale lumii, ci arătându-se slăviți prin cai cu frâie de aur, cu haine strălucitoare și cu slugile care merg înaintea sau în urma lor. Și de la unele ca acestea se obișnuiesc și cu iubirea de slavă și bogăția, cu iubirea de arginți și înălțarea. Și în acest chip plecând de la părinții lor nenorociți vin la orice fel de răutate chiar și fără ispita demonilor, și de multe ori ajung din vina lor la fapte de rușine vărându-l în sinea lor pe diavol, tatăl răutății, prin călcarea făgăduințelor pe care le-au făcut la Sfântul Botez. De aceea, crescând și făcându-se mari în asemenea rele, dobândesc în sufletul lor o obișnuință cu anevoie de șters cu aceștea, obișnuință care cu timpul devine ca o [a doua] natură și de neîndreptat. Pornind de aici, rămân în răutăți până la moarte și nu se mai pot despărți de poftele, patimile și plăcerile trupului, ci mor în ele. Și chiar dacă își vin puțin în simțire și recunosc relele care-i stăpânesc și se grăbesc să se elibereze de ele, dacă nu se despart cu totul de răii lor învățători — căci așa se cuvine să-i numească cineva, nu părinți —, nu e cu putință să se elibereze de răul obicei care-i stăpânește. Știind

dinainte acestea, Dumnezeu strigă nouă tuturor: „Dacă vine cineva la Mine și nu urăște pe tatăl lui , pe mama sa și pe frații lui, nu poate să fie ucenic al Meu” [Lc 14, 26]. Fiindcă în alt chip nu poate cineva să-și urască părinții decât dacă ajunge să recunoască vătămarea sufletească pe care le-o aduc aceștia; căci cine simte această vătămare nu-i mai privește drept rude sau prieteni, ci-i urăște ca pe niște uneltitori împotriva sufletului său și fuge de petrecerea împreună cu ei, grăbindu-se să se despartă o clipă mai devreme de cei care i s-au făcut pricini ai unor rele atât de mari. După care se luptă să elibereze și sufletul său de aceste vechi obiceiuri rele, de aceste poftă, patimi și prejudecăți: și înainte de toate se sârguiește să-și ușureze conștiința de povara păcatelor lui.

Ascultă, așadar, cinstite părinte, cele ce vreau să-ți spun. Câți dintre aceștia s-au lepădat de lume și o tăgăduiesc și n-au părinți duhovnicești, aceștia cu siguranță nu s-au făcut copiii duhovnicești ai cuiva. Iar cei ce nu s-au făcut copii, nu s-au născut; iar cei ce nu s-au născut, n-au venit la existență; iar cei ce n-au venit la existență, n-au ajuns în lumea gândită cu mintea [inteligibilă]. Ci așa cum cei care nu s-au născut trupește, nu se găsesc în această lume văzută, la fel și câți nu s-au născut duhovnicește nu se găsesc în acea lume gândită cu mintea [inteligibilă], nici nu intră în acea lumină minunată în care-i duce Dumnezeu pe cei ce cred în El. Și așa cum cei ce nu s-au născut trupește nici măcar nu există, așa și cei ce nu s-au născut duhovnicește, fiindcă pe cei ce s-au născut trupește și nu s-au născut duhovnicește îi așteaptă întunericul, focul și osânda veșnică, potrivit hotărârii Domnului și Dumnezeu și Mântuitorului nostru Iisus Hristos Care spune: „De nu se va naște cineva de sus, nu va intra în Împărăția cerurilor” [In 3, 3]; iar naștere numește Domnul harul Sfântului Duh, cum El însuși a spus Apostolului Lui: „Ioan a botezat cu apă, dar voi veți fi botezați cu Duh Sfânt” [FA 1, 5]; deci acesta este botezul duhovnicesc și nașterea duhovnicească, și nu se poate să fie altfel. De aceea se cade să învățăm pricina pentru care n-au cunoscut unii ca aceștia că s-au născut duhovnicește. Care e această cauză? E neștiința și orbirea ochilor sufletului lor. Ia seama întocmai. Așa cum copiii care se

nasc nu se pot însămânța și naște fără tată, tot așa nu poate să se nască de sus, adică să primească harul Duhului Sfânt, nici cel ce n-are un părinte duhovnicesc care să fie născut de sus. Și așa cum tatăl trupesc îi face trupești și pe copiii lui, tot așa și părintele duhovnicesc îi face pe copiii pe care-i naște copii duhovnicești. Dar cel ce nu s-a născut încă sau s-a născut dar e încă prunc, adică nedesăvârșit, cum poate să se facă părinte al altora? Nu e cu putință. Și cel ce nu s-a făcut fiu al luminii în simțire, cunoaștere, experiență și vedere duhovnicească, cum va putea cunoaște sau vedea vreodată pe Părintele luminilor? Și cum poate să-i conducă și pe alții la lumină sau să-i învețe că există o Lumină Care a venit în lume să lumineze pe cei ce șed în întuneric? Acesta e orb și nu vede; cum ar putea să arate altora drumul? Căci cel ce nu vede lumina, e vădit că umblă în întuneric și se împiedică în fiecare clipă și are nevoie de călăuză, și cum îi va putea conduce el pe alții? iar dacă-i va conduce, atunci cu siguranță li se va face pricină de pierzanie; căci zice Domnul: „Orb pe orb de călăuzește, amândoi vor cădea în groapa” [Mt 15, 14] neștiinței sau pierzaniei. Deci toți cei ce văd numai cu ochii lor trupești această lumină simțită, sunt orbi și nu se cuvine să se gândească la nimic altceva decât cum să-și deschidă ochii sufletului lor și să vadă Lumina cea neînserată. Și așa cum orbul nu poate să vadă nici unul din lucrurile acestei lumi, nici să deosebească aurul de argint, sau monezile false, ci, deși se află înaintea lui nu le vede, și de multe ori pietrele prețioase și mărgăritarele aruncate la pământ le calcă în picioare ca pe un lut și nu simte nici nu știe dacă haina pe care o poartă e albă sau neagră, murdară sau curată, tot așa și cel orb la ochii minții nu poate să se cunoască pe sine însuși, nici starea lui, cu atât mai mult nu poate să vadă ori să cunoască pe Dumnezeu — așa cum nimeni din sfinții din veac n-a cunoscut pe Dumnezeu, nici nu s-a făcut sfânt, rob și prieten al lui Dumnezeu, dacă nu i-a fost mai întâi luminată mintea de Duhul Sfânt și nu a primit de la El cunoaștere, cuvânt și putere, și a fost călăuzit să cunoască voile și poruncile lui Dumnezeu — și cel ce n-a fost luminat de Duhul Sfânt nu numai nu se cunoaște pe sine însuși și pe toți semenii lui, dar și poruncile lui

Dumnezeu, care sunt ca niște mărgăritare și pietre scumpe și cuvintele lui de-viață-dătătoare, care sunt ca niște monede care au preacuratul Său chip [icoană], le calcă în picioare pe toate și le socotește ca pe un lut nefolositor, și nu le simte deloc pentru că nu le poate simți. Nici unul dintre voi să nu se amăgească, frații mei, spunând că vede cele de care vorbeam acela care n-a fost luminat în ochii sufletului său de Lumina dumnezeiască.

Deci dacă orice ucenic e un copil duhovnicesc al învățătorului său, atunci cel ce caută un părinte duhovnicesc are nevoie să caute un om care să fie născut duhovnicește și să cunoască în chip conștient pe Dumnezeu și Tatăl său, ca să-l nască duhovnicește și pe el și să-l facă cu adevărat fiu al lui Dumnezeu. Așadar, dacă acel ucenic are nevoie și caută un asemenea părinte duhovnicesc — căci spune proverbul: învățătorii buni dau și învățături bune, iar semințele rele nasc plante rele —, și în viața de acum se găsesc învățători buni și părinți duhovnicești așa cum spuneam mai sus; iar pe lângă ei sunt și cei care încă nu s-au născut de sus și nu s-au cunoscut nici pe ei înșiși, nici pe Dumnezeu, care s-au făcut învățătorii lor și părinți ai altora, și se sârguiesc în tot chipul să atragă la ei pe cel ce s-a lepădat de lume și caută un părinte duhovnicesc, precum spuneam. Și dacă-l aud că laudă pe unul din adevărații părinți duhovnicești, îndată nenorociții aceștia îl învinuiesc pe cel duhovnicesc că smintesc sufletul tânărului, și-l împiedică să se ducă la acela. Dacă — spun — unul ca acesta se lasă amăgit și se duce la cei care-l amăgesc și-și pierde folosul pe care-l putea primi de la acel părinte duhovnicesc, care va fi osânda lui și a tuturor celor ce sunt lipsiți în acest fel de folosul părinților și învățătorilor duhovnicești ca unii care se smintesc de ei din cuvintele lor? Oare nu au osânda celor care-i înșală și se fac pe ei înșiși călăuzitori și părinți și-i despart de învățătorii cei buni și nu-i lasă să se ducă la aceștia ca să fie călăuziți și să intre în Împărăția cea cerească? Cu siguranță își au osânda lor și din mâinile lor se va cere sângele lor, precum spune Domnul [Fc 9, 5], fiindcă aceștia fiind stăpâniți de slavă deșartă și trufie se cred mari pe ei înșiși, deși nu sunt nimic, se fac părinți, învățători și apos-

toli hirotonindu-se pe ei înșiși; și n-au primit nici harul Duhului Sfânt, ca Apostolii, nici n-au fost luminați cu lumina cunoașterii [*Os* 10, 12], nici n-au văzut pe Dumnezeu când propovăduiesc că li s-a descoperit precum a făgăduit El zicând: „De Mă iubește cineva va păzi poruncile Mele și Eu îl voi iubi și Mă voi arăta lui” [*In* 14, 21]; și iarăși: „Eu și Tatăl Meu vom veni și Ne vom face la el sălaș” [*In* 14, 23]; și iarăși: „Cine mănâncă Trupul Meu și bea Sângele Meu are viață veșnică, și la judecată nu va veni, ci s-a mutat din moarte la viață” [*In* 5, 24; 6, 54]; și iarăși altundeva: „Cine mănâncă Trupul Meu și bea Sângele Meu rămâne în Mine și Eu în el” [*In* 6, 56]; și iarăși: „Cel ce însetează să vină la Mine și să bea, căci cine va bea din apa pe care i-o voi da Eu, nu va mai înseta vreodată, ci ea i se va face izvor de apă ce țâșnește spre viață veșnică” [*In* 4, 14; 7, 37]; și iarăși: „Celui ce crede în Mine îi vor curge din pântec râuri de apă vie” [*In* 7, 38]. Așadar, cine nu vede în chip vădit că toate acestea s-au făcut și desăvârșit în mod real în el însuși, cu fapta, acela e încă orb. Căci cine n-a păzit poruncile dumnezeiești, nici n-a văzut pe Fiul lui Dumnezeu arătându-i-se, nici nu L-a iubit cum se cuvine, nici n-a cunoscut cu simțirea sufletului său că Tatăl și Fiul în Duhul Sfânt S-au sălășluit în el, acela a pățit una din două: sau are sufletul său nepăsător, sau demonul care a fost izgonit din el la Botez s-a întors iarăși la el prin păcat, fie înainte de a se face monah, fie după ce s-a făcut monah, și cele din urmă s-au făcut mai rele decât cele dintâi [*Mt* 12, 45]. Pentru că acela care a izgonit pe cel rău din sufletul său prin nevoință [asceză] multă, prin smerită-cugetare și osteneli multe, prin lacrimi și tânguiri, după care iarăși a fost amăgit de el și, înainte de a se sălășlui în chip conștient în el Hristos și înainte de a dobândi smerenie adevărată, l-a primit iarăși pe demonul care intră în el fără să o știe prin părere de sine și trufie, acela nu mai poate să-și vină în simțire și să-și cunoască răutățile și păcatele lui, pentru că diavolul acoperă ochii sufletului său și nu-l lasă să se despartă de mândria care-l stăpânește; fiindcă atunci vicleanul diavol nu-l silește spre plăceri trupești, nici spre lăcomia pântecelui, iubire de arginți și multa avuție — pentru că aceste patimi sunt oarecum mai

josnice și produc rușine, și cel biruit de ele are conștiința lip-sită de îndrăzneală, chiar dacă e lăudat și slăvit de lume ca un sfânt —, ci-l îndeamnă spre post, priveghere, stare în picioare toată noaptea, neagoniseală, culcare pe jos, nespălare și orice altceva știe că face să crească patima mândriei. Pentru că, dacă nu sunt zidite pe temelia smereniei imitatoare a lui Hristos, aceste fapte înalță sufletul până la cer și-l prăvălesc până în adânc; și el crede că se înalță, ca apa aceasta simțită, dar pe cât se înalță, pe atât cade jos și se prăvălește fără să înțeleagă. Căci așa cum e cu neputință ca o casă să stea în picioare fără temelie, așa nici virtuțile nu se pot zidi fără să aibă drept temelie smerenia; fiindcă dacă nu o pun drept temelie mai întâi pe aceasta sau, chiar dacă o pun, mai apoi sunt târați de duhurile răutății, îndată toată zidirea virtuților clădită cu multă sudoare și osteneală cade și dispare; pentru că „Domnul celor mândri le stă împotrivă, dar celor smeriți le dă har” [Iac 4, 6], și necurat este la Domnul tot cel ce are inimă înaltă [Pr 10, 5]. Așadar, cel ce și-a agonisit în el însuși izvorul și rădăcina tuturor patimilor sufletești, acela se socotește mai presus și mai nepătimitor decât toți oamenii și nu e convins că este altcineva mai activ, mai contemplativ și mai nepătimitor decât el, drept pentru care îi disprețuiește pe ceilalți și nu crede în darurile harului care li se dau de la Dumnezeu și-i pizmuiește și învinuiește și afirmă că unele din acelea sunt minciuni, iar altele cu neputință, și în acest fel îi târăște împreună cu el și pe alții și-i aruncă în adâncul invidiei, necredinței și pierzaniei. Și acela care mănâncă Trupul Fiului lui Dumnezeu și bea Sângele Lui, dacă nu cunoaște în simțirea și cunoașterea sufletului că rămâne în Dumnezeu și Dumnezeu în el, acela cu siguranță nu s-a cuminecat în chip vrednic cu Preacuratele Taine; căci cum e cu putință ca acela care e unit cu Dumnezeu să nu știe aceasta, afară dacă nu e foarte nesimțit? Și dacă acela care mănâncă Trupul și bea Sângele lui Hristos, are viață veșnică și la judecată nu va veni, ci s-a mutat din moarte la viață, e vădit că acela care nu știe că are viață veșnică și a trecut de la moarte la viață ca acela care trece dintr-o cameră întunecată într-una luminoasă și strălucită, unul ca acesta n-a cunoscut taina economiei lui Dumnezeu, nici nu s-a desfătat

de viața veșnică. Iar dacă Domnul nostru a făgăduit să dea celor ce cred în El Duh Sfânt să fie în el un izvor de apă țâșnitoare și ca niște râuri care curg din pânțele lui, acela care nu vede făcându-se în ei înșiși în fiecare zi acestea și toate celelalte pe care Domnul a zis că le va da și le va face celor ce cred în El, cum se va mai numi unul ca acesta pe sine însuși credincios desăvârșit? Dar pe cel care crede că aceste lucruri se potrivesc numai Apostolilor și Părinților din vechime și care spune că, oricât ne-am lupta, nu mai e cu putință să ne asemănăm cu sfinții din vechime nici n-avem nădejde să ne facem asemenea lor, cine având cunoașterea lui Dumnezeu și compătimire nu-l va plânge pe unul ca acesta din tot sufletul lui? Căci dacă Dumnezeu strigă în chip vădit: „Fiți sfinți, pentru că Eu sfânt sunt” [1 Ptr 1, 16], și altundeva: „Fiți asemenea Tatălui vostru din ceruri! [Mt 5, 48], și Pavel spune: „Fiți imitatorii mei, precum eu sunt imitatorul lui Hristos” [1 Co 11, 1], iar el stabilește drept lege cele contrare acestora, acela este cu siguranță antihrist și teomah, fiindcă el spune: „Aceia erau una, iar noi suntem alta. Într-un fel i-a iubit pe ei Dumnezeu Care i-a învrednicit de mari daruri ale harului Duhului Sfânt, și altfel ne socotește pe noi: pe noi numai să ne miluiască, se ne ierte doar păcatele și să ne mântuiască, dacă ne vom pocăi, vom pătimi cele rele și vom plânge. Căci e cu neputință ca noi să ajungem acum ca Apostolii sau Sfinții din vechime.” Iar pe cei ce spun că este cu putință îi numește trufași și hulitori pe care nu se cade să-i ascultăm deloc, ci să fugim de ei. O, nenorocirea lor! ca să nu spun nesimțirea și necredința lor! Căci cei ce spun și gândesc unele ca acestea nădăjduiesc să se mântuiască fără să primească harul Duhului, ca și Apostolii; și cred că sunt fii ai lui Dumnezeu fără să aibă în mod conștient pe Duhul Sfânt care-i face fii ai lui Dumnezeu; și-L numesc pe Dumnezeu Tată al lor, dar spun că nu L-au văzut vreodată, și cred că-L iubesc fără să-L vadă; și auzindu-l pe Apostolul Ioan care spune: „Cine nu iubește pe fratele lui pe care-l vede, pe Dumnezeu pe Care nu l-a văzut cum poate să-L iubească?” [1 In 4, 20], nu vin la simțirea și înțelegerea stării în care se află, ci-i invidiază și urăsc pe frații lor și se folosesc de asemenea raționamente probabile

pe care nici diavolului, care e tatăl minciunii și al invidiei, nu i-ar fi trecut prin minte să le născocească. Și față de unii se fac că spun unele ca acestea cu intenție dumnezeiască și iubitoare de frați vârând în toți oamenii o rea bănuială față de toți sfinții, dar nu simt că le spun și împotriva lor înșiși; pentru că dacă acela care nu este nepătimăș nu este nici sfânt, cu siguranță nici tu, care spui acestea, nu ești așa ceva. Căci cineva rostește cele rele scoțându-le din reaua vistierie a inimii lui. De aceea, cei ce sunt pătimiși cred că toți ceilalți sunt pătimiși. Pentru că nu știu că Dumnezeu a zis: „Nu judecați ca să nu fiți judecați!” [Mt 7, 1] și că El va răsplăti fiecăruia după faptele lui [Ap 2, 23], ei se află într-o asemenea slavă deșartă și aroganță că îi bârfesc și osândesc pe frați și nu știu că unii ca aceștia n-au îngăduința de-a citi dumnezeieștile Scripturi. Căci zice Dumnezeu prin gura lui David: „De ce spui îndreptările Mele și iei legământul Meu în gura ta?” și adăugând pricina spune mai departe: „și șezând îl bârfești pe fratele tău” [Ps 49, 16. 20]. Iar dacă unul ca acesta e împiedicat să citească dumnezeieștile Scripturi, cu atât mai mult e împiedicat să intre în biserica Domnului și să stea împreună cu credincioșii, măcar că se face pe sine însuși cu mare trufie învățător și urcă cu aroganță în scaunul Apostolilor — pentru că demnitatea Apostolilor e cu siguranță învățătura care se face în Duhul Sfânt —, de ce pedepse și osândă nu va fi vrednic unul ca acesta? Pentru că acela care nu s-a făcut încă nici măcar ucenic cum se cuvine, dar încearcă să dobândească o demnitate apostolică, va primi osândă mai mare decât zeci de mii de tâlhari și ucigași; fiindcă aceia omoară numai trupuri, iar el omoară suflete. Și așa cum acela care ia de la împăratul o piatră scumpă sau un mărgăritar ca să înfățișeze pe el chipul împăratului și să le șlefuiască și să le bată pe coroana sau veșmântul împăratului, dacă nu înfățișează pe ele un chip asemănător împăratului, nu numai nu va primi răsplătă de la împăratul, ci va fi pedepsit mult, în același chip va trebui să facă și fiecare învățător și să se gândească la toți cei învățați de el că, dacă din nepăsarea, neștiința sau neînvățătura sa strică gândurile, cugetele și faptele unui frate, și nu-l face pe fiecare din ascultătorii săi înțelept și desăvârșit cu

multă știință, cunoaștere, înțelepciune și discernământ modelând în ei, pe cât e cu putință, pe Hristos Care să ia formă [Ga 4, 19] și să strălucească în el, nici nu-l duce la statura de bărbat desăvârșit, la măsura vârstei plinătății lui Hristos [Ef 4, 13], în așa fel încât sufletul fiecăruia din ucenicii lui de care nu e vrednică lumea întregă să ajungă netrebnic, și-l face neîncercat pe cel încercat și necinstit pe cel cinstit, unul ca acesta e vădit că nu va primi plata osteneții lui, ci pedeapsă și osândă pentru cei pe care i-a făcut netrebnici prin învățătura sa, fie dacă prin învățătura sa l-a lipsit pe cineva de ceva din cele ce privesc mântuirea lui, fie dacă n-a putut să ajungă la desăvârșire, putând să o dobândească prin învățătura altor învățători.

Se cade, așadar, părinte duhovnicesc, ca mai întâi să te faci ucenic al lui Hristos și să fi învățat bine poruncile și tainele Lui, și în acest chip să încerci să înveți pe alții; se cade ca mai întâi să fii supus și să urmezi unui părinte duhovnicesc care să te conducă pe calea care duce la Hristos și să ajungi la Hristos sau, mai bine zis, să te găsească Hristos, și să bagi de seamă modurile și semnele căii care te duce acolo și să vezi pe Hristos prin harul Duhului Sfânt fără să rătăcești, și atunci să-i conduci și pe alții la Hristos. Se cade să fii luminat mai întâi de Lumina cea adevărată, după care abia să-i duci pe alții la această Lumină. Se cade să fii eliberat mai întâi tu însuși și așa să încerci să-i eliberezi pe alții, fiindcă e cu totul lipsit de minte și nebun cel care e rob și încearcă să-i elibereze pe cei robi împreună cu el, răpind autoritatea stăpânului său.

Dar în ce fel ne facem ucenici ai lui Hristos? Să-L ascultăm pe Hristos Însuși care spune: „Cine vrea să vină după Mine, să se tăgăduiască pe sine însuși, să-și ia crucea sa și să-mi urmeze Mie” [Mt 16, 24]. Iar a urma lui Hristos înseamnă a-L imita pe Hristos în faptele Lui, așa ca să viețuim și noi cum a viețuit pe pământ Domnul nostru și să suportăm cu bucurie încercările și învinuirile, ca să primim harul Domnului Sfânt; fiindcă nici privegherea, nici isihia, nici postul, nici neagoniseala, nici osteneala trupească, nici orice altă virtute nu poate să ne dea fără Duhul Sfânt cuvânt de înțelepciune, cunoaștere sau discernământ [I Co 12, 8]; fiindcă toate

acestea pe care le-am spus sunt o cale spre Lumină, nu Lumină. Deci dacă voi umbla pe această cale mii de ani și nu voi ajunge la Lumină — care e Duhul Sfânt Care de la Tatăl purcede [*In* 15, 26] și luminează prin Fiul pe tot omul ce vine în lume [*In* 1, 9] —, iar la sfârșitul vieții mele mă aflu încă în întuneric, ce folos am din ele? Fiindcă atunci când Apostolul Pavel zice că „unuia i se dă prin Duhul Sfânt cuvânt de înțelepciune, altuia prin același Duh cuvânt de cunoaștere, altuia facere de minuni” și celelalte, spune după aceasta: „și pe toate le lucrează Unul și Același Duh” [*I Co* 12, 8–1]. Vezi cum fără Duhul nu e cu puțință nici ca cineva să fie învățat, nici să învețe pe alții? Așadar, cine înainte de a primi „Duhul adevărului pe Care lumea nu poate să-L primească pentru că nu-L vede nici nu-L știe” [*In* 14, 17] îndrăznește și încearcă, fiind încă din lume și în lume, să primească o poziție și o demnitate de învățător, și să se facă părinte duhovnicesc și să mijlocească pentru alții la Dumnezeu, unul ca acesta nu este oare vrednic de zeci de mii de lovituri și pedepse? Și ca să înțelegi că nu spun nimic afară de dumnezeieștile Scripturi, ascultă-l pe Apostolul Pavel care zice: „Cine n-are Duhul lui Hristos nu este al Lui” [*Rm* 8, 9]. Vezi cum celui ce n-are pe Duhul Sfânt nu numai că nu-i este îngăduit să învețe pe alții, dar nici măcar nu e cu puțință să fie de partea lui Hristos? Pentru că harul Duhului Sfânt unește pe om cu Hristos și cine n-are Duhul Sfânt locuind în el în chip conștient nu poate să aibă comuniune cu Hristos sau să vadă în chip conștient slava lui Hristos? Nu poate nici măcar să vadă în chip spiritual [inteligibil] dumnezeieștile Taine, ca să vadă în ele pe Însuși Hristos ca Dumnezeu, ci vede numai în chip sensibil pâinea și vinul puse pe sfânta masă și care se văd în chip simțit. Și pe drept cuvânt pătesc aceasta, fiindcă aceia care n-au primit harul Duhului Sfânt nu pot să-L vadă nici să-L cunoască pe Hristos ca Dumnezeu; iar cei ce n-au încercat și pățimit aceasta nu se fac nici rude ale lui Dumnezeu. Căci pe Cel ce este mai presus de orice minte și înțelegere cum îl poate înțelege mintea noastră făcută de Acela, dacă nu va fi luminată de El și nu va fi unită cu El? Și așa cum de la Acela a primit existența, în același chip tot de la Acela se va învrednici și să-L

vadă și cunoască cu o cunoaștere necunoscută și o vedere nevăzută. Dar cei care nu s-au făcut așa nici nu-L au pe Duhul Sfânt, nici nu sunt ai lui Hristos, să nu se amăgească. Iar când primesc pe Duhul Sfânt și se fac ai lui Hristos, se va face atunci cu ei un semn sigur și neamăgitor: ceea ce spune dumnezeiescul Apostol: „Unde e Duhul Domnului acolo e libertate” [2 Co 3, 17], iar libertatea e izbăvirea desăvârșită de toate patimile și poftele lumești și trupești; de aceea după aceasta adaugă: „Iar câți sunt ai lui Hristos și-au răstignit trupul împreună cu patimile și poftele lui” [Ga 5, 24], și iarăși altundeva spune: „Iar dacă Hristos e în voi, atunci trupul e mort pentru păcat, iar duhul e viață pentru dreptate” [Rm 8, 10]. Deci cine nu știe că acestea și câte le-am spus mai sus se fac în chip vădit în el, acela să șadă singur și să plângă pentru sine, pentru că nu s-a făcut încă rob al lui Hristos, nu s-a făcut încă părtaș al slavei și Dumnezeirii lui Hristos și starea lui e încă neclară; de aceea să se îngrijească mai cu seamă de sine însuși iar nu de ceilalți, pentru că nu e cu puțință ca cel pătimăș să judece în chip nepătimăș faptele fraților lui, precum nici orbul nu poate vedea lucrurile simțite chiar dacă le poartă în mâinile lui.

Ci te rog, părinte, să te rogi lui Dumnezeu pentru mine, păcătosul, care sunt urât pentru iubirea lui Hristos; care sunt osândit de toți fiindcă vreau să-mi cinstesc părintele și învățătorul meu duhovnicesc; care sunt proclamat de ei eretic fiindcă învăț pe toți să caute harul de sus și venirea/prezența în chip conștient a Duhului Sfânt și că fără ea nu se face iertarea păcatelor, nici nu poate cineva să se elibereze de patimi și de poftele iraționale, nici să se facă fiu al lui Dumnezeu, nici să se sfințească desăvârșit fără harul Duhului Sfânt; și că cei care se împărtășesc de aceste daruri ale harului Duhului nu numai că se eliberează de toate poftele și patimile și gândurile necuviincioase, dar se fac și dumnezei prin har și rămân la Dumnezeu și ajung în afară de trup și de lume; și nu numai că ei înșiși sunt sfinți și ca unii netrupești în lume, dar și pe ceilalți credincioși îi văd ca pe niște sfinți, și nu numai ca pe niște sfinți, dar și ca pe unii îmbrăcați în Hristos și ajunși ei înșiși hristoși; și că acela care nu și-a făcut așa ochii sufle-

tești, e limpede că n-a ajuns încă la Lumina lui Hristos, nici n-a fost luminat de ea; că Lumina lui Hristos e dăruită ca să fie văzută de toți cei care s-au învrednicit să intre la ei prin pocăință; deci cel ce a ajuns la această măsură îi iubește și cinstește pe toți ca pe Hristos și nu disprețuiește pe nimeni din cei ce nouă ni se par josnici și umili și nici nu urăște, insultă, bârfește sau învinuiește pe cineva, nici nu suportă să-i audă pe alții făcând acestea. Așa să ne facem și noi, fraților, căci dacă nu ne facem așa, e cu neputință să intrăm în Împărăția cerurilor. Dar pentru că spun acestea și vestesc că așa s-a făcut părintele meu duhovnicesc, de aceea sunt învinuit de toți ca un trufaș și hulitor. Și diavolul și-a sculat asupra mea slugile lui și duce război cu mine ca să încetez a mai vesti în cuvinte și a face cu fapta poruncile Evangheliei și ale Apostolilor și a mă strădui să înnoiesc viața evanghelică care s-a învechit oarecum și a ajuns disprețuită, ca oamenii să nu mai aibă îndrăzneală că pot să se mântuiască fără să primească harul Duhului Sfânt și fără nepătimire, și să se amăgească fără să-L primească și să piară. Pentru acestea, în loc să-mi datoreze multă recunoștință pentru că le spun și-i îndemn să vină la desăvârșirea virtuții, aceștia mă învinuiesc, mă urăsc și-și întorc spatele la mine și m-au predat foamei, setei și morții, fiindcă nu-i amăgesc și nu le spun: „Îndrăzniți! Toți ne vom mântui fără osteneală sau chinuri și fără pocăință și paza exactă a poruncilor lui Dumnezeu”. Cei ce spun acestea răstoarnă toată învățătura lui Hristos și a Apostolilor Lui. Noi însă fie să nu cugetăm și să nu spunem unele ca acestea, ci să spunem așa: „Întrucât credem în Hristos ca Dumnezeu adevărat și-i primim pe Apostoli ca pe niște ucenici ai Lui, avem datoria de a păzi întotdeauna și poruncile Lui, de a ne pocăi și a plânge cu chinul inimii pentru fiecare neascultare și călcare a poruncilor Lui, dacă dorim să fim creștini adevărați și dacă vrem să ne desfătăm de lucrurile bune pe care ni le-a făgăduit Dumnezeu.” De care fie să ne învrednicim și să ne desfătăm cu harul și iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, împreună cu Care se cuvine slavă Tatălui împreună și Duhului Sfânt, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Dialog

Întrebări și răspunsuri*

1. *Întrebare:* — Ce era pe lume mai înainte de a se fi născut lumea?

Răspuns: — Dumnezeu, Cel ce a făcut lumea.

2. *Întrebare:* — Cum era însă El în lume, dacă lumea nu era încă?

Răspuns: — Pentru că înainte de a fi fost făcută lumea era negreșit în Dumnezeu ca ceva deja făcut încă, după cum și oamenii care n-au fost încă aduși pe lume sunt pentru Dumnezeu ca unii ce au fost deja făcuți. Căci toate sunt constituite în El, chiar și cele ce n-au fost create încă, chiar dacă ele nu sunt sesizate de noi.

3. *Întrebare:* — Deci, dacă, precum zici, Dumnezeu era în lume mai înainte ca lumea să fi fost făcută de El, ce a făcut Dumnezeu când a adus la ființă această lume? Oare s-a distanțat de lume? Sau mai este încă lume?

Răspuns: — Nu prin loc [spațiu] S-a distanțat de făpturile Sale Dumnezeu Cel ce a făcut toate, căci unde s-ar fi putut strămuta Cel ce este prezent pretutindeni și umple toate cu Dumnezeirea Lui? Căci El este mai presus de toată firea creată prin fire, ființă, ipostază și celelalte însușiri [ale Lui] și este distanțat de aceasta în chip incomensurabil și incomprehensibil.

* Traducere după ediția critică a lui E. DES PLACES: DIADOQUE DE PHOTICÉE, *Œuvres spirituelles* (SC 5ter), Paris, 1966, p. 179–183.

4. *Întrebare:* — Dacă nu este distanțat prin loc [spațiu], precum zici, ci este prezent pretutindeni, cum este atunci separat de toate?

Răspuns: — Întrebarea e cu anevoie de înțeles, deși nu e cu anevoie de exprimat, dar la Dumnezeu nimic nu e cu neputință; de aceea El este în stare să te încredințeze și despre aceasta. Ci ascultă cu înțelegere. Așa cum mintea noastră, a oamenilor, nu este cuprinsă de ziduri nici mărginită de un loc, ci, atunci când trupul este încuiat într-o cameră și este legat jur-împrejur cu lanțuri, ea este în afara lor și se plimbă liber pretutindeni, fără a deveni separată de trup sau a ajunge departe de casă, ci este și unită cu acestea rămânând separată de ele, și este și separată rămânând unită cu ele; tot așa prin firea, ființa și slava Sa și Dumnezeu este și pretutindeni și în toate, și în afară de toate și nicăieri, căci este cu neputință de circumscris.

5. *Întrebare:* — Dar cum umple toate Cel cu neputință de circumscris? Iar Cel ce umple toate cum este cu neputință de circumscris și nicăieri?

Răspuns: — Dumnezeu este, pe de o parte, — fapt recunoscut de toți — pretutindeni și umple toate, dar nu este amestecat deloc în cele văzute, ci este separat de ele în modul pe care l-am spus; iar, pe de altă parte, nu este nicăieri în felul în care suntem noi, căci nimeni nu știe unde este Dumnezeu, nici chiar îngerii, căci, dacă auzi [spunându-se în Scriptură] că aceștia stau înaintea Lui, ei stau înaintea tronului slavei și, neavând tăria să privească strălucirea emisă de acolo, de frică își acoperă fețele și, cuprinși de spaimă, cântă fără tăcere imnul lor dumnezeiesc, căci lovite de uimire de insuportabilul slavei nu pot să ajungă să cuprindă sau înțeleagă unde este Stăpânul sau în ce fel ar fi Acela; și dacă n-au tăria nici măcar să-și ațintească ochii asupra fulgerării strălucirii [slavei Lui], cum ar putea merge mai departe cu curiozitatea? Deci că Dumnezeu este, că este pretutindeni și umple toate, știu și îngerii curățiți, străluciți și luminați de Duhul Sfânt. Dar unde, sau cum, sau în ce fel este El, nu știe nimeni din toate creaturile, decât numai Tatăl pe Fiul, Fiul pe Tatăl, și Duhul Sfânt pe Tatăl și pe Fiul, ca Unul ce este împreună-veșnic și

de-o-ființă cu Ei; căci întrucât sunt Una, acestea Trei Se cunosc și pe Ele însele și sunt cunoscute și Unele de Altele, precum a zis Însuși Cel ce este prin fire Dumnezeu și Fiul al lui Dumnezeu: „Nimeni nu cunoaște cele ale omului decât duhul omului care locuiește în el. Așa și cele ale lui Dumnezeu nimeni nu le știe decât Duhul lui Dumnezeu” [1 Co 2, 11], și iarăși: „Nimeni nu cunoaște pe Tatăl decât numai Fiul; și nimeni nu cunoaște pe Fiul decât numai Tatăl și cel căruia va vrea Fiul să-i descopere” [Mt 11, 27].

6. *Întrebare:* — Dar atunci cum zice Hristos: „Nu disprețuiți pe unul din acești mai mici, căci Îngerii lor pururea văd fața Tatălui Meu Cel din ceruri” [Mt 18, 10]? Și iarăși: „Feriți cei curați cu inima că aceia vor vedea pe Dumnezeu” [Mt 5, 8]? Iar tu zici că nici îngerii nu știu ce fel este și unde este Dumnezeu.

Răspuns: — Așa cum, atunci când soarele strălucește la amiază, vedem limpede lumina care iese din el, dar pe el însuși nu avem tăria de a-l vedea și observa într-un fel oarecare, dar, totuși, spunem că-l vedem cu adevărat, tot așa și îngerii și sfinții, privind slava fulgerătoare a Duhului, văd în ea și pe Tatăl și pe Fiul. Nu însă și cei păcătoși și necurați, fiindcă aceia se aseamănă orbilor și celor lipsiți de simțire, căci, ca niște orbi nu văd lumina ce strălucește veșnic, nici nu simt căldura ei.

7. *Întrebare:* — Așadar, ce văd cei ce și-au curățit mintea și inima?

Răspuns: — Întrucât Dumnezeu este Lumină [1 In 1, 5] și încă Lumina cea mai înaltă, nimic altceva nu văd cei ce privesc la El decât lumină. Iar acest fapt îl arată cei ce au văzut fața lui Hristos strălucind ca soarele și hainele Lui făcute ca lumina [Mt 17, 2], încă și Pavel, Apostolul, care a văzut pe Dumnezeu ca lumină și s-a întors la cunoașterea Lui [FA 9 ș.u.; 2 Co 4, 6] și zeci de mii de alți sfinți.

8. *Întrebare:* — Dacă Dumnezeu este Lumină veșnică și pururea strălucitoare, cum de nu este văzut de toți?

Răspuns: — Fiindcă așa a orânduie dintru început în economia Sa Dumnezeu, ca întunericul să nu aibă nici o comuniune cu lumina [cf. 2 Co 6, 14] nici cel întinat și necurat cu

cel sfânt și curat. De aceea păcatele noastre ne despart de Dumnezeu ca o mare prăpastie și un mare zid sau, mai degrabă, cugetele noastre rele și gândurile noastre deșarte se fac ca un zid înalt și ne despart de Lumina Vieții adevărate, căci Dumnezeu este Lumină și Viață. Prin urmare, câți s-au lipsit de ea sunt morți cu sufletul și moștenitori și părtași ai focului și întinericului veșnic.

9. *Întrebare:* — Și nu poate ajunge la mântuire cine n-a ajuns la aceste măsuri?

Răspuns: — Întrucât Domnul zice: „La Tatăl Meu sunt multe sălașuri” [In 14, 2], e evident că sunt și multe căi de mântuire, dar — fie că te-ai referi la calea milosteniei, fie la cea a înstrăinării, fie la cea a oricărei alte făptuiri a binelui — toate sunt desăvârșite de singura cale a pocăinței prin abținerea de la rău spre dobândirea celor mai bune.

225 de capitole practice,
gnostice și teologice*

* Traducere după ediția realizată de Jean Darrouzès: SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, *Chapitres théologiques, gnostiques et pratiques* (SC 51bis), Paris, 1980² (1957¹).

100 de capitole practice și teologice ale Cuviosului Părintelui nostru Simeon Noul Teolog, egumenul mănăstirii Sfântul Mamas din Xirokerkos

1. Dumnezeu nu este nicăieri pentru cei ce văd trupește, fiindcă este nevăzut; dar pentru cei ce înțeleg duhovnicește este pretutindeni, fiindcă este prezent; căci este în același timp în univers [tot] și în afară de univers [tot], iar în acesta din urmă este aproape de cei ce se tem de El [*Ps* 84, 10] și departe de păcătoși este mântuirea Lui [*Ps* 118, 155].

2. Aducerea-aminte de Hristos luminează mintea și alungă demonii, dar când într-o inimă curată strălucește lumina Sfinței Treimi, o desparte de lume și-l face pe cel ce se împărtășește de ea să se umple încă de aici de slava viitoare pe cât poate fi aceasta cuprinsă de un om aflat sub lucrarea harului dar acoperit încă de vălul trupului [*Evr* 10, 20].

3. Dacă după trecerea celor văzute nu mai e nimic altceva decât Dumnezeu Singur, și [numai El] este și va fi, atunci negreșit cei ce se împărtășesc din belșug de harul Lui în lumea aceasta, chiar dacă sunt pe pământ, sunt deja uniți în cea mai mare parte cu veacul viitor, chiar dacă oarecum suspină împovărați de umbra și remorca [trupului].

4. Domnul îi ferește nu pe cei ce învață pur și simplu [*Mt* 5, 19], ci pe cei ce prin lucrarea poruncilor s-au învrednicit mai înainte să vadă, au contemplat luminând și fulgerând în ei înșiși lumina Duhului, iar prin Acesta cunosc în vedere, cunoașterea și lucrarea Lui adevărată cele despre care

vorbesc și-i învață pe alții; prin urmare, trebuie, așa cum s-a spus, ca aceia care întreprind să-i învețe pe alții să fie mai întâi înălțați ei înșiși, ca nu cumva vorbind despre cele pe care nu le cunosc, să-i piardă ducându-i în rătăcire atât pe cei ce ascultă de ei, cât și pe ei înșiși.

5. Cine nu se teme de Dumnezeu acela nu crede că există Dumnezeu fiindcă e nebun [*Ps* 13, 1]; cine crede însă aceasta acela se teme de El, iar temându-se păzește poruncile Lui. Dar cine zice că se teme de Dumnezeu dar nu păzește poruncile Lui, mincinos este [*I In* 2, 4] și frica lui Dumnezeu nu este în el, căci zice [Sfântul Grigorie]: „Acolo unde este frică, e și paza poruncilor”¹. Iar dacă nu este în noi nici aceasta, nici paza poruncilor, atunci nu ne deosebim cu nimic de păgâni și necredincioși.

6. Credința, frica de Dumnezeu și paza poruncilor Lui oferă răsplătirile lor pe măsura curățirii²; căci pe cât ne curățim, pe atât suntem ridicați de la frica de Dumnezeu la iubirea Lui și trecem progresiv de la frică la iubirea lui Dumnezeu, și atunci Îl auzim zicând: „Cine are poruncile Mele și le păzește pe ele, acela e cel ce Mă iubește pe Mine” [*In* 14, 21]. Și așa adăugăm lupte la lupte ca să ne arătăm iubirea din fapte. Iar făcându-se aceasta, El Însuși ne iubește așa cum a făgăduit, iar iubindu-ne El ne iubește și Tatăl Său, și venind înainte Duhul Sfânt și pregătind casa, ne facem printr-o venire în comun a Ipostazelor sălaș al Tatălui, al Fiului și al Duhului Sfânt [*In* 14, 21–23].

7. Sălășluirea în chip conștient și simțit [*gnostos kai eu-aisthetos*] a Dumnezeirii tri-ipostatice în cei desăvârșiți nu este o împlinire a doririi lor, ci mai degrabă un început și o cauză a unei doriri încă și mai mari și mai puternice. Fiindcă ea nu-l lasă pe cel ce a primit-o să stea liniștit, ci îl face să se ridice ca aprins și ars mereu de un foc spre flacăra unei dorințe și mai dumnezeiești. Căci mintea, neputând găsi o cuprindere și un sfârșit a cea ce e dorit, nu poate da o măsură

¹ GRIGORIE DIN NAZIANZ, *Oratio* 39: *In Sancta Lumina* 8 (PG 36, 344A).

² GRIGORIE DIN NAZIANZ, *Oratio* 40, 45 (PG 36, 424C).

nici doririi și iubirii [*pothos kai agape*], ci, silindu-se să ajungă și să cuprindă acel sfârșit fără de sfârșit, poartă în ea dorirea mereu nesfârșită și iubirea mereu neîmplinită.

8. Celui care a ajuns la acest capăt nu i se pare că a găsit în el însuși un început al doririi sau iubirii lui Dumnezeu, ci, neputând cuprinde plinătatea iubirii, dispoziția sa lăuntrică e ca a unuia care nu iubește pe Dumnezeu; de aceea privindu-se pe sine însuși drept cel din urmă dintre cei ce au frica lui Dumnezeu, se socotește pe sine însuși din suflet nevrednic chiar și de mântuirea împreună cu cei credincioși.

9. „Toate sunt cu putință celui ce crede” [*Mc* 9, 23], căci „credința se socotește în loc de dreptate” [*Rm* 4, 9]. „Pentru că Hristos e sfârșitul Legii” [*Rm* 10, 4], credința în El îndreptează și desăvârșește pe credincios, căci credința în Hristos e socotită în locul faptelor Legii, iar atunci când e întărită și arătată prin poruncile Evangheliei, ea îi face pe credincioși părtași ai vieții veșnice care e în Însuși Hristos.

10. Credința înseamnă a muri pentru Hristos și pentru porunca Lui și a crede că această moarte dă viață, înseamnă a socoti sărăcia drept bogăție, umilința și disprețul drept o adevărată slavă și o faimă, și a crede că atunci când nu ai nimic ai de fapt toate [*2 Co* 6, 9–10] sau, mai bine zis, că ai agonisit „bogăția neadulmecată a cunoașterii lui Hristos” [*Ef* 3,8], și a privit drept lut sau fum toate cele văzute.

11. Credința în Hristos înseamnă nu numai a disprețui desfătărilor din această viață, ci și a răbda și a suporta orice încercare ce vine peste noi cu întristări, necazuri și nenorociri, până ce va voi și va veni să ne cerceteze Dumnezeu. „Căci răbdând am răbdat pe Domnul și a luat aminte spre mine” [*Ps* 39, 1].

12. Cei care cinstesc întru ceva pe părinții lor înaintea poruncii lui Dumnezeu, aceia încă nu și-au agonisit credința în Hristos; căci sunt negreșit judecați de conștiința lor, în cazul în care au o conștiință vie a necredinței lor, fiindcă propriu credincioșilor e aceea de a nu călca în nimic nicidecum porunca marelui Dumnezeu și Mântuitorului nostru Iisus Hristos [*Tit* 2, 13].

13. Credința în Dumnezeu a născut pofta celor bune și frica pedepselor; pofta celor mai bune și frica pedepselor a lucrat paza exactă a poruncilor; paza exactă a poruncilor i-a învățat pe oameni neputința lor; înțelegerea adevăratei noastre neputințe a născut aducerea-aminte de moarte; iar cine a agonisit-o pe aceasta drept tovarăș de sălășluire cu el, acela vă căuta cu osteneală cele ce vor fi pentru el după ieșirea și retragerea din această viață; iar cel ce se sânguiește să cunoască mereu cele viitoare, acela trebuie să se lipsească mai întâi pe sine însuși de cele prezente, căci cel ținut până la sfârșit în acestea de afecțiunea pătimasă față de vreuna din ele, acela nu poate agonisi cunoașterea desăvârșită a aceloră; și chiar dacă printr-o economie oarecare a lui Dumnezeu va gusta din aceasta, dacă nu va lăsa în grabă cele de care și în care este ținut printr-o afecțiune pătimasă și nu va ajunge să țină întreg de o asemenea cunoaștere nemaiprimind să gândească de bunăvoie nimic altceva afară de aceasta, atunci chiar și [cunoașterea] aceasta pe care i se pare că o are se va lua de la el [Lc 19, 26].

14. Lepădarea de lume și desăvârșita retragere din ea câștigă înstrăinarea de toate materiile, obiceiurile, socotințele și persoanele din această viață, precum și tăgăduirea trupului și a voii proprii, aducând în scurtă vreme mare folos celui ce se leapădă astfel în chip fierbinte.

15. Tu, cel ce fugi de lume, vezi ca la început să nu dai nicidecum mângâiere sufletului tău dedându-te locuirilor în ea, chiar dacă te-ar sili să faci aceasta rudele și prietenii. Căci demonii sunt cei care le sugerează acest lucru, ca să stingă căldura inimii tale; și chiar dacă nu pot să împiedice în chip desăvârșit intenția ta, o vor face negreșit mai moale și mai slabă.

16. Când te vei găsi viteaz și nemângâiat față de toate cele plăcute ale acestei vieți, atunci demonii întorcându-ți rudele, chipurile, spre compătimire, le fac să plângă și să se tânguie pentru tine înaintea feței tale. Vei ști că acest lucru e adevărat când vei rămâne neschimbat și în această momeală și atunci îi vei vedea dintr-odată aprinzându-se de furie și ură împo-

triva ta, întorcându-ți spatele ca unui dușman și nemaivrând să te vadă.

17. Văzând necazul făcut rudelor, fraților și prietenilor tăi din pricina ta, râde de demonul care a uneltit ca aceste lucruri să se facă în chip felurit împotriva ta; depărtează-te cu frică și sânguință multă și roagă cu stăruință pe Dumnezeu să te facă să ajungi mai repede la limanul unui bun părinte [duhovnicesc] în care El Însuși va odihni sufletul tău ostenit și împovărat [Mt 11, 28]; căci marea vieții acesteia are multe lucruri care aduc primejdii și pierzania de pe urmă.

18. Cine vrea să urască lumea trebuie să aibă din adâncurile sufletului său iubire față de Dumnezeu și aducere-aminte neconținută de El; căci nimic altceva nu ne face, cum fac acestea, să lăsăm cu bucurie toate și să le întoarcem spatele ca unor gunoaie [Flp 3, 8].

19. Nu voi deloc să rămâi legat de lume din motive întemeiate sau, mai bine zis, neîntemeiate; ci atunci când ai fost chemat, ascultă în scurt timp; căci de nimic altceva nu se bucură Dumnezeu ca de repeziciunea noastră, fiindcă mai bună e ascultarea în scurt timp unită cu sărăcia decât zăbava unită cu mulțime de bani.

20. Dacă lumea și toate cele din lume vor trece, iar Singur Dumnezeu e veșnic și nemuritor, bucurați-vă câți ați lăsat pentru El cele stricăcioase; iar stricăcioase sunt nu numai bogăția și banii, stricăciune e și toată plăcerea și desfătarea păcatului, și numai poruncile lui Dumnezeu sunt lumină și viață și sunt numite de toți așa.

21. Frate, dacă ai primit flacăra și alergând ai ajuns într-o chinovie sau lângă un părinte duhovnicesc, chiar dacă vei fi îndemnat de el sau de frații care se nevoiesc în asceză împreună cu tine ca de dragul odihnei să te folosești de băi, mâncăruri sau alte îngrijiri trupești, să nu primești aceasta, ci fii mereu gata spre postire, spre pătimirea celor rele, spre o înfrânare împinsă la culme. Pentru ca, dacă vei fi îndemnat de părintele tău în Domnul să te împărtășești de o mângâiere, să te afli ascultător aceluia și nefăcându-ți din alegere liberă vo-

ia proprie nici măcar în aceasta; iar dacă nu, rabdă cu bucurie cele pe care ai vrut să le faci de bunăvoie folosindu-te sufletește. Căci păzind aceasta, vei fi mereu pentru toți ca unul care postește, se înfrânează și și-a lepădat în toate voia proprie; și nu numai aceasta, ci vei păzi nestinsă și flacăra care este în sufletul tău și care te silește să disprețuiești toate.

22. Când demonii vor face toate cele ale lor și nu vor putea să ne abată sau să ne împiedice din scopul nostru potrivit lui Dumnezeu, atunci se furișează în cei ce fățarnicesc ipocrit evlavie și încearcă să-i împiedice pe cei ce luptă prin unii ca aceștia. Mișcați, chipurile, de iubire și compătimire, aceștia îi îndeamnă mai întâi să facă loc unor odihne trupești, ca nu cumva, zic ei, trupul să ajungă neputincios și să cadă în lăncezeală [akedia]. După care, chemându-i la întâlniri nefolositoare, îi fac să-și mănânce zilele în acestea. Iar dacă, ascultând de ei, cineva dintre cei sânguincioși s-a asemănat lor, atunci îi întorc spatele și râd de pierzania lui, iar dacă nu se supune cuvintelor lor, ci se păzește pe sine însuși străin de toate, adunat în mintea sa și lipsit de îndrăzneală, atunci se pun în mișcare spre invidie și fac și lucrează toate până ce îl vor alunga chiar și din mănăstire; căci atunci când nu i se dă cinste slava deșartă nu suportă să vadă înaintea ei smerenia laudată.

23. Cel plin de slavă deșartă se sufocă atunci când îl vede pe cel ce are smerită-cugetare vărsând lacrimi și folosindu-se de două ori de aici, căci prin ele acesta Îl face pe Dumnezeu să-i dea mila Sa, iar pe oameni îi atrage fără voie spre laudă.

24. Din clipa în care te-ai predat pe tine însuși întreg părintelui tău duhovnicesc, să știi că ești străin față de toate cele ce te poartă în afară, adică de lucrurile și averile omenești. Fără el să nu vrei să făptuiești sau să faci ceva în privința lor, dar nu-i cere să-ți lase vreun lucru mic sau mare, dacă nu-ți va porunci el însuși după socotința lui sau ți-l va da el însuși cu mâna lui.

25. Fără părintele tău după Dumnezeu să nu dai vreo milostenie din banii pe care i-ai adus [în mănăstire], dar nu voi

nici ca prin mijlocirea ta cineva să primească din ei de la acela. Căci e mai bine să fii și să se audă despre tine că ești sărac și străin, decât că risipești bani și dai săracilor atunci când ești începător; fiindcă a pune toate în voia părintelui duhovnicesc ca în mâna lui Dumnezeu e un lucru propriu unei credințe sincere.

26. Nu cere să bei apă, chiar dacă s-ar întâmpla să arzi, până când nu te va îndemna părintele tău duhovnicesc mișcat fiind spre aceasta dinăuntru său. Strânge-te și silește-te întru toate înduplecându-ți gândul și zicând: „Dacă vrea Dumnezeu”; și dacă ești vrednic să bei, El va descoperi negreșit părintelui tău duhovnicesc și el îți va spune: „Bea!”, și atunci vei bea cu conștiința curată, chiar dacă nu va fi la vremea potrivită.

27. Cel ce și-a agonisit experiența folosului duhovnicesc și a dobândit o credință nefalsificată, punându-l înaintea martor al adevărului pe Dumnezeu, zice: „Mi-am pus în mine însumi gândul să nu cer vreodată părintelui meu duhovnicesc nici să mănânc, nici să beau, nici să gust orice altceva până când Dumnezeu nu-i va da de știre și el îmi va porunci mie; și făcând așa nu m-am abătut niciodată de la scopul meu.”

28. Cine și-a agonisit o credință limpede în părintele său potrivit lui Dumnezeu, atunci când îl vede, socotește că vede pe Hristos; și atunci când este împreună cu el sau îi urmează, crede cu tărie că este împreună cu Hristos și urmează Lui. Unul ca acesta nu va mai dori să vorbească vreodată cu altcineva și nu va prefera ceva din lucrurile din lume peste aducerea-aminte și iubirea de El. Căci ce este mai bun și mai de folos în viața prezentă și cea viitoare decât a fi împreună cu Hristos? Sau ce e mai frumos și mai dulce decât vederea Lui? Iar dacă se învrednicește și de convorbirea cu El, atunci din aceasta va scoate negreșit viața veșnică.

29. Cine iubește dintr-o dispoziție interioară pe cei care-l bârfesc, nedreptățesc, urăsc și lipsesc și se roagă pentru ei, acela vine în puțin timp la un progres mare. Fiindcă atunci când acest lucru e făcut în simțirea inimii, cufundă mintea

într-un abis al smereniei și în izvoare de lacrimi, în care se inundă cele trei părți ale sufletului³; el ridică mintea spre cerul nepătimirii și o face văzătoare, iar prin gustul bunătății de acolo o face să socotească ca niște gunoaie [*Flp* 3, 8] toate cele ale vieții prezente și să nu se apropie cu plăcere ori adeseori nici chiar de hrană și băutură.

30. Credință limpede arată acela care venerează ca sfânt până și locul în care stă călăuzitorul și părintele lui, cel care ia cu căldură și praful de pe picioarele lui și-l revarsă peste capul său și-l strânge la inima lui ca pe un leac al patimilor lui și o curățire a păcatelor lui, cel care nu îndrăznește nici măcar să se apropie de el sau chiar să se atingă de vreuna din cămășile sau hainele lui fără porunca aceluia, iar atunci când pune mâna pe ceva din cele ale sale, o face cu frică și respect socotindu-se nevrednic pe sine însuși nu numai de vederea și slujirea lui, ci și de petrecerea în chilia lui.

31. Mulți se leapădă de viața aceasta și de lucrurile din viață, dar puțini și de voile lor; despre aceștia bine spune cuvântul dumnezeiesc: „Mulți chemați, puțini aleși” [*Mt* 22, 14].

32. Când șezi la masă cu toată frăția și toate ți se înfățișează ochilor cu mintea ca o umbră și nu simți dulceața mâncării, ci ai sufletul lovit de uimire și plin de lacrimi, cunoaște atunci că harul lui Dumnezeu îți arată acestea pentru multa ta smerenie venită din frică, pentru ca, văzând fapăturile lui Dumnezeu și învățându-te inconsistența celor simțite [sensibile], să-ți altoiești frica pe iubirea celor gândite cu mintea [inteligibile]. Aceasta e cunoașterea duhovnicească despre care auzi spunându-se că e la mijloc între frică și iubire și-l face pe om să treacă pe nesimțite și fără primejdie de la una la alta.

33. Nu e cu putință să agonisească cineva iubirea desăvârșită față de Dumnezeu, și care nu poate fi desființată, altfel decât pe măsura cunoașterii duhovnicești, iar aceasta crește câte puțin în sufletul care se ostenește făptuind în fiecare zi. Aceasta știind-o, Apostolul zicea: „Căci Făcătorul Se vede

³ Mintea, irascibilitatea și pofta (*nous, thymos, epithymia*).

proporțional plecând de la măreția și frumusețea creaturilor” [Rm 1, 20; Sol 3, 5].

34. Mărimea cerului, lățimea pământului și proporțiile tuturor celorlalte lucruri nimeni nu le poate învăța în chip vrednic prin ochii simțiți; căci cum vor putea înțelege ochii trupului cele ce întrec și mintea și gândirea? De-abia mintea curățită de gânduri și eliberată de prejudecăți, luminată de mila și harul lui Dumnezeu, va putea avea, pe măsura luminării, și contemplarea celor ce sunt.

35. Așa cum noaptea vedem cu ochii simțiți numai locul acela unde aprindem opaițul ca să avem lumină, tot restul lumii fiind pentru noi în noapte, tot așa și pentru cei ce umblă în noaptea păcatelor Stăpânul Cel Bun Se face o mică lumină, deși e Dumnezeu necuprins de toate, cruțând slăbiciunea noastră. Și atunci omul, ridicându-și dintr-o dată privirea și văzând firea celor ce sunt așa cum n-a văzut-o niciodată, e lovit de uimire și varsă fără durere lacrimi spontane, prin care se curăță și se botează cu al doilea botez, cu botezul acela despre care Domnul spune în Evanghelii: „De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va intra în Împărăția cerurilor” [In 3, 5] și iarăși: „De nu se va naște cineva de sus” [In 3, 7], făcând prin expresia „de sus” aluzie la nașterea de la Duhul.

36. Primul Botez are apa care prefigurează lacrimile, are mirul care însemnează mai înainte Mirul gândit cu mintea [spiritual] al Duhului. Dar al doilea [botez, al lacrimilor] nu mai e o prefigurare a adevărului, ci este însuși adevărul.

37. Trebuie să ne abținem nu numai de la faptele rele, ci ascetul trebuie să se sârguiască să fie liber și de gândurile și înțelesurile contrare și să petreacă pururea în cugetări duhovnicești, ca așa să rămână fără griji dinspre lucrurile vieții.

38. Așa cum cel ce și-a dezbrăcat tot trupul, dacă are ochii acoperiți de un văl și nu vrea să-l ia și să-l scuture de pe ei, nu poate să vadă lumina plecând numai de la goliciunea restului trupului, tot așa și cel ce a disprețuit toate celelalte lucruri și avuții și s-a eliberat de patimile lor, dacă nu-și va elibera ochiul sufletului și de cugetele vieții acesteia și de înțelesu-

rile rele, nu va vedea vreodată Lumina gândită cu mintea [spirituală], pe Însuși Domnul și Dumnezeuul nostru Iisus Hristos.

39. Ca un vâl pus peste ochi, așa se fac peste gândire ca peste un ochi al sufletului și gândurile lumești și cugetele vieții. Cât timp le lăsăm acolo, nu vedem; dar dacă sunt smulse de aducerea-aminte de moarte, atunci vom vedea limpede Lumina cea adevărată Care luminează pe tot omul ce vine în lume [In 1, 9].

40. Cine este orb din naștere nu va crede celor scrise, dar cine s-a învrednicit vreodată să vadă, acela va da mărturie împreună cu mine că sunt adevărate cele spuse.

41. Cine vede cu ochii simțiți acela știe când este noapte și când este zi; dar orbul nu cunoaște aceste două lucruri. Cine vede duhovnicește și privește cu ochii minții, cine a văzut Lumina cea adevărată și neapusă, atunci când din nepăsare se întoarce la orbirea dintâi și e lipsit de lumină, acela simte în chip simțit lipsirea de aceasta și știe și de unde i s-a întâmplat aceasta. Dar cine rămâne orb din naștere acela nu știe din experiență și în mod efectiv nimic din acestea, afară numai dacă aude din auzire și află despre cele pe care nu le-a văzut vreodată și va povesti altora cele pe care le-a auzit, fiindcă el și cei ce-l aud nu știu despre ce fel de lucruri vorbesc unii cu alții.

42. E cu neputință și să-ți ghiftuiești trupul prin săturarea cu mâncăruri și să te desfeți duhovnicește de bunătatea înțeleasă cu mintea [spirituală] și dumnezeiască. Căci pe cât va sluji cineva pântecului, pe atât se va lipsi de aceea, și pe cât își va omorî trupul, pe atât se va umple și de hrana și mângâierea duhovnicească.

43. Să lăsăm toate cele de pe pământ, nu numai bogăția și aurul și celelalte materii ale vieții, dar să alungăm desăvârșit de la sufletele noastre și pofta după acestea. Să nu urâm numai plăcerile trupului, ci și mișcările lui iraționale și să ne sânguim să-l omorâm prin osteneli; căci prin acestea sunt puse în lucrare poftetele și sunt aduse la faptă și atunci, deși este viu, cu necesitate sufletul nostru e mort și cu anevoie de pus în

mişcare spre orice poruncă a lui Dumnezeu, ba chiar cu desăvârşire nemişcat.

44. Aşa cum flacăra focului se ridică mereu în sus cât timp vei întoarce materia de la care acesta se aprinde, aşa şi inima celui plin de slavă deşartă nu poate să se smerească, ci cu cât îi spui cele spre folosul lui, se înalţă tot mai mult şi mai mult; căci atunci când e muştrat şi povăţuit, contrazice cu putere, iar când e laudat sau mângăiat, se înalţă rău.

45. Omul preocupat să contrazică e o sabie cu două tăişuri pentru el însuşi, suprimându-şi inconştient sufletul şi făcându-l străin de viaţa veşnică.

46. Cine contrazice se aseamănă celui ce se predă de bunăvoie vrăjmaşilor care se ridică împotriva împăratului său; căci contrazicerea e o cursă care are drept momeală autojustificarea; amăgiţi fiind de aceasta înghiţim cârligul păcatului, cu care nenorocitul suflet e răpit de duhurile răutăţii ca tras de limbă şi de gâtlej, iar atunci când este ridicat pe culmile trufiei, când e cufundat în haosul abisului păcatului şi e osândit împreună cu cei [îngerii] care au căzut din cer.

47. Cel care, atunci când e necinstit sau ocărat, suferă puternic în inima lui, să cunoască din acesta că poartă încă la sânul său pe vechiul şarpe. Dacă va răbda cu tăcere sau va răspunde cu multă smerenie, îl va face pe acesta neputincios şi descolăcit. Dar dacă va răspunde cu amărăciune sau va grăi cu îndrăzneală, atunci i-a dat şarpelui putere să-şi verse veninul în inima lui şi să-i mănânce cu cruzime cele dinăuntrul lui, astfel încât, întărindu-se de aici în fiecare zi, şarpele devoră îndreptarea şi vloga spre cele bune a acestui nenorocit suflet şi, începând de atunci, el trăieşte pentru păcat şi e cu desăvârşire mort pentru dreptate.

48. Dacă vrei să te lepezi [de lume] şi să te înveţi vieţuirea evanghelică, nu te da pe tine însuţi unui învăţător lipsit de experienţă şi pătimăş, ca nu cumva în locul vieţuirii evanghelice să fi învăţat o vieţuire diavolească, fiindcă învăţăturile bune sunt ale unor învăţători buni, iar cele rele ale unor învăţători răi şi din seminţe rele ies negreşit şi roadele rele.

49. Roagă pe Dumnezeu cu rugăciuni și lacrimi să-ți trimită o călăuză nepătimașă și sfântă; cercetează însă și tu însuși dumnezeieștile scripturi, mai ales scrierile practice ale Sfinților Părinți, ca să compari cu acestea cele învățate de învățătorul și întâi-stătătorul tău, ca să le poți vedea și învăța ca într-o oglindă, iar pe cele ce conglăsuiesc cu dumnezeieștile scripturi să le îmbrățișezi și ții în gândirea ta, dar pe cele false și străine să le deosebești și respingi, ca să nu rătăcești; căci află că mulți înșelători și învățători mincinoși s-au făcut în zilele noastre.

50. Oricine nu vede, dar se dă mare și tare să-i călăuzească pe alții, e un înșelător și pe cei ce-l urmează îi aruncă în groapa pierzaniei potrivit cuvântului Domnului: „Orb pe orb se va călăuzi, amândoi vor cădea în groapă” [Mt 15, 14].

51. Cine e orb față de Unu e orb și față de toate, și cine vede în Unu este în contemplarea tuturor; el se abține de la contemplarea a toate și ajunge în contemplarea a toate, dar e afară din toate cele contemplate, căci atunci când e în Unu vede toate și când e în toate nu vede nimic din toate.

52. Cine vede în Unu și prin Unu, acela se vede pe sine însuși, pe toți și pe toate și, când e ascuns în Acesta, nu vede nimic din toate.

53. Cine n-a îmbrăcat în chip simțit și conștient în omul rațional și mental chipul [eikona] Domnului nostru Iisus Hristos, al omului ceresc [I Co 15, 49–50] și Dumnezeu, acela e numai sânge și carne neputând primi prin cuvinte simțirea slavei duhovnicești, așa cum orbii din naștere nu pot cunoaște numai prin cuvânt lumina soarelui.

54. Cine aude, vede și simte așa, acela știe sensul celor spuse, ca unul care a purtat deja chipul [eikona] omului ceresc [I Co 15, 49–50] și a ajuns la măsura vârstei plinătății lui Hristos [Ef 4, 13]; iar cel ajuns așa poate și călăuzi frumos pe calea poruncilor lui Dumnezeu turma lui Hristos. Dar cine nu știe și este altfel, e vădit că nu poartă simțirile sufletului limpezi și sănătoase, și de aceea i-ar fi mai bine să fie condus decât să conducă în chip primejdios [pe alții].

55. Cine privește țintă la învățătorul său ca la Dumnezeu, acela nu poate contrazice. Iar dacă socotește și spune că le are pe amândouă acestea, să știe că se înșală, căci nu știe ce dispoziție au față de Dumnezeu prietenii lui Dumnezeu.

56. Cine crede că viața și moartea lui sunt în mâna păstorului său, acela nu va contrazice vreodată; neștiința acestor lucruri naște contrazicerea, care aduce moartea înțeleasă cu mintea [spirituală] și veșnică.

57. Înainte de a primi sentința, acuzatului i se dă prilejul de a-și rosti în fața judecătorului apărarea pentru cele pe care le-a făcut; dar după arătarea celor făcute și verdictul judecătorului nu mai are nimic, fie acesta lucru mic sau mare, cu care să-i contrazică pe chinuitorii [călăii] lui.

58. Înainte de a intra în acest tribunal și a-i descoperi cele din inima sa, monahul poate să-l contrazică fie din neștiință, fie socotind că poate să ascundă cele ale sale. Dar după descoperirea gândurilor și mărturisirea sinceră nu-l mai putea contrazice până la moarte pe judecătorul și stăpânul său după Dumnezeu. Căci de când a intrat în tribunal și și-a dezgolit cele ascunse ale inimii lui, monahul se convinge din capul locului, dacă și-a agonisit o cunoaștere oarecare, că e vrednic de zeci de mii de morți și crede că de orice pedeapsă și chin se poate izbăvi prin ascultarea și smerenia lui, dacă știe cu adevărat modul acestei taine.

59. Cine păzește acestea neșterse în gândirea sa, acela nu-și va pune nicicând în mișcare inima atunci când e povățuit, muștrat sau dojenit, fiindcă acela care cade în asemenea rele, adică în contrazicere și necredință față de părintele și învățătorul său duhovnicesc, acela cade în chip vrednic de milă încă din viață în cursa și adâncul iadului și devine casă a Satanei și a întregii sale puteri necurate ca fiu al neascultării și pierzaniei [*Ef* 2, 2; *In* 17, 12].

60. Pe tine, fiule al ascultării, te rog să întorci neconținut în gândirea ta aceste lucruri și să te lupți cu toată sânguința sa nu cazi în relele iadului de care s-a vorbit, ci așa să te rogi lui Dumnezeu fierbinte și să zici în fiecare zi: „Dumnezeule și

Doamne a toate, Care ai puterea asupra oricărei suflări și a oricărui suflet, Singurul care mă poți vindeca, ascultă cererea mea, a nenorocitului, și fă să dispară, omorându-l cu venirea Preasfântului Tău Duh, pe șarpele care s-a furișat în inima mea; iar pe mine, cel sărac și gol de orice virtute, învrednicește-mă să cad cu lacrimi la picioarele sfântului meu părinte și atrage sufletul lui ca să aibă compătimire și să-i fie milă de mine. Dă, Doamne, inimii mele smerenie și gânduri cuvenite unui păcătos care s-a legat să se căiască, și să nu lași până la sfârșit un suflet care Ți s-a alăturat și Te-a mărturisit o dată pentru totdeauna, iar în locul lumii întregi Te-a ales și preferat pe Tine. Căci știi, Doamne, că vreau să mă mântuiesc, chiar dacă reaua mea obișnuință este o piedică pentru mine; dar la Tine, Stăpâne, sunt cu puțință toate câte la oameni sunt cu neputință [cf. *Mt* 19, 26].”

61. Cei care au așezat cu frică și cutremur buna temelie a credinței și nădejzii în curtea cucerniciei și și-au întărit picioarele neclintite pe piatra ascultării de părinții duhovnicești și ascultă ca din gura lui Dumnezeu cele poruncite de aceia și le zidesc pe acestea în smerenia sufletului în chip neșovăielnic pe această temelie a ascultării, aceia vor avea realizări de îndată, și le va reuși această primă și mare realizare: faptul de a se tăgădui pe ei înșiși; căci a împlini voia altuia și nu pe a ta proprie produce nu numai tăgăduirea sufletului propriu, ci și omorârea față de întreaga lume⁴.

62. De cel care-l contrazice pe părintele său se bucură demonii; iar de cel ce se smerește până la moarte se minunează îngerii; căci unul ca acesta face lucrul lui Dumnezeu [*In* 6, 28] asemănându-se Fiului lui Dumnezeu, Care a împlinit ascultarea față de Tatăl Său până la moarte pe cruce [*Flp* 2, 8].

63. Zdrobirea multă și nelavremea ei a inimii întunecă și tulbură gândirea și face să dispară din suflet rugăciunea curată și smerenia, produce însă și oboseala inimii, și de aici o asprime și o învățare nesfârșită, iar prin acestea demonii produc disperarea în cei duhovnicești.

⁴ Capitol e identic cu *Discursul etic* 4, r. 151–159.

64. Când te întâmpină acestea, monahule, dar vei găsi în sufletul tău râvnă și dorință multă de desăvârșire, astfel încât dorești să împlinești toate poruncile lui Dumnezeu și să nu cazi și să nu păcătuiești nici măcar cu un cuvânt deșert [*Mt* 12, 36], nici să rămâi în urma sfinților din vechime în făptuire, cunoaștere și vedere, dar te vezi împiedicat să ajungi la o asemenea înălțime a sfințeniei de cel ce seamănă în ascuns neghina [*Mt* 13, 25] descurajării sugerându-ți și zicându-ți aceste gânduri: „E cu neputință să te mântuiești în lume și să păzești în chip neștirbit toate poruncile lui Dumnezeu!”, atunci, șezând într-un colț, adună-te pe tine însuși, strânge-ți gândul și dă sfat bun sufletului tău și spune-i: „Pentru ce ești trist, suflate al meu, și de ce te tulburi? Nădăduiește în Dumnezeu că-L voi preamări pe El. Pentru că mântuirea feței mele nu sunt faptele mele, ci Dumnezeul meu [*Ps* 41, 6]. Căci cine se va îndrepta din faptele Legii [*Ga* 2, 16]? Fiindcă nu se va îndrepta înaintea Ta tot cel viu [*Ps* 141, 2]. Ci din credința în El, Dumnezeul meu, nădăduiesc să mă mântuiesc în dar prin milostivirea Lui negrăită. Înapoia mea, Satană! Domnului Dumnezeului meu mă închin [*Mt* 4, 10] și Lui Îi slujesc din tinerețea mea, Celui ce poate să mă mântuiască numai prin mila Lui. Depărtează-te, deci, de la mine! Dumnezeu Care m-a făcut după chipul și asemănarea Lui [*Fc* 1, 26] te va nimici!”

65. Dumnezeu nu cere nimic altceva de la oameni decât numai să nu mai păcătuiască, iar acest lucru nu ține de o lege, ci e o păzire necălcată a chipului [lui Dumnezeu; *Fc* 1, 26] și a demnității noastre de sus, în care stând potrivit firii noastre și purtând haina strălucită a Duhului, rămânem în Dumnezeu și El în noi [*I In* 4, 13] făcându-ne dumnezei prin înfiere și fii ai lui Dumnezeu, însemnați fiind de lumina cunoașterii lui Dumnezeu [*Ps* 4, 7].

66. Lâncezeala [*akedia*] și povara trupului, care din lene și din nepăsare ajung până la suflet, îndepărtează de la canonul obișnuit și aduc gândirii întunecare și descurajare, ca de aici să se înmulțească în suflet gânduri de lașitate și blasfemie, și atunci cel ispitit de demonul lâncezelii [*akedia*] nu mai poate

nici măcar intra în locul obișnuit al rugăciunii, ci trândăvește și cugetă lucruri absurde împotriva Făcătorului a toate. Cunoscând deci cauza și de unde ți-au venit ție acestea, intră cu sânguință în locul obișnuit al rugăciunii tale și, căzând înaintea Dumnezeului Cel Iubitor de oameni, cere cu suspin și lacrimi întru durerea inimii tale izbăvirea de povara lăncezelii [akediei] și a gândurilor rele, iar dacă bați și stăruiești cu osteneală ți se va da degrabă libertatea față de acestea.

67. Cine și-a agonisit inima curată, acela și-a biruit lașitatea; cine se curăță încă, acela uneori o alungă, alteori e alungat de ea; dar cine nu se luptă nicidecum, acela sau e cu totul nesimțit chiar și la faptul că este prieten al patimilor și al demonilor, adăugând la boala slavei deșarte și părerea de sine, pentru că i se pare că e ceva nefiind nimic [Ga 6, 3], sau e rob și supus al lașității tremurând ca un prunc la minte și temându-se cu frică acolo unde nu e frică [Ps 13, 5], nici lașitate pentru cei ce se tem de Domnul.

68. Cine se teme de Domnul nu se teme de poruncile demonilor nici de atacurile lor neputincioase, nici de amenințările oamenilor răi; ci fiind întreg ca o flăcără sau ca un foc înflăcărat, umblă de jur-împrejur ziua și noaptea prin locuri ascunse și neluminate, și pune pe fugă demonii care fug de el mai mult decât el de ei, ca să nu fie arși de raza în chip de flăcără a focului dumnezeiesc care iese din el.

69. Cine se aliniază în urma fricii de Dumnezeu, acela nu se teme nici când petrece în mijlocul unor bărbați vicleni, având înăuntrul său frica de Dumnezeu și purtând arma nebiruită a credinței cu care poate să facă toate, chiar și cele care celor mulți li se par anevoioase și cu neputință; căci ca un uriaș în mijlocul unor pitici sau ca un leu care mugește în mijlocul câinilor și al vulpilor, se încrede în Domnul și cu tăria cugetului său lovește cu uimire și înfricoșează cugetele lor purtând ca pe un toiag de fier [Ps 2, 9] cuvântul înțelepciunii.

70. Nu te mira dacă stăpânit de lașitate tremuri temându-te de toate; căci dacă ești nedesăvârșit și nu ești tare, te temi ca un copil de sperietori; fiindcă lașitatea e o patimă copilăreas-

că și de răs a unui suflet plin de slavă deșartă⁵. Deci acestui demon nu voi să-i adresezi cuvinte sau să-i replici, căci cuvintele unui suflet care tremură și e zguduit nu sunt folositoare; lăsându-le pe acestea, smerește-ți pe cât e cu putință gândul tău și degrabă vei cunoaște că lașitatea a pierit.

71. Ținut fiind odată cineva de lăncezeală [akedia], avea mintea goală și întunecată și sufletul destrămat, așa încât puțin lipsea ca plânsul să lipsească de la inima sa, flacăra Duhului din ea să se stingă și toată casa sufletului să se umple de fum; și nu numai aceasta, dar făcându-se în el și o adormire [narcoză] a mădulelor, din trândăvie cădea într-un somn nemăsurat, încât lipsea cu necesitate de la slujba obișnuită. Împotrivindu-se acestora prin înfrânare și priveghere, de cum a biruit somnul, degrabă inima lui s-a învârtoșat din părerea de sine și în lipsa plânsului se furișă în el lașitatea. Iar când simțea că aceasta e prezentă în el, ieșea fără vreme din chiliea lui și, mergând într-un loc întunecos și plin de beznă, stătea în el întinzându-și mâinile spre cer, însemnându-se cu semnul crucii și ațintindu-și ochiul sufletului spre cer. Și cum smerea puțin gândul, de îndată demonul lașității se depărta de la el, dar atunci vrăjmașul cel cumplit al slavei deșarte, mai tare decât el, îi fura gândul vrând să-l tragă în jos și să-l predea iarăși demonului lașității. Lucru pe care înțelegându-l, s-a mirat și l-a rugat fierbinte pe Dumnezeu să-i izbăvească sufletul din asemenea curse ale diavolului.

72. Multă și cu anevoie de înțeles pentru toți e, socot, împletirea unor lucruri ca acestea, precum și răutatea și metoda demonilor. Căci am cunoscut demonul lașității aliindu-se cu cel al lăncezelii [akediei] și pe acesta ajutându-l pe acela: unul insufliând în suflet frică unită cu învârtoșare, iar altul lucrând întunecarea, orbirea și apoi disperarea sufletului și a minții. Piatră de încercare a celor ce luptă e lăncezeala [akedia] care le oferă [prilej de] smerenie.

73. Demonul lăncezelii [akediei] obișnuiește să-i războiască mai ales pe cei înaintați în rugăciune sau care se îngri-

⁵ Cf. *Scara* 21: „Despre lașitatea nebărbătească” (PG 88, 945B).

jesc de rugăciune. Căci nici un alt demon n-are putere împotriva unora ca acestora, fie că acesta primește o astfel de putere împotriva lor printr-o părăsire potrivit unei economii [a lui Dumnezeu], fie că acesta își ia puterea împotriva noastră din anomaliiile trupului, cum mai degrabă sunt convins că stau lucrurile. Ceea ce spun este aceasta: Când mănânc mult și stomacul e îngreunat și dorm pe săturate, atunci patima a pus stăpânire pe mintea mea și am fost învins; dacă, iarăși, mă înfrânez peste măsură, atunci îmi fac mintea întunecată și cu anevoie de pus în mișcare, și iarăși am căzut în aceeași patimă. Uneori însă aceste lucruri li se întâmplă celor ce se luptă și din amestecul aerului — nu știu cum anume — și din desimea vântului de miazăzi⁶.

74. Lânzezeala [akedia] e moartea sufletului și a minții. Dacă Dumnezeu i-ar îngădui să lucreze împotriva noastră după puterea ei, nimeni nu s-ar mântui vreodată. Nouă însă ne revine să i ne împotrivim după puterea noastră, iar lui Dumnezeu să ne îmboldească tainic și să ne arate biruitori în chip vădit asupra ei. Dar e cu neputință ca un mort să se scoale fără ajutorul Celui ce S-a sculat pe Sine Însuși din morți.

75. De fiecare dată când mintea răpită spre părere de sine se cufundă în aceasta și socotește că în luptele ei e ceva prin ea însăși, de tot atâtea ori harul care o luminează în chip nevăzut se depărtează de la ea și, lăsând-o în scurt timp goală [deșertată], slăbiciunea ei se vedește numaidecât, întrucât patimile se reped ca niște câini sălbatici asupra ei și caută să o mănânce; iar atunci, fiind la anaghie și neavând unde să fugă și să se mântuiască, se refugiază prin smerenie la Domnul Care poate să o mântuiască.

76. Cine a ajuns afară din lumea toată se înțelege pe sine ca unul care este într-o pustie necălcată de om și plină de fiare. De aceea, cuprins fiind de o frică de nespus și de un tremur de nepovestit, strigă spre Dumnezeu ca Iona din chit [Iona 2, 1] și din marea vieții, ca Daniel din groapa cu lei [Dn 6, 18] și cu patimi sălbatice, ca acei trei tineri din cup-

⁶ Sirocco-ul mediteranean.

torul aprins [Dn 3, 24] de focul poftei naturale, ca Manase [2 Par 33, 12] din statuia de aramă care e acest trup de lut și muritor. Și, auzindu-l, Domnul îl izbăvește din adâncul neștiinței și al iubirii lumii ca pe prorocul acela [Iona] din chit, ca să nu se mai întoarcă în acestea; îl izbăvește ca pe Daniel și din groapa gândurilor rele ale poftei, care răpesc și mănâncă sufletele oamenilor; și-i păzește nearși de atacurile pătimășe ale focului care arde și distruge sufletul lui și-l împinge și târăște cu forța spre fapte nelalocul lor, răcorindu-le sufletul cu Duhul Sfânt, ca pe israeliții aceia; și păzindu-l necăzut și neumilit de acest trup pământesc, greu și foarte împătimit, îl face fiu al luminii [1 Tes 5, 5] și-i dă să guste încă de aici din nemurire.

77. Sufletul care locuiește cu afecțiune în umilința acestui trup, întrucât își însușește plăcerile acestuia, ține la slava oamenilor sau, când nu face caz de acestea, e sensibil la voioșia acestei atmosfere, e cu totul nemișcat și nerăvnitor față de orice virtute și poruncă a lui Dumnezeu ca unul împovărat și împiedicat în chip cumplit de relele mai sus-zise. Dacă însă, trezit fiind de ostenelele pătimirii celor rele și de lacrimile pocăinței, va scutura de la sine povara trupului și va spăla în curgerile lacrimilor sarea cugetului pământesc, dacă ajunge mai presus de umilința celor văzute și se va desfăta de o lumină curată învrednicindu-se de libertatea față de tirania patimilor, atunci strigă spre Dumnezeu ca prorocul: „Rupt-ai haina mea din pânză de sac și m-ai încins cu veselie, ca să-Ți cânt Ție slava mea și să nu mă măhnesc” [Ps 29, 12–13].

78. Dumnezeuiasca Scriptură⁷ sugerează că trei sunt locurile în care mintea preferă să locuiască de obicei; eu însă spun că ele sunt mai degrabă două, nu ca să învăț lucruri contrare Scripturii — să nu fie! —, ci nenumărând ceea ce este la mijloc între început și sfârșit; ca, de exemplu, cel ce trece dintr-o cetate în alta și dintr-un ținut în altul nu numește cetate sau ținut drumul pe care l-a străbătut, chiar dacă lucrurile văzute de el pe aceste drum sunt multe și minunate. Fiindcă acela

⁷ Cf. Sol 7, 18, dar mai ales MARCU ASCETUL, *Despre cei ce cred că se îndreptăază din fapte* 90 (PG 65, 941CD; FR 1, 1947, p. 257).

care trece din Egipt spre Pământul Făgăduinței și se stabilește în acesta din urmă își aduce aminte de toate cele din mijloc și pe acestea le povestește tuturor, dar nu spune că a trecut de la un prim oraș sau ținut la un al doilea și un al treilea, ci vorbește ca și cum a trecut de la robie la libertate, de la întuneric la lumină și de la captivitate la reșezarea în patria lui. Așa și mintea noastră a oamenilor obișnuiește să treacă de la împătımire la nepătımire, de la robia față de patimi la libertatea Duhului, de la prejudecata contrară firii, pe care legea duhovnicească o numește captivitate, la urcușul mai presus de fire, de la marea vieții la starea senină în afara lumii, de la amărăciunea grijilor și necazurilor vieții la negrăita dulceață și lipsă de griji de orice lucru, de la pofta, preocuparea și tulburarea de cele multe la afecțiunea și iubirea totală numai față de Unu.

79. Trecerea minții de la cele văzute la cele nevăzute și mutarea șederii ei de la cele simțite la cele mai presus de simțire produce uitarea tuturor celor lăsate în urmă. Deci pe aceasta o numesc cu adevărat liniștire [isihie] și spațiu și loc al liniștirii, la care cel ce s-a învrednicit să ajungă nu va mai coborî iarăși de acolo, ca Moise, după patruzeci de zile și nopți petrecute acolo, ci, încredințat că e bine să fie acolo [Mt 17, 4], nu se mai întoarce deloc spre cele de jos, ci, făcându-se prin aceasta casă a Treimii, va locui în aceasta ca în însăși Împărăția cerurilor, iubirea ținându-l și nemailăsându-l să cadă de aici.

80. Nu numai isihastul sau cel supus, ci și egumenul și întâi-stătătorul multora, ba chiar și cel ce slujește trebuie să fie în chip neîndoielnic lipsit de griji, adică liber de toate lucrurile vieții acesteia; căci dacă ne facem griji, ne găsim călcători ai poruncii lui Dumnezeu care zice: „Nu vă îngrijiți în sufletul vostru ce veți mânca sau ce veți bea sau ce veți îmbrăca, pentru că toate acestea le caută păgânii” [Mt 6, 25] și iarăși: „Vedeți să nu vi se îngreuneze inimile voastre în înflăcărări, beții și grijile vieții” [Lc 21, 34].

81. Cine își are gândul îngrijorat de lucrurile vieții acestuia, acela nu e liber, căci e ținut și înrobît de grija acestora, fie că se îngrijește de acestea pentru el însuși, fie pentru alții.

Dar cine este liber de acestea, acela nu-și va face griji în viață nici pentru el însuși, nici pentru alții, chiar dacă ar fi episcop, egumen sau slujitor; dar nici nu va fi cândva trândav sau va disprețui ceva din cele mai umile și mai mici [Mt 18, 10], ci, făcând și lucrând toate în chip plăcut lui Dumnezeu, va fi lipsit de griji în toate și în toată viața.

82. Există o grijă fără fapte și o faptuire fără griji, precum și, invers, o lipsă de griji făptuitoare și o nelucrare plină de griji, pe care le-a arătat și Domnul zicând: „Tatăl Meu până acum lucrează și Eu lucrez” [In 5, 17] și iarăși: „Lucrați nu pentru hrana cea pieritoare, ci pentru cea care rămâne în viața veșnică” [In 6, 27], nu ca să desființeze lucrul, ci ca să ne învețe lucrarea fără griji. Iar zicând: „Căci cine îngrijindu-se va putea adăuga staturii sale un cot?” [Mt 6, 27] desființează grija nefăptuitoare; iar despre grija făptuitoare a zis: „Ce vă îngrijiiți de haină sau de mâncare? Nu vedeți crinii țarinii și păsările cerului cum cresc și se hrănesc?” [Mt 6, 25–28]. Astfel pe una desființând-o iar pe alta întărind-o, Domnul ne învață cum anume trebuie să lucrăm cu grijă fără să ne facem griji și cum anume fiind fără griji să ne abținem de la o lucrare necuvenită.

83. Nu surpa casa ta vrând să o zidești pe cea a aproape-lui, căci vezi cât de greu și anevoios e lucrul, ca nu cumva, alegând să faci aceasta, și pe a ta să o surpi și nici pe a acelaia să nu poți s-o zidești.

84. Dacă nu ți-ai agonisit o desăvârșită lipsă de afecțiune pătimasă față de lucrurile vieții și bani, nu voi să întreprinzi administrarea acestor lucruri, ca să nu fi prins în ele și, în loc de a primi plata slujirii tale, să suferi osândă de hoț și fur de cele sfinte. Dacă însă ești silit la aceasta de întâi-stătătorul tău, fii ca unul care ține în mână un foc aprins și, îndepărtând atacul gândului prin mărturisire și pocăință, vei fi păzit nevătămat de rugăciunea întâi-stătătorului.

85. Cine nu s-a făcut nepătimitor nu numai că nu știe ce este nepătimirea, dar nici măcar nu crede că poate exista pe pământ cineva ajuns așa. Căci cum oare cel ce nu s-a tăgăduit

mai întâi pe sine însuși [Mt 16, 24] și nu și-a vărsat cu râvnă sângele său pentru această viață cu adevărat fericită, va presupune că un altul a făcut acestea ca să-și agonisească nepătimirea? Așa și cel căruia i se pare că are pe Duhul Sfânt neavând nimic, atunci când aude de lucrările Lui în cei ce au pe Duhul Sfânt, nu crede vreodată că este cineva în generația aceasta care să poată fi aflat sub înrăurirea lucrării Duhului Sfânt și să fie pus în mișcare de Acesta ori să fi ajuns în chip conștient și simțit la vederea Lui, deopotrivă cu Apostolii lui Hristos și cu sfinții cei din veac. Căci fiecare judecă starea proprie și pe cele ale aproapelui, fie ele virtute sau răutate, după cum este el.

86.⁸ Una este nepătimirea sufletului și alta nepătimirea trupului; căci prima sfințește și trupul prin strălucirea ei și revărsarea luminii Duhului, dar cealaltă singură nu-l poate folosi cu nimic pe cel ce și-a agonisit-o.

87. Una e nemișcarea mădularelor sufletului și ale trupului, și alta agonisirea virtuților; căci prima ține de fire, dar cealaltă contrage toate mișcările firii.

88. A nu pofti ceva din cele desfătate și plăcute ale lumii nu e egal cu a dori bunătățile veșnice și nevăzute, căci una e ceva și alta e altceva; fiindcă mulți le-au disprețuit pe cele dintâi, dar puțini oameni s-au îngrijit de cele de-al doilea.

89. A întoarce cineva spatele lumii și a nu căuta slava oamenilor [In 12, 43] nu e același lucru cu a atârna de slava lui Dumnezeu și e o mare distanță între ele; căci pe cea dintâi au respins-o și mulți stăpâniți de alte patimi, dar puțini s-au învrednicit, și doar cu multă osteneală și chin, să o ia pe cea de-a doua.

90. Una e a te mulțumi cu o haină umilă și a nu dori un veșmânt strălucitor și alta a îmbrăca lumina lui Dumnezeu, căci una e ceva iar alta e altceva; fiindcă pe una au disprețuit-o și unii târâți de zeci de mii de pofte, dar pe cealaltă au

⁸ Capitolele 86–99 se regăsesc aproape textual în *Discursul teologic 4*, putând fi privite ca pasaje extrase din acesta.

îmbrăcat-o numai cei ce o caută neabătut prin toată pătimirea celor rele și care s-au făcut fii ai luminii și ai zilei [1 Tes 5, 5] prin lucrarea poruncilor.

91. Una este a vorbi smerit iar alta avea smerită-cugetare, una e smerenia și alta e floarea smereniei, una e rodul ei și alta e frumusețea rodului ei, și una e dulceața frumuseții lui și alta lucrările rodului ei pe lângă acestea. Dintre acestea, unele sunt în puterea noastră, iar altele nu sunt în puterea noastră: stau în puterea noastră a gândi, a cugeta, a zice și a face toate câte ne duc la smerenie; dar sfânta smerenie și celelalte însușiri, haruri și lucrări ale ei sunt un dar al lui Dumnezeu și nu vin de la noi și nimeni nu se va învrednici de ele vreodată, dacă nu va arunca mai înainte frumos în pământ ca pe niște semințe cele ce sunt în puterea noastră.

92. Una est a nu te înfuria în necinstiri, ocări, încercări și necazuri, și alta a-ți găsi plăcerea în ele și a te ruga pentru cei ce ne fac acestea; una este a-i iubi din suflet și alta a-ți întipări în minte fața fiecăruia din ei și a-i îmbrățișa în chip nepătimăș în lacrimi de iubire sinceră ca pe niște prieteni adevărați, fără ca atunci să se găsească în suflet nici o urmă de repulsie. Dar și mai mare decât acestea pe care le-am spus e atunci când în însăși vremea încercării cineva va avea fără schimbare o dispoziție asemănătoare față de cei care-l bârlesc, îl defaimă și judecă, îl osândesc, îl ocărăsc și scuipă în față, ca și față de cei care pe față arată în afară o dispoziție de prietenie, dar în ascuns fac lucruri asemănătoare, neputându-se ascunde însă. Dar, iarăși, incomparabil mai mare decât acestea este, socot, ca cineva să uite în chip desăvârșit cele pe care le-ar suferi și să nu-și aducă amine de ceva din cele întâmplare nici în absența, nici în prezența celor ce l-au necăjit, ci a-i primi și a vorbi cu ei în întâlniri și la comesenii în chip asemănător unor prieteni fără nici un gând la cele întâmplare.

93. A-ți aduce aminte de Dumnezeu nu e la fel cu a-L iubi pe Dumnezeu, nici a te teme de El nu e la fel cu a păzi poruncile Lui, căci fiecare din acestea e altceva, dar amândouă sunt proprii celor desăvârșiți și nepătimitori.

94. Una e nepăcătuirea și alta lucrarea poruncilor, căci ultima e a celor ce luptă și viețuiesc după Evanghelie, dar prima e numai a celor ce și-au agonisit prima nepătimire.

95. Nu orice nelucrare este și liniștire, nici liniștirea nu e și tăcere, căci fiecare din acestea e altceva. Căci cea dintâi e a celor ce nu vor să știe ce e împărtășirea bunătăților lui Dumnezeu nici să realizeze ceva din cele bune; cea de-a doua e a celor ce-și fac mereu răgaz pentru cunoașterea lui Dumnezeu [*Ps* 45, 19], se predau cuvântului înțelepciunii lui Dumnezeu [*I Co* 12, 8], cercetează adâncurile lui Dumnezeu [*I Co* 2, 10]; iar cea de-a treia e a celor ce lucrează lucrarea minții întru luarea-aminte [atenția] a gândirii care se îngrijește de gânduri.

96. Nu e același lucru retragerea [anahoreza], mutarea dintr-un loc în alt loc și adevărata înstrăinare, ci fiecare e altceva. Căci prima e a celor ce se bat și e fie a celor purtați din pricina nepăsării de o minte nestatornică, fie a celor ce din pricina excesului înflăcărării lor doresc lupte încă și mai mari. Cea din urmă însă e a celor ce s-au răstignit pentru lume [*Ga* 6, 14] și pentru lucrurile lumii și doresc să fie pururea numai cu Dumnezeu și cu îngerii, și așa nu se mai întorc deloc spre cele omenești.

97. Una e a te împotrivi și a te război cu vrăjmașii și alta a-i înfrânge, a-i supune și a-i omorî, căci cel dintâi lucru e propriu luptătorilor și vitejilor în asceză, iar cel de-al doilea e propriu celor nepătimitori și desăvârșiți.

98. Toate acestea sunt fapteuri ale sfinților care umblă în lumina nepătimirii; dar aceia care află că ei înșiși sunt în afara acestora să nu se lase înșelați de cineva nici să-și amăgească sufletele lor, ci să știe că umblă în zadar ca într-un întuneric.

99. Mulți s-au supus unora ca acestea, unul pentru una, altul pentru alta, dar foarte puțini sunt cei ce au întreprins făptuirea lor cu frică și iubire de Dumnezeu, și numai ei, fiind ajutați de har, au izbândit în scurt timp lucrarea virtuții și au tins spre cele despre care s-a vorbit. Ceilalți însă sunt lăsați, potrivit celor spuse [de Scripturi], să rățăcească „în pă-

mânt necălcat și nu pe cale” [Ps 106, 40] potrivit cu ceea ce s-a spus: „I-am lăsat să umble după dorințele inimilor lor și vor merge după dorințele lor” [Ps 80, 13].

100. Cel ce prin sânguința preabună a ajuns la experiența acestora va cunoaște sensul celor spuse. Dar cel ce este altfel, acela va înțelege cele spuse în chip simțit [sensibil], iar despre cele spuse în chip duhovnicesc și înțeles cu mintea [spiritual] va avea numai simple sensuri teoretice, sau, mai bine zis, își va plăsmui în gândirea sa plăsmuiri mincinoase, iar ca unul stăpânit de minciună, va fi departe de adevărul celor spuse.

101. Când prin osteneli și sudori multe ai ajuns mai presus de umilința trupului și, dezlegat de nevoile lui, îl porți ușor și ca pe unul duhovnicesc, ca pe unul care nu mai simte nici osteneală, nici foame, nici sete, atunci vei vedea mai bine ca într-o oglindă [cf. 1 Co 13, 12] pe Cel ce este mai presus de minte și, lăcrimând, vei vedea cu ochii descoperiți pe Cel pe Care nimeni nu L-a văzut vreodată [In 1, 18] iar atunci, sufletul tău fiind mușcat de dragostea [eros] Aceluia, vei face o tânguire amestecată cu lacrimi. Atunci să-ți aduci amine de mine și să te rogi pentru mine, smeritul, ca unul care ai deja unirea cu Dumnezeu și o îndrăznire spre El ce nu poate fi rușinată.

Alte 25 de capitole gnostice și teologice ale aceluiași

1. Nici celui ce teologhisește nu i se potrivește pocăința, nici celui ce se pocăiește nu îi stă bine teologhisirea, căci pe cât sunt de departe răsăriturile de apusuri [*Ps* 102, 2], pe atât mai înaltă e teologhisirea decât pocăința. Fiindcă acela care este în pocăință și face cu adevărat faptele pocăinței e ca un om care petrece în boli și neputințe, sau ca un sărac în zdrențe care strigă după milostenie; dar cine teologhisește se aseamănă celui ce petrece la curțile împărătești în strălucirea unei haine preaîmpărătești, este familiar cu împăratul și, ca atare, grăiește cu el mereu și în fiecare clipă îi răsună în urechi în chip limpede poruncile și voile lui.

2. Sporul cunoașterii lui Dumnezeu se face cauză și izvor al necunoașterii de către noi a tuturor celorlalte, ba chiar și a lui Dumnezeu Însuși, multa luminare a Lui e o nevedere totală, iar simțirea supradesăvârșită mai presus de simțire e o nesimțire a tuturor celor ce sunt în afara ei. Căci cum va fi o simțire cunoașterea care nu știe ce fel, cât, unde, care și cum sunt cele în care este și nu le poate afla sau înțelege deloc? Nu cumva mai degrabă acelea sunt mai presus de simțire, iar mintea ajunsă la simțirea neputinței ei nu se va găsi oare mai presus de simțire? „Căci cele pe care ochiul nu le-a văzut, urechea nu le-a auzit și la inima omului nu s-au suit” [*1 Co* 2, 9] cum vor cădea oare sub simțire?

3. Domnul Care ne dăruie cele mai presus de simțire ne dă prin Duhul Lui și o altă simțire mai presus de simțire, ca să

simțim limpede și curat în chip suprafiresc prin toate simțirile darurile și harurile Lui mai presus de simțire.

4.⁹ Tot cel nesimțit față de Unu e nesimțit față de toate, așa cum și cel ce are o simțire față de Unu e în simțirea a toate și, în același timp, în afara simțirii a toate: e în simțirea a toate și nu e cuprins de simțirea lor.

5. Cel surd față de Cuvântul e surd față de orice glas, așa cum cel ce aude Cuvântul aude toate; surd față de orice glas, acesta aude toate și nimic, decât numai pe cei care-și fac cuvintele lor în Cuvântul, și nici atunci nu-i aude de fapt pe ei, ci numai Cuvântul care grăiește fără glas în glasul lor.

6. Cine aude, vede și simte așa, cunoaște sensul celor spuse. Dar cine nu-l cunoaște e vădit că nu are limpezi și sănătoase nici simțirile sufletului; și așa fiind, nici nu cunoaște că „a fost creat ca un privitor al creației văzute și un inițiat al celei gândite cu mintea [spirituale]”¹⁰ dar, deși era în cinste, s-a alăturat și s-a asemănat dobitoacelor fără minte [*Ps* 48, 13] și care trag poveri și, asemănându-se lor, rămâne așa dacă nu se întoarce, dacă nu e chemat înapoi sau readus la demnitatea lui dintâi potrivit darului economiei Stăpânului și Domnului nostru Iisus Hristos Fiul lui Dumnezeu.

7. Cât ești jos, nu cerceta cele de sus; iar înainte de a ajunge sus, nu cerceta cu curiozitate cele de jos, ca nu cumva alunecând să cazi din amândouă, sau, mai bine zis, să fi părăsit împreună cu cele de jos.

8. Așa cum cel care a fost ridicat de împărat din sărăcia ultimă la bogăție, a fost investit de el într-o demnitate de vază și o haină strălucitoare, când primește porunca de a sta înaintea feței lui, privește la împăratul cu dor și-l iubește nemăsurat ca pe un binefăcător, înțelege limpede haina în care a fost investit, recunoaște demnitatea pe care a primit-o și știe bogăția care i s-a dat, tot așa și monahul care s-a retras cu

⁹ Capitolele II, 4–6 amestecate cu capitolele I, 51–54 cu un conținut similar, se regăsesc în *Cateheza* 28 de unde par a fi fost extrase.

¹⁰ GRIGORIE DIN NAZIANZ, *Oratio* 38, 11 (*PG* 36, 324A).

adevărat din lume și din lucrurile din ea și a venit la Hristos, fiind rechemat în chip simțit și ridicat prin lucrarea poruncilor la înălțimea contemplației duhovnicești, Îl vede în chip nerătăcit pe Dumnezeu Însuși și înțelege limpede schimbarea care s-a făcut cu el; căci vede pururea harul Duhului care strălucește de jur-împrejurul lui, și care se numește haină și purpură împărătească sau, mai bine zis, care este Însuși Hristos, dacă aceia care cred în El s-au îmbrăcat în El [Rm 13, 14].

9. Cine s-a îmbogățit cu bogăția cerească, și anume cu venirea și sălășluirea Celui ce a zis: „Eu și Tatăl vom veni și Ne vom face la el sălaș” [In 14, 23], acela știe în cunoștința sufletului de ce mare har s-a desfătat și ce bogăție poartă în palatul inimii lui; căci vorbind cu Dumnezeu ca un prieten cu prietenul său, stă cu îndrăzneală înaintea feței Celui ce locuiește într-o lumină neapropiată [I In 6, 16].

10. Fericit e cel ce crede în acestea; de trei ori fericit însă e cel ce se sânguiește să ia prin făptuire și lupte sfinte cunoașterea celor spuse; dar înger, ca să nu spun mai mult, e cel ce a ajuns prin contemplare și cunoaștere la înălțimea acestei stări și s-a făcut aproapele lui Dumnezeu ca fiu al lui Dumnezeu.

11. În felul în care cel ce stă pe țărmul mării vede noianul nesfârșit al apelor, dar nu poate cuprinde capătul lor, ci vede numai o parte, așa și cel ce s-a învrednicit să privească prin contemplare oceanul infinit al slavei lui Dumnezeu și să-l vadă cu mintea, îl vede nu cât este, ci cât e cu putință ochilor înțelegi cu mintea ai sufletului său.

12. Așa cum cel ce stă lângă mare, nu numai o vede pe aceasta, dar vrea și să intre în apele ei, tot așa și aceia dintre cei duhovnicești care vor să intre în lumina lui Dumnezeu ajung, pe cât sunt împinși de dorință, la împărtășirea și vederea ei în chip conștient.

13. Așa cum, până când este în afara apelor, cel ce stă lângă țărmul mării vede toate și înțelege noianul apelor, dar atunci când începe să intre în ape și se cufundă în ele, pe cât coboară în ele, pe atât pierde vederea celor din afară, tot așa

și cei ce ajung părtași ai luminii dumnezeiești, pe cât înaintează în cunoașterea dumnezeiască, cad încă și mai mult în chip proporțional în necunoaștere.

14. Așa cum cel care a intrat în apele mării până la genunchi sau până la brâu, vede limpede toate cele ce sunt în afara apelor, dar după ce coboară în adânc și ajunge întreg sub ape nu mai poate vedea ceva din cele din afară și nu mai știe decât că e întreg în abisul mării, tot așa se întâmplă și cu cei ce sporesc în progresul duhovnicesc și urcă la desăvârșirea cunoașterii și contemplării.

15. Când cei ce progresează în desăvârșirea duhovnicească sunt luminați în parte, adică le este luminată numai mintea, atunci ei oglindesc cu mintea slava Domnului și sunt învățați în chip tainic de harul de sus al lui Dumnezeu o cunoaștere a cunoașterii și descoperiri ale unor taine, fiind aduși de la contemplarea celor ce sunt la cunoașterea Celui ce este mai presus de cele ce sunt.

16. Când cei ce se apropie de desăvârșire și văd încă doar în parte, înțeleg nesfârșirea [infiniatea] și necuprinderea a ceea ce văd, sunt loviți de uimire, căci pe cât pătrund în lumina cunoașterii pe atât primesc cunoașterea necunoașterii lor. Dar când ceea ce le apare în chip nedeslușit arătându-li-se ca într-o oglindă [I Co 13, 12] și luminând parțial realitatea gândită de ei cu mintea, va binevoi să li se arate mai mult și să se unească prin împărtășire [*kata methexin*] cu cel luminat de ea cuprinzându-l întreg în ea însăși, iar acela e părăsit întreg în adâncul Duhului ca în mijlocul unui abis de ape luminoase, atunci acela, ajungând ca mai presus de orice cunoaștere, vine în chip negrăit la o necunoaștere totală.

17. Când mintea e simplă sau, mai bine zis, goală de orice gând și îmbrăcată întreagă în lumina simplă a lui Dumnezeu, fiind învăluită de ea, atunci ea nu mai poate găsi, ca să fie pusă în mișcare spre înțelegerea Aceluia, altceva decât realitatea în care este, ci rămâne în abisul luminii dumnezeiești, neputând să mai privească deloc în afară. Aceasta este ceea ce [spune Scriptura]: „Dumnezeu este Lumină” [I In 1, 5], și

încă „Culmea Luminii” și pentru cei „care au ajuns la ea e odihna oricărei contemplații”¹¹.

18. Când e acoperită întreagă de întunericul și lumina dumnezeiască, mintea aflată mereu în mișcare ajunge nemișcată și cu totul lipsită de gânduri, dar ajunge și la vederea, simțirea și desfătarea bunătăților în care este; căci adâncul Duhului Sfânt nu este ca adâncul apelor mării, ci El e o Apă vie a Vieții veșnice [*In* 4, 10]. Toate cele de acolo sunt cu neputință de înțeles, tâlcuit și cuprins; străbătând toate cele văzute și înțelese, mintea ajunge în ele, și atunci se mișcă și se întoarce nemișcat numai în acelea, viețuind într-o Viață mai presus de viață, fiind o lumină în Lumină și nu o lumină în ea însăși; căci atunci ea nu se vede pe ea însăși, ci pe Cel ce este mai presus de ea și, schimbându-i-se gândirea din slava de acolo, nu se mai cunoaște în întregime pe ea însăși.

19. Fiind mort și în același timp nu mort, cel ce a ajuns la măsurile desăvârșirii viețuiește în ceea ce este Dumnezeu, ca unul care nu mai viețuiește pentru sine însuși [*Rm* 14, 7]; e orb ca unul care nu mai vede prin fire; a ajuns mai presus de toată vederea naturală ca unul care a primit ochi noi și incomparabil mai buni decât cei ai firii și vede mai presus de fire; e nelucrător și nemișcat ca unul care a împlinit toată lucrarea lui; e fără gânduri ca unul care a ajuns la unirea mai presus de gândire și se odihnește acolo unde nu mai e lucrare a minții sau mișcare spre vreo reflecție, sau raționare sau gândire; căci nu poate înțelege sau învăța cele ce sunt cu neputință de înțeles și se odihnește în acestea cu odihna aceea care e nemișcarea fericitei nesimțiri, desfătându-se adică fără curiozitate într-o simțire sigură a bunătăților celor cu neputință de exprimat.

20.¹² Cine nu s-a învrednicit să ajungă la o asemenea măsură a desăvârșirii și la dobândirea unor bunătăți ca acestea, să se condamne numai pe sine însuși și să nu zică, invocând pretexte, că lucrul e cu neputință sau că desăvârșirea se face doar în chip înconștient, ci să cunoască, dobândind certitudi-

¹¹ GRIGORIE DIN NAZIANZ, *Oratio* 21, 1 (PG 35, 1084B).

¹² Capitol extras din concluzia *Discursului etic* 10.

ne din dumnezeieștile Scripturi, că lucrul e cu puțință și adevărat, că el se face în chip real și conștient, și că de astfel de bunătăți fiecare se lipsește în chip proporțional cu lipsa și nelucrarea poruncilor.

21. Mulți citesc dumnezeieștile Scripturi, iar alții le aud citindu-se, dar puțini pot cunoaște corect sensul și înțelesul celor citite; aceștia afirmă uneori că lucrurile spuse de dumnezeieștile Scripturi sunt cu neputință, iar alții socotesc că ele sunt cu totul nevrednice de crezare sau le alegorizează rău, și atunci despre cele spuse pentru timpul de acum judecă că se vor realiza în viitor, iar cele zise despre cele viitoare le primesc ca deja făcute și făcându-se în fiecare zi; și așa în aceștia nu există o judecată dreaptă, nici o diagnoză adevărată în lucrurile dumnezeiești și omenеști.

22. Dumnezeu a făcut dintru început două lumi: vizibilă și invizibilă, dar un singur împărat al celor vizibile purtând în el însuși prin ceea ce este vizibil și prin ceea ce este inteligibil [înțeles cu mintea] caracterele celor două lumi. Aceste două lumi sunt luminate în chip corespunzător de doi sori, unul sensibil [simțit], altul inteligibil [înțeles cu mintea]; și ceea ce este soarele pentru cele sensibile și vizibile, aceasta este Dumnezeu pentru cele invizibile și inteligibile, fiindcă El este și se numește Soare al dreptății [Mal 4, 2]. Iată deci, potrivit acestora, doi sori, unul sensibil și unul inteligibil, precum și două lumi: una din cele două, lumea sensibilă și toate cele din ea, sunt luminate de acest soare sensibil și vizibil, iar cealaltă, adică lumea inteligibilă, și cei din ea sunt luminate și strălucite de Soarele inteligibil al dreptății [Mal 4, 2]. Așadar, cele sensibile sunt luminate de soarele sensibil, iar cele inteligibile de Soarele inteligibil în mod distinct, neexistând în genere nici o unire, cunoaștere sau comuniune nici a celor inteligibile cu cele sensibile, nici a celor sensibile cu cele inteligibile.

23. Singur omul dintre toate cele vizibile și inteligibile a fost creat ființă dublă de Dumnezeu, având trup alcătuit din patru elemente¹³, simțire și respirație, prin care se împărtășeș-

¹³ Pământul, apa, aerul și focul.

te de aceste elemente și trăiește în ele, și suflet înzestrat cu minte, material și incorporeal unit cu acestea în chip negrăit și neiscodit și amestecat cu ele în chip neamestecat și necontopit. Acestea sunt un om, animal muritor și nemuritor, vizibil și invizibil, sensibil și inteligibil, văzător al creației văzute și cunoscător al celei gândite cu mintea¹⁴. Deci așa cum cei doi sori își împart lucrările între cele două lumi, tot așa este și în omul care e unu: unul luminează trupul, iar celălalt sufletul, și fiecare dă părții luminate de el împărtășirea luminii proprii lui în chip îmbelșugat sau precar, după puterea lui receptivă.

24. Soarele sensibil e văzut dar nu vede; Soarele inteligibil e atât văzut de cei vrednici, cât îi vede și El, încă mai mult, pe toți cei care-L văd pe El. Soarele sensibil nu vorbește nici nu îi dă cuiva să vorbească; Soarele inteligibil atât vorbește cu prietenii Lui, cât le și dăruie tuturor să vorbească. Când strălucește în grădina sensibilă, soarele sensibil uscă umiditatea pământului numai prin căldura razelor lui, dar nu el îngrașă plantele și semințele; Soarele inteligibil însă, atunci când se arată în suflet, le face pe amândouă: uscă umiditatea patimilor și curăță urâciunea lor, și tot el îngrașă pământul inteligibil al sufletului, din care se hrănesc, udate puțin câte puțin, plantele virtuților.

25. Soarele sensibil răsare și luminează lumea sensibilă și toate cele din ea: oameni, fiare, dobitoace și orice altceva, peste care revarsă deopotrivă lumina lui, dar el apune iarăși și lasă întunecat locul pe care l-a luminat; Soarele inteligibil a strălucit și strălucește pururea fiind cuprins întreg fără cuprindere în universul întreg, dar este separat de cele create de El și e întreg distanțat în chip nedistanțat de acestea, fiind întreg în toate creaturile vizibile și întreg în afara acestora, întreg în cele vizibile și întreg în cele invizibile, e prezent întreg pretutindeni și nu este întreg nicăieri nicidecum¹⁵.

¹⁴ Cf. GRIGORIE DIN NAZIANZ, PG 36, 324A.

¹⁵ În capitolele 22–25, Sfântul Simeon se inspiră din SFÂNTUL GRIGORIE DIN NAZIANZ (PG 35, 1084; 36, 321 sq.).

Alte 100 de capitole teologice și practice ale aceluiași

1. Hristos e început/pârgă [*1 Co 15, 13*], mijloc și desăvârșire; căci Cel ce este în cele dintâi [*Col 1, 18*] este în toate, în cele de mijloc și ultime ca și în cele dintâi; fiindcă în El nu e deosebire între acestea, așa cum nu e nici barbar, nici scit, nici elin, nici iudeu, ci toate și în toți Hristos [*Col 3, 11*].

2. Străbătând prin toate de la cele dintâi și până la cele din urmă ca de la cap până la picioare, Sfânta Treime îi strânge pe toți și îi alipește, unește și leagă de Ea Însăși și, strângându-i, îi face tari și nefrânți și Se arată în fiecare din ei făcându-Se cunoscută Una și Același, Ea Care e Dumnezeu în Care cei din urmă se fac cei dintâi și cei dintâi ca cei din urmă [*Mt 20, 16*].

3. Noi, credincioșii, trebuie să-i vedem pe toți credincioșii ca una și să gândim că în fiecare din ei e Hristos, iar prin iubirea față de El să avem o astfel de dispoziție, încât să fim gata să ne punem sufletele noastre pentru El [*In 15, 3 sq.*]. Căci nu trebuie să spunem sau să credem despre cineva că e rău, ci pe toți trebuie să-i vedem ca buni, precum am spus; chiar dacă vezi pe cineva chinuit de patimi, nu-l urî pe fratele tău, ci patimile care se războiesc cu el, iar dacă e tiranizat de pofte și prejudecăți, să-ți fie încă și mai mult milă de el, ca nu cumva să fii tu însuși ispitit, ca unul ce ești supus schimbărilor unei materii ușor instabile.

4. În felul în care cetele gânditoare ale puterilor de sus [ale îngerilor] sunt luminate de Dumnezeu în ordine începând

de la prima ceată la cea de-a doua, de la aceasta la cealaltă și așa mai departe, revărsarea luminii dumnezeiești străbătând în felul acesta toate, tot așa și sfinții, luminați fiind de dumnezeieștii îngeri, legați și uniți prin legătura Duhului, se fac egalii și emulii lor. Căci venind din generație în generație [Ps 5, 27] de la sfinții care i-au precedat și alipindu-se de ei prin lucrarea poruncilor lui Dumnezeu, sfinții sunt luminați în chip asemănător acelor primind harul lui Dumnezeu prin împărțășire [*kata methexin*] și devin ca un lanț de aur [*chryse halysis*], fiecare din aceștia fiind o verigă legată de cel dinainte prin credință, fapte și iubire, în așa fel încât ei sunt și devin în Unul Dumnezeu un unic lanț care să nu poată fi rupt ușor.

5. Dacă cineva e fals din ipocrizie sau reprobabil din fapte, ori e frânt ușor de vreo patimă sau e lipsit în parte puțin din nepăsare, atunci el nu este numărat împreună cu cei întregi, ci e lepădat ca unul netrebnic și neîncercat, pentru ca la vremea întinderii să nu facă să se rupă legătura lanțului și așa să se lucreze o distanță între cele nedistanțate și o întristare de ambele părți: a celor dinainte pentru cei care-i urmează și a acestora din urmă pentru separarea de cei dinainte.

6. Cine nu dorește cu o iubire și o dorință foarte tare prin smerită-cugetare unirea de ultimul dintre toți sfinții, ci are față de el chiar și numai o mică necredință, acela nu se va uni vreodată, nici nu se va înșira, împreună cu el, cu sfinții cei dintâi și cu cei dinaintea lui, chiar dacă i se pare că are credința și toată iubirea față de Dumnezeu și față de toți sfinții; căci va fi aruncat afară de ei ca unul care n-a primit prin smerită-cugetare locul în care a fost rânduit și în care a fost hotărât mai înainte de veci de Dumnezeu să se lege împreună cu aceștia.

7. Plânsului potrivit lui Dumnezeu îi premerge smerenia, dar îi urmează o bucurie și o veselie negrăită, iar în smerenia potrivit lui Dumnezeu e sădită nădejdea mântuirii. Căci pe cât se socotește cineva pe sine însuși mai păcătos decât toți oamenii, pe atât va crește și va înflori în inima lui împreună cu smerenia și nădejdea, asigurându-l că prin ea se va mântui.

8. Pe cât coboară cineva în adâncul smereniei și deznădăjduiește de sine însuși ca unul nevrednic să se mântuiască, pe atât plânge și varsă izvoare de lacrimi; proporțional cu aceasta va tâșni în inima lui bucuria, iar împreună cu aceasta va izvorî și va crește și nădejdea oferindu-i certitudinea mai sigură a mântuirii.

9. Fiecare trebuie să se observe pe sine însuși și să înțeleagă că nu trebuie să se încreadă numai în nădejde, fără plânsul potrivit lui Dumnezeu și smerenia duhovnicească, nici în smerită-cugetare și lacrimi, fără nădejdea și bucuria duhovnicească ce urmează acestora.

10. Există o pretinsă smerenie provenită din lene, din nepăsare și dintr-o puternică osândire a conștiinței; cei ce o au socotesc că aduce mântuire, dar nu este așa, fiindcă aceasta nu are unit cu ea plânsul cel de-bucurie-făcător [*to charopoi-on penthos*].

11. Există un plâns fără smerenie duhovnicească și cei ce plâng așa îl socotesc curățitor de păcate. Dar se înșeală în deșert cei ce cred aceasta, căci se lipsesc de dulceața Duhului produsă în chip tainic în cămara minții sufletului și nu gustă bunătatea Domnului [*Ps 33, 9*]; de aceea unii ca aceștia se aprind ușor spre mânie și nu mai pot disprețui în chip desăvârșit lumea și cele din lume. Iar acela care nu le-a disprețuit în chip desăvârșit pe acestea și nu și-a agonisit o ură din suflet față de ele, acela nu va putea avea vreodată nici nădejdea sigură și neîndoielnică a mântuirii lui; căci este pururea purtat încoace și încolo în îndoială nepunându-și temelia sa pe piatră [*Lc 6, 48*].

12. Prin lucrările lui plânsul e dublu: ca apă stinge prin lacrimi toată flacăra patimilor și curăță sufletul de întinăciunea care-i vine de la ele; iar ca foc face vie, înflăcărează și încălzește inima prin venirea Sfântului Duh și o aprinde spre dragostea și dorirea lui Dumnezeu.

13. Vezi și învață lucrările produse în tine de smerenie și plâns și cercetează folosul care ți se adaugă de la ele în fiecare ceas. Pentru începători acesta e lepădarea oricărei griji

pământești, lipsa de afecțiune pătimasă, tăgăduirea tuturor părinților și prietenilor, lipsa de griji și disprețuirea tuturor lucrurilor și a avuțiilor, nu numai până la un ac, ci chiar până la însuși trupul nostru.

14. Așa cum dacă cineva aruncă pământ în flacăra care arde într-un cuptor o stinge, tot așa și grijile vieții [Lc 21, 34] și toată afecțiunea pătimasă față de lucrul cel mai umil și mărunț fac să dispară căldura aprinsă la început în inimă.

15. Cine și-a făcut cu bucurie, în desăvârșita simțire a inimii, tăgăduirea și lepădarea de toate lucrurile din afară, de toți oamenii și de toate cele din viață și a primit uitarea unora ca acestea, trecând dincolo de zidul afecțiunii pătimase de ele, e ca un străin de lume și de toate cele din lume adunându-și mintea și singura meditare a ei făcându-și-o din aducerea-aminte și gândul la moarte; de aceea se îngrijește mereu de cele privitoare la judecată și răsplătirea faptelor și e în întregime captiv în acestea, fiind aruncat de asemenea gânduri și îndeletnicirea cu ele într-o frică de nespus.

16. Ca un osândit legat în lanțuri în teatrul acestei vieți ajunge cel ce a zămislit în adâncul său frica de judecată; târât de frica aceasta ca de un călău, el pare că umblă fiind dus la moarte negândindu-se la nimic altceva decât la chinul și durerea la care va fi supus din pricina pedepsei veșnice. Purtându-l pe acesta [acest chin] în inimă, frica născută din el nu-l lasă să se îngrijească de nimic din cele omenești, căci petrece mereu ca unul deja ținut de lemn și cuprins de durerile puternice ale morții, și nu-și îngăduie să-și arunce ochii spre fața cuiva, nici nu face caz de cinstea sau necinstea oamenilor; căci socotindu-se pe sine din inimă vrednic de orice necinste și dispreț nimitor, nu se mai îngrijește de ocările care vin asupra lui.

17. Orice hrană, băutură și podoabă a îmbrăcămintelor îl scârbesc pe cel ce a zămislit în el frica morții, și atunci el nu-și mai mănâncă pâinea, nici nu-și mai bea apa cu plăcere, ci va da trupului numai cât îi este de trebuință și de ajuns pentru viață, va tăgădui orice voie proprie a sa și se va face rob al tuturor, făcând însă distincții în cele ce i se poruncesc.

18. Cel care din frica de osândă s-a dat pe sine însuși rob părinților săi potrivit lui Dumnezeu, acela nu-și va alege, atunci când i se va porunci, cele ce ușurează chinul inimii lui, nici cele ce-i dezleagă lanțul fricii, nici nu-i va asculta pe cei care-i sugerează unele ca acestea din prietenie, linguşeală sau poruncă, ci mai degrabă va prefera cele ce îl sporesc, va voi cele ce-i strâng lanțul, va iubi cele ce-l fac puternic pe călăul său și va rămâne în acestea ca unul care nu aşteaptă să primească vreodată eliberarea de ele; fiindcă nădejdea eliberării face mai ușor chinul, lucru care nu e folositor celui ce se căiește fierbinte.

19. Oricui a început să viețuiască potrivit lui Dumnezeu îi este de folos frica de pedeapsă și chinul care se naște din ea. Dar cine își închipuie că poate pune început fără un asemenea chin, lanț și călău, acela nu numai că și-a pus temelia faptelor sale pe nisip [*Mt* 7, 26], dar socotește că-și poate încropi casa în aer fără temelii, lucru cu neputință. Căci chinul acesta naște toată bucuria, lanțul acesta rupe lanțurile tuturor păcatelor și patimilor, și călăul acesta aduce nu moarte, ci viață veșnică.

20. Pe cel ce nu va voi să scape și să fugă de chinul născut de frica pedepsei veșnice, ci îl va urma cu intenția hotărâtă a inimii și va strânge încă și mai mult în jurul lui lanțurile lui, pe acela, proporțional cu ea, frica îl va face să înainteze mai repede și-l va înfățișa înaintea feței Împăratului împăraților. Iar când va avea loc aceasta, o dată cu faptul că vede cumva în chip nedeslușit slava Lui, îndată lanțurile i se vor dezlega, călăul — frica — va fugi departe de el și chinul din inima lui se va schimba în bucurie [*In* 16, 20] și se va face izvor din care în simțire țâșnește neîncetat un râu de lacrimi, iar în minte țâșnește seninătate, blândețe și dulceață de nespus, precum și bărbăție și alegerea liberă și neîmpiedicată spre toată ascultarea poruncilor lui Dumnezeu: lucru până atunci cu neputință începătorilor, dar propriu celor ce au ajuns progresând la mijlocul alergării; iar pentru cei desăvârșiți acest izvor se face lumină a inimii schimbate și prefăcute dintr-o dată.

21. Cine are înăuntrul lui lumina Preasfântului Duh, nesuportând să o vadă, cade cu fața la pământ, strigă și urlă în

uimire și frică mare ca unul care vede și pătimește un lucru mai presus de fire, de cuvânt și de gând; și se aseamănă unui om ale cărui măruntaie sunt aprinse de foc, de care ars fiind și neputând suporta arsura flăcării, e ca ieșit din el însuși; și neputându-se stăpâni, ci vărsând neîncetat lacrimi și fiind răcorit de acestea, aprinde încă și mai tare focul dorului. Iar de aici varsă lacrimi încă și mai mult și, spălat fiind de vărsarea lor, scânteiază încă și mai strălucitor; iar când, aprins în întregime, se face ca o lumină, atunci se împlinește cuvântul spus: „Dumnezeu e unit cu dumnezei și e făcut cunoscut de ei”¹⁶, și pe cât S-a unit deja cu cei lipiți de El, pe atât S-a și descoperit celor ce L-au cunoscut.

22. Pe cât vrea Dumnezeu să fie cunoscut de noi, pe atât Se și descoperă; iar pe cât Se descoperă, e și văzut și cunoscut de cei vrednici. Dar nu e cu puțință să pătimească sau să vadă așa ceva cineva, dacă nu s-a unit mai întâi cu Preafericitul Duh, agonisindu-și cu osteneli și sudori o inimă smerită, curată, simplă și înfrântă [*Ps* 50, 19].

23. Înainte de plâns și de lacrimi — nimeni să nu vă amăgească cu cuvinte deșarte [*Ef* 5, 6] nici să nă ne înșelăm pe noi înșine — nu este în inima noastră nici căință, nici părere de rău adevărată, nici frică de Dumnezeu; nu ne-am osândit pe noi înșine, și sufletul nostru n-a ajuns la simțirea judecății viitoare și a chinurilor veșnice. Căci dacă și-ar fi agonisit acestea și ar fi ajuns în acestea, îndată ar fi curs și lacrimi, pentru că fără ele nici inima noastră învârtosată nu se va putea înmuia vreodată, nici sufletul nostru nu-și va putea agonisi smerenia duhovnicească, nici nu vom putea să ajungem smeriți. Cine n-a ajuns așa nu poate să se unească cu Duhul Sfânt, iar cine nu s-a unit cu Acesta prin curăție nu poate să ajungă nici la vederea și cunoașterea lui Dumnezeu, nici nu e vrednic să fie învățat virtuțile tainice ale smereniei.

24. Așa cum cel care expune cele ale retoricii și filozofiei celui ce de-abia a fost învățat să silabisească literele, nu numai că nu-l folosește cu nimic, ci îl va face mai degrabă să fie ne-

¹⁶ GRIGORIE DIN NAZIANZ, *Oratio* 38 (în *Theophania*), 7 (PG 36, 317C).

păsător și să se depărteze de cele pe care a început să le învețe, pentru că gândirea lui nu poate cuprinde deloc sensul celor spuse, tot așa și cel care vorbește începătorilor cele privitoare la desăvârșire, și mai cu seamă celor mai ușuratici, nu numai că nu-i va folosi cu nimic, dar îi va face să se întoarcă înapoi. Căci privind de departe spre înălțimea virtuții și înțelegând cât de departe sunt de piscul ei și socotind că le va fi cu neputință să ajungă la acest pisc, aceia vor disprețui ca nefolositoare cele începute deja în parte și se vor cufunda în disperare.

25. Când cei ținuți și împărățiți încă de patimi vor auzi că omul desăvârșit potrivit lui Dumnezeu se socotește pe sine însuși mai necurat decât orice om și decât orice animal și fiară sălbatică, că acesta se bucură atunci când este necinstit, binecuvântează când este defăimat, suportă când este prigonit și se roagă pentru vrăjmașii lui cu lacrimi și în chinul inimii rugând pe Dumnezeu și implorându-L pentru ei, la început nu cred aceasta încercând să se facă pe ei înșiși deopotrivă cu aceia; după care, muștrați fiind de dumnezeieștile Scripturi și întorși înapoi de sfinții care au arătat aceste lucruri cu fapta, mărturisesc să n-au puterea să ajungă la acestea; iar când aud că fără împlinirea acestora e cu neputință să se mântuiască, atunci, nevrând să-și facă în chip desăvârșit tăierea lor de rău și să se căiască de păcatele pe care le-au făcut, disperă de ei înșiși.

26.¹⁷ Pe cei ce fățarnicesc în chip ipocrit virtutea și una se arată prin blana de oaie [*Mt* 7, 15. 16], dar alta sunt după omul dinăuntru [*Rm* 7, 22], fiind plini de toată nedreptatea [*Rm* 1, 29], plini de zel și ambiții și de duhoarea plăcerilor, pe aceștia cei mai mulți, neavând ochiul inimii curățit și neputând să-i recunoască după roadele lor [*Mt* 7, 20], îi cinstesc ca pe niște nepătimitori și sfinți; iar pe cei ce petrec în evlavie, în virtute și în simplitatea inimii [*FA* 2, 46] și sunt sfinți cu adevărat îi socotesc ca pe toți ceilalți oameni și trec pe lângă ei disprețuindu-i.

27. Pe cel vorbăreț și care se arată pe sine așa, unii ca aceștia îl socotesc învățător și om duhovnicesc; iar pe cel

¹⁷ Capitolele 26–28 sunt extrase din *Cateheza* 28.

tăcut și atent la grăirea deșartă [*Mt* 12, 36] îl declară necioplit și fără glas.

28. Cei ce cugetă lucruri înalte și sunt bolnavi de mândria diavolului întorc spatele celui ce grăiește în Duhul Sfânt ca unuia care cugetă lucruri înalte și mândru, întrucât sunt loviți sau, mai bine zis, străpunși de cuvintele lui; dar pe cel care grăiește răsucind cuvintele din pânțe și din cele învățate, pe acela îl laudă peste măsură și-l primesc; și așa nimeni din unii ca aceștia nu poate să vadă și să deosebească bine cum stă lucrul.

29. „Fericiți, zice Dumnezeu, cei curați cu inima, căci aceia vor vedea pe Dumnezeu” [*Mt* 5, 8]. Inimă curată însă nu înseamnă a face o virtute, nici două, nici zece, ci, așa zicând, pe toate împreună ca pe una singură și realizată până la extrem. Dar nici chiar așa, ele singure nu pot face inima curată fără venirea și lucrarea Domnului. Căci așa cum fierarul își arată meșteșugul prin uneltele lui, dar fără lucrarea focului nu poate face nici un lucru, tot așa și omul face toate și se folosește de virtuți ca de niște unelte, dar fără venirea focului duhovnicesc acestea sunt nelucrătoare și nefolositoare necurățind întinăciunea și rugina sufletului.

30. Unde e smerenie adâncă, acolo e și belșug de lacrimi; iar unde sunt acestea, acolo e și venirea Sfântului și închinatului Duh. Iar când are loc aceasta, atunci în cel aflat sub lucrarea Lui se lucrează toată curăția și sfințenia, și Se face văzut Dumnezeu iar Dumnezeu îl vede pe el. „Căci peste cine voi privi, zice El, dacă nu peste cel blând și liniștit și care tremură la cuvintele Mele?” [*Is* 66, 2].

31. Omul poate lupta împotriva patimilor, dar să le dezrădăcineze nu poate nicidecum; a primit puterea să nu facă răul, dar nu să nu se mai gândească la el. Dar evlavia nu înseamnă numai a face binele, ci și a nu gândi cele rele; deci cel ce gândește cele rele, nu poate avea o inimă curată — căci cum ar putea oare? — întrucât din această pricină aceasta e întinată ca o oglindă murdărită de noroi.

32. Inimă curată, am socotit, nu înseamnă numai a nu mai fi tulburat de vreo patimă, ci și, atunci când ar voi cineva, a

nu mai gândi ceva rău sau ceva din viața aceasta, ci a avea în ea numai aducerea-aminte de Dumnezeu într-o dragoste [*eroti*] nestăvilită; căci ochiul Îl vede pe Dumnezeu în chip curat într-o lumină curată atunci când nimic altceva nu stă la mijloc în calea contemplării.

33. Aceasta spun că e nepătimirea: nu numai a fi în afara făptuirii celor rele, ci a ne înstrăina și de pofta lor, și nu numai aceasta, ci și a ne goli mintea noastră de gândurile lor, ca, atunci când vrem, să ajungem mai presus de ceruri, ajungând în afara tuturor celor văzute și simțite, ca și cum simțurile noastre ar fi încuiate și mintea noastră ar intra în cele mai presus de simțire purtând împreună cu ea în potență simțirile ei ca un vultur aripile lui.

34. Mintea fără simțuri nu-și arată lucrările ei, dar nici simțurile fără minte nu-și arată lucrările lor.

35. Acea inimă se numește și este curată care nu găsește în ea nici un înțeles sau gând la cele ale vieții acesteia, care e atât de închinată lui Dumnezeu și unită cu El, încât nu-și mai aduce aminte nici de cele triste ale vieții, nici de bucuriile ei, ci petrece în contemplare ca în al treilea cer, e răpită în rai [2 Co 12, 2–4], vede arvunile bunătaților făgăduite sfinților și e martoră încă de aici a bunătaților celor veșnice pe cât e cu puțință firii omenești. Acesta e un semn și un indiciu sigur al unei inimi cu adevărat curate, în care cineva poate cunoaște și măsurile curăției și se vede și pe sine însuși ca într-o oglindă.

36.¹⁸ Așa cum cel care e afară din casă nu-i vede pe cei încuiți înăuntru, așa și cel răstignit pentru lume [Ga 6, 14] nu are nici o simțire față de lucrurile din lume.

37. Așa cum trupul mort n-are nici o simțire față de trupurile care zac moarte împreună cu el, tot așa și cel ce a ajuns în Duhul în afara lumii și este împreună cu Dumnezeu, acela nu mai poate avea vreo simțire a lumii sau o afectare pătimasă de lucrurile acesteia, chiar dacă e supus nevoilor trupului.

¹⁸ Capitolele 36–38 sunt extrase din *Cateheza* 28.

38. Este o moarte înainte de moarte și o înviere a suflete-
lor care are loc în realitate, în putere, în experiență și adevăr,
încă înainte de învierea trupurilor. Căci atunci când cugetul
muritor e făcut să dispară de către mintea nemuritoare, și mor-
talitatea e alungată de viață, atunci sufletul se vede pe sine ca
sculat din morți, așa cum se văd pe ei înșiși cei sculați din
somm, și-L recunoaște pe Dumnezeu Cel ce l-a sculat/înviat
și, înțelegându-L pe Acesta și mulțumindu-I, iese din simțuri
și din toată lumea fiind plin de o plăcere negrăită și face să
înceteze în el orice mișcare a minții lui.

39. Unele sunt aduse de noi, iar altele ne sunt date de
Dumnezeu. Căci pe cât ne curățim prin sudori și osteneli, pe
atât suntem luminați prin lumina străpunerii inimii, și pe cât
suntem luminați prin lumină, pe atât ne curățim prin lacrimi,
una aducând-o de la noi, iar alta primind-o dată de sus.

40. Mulți care l-au adus lui Dumnezeu cele ale lor n-au
primit de obicei cele ce vin de la Dumnezeu; lucru vădit din
cele ce au făcut și au pățit Cain și Esau. Căci, dacă cineva
nu-și aduce cele ale sale cu gând drept, cu dispoziție evlavi-
oasă, cu credință fierbinte și multă smerită-^{te}cugetare, Dumne-
zeu nu Se va uita la el și nu va primi cele aduse de el; iar
dacă el nu aduce acestea, nici El nu dă cele ale Sale celui
ce-și aduce cele ale sale așa.

41. Moartă e lumea și cei din lume pentru sfinți, de aceea
nici atunci când văd, nu văd faptele lor bune, nici când aud
nu pot deloc înțelege cuvintele lor dumnezeiești rostite în
Duhul Sfânt. Dar nici cei duhovnicești nu pot vedea lucrurile
rele ale oamenilor răi și din lume sau să înțeleagă cuvintele
lor împătimate, ci, văzând și ei cele ale lumii, nu le văd de fapt
și, auzind cele ale lumii, nu le aud cu simțirea lor; și așa nu
există nici o comuniune a acestora cu cele ale aceloră, nici a
aceloră cu cele ale celor duhovnicești.

42. Așa cum diviziunea între lumină și întuneric e limpede
și amestecul lor e cu neputință, căci zice [Scriptura]: „Ce co-
muniune este între lumină și întuneric sau ce părtășie are cel
credincios cu cel necredincios?” [1 Co 6, 15], tot așa de mare

e și distanța și separația între cei ce au pe Duhul Sfânt și cei ce nu-L au. Căci unii au deja cetățenia lor în cer [*Flp* 3, 20], fiind făcuți deja îngeri din oameni, dar ceilalți sed încă în întinericul strămoșesc și în umbra morții [*Ps* 106, 10], ținându-se de pământ și de lucrurile de pe pământ; unii sunt luminați de lumina gândită cu mintea [inteligibilă] și neînserată, alții numai de cea simțită [sensibilă]; unii se văd doar pe ei înșiși și pe semenii lor, iar alții văzându-se și pe ei înșiși și pe semenii lor murind în fiecare zi, nu știu că sunt oameni și că mor ca niște oameni; și, nevrând să știe aceasta, nu cred despre judecată, nici că va fi o înviere și o răsplătire dată celor făcute de fiecare în viață.

43. Dacă Duhul Sfânt e în tine, atunci vei cunoaște negreșit din lucrările făcute de El întru tine ce spune despre El Apostolul; căci acesta zice: „Unde e Duhul Domnului, acolo e libertate” [*2 Co* 3, 17] și: „Trupul e mort din pricina păcatului, iar Duhul e viață din pricina dreptății” [*Rm* 8, 10] și: „Cei ce sunt ai lui Hristos și-au răstignit trupul împreună cu patimile și poftele lui” [*Ga* 5, 24]. Căci câți s-au botezat în Duhul Sfânt [*In* 1, 33] L-au îmbrăcat pe Hristos întreg [*Ga* 3, 27] și sunt fii ai luminii [*Lc* 16, 8] și umblă în lumina [*1 In* 1, 7] cea neînserată și văzând lumea nu o văd și auzind cele ale lumii nu le aud [*Mt* 13, 13]. Căci așa cum despre oamenii trupești stă scris că văzând nu văd și auzind nu aud [*Lc* 8, 10], că nu înțeleg cele dumnezeiești și nu pot cuprinde cele ale Duhului [*1 Co* 2, 14], căci sunt o nebunie pentru ei [*1 Co* 2, 14], tot așa și despre cei ce au în ei înșiși pe Duhul Sfânt înțelegem că poartă trup, dar nu sunt în trup, „căci voi nu sunteți în trup, ci în Duh, dacă Duhul lui Dumnezeu locuiește în voi” [*Rm* 8, 9]; ci sunt morți pentru lume și lumea e moartă pentru ei, căci „lumea e răstignită pentru mine și eu pentru lume” [*Ga* 6, 14].

44. Cine știe că aceste semne și minuni se lucrează în el, acela e cu adevărat purtător-de-Dumnezeu și purtător-de-semne, avându-L pe Dumnezeu, adică pe Însuși Preasfântul Duh sălășluind, grăind și lucrând în el cele zise de Pavel. Dar cine n-a cunoscut încă în el acestea, să nu se amăgească: e în-

că pământ și în sânge, învăluit de întunericul poftelor trupului, iar trupul și sângele nu vor moșteni Împărăția lui Dumnezeu [1 Co 15, 20], Care e Duhul Sfânt.

45. De la dumnezeiescul Botez primim iertarea păcatelor și suntem eliberați de blestemul cel de demult [Ga 3, 13] și prin venirea Duhului Sfânt suntem sfințiți, dar harul desăvârșit după cum s-a spus: „Voi locui și voi umbla întru ei” [2 Co 6, 16], nu-l primim atunci, căci acest lucru e al celor care au o credință sigură și o arată pe aceasta din fapte. Pentru că, deoarece după Botez înclinăm spre fapte rele și de rușine, lepădăm cu totul această sfințire, dar, mai apoi, prin pocăință, mărturisire și lacrimi luăm în chip proporțional mai întâi iertarea celor păcătuite, și așa și sfințirea împreună cu harul de sus.

46. De la pocăință vine spălarea întinăciunii faptelor rușinoase, iar după aceasta vine împărțășirea Duhului Sfânt; dar nu pur și simplu, ci potrivit credinței, dispoziției sufletești și smereniei celor ce se pocăiesc din tot sufletul; dar nu numai prin acestea, ci după ce am primit iertarea desăvârșită a păcatelor de la părintele și nașul nostru [duhovnicesc]. De aceea e bine să ne pocăim în fiecare zi potrivit poruncii, căci cuvântul: „Pocăiți-vă, că s-a apropiat Împărăția cerurilor” [Mt 3, 2] ne arată că este vorba de o lucrare nedeterminată [de un timp anume].

47. Harul Preasfântului Duh se dă ca arvună [2 Co 1, 22; Ef 1, 14] sufletelor care s-au făcut mirese ale lui Hristos; și așa cum fără arvună femeia n-are siguranța că unirea cu bărbatul ei se va face cândva în mod sigur, tot așa nici sufletul n-are certitudinea sigură că va fi împreună cu Stăpânul și Dumnezeuul său în veci sau că se va uni cu El în chip tainic și de nerostit, dacă nu ia arvuna harului și nu-l are în chip conștient în el însuși.

48. Așa cum dacă documentele unui contract nu au semăturile unor martori demni de credință, arvuna dată nu este sigură, tot așa nici luminarea harului nu e sigură înainte de lucrarea poruncilor și agonisirea virtuților. Căci ceea ce sunt martorii pentru învoielile încheiate, așa sunt lucrarea porunci-

lor și virtuțile pentru arvuna duhovnicească, fiindcă prin acestea fiecare din cei ce vor să se mântuiască primește posesiunea desăvârșită a arvunei.

49. Învoielile [duhovnicești] se scriu mai întâi prin lucrarea poruncilor, se pecetluiesc și semnează de către virtuți, după care Mirele Hristos dă sufletului, mireasa Lui, inelul, adică arvuna Duhului.

50. Așa cum, înainte de căsătorie, mireasa ia de la mire numai arvuna, iar zestrea convenită și darurile făgăduite în ea așteaptă să le ia după căsătorie, tot așa și mireasa, care e Biserica credincioșilor și sufletul fiecăruia dintre noi, ia mai întâi de la Mirele Hristos numai arvuna Duhului, iar bunurile veșnice și Împărăția cerurilor așteaptă să le primească abia după plecarea de aici, având prin arvnă certitudinea că toate cele convenite cu ea vor fi nemincinoase.

51. Așa cum, dacă atunci când mirele întârzie într-o călătorie sau e ocupat cu alte lucruri și amână căsătoria, mireasa se înfurie, disprețuiește iubirea aceluia și șterge sau rupe hârtia de arvnă, atunci ea cade numaidecât din toate speranțele pe care și le-a pus în mire, tot așa se întâmplă și cu sufletul; căci dacă cineva din cei ce luptă spune: „Până când mai trebuie să sufăr rele?” și neglijează ostinelile ascetice iar prin nepăsarea față de porunci și părăsirea pocăinței neîncetate șterge și rupe învoielile, îndată cade și din arvnă și din speranța pe care și-a pus-o în Dumnezeu.

52. Așa cum dacă mireasa își mută spre altul iubirea convenită numai mirelui ei și se culcă cu el pe față sau în ascuns, nu numai că nu mai poate nădăjdui să primească nimic din cele făgăduite ei de mirele ei, ci o așteaptă pe bună dreptate pedeapsa și oprobriul legii, tot așa se întâmplă și cu noi: dacă cineva își mută pe față sau în ascuns iubirea sa după Mirele Hristos spre pofta unui alt lucru și inima lui se ține tare de acesta, ea [inima lui] va fi urâtă și urâcioasă Mirelui și nevrednică de unirea cu El, căci a zis: „Eu îi iubesc pe cei ce Mă iubesc” [Pr 8, 17].

53. În cei care o au, arvuna devine ceva de nespus, e înțeleasă în chip neînțeles, ținută în chip neținut, văzută în chip nevăzut, e vie și grăiește, se mișcă și pune în mișcare pe cel care o are, când zburând din sipetul în care e ținută sub pecete, când iarăși aflându-se afară de orice nădejde înăuntrul lui, în așa fel încât pe cel ce o are îl face să nu socotească nici sigură prezența ei, nici fără întoarcere plecarea ei; și așa neavând-o e ca și cum ar avea-o, și având-o e ca și cum n-ar avea-o.

54. Așa cum atunci când cineva stă noaptea înăuntrul unei case și ușile ei sunt încuiate din toate părțile, dacă deschide o fereastră și o fulgerare strălucitoare îl luminează dintr-o dată de jur-împrejur, ochii săi nu suportă fulgerarea ei și îndată se asigură închizându-și pleoapele și retrăgându-se în el însuși, tot așa atunci când sufletul e încuiat în cele simțite, dacă se apleacă [*Cânt 2, 9*] în afară cu mintea cândva printr-o fereastră, e orbit de fulgerarea arvunei, adică a Duhului Sfânt, nu suportă luminarea acestei lumini insuportabile, mintea îi este lovită de primire și atunci se retrage întreg în el însuși fugind sub cele sensibile și omenești ca într-o casă.

55. Din asemenea semne se cuvine să înțeleagă fiecare dacă a primit arvuna Duhului de la Mirele și Stăpânul Hristos; și dacă a primit-o, să se sârguiască să o țină, iar dacă nu s-a învrednicit să o primească, să se sârguiască să o primească prin fapte și lucruri bune și o pocăință foarte fierbinte și să o păzească prin lucrarea poruncilor și dobândirea virtuților.

56. Așa cum acoperișul oricărei case stă prin temeliile ei și prin restul zidirii, la fel și temeliile sunt puse ca unele necesare și folositoare pentru acoperiș, și nici acoperișul nu stă fără temelii, nici temeliile nu sunt de trebuință sau de folos fără acoperiș, tot așa și harul lui Dumnezeu e păstrat prin lucrarea poruncilor, iar faptele poruncilor sunt puse ca temelii pentru darul lui Dumnezeu, și nici harul Duhului nu rămâne în noi fără lucrarea poruncilor, nici lucrarea poruncilor nu ne este de trebuință și de folos fără harul lui Dumnezeu.

57. Așa cum casa fără acoperiș, lăsată așa de nepăsarea constructorului, nu numai că e nefolositoare, dar îl face de râs

și pe constructorul ei, tot așa și cel ce pune temeliile lucrării poruncilor și ridică ziduri înalte din virtuți, dacă nu va primi și harul Duhului în vederea și conștiința sufletului, e nedesăvârșit și vrednic de mila celor desăvârșiți. Căci de acesta e lipsit negreșit din aceste două cauze: fie pentru că a fost nepăsător față de pocăință, fie pentru că renunțând la strângerea virtuților ca la o materie infinită, s-a lipsit ceva din cele care nouă ni se par foarte mici, dar care sunt necesare pentru desăvârșirea casei virtuților, în așa fel încât fără acelea aceasta [casa] nu poate primi acoperișul harului Duhului.

58. Dacă Fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu a venit pe pământ ca să ne împace pe noi, care eram vrăjmași, cu Tatăl Său [Rm 5, 10] și să ne unească în chip conștient cu El Însuși prin Sfântul Duh Cel de-o-ființă cu El, atunci cine cade din acest har, care alt har îl va dobândi? Negreșit nu va avea nici împăcare cu El, nici unirea cu El prin împărtășirea Duhului.

59: „De-și vâă cineva foc în sân, zice înțeleptul [Solomon], oare hainele lui nu vor arde?” [Pr 6, 27]. Iar eu zic: cine a primit în inima sa focul insuportabil și ceresc, oare nu se va aprinde și va străluci? oare nu va fulgera el însuși cu fulgerările Dumnezeirii proporțional cu curățirea lui și împărtășirea focului? Căci împărtășirea urmează curățirii, iar curățirea urmează împărtășirii, și când are loc aceasta, omul devine întreg dumnezeu prin har.

60. Cine se împărtășește de Duhul Sfânt e eliberat de poftele și plăcerile pătimase, dar nu e separat de necesitățile trupеști ale firii. Ca unul eliberat din lanțurile poftelor pătimase și unit cu slava și dulceața nemuritoare, e silit neîncetat să fie spus, să petreacă împreună cu Dumnezeu și să nu se depărteze nici măcar puțin de vederea și desfătarea nesaturată a Aceluia; iar ca unul împiedicat de trup și de stricăciune, e târât de acesta și se întoarce la cele pământești, iar pentru aceasta primește tot atâta întristare pe cât o are, socot, sufletul păcătosului când este separat de trup.

61. Așa cum pentru cel iubitor de trup, de viață, de plăcere și de lume separarea sa de unele ca acestea e moarte, tot așa

pentru cel ce este cu adevărat iubitor de curăție, iubitor de Dumnezeu, iubitor de imaterial și iubitor de virtute, moartea e chiar și mica distanțare a gândirii de unele ca acestea. Căci dacă acela care vede această lumină sensibilă, atunci când închide pentru puțin timp ochii sau îi sunt acoperiți de altcineva, suferă, se întristează și nu poate suporta deloc aceasta, mai ales dacă era pe punctul să vadă ceva necesar și uimitor [paradoxal]; cu cât mai mult cel ce e luminat în Duhul Sfânt și vede în realitate și cu mintea, priveghind sau dormind acele bunătăți pe care ochiul nu le-a văzut și urechea nu le-a auzit și la inima omului nu s-au suit [1 Co 2, 9], pe care chiar și îngerii doresc să le privească [1 Ptr 1, 12], dacă e smuls de cineva din contemplarea unora ca acestea, oare nu se va întrista și nu se va necăji? Căci acest lucru i se va părea moarte și înstrăinare de viața veșnică.

62. Omul fiind ființă dublă, avându-și adică alcătuirea din suflet și din trup, lumea a fost făcută și ea asemenea lui, văzută și nevăzută, fiecareia din acestea fiindu-i destinate în chip potrivit actele noastre și grijile acelor acte. De aici am presupus că acest lucru e adevărat și despre vedenii și vise; fiindcă în lucrurile în care zăbovește sufletul și care intră în el în stare de veghe, în acestea se află și în somn, fie ele deșarte, fie înțelepte; căci fie se îngrijește de lucrurile omenești și atunci zăbovește în vis în lucruri deșarte, fie meditează la cele dumnezeiești și cerești și atunci intră în vedenii și în vise înțelepte, potrivit celor spuse de prorocul: „Și tinerii voștri vedenii vor vedea” [Ioil 3, 1], și nu este amăgit, ci vede lucruri adevărate și se încrede în descoperiri.

63. Când partea poftitoare a sufletului e excitată spre pațimi, împreunări, voluptăți și desfătărilor vieții, atunci sufletul vede și în vis lucruri asemănătoare; dacă partea lui irascibilă se dezlănțuie sălbatic împotriva semenilor, atunci visează năvăliri de fiare și bătălii și lupte de reptile încăierându-se cu cei cu care se sfădește ca în tribunale; iar dacă partea lui rațională se înalță prin trufii și mândrii, atunci își închipuie răpiri în văzduh, zboruri, șederi pe tronuri înalte sau că stă în fruntea poporului mergând înaintea lui în car.

64. Adevărate sunt numai viziunile — care nici nu mai trebuie numite vise, ci vedenii — acelor a căror minte s-a făcut prin venirea Duhului simplă și liberă de orice zarvă și robie a patimilor, a căror întreagă preocupare e în jurul celor dumnezeiești, și a căror meditare e la răsplătirile viitoare, a căror viață e mai presus de viața celor vii, lipsită de griji, neîmprăștiată, liniștită, curată, amestecată cu milă, înțelepciune, cunoaștere dumnezeiască și roade bune cultivate de Dumnezeu; dar cele ale celor ce sunt altfel, și nu așa, acelea sunt minci-noase și totul e o amăgire limpede.

65. Mulți au fericit viața eremitică, alții viața împreună sau chinovială, iar alții conducerea poporului, povățuirea și învățarea lui, ridicarea de biserici, toate lucruri din care feluriți oameni se hrănesc trupește și sufletește. Eu însă n-aș vrea să-mi exprim preferința pentru nici una dintre acestea înaintea alteia, nici pe una să o laud, iar despre alta să spun că e vrednică de blam, ci doar că în toate, în toate lucrurile și făptuirile, preafericită e viața pentru Dumnezeu și potrivit lui Dumnezeu.

66. Așa cum viața oamenilor e alcătuită din felurite științe și meșteșuguri, fiecare din ele lucrând altceva și aducându-și contribuția sa, și oamenii trăiesc satisfăcându-și nevoile trupești ale firii dându-și unii altora și primind unii de la alții, tot așa se poate vedea și la cei duhovnicești, unul urmând o virtute altul alta, unul străbătând un drum în viață altul un altul, dar toți aleargă din amândouă părțile spre un singur scop.

67. Scopul tuturor celor ce se luptă potrivit lui Dumnezeu e acela de a bineplăcea lui Hristos, de a primi împăcarea cu Tatăl prin împărtășirea Duhului și a câștiga prin aceasta mântuirea lor; fiindcă acest lucru este mântuirea oricărui suflet și a oricărui om, iar dacă el nu se face, atunci deșartă este osteneala și zadarnică lucrarea noastră, și nefolositoare e orice cale a vieții care nu-l poartă spre aceasta pe cel ce aleargă pe ea.

68. Cine a lăsat lumea întreagă și s-a retras în munte pentru liniștire, și de acolo scrie cu ostentație celor din lume pe unii fericindu-i, pe alții lingușindu-i și laudându-i, acela se

aseamănă unui om care s-a depărtat de o femeie desfrânată, sleampătă și foarte rea și a plecat într-o țară îndepărtată ca să scape până și de amintirea ei, după care a uitat scopul pentru care a îmbrățișat muntele și dorește să scrie celor ce petrec împreună cu acea desfrânată și se întinează cu ea fericindu-i, și care, dacă nu cu trupul, în schimb cu inima și cu mintea simpatizează negreșit în intenție cu unii ca aceștia acceptând încurcarea lor cu aceea.

69. Pe cât sunt vrednici de lăudat și de fericit cei ce petrec în mijlocul lumii și-și curăță simțurile și inimile de toată pof-ta cea rea, pe atât sunt vrednici de blamat și de respins cei care viețuiesc în munți și în peșteri, dacă doresc laudele și fericirile slavei oamenilor, căci pentru Dumnezeu Care cerce-tează inimile noastre [*Rm* 8, 27] ei vor fi ca niște adulteri. Fiindcă acela care dorește ca viața lui, numele și viețuirea sa în lume să se facă auzită, acela desfrânează departe de Dum-nezeu ca și poporul iudeu în vechime, după cum spune David [*Ps* 105, 39].

70. Cine s-a lepădat de lume și de cele din lume cu o cre-dință neșovăielnică în Dumnezeu, acela crede că Domnul e milostiv și îndurat [*Ps* 102, 8] și primește pe cei ce vin la El în pocăință. Știind însă că pe robii Săi El îi cinstește prin necinstire, îi îmbogățește prin culmea sărăciei, îi slăvește prin ocări și disprețuiri nimicitoare, și că-i face părtași și moșteni-tori ai vieții veșnice prin moarte, prin acestea se grăbește ca un cerb însetat [*Ps* 41, 2] la izvorul nemuritor, în acestea urcă pantele ca pe o scară pe care îngerii urcă și coboară [*Fc* 28, 12] în ajutorul celor ce se suie. Dumnezeu însă șade sus așteptând intenția și sângea noastră după putere, nu pentru că s-ar des-făta văzând ostenelele noastre, ci vrând ca un Iubitor de oameni să ne dea răsplătirile Sale ca pe o datorie a Lui față de noi.

71. Pe cei ce vin fără șovăială la El, Domnul nu-i lasă să cadă, ci văzându-i lipsiți de putere conlucrează cu ei și-i ajută întinzându-le de sus o mână puternică și-i readuce la Sine; conlucrează însă cu ei în chip în același timp vădit și nearătat, cunoscut și necunoscut, până când urcând toată scara aceștia

se apropie de El și se unesc întregi cu El întreg și uită toate cele pământești, fiind acolo împreună cu El fie în trup, fie în afară de trup, nu știu [2 Co 12, 2], concetățeni cu El și desfătându-se de bunătățile cele negrăite.

72. Drept este a pune mai întâi pe umerii noștri jugul poruncilor fără să fugim ca mânați de streche, dar și fără să dăm înapoi, ci să mergem în ele drept și cu râvnă până la moarte și să ne înnoim pe noi înșine făcându-ne raiul cel nou al lui Dumnezeu, până când Fiul va intra și se va sălășlui în noi împreună cu Tatăl prin Duhul Sfânt; iar când Îl vom avea întreg sălășluind în noi și învățându-ne, atunci oricărui dintre noi îi va porunci și orice slujire îi va încredința, să o facă cu râvnă potrivit hotărârii Aceluia; nu ne este însă îngăduit să căutăm acest lucru înainte de vreme, nici să acceptăm să-l primim dat de la oameni, ci să stăruim în poruncile Stăpânului și Dumnezeului nostru și să așteptăm poruncile Lui.

73. După ce ni s-a încredințat o slujire a lucrurilor dumnezeiești și ne-am distins în ea, dacă Duhul ne poruncește să trecem la altă slujire sau lucrare ori faptă, să nu ne împotrivim. Căci Dumnezeu nu vrea să rămânem nici trândavi, nici în una și aceeași lucrare în care am început, ci vrea ca noi să progresăm și să fim mereu în mișcare spre dobândirea celor mai bune, aliniindu-ne cu alte cuvinte voii lui Dumnezeu și nu voii noastre proprii.

74. Cine și-a făcut moartă voia proprie acela a ajuns negreșit fără voință; dar nici una din cele ce sunt, se mișcă și sunt vii nu este fără voință, decât numai cele insensibile și nemișcate; căci plantele, chiar dacă se mișcă și cresc, nu spunem că-și fac mișcarea și creșterea printr-o voință naturală, fiind cu totul lipsite de suflet, iar oricine are suflet are și voință naturală. Deci cine prin asceză și sânguință și-a omorât voia și a ajuns fără voință, acela negreșit a ieșit din firea sa și, prin aceea că nu vrea nimic, nu mai poate face nici bine, nici rău.

75. Cine se sânguește să-și omoare voia proprie trebuie să facă voia lui Dumnezeu și în locul voii proprii să introducă în el voia lui Dumnezeu, să o sădească și altoiască în inima sa;

pe lângă aceasta, trebuie să observe cu exactitate răsadurile și altoirile, pe unele dacă cresc înfigându-și rădăcinile adânc și pe celelalte dacă s-au cicatrizat și unit într-un singur pom, dacă au crescut, au înflorit și au făcut rod frumos și dulce, în așa fel încât nu mai sunt cunoscute de el nici pământul pe care a primit mai întâi sămânța, nici rădăcina pe care s-a altoit acel vlăstar neînțeles, negrăit și de-viață- purtător.

76. Celui care din pricina fricii de Dumnezeu și-a tăiat voia proprie, Dumnezeu îi dăruie în chip neștiut, așa cum nu știe el [*Mc* 4, 27], propria Lui voință și i-o păstrează neștearsă în inima lui, îi deschide ochii gândirii lui ca să o recunoască și îi dă putere ca să o împlinească. Acestea le lucrează harul Duhului Sfânt fără de care nu se face nimic.

77. Când din toată puterea, cu toată râvna și hotărârea, și cu un avânt nestăvilat împlinim cele învățate și poruncite nouă în chip tainic și necunoscut de Dumnezeu neomițând nimic, atunci El ni Se va descoperi ca unor credincioși și ascultători, ca unor ucenici și prieteni, așa cum S-a descoperit limpede în vechime sfinților Lui ucenici și apostoli și tuturor celor ce au crezut prin ei în numele Lui [*In* 17, 20]; și atunci devenim fii ai lui Dumnezeu după har, cum spune Pavel: „Câți sunt mănăiți de Duhul lui Dumnezeu aceștia sunt fii ai lui Dumnezeu; iar dacă sunt fii, sunt și moștenitori, moștenitori ai lui Dumnezeu și comoștenitori ai lui Hristos” [*Rm* 8, 14. 17].

78. Nimeni din cei ce s-au învrednicit să ajungă împreună cu Dumnezeu în unitatea Duhului, și să guste din bunătățile Lui negrăite, nu mai iubește această slavă de necinste și vrednică de scuipat care îi este adusă de oameni, nici aurul, nici hainele sau pietrele socotite prețioase de cei fără minte; nu-și alipește inima de bogăția curgătoare [*Ps* 61, 11], nu vrea să fie cunoscut de împărați și stăpânitori, care de fapt nu stăpânesc ci sunt ei înșiși stăpâniți de cei mulți, nu-i va socoti pe unii ca aceștia drept ceva mare și înalt, nici că dau mai multă slavă celor ce se apropie de ei; nici nu va dori nicidecum ceva din cele strălucite în ochii oamenilor, așa cum nu dorește cineva să coboare de la bogăție la sărăcie sau să cadă de la

cea mai mare stăpânire și putere și de la o demnitate de vază la ultima lipsă de slavă și de cinste.

79. Dacă ai primit iertarea tuturor păcatelor tale, fie prin mărturisire, fie prin îmbrăcarea sfântului și îngerescului chip [monahal], câtă iubire, mulțumire și smerenie nu-ți va pricinui aceasta? Pentru că, fiind vrednic de zeci de mii de pedepse, nu numai că ai fost eliberat de acestea, dar te-ai învrednicit și de înfiere și de Împărăția cerurilor. Aceste lucruri întorcându-le în gândirea ta și de ele aducându-ți aminte mereu, fii gata și pregătit să nu necinstești pe Cel ce te-a cinstit și ți-a iertat zecile de mii de căderi, ci să-L slăvești și cinstești în toate faptele tale, ca și El să te slăvească încă și mai mult pe tine, cel care L-ai cinstit mai presus de toată creatura văzută, și să te numească prieten adevărat al Său.

80. Pe cât este sufletul mai de preț decât trupul, pe atât omul cuvântător/rațional e mai presus decât toată lumea. Să nu socotești, omule, atunci când te gândești la măreția creaturilor din ea, că din această pricină ele sunt mai de preț decât tine, ci, privind la harul cel dat ție și învățând demnitatea sufletului tău mental și rațional, laudă-L pe Dumnezeu Care te-a cinstit mai presus de cele văzute.

81. Să observăm cum vom slăvi pe Dumnezeu; dar El nu va fi slăvit de noi altfel decât a fost slăvit de Fiul. De aceea și noi să facem cu sânguință cele prin care Acela L-a slăvit pe Tatăl Său, iar Fiul a fost slăvit de Tatăl, ca prin ele să slăvim pe Cel ce a primit să fie chemat Tatăl nostru Cel din ceruri [Mt 6, 9] și să fim slăviți de El cu slava lui Iisus, pe Care Acesta a avut-o de la El mai înainte de a fi fost lumea [In 17, 5]; iar acestea sunt crucea, adică omorârea întregii lumi, necazurile, ispitele și oricare alta din patimile lui Hristos, pe care suportându-le cu răbdare multă, imităm pătimirile lui Hristos și prin ele Îl slăvim pe Tatăl nostru și Dumnezeu ca niște fii ai Lui prin har și comoștenitori ai lui Hristos [Rm 8, 17].

82. Sufletul care nu s-a eliberat în chip simțit și desăvârșit de relația și afecțiunea pățimașă față de cele văzute nu poate suporta fără întristare lucrurile întristătoare care i se întâmplă

și defăimările de la demoni și de la oameni, ci, ca legat de afecțiunea pătimasă a lucrurilor omenești, e mișcat de paguba banilor, e mâhnit de lipsurile lucrurilor și suferă puternic de la loviturile date trupului său.

83. Dacă cineva a smuls sufletul său din afecțiunea și pof-ta celor simțite și l-a legat de Dumnezeu, acela nu numai că va disprețui averile și banii din jurul lui și va rămâne neîntristat când e lipsit de ele ca de pierderea unor lucruri străine, ci va răbda cu bucurie și cuviincioasă mulțumire și chinurile care vin asupra trupului său, privind pururea, potrivit dumnezeiescului Apostol, la omul din afară cel stricăcios și la omul cel dinăuntru cel înnoit din zi în zi [2 Co 4, 16]. Altfel însă, nu-i va fi cu putință să rabde cu bucurie necazurile potrivit lui Dumnezeu, căci pentru acestea e nevoie de o cunoaștere desăvârșită și de o înțelepciune duhovnicească; iar cel lipsit de acestea merge pururea în întunericul neștiinței și deznădejzii, neputând vedea deloc lumina răbdării și mângâierii.

84. Oricine pare înțelept din știința care-i vine din învățatură, nu se va învrednici vreodată să vadă tainele lui Dumnezeu până ce nu va voi mai întâi să se smerească și să se facă nebun [1 Co 3, 18], lepădând împreună cu părerea de sine și cunoașterea pe care a agonisit-o. Căci cel ce face aceasta și urmează în credință neșovăielnică celor înțelepți în cele dumnezeiești, acela e dus de mână de aceștia și introdus împreună cu ei în cetatea Dumnezeului Celui Viu și, fiind călăuzit și luminat de dumnezeiescul Duh, vede și e învățat cele ce nici un alt om n-a văzut și nu poate vedea sau învăța vreodată, și atunci devine învățat-de-Dumnezeu [teodidact].

85. Pe cei învățați-de-Dumnezeu ucenicii înțelepților acestui veac îi socotesc nebuni, deși ei înșiși sunt nebuni deschizându-și gura din înțelepciunea cea din afară [profană, păgână], pe care a înnebunit-o Dumnezeu, după dumnezeiescul Apostol [1 Co 1, 20], și pe care glasul teologului o știe pământească, sufletească, demonică, plină de sfadă și pizmă [Iac 3, 15–16]. Căci unii ca aceștia, fiind în afara luminii dumnezeiești, neputând vedea minunile care sunt în ea, pe aceia care locuiesc în lumină și văd și învață cele din ea, îi

socotesc ca niște rătăciți, măcar că ei înșiși sunt rătăciți și negustători ai bunătăților negrăite ale lui Dumnezeu.

86. Cei plini de har și desăvârșiți în cunoașterea de sus vor să meargă la cei din lume și să-i vadă numai ca să le pricinuiască vreo răsplată prin aducerea-aminte de poruncile lui Dumnezeu și prin facere de bine, doar le vor auzi, le vor pricepe și li se vor supune, fiindcă aceia care nu sunt mânați de Duhul lui Dumnezeu [*Rm* 8, 14] umblă în întuneric și nu știu unde merg [*In* 12, 35], nici în ce se poticesc [*In* 11, 10]. Căci aceia, ridicându-se cândva grabnic din părerea de sine care-i ține, vor primi poate adevărata învățătură a Duhului Sfânt și auzind în chip nefalsificat care e voia lui Dumnezeu, se vor pocăi și, făcând aceasta, se vor împărtăși poate de vreun dar duhovnicesc al harului. Dacă însă nu le vor putea oferi un asemenea folos, atunci jelind orbirea inimilor lor, se vor întoarce la chiliile lor, rugându-se zi și noapte pentru mântuirea lor; căci pentru nimic altceva nu se vor întrista cei ce sunt neîncetat împreună cu Dumnezeu și sunt supraplini de tot binele.

87. Că și acum sunt oameni nepătimitori, sfinți și plini de lumina dumnezeiască care petrec în mijlocul nostru și-și omoară până într-atât mădularele lor pământești [*Col* 3, 5] de toată necurăția și pofta împătimită, încât nu numai că nu mai gândesc sau se pornesc cândva de la înșiși să facă răul, dar nici când sunt târați spre aceasta de un altul nu suferă vreo schimbare a nepătimirii care le este inerentă, aceasta ar putea-o ști, dacă ar cunoaște cuvintele dumnezeiești citite și cântate în fiecare zi de ei, și aceia care atribuie nebunia unora ca aceștia și nu-i cred atunci când învață în înțelepciunea Duhului despre lucrurile dumnezeiești. Căci dacă ar fi cunoscut într-o cunoaștere desăvârșită dumnezeiasca Scriptură, ar fi crezut în bunătățile grăite și dăruite nouă de Dumnezeu; dar întrucât, din pricina părerii de sine și a nepăsării, ei nu sunt părtași ai unor asemenea bunătăți, atunci necrezându-i pe cei ce s-au împărtășit și învață despre unele ca acestea, îi defaimă.

88. Care e scopul economiei în trup a lui Dumnezeu Cuvântul, scop vestit în întreaga dumnezeiască Scriptură, și care

e citit, dar nu e recunoscut, decât negreșit acela ca, după ce S-a făcut părtaș al celor ale noastre, să ne facă pe noi părtași ai Lui? Căci de aceea S-a făcut Fiul lui Dumnezeu fiu al omului, ca să ne facă pe noi oamenii fii ai lui Dumnezeu, ridicând prin har neamul nostru [omenesc] la ceea ce este El prin fire, născându-ne de sus în Duhul Sfânt și ducându-ne îndată în Împărăția cerurilor, sau, mai bine zis, dăruindu-ne să o avem înăuntrul nostru [Lc 17, 21], astfel ca intrarea noastră în ea să nu fie numai în nădejdi, ci, fiind deja în posesiunea ei, să strigăm: „Viața noastră e ascunsă împreună cu noi în Dumnezeu” [Col 3, 3].

89. Botezul nu desființează libertatea alegerii noastre, ci ne dăruie libertatea de a nu mai fi tiranizați fără voie de diavolul; căci după Botez în puterea noastră stă fie să rămânem din voința proprie în poruncile Stăpânului Hristos în Care ne-am botezat și să umblăm pe calea poruncilor Lui, fie să ne abatem de la acest drum drept și să ne reîntoarcem prin faptele cele rele la potrivnicul și vrăjmașul nostru diavolul.

90. Cei care după Botez cedează voilor celui rău și fac lucrurile voite de acela, aceia se înstrăinează pe ei înșiși de sfântul pântec al Botezului, potrivit celor spuse de David [Ps 57, 3]. Căci nimeni dintre noi nu se schimbă, nici nu se mută din firea după care a fost creat, ci, fiind creat bun de Dumnezeu, pentru că Dumnezeu n-a făcut răul, rămânând neschimbat prin firea după care a fost creat și prin ființa sa, cele pe care le alege și vrea din socotința sa de bunăvoie, pe acestea le și face, fie bune, fie rele; fiindcă așa cum cosorul e folosit fie pentru un lucru bun, fie pentru un lucru rău și nu-și schimbă firea proprie ci rămâne fier, tot așa și omul lucrează și făptuiește, cum s-a spus, cele pe care le vrea, fără a ieși însă din firea lui.

91. Nu ne mântuiește faptul că am miluit doar pe unul, dar ne trimite în foc faptul că am disprețuit pe unul singur. Căci vorba [lui Hristos] „am flămânzit și am însetat” [Mt 25, 35] nu s-a spus negreșit doar pentru o singură dată, nici nu e valabilă pentru o singură zi, ci pentru toată viața. Tot așa și fap-

tul de a-L hrăni pe Hristos, a-L adăpa, a-L îmbrăca și celelalte [Mt 25], Domnul și Dumnezeuul nostru a mărturisit că le primește de la robii Săi nu o singură dată, ci mereu și în toți.

92. Pe Cel ce Se împarte în chip neîmpărțit și este El Însuși întreg în fiecare dintre săraci, cum Îl închid unii într-un singur sărac? Presupune deci că o sută de săraci sunt ca un singur Hristos, căci Hristos nu Se împarte [1 Co 1, 13]. Așadar, cine a dat un bănuț celor nouăzeci și nouă, dar pe unul singur l-a ocărât, l-a lovit sau l-a trimis gol, cui oare a făcut acestea dacă nu negreșit Celui ce a spus și spune și va spune mereu: „Întrucât ați făcut unuia din acești mai mici, Mie Mi-ați făcut” [Mt 25, 40].

93. Cine a dat milostenie la o sută, dar poate da și altora, și poate adăpa și hrăni pe mulți alții care îl roagă și strigă la el, dar i-a scos afară, acesta va fi judecat de Hristos ca unul care nu L-a hrănit pe El, fiindcă în toți aceia El este Cel hrănit de noi în fiecare din cei mai mici ai Săi [Mt 25, 40].

94. Cine astăzi dă tuturor toate cele de trebuință, dar mâine, deși poate să facă aceasta, e nepăsător față de frați și-i lasă să piară de foame, de sete și de frig, acela L-a trecut cu vedere lăsându-L să moară și L-a disprețuit pe Cel ce zice: „Întrucât ați făcut unuia din acești mai mici, Mie Mi-ați făcut” [Mt 25, 40].

95. Din acestea se poate cunoaște un lucru: și anume cum își face Domnul ale Sale proprii toate cele ale săracilor și fraților noștri zicând celor de-a dreapta: „Mie Mi-ați făcut” [Mt 25, 40], iar celor de-a stânga: „Mie nu Mi-ați făcut” [Mt 25, 45]. Fiindcă El nu-i vede numai pe cei miluiți de noi, nici numai pe cei nedreptățiți sau care pătimesc mii de alte lucruri cumplite, ci îi vede și pe cei trecuți cu vederea, pentru că și acest lucru e de ajuns pentru osânda noastră, fiindcă atunci nu pe aceia îi trecem cu vederea, ci pe Însuși Iisus Hristos Care Își face ale Sale proprii toate cele ale acelor.

96. De aceea a primit [Hristos] să ia fața fiecărui sărac și S-a asemănat oricărui sărac, pentru ca nimeni din cei ce cred

în El să nu se ridice împotriva fratelui său, ci fiecare, văzându-l pe fratele său și pe aproapele lui ca pe Dumnezeuul său, să se socotească cel mai mic nu decât fratele lui, ci decât Cel ce l-a făcut pe el, și să-l primească și cinstească ca pe Acela și să-și golească pentru îngrijirea lui toate averile, așa cum Hristos și Dumnezeu Și-a vărsat sângele pentru mântuirea lui.

97. Cine a primit porunca de a-l avea pe aproapele său ca pe sine însuși [*Dt* 6, 5; *Lc* 10, 26], trebuie să-l aibă așa nu doar pentru o zi, ci pentru toată viața; celui căruia i s-a poruncit să dea tot celui ce-i cere [*Mt* 5, 42], i s-a poruncit să facă aceasta în toată viața lui, și celui ce vrea să-i facă lui alții lucrurile bune pe care le vrea el, aceluia i se cere să le facă și el însuși altora [*Mt* 7, 13].

98. Așa cum cine-l socotește pe aproapele său ca pe sine însuși nu suportă să aibă mai mult decât aproapele, iar dacă are și nu dă fără invidie până ce ajunge și el sărac și se aseamănă aproapelui său, nu se află împlinitor al poruncii Stăpânului, cum nu e așa nici cel care vrând să dea tuturor celor ce-i cer îl respinge pe unul din cei care-i cer până ce are încă un bănuț și o bucată de pâine, cum nu e așa nici cel ce nu face aproapelui său câte vrea să-i facă lui altul [*Mt* 7, 12], tot astfel și cel ce a hrănit, adăpat și îmbrăcat pe toți săracii și pe cei mai mici și le-a făcut toate celelalte, dar a disprețuit și a trecut cu vederea pe unul singur, va fi și el socotit ca unul care a trecut cu vederea pe Hristos când e flămând și însetat.

99. Poate că acestea vor părea tuturor greu de purtat, drept pentru care li se va părea întemeiat să spună între ei: „Oare cine poate face toate acestea, încât să-i hrănească și îngrijească pe toți și să nu treacă cu vederea pe nimeni?” Dar să-l audă pe Pavel care strigă limpede: „Căci iubirea lui Hristos ne ține la un loc pe noi cei ce socotim aceasta: că dacă Unul a murit pentru toți, atunci au murit toți” [*2 Co* 5, 14].

100. Așa cum poruncile cuprinzătoare conțin în ele toate poruncile, tot așa și virtuțile cuprinzătoare conțin în ele virtuțile parțiale. Căci cel ce vinde averile sale sau le risipește săracilor și ajunge dintr-o dată sărac, acela a împlinit sub una

singură toate cele cerute de poruncile parțiale, fiindcă nu mai are nevoie să dea celui ce cere ori să nu se întoarcă de la cel ce vrea să se împrumute de la el [*Mt* 5, 42]. Așa și cel ce se roagă neîncetat, acela a încuiat în aceasta toate și nu mai are nevoie să laude de șapte ori pe zi pe Domnul [*Ps* 118, 164] ori seara, dimineata și la amiază [*Ps* 54, 17], ca unul care a împlinit deja toate cele pe care le facem când ne rugăm și cântăm în chip canonic la anumite răstimpuri și ceasuri. Așa și cel ce dă oamenilor cunoaștere [*Ps* 93, 10] avându-L în el însuși pe Dumnezeu în chip conștient, acela a parcurs întreaga Sfântă Scriptură și a cules tot rodul care vine din cunoaștere și nu mai are nevoie de citire. Căci cum [ar mai avea nevoie]? Pentru că acela care are tovarăș de convorbire pe Cel ce a insuflat dumnezeieștile Scripturi și e inițiat de Acela în lucrurile negrăite ale tainelor celor ascunse, acela va fi el însuși pentru ceilalți o carte insuflată de Dumnezeu purtând taine noi și vechi [*Mt* 13, 52] scrise în el cu degetul lui Dumnezeu [*Iș* 31, 18], ca unul care a săvârșit toate și s-a odihnit de toate lucrurile lui [*Fc* 2, 2] în Dumnezeu, desăvârșirea originară.

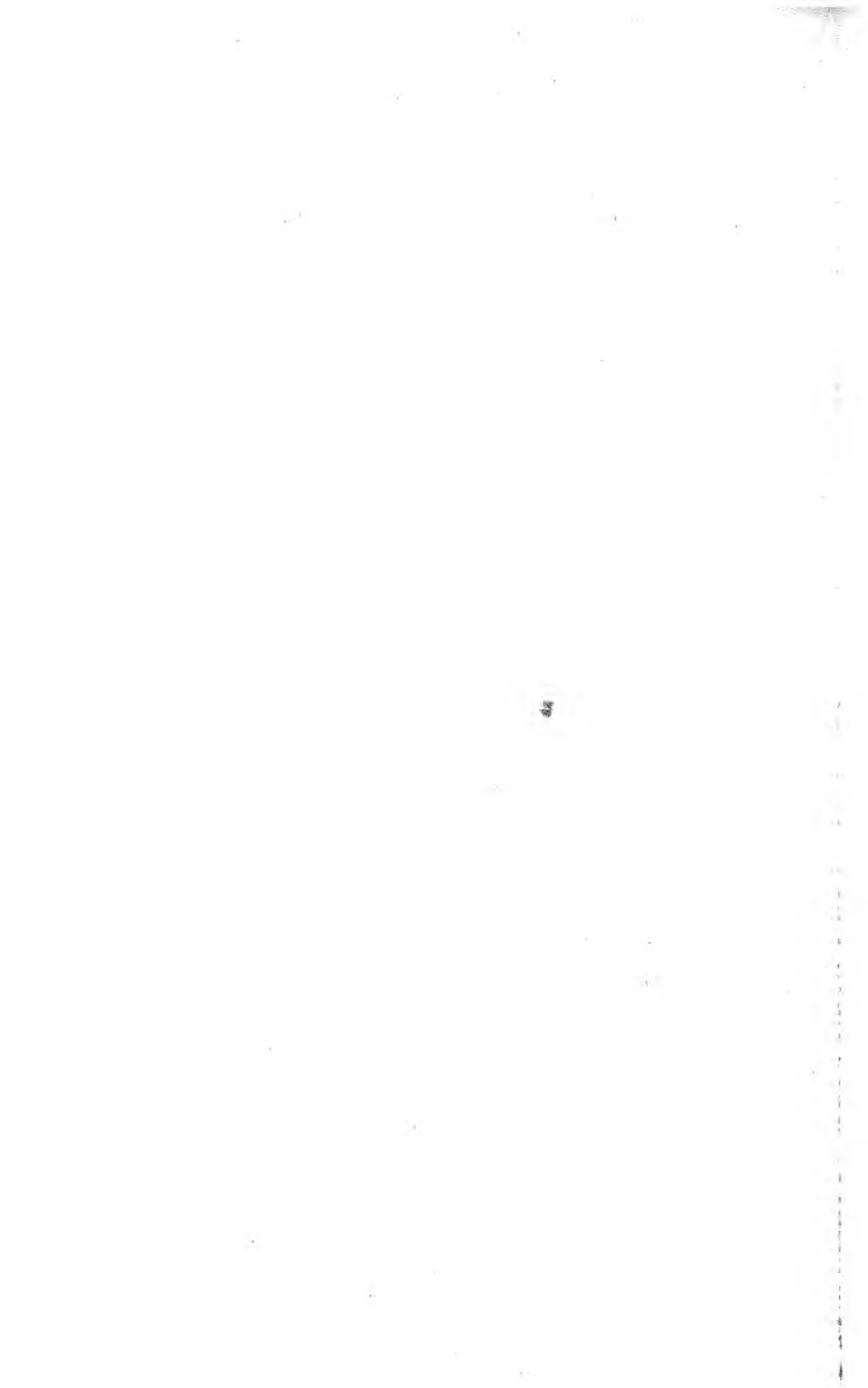
Sfârșitul celor 225 de capitole¹⁹.

¹⁹ Manuscrisul *Paris. gr. 858*, f. 169v mai adaugă aici două capitole:

— „Care este primul lucru? și față de care? și care e mai mare? Și cum se fac de obicei acestea în ordine? Primul lucru e rugăciunea, apoi vine strălucirea, apoi luminarea, după care se face contemplarea lucrurilor din lumină. Căci cum e cu puțință, dacă nu strălucește mai întâi soarele, să fie luminat cineva sau, dacă ochii nu sunt luminați desăvârșit, să ajungă la contemplarea cuiva?”

— „Liniștirea [isihia] e o stare netulburată a minții, seninătatea unui suflet liber și vesel, netulburată și nebântuită de valuri a inimii, vederea luminii, cunoașterea tainelor lui Dumnezeu, cuvântul înțelepciunii, adâncul înțelesurilor lui Dumnezeu, răpirea minții, vorbirea curată cu Dumnezeu, ochiul neadormit, rugăciunea curată, unirea cu Dumnezeu și, în fine, îndumnezeirea și odihna fără osteneală în marile osteneți ale ascezei.”

Ultimul capitol face parte din seria celor 300 de capitole ale lui Nichita Stithatul (II, 64). Dar primul poate fi un extras sau o glosă a lui Simeon însuși ori a lui Nichita. Ambele capitole apar în manuscrisele vechi ale capitolului simeoniene, dovedind că adăugarea lor este veche și urcă la una din primele lor ediții, probabil cea întreprinsă de Nichita însuși.

Cuprins

Capitolele, Imnele și Epistolele simeoniene — problematica filologică, istorică și spirituală (DIAC. IOAN I. ICĂ JR) . .	5
---	---

Erosurile imnelor dumnezeiești (58 de imne)

Cuvânt înainte la cartea dumnezeieștilor imne ale cuviosului părintelui nostru Simeon (Nichita monahul și preot al Mănăstirii Studios, zis și Stithatos)	33
--	----

Stihurile și elogiile unor cititori	43
---	----

Rugăciune mistică prin care e chemat Duhul Sfânt de acela care Îl vede dinainte (a celui întru Sfinți Părintelui nostru Simeon) . . .	49
--	----

1. Despre strălucirea dumnezeiască și luminarea Duhului Sfânt; că Dumnezeu e un loc în care după moarte toți sfinții își au odihna; și că acela care cade din Dumnezeu nu va avea odihnă într-alt loc în viața viitoare (52)

2. Care e schimbarea făcută în acest părinte și cum, ajuns pe culmea curățirii, s-a unit cu Dumnezeu; și cum anume a ajuns și plecând de unde arată aici cuvintele lui de dragoste către Dumnezeu; iar spre sfârșit vorbește teologhisind despre îngerii (58)

3. Ce e monahul și care e lucrarea lui și la ce înălțime a contemplării a fost înălțat (61)

4. Învățătură către niște monahi care s-au lepădat de curând de lume și de cele din lume; și despre ce fel de credință trebuie să aibă cineva în părintele său (62)
5. Alfabetul acestuia [al lui Simeon] în versuri duble îndemnând și călăuzind să alerge spre desăvârșirea vieții pe cel ce s-a retras de curând din lume (65)
6. Catrene ale aceluiași care arată dragostea de Dumnezeu a acestuia încă de aici (67)
7. Rugămintele către Dumnezeu; și cum unindu-se cu Dumnezeu și văzând slava lui Dumnezeu lucrătoare în el însuși, era în uluire (68)
8. Cui anume i Se arată Dumnezeu și cine ajunge la deprinderea binelui prin lucrarea poruncilor (70)
9. Că acela care s-a făcut părtaș al Duhului Sfânt, fiind răpit de lumina Lui, e purtat mai presus de toate patimile, nemai-fiind vătămat de ele la apropierea lor (73)
10. Că prin întristare moartea îi atinge chiar și pe cei mai tari (75)
11. Aici părintele povestește lovit de uimire cum i S-a arătat Dumnezeu împreună cu Apostolii Pavel și Ștefan (76)
12. Theologhisire despre unitatea în toate privințele a Dumnezeirii tri-ipostatic; iar prin cele pe care le spune cu smerenie despre sine însuși rușinează părerea de sine a celor căroră li se pare că sunt ceva (79)
13. Îndemn la pocăință, și cum anume voia trupului unită cu voia Duhului face pe om cu înfățișare dumnezeiască (84)
14. Mulțumire către Dumnezeu pentru darurile de care s-a învrednicit de la El; și că demnitatea preoției și a egumeniei e cutremurătoare chiar și pentru îngeri (87)
15. Cum privind slava lui Dumnezeu s-a aflat sub lucrarea Duhului Sfânt; și că Dumnezeirea e în același timp înăuntrul și în afara a toate, și sesizabilă și insesizabilă pentru cei vrednici; că noi suntem casa lui David și că, deși devine multe mădulare, Hristos Dumnezeuul nostru este Unul și Același și rămâne neîmpărțit (90)
16. Că numai Divinul e prin fire obiect al dorului și dorinței, și cel ce se împărtășește de El s-a făcut părtaș al tuturor celor bune (98)

17. Că frica naște iubirea, iar iubirea dezrădăcinează frica din suflet și rămâne ea singură în acesta ca una ce este Duh Dumnezeiesc și Sfânt (100)
18. Învățătură împreună cu teologhisire despre lucrările iubirii, adică despre însăși lumina Duhului Sfânt (111)
19. Învățătură cu teologhisire, în care se vorbește și despre preoție și despre vederea nepătimașă (117)
20. Mulțumire și mărturisire împreună cu teologhisire, și despre darul și împărtășirea Duhului Sfânt (122)
21. Epistolă către un monah care l-a întrebat: Cum separi pe Fiul de Tată, mental sau real? în care vei găsi bogăție de teologhisire ce răstoarnă blasfemia lui (128)
22. Mulțumire împreună cu teologhisire, și despre numele date harului Dumnezeiesc al Duhului prin lucrările Sale (139)
23. Teologhisire exactă despre necuprinsul și necircumscrișul Dumnezeirii; și că, întrucât e necircumscrișă, Firea dumnezeiască nu e nici înăuntrul, nici în afara universului, ci și înăuntrul și în afara lui ca una ce este Cauza a toate; și că Divinul poate fi sesizat în chip insesizabil de om numai cu mintea, ca razele soarelui de către ochi (144)
24. Prin cele pe care le spune mărturisindu-le în cuvântul de față [Simeon] arată adâncul smereniei sale, pe care, înaintând, o învață celui ce a ajuns la măsura desăvârșirii și s-a învrednicit întru vedere de asemenea descoperiri, imitând și în aceasta pe dumnezeiescul Pavel care se smerește pe sine însuși numindu-se păcătos și nevrednic de a fi numit apostol (152)
25. Despre vederea luminii dumnezeiești care i s-a făcut, și cum lumina dumnezeiască nu e cuprinsă de întuneric; în care, lovit de uimire din pricina covârșirii descoperirilor, își aduce aminte de slăbiciunea omenească și se osândește pe sine (160)
26. Că acela care trăiește în necunoașterea lui Dumnezeu, chiar dacă-i viu, e mort în mijlocul celor ce trăiesc în cunoașterea lui Dumnezeu; și că pentru cei ce se împărtășesc cu nevrednicie de Sfintele Taine, dumnezeiescul Trup și Sânge se fac insesizabile (164)
27. Cum trebuie să fie monahul, și care e lucrarea, înaintarea și urcușul lui (167)

28. Despre descoperirea înțeleasă cu mintea a lucrărilor luminii dumnezeiești și despre lucrarea cu mintea și dumnezeiască a vieții virtuose (172)

29. Că lucrurile dumnezeiești se arată numai celor cu care Dumnezeu S-a unit întreg cu ei întregi prin împărtășirea Duhului Sfânt (178)

30. Către unul din ucenici despre faptul că, atingându-se de sufletele curățite prin lacrimi și pocăință, focul dumnezeiesc al Duhului le apucă și le curățește și mai mult, luminând părțile lor întunecate de păcat și vindecând rănilor lor până la desăvârșita lor cicatrizare, astfel încât ele scânteiază de frumusețea dumnezeiască (183)

31. Despre teologie [Sfânta Treime] și că Firea dumnezeiască e cu totul cu neputință de cercetat și de înțeles pentru oameni (191)

32. Că slăviții pământului și aroganții în bogăția lor sunt amăgiți de umbra celor văzute, iar cei ce au disprețuit cele de față ajung la împărtășirea neamăgitoare a Duhului lui Dumnezeu (196)

33. Despre teologie [Sfânta Treime], și că aceia care au păzit chipul [lui Dumnezeu] din ei calcă în picioare puterile cele rele ale stăpânului întunericului, dar ceilalți, care au o viață pătimasă, sunt ținuți și împărățiți de acesta (199)

34. Că unirea Preasfântului Duh cu sufletele curate se face într-o simțire sau într-o recunoaștere clară, iar pe cei în care are loc îi face luminoși asemenea sieși și ei înșiși lumină (203)

35. Că toți sfinții sunt luminați de strălucirea de fulger a luminii și văd slava lui Dumnezeu pe cât este îngăduit firii omenești a vedea pe Dumnezeu (207)

36. Mulțumire pentru exil și necazurile pe care le-a suferit în prigonirea lui (209)

37. Cerere și rugăciune a aceluiași către Dumnezeu pentru ajutorul Lui (211)

38. Despre teologie [Sfânta Treime] și că mintea curățită de materia patimilor vede în chip imaterial pe Cel Imaterial și Nevăzut (213)

39. Că dorul și iubirea de Dumnezeu întrec orice iubire și orice dor omenesc; iar mintea celor curățiți, cufundată în lumina lui Dumnezeu, e îndumnezeită întreagă și prin aceasta se face minte a lui Hristos (216)

40. Mărturisire a harului darurilor lui Dumnezeu; și cum scriind acestea părintele se afla sub înrăurirea lucrării Duhului Sfânt; și învățătură rostită de Dumnezeu despre ce trebuie să facă cineva ca să dobândească mântuirea celor mântuiți (218)

41. Mulțumire lui Dumnezeu pentru binefacerile primite de la El și cerere de a învăța din ce pricină e îngăduit ca aceia care au ajuns desăvârșiți să fie ispitiți de demoni; precum și învățătură și regulă rostită de Dumnezeu pentru cei ce s-au lepădat de lume (221)

42. Că aceia care s-au unit cu Dumnezeu încă de aici prin împărțășirea Duhului Sfânt, atunci când ies din această viață vor fi acolo împreună cu El în veci; iar dacă nu, celor ce aici sunt altfel, acolo li se va face pe dos (228)

43. Că e mai bine să fii păstorit frumos decât să păstorești pe cei ce nu vor aceasta; fiindcă nici un câștig nu va avea cel ce se sârguiește să-i mântuiască pe alții, dar s-a pierdut pe sine însuși prin conducerea altora (234)

44. Ce înseamnă aceea că omul a fost făcut după chip[ul lui Dumnezeu] și cum se înțelege aceea că omul e chip al Prototipului său; că acela care-i iubește pe vrăjmașii săi ca pe niște binefăcători, e un imitator al lui Dumnezeu și, făcându-se părtaș încă de aici al Duhului Sfânt, devine dumnezeu prin înfiere și har, fiind cunoscut ca atare însă numai de cei aflați sub lucrarea Aceluiași Duh Sfânt (238)

45. Despre teologia [învățătura despre Sfânta Treime] cea mai exactă și că acela care nu vede lumina slavei lui Dumnezeu e mai rău decât orbii (244)

46. Mărturisire unită cu rugăciune; și despre unirea cu Duhul Sfânt și nepătimire (247)

47. Tâlcuire duhovnicească foarte limpede despre raiul gândit cu mintea și despre pomul vieții din el (249)

48. Că pentru tot omul care e ocărât și pătimește cele rele pentru porunca lui Dumnezeu necinstea suferită pentru porunca lui Dumnezeu e o slavă și o cinste; și dialog cu sufletul său care învață bogăția nedeșertată a Duhului (252)

49. Că se poate uneori ca prin grija îndreptării aproapelui învățătorul să fie atras în neputința patimii care este în acela (256)

50. Despre vederea lui Dumnezeu, despre lucrurile dumnezeiești și lucrarea uimitoare [paradoxală] a Duhului Sfânt, și despre însușirile Sfintei și celei de-o-ființă Treimi; și că acela care n-a ajuns să intre în Împărăția cerurilor nu va avea nici un folos, chiar dacă se va afla în afara chinurilor iadului (259)

51. Că atunci când Duhul Sfânt strălucește în noi toate cele ale patimilor fug ca întunericul de lumină, dar atunci când acesta își strânge razele Sale, vom fi aruncați sub ele și sub gândurile rele (266)

52. Despre teologie [Sfânta Treime] și că nu e îngăduit să învețe oamenilor cele dumnezeiești celui ce nu s-a schimbat prin împărtășirea Duhului Sfânt și s-a făcut în chip conștient Dumnezeu prin înfiere (270)

53. Cuvânt în formă de dialog între Dumnezeu și părintele autor al acestor cuvinte, și cum acest dumnezeiesc părinte, luminat de Duhul Sfânt, vorbea cu Dumnezeu și era inițiat de Acesta în cele dumnezeiești și omenești (274)

54. Că fiecărui om Dumnezeu i-a dat în chip potrivit și spre folos darul harului Duhului Sfânt spre a lucra nu cum vrea el, ci așa cum a fost prehotărât de El, ca el să nu stea gol în mijlocul Bisericii Lui (279)

55. Că Duhul Sfânt rămâne la cei ce au păzit curat Sfântul Botez, dar Se depărtează de cei care-l întinează (283)

56. Rugăciune de cerere și de mulțumire către Dumnezeu pentru cele întâmplare cu el (288)

57. Că acela care dorește pe Dumnezeu urăște lumea (290)

58. Învățătură de obște împreună cu muștrare către toți: împărați, arhierei, preoți, monahi, mireni, grăită și spusă ca de gura lui Dumnezeu (291)

Epistole

1. Cuvânt scris către cineva care era un fiu al său duhovnicesc despre mărturisire și despre cine sunt cei ce au primit puterea de a dezlega și lega păcatele 305
2. Despre pocăință și care sunt cele ce trebuie să le facă cel ce mai întâi a căzut în păcat și s-a obișnuit cu el, iar mai apoi s-a mărturisit și pune început pocăinței 318
3. Către unul din ucenicii lui cu privire la modul în care poate cineva să recunoască un bărbat sfânt și despre cum sau făcând ce anume îl va găsi și, după ce a dat de unul ca acesta, cum trebuie să fie față de el 323
4. Despre cei ce se autohirotonească învățători și se investesc ei înșiși în demnitatea apostolică fără harul de sus; și că înainte de a fi fost născut și luminat de un părinte duhovnicesc nu trebuie să-i călăuzim sau să-i învățăm pe alții 345

Dialog

- Întrebări și răspunsuri 359

225 de capitole practice, gnostice și teologice

- 100 de capitole practice și teologice 365
- Alte 25 de capitole gnostice și teologice 390
- Alte 100 de capitole teologice și practice 397